Изпълнителна агенция
„Главна инспекция по труда”

ПРОЕКТ BG051PO001-2.3.01 „ПРЕВЕНЦИЯ ЗА БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

ПРОФИЛ ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА ЗА ИКОНОМИЧЕСКА ДЕЙНОСТ „СЪБИРАНЕ, ОТВЕЖДАНЕ И ПРЕЧИСТВАНЕ НА ОТПАДЪЧНИ ВОДИ”

КОД 37 ПО КИД - 2008

ВЪЗЛОЖИТЕЛ:
Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”

ИЗПЪЛНИТЕЛ:
„Медицински център Хипокрена” ЕООД

София, 2012 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОД

1. Икономическо състояние на страната 6

Брутен вътрешен продукт 6

Брутна добавена стойност 10

Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи) 11

Брой на предприятията - общо и по групи, според броя на заетите лица..... 14

Производителност на труда 16

2. Демографско състояние 19

Икономически активно население 21

Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи 21

3. Професионално ниво и квалификация на работната сила 23

I. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА В ОБЛАСТТА НА БЗР

1. Стратегически документи 25

2. Нормативни актове в областта на БЗР с общо приложение 25

Закони и кодекси 25

Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание КТ 46

Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗЗБУТ 58

Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание КСО 66

3. Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност 72

Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание КТ 72

Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание ЗЗБУТ . 83

4. Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР 84

Закони 84

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗТИП 102

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона ЗВВХВС 113

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравето 115

Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание ЗУТ 119
Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за измерванията ……..…… 127
Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за националната стандартизация …… 131
Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за висшето образование, Закона за професионалното образование и обучение (ЗПО), Закона за признаване на професионални квалификации и Закона за народната просвета ……. 139

II. СИСТЕМА ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА

1. Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР 147
Министерският съвет ……. 147
Министърът на труда и социалната политика …… 147
Министърът на здравеопазването ……. 149
Министърът на регионалното развитие и благоустройството …….. 158
Министърът на икономиката, енергетиката и туризма …… 162
Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията …… 165
Министърът на вътрешните работи ……. 174
Министърът на земеделието и храните ……... 175
Министърът на околната среда и водите ……. 178
Министърът на отбраната …….. 181
Държавната агенция за метрологичен и технически надзор ……. 182
Национален осигурителен институт …… 183
2. Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР ……. 187
Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” ……... 187
Държавната агенция за метрологичен и технически надзор ……. 187
Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството ……. 187
Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи ……. 188
Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните …….. 188
Министерството на икономиката, енергетиката и туризма …….. 189
Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията …… 189
Министерство на околната среда и водите ……. 190

Министерство на отбраната …….. 190
Министерство на здравеопазването ……. 191
Национална агенция за приходите ……... 191
Национален осигурителен институт …… 191
3. Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище …… 192
Асоциация на индустриалния капитал в България …… 192
Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес ……... 195
Българска тътговско-промишлена палата ……... 200
Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ „Гласът на българския бизнес” …….. 207
Конфедерация на независимите синдикати в България …… 213
Конферадация на труда „Подкрепа” …… 225
4. Организации на работодателите и на работниците и слижителите за икономическата дейност ..... …… 234
5. Други организации с функции в областта на БЗР ……... 250
Лаборатории за измерване факторите на раборната среда и органи за контрол ……..... 250
Служби по трудова медицина ……... 264

III. МЕХАНИЗМИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ СПАЗВАНЕТО НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПО БЗР
Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда” …… 272
Държавната агенция за метрологичен и технически надзор …… 273
Дирекцията за национален строителен контрол ……..…….. 273
Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” 273
Контролно-техническата инспекция към министъра ……..... 276
Министерството на икономиката, енергетиката и туризма ……..……... 277
Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията ……..…… 277
Министерство на околната среда и водите …….. 281
Министерство на отбраната ……... 281
Министерство на здравеопазването …….. 282
Национална агенция за приходите …… 282
Национален осигурителен институт ……. 283

IV. КООРДИНАЦИЯ И СОЦИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО
Икономически и социален съвет ……... 284

Национален съвет за тристранно сътрудничество …….. 288
Национален съвет по условия на труд ……...…. 290
Отраслови/ браншови съвет за тристранно сътрудничество 292
Действащи колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/ бранша 292

V. ОБУЧЕНИЕ, ИНФОРМИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ

1. Законодателна рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР ……..…… 295
2. Система на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР ……..... 319

VI. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАСТРАХОВАНЕ

1. Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване ……...…… 324
   Диференцирани осигурителни вноски за фонд „ТЗПБ” …… 329
   Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО ……. 330
   Компетентни органи с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест ……...… 333
2. Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука” …….....…... 334
   Коефициент на трудовия травматизъм за страната …….…….. 337
   Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука” ……..... 337

VII. УСЛОВИЯ НА ТРУД

1. Трудова заетост 341
2. Работно време 344
3. Отпуски и почивки 348
4. Рискове за здравето и безопасността на работещите 352
5. Осигуряване на работно и униформено облекло и ЛПС 357
6. Медицинско обслужване 359
7. Използване на информационните технологии в работата 360
8. Работа с външни за предприятието лица 362
9. Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения 362
10. Информиране и консултиране 367
11. Дискриминация и насилие 370
12. Работа и здраве 371

13. Удовлетвореност от условията на труд 375
14. Работа и извън трудов живот 381

VIII. ТРУДОВ ТРАВМАТИЗЪМ

1. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво раздел 388
2. Разпределение на трудовите злополуки по класификации на статистическата система „Трудови злополуки" на НОИ 392

Класификация „Големина на предприятието (осигурител)" 392
Класификация „Статус в заетостта" 394
Класификация „Общ трудов стаж" / „Стаж по професията" 397
Класификация „Правоспособност" 400
Класификация „Възраст" 401
Класификация „Пол" 402
Класификация „Време на злополуката" 404
Класификация „Място на злополуката" 407
Класификация „Работно място" 414
Класификация „Вид работа" 416
Класификация „Специфично физическо действие" 420
Класификация „Отклонение" 425
Класификация „Начин на увреждане" 430
Класификация „Вид на увреждането" 434
Класификация „Материален фактор" 438
Класификация „Вид злополука (по КСО)" 450
Класификация „Последици от трудовата злополука" 451

IX. ТЕХНИЧЕСКИ ПРАВИЛА, РЪКОВОДСТВА И ДРУГИ ПРОГРАМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА БЗР 455

ЗАКЛЮЧЕНИЕ …….. 457

ПРИЛОЖЕНИЕ № 1. Съответствие на националното законодателство с правото на ЕИО …….. 469

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2. Сравнителен анализ на Конвенциите на МОТ, ратифицирани от Р. България и нормативните актове от националното законодателство в областта на БЗР …….. 480

ПРИЛОЖЕНИЕ № 3. Центрове за професионално обучение 495

УВОД

1. Икономическо състояние на страната

Брутен вътрешен продукт

След години (1995 – 2008) на макроикономическа стабилизация (ниско равнище на инфлация, балансиран бюджетен дефицит, нарастващи чуждестранни инвестиции и др.) и устойчив икономически растеж, българската икономика навлиза в труден период. Анализът и оценките на данните за Брутния вътрешен продукт представят състоянието и тенденциите в развитието на икономиката и са индикатор за определяне на икономическата политика на макроравнище.

При проследяване на динамиката на БВП за периода 1995 г. - 2011 г. се установява, че след значителното ускоряване на икономическия растеж през 2000 г. - 5.4%, и относителното му задържане на ниво над 6.0% за периода 2004 - 2008 г., през 2009 г. в резултат на икономическата криза тази тенденция е преустановена. Основен двигател на растежа са крайното потребление и инвестициите в основен капитал, които са подпомогнати от значителното повишаване на кредитната активност на търговските банки и увеличаването на разполагаемия доход на домакинствата вследствие на нарастването на средната работна заплата. Съществено значение за развитието на икономиката до 2008 г. има и инвестиционната активност на предприятията, която води до над 50% нарастване на инвестициите в основен капитал, в реално изражение спрямо 2005 г. и достигането им до дял от 33.6% от БВП през 2008 г.

Отражението на световната икономическа криза върху българската икономика започва да се усеща още през последното тримесечие на 2008 г., когато се отчита забавяне на реалния растеж на БВП. Кризата се изразява, както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в

международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика. Реално икономика регистрира в началото на 2009 г. първия си отрицателен растеж спрямо предходната година. След като влиянието на кризата първоначално се проявява по линия на свиване на външното търсене и съществен спад на чуждестранните инвестиции в страната спрямо периода преди началото на кризата, постепенно е засегнато и вътрешното търсене, което води до намаление на БВП с почти 5% през 2009 г. Всички икономически сектори допринасят за спада в БВП, но с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. Намалението на добавената стойност в индустриалния сектор през 2009 г. е със 7,8% по-малко в сравнение с 2008 год. Сред индустриалните отрасли, промишлеността е най-силно засегната от кризата, като добавената й стойност започна да отбелязва спад още от третото тримесечие на 2008 г. Основните причини за негативното развитие на сектора са намалялото външно търсене, както и по-ниските международни цени на суровините. През последните месеци на 2009 г. се наблюдава и значително свиване на вътрешното търсене, като годишният спад на оборота на предприятията на вътрешния пазар достига стойност от -25.6% през октомври.

Свиването на стопанската активност в българската икономика, наблюдавано от началото на 2009 г. продължава и през първата половина на 2010 г., но със значително по-бавни темпове на изменение. През третото и четвъртото тримесечие на 2010 г. икономиката повишава равнището на производство от 2009 г. Произведеният брутен вътрешен продукт в страната през 2010 г., изчислен по текущи цени, е 70 511 млн. лева., т.е. отчита се растеж 3,1% спрямо 2009 г. През първата половина на 2010 г. вътрешното търсене остава свито, докато възстановяването на дейността на основните търговски партньори на страната се отразява положително на износа и през третото и четвъртото тримесечие той е водещ фактор за отчетения икономически растеж.

По предварителни данни произведеният БВП в страната през 2011 г. е 75 265 млн. лв., т.е. текущият обем надвишава с 4 754 млн. лв. създадения БВП през 2010 г. По отношение на структурата на крайното използване на брутния вътрешен продукт тенденцията на висок относителен дял на крайното потребление се запазва и през 2011 г. - 76.3%. Крайното потребление реално намалява с 0.3%, като по отношение на неговите елементи се наблюдава реалното нарастване на разходите на НТОД - с 6.8%, и на разходите на правителството за индивидуално потребление - с 3.0%. Останалите елементи от крайното потребление бележат спад.

Брутен вътрешен продукт - Разходи за крайно използване - национално ниво, текущи цени[1]

(млн.лв.)

Година	Брутен вътрешен продукт	Крайно потребление						Бруто капиталообразуване			Износ на стоки и услуги			Внос на стоки и услуги			Статистическа разлика
		общо	индивидуално потребление	на домакинствата	на НТО, обслужващи домакинствата	индивидуално потребление на правителството	колективно	общо	бруто образуване на основен капитал	изменение на запасите	общо	стоки	услуги	общо	стоки	услуги	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1995	**878**	722	651	572	3	76	71	138	134	4	456	360	96	438	352	86	0
1996	**1 581**	1 398	1 292	1 175	6	111	105	143	238	-95	939	747	192	898	670	228	0
1997	**16 909**	14 290	13 229	11 993	60	1 177	1 061	1 727	1 919	-191	9 922	7 656	2 267	9 031	7 054	1 978	0
1998[2]	**22 992**	18 888	16 906	14 937	80	1 889	1 982	3 871	3 006	865	13 587	10 422	3 165	13 354	10 881	2 474	0
1999	**24 309**	21 110	18 861	16 683	94	2 084	2 249	4 316	3 654	662	13 609	10 308	3 301	14 726	12 008	2 718	0
2000	**27 399**	23 935	20 985	18 620	110	2 256	2 949	4 926	4 325	602	13 826	9 195	4 631	15 288	11 707	3 581	0
2001	**30 299**	27 022	24 025	21 181	131	2 713	2 997	6 132	5 537	595	14 762	10 004	4 758	17 617	13 492	4 125	0
2002	**33 189**	29 342	26 094	22 934	139	3 021	3 248	6 532	6 060	472	15 746	10 938	4 808	18 431	14 622	3 809	0
2003	**35 812**	31 935	28 283	24 641	169	3 473	3 652	7 576	6 807	769	17 378	12 031	5 347	21 078	16 788	4 290	0
2004	**39 824**	35 330	31 261	27 425	184	3 653	4 068	9 058	8 109	949	20 681	14 285	6 396	25 245	20 076	5 169	0
2005[3]	**45 484**	39 816	35 290	31 309	175	3 806	4 526	12 532	11 711	820	18 438	10 256	8 181	25 301	21 258	4 043	0
2006	**51 783**	44 247	39 247	34 762	177	4 308	5 000	16 644	14 297	2 346	31 696	23 493	8 203	40 803	34 395	6 408	0
2007	**60 185**	51 532	46 112	41 301	207	4 604	5 420	20 519	17 264	3 255	35 790	26 427	9 363	47 656	40 624	7 032	0
2008	**69 295**	57 496	51 277	45 766	232	5 279	6 219	26 015	23 283	2 732	40 342	29 736	10 606	54 557	46 581	7 976	0
2009	**68 322**	54 293	48 264	42 942	213	5 108	6 030	20 063	19 724	339	32 458	22 882	9 576	38 493	31 066	7 427	0
2010	**70 511**	55 709	49 918	43 990	272	5 655	5 791	16 138	16 077	61	40 481	30 435	10 046	41 817	35 878	5 939	0
2011[4]	**75 265**	57 392	51 636	45 386	303	5 947	5 756	17 364	15 743	1 621	50 061	39 560	10 501	49 552	43 422	6 130	0

Колона 2 = 3 + 9 + 12 - 15 + 18; Колона 3 = 4 + 8; Колона 4 = 5 + 6 + 7; Колона 9 = 10 + 11; Колона 12 = 13 + 14; Колона 15 = 16 + 17

[1] Източник: НСИ

[2] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.

[3] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"

[4] Предварителни данни

БВП - Производствен метод - национално ниво. Динамичен ред, текущи цени (млн. лв.)[5]

Икономически сектори и групировки по икономически дейности	Брутна добавена стойност по текущи цени																
	1995	1996	1997	1998[6]	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005[7]	2006	2007	2008	2009	2010	2011[8]
Селско, горско и рибно стопанство	115	204	3 804	3 475	3 177	3 029	3 235	3 251	3 248	3 387	3 254	3 113	2 824	4 132	2 841	2 976	3 637
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	183	281	3 597	4 640	4 314	5 092	5 886	6 595	7 215	7 633	8 859	10 295	12 295	12 601	12 983	13 540	15 979
Строителство	39	60	452	999	1 193	1 212	1 391	1 448	1 509	1 704	2 385	3 084	4 100	5 386	5 411	4 341	4 210
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	146	297	3 011	3 844	4 307	5 012	5 669	6 282	6 912	7 668	8 431	10 320	10 837	11 982	11 740	12 757	12 832
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	21	42	340	501	569	749	991	1 252	1 320	1 550	1 451	1 628	1 884	3 464	3 375	3 445	3 608
Финансови и застрахователни дейности	40	84	573	876	433	582	793	956	1 322	1 557	2 343	2 401	3 815	3 721	4 169	4 889	5 243
Операции с недвижими имоти	15	30	206	318	3 076	3 175	3 367	3 691	3 583	3 701	3 888	4 321	4 814	5 181	5 520	5 936	6 083
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	121	248	1 832	2 721	859	985	1 191	1 308	1 219	1 376	1 587	1 911	2 515	2 653	3 256	3 294	3 573
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	89	134	1 249	2 496	3 296	3 801	3 780	4 354	4 433	4 845	5 675	5 620	6 549	7 136	7 724	7 885	8 111
Култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби	13	20	184	355	286	345	299	322	359	459	623	731	941	1 477	1 676	1 653	1 556
Общо за икономиката	**780**	**1 400**	**15 248**	**20 226**	**21 509**	**23 983**	**26 602**	**29 459**	**31 119**	**33 881**	**38 494**	**43 424**	**50 575**	**57 733**	**58 695**	**60 716**	**64 831**
Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	98	182	1 660	2 766	2 800	3 416	3 697	3 730	4 693	5 943	6 989	8 359	9 610	11 562	9 626	9 795	10 435
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	**878**	**1 581**	**16 909**	**22 992**	**24 309**	**27 399**	**30 299**	**33 189**	**35 812**	**39 824**	**45 484**	**51 783**	**60 185**	**69 295**	**68 322**	**70 511**	**75 265**

[5] Източник: НСИ

[6] Данните до 1998 г. са преизчислени в от BGL в BGN (1000 BGL = 1 BGN). BGL - за стойности преди деноминацията от 1999 г. BGN - за стойности след деноминацията от 1999 г.

[7] Данните за 2005 г. са ревизирани съгласно методологията на таблица "Ресурс Използване"

[8] Предварителни данни

Брутна добавена стойност

БВП по производствения метод се изчислява като сума от **брутната добавена стойност (БДС)** по базисни цени общо за икономиката и корективите, които включват нето данъци върху продуктите (данъци минус субсидии), данък добавена стойност и мита върху вноса. От своя страна брутната добавена стойност представлява балансираща статия в сметка „Производство" и характеризира резултата от производствения процес - брутна продукция, и изразходваните в този процес стоки и услуги - междинно потребление.

Брутната продукция (базисни цени) е стойността на произведените стоки и услуги в резултат на производствената дейност на единиците резиденти през съответния период.

Междинното потребление включва стойността на всички стоки и услуги, трансформирани или изцяло изразходвани в процеса на производство през съответния период, с изключение на потреблението на дълготрайните активи, отчетено като потребление на основен капитал (амортизация).

Принципно двата показателя могат да се разглеждат в тясна връзка, като БВП се изчислява като сума от потреблението (частно и държавно), инвестициите (в основен капитал и запаси) и нетния износ (износ минус внос).

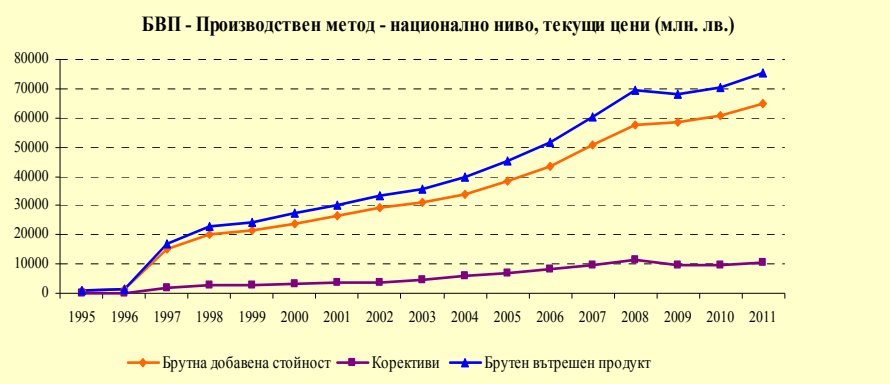

За периода до 2007 г. основен принос за растежа на БДС има най-големият икономически сектор - услугите, който осигурява над 70% от растежа на общата добавена стойност. Финансите и търговията са най-динамичните отрасли от този сектор през разглеждания период. Нарастването на финансовото посредничество се определя от високата кредитна активност на търговските банки и задълбочаването на финансовото посредничество, а при търговията то се дължи основно на повишената покупателна способност на населението. От 2005 г. темпът на нарастване на индустрията се ускорява, като достига 14% през 2007 г. Строителството е сред най-бързо развиващите се сектори на икономиката, като през последните четири години растежът на добавената стойност е над 10% и постепенно се ускорява до 16.9% през 2007 г. Голямото търсене на недвижима собственост е сред основните причини за динамичното развитие и на строителството. Промишлеността също допринася положително за растежа на добавената стойност. Основен двигател на растежа през периода 2004 – 2007 г. са продажбите за износ, които увеличават дела си в общите продажби с около 3 процентни пункта, като нараства делът на продажбите и на вътрешния пазар. Това се дължи най-вече на по-ниския износ на метали и горива,

повлиян от световната ценова динамика. През разглеждания период селското стопанство има отрицателно въздействие върху растежа на БДС.

Най-голям принос за създаването на БДС в икономиката в условията на кризата от 2008-2010 г. има добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива. Този икономически сектор формира традиционно над 21% от общата БДС и БВП, създадени в икономиката. Секторът на услугите е силно повлиян от спада на вътрешното търсене, като някои негови подотрасли продължават да изпитват затруднения до 2010 г. С основен отрицателен принос са търговията, туризма и строителството. Развитието на сектора на услугите е силно зависимо от нивото на заетостта и доходите, които остават потиснати и през периода и влияят отрицателно на потреблението на услуги.

Добавена стойност по факторни разходи на отчетените нефинансови предприятия за 2008-2011 година

хил. левове

Икономически дейности (раздели)	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	2 975	3 779	4151	5339

Инвестиции (чуждестранни преки инвестиции и разходи за придобиване на дълготрайни материални активи)

Инвестициите са чувствителен икономически индикатор, който е в пряка зависимост от икономически условия.

Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12., по години[9]

Година	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
	Хил.щ.долари				Хиляди евро
Общо за страната	12401663,2	15167125,4	19185002,9	20441581,2	22114446,3

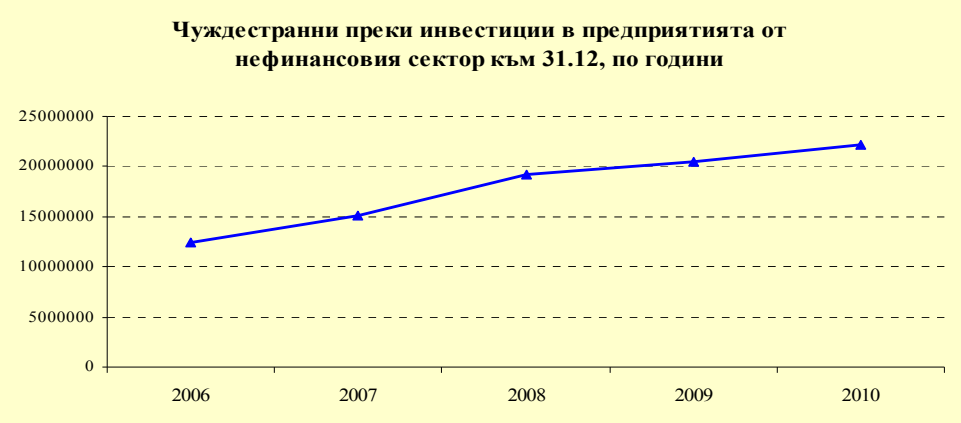

[9] Източник: НСИ

Структурата на чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор по икономически дейности, съгласно КИД 2008 показва, че от общите чуждестранни преки инвестиции за периода 2008 – 2010 г. с най-голям относителен дял по години са:

- за 2008 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване" - 32.3%, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения" - 19.8% и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство" - 18.5%.
- за 2009 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване" - 31.2%, „Операции с недвижими имоти" - 19.4%; „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения" - 17.5%, и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство" - 16.6%;
- за 2010 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване" - 37.1%; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство" – 19.1%; „Операции с недвижими имоти" – 16.7%; „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения" – 13.5%.

По предварителни данни на НСИ, преките чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор към 31.12.2011 г. възлизат на 21 616 млн. евро, което е с 2.2% по-малко в сравнение с 2010 година. Най-голяма е стойността на направените чуждестранни инвестиции в промишлеността - 8 741 млн. евро, и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 4 121 млн. евро. През 2011 г. тези дейности заедно формират 59.5% от общия обем на ПЧИ, а относителният им дял общо нараства с 3.4 пункта спрямо предходната година. В сектор „Строителство" преките чуждестранни инвестиции намаляват с 40.0% в сравнение с 2010 г. и са в размер на 775 млн. евро.

Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12. по икономически дейности (КИД 2008)

(хил.евро)

Икономически дейности	**2008**	**2009**	**2010**
ОБЩО ЗА СТРАНАТА	**19185002,9**	**20441581,2**	**22114446,3**
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	..	..	1203,7
Данните са от проведеното от НСИ годишно статистическо наблюдение за чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор. За по-пълни данни може да се ползва WEB-сайта на БНБ.			

„ .. " Конфиденциални данни

По данни на НСИ, извършените **разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)** във всички сектори на икономиката, разпределени по години е:

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за 2006-2010 година

(Хил. лв)

	2006	2007	2008	2009	2010
Общо за страната	17 742 863	27 446 562	29 424 189	21 274 280	16 218 269

Структурата на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи по икономически дейности показва, че за периода 2006 г. – 2010 г. най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в:

- за 2006 год. – „Преработваща промишленост" – 20.6%, Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството – 14.6%, Операции с недвижими имоти и бизнес услуги – 14.6%, Транспорт, складиране и съобщения – 12.8%
- за 2007 год. - Операции с недвижими имоти и бизнес услуги – 19.2%, „Преработваща промишленост" – 17.4%, Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството – 13.8%, „Строителство" – 13.2%;
- за 2008 год. – „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване" - 30.9% от общите за страната, следват „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство" - 23.3%, „Строителство" - 13.3% и „Операции с недвижими имоти" - 12.9%;
- за 2009 год. – „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване" - 31.2%, „Операции с недвижими имоти" - 19.4%, „Създаване и

разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения" - 17.5%, и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство";

- за 2010 год. - „Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги; управление на отпадъци и възстановяване" - 30.1%; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство" – 22.1%; „Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност" – 12.7%; „Операции с недвижими имоти" – 9.6%.

По предварителни данни на НСИ през 2011 г. извършените разходи за придобиване на ДМА във всички сектори на икономиката са 17 763 млн. лв., като е отчетено нарастване от 9.5% в сравнение с 2010 година. Най-голям обем инвестиции в ДМА са вложени в промишления сектор - 5 428 млн. лв., и в сектора на услугите (търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство) - 3 961 млн. лева. През 2011 г. тези сектори заедно формират 52.9% от общия обем разходи за ДМА. В сектор „Строителство" инвестициите в ДМА достигат 1 147 млн. лева, или с 16.2% по-малко в сравнение с 2010 година.

Инвестиции в ДМА за 2008 - 2010 година

(хил. лв.)

Икономически дейности (раздели)	**2008**	**2009**	**2010**
Общо за страната	29 424 189	21 274 280	16 218 269
Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води	..	2 033	4188

„ .. " Конфиденциални данни

Брой на предприятията - общо и по групи, според броя на заетите лица

По данни на НСИ за периода от 2006 – 2010 година разпределението на предприятията в страната според броя на заетите лица е:

Брой на нефинансовите предприятия по групи според броя на заетите в тях лица - по години

(брой)

Година	**Общо**	**Групи предприятия според броя на заетите в тях лица**			
		до 9	**10 - 49**	**50 - 249**	**250+**
2006	258112	229356	23097	4864	795
2007	283444	252535	24794	5281	834
2008	323003	289981	26752	5439	831
2009	368229	335929	26463	5071	766
2010	366929	337147	24368	4662	752

Данните показват, че предприятията от нефинансовия сектор са предимно малки и средни предприятия (МСП)[10], съставляващи високия относителен дял от 99.7% – 99.8% от общия брой на нефинансовите предприятия. Относителният дял на отделните групи предприятия от общия брой предприятия за периода 2006 – 2010 г. е:

- *до 9 заети лица* – 88.9% (2006 г.), 89.1% (2007 г.), 89.8% (2008 г.), 91.2% (2009 г.) и 91.9% (2010 г.);
- *от 10 – 49 заети лица* – 8.9% (2006 г.), 8.7% (2007 г.), 8.3% (2008 г.), 7.2% (2009 г.) и 6.6% (2010 г.);
- *от 50 – 249 заети лица* – 1.9% (2006 г.), 1.9% (2007 г.), 1.7% (2008 г.), 1.4% (2009 г.) и 1.3% (2010 г.);
- *над 250 заети лица* – 0.3% (2006 г.), 0.3% (2007 г.), 0.3% (2008 г.), 0.2% (2009 г.) и 0.2% (2010 г.).

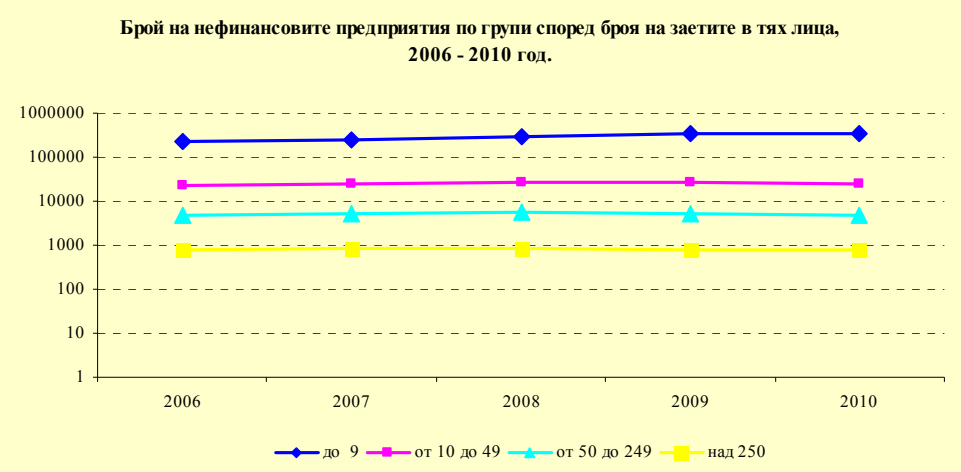

През периода 2006 – 2010 г. се наблюдава устойчиво разширяване сектора на малките и средните предприятия с до 50 заети лица в тях, докато при останалите две групи тази тенденция се прекъсва през 2009 год. (за предприятията с от 50 до 249 заети в тях), а през 2008 г. – за предприятията с над 250 заети в тях.

През целия разглеждан период малките и средните предприятия имат приоритетна роля при създаване на заетостта и добавената стойност, като тяхната роля става все по-съществена с всяка изминала година.

В периода 2005-2009 г.[11] ръстът на заетостта в МСП отбелязва общо увеличение от 18%, а в големите предприятия намалява с 2%. Кризата през 2009 г. причинява общо намаление в заетите работни места от 1% спрямо 2008 г. Общият дял е относително нисък благодарение на микро предприятията, които значително увеличават дела си в заетостта (11%). Всички други размерни групи предприятия губят служители, като тенденцията е по-силна за по-големите по размер МСП. Съответно най-нисък е делът при малките предприятия (със спад от 0.2%), следвани от средните

[10] Според Закона за малките и средните предприятия микропредприятия са предприятията, които имат до 9 заети лица, малки са тези с до 49 заети и средни - с 50 до 249 заети.
[11] Източник: Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП, Изпълнителна агенция за насърчаване на МСП, София 2011

предприятия (-8%). Най-висок е делът на съкратени работни места при големите предприятия (-9%). От гледна точка на размера на предприятията, най-голям растеж на заетите лица се наблюдава при малките и средни предприятия - съответно 7.7% и 7.2% средно за периода 2006-2008 г. През 2010 г. заетостта в МСП намалява с 6.5%, а в големите предприятия с 2.1%.[12]

Брой на предприятията по групи според броя на заетите в тях лица за икономическата дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" - по години

Наименование	Общо	Групи според броя на заетите лица – 2008 г.			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**55**	51	4	-	-

Наименование	Общо	Групи според броя на заетите лица – 2009 г.			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**67**	61	..	..	-

Наименование	Общо	Групи според броя на заетите лица – 2010 г.			
		микро	малки	средни	големи
Брой предприятия	**63**	57	..	..	-

Данните за брой предприятия по групи според заетите в тях лица, са изчислени въз основа на заетите лица, преизчислени в еквивалент на пълна заетост

„ .." Конфиденциални данни

„–" Няма случай

Производителност на труда

Производителността на труда[13] е съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на определена икономическа активност на определена икономическа територия за определен период.

Основните съставни елементи на производителността на труда са показатели измерващи резултата от осъществяваната производствена активност (числител) и показатели за вложения труд в производствения процес (знаменател).

На национално ниво, резултатът от производствената дейност се измерва с брутния вътрешен продукт (БВП) и брутната добавена стойност (БДС) създадена от всички производствени сектори в националната икономика. Връзката между БВП и БДС се определя от начина на остойностяване на произведения краен продукт. БВП е

[12] Източник: Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП в България 2011-2012 г., Изпълнителна агенция за насърчаване на МСП, София 2012

[13] НСИ: Производителност на труда – дефиниции и изчислителни процедури

остойностен по пазарни цени, включително данъците върху продуктите и вноса, нето от субсидиите върху продуктите.

БДС измерва резултата от производствената дейност по базисни цени, преди начисляването на данъци, включително субсидиите върху продуктите и услугите. БДС е показател който е приложим за изчисляване на производителността на труда както на национално ниво, така и на ниво производствени дейности или по региони.

Трудовият производствен фактор в състава на показателя за производителността на труда се измерва с броя на заетите лица в резидентните производствени единици на националната икономика и отработеното от тях време – отработени човекочасове.

Данни за производителността на труда са публикувани в годишното издание на НСИ „Социално икономическо развитие на страната" и интернет страницата на НСИ динамични редове по тримесечия и години.

Производителност на труда - Общо за икономиката

Година	БВП на един зает				
	текущи цени, лева	по цени на предходната година, лева	по цени на 2005*** г., лева	Индекс на физически обем изчислен по цени на 2005**** / предходна година = 100, %	Индекс на физически обем, 2005 = 100,%
2005	13013	12118,0	13013,0		
2006	14336	13412,1	13412,1	103,1	103,1
2007	16149	14791,0	13837,5	103,2	106,3
2008	18115	16707,2	14315,5	103,5	110,0
2009	18341	17583,9	13895,9	97,1	106,8
2010	19858	19317,1	14635,2	105,3	112,5
2011*	22127	21075,0	15532,0	106,1	119,4

* Предварителни данни

** За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища

*** Данните са изчислени по метода "Aannual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.

**** Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените (Методологични бележки)

Производителност на труда - Общо за икономиката

Година	БДС** на един зает				
	текущи цени, лева	по цени на предходната година, лева	по цени на 2005*** г., лева	Индекс на физически обем изчислен по цени на 2005**** / предходна година = 100, %	Индекс на физически обем, 2005 = 100,%
2005	9994,6	9283,9	9994,6		
2006	10983,4	10387,8	10387,8	103,9	103,9
2007	12559,6	11420,7	10802,4	104,0	108,1
2008	14008,9	13083,7	11257,7	104,2	112,6
2009	14574,1	13932,5	11199,4	99,5	112,1
2010	15872,6	15420,4	11843,3	105,7	118,5
2011*	17734,7	16857,1	12578,3	106,2	125,9

* Предварителни данни

** За изчисленията на производителността на труда, данните за Брутната Добавена Стойност не включват условно начисления наем на лицата живеещи в собствени жилища

*** Данните са изчислени по метода "Aannual overlap". Преизчислените агрегати не са адитивни.

**** Индексите са изчислени въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2005 г.; повече информация за приложеният метод вж.: Измерване на ефекта от промени в обема и промени в цените (Методологични бележки)

Производителност на труда за икономическата дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”

Наименование	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Добавена стойност по факторни разходи - хил. лв.	2 975	3 779	4151	5339
Заети лица - брой				
Производителност на труда - добавена стойност на едно заето лице в лева				

Забележки:
Поради малкия обем на извадката или конфиденциалност на информацията, данните не могат да бъдат предоставени от НСИ

2. Демографско състояние

Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за страната и общ брой заети лица.

През последните години се формира трайна тенденция на намаляване на броя на населението в страната. В резултат от социалните и икономически промени в условията на живот се наблюдават съществени изменения в демографското поведение на населението, които доведоха до отрицателен естествен прираст. Броят и възрастовата структура на населението оказват ключово влияние върху предлагането на труд в страната. По данни на НСИ, към 31.12.2010 г. постоянното население на България е 7504868 души, като за в сравнение с 2006 г. (7679290 души) то е намаляло с 174422 души. Намалението в броя на населението се дължи от една страна на отрицателния естествен прираст, а от друга страна на външната миграция.

Населението на възраст 15-64 навършени години към края на 2006 г. е 5 322 628 души или 69.3 % от цялото население, като броят му към 2010 г. е намалял с 3.4 % или с 181571 души.

Наблюдението на работната сила е важен източник на информация за състоянието и тенденциите на пазара на труда, като основната цел е да осигури данни за

икономическата активност на населението на 15 и повече навършени години и за най-важните характеристики на заетите[14] и безработните лица и лицата извън работната сила в Република България.

За периода от 2006 – 2010 г. работната сила[15] (икономически активното население) на възраст 15 – 64 год. нараства с 5.6 % . Коефициентът на икономическа активност на населението[16] за същия период се променя от 64.5 % през 2006 г. до 66.5% през 2010 г., като най-високата стойност се отчита през 2008 г. – 67.8%.

Работна сила на 15 - 64 навършени години

(хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	**3376,3**	**3447,9**	**3504,7**	**3441,5**	**3356,3**
По пол					
Мъже	1781,7	1820,3	1858,8	1828,0	1774,5
Жени	1594,6	1627,6	1645,9	1613,5	1581,9

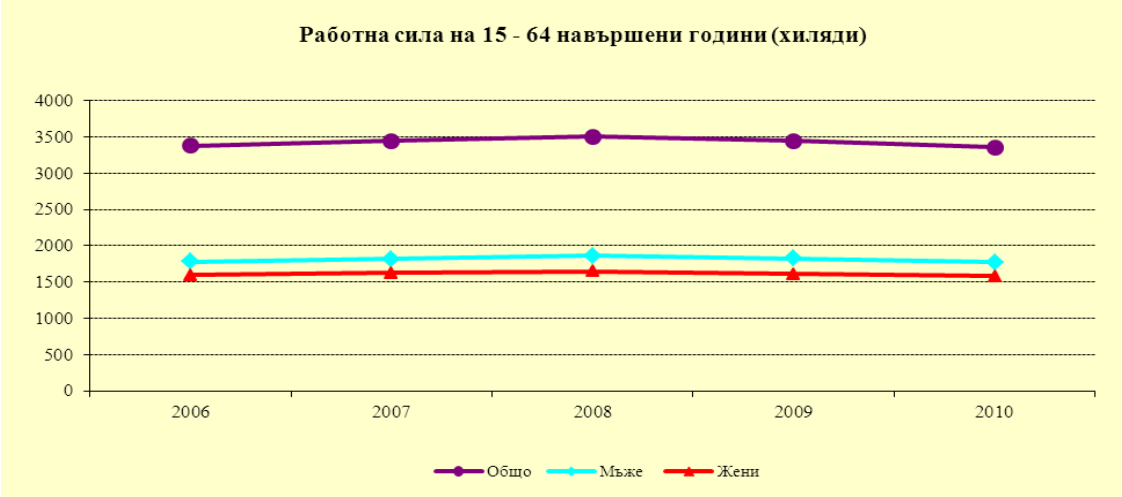

За 2006 – 2010 г. броят на заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години намалява от 3071,7 хил. през 2006 г. на 3010,4 хил. през 2010 г. Коефициентът на заетост[17] през 2010 г. е 59.7 %, с 1.1 процентни пункта повече спрямо 2006 г. (58.6%)

[14] Източник НСИ: **Заети лица** са лицата на 15 и повече навършени години, които през наблюдавания период: извършват работа за производство на стоки и услуги поне 1 час срещу заплащане (в пари или в натура) или друг доход; не работят, но имат работа, от която временно отсъстват поради отпуск, болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете (за периода, през който получават пълния размер на възнаграждението си), неблагоприятни климатични условия, стачка или други подобни причини.

[15] Източник НСИ: **Работна сила** са лицата на 15 и повече навършени години, които влагат или предлагат своя труд за производство на стоки и услуги. Работната сила включва заетите и безработните лица

[16] Източник НСИ: **Коефициентът на икономическа активност** представлява относителния дял на икономически активното население от населението на същата възраст.

[17] Източник: НСИ. **Коефициентът на заетост** представлява относителния дял на заетите лица от населението на същата възраст.

Заети на 15 - 64 навършени години

(хиляди)

Година	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	**3071,7**	**3208,8**	**3306,2**	**3204,8**	**3010,4**
По пол					
Мъже	1626,1	1700,5	1755,5	1698,7	1579,2
Жени	1445,6	1508,2	1550,8	1506,1	1431,2

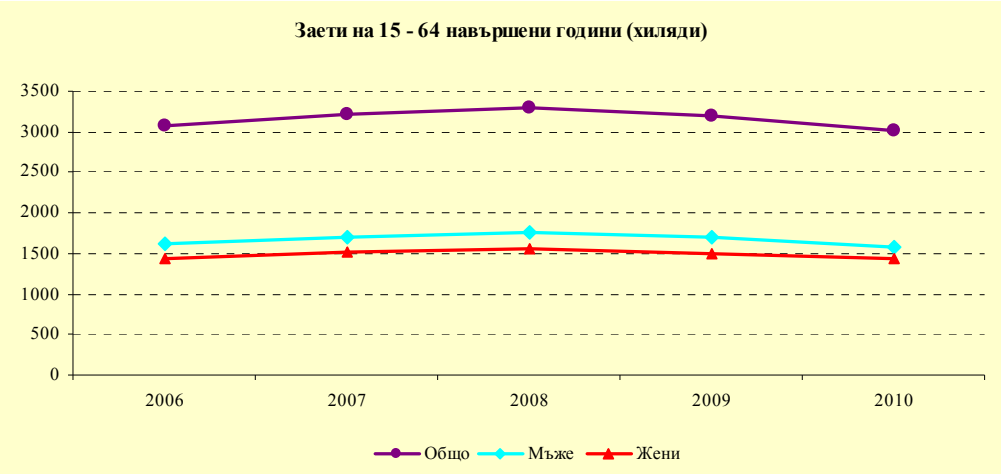

Икономически активно население (от 15 до 64 навършени години) – общ брой за икономическата дейност и общ брой заети лица.

Заети лица в „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" - Поради малкия обем на извадката или конфиденциалност на информацията, данните не могат да бъдат предоставени от НСИ.

Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи за страната: 15 - 24 год.; 25 - 34 год.; 35 - 44 год.; 45 - 54 год.; 55 - 64 год.; 65 и повече.

Заети лица на 15 и повече навършени години (хиляди)

Пол / Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	**3110,0**	**3252,6**	**3360,7**	**3253,6**	**3052,8**
По пол					
Мъже	1652,8	1731,5	1792,9	1732,3	1608,3
Жени	1457,2	1521,1	1567,8	1521,3	1444,5
По възраст					
15-24	240,5	249,8	262,6	240,0	207,4
25-34	724,9	730,7	737,3	691,0	620,2
35-44	889,9	948,5	965,9	965,2	936,7
45-54	833,0	865,9	887,4	856,6	824,9
55-64	383,5	413,8	453,1	452,0	421,2
65 и повече	38,2	43,9	54,5	48,8	42,4

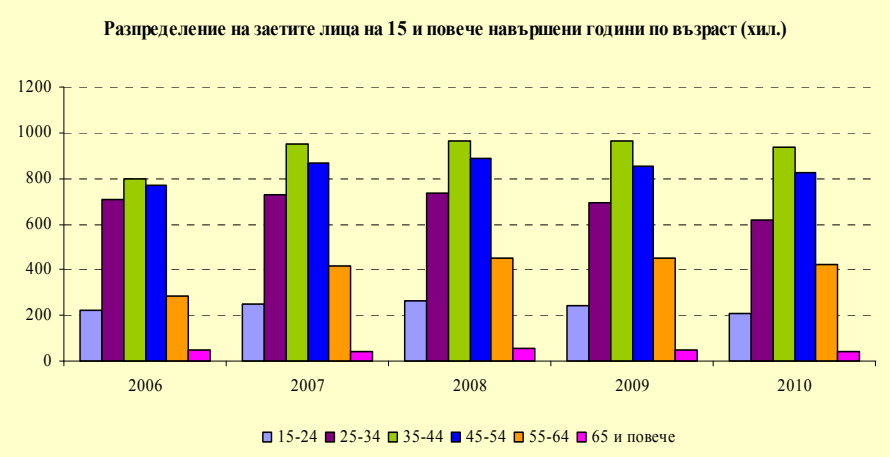

Коефициент на заетост на заети лица на 15 и повече навършени години

(%)

Пол Възраст	2006	2007	2008	2009	2010
Общо	**46,7**	**49,0**	**50,8**	**49,4**	**46,7**
По пол					
Мъже	51,8	54,4	56,5	54,9	51,3
Жени	42,0	44,0	45,5	44,4	42,4
По възраст					
15-24	23,2	24,5	26,3	24,8	22,2
25-34	72,2	76,2	78,2	75,1	70,7
35-44	79,6	82,8	84,6	82,6	79,4
45-54	74,8	78,4	80,6	79,0	75,8
55-64	39,6	42,6	46,0	46,1	43,5
65 и повече	2,7	3,0	3,8	3,3	2,8

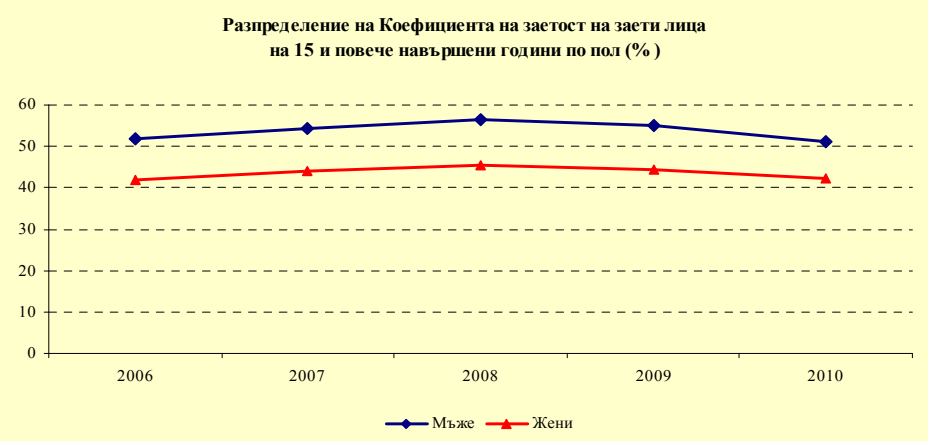

Общият коефициент на заетост на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2006 – 2010 г. е 46.7 %, като през 2008 г. се отчита повишаване от 4.1 процентни пункта (50.8%). Коефициентът на заетост при мъжете е намалял с 0.5

процентни пункта от 51.8 % през 2006 г. на 51.3 % през 2010 г., докато при жените той е нараснал с 0.4 процентни пункта от 42.0 % до 42.4 %.

Коефициентът на заетост при жените през 2010 г. е по- нисък от коефициента на заетост при мъжете с 8.9 процентни пункта.

Коефициентът на заетост при младежите (15-24 г.) за 2010 е 22.2%, като се отчита спад спрямо 2006 г. от – 1.0 процентни пункта.

Увеличение се наблюдава в равнището на заетост сред лицата на възраст 55-64 год. Коефициентът на заетост се е увеличил с 3.9 процентни пункта - от 39.6 % през 2006 г. до 43.5% през 2010 г.

Разпределение на заетите лица по пол и по възрастови групи за икономическата дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води": 15 - 24 год.; 25 - 34 год.; 35 - 44 год.; 45 - 54 год.; 55 - 64 год. и повече.

Забележка:
Поради малкия обем на извадката или конфиденциалност на информацията, данните не могат да бъдат предоставени от НСИ

3. Професионално ниво и квалификация на работната сила

Равнището на заетост в значителна степен зависи от степента на завършено образование или липсата на такова, както и от притежаването на професионална квалификация.

По данни на НСИ „Наблюдение на структурата на заплатите" за 2006 и 2010 год. разпределението на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по степените на образование е:

Разпределение на наетите лица в България по степени на образование за 2006 и 2010 г. (брой)

Образование	**2006 година**		**2010 година**	
Общо	**2293805**		**2272509**	
Начално и по-ниско	25604		24193	
Основно	222758		141214	
Средно	1385922		1374412	
Висше	659520		732690	
Образование	мъже	жени	мъже	жени
Общо	**1 123 731**	**1 170 074**	**1 097 738**	**1 174 770**
Начално и по-ниско	13 038	12 567	11 897	12 296
Основно	129 257	93 501	77 011	64 202
Средно	736 419	649 503	727 246	647 166
Висше	245 017	414 503	281 584	451 105

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование за страната

Образование	Заети лица (хиляди)				
	2006	2007	2008	2009	2010
Висше	792,7	828,9	856,9	858,9	831,2
Средно,	1809,4	1952,1	2002,5	1924,7	1838,4
в т.ч. с придобита професионална квалификация	1279,9	1346,9	1358,6	1303,7	1226,5
Основно и и по-ниско	507,9	471,6	501,2	469,9	383,3

Важен е фактът, че лицата със средно образование с придобита професионална квалификация заемат значителен дял (около 70%) от заетите лица, които са със средно общо образование.

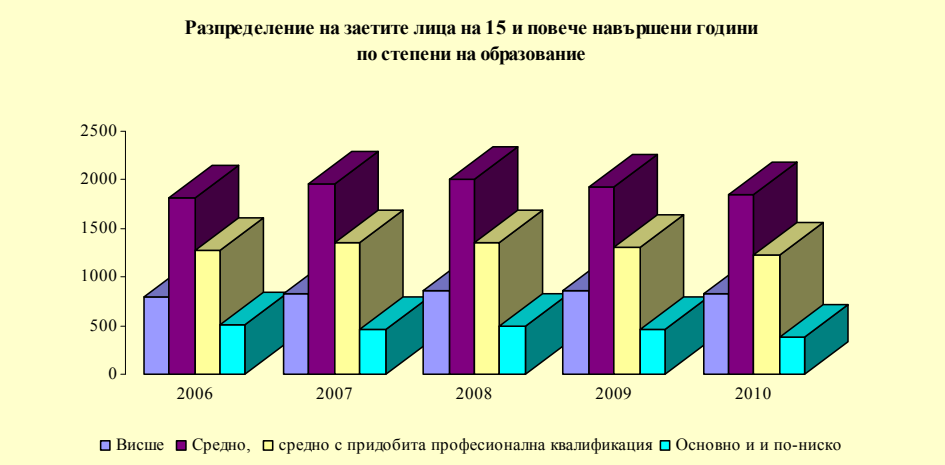

Разпределение на заетите лица на 15 и повече навършени години по степени на образование за икономическата дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”

Забележка:
Поради малкия обем на извадката или конфиденциалност на информацията, данните не могат да бъдат предоставени от НСИ

I. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА В ОБЛАСТТА НА БЗР[18]

1. Стратегически документи

1.1. Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г.

Стратегията за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 г. е приета на 26 юни 2008 г. с Решение на Министерският съвет. Тя е документ, чрез който са определени, визията, стратегическата цел и приоритетите в областта на безопасните и здравословните условия на труд.

Визия: България да стане страна с високо качество и производителност на труда, основано на сигурни и безопасни условия на труд.

Стратегическа цел: Намаляване на трудовите злополуки с 25 % на 1000 осигурени лица.

Приоритетни области:

- гарантиране на правилното прилагане на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- насърчаване на развитието и прилагането на секторни стратегии;
- управление на новите и все по-големи рискове;
- насърчаване на промените в поведението на работещите и работодателите към прилагане на подход, насочен към опазване на здравето.

1.2. Национална програма по безопасност и здраве при работа

За изпълнение на целите, заложени в Стратегията по безопасност и здраве при работа 2008-2012 г., Правителството на Република България ежегодно одобрява мерки - законодателни, организационно-технически, здравни и други превантивни мерки за осигуряване на здраве и безопасност на работното място. Целта е, чрез годишни национални програми да се очертаят ангажиментите и насочат усилията на държавните органи, работодателските организации, организациите на работниците и служителите, неправителствените организации и др. към осигуряване на благосъстоянието при работа, като се отчитат промените на работното място и възникването на нови професионални рискове.

2. Нормативни актове[19] в областта на БЗР с общо приложение

2.1. Закони и кодекси

2.1.1. Кодекс на труда (КТ)

[18] Информацията е актуална към 15.08.2012 г., т.е. отчетени са последните промени на стратегическите документи и нормативните актове към 15.08.2012 г.

[19] Нормативни актове – актове на Народното събрание, на Министерския съвет или на компетентни министри, издадени в съответствие със Закона за нормативните актове

Обн., ДВ, бр. 26 и 27 от 1986 г., доп., бр. 6 от 1988 г., изм. и доп., бр. 21 от 1990 г., изм., бр. 30 и 94 от 1990 г., бр. 27 от 1991 г., доп., бр. 32 от 1991 г., изм., бр. 104 от 1991 г., доп., бр. 23 от 1992 г., изм. и доп., бр. 26 от 1992 г., доп., бр. 88 от 1992 г., изм. и доп., бр. 100 от 1992 г., Решение № 12 на Конституционния съд на РБ от 20.07.1995 г. - бр. 69 от 1995 г.; доп., бр. 87 от 1995 г., изм. и доп., бр. 2 от 1996 г., изм., бр. 12 от 1996 г., изм. и доп., бр. 28 от 1996 г., изм., бр. 124 от 1997 г., доп., бр. 22 от 1998 г.; Решение № 11 на Конституционния съд на РБ от 30.04.1998 г. - бр. 52 от 1998 г.; доп., бр. 56, 83 и 108 от 1998 г., изм. и доп., бр. 133 от 1998 г., бр. 51 от 1999 г., доп., бр. 67 от 1999 г., изм., бр. 110 от 1999 г., изм. и доп., бр. 25 от 2001 г., изм., бр. 1 и 105 от 2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 2002 г., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 95 от 2003 г., бр. 52 от 2004 г., бр. 19 от 2005 г., изм., бр. 27 от 2005 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм., бр. 76 от 2005 г., изм. и доп., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 29.12.2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48, 57 и 68 от 2006 г., изм., бр. 75 от 2006 г., изм. и доп., бр. 102 от 2006 г., доп., бр. 105 от 12.2006 г., изм., бр. 40, 46, 59 и 64 от 2007 г., доп., бр. 104 от 12.2007 г., изм. и доп., бр. 43, 94, 108 и 109 от 2008 г., изм., бр. 35 и 41 от 2009 г., изм. и доп., бр. 103 от 2009 г., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 46 от 2010 г., изм. и доп., бр. 58 от 2010 г., доп., бр. 77 от 2010 г.; Решение № 12 на Конституционния съд на РБ от 11.11.2010 г. - бр. 91 от 2010 г.; изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., изм., бр. 101 от 2010 г., изм. и доп., бр. 18 от 2011 г., доп., бр. 33 от 2011 г., изм. и доп., бр. 61 и 82 от 2011 г., бр. 7 и 15 от 2012 г., изм., бр. 20 от 2012 г., изм. и доп., бр. 38 от 2012 г., Решение № 7 на Конституционния съд на РБ от 19.06.2012 г. - бр. 49 от 2012 г.)

Предмет: Регулира трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, непосредствено свързани с тях.

Цел: Да осигури свободата и закрилата на труда, справедливи и достойни условия на труд, както и осъществяване на социален диалог между държавата, работниците, служителите, работодателите и техните организации за уреждане на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения.

Въпросите, свързани с възникването (чл. 61–117 КТ) и изменението (чл. 118 – 123а КТ) на трудовото правоотношение са уредени в глава V на КТ, а тези, свързани с неговото прекратяване в глава XVI на КТ.

Основни задължения на страните по трудово правоотношение

Работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил, и да спазва установената трудова дисциплина, а работодателят - да осигури на работника или служителя условия за изпълнение на работата и да му плаща възнаграждение за извършената работа (чл. 124 КТ). Тези задължения са конкретизирани в чл. 126 КТ (за работника или служителя) и в чл. 127 – 130в КТ (за работодателя) както следва:

- за работника или служителя: задължения при изпълнение на възложената работа: да се явява навреме на работа и да бъде на работното си място до края на работното време; да се явява на работа в състояние, което му позволява да изпълнява възложените задачи и да не употребява през работното време алкохол или друго упойващо вещество; да използва цялото работно време за изпълнение на възложената работа; да изпълнява работата си в изискуемото се количество и качество; да спазва техническите и технологическите правила; да спазва правилата за здравословни и безопасни

условия на труд; да изпълнява законните нареждания на работодателя; да пази грижливо имуществото, което му е поверено или с което е в досег при изпълнение на възложената му работа, както и да пести суровините, материалите, енергията, паричните и другите средства, които му се предоставят за изпълнение на трудовите задължения; да бъде лоялен към работодателя, като не злоупотребява с неговото доверие и не разпространява поверителни за него сведения, както и да пази доброто име на предприятието; да спазва вътрешните правила, приети в предприятието, и да не пречи на другите работници и служители да изпълняват трудовите си задължения; да съгласува работата си с останалите работници и служители и да им оказва помощ в съответствие с указанията на работодателя; да уведоми работодателя за наличие на несъвместимост с изпълняваната работа, когато по време на осъществяването ѝ за него възникне някое от основанията за недопустимост по чл. 107а, ал. 1 КТ; да изпълнява и всички други задължения, които произтичат от нормативен акт, от колективен трудов договор, от трудовия договор и от характера на работата;

- за работодателя: задължения за: осигуряване на условия за работа (чл. 127 КТ); начисление и плащане на трудово възнаграждение (чл. 128 КТ); за издаване на документи (чл. 128а КТ); осигуряване работника или служителя при условия и по ред, установени в Кодекса за социално осигуряване и в Закона за здравното осигуряване (чл. 129 КТ); информиране и консултиране (чл. 130 КТ), в т.ч. в случаи на масово уволнение (чл. 130а КТ), при промяна на работодателя (чл. 130б КТ), при изменение на дейността, икономическото състояние и организацията на труда на предприятието (чл. 130в КТ).

Работно време, почивки и отпуски

Според Кодекса на труда, „работно време“ означава времето, установено със закон, с друг нормативен акт, с колективен или индивидуален трудов договор, през което работникът или служителят е длъжен да бъде на разположение на работодателя на територията на неговото предприятие или в друго определено от него място (§ 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на КТ). През това време работникът или служителят е длъжен да изпълнява възложената му от работодателя работа, а работодателят е задължен да осигурява необходимите условия за безопасна и здравословна работа и да контролира изпълнението ѝ.

Въпросите, свързани с работното време (видове, продължителност, удължаване и намаляване, разпределение и отчитане и т.н.) и почивките (по време на работа, междудневна, седмична и т.н.) са уредени в глава седма „Работно време и почивки”.

- Нормална продължителност на работното време (чл. 136 КТ): петдневна работна седмица, с нормална продължителност на работния ден – до 8 часа и на работната седмица – до 40 часа.
- Удължаване на работното време (чл. 136а КТ): условия и ред за удължаване на работния ден, максимална продължителност на удължения работен ден, задължения за информиране и консултиране.
- Намалено работно време (чл. 137 КТ): право на намалено работно време (за работа при специфични условия и рискове за живота и здравето на работниците и служителите, които не могат да бъдат отстранени или

намалени, независимо от предприетите мерки и за работници или служители, ненавършили 18 години).

- Непълно работно време (работа за част от законоустановеното работно време): уговаряне между страните по трудово правоотношение (чл. 138 КТ), условия и ред за въвеждане от работодателя (чл. 138а КТ).
- Разпределение на работното време (чл. 139 КТ): разпределението на работното време се установява в правилника за вътрешния трудов ред на предприятието – точно определяне границите на работното време (начало и край на работния ден), прекъсване на работното време, работно време с променливи граници, установяване на задължение за дежурство или на разположение на работодателя и др.
- Ненормиран работен ден (чл. 139а КТ): условия и ред за въвеждане, отчитане и компенсиране на ненормиран работен ден, права и задължения на работниците и служителите при ненормиран работен ден.
- Нощен труд: определение, продължителност и забрана за полагане на нощен труд (чл. 140 КТ), правила при полагане на нощен труд (140а КТ).
- Работа на смени (чл. 141 КТ): дневна, нощна и смесена работна смяна.
- Извънреден труд: определение и забрана (чл. 143 КТ), допустимост по изключение (чл. 144 КТ), продължителност (чл. 146 КТ), недопустимост (чл. 147 КТ), отказ за полагане (чл. 148 КТ), отчитане (чл. 149 КТ) и заплащане на извънреден труд (чл. 150 КТ).
- Отчитане на работното време (чл. 142 КТ): в работни дни – подневно, сумирано изчисляване на работното време, максимална продължителност на работна смяна при сумирано изчисляване на работното време.

Работното време на работника или служителя се прекъсва с една или няколко почивки (чл. 151, ал.1 КТ). Техният брой и продължителност се определят в зависимост от характера на работата.

Раздел III на глава VII на КТ урежда правата и задълженията за осигуряване на почивките по време на работа, както следва:

- почивки в работния ден: една или няколко почивки (броят и продължителността се определят в зависимост от характера на работата), почивка за хранене и време за хранене през работното време (чл. 151 КТ);
- почивки при работа със специфичен характер и/или организация на труд (чл. 154а КТ);
- междудневна почивка (чл. 152 КТ);
- седмична почивка (чл. 153 КТ);
- празнични дни (чл. 154 КТ).

Отпуск в най-широк смисъл на понятието е освобождаването на работника или служителя от задължението да работи по трудовото правоотношение за определен период от време, без то да бъде прекратявано.

В глава осма „Отпуски” на КТ са уредени въпросите, свързани с вида и размера на отпуските, както и условия за тяхното ползване, прекъсване, отлагане, погасяване правото на ползване, заплащане и др.

- Видове отпуски: основен и удължен платен годишен отпуск (чл. 155 КТ); допълнителен платен годишен отпуск (чл. 156 КТ); отпуск за изпълнение на граждански, обществени и други задължения – при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, когато работника или служителя е призован в съд или от други органи като страна, свидетел или вещо лице, за участие в заседания като член на представителен държавен орган или съдебен заседател и др. (чл. 157 КТ); отпуск при повикване на учебно мобилизационно мероприятие (чл. 158 КТ); отпуск на синдикални дейци (чл. 159 КТ); неплатен отпуск (чл. 160 КТ); служебни и творчески отпуски (чл. 161 КТ); отпуск при временна неработоспособност (чл. 162); отпуск поради бременност, раждане и осиновяване (чл. 163 КТ); отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст (чл. 164 КТ); отпуск за отглеждане на дете, настанено при близки и роднини или в приемно семейство (чл. 164а КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст (чл. 165 КТ); отпуск за кърмене и хранене на малко дете (чл. 166 КТ); отпуск при смърт или тежко заболяване на родител (чл. 167 КТ); неплатен отпуск за отглеждане на дете до 8-годишна възраст (чл. 167а КТ); платен отпуск за две и повече живи деца (чл. 168 КТ); платен отпуск за обучение (чл. 169 КТ); отпуск за приемен изпит в учебно заведение (чл. 170 КТ); неплатен отпуск на учащи се (чл. 171 КТ).
- Ползване на платения годишен отпуск: начин на ползване (чл. 172 КТ); ред за ползване (чл. 173 КТ); ползуване на отпуск от непълнолетни и майки (чл. 174 КТ); прекъсване на ползването (чл. 175 КТ); отлагане на ползването (чл. 176 КТ); погасяване на правото на ползване (чл. 176а КТ); заплащане (чл. 177 КТ); забрана за парично компенсиране (чл. 178 КТ).

Безопасни и здравословни условия на труд

Съгласно глава XIII „Здравословни и безопасни условия на труда”:

- министърът на труда и социалната политика самостоятелно или съвместно с други министри издава актове по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, както и правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 276 КТ);
- работодателят: осигурява здравословни и безопасни условия на труд (чл. 275 КТ); разработва и утвърждава правила за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в предприятието (чл. 277 КТ); провежда инструктаж и обучение по безопасните методи на работа (чл. 281 КТ); осигурява на санитарно-битово и медицинско обслужване (чл. 282 КТ); предоставя безплатно специално работно облекло и лични предпазни средства (чл. 284 КТ); осигурява на безплатна храна и/или добавки към храната (чл. 285 КТ); организира и провеждането на предварителни и периодични медицински прегледи (чл. 287 КТ); предприема мерки за предотвратяване и намаляване на трудовите злополуки и на общите заболявания и професионалните болести (чл. 289 КТ);
- работникът или служителят има право да откаже изпълнението или да преустанови работата, когато възникне сериозна и непосредствена опасност за живота или здравето му, като незабавно уведоми прекия ръководител.

(чл. 283 КТ).

Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда" осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности, както и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399 КТ).

Глава XIX „Контрол за спазване на трудовото законодателство и административнонаказателна отговорност за неговото нарушаване" урежда въпросите, свързани със:

- правата (чл. 402 КТ) и задълженията (чл. 403 КТ) на контролните органи;
- задълженията на работодателя във връзка с контрола за спазване на трудовото законодателство (чл. 403а КТ);
- принудителните административни мерки (чл. 404 КТ), вкл. тяхното обжалване (чл. 405 КТ);
- обявяване съществуването на трудово правоотношение (чл. 405а КТ);
- сигналната функция на синдикалните организации (чл. 406 КТ) и на контролните органи (чл. 407 КТ);
- ревизионната книга в предприятието (чл. 408 КТ);
- видовете административни наказания (чл. 412а КТ)
- отговорността за нарушение на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (чл. 413 КТ) и за нарушения на другите разпоредби на трудовото законодателство (чл. 414 КТ);
- отговорността на работника или служителя при предоставяне на работна сила без сключен трудов договор (чл. 414а КТ);
- отговорността за неизпълнение на предписание и за създаване на пречки на контролен орган (чл. 415 КТ);
- задължението за внасяне (чл. 415а) КТ и отговорността за невнасяне (чл. 415б КТ) на имуществени санкции и глоби по наказателни постановления;
- отговорността за маловажно нарушение (чл. 415в КТ);
- споразумение в административнонаказателното производство (чл. 415г КТ);
- разсрочване на задължения (чл. 415д КТ);
- приложимостта на административнонаказателната отговорност за нарушения на трудовото законодателство (чл. 415е КТ);
- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 416 КТ).

Трудова дисциплина

Виновното неизпълнение на трудовите задължения е нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ). В тази връзка трудовата дисциплина се свежда до съвкупност от всички задължения на работника или служителя (т.2.1.1.) при изпълнение на възложената работа.

- Правилник за вътрешния трудов ред (чл. 181 КТ): определя правата и задълженията на работниците и служителите и на работодателя по трудовото правоотношение и урежда организацията на труда в предприятието съобразно особеностите на неговата дейност.
- Дисциплинарна отговорност: нарушение на трудовата дисциплина (чл. 186 КТ); видове нарушения на трудовата дисциплина (чл. 187 КТ); видове дисциплинарни наказания (чл. 188 КТ); критерии за определяне и еднократност на дисциплинарното наказание (чл. 189 КТ); дисциплинарно уволнение (чл. 190 КТ); органи, които налагат дисциплинарните наказания (чл. 192 КТ); задължения на работодателя преди налагане на дисциплинарното наказание (чл. 193 КТ); срокове за налагане на дисциплинарни наказания (чл. 194 КТ); заповед за дисциплинарно наказание (чл. 195 КТ); заличаване на дисциплинарните наказания (чл. 197 КТ); предсрочно заличаване на дисциплинарни наказания (чл. 198 КТ); временно отстраняване от работа (чл. 199 КТ).

Заплащане на труда

Според КТ, положеният труд по трудово правоотношение е възмезден (чл. 242 КТ). В глава XII „Трудово възнаграждение" са уредени въпросите, свързани със:

- правото на равно възнаграждение (чл. 243 КТ);
- регулиране на минималните трудови възнаграждения и обезщетения (чл. 244 КТ): минималната работна заплата за страната; видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения и на обезщетенията по трудовото правоотношение;
- системите на заплащане на труда: определяне на размера на трудовото възнаграждение (чл. 247 КТ); определяне и изменение на трудовите норми (чл. 250 КТ);
- допълнителни и други трудови възнаграждения: трудово възнаграждение при вътрешно заместване (чл. 259 КТ); трудово възнаграждение при външно съвместителство (чл. 260 КТ); заплащане на нощен труд (чл. 261 КТ); заплащане на извънреден труд (чл. 262 КТ), вкл. при ненормиран работен ден (чл. 263 КТ); трудово възнаграждение за работа през официалните празници (чл. 264 КТ); трудово възнаграждение при неизпълнение на трудовите норми (чл. 266 КТ); трудово възнаграждение при престой и производствена необходимост (чл. 267 КТ); трудово възнаграждение при некачествена продукция (чл. 268 КТ);
- изплащане на трудовото възнаграждение: изплащане в пари и в натура (чл. 269 КТ); място и срокове за изплащане (чл. 270 КТ); добросъвестност при получаване на трудовото възнаграждение (чл. 271 КТ); удръжки от трудовото възнаграждение (чл. 272 КТ).

Обучение и квалификация (чл. 281 КТ)

- Всички работници и служители се инструктират и обучават по безопасните методи на работа.

- Работниците и служителите, работата на които е свързана с използване, обслужване и поддържане на машини и други технически съоръжения, както и работниците и служителите, заети в дейности, които създават опасност за здравето и живота им, задължително се инструктират, обучават и полагат изпит по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда.
- Машините, другите съоръжения и технологичните процеси с повишена опасност се обслужват само от правоспособни работници и служители. Тяхната правоспособност се урежда със специални наредби. Списъкът на съоръженията и дейностите с повишена опасност се утвърждава от съответните ведомства.
- Не се допускат на работа лица без необходимите знания и умения, които се предвиждат в правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда в предприятието.
- Работодателят е длъжен да организира провеждането на периодично обучение или инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при условия и по ред, определени с наредба на министъра на труда и социалната политика.

Медицинско наблюдение

- Работодателят е длъжен да осигурява условия за санитарно-битово и медицинско обслужване на работниците и служителите съобразно санитарните норми и изисквания (чл. 282 КТ).
- Според разпоредбата на чл. 287 КТ, всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни и периодични медицински прегледи. Условията за извършване на предварителните и периодичните прегледи съобразно характера на работата, условията на труда и възрастта на работниците и служителите се определят от министъра на здравеопазването.
- Предварителните медицински прегледи се заплащат от лицата, които кандидатстват за работа, а периодичните медицински прегледи са за сметка на работодателя.
- Работодателят и длъжностните лица в предприятието са длъжни да опазват в тайна данните относно здравословното състояние на работниците и служителите и информацията от и за съответните медицински прегледи.

Трудови злополуки и професионални болести

Трудовите злополуки, общите заболявания и професионалните болести, както и редът за тяхното установяване и последиците от настъпването им са уредени от отделен закон[20] (чл. 290 на КТ).

[20] Кодекс за социално осигуряване

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите

- Осигуряване задоволяването на социално-битовите и културните потребности (чл. 294 КТ): организирано хранене съобразно рационалните норми и специфичните условия на труд; търговско и битово обслужване, като изгражда и поддържа търговски обекти и бази за услуги; транспортно обслужване от местоживеенето до местоработата и обратно; бази за дълготраен и краткотраен отдих, физическа култура, спорт и туризъм; бази за културни занимания, клубове, библиотеки и други; подпомагане на младите и на новопостъпилите работници и служители; задоволяване на други социално-битови и културни потребности.
- Работно и униформено облекло (чл. 296 КТ): осигуряване на работниците и служителите безплатно работно и униформено облекло при условия и по ред, установени от Министерския съвет или в колективния трудов договор
- Жилища и работнически общежития (чл. 297 КТ): полагане на грижи за осигуряване жилища на работниците и служителите и техните семейства.
- Грижи за семействата на работниците и служителите (чл. 299 КТ): настаняване на децата на работниците и служителите в детски заведения, както и поддържане, изграждане или участие в изграждането и поддържането им със средства на работодателя или съвместно с други работодатели и общинските съвети; предоставяне за ползване от децата на работниците и служителите наличната база за почивка, физкултура, спорт и туризъм, младежки дейности и културни занимания.
- Грижи за пенсионираните работници и служители (чл. 300 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите социалните фондове и формите на социално обслужване могат да се ползват и от пенсионери, работили при същия работодател.
- Финансиране (чл. 292 КТ): със средства от работодателя и от други източници.
- Разпределение и използване на средствата (чл. 293 КТ): по решение на общото събрание на работниците и служителите.

Социален диалог

Държавата регулира трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения и въпросите на жизненото равнище след консултации и диалог с работниците, служителите, работодателите и техните организации в дух на сътрудничество, взаимни отстъпки и зачитане на интересите на всяка от страните (чл. 2 КТ).

- Тристранно сътрудничество (чл. 3 КТ): Национален съвет за тристранно сътрудничество (чл. 3а КТ); Отраслови, браншови, областни и общински съвети за тристранно сътрудничество (чл. 3б КТ); функции, заседания, организиране на дейността и приемане на решения, уредба и финансиране дейността на съветите за тристранно сътрудничество (чл. 3в – 3е КТ).
- Сдружаване на работниците и служителите (чл. 4 КТ) и на работодателите (чл. 5 КТ).

- Общо събрание на работниците и служителите (чл. 6 – 6а КТ).
- Участие на работниците и служителите в управлението на предприятието (чл. 7 КТ).
- Представители за информиране и консултиране на работниците и служителите (чл. 7а – 7б КТ).
- Права и задължения на представителите на работниците и служителите (чл. 7в КТ).
- Синдикални организации и организациите на работодателите (глава III на КТ): представителни организации на работниците и служителите (чл. 34 КТ) и на работодателите (чл. 35 КТ); признаване на представителни организации (чл. 36 КТ); проверка на изискванията за представителност (чл. 36а КТ).
- Права на синдикалните организации и на организациите на работодателите: участие в обсъждането на трудови и осигурителни въпроси (чл. 42 КТ); представителство пред съда (чл. 45 КТ).
- Съдействие за осъществяване дейността на синдикалните организации и на представителите на работниците и служителите (чл. 46 КТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения (глава X на КТ)

- Имуществена отговорност на работодателя: при смърт или увреждане здравето на работника и служителя (чл. 200 КТ); изключване или намаляване на отговорността (чл. 201 КТ); регресен иск (чл. 202 КТ).
- Имуществена отговорност на работника или служителя: обсег на имуществената отговорност (чл. 203 КТ); изключване на отговорността (чл. 204 КТ); вреда, която подлежи на обезщетяване (чл. 205 КТ); размер на отговорността (чл. 206 КТ); размер на отговорността за вреда, причинена при отчетническа дейност (чл. 207 КТ); отговорност за вреда, причинена от няколко работници или служители (чл. 208 КТ); бригадна отговорност (чл. 209 КТ); осъществяване на ограничената имуществена отговорност (чл. 210 КТ) и на пълната имуществена отговорност (чл. 211 КТ).
- Видове обезщетения: при недопускане на работа (чл. 213 КТ); при временно отстраняване от работа (чл. 214 КТ); при командировка (чл. 215 КТ); при преместване (чл. 216 КТ); при трудоустрояване (чл. 217 КТ); при бедствие (чл. 218 КТ); при правомерен отказ на работника или служителя да изпълнява работата (чл. 219 КТ); за неспазено предизвестие (чл. 220 КТ); при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие (чл. 221 КТ); при уволнение на други основания (чл. 222 КТ); за неизползуван платен годишен отпуск (чл. 224 КТ); при незаконно уволнение и при недопускане на работа на възстановен работник или служител (чл. 225 КТ); за други вреди, причинени на работника или служителя (чл. 226 КТ).
- Регресна отговорност (чл. 227 КТ).
- Брутно трудово възнаграждение за определяне на обезщетенията (чл. 228 КТ).

Други

- Специална закрила на непълнолетните работници и служители: минимална възраст за приемане на работа (чл. 301 КТ); приемане на работа на лица, ненавършили 16 години (чл. 302 КТ) и на лица от 16 до 18 години (чл. 303 КТ); работи за лица, ненавършили 18 години (чл. 304 КТ); особени грижи за непълнолетните (чл. 305 КТ).
- Специална закрила на жените: защита на бременните жени и на кърмачките (чл. 307 КТ); осигуряване на стаи за жени (чл. 308 КТ); трудоустрояване на бременни жени или кърмачки (чл. 309 КТ); командироване на бременни жени и майки с деца (чл. 310 КТ); надомна работа (чл. 312 КТ); ползване на правата на майката от бащата (чл. 313 КТ); задължение за уведомяване (чл. 313а КТ).
- Специална закрила на лицата с намалена работоспособност: основание за трудоустрояване (чл. 314 КТ); работни места за трудоустрояване (чл. 315 КТ); специализирани предприятия и цехове за лица с трайно намалена работоспособност (чл. 316 КТ); трудоустрояване на работници и служители; (чл. 317 КТ); платен годишен отпуск (чл. 319 КТ); трудово възнаграждение (чл. 320 КТ).
- Закрила при уволнение: (чл. 333 КТ).

2.1.2. Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ)

Обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.

Предмет: Урежда правата и задълженията на държавата, работодателите, работещите, представителите на работещите по безопасност и здраве при работа, на лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие, и на други организации и юридически лица за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Цел: Да въведе общи принципи за превенция и мерки за стимулиране подобренията на безопасността и здравето на работещите: превенция на професионалните рискове; защита на безопасността и здравето; отстраняване на рисковете и причините за трудовия травматизъм и професионалната заболеваемост; информиране, консултации и обучение; балансирано участие.

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

Юридическите и физическите лица, които самостоятелно наемат работещи, юридическите и физическите лица, които ползват работещи, предоставени им от предприятие, което осигурява временна работа, както и лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие с други, са длъжни да осигурят здравословни и безопасни условия на труд във всички случаи, свързани с работата, както на

работещите, така и на всички останали лица, които по друг повод се намират във или в близост до работните помещения, площадки или места (чл. 14, ал. 1 ЗЗБУТ).

- Задължения на работодателя: да осигурява здравословни и безопасни условия на труд на работещите, като прилага необходимите мерки, вкл: превенция на професионалните рискове; предоставяне на информация и обучение; осигуряване на необходимата организация и средства (чл. 4, ал. 1 ЗЗБУТ); да осигурява основните принципи на превенция: избягване на рисковете; оценка на рисковете, които не могат да бъдат избегнати; ограничаване на рисковете при източника на възникването им; приспособяване на работата към работещия, особено по отношение на проектирането на работните места, избора на работното оборудване, на работните и производствените методи, с цел облекчаване или премахване на монотонната работа, работата с наложен ритъм, както и за намаляване на въздействието им върху здравето на работещия; привеждане в съответствие с техническия прогрес; замяна на опасното с безопасно или по-малко опасно; обозначаване на съществуващи опасности и източници на вредни за здравето и безопасността фактори; прилагане на последователна цялостна политика за превенция, обхващаща технологията, организацията на работа, условията на труд, социалните взаимоотношения и въздействието на елементите на работната среда и трудовия процес; използване на колективните средства за защита с предимство пред личните предпазни средства; даване на съответни инструкции на работещите (чл. 4, ал. 3 ЗЗБУТ).
- Задължения на възложителя, проектанта и строителя в процеса на проектиране на строителни обекти и дейности, производства, конструкции, технологии и работно оборудване (чл. 5 ЗЗБУТ).
- Задължения на работещите: да се грижат за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност (чл. 33 ЗЗБУТ); да използват правилно: работното оборудване; дадените им лични предпазни средства, специално работно облекло, средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и на предписанията, дадени от контролните органи; да възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки за незабавно възстановяване на временно отстрани от него средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и др. (чл. 34 ЗЗБУТ).

Работно време, почивки и отпуски

При работа с високо нервно-психическо натоварване, наложен ритъм, монотонност и принудителна работна поза, определена трудова норма и при сменна работа се

въвеждат физиологични режими на труд и почивка (чл. 12 ЗЗБУТ). Условията, редът и изискванията за разработване на физиологичните режими на труд и почивка са определени с наредба[21] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика.

Безопасни и здравословни условия на труд

При осъществяване на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд работодателят е длъжен:

- да оценява рисковете за безопасността и здравето на работещите; да планира и прилага превантивни мерки и методи на работа и производство; да възлага на работещите задачи, съобразени с техните компетентности, опит, възможности и с пригодността им по отношение на безопасността и здравето при работа; да отчита специфичните опасности за работещите, които се нуждаят от специална закрила, с оглед осигуряване на съответните улеснения на работните им места; да създаде необходимата организация за осъществяване на наблюдението и контрола по изпълнението на планираните мерки; да осигури ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин; да не допуска до местата, където съществува сериозна или специфична опасност за здравето и живота, лица, които не са подходящо обучени, инструктирани и екипирани; да предприеме необходимите мерки за координация на действията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, когато на един обект или работна площадка се извършват работи или дейности от работещи и на други работодатели (чл. 16 ЗЗБУТ);
- да назначи или определи едно или повече длъжностни лица с подходящо образование и квалификация, или да създаде специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция на тези рискове (чл. 24 ЗЗБУТ). Техните функции и задачи са определени с наредба[22] на министъра на труда и социалната политика (чл. 24, ал. 2 ЗЗБУТ).
- да въвежда в експлоатация нови, реконструирани или модернизирани обекти при доказано съответствие с изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 6 ЗЗБУТ);
- да осигурява минималните изисквания за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд на работните места (чл. 7 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд са определени с наредба[23] на министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (чл. 7, ал. 2 ЗЗБУТ);
- да използва подходящо за извършваната работа работно оборудване: да не застрашава здравето и безопасността на работещитеи да отговаря на

[21] Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

[22] Наредба № 3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

[23] Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

изискванията за здравословни и безопасни условия на труд, установени с нормативни актове (чл. 8, ал. 1–3 ЗЗБУТ);

- да поддържа работното оборудване и своевременно да го ремонтира през целия период на използването му и след извеждането му от експлоатация, така че да не застрашава здравето и безопасността на работещите (чл. 8, ал. 4 ЗЗБУТ);
- да осигурява лични предпазни средства при работа с риск за здравето и безопасността, който не може да се отстрани по друг начин (чл. 10, ал. 1 ЗЗБУТ);
- да осигурява подходящи средства и оборудване за избягване на ръчното повдигане, поддържане и пренасяне на тежести. (чл. 11 ЗЗБУТ); Минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести са определени с наредба[24] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 11, ал. 3 ЗЗБУТ);
- да създаде и поддържа картотека на информационните листове за безопасност на употребяваните и произвежданите опасни химични вещества и препарати (чл. 13, ал. 2 ЗЗБУТ);
- осигури организация за действия по ликвидиране на опасността, оказване на първа помощ, противопожарна охрана и условия за евакуация на работещите, както и контактите със спешна медицинска помощ и структурите за пожарна безопасност и защита на населението (чл. 20 ЗЗБУТ).

Трудова дисциплина

- Всеки работещ е длъжен да се грижи за здравето и безопасността си, както и за здравето и безопасността и на другите лица, пряко засегнати от неговата дейност, в съответствие с квалификацията му и дадените от работодателя инструкции (чл. 33 ЗЗБУТ).
- Работещите в съответствие със своята квалификация и дадените им инструкции са длъжни: да използват правилно машините, апаратите, инструментите, опасните вещества и материали, транспортните средства и другото работно оборудване; да използват правилно дадените им лични предпазни средства и специално работно облекло и след употреба да ги връщат на съответното място за съхранение; да използват правилно и по предназначение и да не отстраняват, прекъсват, изключват или променят самоволно средствата за колективна защита и предпазните устройства, с които са оборудвани машините, апаратите, инструментите, предприятието или сградата; да информират незабавно работодателя или съответните длъжностни лица за всяка възникнала обстановка при работа, която може да представлява непосредствена опасност за тяхното здраве и за всички неизправности в средствата за колективна защита; да съдействат на работодателя, на съответните длъжностни лица и/или на представителите на работещите по безопасност и здраве при работа при изпълнението на мероприятията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

[24] Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

и на предписанията, дадени от контролните органи (чл. 34, ал. 1 ЗЗБУТ).

- Всеки работещ, който временно отстрани средство за защита или сигнализация при извършване на ремонт, монтаж, профилактика и други, е длъжен да го възстанови незабавно или да предприеме други защитни мерки със същата ефективност (чл. 34, ал. 2 ЗЗБУТ).

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

Обучение и квалификация

Работодателят е длъжен да осигури на всеки работещ, включително на работещите по срочно правоотношение или при условията на временна работа, както и на работещите на смени и полагащите нощен труд, подходящо обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа в съответствие със спецификата на индивидуалното му работно място и на професията при: постъпване на работа; преместване на друга работа или промяна на работата; въвеждане на ново или при промяна на работно оборудване и технология. Обучението се осъществява в работно време, като всички разходи за провеждането му са за сметка на работодателя (чл. 26, ал. 2 ЗЗБУТ).

Медицинско наблюдение

Работодателите са длъжни да осигуряват обслужване на работещите от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Със ЗЗБУТ са уредени въпросите, свързани със:

- създаването на СТМ (чл. 25, ал. 3 – 4);
- основните функции (чл. 25, ал. 2) и дейности на СТМ (чл. 25а.). Условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина са определени с наредба[25] на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика (чл. 25б, ал. 4);
- минималният състав на СТМ (чл. 25б.);
- регистрирането на СТМ (чл. 25в), вкл. необходими документи (чл. 25г, ал. 1); отказ за регистрация (чл. 25г, ал. 4 – 5); заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3) и др.;

Трудови злополуки и професионални болести

Работодателят задължително установява, разследва и регистрира всяка станала трудова злополука и известните му случаи на професионални заболявания по ред и начин, определени с Кодекса за социално осигуряване (чл. 23, ал.1 ЗЗБУТ).

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от ЗЗБУТ.

[25] Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Социален диалог

Политиката за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд се определя и осъществява след съгласуване в рамките на постоянни или временни структури на тристранното сътрудничество на национално, отраслово и регионално равнище (чл. 38 ЗЗБУТ).

- Национално ниво: Национален съвет по условия на труд (НСУТ) – състав (чл. 39, ал.2 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 39, ал.1, чл. 40 ЗЗБУТ).
- Отраслово и регионално равнище: отраслови и браншови съвети по условия на труд – състав (чл. 41 ЗЗБУТ), функции и задачи (чл. 42 ЗЗБУТ); регионални (областни и общински) съвети по условия на труд (чл. 43 ЗЗБУТ).

Работодателят е длъжен да се консултира с работещите или с техни представители и организации, като създава възможност те да участват при: обсъждането и приемането на всички мерки, които се отнасят до здравето и безопасността на работещите; определянето на работещи, които ще извършват дейности по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, първа помощ, борбата с пожарите и евакуацията на работещите; планирането и организацията на обучението на работещите по здравословните и безопасни условия на труд. (чл. 26, ал.1 ЗЗБУТ).

- Ниво предприятие: комитети по условия на труд (КУТ) (чл. 27 ЗЗБУТ) и групи по условия на труд (ГУТ) (чл. 28 ЗЗБУТ): функции на КУТ/ГУТ (чл. 29 ЗЗБУТ); права на представителите на работещите в КУТ/ГУТ (чл. 30 ЗЗБУТ).

Имуществена отговорност и видове обезщетения

- Задължително осигуряване за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51, ал.1 ЗЗБУТ). Условията и редът за осигуряване за трудови злополуки и за професионални заболявания са уреденис отделен закон[26] (чл. 51, ал.3 ЗЗБУТ).
- Задължително застраховане за риска „трудова злополука”: за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[27] (чл. 52, ал.1 ЗЗБУТ).

Други

- Задължение за подаване на годишна декларация в териториалната дирекция „Инспекция по труда” по адреса на регистрация на предприятието. Формата, съдържанието, редът и начинът за подаване и съхраняване на декларацията по ал. 1 са определени с наредба[28] на министъра на труда и социалната политика. (чл. 15, ал.1 – 2 ЗЗБУТ).

[26] Кодекс за социално осигуряване
[27] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука”
[28] Наредба № 3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

- Задължение за писмена договореност между работодатели, когато използват съвместно един обект, работно помещение или оборудване, работна площадка или работно място (чл. 18 ЗЗБУТ).

Контрол и административнонаказателна отговорност

- Цялостен контрол по спазването на този закон упражнява Министерството на труда и социалната политика (чл. 54, ал.1 ЗЗБУТ), а специализираната контролна дейност по изпълнението на този закон, както и на други нормативни актове се извършва от Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда" чрез нейните структури (чл. 54, ал.2 ЗЗБУТ).
- Органите на държавния здравен контрол упражняват контрол върху дейността на службите по трудова медицина (чл. 54а, ал.1 ЗЗБУТ).
- Отговорност за лицата, които нарушават изискванията или не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 55 ЗЗБУТ).
- Имуществени санкции или глоби за лицата, регистрирали служба по трудова медицина, и за ръководителите на службите по трудова медицина, които не изпълняват задълженията си по този закон (чл. 54б ЗЗБУТ).

2.1.3. Кодекс за социално осигуряване (КСО)

Обн., ДВ, бр. 110 от 1999 г., Решение № 5 на Конституционния съд на РБ от 29.06.2000 г. - бр. 55 от 2000 г.; изм. и доп., бр. 64 от 2000 г., изм., бр. 1 от 2001 г., доп., бр. 35 от 2001 г., изм., бр. 41 от 2001 г., изм. и доп., бр. 1 от 2002 г., изм., бр. 10 от 2002 г., изм. и доп., бр. 45 и 74 от 2002 г., доп., бр. 112 от 2002 г., изм. и доп., бр. 119 от 2002 г., доп., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 8 от 2003 г., доп., бр. 42 от 2003 г., изм. и доп., бр. 67 от 2003 г., доп., бр. 95 от 2003 г., изм. и доп., бр. 112 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 12 от 2004 г., изм., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 38 от 2004 г., изм. и доп., бр. 52, 53 и 69 от 2004 г., изм., бр. 70 от 2004 г., изм. и доп., бр. 112 от 2004 г., изм., бр. 115 от 2004 г., изм. и доп., бр. 38 от 2005 г., изм., бр. 39, 76 и 102 от 2005 г., изм. и доп., бр. 103, 104 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 17 от 2006 г., изм., бр. 30, 34, 59 и 68 от 2006 г., попр., бр. 76 от 2006 г., изм., бр. 80, 82 и 95 от 2006 г., доп., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 41 от 2007 г., изм., бр. 52, 53, 64 и 77 от 2007 г., доп., бр. 97 100 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 и 113 от 2007 г., изм., бр. 33 от 2008 г., изм. и доп., бр. 43 от 2008 г., изм., бр. 67 от 2008 г., доп., бр. 69 от 2008 г., изм., бр. 89 и 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 23 от 2009 г., доп., бр. 25 от 2009 г., изм. и доп., бр. 35 и 41 от 2009 г., доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 93 и 95 от 2009 г., изм. и доп., бр. 99 от 2009 г., доп., бр. 103 от 2009 г., изм., бр. 16 от 2010 г., изм. и доп., бр. 19, 43 и 49 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 2010 г., изм., бр. 88, 97 и 98 от 2010 г., изм. и доп., бр. 100 от 2010 г., Решение № 7 на Конституционния съд на РБ от 31.05.2011 г. - бр. 45 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 60 от 2011 г., изм., бр. 77 от 2011 г., изм. и доп., бр. 100 от 2011 г., доп., бр. 7 от 2012 г., изм. и доп., бр. 21 и 38 от 2012 г., изм., бр. 40 от 2012 г., доп., бр. 44 от 2012 г.).

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани със:

- държавното обществено осигуряване (ДОО) при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт;

- допълнителното социално осигуряване.

Въпросите, свързани с осигуряването за трудова злополука и професионална болест са уредени в част I на КСО „Държавно обществено осигуряване".

Основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение

- Задължения на осигурителите[29]: да внасят за своя сметка осигурителни вноски във фонд „Трудова злополука и професионална болест" (чл. 6, ал. 6 КСО), в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности (чл. 6, ал. 1, т. 5 КСО); да декларира пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт всяка трудова злополука (чл. 57, ал. 1 КСО); да изготвя и представя документи, необходими за издаване на експертно решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест (чл. 62, ал. 2 КСО); да уведомява териториалното поделение на НОИ за изменения в технологията или характера на работа на предприятието, както и за ликвидация на предприятието**;** да уведомява незабавно териториалното поделение на НОИ, Инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност; да изпраща в териториалното поделение на Националния осигурителен институт копия от болничните листове (първичен и продължения) за трудова злополука или професионална болест (чл. 66 КСО).
- Обхват на осигуряване за трудова злополука и професионална болест: инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест (чл. 2, ал. 2, т. 3 КСО).
- Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест се определя от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт[30] на Министерския съвет. (чл. 64, ал. 3 КСО)
- Задължения на осигуреното лице[31]: да познава и да изпълнява

---

[29] Съгласно чл. 5, ал. 1 на КСО, осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица. Държавата участва в осигуряването чрез трансфер във фонд "Пенсии" в размерите и по реда, определени в чл. 21, т. 5 на КСО.

[30] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

[31] Съгласно чл. 4, ал. 1 и 2 КСО, задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест са: работници и служители, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране; държавните служители; съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители; кадрови военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР; членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията; лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор; изпълнители по договори за управление и контрол на търговските

изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред на предприятието; да уведоми незабавно осигурителя или негов пълномощник за настъпила трудова злополука или за установена професионална болест, с изключение на случаите, когато това е невъзможно (чл. 67 КСО).

- Права на осигурените за трудова злополука и професионална болест (чл. 12 КСО): парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение; парични помощи за профилактика и рехабилитация; пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест; парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането; еднократна помощ и наследствена пенсия за съпруг (съпруга), деца и родители (при смърт на осигурено лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест).

Работно време, почивки и отпуски: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Безопасни и здравословни условия на труд (чл. 65 КСО)

Фонд „Трудова злополука и професионална болест" финансира мероприятия за предотвратяване на трудовата злополука и професионалната болест:

- оказване на помощ, консултации и съдействие на осигурителите за създаване и реализиране на ефективна система за управление на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разработване и участие в разработването на национални отраслови програми (стратегии) в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- провеждане на обучение и повишаване квалификацията на работещите по въпросите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- осъществяване и възлагане на научни изследвания в областта на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- проверка на състоянието на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- разследване самостоятелно или с другите компетентни органи на трудови злополуки и професионални болести;
- провеждане на кампанийна дейност, предоставяне на информация на обществото по проблемите на безопасността на труда и опазване на здравето при работа;

дружества; лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания; специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност; работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

- разработване и участие в разработването на нормативни актове по безопасността на труда и опазване на здравето при работа;
- изучаване и разпространяване на положителния опит в създаването на безопасни условия на труд;
- извършване на други дейности по предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести.

Трудова дисциплина: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Заплащане на труда: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Обучение и квалификация: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Медицинско наблюдение: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Трудови злополуки и професионални болести

Глава V на КСО урежда условията и реда за осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

Трудова злополука (чл. 55 КСО): Всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (ал. 1).

Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 КСО по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение (ал. 2).

Не е налице трудова злополука, когато пострадалият умишлено е увредил здравето си.

- Условия и ред за деклариране (чл. 57 на КСО) и разследване (чл. 58 КСО) на трудова злополука. Редът за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки са определени с акт[32] на Министерския съвет (чл. 57, ал. 3 КСО).
- Досие (документация) на трудова злополука (чл. 59 КСО).
- Квалифициране на злополуката за трудова (чл. 60 КСО).

Професионална болест (чл. 56 КСО): заболяване, което е настъпило изключително или предимно под въздействието на вредните фактори на работната среда или на трудовия процес върху организма и е включено в Списъка на професионалните болести, издаден от Министерския съвет по предложение на министъра на здравеопазването.

За професионална болест може да се признае и заболяване, невключено в Списъка на професионалните болести, когато се установи, че то е причинено основно и пряко от обичайната трудова дейност на осигурения и е причинило трайно намалена работоспособност или смърт на осигурения.

[32] Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Към професионалната болест се отнасят и нейното усложнение и късните ѝ последици.

- Сигнализиране за професионална болест (чл. 61 КСО).
- Изготвяне на документи за професионална болест (чл. 62 КСО).
- Ред за съобщаване, регистриране и обжалване на професионални болести – Редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт[33] на Министерския съвет. (чл. 63 КСО)

Социално битово и културно обслужване на работниците и служителите: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Социален диалог: тази област не е предмет на правно регулиране от КСО.

Имуществена отговорност и видове обезщетения

Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест имат право на:

- парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и на обезщетение при трудоустрояване (чл. 40, ал. 2 КСО): срокове за представяне на документи за изплащане на обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване (чл. 40а КСО); възнаграждение, от което се определя обезщетението (чл. 41 КСО); срок на изплащане на обезщетението (чл. 42 КСО); случаи, при които не се изплаща обезщетение (чл. 46 КСО);
- парично обезщетение при трудоустрояване вследствие на трудова злополука или професионална болест (чл. 47 КСО);
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 78 КСО): размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (чл. 79 КСО);
- наследствени пенсии (чл. 83, ал.1 и ал. 3 и ал. 3 КСО).

Други

- Категория труд (чл. 104, ал. 1 КСО): Министерският съвет определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.
- Пенсиониране при условията на първа или втора категория труд: условия (осигурителен стаж и възраст) за придобиване право на пенсия (§ 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО); превръщане на осигурителния стаж от първа или втора категория в трета категория при пенсиониране за осигурителен стаж и възраст (чл. 104, ал. 2 – 9 КСО).
- Общи правила за пенсиите: дата на отпускане (чл. 94 КСО); спиране (чл. 95 КСО); прекратяване (чл. 96 КСО); възобновяване и възстановяване (чл. 97 КСО); ред за отпускане и изменение (чл. 98 КСО); изменяне или отменяне

[33] Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

на разпореждането (чл. 99 КСО); осъвременяване на пенсиите (чл. 100 КСО); получаване на повече от една пенсия (чл. 101 КСО); преизчисляване на пенсията (чл. 102 КСО).

- Контрол (глава VII КСО). Контролът по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт, се осъществява от контролните органи на Националния осигурителен институт (чл. 107 КСО).
- Отговорност за нарушения на разпоредбите на законодателството относно държавното обществено осигуряване (Раздел I на глава XXXXI „Административнонаказателна отговорност")
- Отговорност за неизпълнение на задълженията за деклариране на данни пред Националната агенция за приходите и за внасяне на задължителни осигурителни вноски (Раздел III на глава XXXXI „Административнонаказателна отговорност")

2.2. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 2.1.[34]

2.2.1. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса на труда

2.2.1.1. Наредба № 5 за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 5 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2003 г., изм., бр. 39 от 2003 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 1 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2006 г., изм. и доп., бр. 25 от 2006 г., изм., бр. 7 от 2008 г., бр. 1 от 2009 г., изм. и доп., бр. 1 от 2011 г., бр. 17 от 2011 г.

С наредбата са уредени условията, редът, случаите и начинът за подаване на уведомление от работодателя до компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите, задълженията на страните по трудовото правоотношение и на компетентните държавни органи (ТД на НАП и Д „Инспекция по труда").

- Ред и условия за подаване на уведомлението (чл. 1).
- Ред и условия за изпращане на уведомленията, както и техните видове (чл. 2).
- Срокове и случаи за изпращане на различните видове уведомления (чл. чл. 3, 3а, 6 и 7).
- Процедура по получаване на списъка на заверените уведомления и на списъка на неприетите уведомления, както и процедура по връчването на работника или служителя на заверено уведомление (чл. 4).

[34] В обхвата на точка 2.2. са включени: всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Информацията е актуална към ДВ, бр. 64 от 21 август 2012 г.

- Съдържание на различните видове уведомления (чл. 5 и чл. 5а).
- Ред и срокове за коригиране на данните при несъответствие между данните в завереното уведомление и условията по трудовия договор, и изпращане на ново уведомление (чл. 8).
- Указания за попълване на различните видове уведомления в приложенията към наредбата.

2.2.1.2. Наредба № 4 за документите, които са необходими за сключване на трудов договор

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 62, ал. 7 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 44 от 1993 г.

С наредбата са определени документите, необходими за сключване на трудов договор:

- задължителни документи (чл. 1);
- допълнителни документи (чл. 2);
- документи при възникване на трудово правоотношение въз основа на избор и конкурс (чл. 3).

2.2.1.3. Национална класификация на професиите и длъжностите (НКПД-2011) Закон за администрацията (ЗА) - чл. 25; Заповед № РД01-514 от 12.07.2010 г.; Заповед № РД01-3 от 3.01.2011 г. за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите, 2011; Заповед № РД01-931 от 27.12.2010 г.; Заповед № РД01-204 от 28.02.2011 г.; Заповед № РД01-426 от 30.05.2011 г; Заповед № РД01-529 от 30.06.2011 г.; Заповед № РД01-533 от 30.06.2011 г.; Заповед № РД01-952 от 29.12.2011 г.; Заповед № РД01-586 от 6.07.2012 г.

Наименованието на длъжността в трудовия договор се определя съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите, утвърдена със заповед на министъра на труда и социалната политика след съгласуване с председателя на Националния статистически институт.

Със Заповедта за прилагане на структурата на Националната класификация на професиите и длъжностите са определени задължения за:

- определяне на наименованието на длъжността съгласно Национална класификация на професиите и длъжностите;
- подаване на уведомление по реда но чл. 62 от Кодекса на труда до съответната териториална дирекция на НАП при настъпила промяна в длъжностното наименование.

2.2.1.4. Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС № 115 от 2004 г. на основание чл.121, ал. 3 от КТ.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004г., доп. ДВ. бр.80 от 2004г., изм. ДВ. бр.86 от 2004г., изм. ДВ. бр.36 и 96 от 2005г., изм. ДВ. бр.2 от 2006 г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007г., изм. ДВ.

бр.64 от 2008г., изм. ДВ. бр.10 от 2009г., изм. ДВ. бр.73 от 2010г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командироващите органи и на командированите лица.

Определени са:

- условията, по които задължително трябва да се постигне съгласие при командироване (чл. 5, ал. 3);
- задължение за предоставяне на информация по чл. 127, ал. 4 от Кодекса на труда (чл. 5, ал. 4);
- задължение за издаване на допълнителна писмена заповед при промяна в условията на командировка или специализация (чл. 9).

2.2.1.5. Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време

Наредбата е приета с ПМС № 267 от 2005 г. на основание чл.137, ал. 2 от КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.68 от 2006г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, но намаляването на продължителността на работното време води до ограничаване на рисковете за здравето на работниците и служителите.

Определени са:

- видовете работи, за които се установява 6-часов (чл. 2) и 7-часов (чл. 3) работен ден;
- процедурата за въвеждане на намалено работно време (чл. 5);
- продължителността на нощното работно време за работниците и служителите, ползващи намалено работно време (чл.6);
- правата на работниците и служителите по трудовото и осигурителното законодателство при въвеждане на намалено работно време (чл. 7);
- условието за установяване на намалено работно за работниците и служителите (чл. 4);
- правото на намалено работно време при специфични случаи (чл. 4а).

2.2.1.6. Наредба № 2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя

Наредбата е издадена от Министерството на труда и социалните грижи на основание чл. 139, ал. 5 от КТ.

Обн. ДВ. бр.38 от 1994г.

С наредбата се установява редът за определяне категориите работници и служители, за които поради особения характер на работата им може да се установява

задължение да дежурят или да бъдат на разположение на работодателя, както и максималната продължителност на времето за дежурство и разположение и редът за отчитането му.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- дежурството (чл. 2, ал. 2);
- условията и редът за уговоряне на задължение за работника и служителя да бъде на разположение на работодателя (чл. 3, ал. 1);
- мястото на разположение (чл. 3, ал. 2);
- заплащането на работника и служителя времето на разположение (чл. 3, ал. 3);
- отчитането на фактически извършената работа през времето на разположение и заплащането й като извънреден труд (чл. 3, ал.4);
- минималният размер на непрекъснатата междудневна и седмична почивка при полагане на извънреден труд на работника или служителя (чл. 3, ал. 5);
- месечният график за времето за дежурство, както и времето на разположение (чл. 4);
- максималната продължителност на времето на задължение за разположение и последователността в дните (чл. 5, ал. 1 – 2).

2.2.1.7. Наредба за работното време, почивките и отпуските

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г. на основание чл.155, ал. 5 и чл. 173, ал. 1 на КТ.

Обн. ДВ. бр.6 от 1987г., изм. ДВ. бр.31, 55 и 59 от 1991г., изм. ДВ. бр.59 и 67 от 1993г., изм. ДВ. бр.38 от 1994г., изм. ДВ. бр.54 от 2001г., изм. ДВ. бр.103 от 2002г., изм. ДВ. бр.72 от 2004г., изм. ДВ. бр.24 и 103 от 2005г., изм. ДВ. бр.96 от 2006г., изм. ДВ. бр.1 от 2007г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г., изм. ДВ. бр.21 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.19 от 2012г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани със:

- разпределението и изчисляването на работното време (чл. 4а – 10);
- полагането на извънреден труд (чл. 15 – 18);
- платения годишен отпуск (чл. 22 – 43а): процедурата за изготвяне на графика за ползване на платения годишен отпуск (чл. 37а, ал. 1); условията, на които трябва да отговаря (чл. 37а, ал. 2); съдържанието на графика (чл. 37а, ал. 3); информиране на работници и служители за утвърдения график (чл. 37а, ал. 4); особени случаи (чл. 37б); допълване и изменение на графика (чл. 37в, ал. 1 – 2); отлагане на отпуска (чл. 37г – 38).
- отпускът поради бременност и раждане и за отглеждане на дете (чл. 45 – 49д);
- други видове отпуски (чл. 50 – 55): при встъпване в брак, при кръводаряване, при смърт на родител, дете, съпруг, брат, сестра и родител на другия съпруг или други роднини по права линия, при повикване на учебно мобилизационно мероприятие; за обучение; за две и повече живи

деца; за приемен изпит в учебно заведение и др.

2.2.1.8. Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск

Наредбата е приета с ПМС № 267 от 2005 г. на основание чл.156, ал. 2 на КТ.

Обн. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.35 и 68 от 2006г., изм. ДВ. бр.10 и 67 от 2009г.

С наредбата са определени видовете работи, извършвани при специфични условия и рискове за живота и здравето, които не могат да бъдат отстранени, ограничени или намалени, независимо от предприетите мерки, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск като допълнителна мярка за превенция на здравните рискове за работниците и служителите.

Наредбата урежда:

- правото на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 2 – 3);
- условията за придобиване право на допълнителен платен годишен отпуск (чл.4);
- размерът и условията на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 2 и ал. 3);
- процедурата за определяне на работниците и служителите с право на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 4);
- договарянето на по- големи размери на допълнителен платен годишен отпуск (чл. 4, ал. 5).

2.2.1.9. Наредба № РД-07-2 за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 281, ал. 5 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 2009 г., попр., бр. 4 от 2010 г., изм., бр. 25 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за провеждане на обучение и инструктаж по безопасност и здраве при работа.

Наредбата урежда:

- задължението на работодателя за провеждане на обучение и/или инструктаж по безопасност и здраве при работа (чл. 2);
- целта на обучението по безопасност и здраве при работа (чл. 5);
- обхвата на лицата, за които се провежда обучение (чл. 6, ал. 1);
- формите и програмите за обучение (чл. 7);
- изисквания към лицата, провеждащи обучението (чл. 8);
- документиране (чл. 9);
- периодичност и място за провеждане на инструктажа (чл. 10);
- видове инструктаж (чл.10);

- обхват на видовете инструктаж (чл. 12 – 16).

2.2.1.10. Наредба № 3 за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 284, ал. 3 на КТ.

Обн., ДВ, бр. 46 от 2001 г., изм. и доп., бр. 40 от 2008 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работещите при използване на лични предпазни средства при работа.

Наредбата не се прилага за: облекло, което не е специално предназначено за опазване на здравето и безопасността на работещия; лични предпазни средства, носени или използвани от военнослужещите, полицията и други служби за поддържане на обществения ред; спортна екипировка; отбранителна или възпираща екипировка за самозащита; устройства, вкл. и портативни, за откриване и сигнализиране на опасности и вредности.

Наредбата определя:

- условията за използване на личните предпазни средства (чл. 4);
- задълженията на работодателя за предоставне на лични предпазни средства (чл. 5);
- изискванията към личните предпазни средства (чл. 6 – 7);
- задължения за информиране на работещите (чл. 12);
- задължения за обучение на работещите (чл. 13);
- задължения за оценката на личните предпазни средства (чл. 16 – 16а);
- процедура за определяне на работните места и видовете работа, при които се използват лични предпазни средства (чл. 17);
- изисквания свързани с предоставянето, използването, контролът и съхранението на личните предпазни средства (чл. 18 – 24).

2.2.1.11. Наредба № 11 за определяне на условията и реда за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 285, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г.

С наредба са определени условията и редът за осигуряване на безплатна храна и/или добавки към нея на работниците и служителите, които работят в предприятия със специфичен характер и организация на труда:

- критерии за специфичен характер на труда (чл. 2, ал. 1);
- критерии за специфична организация на труда (чл. 2, ал. 2);
- задължение за осигуряване на тонизиращи или ободряващи напитки (чл. 3);

- процедура за определяне на работниците и служителите, вида и стойността на безплатната храна (чл. 7).

2.2.1.12. Наредба за заплатите на служителите в държавната администрация

Наредбата е приета с ПМС № 129 от 2012 г., на основание чл. 107а, ал. 9 КТ.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени структурата на заплатата, условията и редът за определяне и изменение на заплатите на служителите в държавната администрация.

Наредбата се прилага за служителите по служебно и по трудово правоотношение в държавната администрация при: възникване, изменение и прекратяване на служебното и трудовото правоотношение; разработването на вътрешните правила за заплатите и свързаните с тях други вътрешни актове; определяне и изменение на заплатите на служителите.

Наредбата определя:

- структурата на брутната работна заплата (чл. 3 – 6);
- определянето на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 7 – 10);
- увеличението на индивидуалната основна месечна заплата (чл. 11 – 18).

2.2.1.13. Постановление № 300 на МС от 2011 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната

Постановлението е прието на основание чл. 244, т.1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 2011 г.

С постановлението се определя нов размер на минималната месечна работна заплата за страната – 290 лв. и на минималната часова работна заплата – 1,72 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

Размерът на минималната месечна работна заплата се определя за пълен работен месец.

2.2.1.14. Наредба за структурата и организацията на работната заплата

Наредбата е приета с ПМС № 4 от 2007 г. на основание чл. 244, т. 2, чл. 261 КТ и § 121 от Закона за изменение и допълнение на КТ (ДВ, бр. 25 от 2001 г.).

Обн., ДВ, бр. 9 от 2007 г., доп., бр. 56 от 2007 г., изм. и доп., бр. 83 от 2007 г., изм., бр. 11 от 2008 г., изм. и доп., бр. 10 и 67 от 2009 г., доп., бр. 95 от 2011 г., изм., бр. 106 от 2011 г., бр. 21 от 2012 г., доп., бр. 49 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- структурата на работната заплата: брутна работна заплата (чл. 3); основна работна заплата (чл. 4 – 5);
- видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения: за извънреден труд (чл. 7); за нощен труд (чл. 8); за време

на разположение (чл. 10); за образователна и научна степен „доктор" или за научна степен „доктор на науките", свързана с изпълняваната работа (чл. 11); за придобит трудов стаж и професионален опит (чл. 12); допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер (чл. 15);

- редът и начинът за определяне и изчисляване на трудовите възнаграждения на работниците и служителите (чл. 16 – 21);
- организацията на работната заплата - вътрешни правила за работната заплата (чл. 22).

Наредбата не се прилага за служителите по трудово правоотношение в държавната администрация, за които се прилага чл. 107а от Кодекса на труда.

2.2.1.15. Постановление № 147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит

Обн., ДВ, бр. 56 от 2007 г.

С постановлението Министерският съвет определи минимален размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит – 0,6 на сто за всяка година придобит трудов стаж и професионален опит.

2.2.1.16. Наредба № 3 за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ.

Обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени изисквания към:

- организацията и провеждането на задължителните предварителни медицински прегледи на работниците:
  - обхват на лицата, подлежащи на задължителен предварителен медицински преглед (чл. 2);
  - производства и професии, за които са задължителни предварителните и периодични профилактични медицински прегледи на работещите с вредности, както и сроковете за провеждането им (приложение № 2, към чл. 2, ал. 2);
  - лекарите-специалисти, участвуващи при провеждането на предварителните и периодичните прегледи на работещите с вредности и на необходимите изследвания (приложение № 3, към чл. 2, ал. 2);
  - необходими документи за предварителните медицински прегледи (чл. 4 – 7);
- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работниците:
  - обхват на задължителните периодични медицински прегледи

(приложение № 5, към чл. 8);

- обхват на лицата, подлежащи на задължителен периодичен медицински преглед (чл. 9 – 10);

- организацията и провеждането на задължителните периодични медицински прегледи на работещите при вредни за здравето условия на труд (чл. 17 – 29);
- анализа на резултатите от проведените задължителни периодични медицински прегледи на работниците (чл. 32 – 33).

2.2.1.17. Наредба за безплатното работно и униформено облекло

Наредбата е приета с ПМС № 10 от 2011 г. на основание чл. 296, ал. 1 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 9 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за осигуряване на работниците и служителите с безплатно работно и униформено облекло.

Наредбата определя:

- задължение и ред за осигуряване на работниците и служителите на подходящо работно и/или униформено облекло (чл. 6);
- условия за ползване и срокове на износване (чл. 7 – 9);
- изисквания към работното и униформеното облекло (чл. 8);
- задължения на работниците и служителите (чл. 13 – 15).

2.2.1.18. Наредба за командировките в страната

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г. на основание чл. 215 от КТ.

Обн. ДВ. бр.11 от 1987г., изм. ДВ. бр.21 от 1991г., изм. ДВ. бр.2 от 1994г., изм. ДВ. бр.62 от 1995г., изм. ДВ. бр.34 от 1997г., изм. ДВ. бр.40 от 1999г., изм. ДВ. бр.2 от 2008г., изм. ДВ. бр.2 от 2011г.

С наредбата са определени условията за командироване в страната, размерите на командировъчните пари (пътни, дневни и квартирни), редът за отчитането им, както и правата и задълженията на командироващите и командированите.

Наредбата определя изисквания, свързани със:

- работното време, възнагражденията и обезщетенията през времето на командировка (чл. 3 – 4);
- реда за командироване и съдържанието на заповедта (чл. 8 – 10);
- изплащането на пътни пари (чл. 11 – 18);
- заплащането на дневни пари (чл. 19 – 24);
- заплащането на квартирни пари (чл. 26 – 28);
- отчетността и контрола при командировка (чл. 29 – 32).

2.2.1.19. Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина

Наредбата е приета с ПМС № 115 от 2004 г., на основание чл. 215 КТ и чл. 86, ал. 3 от Закона за държавния служител.

Обн. ДВ. бр.50 от 2004г., доп. ДВ. бр.80 от 2004г., изм. ДВ. бр.86 от 2004г., изм. ДВ. бр.36 от 2005г., изм. ДВ. бр.96 от 2005г., изм. ДВ. бр.2 от 2006г., изм. ДВ. бр.23 и 98 от 2007г., изм. ДВ. бр.64 от 2008г., изм. ДВ. бр.10 от 2009г., изм. ДВ. бр.73 от 2010г., изм. ДВ. бр.19, 105 и 106 от 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.61 от 2012г.

С наредбата са уредени условията и редът за командироване, осъществяване и отчитане на служебните командировки и специализации в чужбина, правата и задълженията на командироващите органи и на командированите лица.

- Условия и ред за командироване и за изпращане на специализация (раздел II).
- Процедура за издаване на заповед за командировка и специализация (чл. чл.5 до 11 вкл.).
- Пари за пътни, дневни, квартирни и други разходи (раздел III).
- Командировъчни пари на персонала на сухоземни, въздухоплавателни и водни транспортни и специални средства (раздел IV).
- Отчетност и контрол (чл. 35 – 40).

2.2.1.20. Наредба за работата на лицата, ненавършили 15–годишна възраст

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 30.12.1986 г. на основание чл. 301, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 8 от 1987 г., изм. и доп., бр. 59 от 1993 г., изм., бр. 35 от 2001 г.

С наредбата се урежда реда за приемане на работа и условията на труд на лицата, ненавършили 15-годишна възраст, които могат да бъдат приемани на работа в областта на изкуствата.

- Сключване на труов договор (чл. 2).
- Условия за сключване на трудов договор (чл. 3).
- Медицинско наблюдение (чл. 4).
- Режим на работа (чл. 5 – 6).
- Разпределение на работното време (чл. 7 – 8).

2.2.1.21. Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 303, ал. 4 КТ.

Обн., ДВ, бр. 64 от 2006 г.

С наредбата се уреждат: редът за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години; задълженията на работодателя за осигуряване на

здравословни и безопасни условия на труд на лицата, ненавършили 18 години; работите, процесите и местата, забранени за работа на лица, ненавършили 18 години.

Наредбата се прилага за лица, ненавършили 18 години, които работят по трудови правоотношения или са чираци по Закона за занаятите.

Наредбата не се прилага за: лица, ненавършили 15 години; учащи по време на учебната дейност, практика и стаж.

Наредбата определя задължения на работодателя за:

- оценка на риска (чл. 3);
- обхват на оценка на риска (чл. 4);
- оценка на специфичните рискове (чл. 5);
- информиране (чл. 6);
- забрани за работа (чл. 8 – 10);
- контрол и наблюдение на здравето (чл. 11 – 14);
- ред за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години (чл. 15 – 16).

2.2.1.22. Наредба № 7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалните грижи и министъра на здравеопазването на основание чл. 307, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 58 от 1993 г.

С наредбата са определени видовете работи, които са тежки или вредни за здравето и за майчинските функции на жените (приложение към чл. 2):

- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени независимо от тяхната възраст;
- производства и видове работи от всички отрасли на народното стопанство, забранени за извършване от жени до 35-годишна възраст;
- производства и работи, в които не се допускат бременни през целия период на бременността и майки през периода на кърмене.

2.2.1.23. Наредба № РД-07-1 от 2.02.2012 г. за определяне на работните места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 315, ал. 3 КТ.

Обн., ДВ, бр. 13 от 2012 г.

С наредбата са уредени условията и редът за определяне на работни места, подходящи за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, в процент от общия брой на работниците и служителите в зависимост от основната икономическа дейност.

2.2.1.24. Наредба за трудоустрояване

Наредбата е приета с ПМС № 72 от 1986 г., на основание чл. 316, ал. 2 КТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 1987 г., изм., бр. 52 от 1988 г., бр. 47 от 1990 г., изм. и доп., бр. 111 от 2001 г., изм., бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени:

- редът за трудоустрояване на лицата с намалена работоспособност (чл. 1);
- създаването на комисии за трудоустрояване (чл. 2);
- решаването на спорове при трудоустрояване (чл. 3);
- специфичните правила за труда на работниците или служителите с над 50 на сто загубена работоспособност в специализираните предприятия (чл. 12 – 17).

2.2.1.25. Наредба № 5 за болестите, при които работниците, боледуващи от тях, имат особена закрила съгласно чл. 333, ал. 1 от Кодекса на труда

Наредбата е издадена от министъра на народното здраве и председателя на ЦС на БПС на основание чл. 333, ал. 1 КТ

Обн., ДВ, бр. 33 от 1987 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани със:

- забрана за уволнение на работници и служители при частична ликвидация, при съкращение в щата или при спиране на работа за повече от 30 дни на предприятието (чл. 1);
- редът за представяне на медицински документи (чл. чл. 2 до 4 вкл.);
- искане на разрешение за уволнение (чл. 5);
- даване на разрешение или отказ (чл. 6).

2.2.1.26. Наредба за трудовата книжка и трудовия стаж

Наредбата е приета с ПМС № 227 от 23.11.1993 г. на основание чл. 356 КТ.

Обн., ДВ, бр. 102 от 1993 г., доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 10 от 2009 г., изм. и доп., бр. 16 от 2009 г., изм., бр. 67 от 2009 г., доп., бр. 73 от 2010 г.

С наредбата са определени изисквания, свързани с:

- редът и условията за издаване на трудова книжка, отчетността и вписването на данни в нея и съхранението ѝ (раздел I);
- изчисляването и зачитането на трудов стаж, редът за установяване и документите за признаване на трудов стаж (раздел II).

2.2.2. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравословни и безопасни условия на труд

2.2.2.1. Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание на чл. 7, ал. 2 от ЗЗБУТ и чл. 276 от КТ.

Обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм., бр. 48 от 2000 г., изм., бр. 52 от 2001 г., изм. и доп., бр. 43 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 88 от 2004 г., бр. 40 от 18.04.2008 г.

С наредба са определени минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на всяко работно място и при използване на работното оборудване (чл. 1, ал. 1), свързани със:

- територия на предприятието: ограждане и обозначаване (чл. 11); пътища, организацията на транспорта и др. мерки за безопасност (чл. 13 – 15);
- производствени сгради, работни помещения и работни места: общи изисквания за: факторите на работната среда (чл. 18, ал. 1); работа в ограничени пространства (чл. 18, ал. 2 – 3); конструкция на сградите (чл. 19); технологични процеси и дейности с отделяне на прах, токсични и други вредни вещества, шум и вибрации над установената норма, наличие на йонизиращи лъчения, инфрачервена радиация, ултравиолетово лъчение, лазери, електромагнитни полета, с прегряващ микроклимат, мокри процеси и др. (чл. 20); почистване на работните места и работното оборудване (чл. 21); площ, височина и въздушно пространство на работните помещения (чл. 22 – 24); подвижните или фиксираните работни места на високо или ниско местоположение (чл. 24а); рганизация на работа, размери, подреждане на работното място (чл. 25 – 27);
- подове, стени, тавани и покриви на помещения (чл. 28 – 32);
- прозорци и капандури (чл. 33 – 34);
- врати и портали (чл. 35 – 45);
- електрически съоръжения и инсталации (чл. 46 – 47);
- пътни маршрути и опасни зони (чл. 48 – 55);
- места за товарене и разтоварване (чл. 56 – 59);
- аварийни пътища и изходи (чл. 60 – 68);
- работни места на открито (чл. 69 – 73);
- осветление на работните места (чл. 74 – 81);
- производствен микроклимат (чл. 82 – 96);
- прах, токсични и други вредни вещества (чл. 97 – 123);
- вентилация на работните места в помещенията (чл. 124 – 131);

- шум на работното място (чл. 132 – 138);
- вибрации на работните места (чл. 139 – 146);
- нейонизиращи лъчения в работната среда (чл. 147 – 163): електростатично поле (чл. 148 – 149); електромагнитните полета (чл. 150 – 161); лазери и лазерни системи (чл. 162 – 163);
- работно оборудване: общи изисквания за: производство, избор (чл. 164 – 165а) осигуряване на информация и инструкции за използване на работното оборудване (чл. 166); обучение (чл. 167 – 168); инсталиране и безопасна експлозтация (чл. 168а– 201); извършване на ремонтни работи (чл. 202); проектиране, изработване, внос, монтаж, техническо освидетелстване, поддържане, ремонт, периодични прегледи и експлоатация на съоръжения с повишена (чл. 204 –205); повдигателни съоръжения (чл. 205а –206м); заваръчни работи (чл. 207); извършване на ръчни операции (чл. 208);
- придвижващо се работно оборудване (самоходно или несамоходно) (чл. 209 – 215);
- стълби (чл. 215а – 215з);
- скелета (чл. 215и – 215н);
- техники за достъп и позициониране чрез въжета (чл. 215о – 215п);
- организация на трудовата дейност (чл. 216 – 220);
- водоснабдителни и канализационни системи (чл. 221 – 222);
- борба с пожари (чл. 223 – 228);
- санитарно и битово обслужване (чл. 229 – 245);
- лични предпазни средства и специални работни облекла (чл. 246 – 247);
- дейност при аварии (чл. 248 – 251).

2.2.2.2. Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 11, ал. 3 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредба са определени: задълженията на работодателя и на работещите за осигуряване на здравословни и безопасни условия за извършване на ръчна работа с тежести, както и физиологичните норми и правилата за ръчна работа с тежести.

- Задължения на работодателя за: избягване на ръчната работа с тежести (чл. 3); предприемане на мерки, когато ръчната работа с тежести не може да бъде избегната (чл. 4); извършване на оценка на риска (чл. 5); осигуряване на информация, обучение и инструктаж (чл. 6 – 7); предварителна оценка на физическата годност на лицата за извършване на ръчна работа с тежести, периодична оценка на въздействието на ръчната работа с тежести върху работоспособността и здравето на работещите и медицински изследвания при оплаквания от работещите за появата на смущения на здравето, свързани с ръчната работа с тежести (чл. 8); ограничаване на ръчната работа

с тежести от жени, както и забрана за бременни жени и родилки до 6-ия месец след раждането (чл. 9).

- Задължения на работещите за: точно изпълнение на дадените инструкции; за съдействие на работодателя за изпълнение на съответните мерки; за използване по предназначение техническите средства и оборудването, осигурени и предоставени от работодателя; повишава квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна работа с тежести (чл. 10).
- Физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести: физиологични норми, когато анализът на ръчната работа с тежести не показва риск за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); основни правила за организиране на ръчната работа с тежести (чл. 13).
- Показатели за оценка на риска за здравето и безопасността при ръчна работа с тежести: обща характеристика на товара; физическо усилие; характеристика на работната среда; характеристика на дейността; индивидуални рискови фактори (приложение към чл. 4, т. 4).

2.2.2.3. Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 12, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.

С наредбата са определени условията, редът и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа с цел осигуряване на устойчива работоспособност, намаляване на умората и опазване на здравето на работещите.

- Задължения на работодателя за: въвеждане (чл. 3, ал. 1 – 2) и възлагане (чл. 4) на физиологични режими на труд и почивка, както и оценка на работните места и оценка на риска за здравето и работоспособността на работещите (чл. 5).
- Задължения на работниците и служителите: да съдействат при разработването, въвеждането и оценката на режимите на труд и почивка. (чл. 3, ал. 3).
- Условия и ред за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа (чл. 8 – 11).
- Общи изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: общо време за регламентирани почивки през работния ден (работната смяна), брой и видове почивки, продължителност и ред на ползване. (приложение към чл. 8, т. 1 – 10).
- Специфични изисквания за разработване на физиологични режими на труд и почивка по време на работа: при дейности с: тежко и много тежко физическо натоварване, локална мускулна работа, натоварване на малките мускулни групи, изразена двигателна монотонност, принудителна работна поза и голямо нервно-психично и нервно-сензорно напрежение; в отделни

браншове; при сменна работа и др. (приложение към чл. 8, т. 11 – 18).

2.2.2.4. Наредба № 3 за формата, съдържанието, реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията по чл. 15, ал. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 15, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2010 г., доп., бр. 43 от 2010 г.

С наредбата са определени:

- обхвата на задължените лица за подаване на декларация и мястото за подаването й (чл. 2 – 3);
- формата и съдържанието на декларацията (приложение № 1 към чл. 4, ал. 1) и уведомлението, в случай, че няма промяна в обстоятелствата, подлежащи на деклариране (приложение № 2 към чл. 4, ал. 2);
- реда и начина за подаване и съхраняване на декларацията (чл. 4, ал. 3 – чл. 8);
- административнонаказателни разпоредби за лица, които нарушават изискванията на наредбата (чл. 9).

2.2.2.5. Наредба № 5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 17 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 47 от 1999 г.

С наредбата са определени редът, начинът и периодичността на извършване на оценка на риска (ОР) за здравето и безопасността на работниците и служителите.

- Общи изисквания за ОР: обхват на ОР (чл. 3); задължение на работодателя за прилагане на мерки на основата на ОР и за обсъждане в комитетите и групите по условия на труд (чл. 5).
- Организация на дейността за оценяване на риска: обхват на програмата за оценяването на риска (чл. 7); изисквания към оценителите на риска (чл. 8 – 9); източници на информация за оценяване на риска (чл. 10); условия за преразглеждане на ОР (чл. 11).
- Процедура за оценяване на риска: етапи (чл. 14): класификация на трудовите дейности (чл. 15); идентифициране на опасностите при различните трудови дейности (чл. 16); определяне на работниците и служителите, изложени на опасности (чл. 17); определяне елементите на риска (чл. 18); оценка на риска (чл. 19); документиране (чл. 20).

2.2.2.6. Наредба № 3 за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 24, ал. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 91 от 1998 г.

С наредбата са определени функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията (органи за безопасност и здраве при работа) за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове.

- Изисквания към органите за безопасност и здраве при работа (чл. 3).
- Функции и направления в работата на органите за безопасност и здраве при работа (чл. 6).
- Задачи на органите за безопасност и здраве при работа: задължения за: осигуряване на БЗР (чл. 7 и чл. 10); контрол за спазване изискванията на нормативните актове в областта на БЗР (чл. 8 – 9).

2.2.2.7. Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика на основание чл. 25б, ал. 4 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 14 от 2008 г.

С наредбата са определени условията и редът за осъществяване дейността на службите по трудова медицина (СТМ).

- Право за създаване на СТМ (чл.2, ал. 2).
- Задължения на работодателя за: осигуряване на условия за осъществяване на дейностите, извършвани от СТМ (чл. 3).
- Условия за регистрация (чл. 6 – 9).
- Дейности, извършвани от СТМ: наблюдение, анализ и оценка на здравното състояние във връзка с условията на труд (чл. 11); оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 12); разработване на препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила (чл. 13); организиране и провеждане на обучение по БЗР (чл. 14).
- Изисквания за организация на дейността на службите по трудова медицина: правилник за устройството и дейността на СТМ (чл. 15); водене и съхраняване на документацията, удостоверяваща дейността на СТМ (чл. 16); за предаване, приемане и съхраняване на здравните досиета на работещите (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - регистрация на СТМ (приложение № 1 – 3);

- заключението на службата по трудова медицина за пригодността на работещия да изпълнява (приложение № 4);
- минималните изисквания към съдържанието на обобщения анализ за здравното състояние (приложение № 5);
- здравното досие на работещите (приложение № 6).

2.2.2.8. Наредба № 4 от за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 30, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 133 от 1998 г., изм. и доп., бр. 85 от 2000 г.

С наредбата са уреденидредът, изискванията, съдържанието и обхватът на задължителното обучение на представителите на работодателя и на работниците и служителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията и на членовете на комисиите по социална дейност на кооперациите (представители).

- Видове обучения (чл. 4).
- Условия за провеждане на обученията (чл. 2 – 3, чл. 5 – 6).
- Организация на първоначалното обучение: продължителност и численост (чл. 7); форми на обучение, учебни програми, общ хорариум, задължителни теми, удостоверение за завършено обучение (чл. 9 –11).
- Организация на ежегодното обучение: продължителност, изисквания към обучението (учебни програми, учебно-технически средства, лектори, учебни материали и пособия, документация) (чл. 12 -14).
- Задължения на търговските дружества, едноличните търговци, организациите, центровете, звенате и работодателите, които прожеждат обучение (чл. 17).
- Образци на документи за:
  - удостоверение за завършено първоначално обучение (приложение № 1);
  - съдържание на годишния отчет, съгласно чл. 17 (приложение № 3).

2.2.2.9. Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука”

Наредбата е приета с ПМС № 24 от 2006 г. на основание чл. 52, ал. 1 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане за риска „трудова злополука” на работниците и служителите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им.

- Общи положения задължително застраховане: обхват (чл. 2); разходи (чл. 3) и др.
- Обхват на застраховането за риска „трудова злополука”: право на

задължително застраховане (чл. 4).

- Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7 – 8).
- Застрахователни обезщетения: размер (чл. 9) и изплащане (чл. 10–13).
- Застрахователна премия (чл. 14–15).
- Сключване и срок на застраховката (чл. 16).
- Отговорност на застрахователя (чл. 17).

2.2.2.10. Наредба № РД 07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика, министъра на извънредните ситуации и министъра на вътрешните работи на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн. ДВ. бр.3 от 2009г.

С наредбата са определени: минималните изисквания за осигуряване на знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа; изискванията към знаците и сигналите и условията за тяхното използване.

- Видове знаци (чл. 4).
- Задължения на работодателя (чл. 5 –6).
- Изисквания към знаци, които включват използването на цвят за безопасност (чл. 9).
- Изисквания към знаци за въвеждане на забрани, предупреждения, задължения, както и за определяне на маршрутите за евакуация, на аварийните изходи и на местоположението на средствата за първа помощ (чл. 10, ал. 1).
- Изисквания към знаци за обозначаване на контейнери и тръби (чл. 10, ал. 2).
- Изисквания към знаци за обозначаване на местоположението и идентифицирането на пожарогасителните технически средства (чл. 10, ал. 3).
- Изисквания към знаци за маркиране на местата, където съществува риск от удар в препятствие или от падане (чл. 10, ал. 4).
- Изисквания към знаци за маркиране на транспортни маршрути (чл. 10, ал. 5)
- Изискванията към светещи знаци (чл. 11, ал. 1).
- Изисквания към звукови сигнали (чл. 11, ал. 2).
- Изисквания към сигналите, подавани с ръце (чл. 11, ал. 3).
- Възможности за заменяне (чл. 13) и за едновременно използване (чл. 14) на знаците и сигналите.
- Знаци и сигнали за обекти, където работят хора с увредено зрение или незрящи (чл. 15).
- Мерки за осигуряване на ефективността на всеки един знак или сигнал за безопасност и/или здраве при работа (чл. 16–22).

2.2.2.11. Наредба № 7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи.

Наредбата не се прилага за: шофьорски кабини и контролни кабини на транспортни средства или машини; компютърни системи, разположени на борда на транспортни средства; компютърни системи, предназначени за обществено ползване; преносими системи, които не се ползват продължително на работното място; калкулатори, касови апарати и всяко оборудване, което има малък екран за данни или измерване, който се изисква за директно ползване на оборудването; пишещи машини с екрани (чл. 2).

Определени са задължения на работодателя, свързани с:

- оценка на риска и предприемане на мерки за предотвратяване или намаляване на установените по рискове (чл. 3);
- провеждане на обучение, информиране и консултиране (чл. 5 – 7);
- организация на трудовата дейност по начин, осигуряващ периодични прекъсвания на работата с видеодисплеи (чл. 8);
- осигуряване на преглед на очите и оценка състоянието на зрението на лицата, работещи с видеодисплеи (чл. 9).

В приложение към чл. 4, ал. 1 са посочение изисквания към работните места за работа с видеодисплеи, относно: работното оборудване; работната среда и др,, свързани с взаимодействие „оператор/компютър”.

2.2.2.12. Наредба № 5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 43 от 2006 г.

С наредбата са определени допълнителни изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение относно:

- предоставяне на информация, обучение или инструктаж по здравословни и безопасни условия на труд на работниците и служителите (чл. 4 и чл. 6 –7);
- осигуряване на медицинско наблюдение (чл. 5).

2.2.3. Постановления, правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Кодекса за социално осигуряване

2.2.3.1. Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Наредбата е приета с ПМС № 263 от 1999 г. на основание чл. 57, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм., бр. 61 от 2000 г., изм. и доп., бр. 19 от 2002 г.

С наредбата са определени условията и редът за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

- Деклариране на трудовите злополуки: задължения за уведомяване и разследване в предприятието (чл. 2); деклариране на злополуката в териториалното поделение на НОИ (чл. 3 – 4); уведомяване Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда" и другите компетентни органи, в т.ч.прокуратурата (чл. 5).
- Образец на Декларация за трудова злополука (чл. 3, ал. 1).
- Разследване и установяване на трудовите злополуки: откриване на досие (чл. 6) и производството по разследване на злополуката (чл. 7); комисия за разследване на злополуката (чл. 8); документация за резултатите от разследването (чл. 10 – 11); издаване на разпореждане за приемане или за неприемане на злополуката за трудова (чл. 12).
- Регистриране и отчитане на трудовите злополуки: регистър на трудовите злополуки (чл. 14); информационна система за трудови злополуки (чл. 15); показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17 – 18).
- Регистър на трудовите злополуки (чл. 14).
- Показатели за отчитане на трудовите злополуки (чл. 17): коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица за трудова злополука и професионална болест; коефициент на тежест (Кт) - загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице; индекс на честота (Ич) - брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове; индекс на тежест (Ит) - загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове.

2.2.3.2. Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести

Наредбата е приета с ПМС № 168 от 2008 г. на основание чл. 63 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 65 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2011 г.

С наредбата е определен редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.

- Общи положения, свързани с потвърждаване или отхвърляне на професионалните болести (чл. 3).
- Съобщаване на професионалните болести (чл. 4 – 5).
- Проучване на професионалните болести (чл. 6).

- Потвърждаване и регистриране на професионалните болести: срокове, условия за потвърждаване (чл. 7 – 8), експертно решение и регистрационна карта за призната професионална болест (чл. 9 – 10), съхраняване на медицинското досие (чл. 11).
- Обжалване на професионалните болести (чл. 12 – 13).
- Регистрация и отчитане на професионалните болести (чл. 14 – 15).

2.2.3.3. Наредба № Н-8 от за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица

Наредбата е издадена от министъра на финансите на основание чл. 5, ал. 6 от КСО, чл. 73, ал. 6 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица и чл. 39, ал. 1 и чл. 40, ал. 5, т. 2 от Закона за здравното осигуряване.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 7 от 2007 г., бр. 8 от 2008 г., бр. 3 от 2009 г., бр. 1 от 2010 г., попр., бр. 2 от 2010 г., изм. и доп., бр. 11 от 2010 г., доп., бр. 58 от 2010 г., изм. и доп., бр. 83 от 2010 г., бр. 6 от 2011 г., бр. 55 от 2011 г., бр. 76 от 2011 г., бр. 5 и 68 от 2012 г.

С наредбата са определени сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, осигурителите за осигурените от тях лица, осигурителни каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите" и облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

- Декларация образец № 1 с данни за социално, здравно осигуряване, допълнително задължително пенсионно осигуряване, Учителски пенсионен фонд, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите" на осигурените лица и облагаемия доход по ЗДДФЛ (приложение 1, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 3 „Данни за здравно осигуряване на лица, осигурени от републиканския бюджет и други" (приложение 2, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 5 „Авансово внесени социални и здравноосигурителни вноски" (приложение 3, към чл. 2, ал. 1).
- Декларация образец № 6 „Данни за дължими вноски и данък по чл. 42 ЗДДФЛ" (приложение 4, към чл. 2, ал. 2).
- Декларация образец № 7 „Данни за възникване на задължение за внасяне на здравноосигурителни вноски на основание чл. 40, ал. 5, т. 1 от Закона за здравното осигуряване" (приложение 7, към чл. 2, ал. 3).
- Протокол за подаване на Декларациите по чл. 6, ал. 1, точки от 1 до 4 (приложение 5, към чл. 6, ал. 5).

2.2.3.4. Наредба за пенсиите и осигурителния стаж

Наредбата е приета с ПМС № 30 от 2000 г. на основание чл. 9, ал. 11 и чл. 106 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2000 г., изм. и доп., бр. 43 от 2000 г., бр. 61 и 81 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., попр., бр. 21 от 2002 г., доп., бр. 74 от 2002 г.; изм. с Решение № 7581 от 26.07.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 76 от 6.08.2002 г., в сила от 6.08.2002 г.; изм. с Решение № 11701 от 18.12.2002 г. на ВАС на РБ - бр. 119 от 27.12.2002 г., в сила от 27.12.2002 г.; изм. и доп., бр. 19 от 2003 г., бр. 25 от 2004 г., доп., бр. 68 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2005 г., бр. 48 от 2006 г., бр. 15 от 2007 г., бр. 17 от 2008 г., бр. 1 и 16 от 2009 г., изм., бр. 79 от 2009 г., изм. и доп., бр. 84 от 2009 г., изм., бр. 87 от 2009 г., изм. и доп., бр. 2 от 2010 г., бр. 13 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

С наредбата са определени условията и реда за отпускане и изплащане на пенсиите.

- Общи разпоредби, свързани с отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на пенсиите и добавките към тях. (чл. 1 – 14).
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст: правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 15); превръщане на трудовият стаж от първа и втора категория в осигурителен стаж от трета категория (чл. 16, 17 и 18а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по § 4, ал. 1 от Преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 16а); право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (чл. 17а); учителски стаж и право на пенсия по условията на § 5, ал. 1 и 4 от преходните и заключителните разпоредби на КСО (чл. 19 – 19а); изчисляване размера на пенсията (чл. 20); преизчисляване размера на пенсията (чл. 21).
- Пенсии за инвалидност: правото на пенсия за инвалидност (чл. 22 – 22а), вкл. при осигурителен стаж от различни категории (чл. 23, ал. 1); изчисляване размера на пенсията (чл. 25 – 26 и чл. 29); право и размер на пенсията за инвалидност в случаи на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (чл. 28); пенсия за инвалидност и добавка за чужда помощ на лицата, които не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 КСО и когато са я навършили (чл. 30, ал. 1 – 2). преосвидетелстването на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и определяне размера на пенсията (чл. 30, ал. 3 – 7).
- Установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход.
- Зачитане и изчисляване на осигурителен стаж (чл. 37 – 39); установяване и зачитане на осигурителен стаж и осигурителен доход (чл 40 – 45а).
- Определяне на дохода, от който се изчисляват пенсиите (чл. 46 – 49б).
- Общи разпоредби по изплащане на пенсиите (чл. 50).
- Начини за изплащане на пенсиите: чрез пощенски станции (чл. 51 – 53); по изплащателен картон (чл. 54 – 62); с пенсионен запис (чл. 63); на упълномощени лица (чл. 64); при смяна на адреса на получаване на пенсията (чл. 65 – 66); чрез банки или други платежни институции (чл. 67 – 77); по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина (чл. 78 – 82); отпуснати по международен договор на лица, постоянно или

продължително пребиваващи в Република България (чл. 83).

- Добавки и удръжки при изплащане на пенсиите (чл. 84 – 88).

2.2.3.5. Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

Наредбата е приета с ПМС № 263 от 30.12.1999 г. на основание чл. 6, ал. 13 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 6 от 2000 г., изм. и доп., бр. 83 от 2000 г., бр. 36 от 2001 г., бр. 19 от 2002 г., бр. 10 от 2003 г., бр. 21 от 2004 г., доп., бр. 1 от 2006 г., изм. и доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 1 от 2007 г., изм. и доп., бр. 15 от 2007 г., бр. 20 от 2008 г., бр. 12 от 2009 г., доп., бр. 16 от 2009 г., изм. и доп., бр. 67 и 84 от 2009 г., бр. 2 от 2010 г., бр. 14 от 2011 г., бр. 16 от 2012 г.

- Елементи на възнаграждението и доходите за определяне на осигурителните вноски: осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО (чл. 1, ал. 1); осигурителни вноски за лицата, работещи по трудови правоотношения (чл. 1, ал. 2); определяне на минималния месечен осигурителен доход (чл. 1, ал. 3 – 4); осигурителни вноски за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, еднолични търговци, неперсонифицирани дружества, както и за синдиците и ликвидаторите (чл. 1, ал. 5); осигурителни вноски за лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности (чл. 1, ал. 6); Осигурителните вноски за специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите (чл. 1, ал. 7).
- Случаи, при които не се начисляват и внасят осигурителни вноски (чл. 1, ал. 8).
- Осигурителни вноски по чл. 9, ал. 3, т. 1 – 3 от КСО и възнаграждението, върху което се внасят (чл. 1а).
- Осигурителни вноски за социални разходи и задължителни застраховки (чл. 2 – 2а).
- Осигурителен доход, върху който се правят осигурителни вноски: елементи на осигурителния доход (чл. 3, ал. 1); осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 3, ал. 2 – 4); осигурителен доход за морските лица (чл. 3а).

2.2.3.6. Наредба № 1 от за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация

Наредбата е издадена от председателя на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт на основание чл. 13в, ал. 4 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2007 г., изм., бр. 6 от 2009 г., бр. 2 от 8.01.2010 г., изм. и доп., бр. 14 от 2012 г.

С наредбата се регламентират: условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на: фонд „Общо заболяване и майчинство”; фонд „Пенсии”; фонд „Трудова злополука и професионална болест”; фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност”, както и редът за провеждане на

процедура за избор на юридически лица - изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

- Условия за придобиване правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 2); обхват на паричната помощ (чл. 3 – 4).
- Условия и ред за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация: документи за необходимостта от провеждане на профилактика и рехабилитаци, резервации за постъпване при изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация; документи за постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; назначаване на диагностичните и терапевтичните процедури; задължения на изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация; отчитане на разходите за диагностични и терапевтични процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене; регистър с база данни за лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация (чл. 5 – 17).
- Условия и ред за провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация (чл. 18 – 30).

2.2.3.7. Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест

Методиката е приета с ПМС № 304 от 2004 г. на основание чл. 64, ал. 3 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 103 от 2004 г.

С методиката са уредени редът и начинът за определяне от Националния осигурителен институт на размерите на осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест" на държавното обществено осигуряване по групи икономически дейности съгласно Националната класификация на икономическите дейности.

Определени са показателите за диференциране на осигурителната вноска в съответствие със степента на риска за икономическата дейност:

- разходи за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициент на честота и коефициент на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- брой на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходи от осигурителни вноски.

2.2.3.8. Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране

Наредбата е приета с ПМС № 235 от 1998 г. на основание чл. 104, ал. 1 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 123 от 1998 г., изм. и доп., бр. 114 от 1999 г., доп., бр. 79 от 2000 г., изм. и доп., бр. 64 от 2001 г., изм., бр. 13 от 2011 г.

С наредбата се определя кой труд към коя категория се причислява съобразно характера и особените условия на труд.

Изчерпателно е определен обхвата на:

- първа категория труд при пенсиониране (чл. 1);
- втора категория труд при пенсиониране (чл. 2);
- трета категория труд при пенсиониране (чл. 3).

2.2.3.9. Инструкция № 13 за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание § 4 на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране .

Обн., ДВ, бр. 94 от 2000 г., доп., бр. 62 от 2001 г., изм. и доп., бр. 74 от 2001 г., изм., бр. 84 от 2002 г., изм. и доп., бр. 63 от 2005 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 56 от 2006 г., изм., бр. 17 от 2007 г., изм. и доп., бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 77 от 2011 г.

С инструкцията е определен обхвата на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (НКТП) и изискванията за категоризиране на труда на работещите в дейности, производства, работни места и професии.

- Задължения на работодателя при: изготвяне на документи за осигурителен стаж (чл. 3); настъпване на промени, които могат да доведат до промяна в условията, обуславящи категорията труд (чл. 5).
- Определяне на категорията труд на работещи по повече от един трудов договор с един или повече работодатели (чл. 4).
- Условия и ред за промени в инструкцията и в списъците, които се утвърждават от управителя на НОИ (чл. 5 – 7).
- Обхват на първа категория труд (чл. 8).
- Обхват на втора категория труд (чл. 9).
- Задължителни Списъци, утвърдени от управителя на НОИ: Списък на професиите и длъжностите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 5, буква „а” от НКТП (приложение № 1 към чл. 8, ал. 6); Списък на професиите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 5, буква „б” от НКТП (приложение № 2 към чл. 8, ал. 7); Списък на професиите в АЕЦ „Козлодуй” по чл. 1, т. 6 от НКТП (приложение № 3 към чл. 8, ал. 8); Списък на професиите в „Кремиковци” - АД, по чл. 1, т. 7 от НКТП (приложение № 4 към чл. 8, ал. 13).

2.2.3.10. Инструкция № 1 за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност

Инструкцията е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО.

Обн., ДВ, бр. 44 от 2011 г.

Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността с бланката „Болничен лист за временна неработоспособност” НОИ МЗ № 606.

- Получаване, разпределяне, съхраняване и отчитане на бланките болнични листове (чл. 4 – 15).
- Попълване на бланките болнични листове (чл. 16 – 32).
- Издаване, обработване и движение на болничните листове (чл. 33 – 39).

- Контрол върху работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (чл. 40 – 46).

2.2.3.11. Заповед № 232 от 2006 г. за утвърждаване образец на Декларация за трудова злополука

Заповедта е издадена от управителя на Националния осигурителен институт на основание чл. 3, ал. 1 от Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки

Обн., ДВ, бр. 53 от 2006 г.

Определени са четири групи данни, които се вписват в образеца на декларация:

- за осигурителя;
- за пострадалия;
- за злополуката;
- за увреждането.

3. Нормативни актове в областта на БЗР, приложими за икономическата дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”.[35]

3.1. Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание КТ

3.1.1. Наредба № 9 от 23.09.2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при експлоатация и поддържане на водоснабдителни и канализационни системи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 93 от 2004 г.

С наредбата се определят минималните изисквания за ЗБУТ при експлоатация и поддържане на водоснабдителни и канализационни системи (ВКС).

Изискванията на наредбата се изпълняват съвместно с изискванията на Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване , Наредба № 2 от 2004 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при извършване на строителни и монтажни работи , Наредба № 2 от 1979 г. по безопасността на труда при производството и работата с хлор , както и изискванията на другите нормативни актове по безопасност и здраве при работа. (чл. 2)

С наредбата са определени:

[35] В обхвата на точка 3 са включени подзаконовите нормативни актове, издадени на основание КТ и ЗЗБУТ и не обхванати от т. 2.2.1. и т. 2.2.2. Информацията е актуална към ДВ, бр. 18 от 22 февруари 2013 г.

- общи задължения на работодателите за осигуряване на здраве и безопасност на работещите при експлоатация и поддържане на ВКС (чл. 5 – 14);
- специфични изисквания за осигуряване на ЗБУТ по видове работи и видове системи:
  - работа в ограничени пространства (приложение № 1);
  - работа с химични вещества и препарати за дезинфекция (приложение № 2);
  - водоснабдителни мрежи и съоръжения (приложение № 3);
  - канализационни мрежи и съоръжения (приложение № 4);
  - пречиствателни станции (приложение № 5).

3.1.2. Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа

Издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 8 от 2004 г., изм., бр. 71 от 2006 г., изм. и доп., бр. 67 от 2007 г., бр. 2 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- задълженията на работодателите за осигуряване на здраве и безопасност на работещите с химични агенти;
- минималните изисквания за защита на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността при експозиция на химични агенти при работа;
- граничните стойности на химичните агенти във въздуха на работното място (приложение № 1);
- биологичните гранични стойности на химичните агенти и/или на метаболитите им в биологични среди, както и на биомаркерите за ефект (приложение № 2).

Наредбата се прилага във всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на опасни химични агенти при работа.

Установени са:

- изисквания за предприемане на мерки за установяване наличието на опасни химични агенти на работното място и извършване оценка на риска за здравето и безопасността на работещите (чл. 3 – чл. 8);
- условия за прилагане на специфични мерки за защита и осигуряване на здравно наблюдение (чл. 9 – чл. 12);
- задължения за осигуряване на информация и обучение (чл. 13);
- изисквания за обозначение на контейнери и тръбопроводи и забрана за производство и употреба на химичните агенти, посочени в приложение № 3, както и дейностите, свързани с тези агенти (чл. 14 – чл. 15);

- задължения за осигуряване на здравно наблюдение и изготвяне на здравни досиета (чл. 16 – чл. 18);
- задължения за уведомяване и осигуряване на информация при заболяване или увреждане на здравето на работещия или при превишаване на биологичната гранична стойност за работещия (чл. 19);
- задължения за работодателя при заболяване или увреждане на здравето на работещия или при превишаване на биологичната гранична стойност за работещия (чл. 20).

3.1.3. Наредба № 10 от 26.09.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на канцерогени и мутагени при работа

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 94 от 2003 г., изм., бр. 8 от 2004 г.

С наредбата се определят минималните изисквания за защита на работещите от съществуващи и потенциални рискове за здравето и безопасността при експозиция на канцерогени или мутагени при работа (чл. 1).

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на канцерогени или мутагени при работа. За защита на работещите от експозиция на азбест се прилага тази наредба, когато предвижда по-високи изисквания от изискванията, определени с Наредба № 1 от 2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на азбест при работа (ДВ, бр. 32 от 2003 г). (чл. 2).

Наредбата не се прилага за защита на работещите от рискове при експозиция единствено на йонизиращи лъчения (чл. 3).

Определени са:

- граничните стойности на канцерогените и мутагените във въздуха на работното място (чл. 12 и приложение № 1 към чл. 1, ал. 1, т. 3 на Наредбата за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа);
- задълженията на работодателя:
  - за извършване на оценката на риска (чл. 4 – 7);
  - за ограничаване използването на канцерогени или мутагени на работните места (чл. 8 – 11);
  - да предприема мерки, когато работещите са или могат да бъдат експонирани на канцерогени или мутагени при работа (чл. 13);
  - да уведомява работещите за всеки инцидент или авария, които могат да доведат до наднормена експозиция на работещите на канцерогени и мутагени и за предприемане на мерки (чл. 14);
  - при дейности като поддръжка, ремонт и др., при които съществува вероятност за значително повишаване на експозицията на работещите (чл. 15);
  - за предприемане на хигиенни мерки и мерки за лична защита (чл. 17);

- за предоставяне информация на контролните органи (чл. 18);
- да осигурява на работещите и/или техните представители подходящо обучение и инструктаж (чл. 19);
- да изготвя списък на работещите, при които резултатите от оценката на риска показват риск за здравето и безопасността (чл. 21);
- да осигурява медицинско наблюдение на работещите, за които е налице риск за здравето и безопасността, установен при оценката на риска (чл. 22 - 24).

3.1.4. Наредба № 2 по безопасността на труда при производството и работата с хлор

Наредбата е издадена от Централния съвет на Българските професионални съюзи на основание чл. 4, ал. 4 от Кодекса на труда, т. 4 от Постановление № 15 на Министерския съвет и Централния съвет на Българските професионални съюзи от 12 май 1973 г. (ДВ, бр. 58 от 1973 г.) и Инструкция на Министерския съвет № А-1-404 от 27 октомври 1967 г. относно реда и начина за разработване и утвърждаване на държавни и ведомствени (отраслови) правилници и норми по безопасността на труда.

Обн. ДВ, бр.9 от 1979 г.

Наредбата се прилага за безопасността на труда при производството, транспорта, съхранението и употребата на хлор и е задължителна за комбинатите, заводите, предприятията и др., които осъществяват такава дейност, независимо от тяхното ведомствено подчинение (чл. 1).

С наредбата са определени:

- задължения на административно-техническия персонал и на работниците (чл. 14 – 18);
- задължения за осигуряване и ползване на специално работно облекло, обувки и лични предпазни средства (чл. 19 – 30);
- санитарно-технически изисквания към територията на поделението, производствените сгради, машините, съоръженията и работните места (чл. 33 – 53);
- изисквания към санитарно-битовите помещения и спомагателните сгради (чл. 54 – 59);
- изисквания към отоплението и вентилацията в производствените помещения (чл. 60 – 88);
- изисквания към водоснабдяването и канализацията (чл. 89 – 102);
- изисквания към осветлението на производствените и спомагателните помещения и към оцветяването на производствените сгради, машини и съоръжения (чл. 103 – 114);
- изисквания за защита при експозиция на шум и вибрации (чл. 115 – 117);
- изисквания за складиране, транспорт и съхранение на хлор и водород:
  - резервоари за течен хлор и пълнене на цистерни с хлор (чл. 124 – 143);

- складове за бутилки и варели за хлор (чл. 144 – 156);
- превозване на хлор в жп вагони и жп цистерни (чл. 157 – 159);
- превозване на течен хлор с автомобилен транспорт (чл. 160 – 170);
- междуцехов, вътрешноцехов транспорт и товарно-разтоварни работи (чл. 171 – 173);

- мерки за електробезопасност и защита от статично електричество (чл. 174 – 188);
- изисквания към инсталациите, машините и съоръженията:
  - общи изисквания (чл. 189 – 216);
  - междуцехови тръбопроводи за течен хлор (чл. 217 – 238);
  - извършване на ремонтни работи (чл. 239 – 257);
  - съдове, работещи под налягане (чл. 258);
  - контролно-измервателни уреди и автоматични устройства за контрол на технологичния процес и въздуха на производствените помещения (чл. 259 – 270);
  - защита от корозия (чл. 271 – 274);
- изисквания към технологичните процеси, машините и съоръженията:
  - хлоралкална електролиза (общи изисквания) (чл. 275 – 282);
  - хлоралкална електролиза по диафрагмен метод (чл. 283 – 293);
  - хлоралкална електролиза по живачен метод (чл. 294 – 308);
  - промиване, изсушаване и сгъстяване на получения хлор по диафрагмен и живачен метод (чл. 309 – 311);
  - промиване и сгъстяване на получения по диафрагмен и живачен метод водород с газодувки и компресори (чл. 312 – 328);
  - станция за сярна киселина (чл. 329 – 332);
  - втечняване на хлор (чл. 333 – 338);
  - хлорунищожение, обезхлоряване и донасищане на анолита (чл. 339 – 341);
  - пречистване на отпадните води от живачна електролиза, химически лаборатории (чл. 342 – 343);
- общи изисквания, свързани с употреба на хлор (чл. 344 – 347);
- общи изисквания по противопожарна охрана (чл. 348 – 361);
- задължения за дейност при аварии (чл. 362);
- задължения за даване на първа помощ (чл. 363).

3.1.5. Наредба № 10 от 7.12.2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 112 от 2004 г.

С наредбата се определят изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари (кари) с общо предназначение (чл. 1).

Определени са:

- общи изисквания към: работните места, където се извършва работа с електрокари и мотокари (чл. 5); електрокарите и мотокарите (чл. 6);
- специфичните изисквания (чл. 7) при: експлоатация на електрокари и мотокари (приложение № 1); поддържане и ремонт на електрокари и мотокари (приложение № 2);
- общи задължения на работодателя: за предоставяне на ннформация, инструкции, правила и указания по всички въпроси, свързани с безопасността и здравето при работа (чл. 8); за разработване на конкретни правила за движение на карите на територията на предприятието, товаро-разтоварните площадки и складовете (чл. 11);
- общи изисквания към: работните места; пътищата и проходите за движение на карите; чистотата на въздуха на работното място; гаражите и снабдителните пунктове за горива и масла; канавките и ямите, по които преминават кари; платформите и рампите; преходните мостове; стелажите и рафтовете в складовите помещения и др. (чл. 12 - 36).

3.1.6. Наредба № 12 от 30.12.2005 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 11 от 2006 г.

С наредбата се определят изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 1).

При организиране и осъществяване на товарно-разтоварни работи освен разпоредбите на тази наредба се изпълняват и изискванията на:

- Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работно оборудване;
- Наредба № 10 от 2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с електрокари и мотокари;
- Наредба № 12 от 2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с автомобили;
- Наредба № 16 от 1999 г. за физиологични норми и правила за ръчна работа с

тежести;

- нормативните актове по чл. 31 на Закона за техническите изисквания към продуктите ;
- нормативните актове, съдържащи изисквания за товарене и разтоварване на средства за железопътен, воден и въздушен транспорт и на пътни превозни средства;
- нормативните актове за пожарна и аварийна безопасност;
- другите нормативни актове по безопасност и здраве при работа.

Определени са:

- общите задължения на работодателя:
  - да предприема всички необходими мерки за осигуряване на ЗЗБУТ при извършване на товарно-разтоварни работи, а в случаите, когато те се извършват ръчно - да предотвратява или намалява на ръчната работа с товари; да информира работещите за всички възможни рискове и за всички мерки, които са предприети за отстраняване, намаляване и контролиране на тези рискове; да се консултира с работещите и/или техните представители; да осигурява разработването и въвеждането на физиологичен режим на труд и почивка; да предоставя на работещите, извършващи товарно-разтоварни работи, лични предпазни средства; (чл. 4, ал. 1);
  - да разработва и утвърждава правила за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 5);
  - да организира провеждането на инструктаж на работещите и на всички други лица, които могат да бъдат застрашени, по правилата за осигуряване на БЗУТ при извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 6);
  - да осигурява: предварителна оценка на физическата годност на лицата, които ще извършват товарно-разтоварни работи, както и периодична оценка на въздействието на товарно-разтоварните работи върху здравето и работоспособността на лицата, заети в тях (чл. 7);
  - да определя сигналите и знаците, които се поставят и използват (чл. 16);
  - да утвърждава схема и правила за организиране движението в местата за извършване на товарно-разтоварни работи (чл. 17);
  - да осигуряват с работните места с подходящо и достатъчно осветление (чл. 18);
  - да не допуска присъствието на хора и придвижването на подвижно работно оборудване и транспортни средства в зоната на възможно падане на товари, както и присъствието на хора в транспортни средства при товаренето/ разтоварването им с повдигателни съоръжения (чл. 19);
  - да извършва оценяване на риска, се взимат предвид: видът на товара; видът, степента и продължителността на излагане на физични, химични и биологични агенти, когато товарите съдържат такива агенти; технологията и организацията на работата, изпълнението на работните

процеси и операции и тяхното взаимно влияние; видът, изборът, разположението и използването на работното оборудване; съоръжаването и устройството на работното място; нивото на подготовка и информираност на лицата, извършващи и/или свързани с извършването на товарно-разтоварни работи и др. (чл. 22);

- общите задължения на работещите (чл. 4, ал. 3): да изпълняват точно дадените инструкции за защита на здравето и за безопасност при извършване на товарно-разтоварни работи; да съдействат на работодателя за изпълнение на съответните мерки; да използват по предназначение техническите средства и оборудването; да повишават квалификацията и знанията си относно изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при товарно-разтоварни работи.
- общите изисквания към работните места (чл. 10) и работното оборудване (чл. 11);
- специфичните изисквания при използване на стелажи (чл. 12 и приложение № 1);
- специфичните изисквания при работа в механизирани и автоматизирани складове (чл. 12 и приложение № 2);
- специфичните изисквания при използване на преносими рампи и преходни мостове (чл. 12 и приложение № 3);
- специфичните изисквания при работа с подемно-транспортни машини и съоръжения с непрекъснато действие, бункери и силози (чл. 12 и приложение № 4);
- специфичните изисквания при работа с товарачни машини (чл. 12 и приложение № 5);
- специфичните изисквания при товарно-разтоварни работи с различни видове товари (чл. 12 и приложение № 6);
- специфичните изисквания при ръчно обработване на товари (чл. 12 и приложение № 7).
- изисквания към товарите (чл. 15);
- изисквания при товарене/разтоварване на животни (чл. 20);
- изисквания към товарно-разтоварни площадки и складове (раздел III).

3.1.7. Наредба № 8 от 23.09.2004 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с въздушни компресорни инсталации и уредби

Издадена от министъра на труда и социалната политика на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 93 от 2004 г.

С наредбата се определят изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при работа с въздушни компресорни инсталации и уредби, както и при работа в компресорни станции и помещения.

Наредбата се прилага за стационарни компресорни инсталации и мобилни (самоходни, прикачни и преносими) компресорни уредби, произвеждащи и съхраняващи сгъстен въздух с налягане от 0,02 до 40 MPa с обемни компресори (бутални, пластинкови, винтови, мембранни).

Наредбата не се прилага за центробежни и осеви компресори и компресори със специално предназначение, включително за компресори, работещи с опасни и взривоопасни газове и газове от ацетиленовия ред (чл. 2).

- Общи изисквания:
  - към работните места (чл. 6);
  - към работното оборудване (чл. 7);
  - за осигуряване на: информация за всички възможни опасности; за мерките, които са предприети за отстраняване, намаляване и контролиране на рисковете; инструкции и/или правила и указания, които трябва да се изпълняват за осигуряване на безопасността и здравето (чл. 9);
  - към подът на работните помещения (чл. 13);
  - към тръбопроводите към компресорните инсталации (чл. 15);
  - за обезопасяване, почистване, извършване на настройки или ремонти (чл. 18 – 20);
  - към контролно-измервателните уреди към компресорните инсталации и уредби (чл. 22 – 24).
- Специфичните изисквания при:
  - работа със стационарни компресорни инсталации (приложение № 1);
  - работа с мобилни компресорни уредби (приложение № 2);
  - работа с компресори, задвижвани от двигатели с вътрешно горене или от електродвигатели (приложение № 3);
  - пускане, експлоатация, поддържане и ремонт на компресорни инсталации и уредби (приложение № 4).

3.1.8. Правилник за безопасност и здраве при работа по електрообзавеждането с напрежение до 1000 V

Правилникът е издаден от министъра на енергетиката и енергийните ресурси и министъра на труда и социалната политика чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

Обн., ДВ, бр. 21 от 2005 г., изм., бр. 17 от 2011 г.

С правилникът се определят минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа по електрообзавеждането на потребители на електрическа енергия за напрежение до 1000 V, независимо от формата на собственост на средствата за производство.

Правилникът се прилага от длъжностните лица, които ръководят, контролират и извършват техническа експлоатация и оперативно обслужване на действащото електрообзавеждане и при изпълнение на ремонти, реконструкции и модернизации по него.

Правилникът се прилага и от персонала на външни фирми, които по договор с потребителя извършват работи по неговото електрообзавеждане.

Определени са:

- Основните изисквания за безопасност:
  - изисквания към електротехническия персонал: образование и стаж; квалификационна група за електробезопасност и др. (чл. 6 – 16);
  - условия и ред за провеждане на обучение за безопасност и проверка на знанията за придобиване на квалификационна група (чл. 17 – 30);
  - провеждане на инструктажи за безопасност при работа (чл. 31);
  - изисквания към работата на персонал от външни фирми (чл. 38 – 43);
  - оперативно обслужване на електрообзавеждането (чл. 44 – 57);
  - общи изисквания за осигуряване на безопасност и здраве при работа (чл. 58 – 66);
  - задължения на работодателя и работниците за осигуряване на безопасност при работа (чл. 67 – 72).
- Организационни мерки за безопасност:
  - в зависимост от начина на изпълнение на работата: с наряд; с нареждане; по реда на текущата експлоатация (чл. 73 – 77);
  - изисквания към лицата, отговорни за безопасността: издаващият наряд, даващият нареждане; изготвящият и утвърждаващият списък на работите, изпълнявани по реда на текущата експлоатация; допускащият до работа; изпълнителят на работата; наблюдаващият; членовете на бригадата (чл. 78 – 86);
  - работа с наряд (чл. 87 – 94): състав на бригада за работа с наряд (чл. 95 – 97); подготовка на работното място и допускане до работа (98 – 102); контрол по време на работата за спазване от бригадата на изискванията за безопасност (103 – 105); прекъсване на работа с наряд (чл. 106 – 109); преместване на бригада на друго работно място (чл. 110 – 111); завършване на работа и закриване на наряд (чл. 112 – 113);
  - работа с нареждане (чл. 114 – 119);
  - работа по реда на текущата експлоатация (чл. 120 – 126).
- Технически мерки за безопасност:
  - подготовка на работното място (чл. 127 – 129);
  - изключване на напрежението (чл. 130 – 133);
  - поставяне на знаци, табели, ограждения (чл. 134 – 138);
  - проверка за отсъствие на напрежение (чл. 139 – 143);
  - заземяване (чл. 144 – 150);
  - осигуряване на лични предпазни средства и средства за колективна защита (чл. 151 – 159);

- правила за използване и съхранение на защитните средства (чл. 160 – 179);
- контрол и периодично изпитване на защитните средства (чл. 180 – 186).

- Правила за безопасност при извършване на работи по електрообзавеждане с напрежение до 1000 V:
  - разпределителни уредби и табла (чл. 187 – 195);
  - комплектни разпределителни уредби (чл. 196 – 200);
  - въздушни електропроводни линии с неизолирани проводници (чл. 201 – 217);
  - въздушни електропроводни линии с изолирани проводници (въздушни кабелни линии) (чл. 218 – 231);
  - кабелни линии по открито трасе и в помещения (чл. 232 – 242);
  - вътрешни електрически уредби в сгради и вътрешни и външни осветителни уредби (чл. 243 – 252);
  - генератори, електродвигатели, преобразуватели (чл. 253 – 266);
  - комутационни апарати и пусково-регулираща апаратура (чл. 267 – 271);
  - акумулаторни батерии и зарядни устройства (чл. 272 – 285);
  - кондензаторни батерии (чл. 286 – 291);
  - електролизни уредби (чл. 292 – 301);
  - електрозаваръчни уредби (чл. 302 – 312);
  - електротермични уредби (чл. 313 – 328);
  - товароподемни и асансьорни уредби (чл. 329 – 347);
  - промишлена електроника (чл. 348 – 356);
  - средства за измерване, релейна защита, автоматика, телемеханика, вторични вериги (чл. 357 – 363);
  - електрически измервания с преносими средства за измерване (чл. 364 – 375);
  - електрически изпитвателни станции и лаборатории (чл. 376 – 396);
  - ръчни и преносими електрически инструменти, преносими лампи и трансформатори (чл. 397 – 417);
  - електрически уредби с временен характер на монтаж и експлоатация (чл. 418 – 433);
  - работа в среда с повишена и особена опасност от поражения от електрически ток (чл. 434 – 440);
  - работа в пожароопасни и взривоопасни зони (чл. 441 – 457);
  - работа в среда с електростатични заряди (чл. 458 – 471).

3.2. Нормативни актове в областта на БЗР, издадени на основание ЗЗБУТ

3.2.1. Наредба № 6 от 15.08.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на шум

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 70 от 2005 г.

С наредбата са определени минималните изисквания за предпазване на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността, свързани с експозиция на шум, особено риска от увреждане на слуха.

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности по чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са експонирани или могат да бъдат експонирани на шум при работа.

Установени са:

- граничните стойности на експозиция и стойностите на експозиция за предприемане на действие (чл. 3);
- задължения на работодателите за:
  - оценка и измерване нивата на шума (чл. 4 – 6);
  - отстраняване или свеждане до минимум на рисковете, произтичащи от експозиция на шум при източника, като се вземе предвид техническия прогрес и наличието на мерки за контролиране на риска при източника (чл. 7);
  - осигуряване на лични предпазни средства (чл. 8);
  - недопускане работещите да бъдат експонирани при никакви обстоятелства на нива, по-големи от граничните стойности на експозиция на шум (чл. 9);
  - при изключителни случаи за неприлагане на чл. чл. 8 и чл. 9 от наредбата и процедура при определянето им (чл. 10);
  - осигуряване на информация и обучение на работещите, изложени на шум (чл. 11);
  - консултиране с работещите и/или техните представители (чл. 12);
  - осигуряване на здравно наблюдение (чл. 13 – 14).

3.2.2. Наредба № 3 от 5.05.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на вибрации

Наредбата е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание чл. 36, т. 2 от ЗЗБУТ.

Обн., ДВ, бр. 40 от 2005 г.

С наредбата се определят минималните изисквания за предпазване на работещите от съществуващи или потенциални рискове за здравето и безопасността, свързани с експозиция на вибрации при работа.

Наредбата се прилага във всички предприятия, места и дейности съгласно чл. 2 от ЗЗБУТ, когато работещите са или могат да бъдат изложени на вибрации при работа.

Установени са:

- стойностите на вибрациите, предавани на системата ръка-рамо (чл. 3);
- стойностите на вибрациите, предавани на цялото тяло (чл. 4).

С наредбата се определят задълженията на работодателя за:

- оценка, а при необходимост и за измерване нивата на вибрации, на които са изложени работещите (чл. 5 – 6);
- предприемане на мерки за отстраняване рисковете, произтичащи от експозиция на вибрации при източника, или да ги сведе до минимум (чл. 7 – 8);
- защита на бременни, хора с увреждания на опорно-двигателния апарат и други лица, които са чувствителни към вибрации (чл. 10);
- осигуряване на информация и обучение на работещите, изложени на рискове от вибрации (чл. 11);
- провеждане на консултации с работещите и/или техните представители и за създаване на условия за тяхното участие по всички въпроси, свързани с прилагането на наредбата (чл. 12);
- осигуряване на здравно наблюдение, когато резултатите от оценката на риска показват риск за здравето на работещите (чл. 13 - 14).

В специални приложения е определен начина за оценка и измерване на:

- експозицията на работещите, изложени на вибрации, предавани на системата ръка-рамо (приложение № 1 към чл. 3, ал. 2);
- експозицията на работещите, изложени на вибрации, предавани на цялото тяло (приложение № 2 към чл. 4, ал. 2).

4. Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР

4.1. Закони

4.1.1. Закон за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1999 г., изм., бр. 63 от 2002 г., изм. и доп., бр. 93 от 2002 г., изм., бр. 18 от 2003 г., доп., бр. 107 от 2003 г., изм. и доп., бр. 45 от 2005 г., доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 88, 95 и 105 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., доп., бр. 62 от 1.08.2006 г., изм. и доп., бр. 76 от 2006 г., доп., бр. 41 от 2007 г., изм. и доп., бр. 86 от 2007 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 80 от 2010 г., бр. 38 от 2011 г., изм., бр. 38 и 53 от 2012 г.

Предмет: Законът урежда:

- реда за определяне на съществените изисквания към продуктите, които са предназначени за пускане на пазара и/или за пускане в действие;
- задълженията на лицата, които пускат продукти на пазара и/или ги пускат в действие;
- реда за определяне на правата и задълженията на производителите и лицата, които извършват дейностите по оценяване на съответствието на продуктите със съществените изисквания и/или изискванията за екопроектиране;
- надзора на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има определени съществени изисквания и/или изисквания за екопроектиране и такива, които осигуряват изпълнението на съществените изисквания към строежите;
- техническия надзор за спазване на техническите изисквания, правилата и нормите за устройството или монтажа и за безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност;
- условията за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност;
- условията за вписване в регистър на лицата, осъществяващи поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност.

Законът има за цел да:

- създаде условия, които гарантират пускането на пазара и/или пускането в действие на продукти, които не застрашават живота и здравето на хората, безопасността на домашните животни, интересите на потребителите и опазването на околната среда и вещите, когато продуктите са правилно монтирани, поддържани и се използват по предназначение;
- уеднакви съществените изисквания към продуктите със съществените изисквания, приети в Директивите на Европейския съюз от „Нов подход”, и да осигури условия за взаимно признаване на резултатите от оценяване на съответствието и за интегриране в единния пазар на Европейския съюз.

Със ЗТИП са определени:

- условия за пускане на пазара и/или пускане в действие на продуктите (чл. 3);
- задължения за оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 4);
- задължения за производители, вносители и търговци (чл. 4а – 4б);
- съответствие между хармонизираните европейски стандарти и съществените изисквания към продуктите и/или на изискванията за екопроектиране (чл. 5);
- ред за определяне на съществените изисквания към продуктите (глава втора);
- процедури за оценяване на съответствието (чл. 8);
- разрешение за оценяване на съответствието (чл. 9), ред и условия за издаването му (чл. 10 – 12б);

- съдържание на разрешението за извършване на оценяване на съответствието (чл. 14);
- задължения на нотифицираните органи (чл. 14а – 14б);
- контрол за спазване на условията по издадено разрешение и практическото изпълнение на процедурите за оценяване на съответствието, както и за поддържането на техническата компетентност на персонала (чл. 14в);
- отнемане или ограничаване обхвата на разрешението за извършване на оценяване на съответствието (чл. 15);
- публични регистри на издадените и отнетите разрешения за извършване оценяване на съответствието (чл. 19 – 20);
- маркировка за съответствие, допълнителна маркировка и декларация за съответствие (чл. 21 – 24);
- задължение за водене, съхранение и предоставяне на органите за надзор на пазара на техническо досие и декларация за съответствие (чл. 26);
- надзор на пазара – цел и органи (чл. 27);
- начини и места за осъществяване на надзор на пазара (чл. 28 – 29);
- правомощия на органите за надзор на пазара (чл. 30 – 30в);
- информация за резултатите от надзора (чл. 30е);
- права на органите за надзор на пазара (чл. 30ж);
- задължения на органите за надзор на пазара (чл. 30з);
- процедура по временно преустановяване или за забрана за пускане на пазара или за пускане в действие, или за изтегляне от пазара на продукти с нанесена маркировка за съответствие и допълнителна маркировка (чл. 30и);
- технически надзор за спазване на изискванията с цел осигуряване на безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност (чл. 31, ал. 1);
- наредби на Министерския съвет за определяне на: техническите изисквания, правила и норми за устройство, монтаж и безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност, за които няма съществени изисквания, определени с наредбите по чл. 7 от закона; изискванията за монтаж и безопасна експлоатация на съоръженията с повишена опасност, за които има съществени изисквания, определени с наредбите по чл. 7от закона (чл. 31, ал. 2);
- видовете съоръжения с повишена опасност по смисъла на закона (чл. 32);
- технически надзор при проектиране, монтаж, поддържане, ремонтиране и експлоатация на съоръжения с повишена опасност (чл. 33);
- органи за технически надзор (чл. 34);
- лицензии и изисквания към лицата, които кандидатстват за получаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34а);
- проверки по спазване на обхвата и условията на издадената лицензия (чл. 34б);

- задължение за уведомление (чл. 34в);
- заверки за съответствието с техническите изисквания, правила и норми, определени с наредбите по чл. 31 (чл. 35);
- регистъра на лицата, извършващи дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръженията с повишена опасност (чл. 36);
- проверки за спазване обхвата на издаденото удостоверение и условията, при които е получено, и за изпълнение на задълженията по закона и наредбите по прилагането му (чл. 36а);
- задължения на продавача на съоръжение с повишена опасност (чл. 38);
- задължения на ползвателя за регитрация на съоръжение с повишена опасност (чл. 39);
- издаване на писмено разрешение за пускане в експлоатация на съоръжение с повишена опасност (чл. 40);
- извършване на първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират (чл. 42);
- придобиване на правоспособност за упражняване на професии по обслужване на съоръжения с повишена опасност (чл. 45);
- задължения на ползвателя на съоръжения с повишена опасност (чл. 46);
- права на органите за технически надзор за извършване на надзорната дейност съгласно наредбите по чл. 31 (чл. 48);
- принудителни административни мерки за неизпълнение на установените изисквания в глава пета от закона и в наредбите по чл. 31 (чл. 49);
- административнонаказателни разпоредби (глава шеста).

4.1.2. Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси

Обн., ДВ, бр. 10 от 2000 г., изм., бр. 91 от 2002 г., бр. 86 от 2003 г., изм. и доп., бр. 114 от 2003 г., бр. 100 и 101 от 2005 г., изм., бр. 30, 34 и 80 от 2006 г., изм. и доп., бр. 95 от 2006 г., изм., бр. 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 82 от 2007 г., изм., бр. 110 от 2008 г., изм. и доп., бр. 63 от 2010 г., изм., бр. 98 от 2010 г.

Предмет: Законът урежда:

- правата и задълженията на физическите и юридическите лица, които произвеждат, пускат на пазара, употребяват, съхраняват и изнасят химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси с цел защита на човешкото здраве и опазване на околната среда;
- правомощията на държавните органи, осъществяващи контрол върху производството, пускането на пазара, употребата, съхраняването и износа на химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси;
- мерките за прилагане на:
  - Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно регистрацията, оценката, разрешаването и

ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикали, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива 76/769/ЕИО на Съвета и директиви 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)";

- Регламент (ЕО) № 1272/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно класифицирането, етикетирането и опаковането на вещества и смеси, за изменение и за отмяна на директиви 67/548/ЕИО и 1999/45/ЕО и за изменение на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (ОВ, L 353/1 от 31 декември 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1272/2008(CLP)";
- Регламент (ЕО) № 648/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 г. относно детергентите, наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 648/2004";
- Регламент (ЕО) № 689/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. относно износа и вноса на опасни химикали (ОВ, L 204/1 от 31 юли 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 689/2008";
- Регламент (ЕО) № 850/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно устойчивите органични замърсители и за изменение на Директива 79/117/ЕИО, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 850/2004";
- Регламент (ЕО) № 1451/2007 на Комисията от 4 декември 2007 г. относно втората фаза на 10-годишната работна програма, посочена в член 16, параграф 2 от Директива 98/8/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно пускането на пазара на биоциди (ОВ, L 325/3 от 11 декември 2007 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1451/2007".

Законът дава определение за опасни химични вещества и смеси класифицирани по категории (чл. 2). Дадени са и изключенията, при които отделни разпоредби на закона не се прилагат (чл. 3). Въведени са изисквания към рекламата на опасни химични вещества и смеси (чл. 4).

Законът въвежда задължения за физическите и юридическите лица, които произвеждат, пускат на пазара, употребяват, съхраняват и изнасят химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси с цел защита на човешкото здраве и опазване на околната среда да: извършват дейността по начин, който предотвратява или ограничава вредното въздействие върху човешкото здраве и околната среда; осигуряват свободен достъп на контролните органи; поддържат и при поискване да предоставят на контролните органи информация и документи (чл. 4а).

Редът и начинът за класифициране, опаковане и етикетиране на опасните химични вещества и смеси е определен в глава втора.

- Задължения за класифициране, опаковане и етикетиране и лабораторни изпитвания (чл. 5).
- Изисквания при договори за продажба от разстояние (чл. 7а).
- Информационен лист за безопасност (чл. 7б).

- Заявление за пускане на пазара на опасна химична смес (чл. 7г).
- Условия и ред за предоставяне на информация за физико-химичните и токсикологичните свойства на биоцид и/или химична смес, класифициран като опасен (чл. 7е).
- Мерки за прилагане на регламент (ЕО) № 648/2004 (глава трета).
- Условия и ред за пускане на пазара на биоциди (чл.14 и 14а).
- Класифициране, опаковане и етикетиране на биоциди (чл. 14б).
- Публични регистри (чл. 14в) и експертен съвет по биоцидите (чл. 14г).
- Задължение за подаване на ежегодна информация относно химичния състав, физикохимичните и токсикологичните свойства на пуснатите на пазара биоциди през предходната година (чл. 14е).
- Ред и условия за извършване на научноизследователска и развойна дейност (чл. 15 – 15г).
- Разрешение за пускане на пазара на биоцид (чл. 17 – 17в).
- Регистрация на биоцид с нисък риск (чл. 17г – 17е).
- Нова информация (чл. 17ж).
- Процедура по промяна или отмяна на разрешение за пускане на пазара на биоцид и промяна или заличаване на регистрацията на биоцид с нисък риск (чл. 17з и 17и).
- Процедура по подновяване на издаденото разрешение за пускане на пазара на биоцид и на удостоверение за регистрация на биоцид с нисък риск (чл. 17к и 17л).
- Процедура за установяване на рамкова формулация (чл. 17м – 17о).
- Процедура и условия по включване на активно вещество в списъците по чл. 14, ал. 4, т. 1, 2 или 3 (чл. 18 – 18а).
- Условия за пускане на пазара на активно вещество за включване в състава на биоциди (чл. 18б).
- Разрешения за биоциди, ползване на данни, взаимно признаване на разрешения, обмен на информация, издаване на разрешение за пускане на пазара на биоцид, съдържащ съществуващи активни вещества, включени в Приложение II на Регламент (ЕО) № 1451/2007, включване или невключване на съществуващо активно вещество в списъците по чл. 14, ал. 4, т. 1 или 2, поверителност на данните и реклама (раздел XIII – XXвкл.).
- Мерки за прилагане на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) и регламент (ЕО) № 1272/2008 (CLP) и задължение за предоставяне на информация съгласно чл. 127 от Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) за целите на докладването по чл. 117 (1) от регламента от министърът на здравеопазването, изпълнителният директор на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”, директорът на Агенция „Митници”, изпълнителният директор на Националната агенция за приходите и председателят на Националния статистически институт при поискване от министъра на околната среда и водите или от оправомощено от него длъжностно лице (глава пета).

- Мерки за прилагане на Регламент (ЕО) № 689/2008 и Регламент (ЕО) № 850/2004 (глава шеста).
- Контрол по изпълнението на изискванията за осигуряване на достъп на работещите с опасни химични вещества до информация за химичните вещества и смеси съгласно чл. 35 от Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) и по прилагане на мерките за контрол на експозицията в работна среда, указани в информационния лист за безопасност (чл. 25, т. 11).

4.1.3. Закон за здравето

Обн., ДВ, бр. 70 от 2004 г., доп., бр. 46 от 2005 г., изм. и доп., бр. 76 и 85 от 2005 г., изм., бр. 88 от 2005 г., изм. и доп., бр. 94 от 2005 г., изм., бр. 103 от 2005 г., изм. и доп., бр. 18 от 2006 г., изм., бр. 30 и 34 от 2006 г., изм. и доп., бр. 59, 71 и 75 от 2006 г., изм., бр. 80 от 2006 г., доп., бр. 81 от 2006 г., изм., бр. 95 и 102 от 2006 г., бр. 31, 41, 46 и 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 59 от 2007 г., изм., бр. 82 от 2007 г., изм. и доп., бр. 95 от 2007 г., изм., бр. 13 и 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 110 от 2008 г., бр. 36 и 41 от 2009 г., изм., бр. 74, 82, 93 и 99 от 2009 г., изм. и доп., бр. 101 от 2009 г., доп., бр. 41 от 2010 г., изм. и доп., бр. 42 от 2010 г., изм., бр. 50 от 2010 г., изм. и доп., бр. 59 от 2010 г., изм., бр. 62 от 2010 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 100 от 2010 г., изм. и доп., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 45 и 60 от 2011 г., изм., бр. 38 от 2012 г., изм. и доп., бр. 40 и 54 от 2012 г., доп., бр. 60 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с опазване здравето на гражданите.

Цел: Опазването на здравето на гражданите като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие.

Със закона са уредени въпросите, свързани със:

- националната система за здравеопазване (чл. 4) и органите за нейното управление (чл. 5 – 10а);
- органите на държавния здравен контрол (чл. 12), вкл. функции и дейности: главен държавен здравен инспектор на Република България (чл. 13 – 14), регионални здравни инспекции (чл. 15) и Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ), права на държавните здравни инспектори (чл. 19);
- здравните заведения, като структури на националната система за здравеопазване: националните центрове по проблемите на общественото здраве (чл. 22 – 24); Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК) (чл. 25); здравни кабинети (чл. 26); оптики (чл. 26а. – 26б), както и аптеките са здравни заведения със статут и дейност, определени със Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина;
- условията и реда за събиране, обработване, използване и съхраняване на здравна информация36 (чл. 27 – 28);
- здравните изисквания за обектите с обществено предназначение, продуктите и стоките със значение за здравето на човека и дейностите със значение за

[36] Личните данни, свързани със здравословното състояние, физическото и психическото развитие на лицата, както и всяка друга информация, съдържаща се в медицинските рецепти, предписания, протоколи, удостоверения и в друга медицинска документация. (чл. 27, ал. 1)

здравето на човека, както и максимално допустимите нива на фактори на жизнената среда (наредби на министъра на здравеопазването, издадени на основание чл. 34, ал. 2);

- здравните изисквания към лицата, работещи в детските заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат или търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони (наредба на министъра на здравеопазването, издадена на основание чл. 34, ал. 3);
- здравни изисквания към козметичните продукти (чл. 49 – 52): изисквания за производство, опаковане, етикетиране, рекламиране, пускане и предлагане на пазара (наредба, издадена от министъра на здравеопазването съгласувано с министъра на икономиката, енергетиката и туризма, на основание чл. 49, ал.2);
- дейностите за въздействие върху рискови за здравето фактори (чл. 53 – 56а): ограничаване на тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол и недопускане употребата на наркотични вещества;
- защитата от въздействието на йонизиращи лъчения37 (чл. 64 – 72): контрол на факторите на работната и жизнената среда за определяне и намаляване на облъчването на лица от източници на йонизиращи лъчения; медицинско наблюдение на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения; дозиметричен контрол за определяне на вътрешното и външното облъчване на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения; оценка на облъчването и на радиационния риск на населението като цяло или на групи от него; медицинско наблюдение на лицата, облъчвани с източници на йонизиращи лъчения при медицински изследвания или лечение; медицинско осигуряване на обществото, на отделни групи от него и на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, в случаите на радиационна авария; условията и редът за регистрация, обработка и съхраняване на данните за лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения (наредба на министъра на здравеопазването, издадена на основание чл. 71, ал. 2); задължения за физическите и юридическите лица, извършващи дейности с източници на йонизиращи лъчения (чл. 72);
- защитата на здравето на гражданите при извършване на дейности с азбест и азбестосъдържащи материали (чл. 73 – 74): условия и ред за получаване на разрешение за извършване на дейностите по разрушаване или отстраняване на азбест и/или азбестосъдържащи материали от сгради, конструкции, предприятия, инсталации или кораби;
- медицинската експертиза (чл. 101 – 113): органи на медицинската

[37] Министърът на здравеопазването определя с наредби: условията и реда за медицинско осигуряване и здравни норми за защита на лицата в случаи на радиационна авария; условията и реда за осигуряване защита на лицата при медицинско облъчване; условията и реда за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, работещи с източници на йонизиращи лъчения; здравните норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения; изисквания за защита на лицата при хронично облъчване в резултат на производство, търговия и използване на суровини, предмети и стоки с повишено съдържание на радионуклиди; основните изисквания за осигуряването на радиационна защита при работа с източници на йонизиращи лъчения за медицински цели. (чл. 65, ал. 1)

експертиза; регионални картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ); контрол върху медицинската експертиза и др.;

- медицинското осигуряване при бедствия, аварии и катастрофи (чл. 114 – 116);
- административнонаказателната отговорност (чл. 209 – 236): за нарушение на здравните изисквания по този закон и нормативните актове по прилагането му (чл. 210); за осъществяване на дейност в обект с обществено предназначение, без да е изпълнил задължението си за уведомяване на регионалната здравна инспекция (чл. 211); за неизпълнение на предписание на органите на държавния здравен контрол (чл. 212); за отказ или препятстване извършването на държавен здравен контрол или вземането на проби от органите на държавния здравен контрол (чл. 212а); за неизпълнение на заповед за спиране на обекти или на части от тях или за нарушаване на забрана за реализация на продукти и стоки, разпоредена от органите на държавния здравен контрол (чл. 213); за извършване на дейности по разрушаване или отстраняване на азбест и/или азбестосъдържащи материали от сгради, конструкции, предприятия, инсталации или кораби без получено разрешение по чл. 73 (чл. 214); за осъществяване на дейности с източници на йонизиращи лъчения в нарушение на изискванията на този закон и нормативните актове по прилагането му (чл. 219).

По смисъла на този закон (§ 1 от Допълнителните разпоредби):

- „Здравна документация" са всички форми за регистриране и съхраняване на здравна информация. (т. 1);
- „Обекти с обществено предназначение" са: водоизточници и минерални водоизточници, водоснабдителни обекти и съоръжения за питейно-битово водоснабдяване; плувни басейни, плажове и места за къпане; средства за подслон - хотели, мотели, вилни и туристически селища, места за настаняване - пансиони, общежития за възрастни, почивни станции, семейни хотели, самостоятелни стаи, вили, къщи, бунгала, къмпинги, както и туристически хижи - туристически хижи, туристически учебни центрове и туристически спални; спортни обекти - стадиони, спортни зали, игрални площадки, фитнес центрове и зали; театри, киносалони, концертни зали, читалища, компютърни и Интернет зали, игрални зали; бръснарски, фризьорски и козметични салони, солариуми, ателиета за татуировки и поставяне на обици и други подобни изделия на различни части на тялото, СПА и уелнес центрове, обществени бани, перални, сауни, обществени тоалетни; гробищни паркове; обекти за производство и търговия на едро с лекарствени продукти и медицински изделия, аптеки, дрогерии и оптики; обекти за производство, съхраняване и търговия с козметични продукти; железопътни гари, летища, пристанища, автогари, метростанции; обектите по чл. 26, ал. 1, т. 3; транспортни средства за обществен превоз - влакове, самолети, кораби, автобуси, трамваи, тролеи, метровлакове, транспортни средства със специално предназначение - санитарни автомобили за болни, лекарства и консумативи, автомобили за превоз на тленни останки; обекти за производство на бутилирани натурални минерални, изворни и трапезни води; детски ясли и градини и заведения за социални услуги за деца и ученици, училища и висши училища, ученически и студентски общежития,

школи - музикални, езикови, спортни, бази за детски и ученически отдих и туризъм, и центрове за работа с деца; лечебни и здравни заведения, здравни кабинети и обектите, в които се прилагат неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве; обекти с източници на йонизиращи лъчения; селскостопански аптеки; обекти с излъчващи съоръжения, които са част от електронна съобщителна мрежа, като: базови и радиорелейни станции, радио- и телевизионни предаватели и ретранслатори, радиолокаторни и навигационни станции и други. (т. 9);

- „Продукти и стоки със значение за здравето на човека" са: бутилирани натурални минерални, изворни и трапезни води; лекарствени продукти; козметични продукти; химични вещества и препарати; дрехи втора употреба; санитарно-хигиенни материали (дамски превръзки, тампони, бебешки еднократни пелени и еднократни пелени за възрастни, влажни кърпички за кожата); медицински изделия. (т. 10);
- „Дейности със значение за здравето на човека" са: устройство на урбанизираните територии; проектиране, строителство, реконструкция, разширение, въвеждане в експлоатация на жилищни сгради и обекти с обществено предназначение; поддържане чистотата на населените места от общините; изпълнение на имунизационния календар на Република България; недопускане и ограничаване на вътрешноболничните инфекции в лечебните заведения; извършване на дезинфекция, дезинсекция и дератизация; изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания; спазване на физиологичните норми за организирано хранене на групи от населението; дейността на службите по трудова медицина; дейността с опасни отпадъци от лечебните и здравните заведения; спазване на изискванията за осигуряване здравословно хранене на групи от населението; дейността с азбест и/или азбестосъдържащи материали; спазване на установените с нормативен акт забрани и ограничения за реклама и продажба на алкохолни напитки; спазване на установените с нормативен акт забрани и ограничения за тютюнопушене (т. 11);
- „Факторите на жизнената среда" са: води, предназначени за питейно-битови нужди; води, предназначени за къпане; минерални води, предназначени за пиене или за използване за профилактични, лечебни или за хигиенни нужди; шум и вибрации в жилищни, обществени сгради и урбанизирани територии; йонизиращи лъчения в жилищните, производствените и обществените сгради; нейонизиращи лъчения в жилищните, производствените, обществените сгради и урбанизираните територии; химични фактори и биологични агенти в обектите с обществено предназначение; курортни ресурси; въздух (т. 12);
- „Временна неработоспособност" е състояние, при което осигуреното лице не може или е възпрепятствано да работи поради: остро, подостро или обострено хронично общо заболяване; злополука; професионална болест; лечение в чужбина; санаторно-курортно лечение; належащ медицински преглед или изследване; карантина; отстраняване от работа по предписание на здравните органи; гледане на болен или на карантиниран член от семейството; належащо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед; изследване или лечение в същото или в друго населено място, в страната или в чужбина, бременност и раждане; гледане на здраво

дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението (т. 34);

- „Трайно намалена работоспособност" е състояние, при което поради хронично травматично или нетравматично увреждане (болест) лицето е с ограничена работоспособност във връзка с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система (т. 35);
- „Вид и степен на увреждане" е състояние на хронично травматично или нетравматично увреждане (болест), при които лицето в нетрудоспособна възраст е с траен функционален дефицит на съответен увреден орган или система (т. 36).

4.1.4. Закон за устройство на територията (ЗУТ)

Обн., ДВ, бр. 1 от 2001 г., изм., бр. 41 и 111 от 2001 г., бр. 43 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20, 65 и 107 от 2003 г., изм., бр. 36 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2004 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 76 и 77 от 2005 г., изм., бр. 88, 94 и 95 от 2005 г., изм. и доп., бр. 103 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 29, 30, 34 и 37 от 2006 г., изм. и доп., бр. 65, 76 и 79 от 2006 г., изм., бр. 80 и 82 от 2006 г., изм. и доп., бр. 106 и 108 от 2006 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., изм., бр. 53 от 2007 г., изм. и доп., бр. 61 от 2007 г., бр. 33 от 2008 г., доп., бр. 43 от 2008 г., изм., бр. 54 и 69 от 2008 г., доп., бр. 98 от 2008 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 6, 17 и 19 от 2009 г., изм., бр. 80, 92 и 93 от 2009 г., изм. и доп., бр. 15 от 2010 г., доп., бр. 41 от 2010 г., изм. и доп., бр. 50, 54 и 87 от 2010 г., доп., бр. 19 и 35 от 2011 г., изм. и доп., бр. 54 и 80 от 2011 г., доп., бр. 29 и 32 от 2012 г., изм., бр. 38 от 2012 г., доп., бр. 45 и 47 от 2012 г., изм. и доп., бр. 53 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Цел: Да гарантира устойчиво развитие и благоприятни условия за живеене, труд и отдих на населението.

Въпросите, свързани с инвестиционното проектиране и разрешаване на строителството са уредени в глава VIII на част втора на ЗУТ. Определени са:

- категориите строежи (чл. 137), като номенклатурата на видовете строежи по отделните категории е определена с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството;
- условията и реда за изработване на инвестиционните проекти в обхват и съдържание, определени от министъра на регионалното развитие и благоустройството (чл. 139);
- изискванията за съгласуване и одобряване на инвестиционните проекти като основание за издаване на разрешение за строеж (чл. 141 – 145);
- случаите, при които не се изисква одобряване на инвестиционни проекти за издаване на разрешение за строеж (чл. 147);
- условияра и реда за издаване на разрешение за строеж (чл. 148 – 150, чл. 152 – 153);
- случаите, при които не се изисква разрешение за строеж (чл. 151);
- допусимите отклонения от одобрения инвестиционен проект (чл. 154);

- условията за съхраняване на оригинала на разрешението за строеж (чл. 155).

За етапа на строителство са определени изисквания, свързани със:

- откриване на строителната площадка и определяне на строителна линия и ниво (чл. 157–159);
- участниците в строителството: възложител (чл. 161); строител (чл. 163); проектант (чл. 162); консултант (чл. 166 – 167), физическо лице, упражняващо технически контрол за част „Конструктивна", технически ръководител (чл. 163а) и доставчик на машини, съоръжения и технологично оборудване (чл. 165);
- функциите на лицето, упражняващо строителен надзор (чл. 168);
- изискванията към строежите за осигуряване на: носимоспособност; безопасност при пожар; хигиена, опазване на здравето и живота на хората; безопасна експлоатация; защита от шум и опазване на околната среда; енергийна ефективност - икономия на енергия и топлосъхранение; опазване на защитените зони, на защитените територии и на другите защитени обекти и на недвижимите културни ценности; инженерно-техническите правила за защита при бедствия и аварии; физическа защита на строежите (чл. 169);
- строителните продукти, които се влагат в строежите (чл. 169а) и контролът върху тях (169б);
- задължително застраховане в проектирането и строителството (чл. 171–174);

С оглед успешно завършване на строителството и издаване на разрешение за ползване са установени задължения за:

- изготвяне на екзекутивна документация (чл. 175);
- съставяне на: констативен акт (чл. 176); технически паспорт на строежа (176а–176б), вкл. обследване на строежите (176в);
- въвеждане на обекта в експлоатация (чл. 177).

Въпросите, свързани с административния контрол по устройство на територията и строителството са уредени в глава XX. Определени са функциите на:

- министъра на регионалното развитие и благоустройството (чл. 220, ал. 1–2);
- министъра на вътрешните работи, свързани с контрол по спазването на изискванията за пожарна безопасност (чл. 220, ал. 3);
- началника на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 222);
- органите на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 222, ал. 2);
- кметът на община (чл. 222а);
- общинските администрации (чл. 223).

Изискванията за необходимата техническа правоспособност на физическите и юридическите лица, които извършват проучвателни, проектантски, контролни, строителни и надзорни дейности са определени в чл. 229 – 231.

В глава XXIII „Административнонаказателната отговорност" са уредени въпросите, свързани с:

- отговорността на лицата, които не изпълняват изискванията на този закон,

актовете по неговото прилагане и другите правила и нормативи по проектирането и строителството: глоби (чл. 232 – 234);

- отстранявани от строежа (чл. 235);
- лишаване главен архитект на община (район) от правото да заема длъжността (чл. 236);
- налагане на имуществена санкция на юридическо лице или едноличен търговец (чл. 237);
- установяване на нарушенията, издаване, обжалване и изпълнение на наказателните постановления (чл. 238 – 239).

4.1.5. Закон за измерванията

Обн., ДВ, бр. 46 от 2002 г., изм., бр. 88 от 2005 г., изм. и доп., бр. 95 от 2005 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 36 от 2008 г., бр. 82 от 2009 г., бр. 39 от 2011 г., бр. 38 от 2012 г.

Предмет: Урежда обществените отношения, свързани с осигуряване на проследимост, точност и достоверност на измерванията.

Законът има за цел:

- в съответствие с националните интереси да защитава живота и здравето на хората и околната среда от вредни въздействия, както и имуществото на физическите и юридическите лица от неблагоприятни последици, които могат да настъпят вследствие на неверни резултати от измерванията;
- да създава условия за международно признаване на резултатите от извършваните в Република България измервания.

Законът определя:

- обхвата на метрологичния контрол (чл. 6);
- държавното управление в областта на измерванията: държавна политика (чл. 8); органи на управление (чл. 9 – 10г); консултативни органи по метрология (чл. 10д – 10з);
- единиците, еталоните и проследимостта на измерванията: разрешени за използване единици за измерване (чл. 11 – 13); еталони и проследимост на измерванията (чл. 14 – 22);
- контрола на средствата за измерване: общи изисквания (чл. 23 – 28); одобряване на типа на средства за измерване (чл. 29 – 37); първоначална и последваща проверка на средства за измерване (чл. 38 – 46); оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване (чл. 47 – 56);
- метрологичната експертиза на средства за измерване (чл. 57 – 58);
- контрола на предварително опакованите продукти и бутилките: общи изисквания (чл. 59 – 63); контрол на количествата на предварително опакованите продукти и на вместимостите на бутилките (чл. 64 – 66); одобряване на идентификационните знаци на производителите на бутилки и уведомяване от лицата, които произвеждат или внасят предварително опаковани продукти (чл. 67 – 69); означение върху предварително опакованите продукти и бутилките (чл. 70 – 73);

- метрологичения надзор (чл. 74 – 81);
- финансови разпоредби, свързани с контрола (чл. 82 и 83);
- административнонаказателни разпоредби (чл. 84 – 94).

4.1.6. Закон за националната стандартизация

Обн., ДВ, бр. 88 от 2005 г., доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Предмет: Урежда осъществяването на дейността по националната стандартизация и реда за създаването, устройството и дейността на Българския институт за стандартизация (БИС). Определя взаимодействието на органите на изпълнителната власт и БИС във връзка с процедурата за обявяване в областта на стандартите за премахване на техническите пречки пред търговията.

Дейността по националната стандартизация включва: разработването на български стандарти на национално ниво, приемането, одобряването, публикуването, издаването и разпространяването им; участие в разработването и гласуването на стандарти на европейско и международно ниво, въвеждането им като български стандарти, тяхното публикуване, издаване и разпространяване.

- Идентификация на българските стандарти (чл. 4).
- Доброволност на българските стандарти и условия за препращане на нормативни актове към българските стандарти (чл. 5).
- Устройство и управление на Българския институт за стандартизация (чл. 6 – 32).
- Организация на дейността по националната стандартизация:
  - предмет на дейност на Българския институт за стандартизация (чл. 33 – 38);
  - разработване, приемане и одобряване на български стандарти (чл. 39 – 45);
  - въвеждане на европейски и международни стандарти като български стандарти (чл. 46 – 49);
  - разработване и одобряване или въвеждане на български стандартизационни документи (чл. 50);
  - изменяне и отменяне на български стандарти и на български стандартизационни документи (чл. 51);
  - авторски права и права за разпространение (чл. 52 – 54);
  - имущество и финансиране (чл. 55 – 57).

4.1.7. Закон за народната просвета

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр.

35 от 2009 г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Предмет: Урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета (детски градини, училища и обслужващи звена).

Въпросите, свързани с училищното образование са уредени в глава IV „Училища".

- Държавни образователни изисквания (ДОИ) и ред за приемането им (чл. 15 – 17)
- Училищно образование: основно и средно (според степента) и общо и професионално (според съдържанието), условия за придобиване и документи за удостоверяване (чл. 22 – 25); видове училища (чл. 26); форми на обучение (чл. 31).

Със закони[38] са приети ДОИ за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и за професионалното образование и обучение. (чл. 17, т. 1)

С наредби на Министерския съвет са приети ДОИ за: учебниците и учебните помагала; учителската правоспособност и квалификация; материално-техническата база; здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд. (чл. 17, т. 2)

С наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства са приети ДОИ за: придобиването на квалификация по професии; обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. (чл. 17, т. 3)

С наредби на министъра на образованието, младежта и науката са приети ДОИ за: предучилищното възпитание и подготовка; учебното съдържание; усвояването на книжовния български език; системата за оценяване; извънкласната и извънучилищната дейност; научното, информационното и библиотечното обслужване; инспектиране на системата на народната просвета. (чл. 17, т. 4)

4.1.8. Закон за професионалното образование и обучение (ЗПО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Предмет: Регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Цел: Да подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на

[38] Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и Закона за професионалното образование и обучение.

обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване.

- Структура и същност на системата на професионалното образование и обучение (чл. 4 – 5): професионално ориентиране, професионално обучение и професионално образование.
- Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение: Списък на професиите за професионално образование и обучение (чл. 6); Списък на регулираните професии в Република България (чл. 7); класификационни признаци на Списъка на професиите за професионално образование и обучение (чл. 8); обучение за придобиване на професионална квалификация (чл. 9), вкл. рамкови програми (чл. 10 – 12); документация за професионалното образование и за професионалното обучение (чл. 13); изисквания към кандидатите (чл. 14); условия и ред за приемане на кандидатите (чл. 15); организация на учебния процес (чл. 16 – 17).
- Институции в системата на професионалното образование и обучение: професионални училища, професионални гимназии и професионални колежи, училища по изкуствата и спортни училища (чл. 19); центрове за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране (чл. 20 – 22); центрове за квалификация на обучаващите (чл. 23).
- Държавно образователно изискване (ДОИ) за професионално образование и обучение: съдържание (чл. 24); прием в професионалните училища, професионалните гимназии, професионалните колежи, в училищата по изкуствата и в спортни училища (чл. 25); структура и съдържание на рамковите програми за професионално образование (чл. 27) и за професионално обучение (чл. 28); практическо обучение (чл. 29 – 31); професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности (чл. 32) и с хронични заболявания (чл. 32а), както и за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, за лишени от родителска грижа (чл. 32б), за ученици с девиантно поведение (чл. 32в) и за лишените от свобода (чл. 32г).
- Завършване, удостоверяване и признаване на професионалното образование и професионалното обучение (чл. 33 – 40).
- Национална агенция за професионално образование и обучение: статут, функции и органи за управление (чл. 41 – 48); експертни комисии (чл. 49); лицензии (чл. 49а –49г); информационна дейност (чл. 50).
- Функции на министерствата, общините и на социалните партньори, отнасящи се до професионалното образование и обучение: Министерство на образованието, младежта и науката (чл. 51); Министерство на труда и социалната политика (чл. 52); Министерство на здравеопазването (чл. 53); отраслови министерства (чл. 54); общини (чл. 55); организациите на работодателите (чл. 56) и организациите на работниците и служителите на национално равнище (чл. 57); браншови синдикални организации (чл. 58).

4.1.9. Закон за признаване на професионални квалификации

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.)

Предмет: Урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

- Органи по признаване на професионални квалификации (чл. 4): министърът на здравеопазването; изпълнителният директор на Българската агенция по безопасност на храните; председателят на Камарата на архитектите; председателят на Камарата на инженерите в инвестиционното проектиране; други органи, определени в специален закон или в подзаконов нормативен акт.
- Изисквания за признаване на професионални квалификации за упражняване на регулирани професии (чл. 6).
- Свободно предоставяне на услуги в Република България от граждани на други държави членки: при предоставяне за първи път (чл. 13); при временно или еднократно предоставяне на услуги (чл. 14 – 18); при първоначалното предоставяне на услуги, свързани с професии в областта на общественото здраве и безопасност (чл. 20 – 21).
- Признаване на професионални квалификации за професиите, за които не се прилага автоматичното признаване (чл. 24).
- Доказателства за професионални квалификации (чл. 25): удостоверение за правоспособност; свидетелство, удостоверяващо успешно завършване на средно образование; диплома, удостоверяваща успешното завършване на определен вид обучение след средно образование.
- Признаване на професионални квалификации, когато достъпът до регулирана професия в Република България е обвързан с притежаване на определени професионални квалификации (чл. 28).
- Условия, при които може да се изиска стаж за приспособяване с продължителност до три години или полагане на изпит за признаване на правоспособност (чл. 29 – 31).
- Признаване на професионални квалификации въз основа на придобит професионален опит (чл. 33 – 36).
- Автоматично признаване на професионални квалификации: общи изисквания (чл. 37 – 42); на лекари (чл. 43 – 47); на медицински сестри (чл. 48 – 51); на лекари по дентална медицина (чл. 52 – 55); на ветеринарни лекари (чл. 56 – 57); на акушерки (чл. 58 – 63); на магистър-фармацевти (чл. 64 – 65); на архитекти (чл. 66 – 72).
- Упражняване на регулирана професия, свързана с търговия, разпространение и професионално използване на токсични продукти и на биологични пестициди (чл. 73 – 76).
- Процедура по признаване на професионални квалификации (чл. 77 – 86).
- Правила за упражняване на професията (чл. 87 – 90).

- Сътрудничество между органите по признаване на професионални квалификации за упражняване на регулирани професии в Република България (91 – 94).

По смисъла на Закона (§ 1 от Допълнителните разпоредби):

- „Регулирана професия" е професионална дейност или съвкупност от професионални дейности, включена в Списъка на регулираните професии в Република България, която е от обществена значимост и/или е от съществено значение за живота и здравето на хората и достъпът до която е подчинен на законови, подзаконови или административни разпоредби относно: притежаването на специфична професионална квалификация; правоспособност; членство в професионална организация, работеща за поддържане на високо равнище в съответната професионална област, за осъществяването на което е получила специфично признаване от държавата. (т. 1)
- „Професионални квалификации" са квалификациите, удостоверени с доказателства за професионални квалификации, удостоверения за правоспособност по смисъла на чл. 25, т. 1, буква „а" и/или професионален опит. (т. 2)
- „Доказателства за професионална квалификация" са дипломи, свидетелства и други документи, които удостоверяват успешно завършване на професионално обучение, проведено в по-голямата си част на територията на Европейската общност, и са издадени от компетентен орган в държава членка. Доказателства за професионални квалификации са и доказателствата, издадени в трети държави по смисъла на § 3 и 3а.

4.1.10. Закон за висшето образование

Обн., ДВ, бр. 112 от 1995 г., изм., бр. 28 от 1996 г., бр. 56 от 1997 г., попр., бр. 57 от 1997 г., изм., бр. 58 от 1997 г., изм. и доп., бр. 60 от 1999 г., попр., бр. 66 от 1999 г., изм., бр. 111 от 1999 г., изм. и доп., бр. 113 от 1999 г., бр. 54 от 2000 г., изм., бр. 22 от 2001 г., бр. 40 от 2002 г., изм. и доп., бр. 53 от 2002 г., бр. 48 от 2004 г., доп., бр. 70 от 2004 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., бр. 83 от 2005 г., изм., бр. 103 от 2005 г., изм. и доп., бр. 30 от 2006 г., изм., бр. 36 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., изм., бр. 108 от 2006 г., изм. и доп., бр. 41 от 2007 г., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 43 от 2008 г., доп., бр. 69 от 2008 г., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 99 от 2009 г., изм., бр. 38 от 2010 г., изм. и доп., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 56 от 2010 г., изм. и доп., бр. 63 и 101 от 2010 г., бр. 61 и 99 от 2011 г., бр. 60 от 2012 г.

Предмет: Урежда устройството, функциите, управлението и финансирането на висшето образование в Република България.

Цел на висшето образование: Подготовката на висококвалифицирани специалисти над средното образование и развитието на науката и културата.

Със закона са определени:

- функциите на министъра на образованието, младежта и науката като държавен орган за осъществяване на националната политика във висшето образование (чл. 10);
- видовете висши училища, откриване, преобразуване и закриване (чл. 12 –

38);

- структурата и организацията на учебния процес във висшите училища (39 – 47): степени на висшето образование (научни степени, образователно-квалификационни степени, професионални направления и специалности); форми на образование; условия за присъждане на диплома за завършена степен.

4.1.11. Закон за интеграция на хората с увреждания

Обн. ДВ. бр.81 от 2004г., изм. ДВ. бр.28 от 2005г., изм. ДВ. бр.88 от 2005г., изм. ДВ. бр.94 от 2005г., изм. ДВ. бр.103 от 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 2005г., изм. ДВ. бр.18 от 2006г., изм. ДВ. бр.30 от 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 2006г., изм. ДВ. бр.37 от 2006г., изм. ДВ. бр.63 от 2006г., изм. ДВ. бр.95 от 2006г., изм. ДВ. бр.97 от 2006г., изм. ДВ. бр.108 от 2006г., изм. ДВ. бр.31 от 2007г., изм. ДВ. бр.46 от 2007г., изм. ДВ. бр.108 от 2007г., изм. ДВ. бр.41 от 2009г., изм. ДВ. бр.74 от 2009г., изм. ДВ. бр.24 от 2010г., изм. ДВ. бр.62 от 2010г., изм. ДВ. бр.98 от 2010г.

Предмет: Урежда обществени отношения, свързани с интеграцията на хората с увреждания.

Целта на закона е да създаде условия и гаранции за:

- равнопоставеност на хората с увреждания;
- социална интеграция на хората с увреждания и упражняване на правата им;
- подкрепа на хората с увреждания и техните семейства;
- интегриране на хората с увреждания в работна среда.

Интеграцията на хората с увреждания се осъществява чрез: медицинска и социална рехабилитация; образование и професионално обучение; трудова заетост и професионална реализация; достъпна жизнена и архитектурна среда; социални услуги; социално-икономическа защита; достъпна информация (чл. 2).

- Работодателят е длъжен:

– да определя не по-малко от половината от общия брой на работните места по чл. 315, ал. 1 от Кодекса на труда за хора с трайни увреждания (чл. 27, ал.1);

– да уведоми териториалните поделения на Агенцията по заетостта за работните места, определени за хора с трайни увреждания, както и да обяви свободните работни места в 14-дневен срок от определянето им (чл.27, ал.2).

4.2. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание нормативните актове по т. 4.1.

4.2.1. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закон за техническите изисквания към продуктите

4.2.1.1. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машините

Наредбата е приета с ПМС № 140 от 19.06.2008 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 61 от 2008 г., попр., бр. 71 от 2008 г., изм. и доп., бр. 48 от 2010 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към машините; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на машините със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения за оценяване съответствието на машините и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

Наредбата се прилага за: машини; сменяеми съоръжения; защитни елементи; товарозахващащи приспособления; вериги, въжета и ремъци; демонтируеми съоръжения за механично предаване на въртящ момент; частично комплектувани машини (чл. 2, ал. 1). В чл. 2, ал. 2 и чл. 3 са посочени случаите, при които наредбата не се прилага.

Уредени са въпросите, свързани със:

- изисквания за пускане на пазара и/или в действие на машини (чл. 4 и 5);
- маркировка за съответствие и съответствие с хармонизирани европейски стандарти (чл. 6);
- процедура при несъответствие със стандартите (чл. 7 – 8);
- спазване на изискванията на законодателството, свързано със здравословни и безопасни условия на труд, когато при монтиране или използване на машината се налагат промени в конструкцията й (чл. 9);
- изисквания към маркировката за съответствие (чл. 10);
- задължения на производителя или неговия упълномощен представител, които произтичат от съществените изисквания към машината (чл. 11 – 13);
- принципи за осигуряване на безопасността при: проектиране и изработване на машината (чл. 14 и 15); разумно предвидима неправилна експлоатация (чл. 16); необходимо или предвидимо използване на лични предпазни средства (чл. 17); настройване, поддържане и използване (чл. 18); материалите, вложени при създаване на машината, или продуктите, употребявани или получаващи се при използването (чл. 19); собственото осветление (чл. 20); транспортирането, опаковането и складирането (чл. 21); преместването на машината или някои от съставните й части (чл. 22 и 23); минимизиране на нивото на дискомфорт, умора, физически и психически стрес на оператора (чл. 24); проектиране на работното място (чл. 25); използване на машината в опасна среда, представляваща риск за здравето и безопасността на оператора, или когато машината създава опасна среда (чл. 26); проектиране, изработване и/или оборудване на работно място, съоръжено с кабина (чл. 27); проектиране на работните места с възможност за монтиране на седалки или окомплектовани със седалки и изисквания към тях (чл. 28 и 29);
- изисквания към проектирането и изработването на системите за управление (чл. 30 – 32);
- изисквания към орган за управление, който е проектиран и изработен да изпълнява различни функции (чл. 33);
- изисквания към органа за управление в съответствие с ергономичните принципи (чл. 34);

- устройства за сигнализация и изисквания към тях (чл. 35 – 37);
- изисквания към машина с пултовете за управление, разположени в едно или няколко предварително определени места или зони, или с няколко пулта за управление, или с няколко работни места (чл. 38);
- изисквания към машина за пускане в действие (чл. 39 – 42);
- изисквания към органите за управление за безопасно спиране и към устройствата за аварийно спиране (чл. 43 – 51);
- изисквания към машина, проектирана и изработена за използване в няколко режима на управление или на функциониране, изискващи различни мерки за защита и/или работни процедури (чл. 52 – 53);
- изисквания към превключвателят на режимите на управление или на функциониране (чл. 54);
- изисквания към машините, свързани с енергозахранването (чл. 56 – 57);
- изисквания към машината, нейните съставни части и оборудването й за устойчивост и издръжливост на натоварване (чл. 58 – 60);
- изисквания към материалите, от които са направени частите на машината по отношение на явленията умора, стареене, корозия, абразивно износване вътрешни и външни натоварвания на тръбопроводите (чл. 61 – 64);
- условия за обработка на материал, подаван автоматично (чл. 65);
- обезопасяване на машината от механични рискове (чл. 66 – 74);
- изисквания към защитните прегради и предпазните устройства (чл. 75 – 82);
- изисквания към машината за рискове, предизвикани от други опасности:
  - рискове, породени от електрозахранването (чл. 83 – 85);
  - при захранване с енергия, различна от електрическата (чл. 86);
  - риск от допускане на грешки при монтажа или демонтажа (чл. 87);
  - риск от погрешното свързване на машината и частите й (чл. 88);
  - риск от нараняване при допир или близост до машинни части или материали с високи или ниски температури (чл. 89);
  - рискове от пожар или прегряване, произтичащи от нея, или от газове, течности, прахове, изпарения или други вещества, отделяни или използвани от машината (чл. 90);
  - рискове от експлозия, произтичащи от нея, или от газове, течности, прахове, изпарения или други вещества, отделяни или използвани от машината (чл. 91);
  - риск от излъчвания във въздуха шум предимно в източника му (чл. 92);
  - риск от вибрации предимно в източника (чл. 93);
  - риск от лъчения от машината (чл. 94);
  - външните лъчения (чл. 95);
  - при използване на лазерни устройства (чл. 96);

- рискове от вдишване, поглъщане, контакт на кожата, очите и лигавиците и проникване през кожата на вредни/опасни материали и вещества (чл. 97);
- риск да остане затворен човек в машината (чл. 98);
- предотвратяване на риска от подхлъзване, препъване или падане (чл. 99);
- рискове от електрически заряд, предизвикан от мълния (чл. 100);

- изисквания към поддръжката на машината (чл. 101 – 105);
- изисквания към информацията:
  - информацията и предупрежденията върху машината (чл. 106);
  - информацията, необходима за управление на машината (чл. 107);
  - предупредителния звуков или светлинен сигнал (чл. 108);
  - сигналите на предупредителните устройства (чл. 109);
  - допълнителни предупредителни устройства, надписи и знаци при остатъчни или потенциални рискове (чл. 110);
  - данни върху машината (чл. 111);
  - документите, придружаващи машината (чл. 112);
  - инструкцията за експлоатация на машината – изисквания, съдържание и измерване на звуковите нива и емисиите от йонизиращи лъчения (чл. 113 – 119);
- допълнителни съществени изисквания към определени категории машини:
  - машини, предназначени за използване в хранително-вкусовата, козметичната или фармацевтичната промишленост (чл. 120 – 121);
  - ръчно преносими и/или ръчно водими машини (чл. 122 – 123);
  - преносими машини за закрепване и други машини с ударно действие (124 – 125);
  - машини за обработване на дърво и на материали с подобни физически характеристики (чл. 126);
  - машини за прилагане на пестициди (чл. 126а – 126и);
- допълнителни съществени изисквания за преодоляване на специфичните рискове при придвижването на машините:
  - A. към работните места:
  - изисквания към мястото за управление на машината (чл. 127);
  - изисквания към седалките на машината (чл. 128);
  - изисквания при транспортиране случайно или редовно на машината на други лица, освен водача (чл. 129);
  - B. към системите за управление:
  - ограничаване на достъпа до системите за управление (чл. 130);
  - обозначение на пултовете за управление при дистанционно управление

на машината(чл. 131);

– задействане на органите за управление (чл. 132 – 134);
– управление на колесната машина (чл. 135);
– придвижването на самоходната машина (чл. 136 – 137);
– устройства за автоматично и незабавно спиране и за предотвратяване на потенциално опасни функции за машини с дистанционно управление (чл. 138);
– управление на машината, съпровождана от водач пешеходец (чл. 139);
– управление по време на спиране при повреда в енергозахранването на сервоуправлението (чл. 140);

C. защита срещу механични рискове:

– изисквания към машината, монтирана на подвижна основа (чл. 141);
– изисквания към машината при риск от преобръщане на самоходната машина с водач и/или оператори (чл. 143);
– защита при риск от падащи предмети или материал на самоходната машина с водач и/или с оператори (чл. 144);
– изисквания към средствата за хващане и стъпване за достъп до машината (чл. 145);
– изисквания към теглещо-прикачно устройство (чл. 146);
– изисквания към демонтируемите устройства за механично предаване на въртящ момент (чл. 147);
– изисквания към демонтируемите устройства за механично предаване на въртящ момент на теглена машина (чл. 148);

D. защита от други опасности:

– изисквания към мястото за акумулаторната батерия (чл. 149)
– изисквания за пожарогасители или с вградени пожарогасителни системи (чл. 150);

E. информация и инструкции:

– нанасяне на знаци и/или поставяне на табели с инструкции за експлоатация, настройване и поддържане на машината (чл. 152);
– изисквания за сигнализация при машина с водач, дистанционно управление (чл. 153 – 155);
– предупредителни знаци за опаност при работеща машина (чл. 156);
– информация върху машината и съдържание на инструкцията за експлоатация (чл. 157 – 159);

❑ допълнителни съществени изисквания за преодоляване на специфичните рискове в резултат на подемни операции:

A. мерки за предпазване от механични опасности:

– изисквания за устойчивост към машините, които могат да създадат

опасности вследствие на подемни операции (чл. 160);

- изисквания към машините, движещи се по релсови пътища (чл. 161);
- изисквания към машината, товарозахващащите приспособления и сменяемите части по отношение издържане на натоварванията в работно или неработно състояние, монтаж, демонтаж и транспортиране, както и при всички други състояния и/или въздействия, на които са подложени (чл. 162);
- статични и динамични изпитвания (чл. 163 – 165);
- изисквания към диаметрите на ролките, барабаните и верижните колела, въжетата и веригите (чл. 166);
- изисквания при определяне размерите на товарозахващащите приспособления (чл. 167);
- изисквания към устройството за контрол на движенията (чл. 168);
- системи за предотвратяване на сблъсък между машините (чл. 169);
- изисквания към механизмите за предотвратяване на опасно изместване или приплъзване на товара или той да не падат свободно или неочаквано (чл. 170);
- изисквания към разположението на мястото за управление (чл. 171);
- изисквания към машините при обслужване на определени нива (чл. 172 – 173);
- елиминиране на риска от падане на товар от превозващото средство (чл. 175);
- защитни прегради от допир и падане от височина (чл. 176);
- мерки за потвърждение, че подемната машината или готовите за употреба товарозахващащи приспособления, независимо от начина им на задвижване (човешка сила или двигател), могат да изпълняват предвидените им функции безопасно, когато се пускат на пазара или се пускат в действие за първи път (чл. 177 – 178);
- статичните и динамичните изпитвания (чл. 179);

B. съществени изисквания към машините, които не се задвижват от човешка сила:

- органи за управление (чл. 180);
- устройства за предупреждение на водача и за предотвратяване на опасни движения на товара (чл. 181);
- изисквания към носещите, теглещите и теглещо-носещите въжета на направляваните по въжета съоръжения (чл. 182);

C. информация и маркировка: маркировка и данни за сертификата и информация за тоароподемност на машината (чл. 183 – 185);

D. инструкция за експлоатация (чл. 186 – 187);

- допълнителни съществени изисквания към машините за подземна работа (чл. 188 – 194);

- допълнителни съществени изисквания към машините, които при повдигане на хора създават специфични опасности (чл. 195 – 206);
- процедури за оценяване съответствието на машините (чл. 207 – 211);
- процедури, приложими за частично комплектувани машини (чл. 212);
- ред за издаване на разрешения на лица по чл. 10, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 213 – 218).

4.2.1.2. Наредба за маркировката за съответствие

Наредбата е приета с ПМС № 191 от 2005 г. на основание чл. 24 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 69 от 2005 г., изм. и доп., бр. 66 от 2006 г.

С наредбата са определени правилата за нанасяне и графичното изображение на маркировката за съответствие.

Маркировката за съответствие удостоверява, че продуктите съответстват на приложимите за тях изисквания, определени в наредбите по чл. 7 от Закона за техническите изисквания към продуктите, и че са били подложени на съответните процедури за оценяване на съответствието.

- Задължение за нанасяне на маркировката за съответствие, преди продуктите да бъдат пуснати на пазара и/или пуснати в действие (чл. 3).
- Графично изображение на маркировката за съответствие – приложение № 1 – 3 (чл. 4).
- Изисквания за размер и за нанасяне на маркировката за съответтвие (чл. 5 – 8);
- Други маркировки (чл. 9).

4.2.1.3. Наредба за условията и реда за извършване на надзор на пазара

Наредбата е приета с ПМС № 110 от 2003 г. на основание чл. 30д от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 49 от 2003 г., изм. и доп., бр. 85 от 2005 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за извършване на надзор на пазара на продуктите, за които са определени съществени изисквания в наредбите по чл. 7 от ЗТИП, както и и редът за унищожаване на продуктите, когато в резултат на извършения надзор се констатира, че несъответствието им със съществените изисквания не може да се отстрани технически.

- Механизми за надзор на пазара (чл. 2).
- Органи за надзор на пазара (чл. 3).
- Наблюдение на пазара (чл. 4 – 6).
- Проверки на продукти, пуснати на пазара и/или пуснати в действие (чл. 7 – 10).
- Вземане на образци или проби от продукти, изпитване и изготвяне на заключение за съответствието на продуктите със съществените изисквания (чл. 11 – 18).

- Спиране и забрана на разпространението и използването на продуктите (чл. 19 – 22).
- Унищожаване на продуктите (чл. 23 – 28).

4.2.1.4. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на личните предпазни средства

Наредбата е приета с ПМС № 94 от 2002 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 48 от 2002 г., изм., бр. 13 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към личните предпазни средства (ЛПС); процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на ЛПС със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Изключения по приложението на наредбата (чл. 3).
- Условие за пускане на пазара и/или в действие на ЛПС (чл. 4).
- Съответствие с изискванията на наредбата на лични предпазни средства с проста конструкция (чл. 6).
- Съответствие с изискванията на наредбата на лични предпазни средства със сложно устройство (чл. 7).
- Съществени изисквания:
  - общи изисквания към всички ЛПС (чл. 8 – 13);
  - допълнителни изисквания към ЛПС, свързани с някои техни конструктивни особености (чл. 14 – 27);
  - допълнителни изисквания към ЛПС, предназначени за ползване при специфични опасности (чл. 28 – 47).
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 48 – 52).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 53 – 57).

4.2.1.5. Наредба за условията и реда за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност и за реда за водене на регистър на съоръженията

Наредбата е приета с ПМС № 187 от 2000 г. на основание чл. 34, ал. 2 и чл. 39, ал. 2 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 79 от 2000 г., изм., бр. 115 от 2002 г., изм. и доп., бр. 17 от 2003 г., доп., бр. 104 от 2004 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 59 от 2006 г., бр. 64 от 2008 г., бр. 32 от 2009 г., бр. 73 от 2010 г., изм., бр. 18 от 2011 г., изм. и доп., бр. 78 от 2011 г., бр. 99 от 2011 г.

С наредбата са уредени въпросите, свързани с:

- видовете съоръжения с повишена опасност (СПО), чийто технически надзор се осъществява от председателя на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН) чрез Главна дирекция „Инспекция за държавен технически надзор” (ГД „ИДТН”);
- видовете СПО, чийто надзор се осъществява от лица или структурнообособени части на предприятия или организации, получили лицензия за това;
- условията и редът за издаване на лицензии за осъществяване на технически надзор на СПО;
- редът за водене на регистър на СПО.

Определени са:

- органите на техническия надзор (чл. 2 – 2а);
- изискванията за издаване на лицензия за осъществяване на технически надзор на СПО и изисквания към лицата и персонала, в т.ч. професионална квалификация и минимално необходимите материално-техническия условия и средства по чл. 34а, ал. 2, т. 4 и ал. 3, т. 2 ЗТИП (чл. 3 – 4а);
- системата за управление на качеството (чл. 4б);
- задълженията за регистрация на всички СПО, на които се осъществява технически надзор (чл. 5);
- редът за издаване на лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръжения с повишена опасност (чл. 6 – 21);
- редът за водене на регистъра на съоръженията с повишена опасност (чл. 22 – 26).

4.2.1.6. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха

Наредбата е приета с ПМС № 22 от 2004 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 11 от 2004 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., бр. 28 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 37 от 2007 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към машините и съоръженията, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване на съответствието със съществените изисквания; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2).
- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 3).
- Условия за пускане на пазара на машини и съоръжения, които работят на открито (чл. 4);
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Съществени изисквания (чл. 6 – 7).

- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 8 – 10).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 11 – 15).

4.2.1.7. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на съоръжения и системи за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера.

Наредбата е приета с ПМС № 205 от 2001 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 81 от 2001 г., попр., бр. 90 от 2001 г., изм., бр. 115 от 2002 г., бр. 13 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към съоръженията и системите за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване на съответствието със съществените изисквания към тях; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2).
- Условия за пускане на пазара на съоръжения, системи за защита и устройства (чл. 3 – 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Класифициране на съоръженията, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера, в групи и категории, определящи необходимите нива на защита (чл. 6).
- Означения върху съоръженията и системите за защита (чл. 7).
- Съществени изисквания:
  - общи изисквания към съоръженията и системите за защита (чл. 7а – 24);
  - специални изисквания към съоръженията от I група, категория M1 (чл. 25);
  - специални изисквания към съоръженията от I група, категория M2 (чл. 26);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 1 (чл. 27 – 28);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 2 (чл. 29 – 30);
  - специални изисквания към съоръженията от II група, категория 3 (чл. 31 – 32);
  - специални изисквания към системите за защита (чл. 33 – 34);
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 35 – 41).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено

разрешението (чл. 42 – 46).

4.2.1.8. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на везни с неавтоматично действие

Наредбата е приета с ПМС № 114 от 30.05.2003 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 52 от 2003 г., изм. и доп., бр. 1 от 2005 г., изм., бр. 85 от 2005 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 37 от 2007 г.

С наредбата са определени: съществените изисквания към везните с неавтоматично действие, наричани по-нататък „везни"; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на везните със съществените изисквания; редът за издаване на разрешения на лицата за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Видове везни (чл. 2).
- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 3).
- Изисквания към везните при пускане на пазара (чл. 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Последващи проверки (чл. 6).
- Съществени изисквания към везни с неавтоматично действие:
  - метрологични изисквания (чл. 7 – 20);
  - конструктивни изисквания (чл. 21 – 31);
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 32 – 38).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 39 – 43).

4.2.1.9. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на средствата за измерване

Наредбата е приета с ПМС № 253 от 2006 г. на основание чл. 7, ал. 1 от ЗТИП.

Обн., ДВ, бр. 80 от 2006 г., доп., бр. 37 от 2007 г., изм., бр. 98 от 2009 г., изм. и доп., бр. 48 от 25.06.2010 г.

С наредбата са определени:: съществените изисквания към средствата за измерване; процедурите за оценяване и начините за удостоверяване съответствието на средствата за измерване със съществените изисквания към тях; условията и редът за издаване на разрешения на лица за извършване на оценяване на съответствието и за проверка за спазване на условията, при които е издадено разрешението.

- Обхват на наредбата (чл. 2 – 3).
- Условия за пускане на пазара на средства за измерване (чл. 4).
- Съответствие на стандартите със съществените изисквания (чл. 5).
- Техническо решение, за осигуряване на съответствие на средствата за измерване със съществените изисквания (чл. 6).

- Изисквания за клас на точност на средствата за измерване (чл. 7).
- Съществени изисквания (чл. 8 – 24).
- Оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 25 – 31).
- Ред за издаване на разрешения на лица за извършване оценяване на съответствието и проверки за спазване на условията, при които е издадено разрешението (чл. 32 – 36).

4.2.2. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси

4.2.2.1. Наредба за реда и начина за съхранение на опасни химични вещества и смеси

Наредбата е приета с ПМС № 152 от 2011 г. на основание чл. 4б, ал. 1 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси.

Обн., ДВ, бр. 43 от 7.06.2011 г.

С наредбата са определени: задълженията на физическите и юридическите лица, които съхраняват опасни химични вещества и смеси; общите изисквания към складовете и организацията за съвместно съхранение на опасни химични вещества и смеси; редът и начинът за извършване оценка на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси.

Уредени са въпросите свързани със:

- задълженията на физическите и юридическите лица, които съхраняват опасни химични вещества и смеси (чл. 4);
- случаите на използване на наличната информация за опасните вещества и смеси (чл. 5);
- общите изисквания при изграждането и експлоатацията на складове за съхранение на опасни химични вещества и смеси (чл. 6);
- организацията за съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 7);
- правилата за определяне на съвместимостта на категориите/класовете на опасност на съхраняваните опасни химични вещества и смеси (чл. 8);
- редът и начина за извършване на оценка на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 9 – 11);
- задължението за преразглеждане и актуализиране на оценката на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 12);
- задължението за планиране и предприемане на коригиращи действия (чл. 13);
- документирането, съхранението и предоставянето на оценката на безопасността на съхранението на опасни химични вещества и смеси (чл. 14).

4.2.2.2. Наредба за реда и начина за ограничаване на производството, употребата или пускането на пазара на определени опасни химични вещества, смеси и изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)

Наредбата е приета с ПМС № 376 от 2011 г. на основание чл. 4б, ал. 2 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси.

Обн., ДВ, бр. 1 от 2012 г.

С наредбата са определени: мерки за прилагане на ограниченията за производство, пускане на пазара и употреба на опасни химични вещества в самостоятелен вид, в смеси и в изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH), за създаване на Европейска агенция по химикалите, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и на Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива № 76/769/ЕИО на Съвета и на директиви № 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)", и неговите изменения и свързаните с това задължения на физическите и юридическите лица; редът и начинът за прилагане на определени ограничения в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH); координацията и сътрудничеството между органите, осъществяващи контрол върху ограниченията в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH).

- Задължения на физическите и юридическите лица, които употребяват и/или пускат на пазара опасни химични вещества в самостоятелен вид, в смеси и/или в изделия, за които са въведени ограничения в Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) (чл. 2).
- Задължение за предоставяне на ежегодна информация (чл. 3).
- Ред и начин за прилагане на определени ограничения в приложение XVII на регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH) (чл. 4 – 6).
- Координация и сътрудничество между контролните органи по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (чл. 7 – 10).

4.2.2.3. Наредба за реда и начина на класифициране, опаковане и етикетиране на химични вещества и смеси

Наредбата е приета с ПМС № 182 от 2010 г. на основание чл. 5, ал. 2 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати.

Обн., ДВ, бр. 68 от 2010 г.

С наредбата са определени: редът и начинът за класифициране на химични вещества и смеси; изискванията за опаковане и етикетиране на опасни химични вещества и смеси; изискванията за опаковане и етикетиране на химични смеси, които не са класифицирани като опасни, но въпреки това могат да представляват специфична опасност; допълнителните изисквания към опаковките и етикетите на някои химични вещества и смеси; критериите за избор на алтернативно наименование на вещество, влизащо в състава на химична смес, което може да се изпише върху етикета на тази смес.

- Изключения по прилагане на наредбата (чл. 2).

- Задължения на лицата, които пускат на пазара химично вещество и/или смес (чл.3).
- Класифициране на химични вещества (чл. 5 – 7).
- Изиксвания за опаковане на опасни химични вещества (чл. 8).
- Изисквания към опаковките (чл. 9).
- Етикетиране на опасни химични вещества, обозначения и съдържание на етикетите и изисквания към тях (чл. 10 – 19).
- Ред и начин за определяне на опасните свойства на химичните смеси и основни принципи на класифицирането и етикетирането им (чл. 21 – 28).
- Изисквания при опаковане на химични смеси (чл. 29 – 32).
- Изисквания за етикетиране на химични смеси (чл. 33 – 48).
- Задължение за подаване на заявление за получаване на разрешението по чл. 7в, ал. 1 на Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати (чл. 50).

4.2.3. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за здравето

4.2.3.1. Наредба за медицинската експертиза

Наредбата е приета с ПМС № 87 от 2010 г. на основание чл. 101, ал. 6 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 36 от 2010 г., изм., бр. 5 и 41 от 2011 г.

С наредбата са определени: принципите и критериите на медицинската експертиза и редът за нейното извършване като неразделна част от диагностично-лечебната и профилактичната дейност на лечебните заведения.

- Общи разпоредби свързани с медицинската експертиза: обхват (чл. 2); органи на медицинската експертиза (чл. 3); формата и съдържанието на експертните решения и на медицинските протоколи (чл. 4).
- Експертиза на временната неработоспособност: Общи правила за издаване на болнични листове. Условия и ред за установяване на временна неработоспособност (чл. 6 – 20); издаване на болничен лист при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест (чл. 21 – 22); болничен лист на осигурен, изпратен за консултация или изследване (чл. 24); трудоустрояване с болничен лист (чл. 25); болничен лист за временна неработоспособност при бременност, раждане и осиновяване (чл. 26-34); издаване на болничен лист за балнеолечение, климатолечение и таласолечение (чл. 35 – 36); издаване на болничен лист при карантина и отстраняване от работа по предписание на медицинските органи (чл. 37); издаване на болничен лист за гледане на болен член от семейството (чл. 38 – 40); издаване на болничен лист за придружаване на член от семейството за лечение, консултация и изследване (чл. 41 – 43); издаване на болничен лист за лечение и изследване в чужбина (чл. 44 – 52); общи изисквания по отчетността на болничните листове (чл. 53 – 56).

- Определяне характера на заболяванията - професионален или общ (чл. 57 – 60).
- Експертиза на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане: обхват (чл. 61); условия и критерии за определяне степента на трайно намалената работоспособност (чл. 62 – 68); срокът на инвалидизиране (чл. 69 – 71); решение за причинна връзка (чл. 72 – 77); задължение за определяне условията на труд, противопоказани за здравословното състояние на освидетелстваните лица (чл. 78).

В приложение към наредбата са определени:

- отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане в проценти (приложение № 1 към чл. 63, ал. 1);
- методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност в проценти (приложение № 2 към чл. 63, ал. 3).

4.2.3.2. Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи

Правилникът е приет с ПМС № 83 от 26.04.2010 г. на основание чл. 109 от Закона за здравето.
Обн., ДВ, бр. 34 от 2010 г., изм., бр. 5 и 41 от 2011 г.

С правилника се уреждат устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ).

- Устройство на органите на медицинската експертиза (чл. 6 – 22): Лекарски консултативни комисии (ЛКК), Детски експертни лекарски комисии (ДЕЛК), Териториални експертни лекарски комисии (ТЕЛК), Национална експертна лекарска комисия (НЕЛК), Регионални картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ).
- Организация на работата на органите на медицинската експертиза: правомощия на лекуващия лекар (лекар по дентална медицина) (чл. 23), ЛКК (чл. 24 – 31), ДЕЛК/ ТЕЛК (чл. 32 – 41), НЕЛК (чл. 42 – 54), РКМЕ (чл. 55 – 61).
- Задължения на ръководителите на лечебните заведения относно медицинската експертиза (чл. 62).
- Обжалване на решенията на органите на медицинската експертиза (чл. 63 – 68).
- Контрол върху медицинската експертиза (чл. 69 –71).

4.2.3.3. Наредба № 36 за условията и реда за упражняване на държавен здравен контрол

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 19, ал. 4 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 63 от 2009 г., изм. и доп., бр. 38 от 2011 г.

Наредбата определя:

- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол на обекти с обществено предназначение (чл. 16а – 26): оценка на съответствието със здравните изисквания на планове, програми и инвестиционни предложения за строителство, дейности и технологии или техни изменения или разширения по реда на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, приета с Постановление № 139 на Министерския съвет от 2004 г. (ДВ, бр. 57 от 2004 г.), и Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, приета с Постановление № 59 на Министерския съвет от 2003 г. (ДВ, бр. 25 от 2003 г.) (чл. 16б); съгласуване на устройствени схеми и планове и оценка на съответствието със здравните изисквания на инвестиционни проекти съгласно разпоредбите на Закона за устройство на територията и при спазване изискванията по чл. 18 и 19 (чл. 16в); участие в държавните приемателни комисии за въвеждане в експлоатация на строежите от първа, втора и трета категория, определени в чл. 5, ал. 1 от Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти (обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г.; изм., ДВ, бр. 49 от 2005 г.) (чл. 20); права на държавният здравен инспектор при инспекцията/проверката в обект с обществено предназначение (чл. 25); създаване, поддържане и съхраняване на досиета на обектите с обществено предназначение (чл. 26).
- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху продукти и стоки, имащи значение за здравето на човека (чл. 27 – 34а): натурални минерални, изворни и трапезни води, предназначени за питейни цели (чл. 29); лекарствени продукти (чл. 30); химичните вещества и смеси (чл. 31); козметични продукти (чл. 32); дрехи втора употреба (чл. 33) и др.;
- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху дейности, имащи значение за здравето на човека (чл. 35 – 41г): дейността на службите по трудова медицина (чл. 40); дейностите с опасни отпадъци (чл. 41); дейността с азбест и/или азбестосъдържащи материали (чл. 41б) и др.;
- условия и ред за извършване на държавен здравен контрол върху фактори на жизнената среда (чл. 42 – 60): води, предназначени за питейно-битови цели, и води, предназначени за къпане (чл. 42); минералните води, използвани за лечение, профилактика, питейно-битови цели, бутилиране, хигиенни цели, спорт и отдих (чл. 43); шум от локални източници (чл. 44 – 51); вибрациите в жилищни помещения и обществени сгради (чл. 52 – 55); химични фактори във въздушната среда на обекти с обществено предназначение (чл. 56); електрически, магнитни и електромагнитни полета в жилищните и обществените сгради и урбанизираните територии (чл. 57); въздух (чл. 59) и почви (чл. 60).
- ред за извършване на държавен здравен контрол за спазване изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения (чл. 61 – 74): контрол в обекти с източници на йонизиращи лъчения; контрол върху продукти и стоки за повишено съдържание на радионуклиди; контрол на радиационните фактори на жизнената среда; контрол по спазване на

изискванията на нормативните актове за осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения; обследване на радиационни инциденти или аварии и медицинско наблюдение на засегнатите лица.

4.2.3.4. Наредба № 29 от 2005 г. за здравни норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 65, ал. 1, т. 4 от Закона за здравето

Обн., ДВ, бр. 78 от 2005 г.

С наредбата са определени здравните норми и изисквания при работа в среда на йонизиращи лъчения.

Наредбата регламентира провеждането на задължително медицинско наблюдение на работещите в среда на йонизиращи лъчения за недопускане на развитието на детерминистични ефекти и намаляване вероятността от възникване на стохастични ефекти до ниво, което се определя като приемливо.

Наредбата се прилага за всички дейности, свързани с използване на източници на йонизиращи лъчения, с изключение на дейностите, освободени от регулиращ контрол по смисъла на чл. 8 от Наредбата за основни норми за радиационна защита (ДВ, бр. 73 от 2004 г.).

- Общи изисквания за задължителното медицинско наблюдение на работещи в среда на йонизиращи лъчения (чл. 3 – 4)
- Предварително медицинско наблюдение: лица, които подлежат на прегледи (чл. 5); видове прегледи (приложение № 1, към чл. 6); експертно заключение за медицинската пригодност (чл. 7 – 8); изисквания за провеждането на медицинското наблюдение за работещите в атомните електрически централи (приложение № 2, към чл. 9); медицински противопоказания за работа в среда на йонизиращи лъчения (приложение № 3, към чл. 10); здравно досие (приложение № 4, към чл. 11).
- Периодично медицинско наблюдение: периодичност на прегледите (приложение 5, към чл. 12); Процедура за организиране и провеждане на прегледите (чл. 14 – 24); радиационен паспорт (приложение № 6, към чл. 15); обхват на периодичното медицинско наблюдение, и на медицинските специалисти, които го извършват (приложение 7, към чл. 16); изисквания за долълнителни прегледи и консултации (чл. 17 – 18); експертно заключение за медицинската пригодност (чл. 19); изисквания за предоставяне на информация (чл. 20 – 21), вкл. регистър по чл. 71, ал. 1 от Закона за здравето (чл. 24).

4.2.3.5. Наредба № 28 за условията и реда за регистрация, обработка и съхраняване на данните, съдържащи се в регистъра на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения

Наредбата е издадена от министъра на здравеопазването на основание чл. 71, ал. 2 от Закона за здравето.

Обн., ДВ, бр. 76 от 20.09.2005 г.

С наредбата са уредени условията и редът за регистрация, обработка и съхраняване на данните в регистър[39] на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения.

- Съдържание на регистъра (чл. 2)
- Регистрация, обработка и съхранение на данните, съдържащи се в регистъра: задължения за предоставяне на данни в регистъра (чл. 5); форма и съдържание на информацията, която се предоставя в регистъра (приложение 1, към чл. 6); начини за предоставяне и регистриране на информацията (чл. 7 – 11); достъп до данните от регистъра (чл. 12); съхраняване на информацията (чл. 13).

4.2.4. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закон за устройство на територията

4.2.4.1. Наредба за съществените изисквания към строежите и оценяване съответствието на строителните продукти

Наредбата е приета с ПМС № 325 от 2006 г. на основание основание чл. 7, ал. 1 ЗТИП и във връзка с чл. 169а ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 106 от 2006 г., попр., бр. 3 от 2007 г., бр. 9 от 2007 г., изм. и доп., бр. 82 от 2008 г., изм., бр. 5 от 2010 г., бр. 7 от 2011 г., изм. и доп., бр. 18 от 2012 г.

С наредбата са определени:

- съществените изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1 от ЗУТ, които определят техническите изисквания към строителните продукти (чл. 7): механично съпротивление и устойчивост (носимоспособност) (чл. 8); безопасност при пожар (чл. 9); хигиена, опазване на здравето и на околната среда (чл. 10); безопасна експлоатация (чл. 11); защита от шум (чл. 12); икономия на енергия и топлосъхранение (енергийна ефективност) (чл. 13);
- строителните продукти или групите строителни продукти, които осигуряват изпълнението на съществените изисквания към строежите (приложение № 1);
- условия и ред за оценяване съответствието на строителните продукти, които съответстват на европейските технически спецификации: изисквания за CE маркировка за съответствие на строителните продукти (чл. 15 – 17); процедури (чл. 18) и системите за оценяване съответствието на строителните продукти със съществените изисквания към строежите (чл. 19, ал. 2 – 3, приложение № 3, чл. 20,) и начините на удостоверяване на съответствието (чл. 19, ал. 1); техническо досие на строителните продукти (чл. 22); ЕО декларация за съответствие на строителния продукт (чл. 23 – 24); ЕО сертификати на строителния продукт или на производствения контрол (чл. 25 – 26);
- условия и ред за получаване на разрешение за оценяване на съответствието и за издаване на технически одобрения, сроковете им на валидност, както и допълнителните специфични критерии към лицата, които оценяват съответствието и/или издават технически одобрения, и техните задължения

[39] Регистърът се създава и поддържа в Министерството на здравеопазването

по процедурите и системите за оценяване на съответствието (чл. 27 – 38);

- условия и ред за получаване на европейско техническо одобрение40 (чл. 39 – 45);
- условия и ред за оценяване съответствието на строителните продукти, които съответстват на българските технически спецификации: задължения на производителя (чл. 51); оценяване и удостоверяване на съответствието (чл. 52 – 56);
- условия и ред за получаване на българско техническо одобрение8 (чл. 57 – 64);
- контролът върху дейността на лицата, получили разрешение за получаване на разрешение за оценяване на съответствието и за издаване на технически одобрения (чл. 46 – 50б).

4.2.4.2. Наредба № 1 за номенклатурата на видовете строежи

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 137, ал. 2 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г., изм. и доп., бр. 23 от 2011 г.

С наредбата са определени номенклатурата на видовете строежи за отделните категории в зависимост от тяхната характеристика, значимост, сложност и рискове при експлоатацията им, посочени в чл. 137, ал. 1 от ЗУТ.

- Видове строежи от първа категория (чл. 2 – 3): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8); буква „и” (ал. 9); буква „к” (ал. 10); буква „л” (ал. 11); буква „м” (ал. 12).
- Видове строежи от втора категория (чл. 4 – 5): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8).
- Видове строежи от трета категория (чл. 6 – 7): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7); буква „з” (ал. 8).
- Видове строежи от четвърта категория (чл. 8 – 9): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5); буква „е” (ал. 6); буква „ж” (ал. 7).
- Видове строежи от пета категория (чл. 10 – 11): буква „а” (ал. 1); буква „б” (ал. 2); буква „в” (ал. 3); буква „г” (ал. 4); буква „д” (ал. 5).
- Видове строежи от шеста категория (чл. 12).

По смисъла на тази наредба „производствени сгради” са сградите за: производство в строителната промишленост, енергетиката, химични и фармацевтични производства, металургични производства, машиностроителни, машиноремонтни и металообработващи производства, дървообработващи производства, текстилни

[40] Положителна техническа оценка на годността за употреба на даден строителен продукт за удовлетворяване на съществените изисквания към строежите, в които продуктът се влага трайно, в зависимост от неговото предназначение (чл. 39, ал. 1, чл. 57, ал. 2).

производства, производства за преработка на животински и растителни продукти, производство на хранителни продукти и вкусови вещества, за добив и преработване на руда, въглища, нерудни изкопаеми, нефт и газ (включително временните строежи по чл. 54, ал. 6 ЗУТ за търсене, проучване или добив на подземни богатства); автобази със сервиз за обслужване; сгради за селскостопански дейности - животновъдни сгради, оранжерии и други обекти, свързани с тях.

В приложения са утвърдени:

- Класификатор на строежите по чл. 2, ал. 4 и ал. 10, т. 1 и 2 (приложение № 1 към чл. 2, ал. 12).
- Номенклатура на сградите и съоръженията за обществено обслужване и на самостоятелните обекти за обществено обслужване в сгради (приложение № 2 към чл. 4, ал. 5, т. 1, чл. 6, ал. 3, т. 4 и ал. 6,чл. 8, ал. 2, т. 3 и ал. 4 и чл. 10, ал. 1, т. 4.

4.2.4.3. Наредба № 3 за съставяне на актове и протоколи по време на строителството

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 169, ал. 3 и § 18, ал. 1 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 72 от 2003 г., изм., бр. 37 от 2004 г., изм. и доп., бр. 29 от 2006 г.

С наредбата са определени:

- условията и редът за съставяне на актове и протоколи за подготовка, откриване на строителна площадка и определяне на строителна линия и ниво и за приемане на завършени видове строителни и монтажни работи при изпълнението на строежите, на отделни етапи или части от тях, вкл. задължения за съставяне и съхранение (чл. 7);
- условията и редът за изготвяне на екзекутивна документация (чл. 8);
- образци за съставяне на актовете и протоколите (приложения 1 – 17): протокол за предаване и приемане на одобрения проект и влязлото в сила разрешение за строеж за изпълнение на конкретния строеж; протокол за откриване на строителна площадка и за определяне на строителна линия и ниво; констативен акт за установяване съответствието на строежа с издадените строителни книжа и за това, че подробният устройствен план е приложен по отношение на застрояването; заповедна книга на строежа; акт за уточняване и съгласуване на строителния терен с одобрения инвестиционен проект и даване на основен репер на строежа; акт за приемане на земната основа и действителните коти на извършените изкопни работи; акт за приемане на извършените строителни и монтажни работи по нива и елементи на строителната конструкция; акт за приемане и предаване на бетонни, стоманобетонни или други фундаменти за монтаж на конструкции, машини и съоръжения; акт за предаване и приемане на машини и съоръжения; акт за установяване състоянието на строежа при спиране на строителството; акт за установяване състоянието на строежа и строителните и монтажните работи при продължаване на строителството за всички спрени строежи по общия ред и предвидени други случаи; акт за установяване на всички видове строителни и монтажни работи, подлежащи на закриване, удостоверяващ, че са постигнати изискванията на проекта; акт

за установяване на щети, причинени от непреодолима природна сила и др.; акт за приемане на конструкцията; констативен акт за установяване годността за приемане на строежа; протокол за установяване годността за ползване на строежа; протокол за проведена 72-часова проба при експлоатационни условия.

4.2.4.4. Наредаба № 4 за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 139, ал. 5 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 51 от 2001 г., изм., бр. 85 от 2009 г., доп., бр. 96 от 2009 г.

С наредбата са определени обхватът и съдържанието на инвестиционните проекти, както и на свързаните с тях предварителни (прединвестиционни) проучвания и задания за проектиране.

Наредбата се прилага за всички обекти, за които се изисква одобрен инвестиционен проект при издаване на разрешение за строеж.

- Обхват на инвестиционните проекти (чл. 3): части за архитектура и конструкции; части за инсталации и мрежи на техническата инфраструктура; части за устройство на прилежащия към обекта терен; част технологична; част пожарна безопасност; част проект за организация и изпълнение на строителството; част организация и безопасност на движението; други проектни части при сложни и комплексни обекти; проектни части при специфични обекти.
- Обхват на предварителните (прединвестиционни) проучвания. (чл. 9).
- Обемно-устройствено проучване (чл. 10 – 11).
- Изходни данни и документите, необходими за изработването и одобряването на проекта (чл. 12).
- Изисквания към заданието за проектиране (чл. 13).
- Идеен проект: условия и ред за изработване (чл. 16); съдържание (чл. 18).
- Технически проект: условия и ред за изработване (чл. 19); обхват (чл. 20); съдържание (чл. 21).
- Работен проект: условия и ред за изработване (чл. 22 – 23); обхват и съдържание (чл. 24); съдържание (чл. 21).
- Част архитектурна към: идейния проект (чл. 27 – 31); техническия проект (чл. 32 – 35); работния проект (чл. 36 – 40).
- Част конструктивна към: идейния проект (чл. 45 – 48); техническия проект (чл. 49 – 53); работния проект (чл. 54 – 57).
- Части за инсталации и мрежи на техническата инфраструктура във фаза идеен проект (чл. 58 – 62).
- Част електрическа (част електроснабдяване, електрообзавеждане и електрически инсталации) на техническия (чл. 63 – 66) и работния (чл. 67 – 70) проект.
- Част водоснабдяване и канализация на техническия (чл. 71 – 75) и работния

(чл. 76 – 79) проект.

- Част топлоснабдяване, отопление, вентилация и климатизация на техническия (чл. 80 – 84) и работния (чл. 85 – 88) проект.
- Част енергийна ефективност на инвестиционния проект (чл. 89 – 91).
- Част паркоустройство и благоустройство на идейния (чл. 93 – 96), техническия (чл. 97) и работния (чл. 98 – 101) проект.
- Част геодезическа (трасировъчен план и вертикална планировка) на идейния (чл. 102 – 106), техническия (чл. 107 – 110) и работния (чл. 111) проект.
- Част технологична на идейния (чл. 112 – 115), техническия (чл. 116 – 119) и работния (чл. 120 – 123) проект.
- Част генерален план (чл. 124 – 127).
- Част организация и безопасност на движението (чл. 128 – 129).
- Част обща обяснителна записка (чл. 130 – 131).
- Част земна основа (чл. 132 – 133).
- Част проект за организация и изпълнение на строителството (чл. 134 – 138)
- Проучване и документиране за нуждите на инвестиционното проектиране на обекти - паметници на културата (чл. 139).
- Архитектурен проект за консервация, реставрация и експониране на паметниците на културата (чл. 140 – 143).
- Конструктивен проект за консервация, реставрация и експониране на паметниците на културата (чл. 144).
- Проект за паркове и градини - паметници на културата (чл. 145 – 146).
- Проект за консервация, реставрация и експониране на художествени паметници (чл. 147 – 148).
- Част сметна документация (чл. 149 – 150).

4.2.4.5. Наредба № 5 от за техническите паспорти на строежите

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 176а, ал. 6 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 7 от 2007 г., изм. и доп., бр. 38 от 2008 г., бр. 22 от 2010 г., изм., бр. 98 от 2011 г.

С наредбата са определени:

- обхватът и съдържанието на техническите паспорти на строежите (сградите и строителните съоръжения): част А „Основни характеристики на строежа" (чл. 5); част Б „Мерки за поддържане на строежа и срокове за извършване на ремонти" (чл. 6); част В „Указания и инструкции за безопасна експлоатация" (чл. 7); част Г „Енергиен паспорт на сграда" (чл. 7а – 8);
- редът за съставяне, предоставяне, регистриране и съхраняване на техническите паспорти: на нов строеж (чл. 11 – 13); на съществуващ строеж (чл. 14);

- редът за предоставяне, регистриране, съхраняване и актуализация на техническия паспорт на строежа (чл. 15 – 19);
- редът за извършване на обследването на строежите: съществуващ строеж (чл. 20 – 26).

4.2.4.6. Наредба за условията и реда за задължително застраховане в проектирането и строителството

Наредбата е приета с ПМС № 38 от 2004 г. на основание чл. 171, ал. 2 от ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2004 г.

С наредбата са определени условията и редът за задължително застраховане на лицата по чл. 171, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) , включително застрахователното покритие, изключените рискове, минималните застрахователни суми и минималните премии.

- Обхват на лицата, които подлежат на задължително застраховане (чл. 2, ал. 1): проектантът; консултантът; строителят; лицето, упражняващо строителен надзор; лицето, упражняващо технически контрол по част "Конструктивна" на инвестиционния проект, за който не е извършена оценка за съответствие от консултант.
- Минимално застрахователно покритие (чл. 3 – 4).
- Минимални застрахователни суми (чл. 5 – 8).
- Минимален размер на застрахователната премия (чл. 9).
- Права и задължения на възложителя (чл. 10 – 12).
- Отношения между страните по договора за застраховка (чл. 13 – 20).

4.2.4.7. Наредба № Із-1971 от 29.10.2009 г. за строително-технически правила и норми за осигуряване на безопасност при пожар

Наредбата е издадена от министъра на вътрешните работи и министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 167в, ал. 2 ЗМВР и чл. 169, ал. 4 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 96 от 2009 г., попр., бр. 17 от 2010 г.; изм. с Решение № 13641 от 15.11.2010 г. на ВАС на РБ - ДВ, бр. 101 от 2010 г.

С наредбата са определени изискванията и техническите правила и норми за осигуряване на безопасността при пожар при:

- планирането и застрояването на урбанизираните територии;
- застрояването на поземлени имоти, разположени извън урбанизираните територии, в т.ч. крайпътни строежи, бензиностанции и газостанции, мотели, къмпинги, лесопаркове, защитени територии и др.;
- проектирането и изпълнението на строежите при спазване на разпоредбите на Закона за устройство на територията (ЗУТ), в т.ч. при оразмеряването на евакуационни пътища и при евакуацията на хора, като се предвиждат мерки за тяхното безопасно и аварийно извеждане;

- реконструкция, основно обновяване (рехабилитация), основен ремонт или преустройство на строежите по т. 3, както и при извършване на строителни и монтажни работи в тях, за които се изисква разрешение за строеж съгласно глава осма, раздел III от ЗУТ;
- поставяне на преместваеми увеселителни обекти и преместваеми обекти за търговски обслужващи дейности по чл. 56 ЗУТ.

Наредбата се прилага едновременно с изискванията на нормативните актове за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове, правилата и нормите за устройство на територията, на нормите, правилата и техническите спецификации за проектиране и изпълнение на строежите съгласно чл. 169 ЗУТ, както и нормативните изисквания за съгласуване, одобряване, разрешаване и въвеждане на строежите в експлоатация.

С наредбата се установяват изисквания:

- към проектирането и изпълнението на строежите (чл. 2 – 7);
- класове на строежите по пожарна опасност (чл. 8);
- за огнеустойчивост и изисквания към строителните конструкции и елементи (чл. 9 – чл. 13);
- за реакция на огън на строителните продукти (чл. 14);
- към пожарните прегради и пожарните сектори (чл. 15 – 26);
- към пътища за пожарогасителна и аварийно-спасителна дейност (чл. 27 – 30);
- за евакуация на хора от сгради и помещения при пожар или авария (чл. 31 – 65);
- към вентилационни инсталации (чл. 66 – 112);
- за димо- и топлоотвеждане (чл. 113 – 124);
- към сградните отоплителни инсталации (чл. 125 – 160);
- относно водоснабдяване за пожарогасене (чл. 161 – 235);
- към електрически уредби и инсталации (чл. 236 – 300);
- към обекти с повишена пожарна опасност - строежи с атриуми и строежи с височина над 28 метра (чл. 301 – 335);
- за пожарна безопасност на електросилови уредби (чл. 336 – 397);
- към производствени, складови и селскостопански сгради, бензиностанции и газостанции, помещения и съоръжения от клас на функционална пожарна опасност Ф5 (чл. 398 – 655);
- за огнеустойчивост на гаражите (чл. 656 – 665).

4.2.4.8. Наредба № 4 от 14.09.2004 г. за условията и реда за присъединяване на потребителите и за ползване на водоснабдителните и канализационните системи

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 135, т. 15 ЗВ и чл. 84, ал. 3 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 88 от 2004 г., попр., бр. 93 от 2004 г.; изм. с Решение № 3887 от 2005 г. на ВАС на РБ - бр. 41 от 2005 г., в сила от 13.05.2005 г.; изм. и доп., бр. 63 от 2012 г.

С наредбата се определят:

- условията, техническите изисквания и редът за присъединяване на недвижимите имоти и потребителите към водоснабдителни и канализационни мрежи и съоръжения;
- редът за сключване на договорите за присъединяване;
- условията и редът за ползване на водоснабдителните и канализационните системи.

Определени са задълженията на оператора и потребителите при експлоатацията на водоснабдителните и канализационните системи, както следва:

- Операторите са длъжни да поддържат водоснабдителната и канализационната система в съответствие с техническите изисквания, с изискванията за безопасност при работа и с изискванията за опазване на околната среда (чл. 42, ал. 1, т.2).
- Потребителите са длъжни да спазват санитарно-техническите изисквания за ползване на вътрешните водоснабдителни и канализационни мрежи и съоръжения и на сградните водопроводни и канализационни инсталации, да не замърсяват питейната вода и да не влошават качествата на отпадъчните води над допустимите норми (чл. 43, ал. 2, т. 8).

4.2.4.9. Наредба № 4 от 17.06.2005 г. за проектиране, изграждане и експлоатация на сградни водопроводни и канализационни инсталации

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание основание § 18, ал. 1 ЗУТ.

Обн., ДВ, бр. 53 от 2005 г., попр., бр. 56 от 2005 г.

С наредбата се определят:

- техническите изисквания при проектиране, изграждане и експлоатация на нови, както и при реконструкция на съществуващи сградни водопроводни и канализационни инсталации в жилищни, обществено-обслужващи, производствени, селскостопански, курортни и вилни сгради и в сгради със смесено предназначение;
- техническите изисквания към сградните водопроводни и канализационни отклонения при проектиране.

Регламентирани са изисквания, свързани със:

- при проектирането на сградни канализационни инсталации (чл. 112 – 115);
- санитарните прибори (чл. 121 – 125);
- сградната гравитационна канализационна инсталация (чл. 126 – 163);
- оразмерителни отпадъчни водни количества (чл. 164 – 167);
- хидравличното оразмеряване на сградната гравитационна канализационна инсталация (чл. 168 – 177);

- канализационните помпени станции (чл. 183 – 206);
- вакуумните канализационни инсталации (чл. 207 – 216);
- местните пречиствателни съоръжения (чл. 217 – 220);
- изграждане, въвеждане в експлоатация и техническа експлоатация на канализационните инсталации и техните съоръжения (чл. 247 – 263)

4.2.5. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за измерванията

4.2.5.1. Наредба за единиците за измерване, разрешени за използване в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 275 от 2002 г. на основание чл. 13 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 115 от 2002 г., изм., бр. 40 от 2006 г., изм. и доп., бр. 8 от 2010 г.

С наредбата са определени: наименованията, определенията и означенията на разрешените за използване единици за измерване; правилата за изразяване и обявяване на резултатите от измерване.

- Задължително използване на разрешените със Закона за измерванията единици на съответните величини (чл. 2 – 4).
- Използване на основни единици SI и на производни единици SI (чл. 5 – 6).
- Основни единици SI (чл. 7 – 14).
- Производни единици SI (чл. 18 и 19).
- Специални наименования и означения на десетични кратни и дробни на единиците SI (чл. 20).
- Единици, които са определени на основата на единиците SI (чл. 21).
- Единици, използвани с единиците SI (чл. 22).
- Единици за специализирани области (чл. 23).
- Съставни единици (чл. 24).
- Правила за изразяване и обявяване на резултати от измерване (чл. 25 – 27).

4.2.5.2. Наредба за реда за утвърждаване на националните еталони на Република България и за начина за използване и съхраняване на еталоните

Наредбата е приета с ПМС № 74 от 2003 г. на основание чл. 21 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 33 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени редът за утвърждаване на националните еталони на Република България и начинът за използване и съхраняване на еталоните.

- Утвърждаване на националните еталони (чл. 2 – 11).

- Използване и съхраняване на еталоните (чл. 12 – 17).

4.2.5.3. Наредба за реда и начина за извършване на метрологичен надзор

Наредбата е приета с ПМС № 218 от 2003 г. на основание чл. 81 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 88 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г., бр. 33 от 2008 г.

С наредбата са определени редът и начинът за извършване на метрологичен надзор.

- Органи за метрологичен надзор (чл. 2).
- Ред и начин за извършване на метрологичен надзор (чл. 3 – 13).
- Метрологичен надзор на лицата, които използват единици за измерване (чл. 14).
- Метрологичен надзор на лицата, които произвеждат, внасят или използват средства за измерване (чл. 15 – 18).
- Метрологичен надзор на лицата, които ремонтират средства за измерване (чл. 19).
- Метрологичен надзор на лицата, оправомощени за проверка на средства за измерване (чл. 20 – 22).
- Метрологичен надзор на лицата, които произвеждат, внасят или предлагат за продажба предварително опаковани количества продукти или бутилки (чл. 23 – 26).

4.2.5.4. Наредба за средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Наредбата е приета с ПМС № 239 от 2003 г. на основание чл. 28 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 98 от 2003 г., изм., бр. 96 от 2005 г., бр. 40 от 2006 г., доп., бр. 80 от 2006 г., изм., бр. 37 от 2007 г., изм. и доп., бр. 46 от 2007 г., 2007 г., изм., бр. 56 от 2011 г.

С наредбата са определени: техническите и метрологичните изисквания към средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол, както и тяхното използване по предназначение; редът и методите за извършване на контрол на средства за измерване; редът за водене на регистъра на одобрените за използване типове средства за измерване; знаците, които удостоверяват резултатите от контрола на средствата за измерване.

- Предназначение на средствата за измерване, технически и метрологични изисквания към средствата за измерване, методи за контрол:
  - материални мерки за дължина (чл. 2 – 37);
  - везни с неавтоматично действие (чл. 38 – 39);
  - везни с автоматично действие (чл. 40 – 84);
  - теглилки (чл. 85 – 94);
  - клинични електрически термометри с максимално показание (чл. 114 –

130);

- клинични електрически термометри за непрекъснато измерване (чл. 131 – 148);
- топломери (чл. 149 – 172);
- манометри за кръвно налягане (чл. 173 – 188);
- манометри, използвани в съоръжения под налягане и в железопътния транспорт (чл. 189 – 209);
- манометри за автомобилни гуми (чл. 210 – 224);
- мерки за обем (чл. 225 – 240);
- водомери (чл. 241 – 273);
- обемни разходомери за течности, различни от вода, и допълнителни устройства към тях (чл. 274 – 325);
- измервателни системи за течности, различни от вода (чл. 326 – 421);
- електромагнитни разходомери (чл. 422 – 432)
- други видове разходомери и системи за вода и за течности, различни от вода (чл. 433 – 447);
- разходомери за газ (чл. 448 – 495);
- стендове за измерване на спирачните сили на пътни превозни средства (чл. 496 – 528);
- термометри, използвани при определяне на алкохолна концентрация (чл. 529 – 539);
- димомери (чл. 540 – 552);
- газоанализатори на отработени газове от моторни превозни средства (чл. 553 – 566);
- средства за измерване на хектолитрова маса (чл. 567 – 577);
- дозиметри (чл. 578 – 600);
- уреди и системи за радиационен контрол и мониторинг на радиационния фон (чл. 601 – 621);
- системи за измерване на инкорпорираната в човешкото тяло активност (чл. 622 – 634);
- уреди и системи за контрол на радиоактивни емисии в околната среда (чл. 635 – 652);
- електромери (чл. 653 – 675);
- измервателни трансформатори (чл. 676 – 684);
- часовници за превключване на тарифни електромери (чл. 685 – 701);
- електрокардиографи (чл. 702 – 716);
- аудиометри (чл. 738 – 744);
- радарни скоростомери (чл. 745 – 765);

- анализатори за алкохол в дъха (чл. 766 – 781);
- диоптрометри (чл. 782 – 793);
- измервателни шаблони за определяне нетното количество на предварително опаковани продукти, означени по обем (чл. 794 – 807);

- Ред за извършване на контрол на средствата за измерване:
  - ред за извършване на контрол на средствата за измерване (чл. 808);
  - ред за одобряване типа на средствата за измерване (чл. 809 – 831);
  - ред за водене на регистъра на одобрените за използване типове средства за измерване (чл. 832 – 834);
  - ред за извършване на първоначална проверка на средства за измерване (чл. 835 – 840);
  - ред за извършване на последваща проверка на средствата за измерване (чл. 841 – 845).
- Знаци за удостоверяване на резултатите от контрола на средствата за измерване (чл. 846 – 851).

4.2.5.5. Наредба за реда за оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Наредбата е приета с ПМС № 31 от 2003 г. на основание чл. 56 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 17 от 2003 г., изм. и доп., бр. 24 от 2006 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени средствата за измерване, за проверката на които се оправомощават лица, както и редът за оправомощаване на лица за проверка на средства за измерване.

- Оправомощаване на лица за проверка и изисквания към тях (чл. 2 – 6).
- Ред за оправомощаване (чл. 7 – 16).

4.2.5.6. Наредба за реда и начина за издаване на лицензии за извършване на проверка на средства за измерване и за издаване на лицензии за извършване на ремонт на средства за измерване

Наредбата е приета с ПМС № 219 от 1998 г. на основание чл. 60 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 116 от 1998 г.

Наредбата определя реда и начина за: издаване на лицензии на лица за извършване на проверка на определени типове средства за измерване; издаване на лицензии на лица за извършване на ремонт на средства за измерване, които се използват в случаите по чл. 7 от Закона за измерванията .

- Ограничения за издаването на лицензия за извършване на проверка на средства за измерване (чл. 2).
- Теоретичен и практически изпит за методите на проверка на средствата за измерване (чл. 3 – 5).

- Ред за издаване на лицензия за проверка на средства за измерване (чл. 6 – 17).
- Ред за издаване на лицензия за ремонт на средства за измерване (чл. 18 – 24).

4.2.5.7. Наредба за опаковките, използвани като съдове за измерване на обема на затворените в тях течности

Наредбата е приета с ПМС № 41 от 2003 г. на основание чл. 73 от Закона за измерванията.

Обн., ДВ, бр. 19 от 2003 г., изм., бр. 40 от 2006 г.

С наредбата са определени: изискванията към вместимостите на опаковките, които са предназначени да бъдат използвани като съдове за измерване на обема на затворените в тях течности; изискванията към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на действителната вместимост на бутилките; критериите и методите за контрол на действителната вместимост на бутилките; правилата за поставяне на означенията върху бутилките; формата и графичното изображение на знака за съответствие на действителната вместимост на бутилките с изискванията към нея.

- Приложение на наредбата и за други опаковки (чл. 2).
- Изисквания към вместимостите на бутилките (чл. 3 – 7).
- Изисквания към методите и средствата за измерване, използвани за определяне на действителната вместимост на бутилките (чл. 8 – 11).
- Критерии и методи за контрол на действителните вместимости на бутилките, извършване и документиране на контрола (чл. 12 – 18).
- Правила за поставяне на означения върху бутилките и знак за съответствие на действителните вместимости на бутилките с изискванията към тях (чл. 19 и 20).

4.2.5.8. Списък за определяне на периодичността на последващи проверки на средствата за измерване, които подлежат на метрологичен контрол

Списъкът е приет със Заповед № А-102 на председателя на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор от 5.03.2010 г., на основание чл. 43, ал. 4 от Закона за измерванията във връзка с чл. 10в, ал. 2, т. 1 и предложение на председателя на Българския институт по метрология, рег. № 04-07-289-09 от 5.II.2010 г.

обн., ДВ, бр. 22 от 19.03.2010 г.

Със списъкът се определя периодичността на последващи проверки на средства за измерване, които подлежат на метрологичен контрол.

4.2.6. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за националната стандартизация

В съответствие с процедурите за работа по националната стандартизация, в

Република България са одобрени български стандарти и въведени европейски и международни стандарти, които се прилагат доброволно.

4.2.6.1. Български стандарти в областта на безопасността и здравето при работа[41]

- БДС 12.0.001:1990 Охрана на труда. Основни положения
- БДС 12.0.002:1978 Охрана на труда. Термини и определения
- БДС 12.0.003:1978 Охрана на труда. Опасни и вредни производствени фактори. Класификация
- БДС 12.1.001:1979 Охрана на труда. Ултразвук. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.1.007:1978 Охрана на труда. Вредни вещества. Класификация и общи изисквания по безопасност
- БДС 12.1.010:1983 Охрана на труда. Взривобезопасност. Общи изисквания
- БДС 12.2.007.0:1980 Охрана на труда. Изделия електротехнически. Общи изисквания за безопасност
- БДС 12.2.014:1980 Охрана на труда. Оборудване технологично за леката промишленост. Общи изисквания за безопасност на труда
- БДС 12.2.020.01:1984 Охрана на труда. Зони взривоопасни. Класификация по отношение на електрооборудване
- БДС 12.2.062:1983 Охрана на труда. Органи за управление на производственото оборудване. Означения
- БДС 12.2.094:1985 Охрана на труда. Устройства седални на производствено оборудване. Класификация и общи изисквания
- БДС 12.2.095:1985 Охрана на труда. Устройства блокировъчни. Общи изисквания
- БДС 12.2.096:1986 Охрана на труда. Електробезопасност. Номенклатура на защитните мероприятия
- БДС 12.3.002:1978 Охрана на труда. Процеси производствени. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.3.003:1979 Охрана на труда. Електрозаваряване. Общи изисквания по безопасност
- БДС 12.3.009:1983 Охрана на труда. Товарно-разтоварни работи. Общи изисквания по безопасност на труда
- БДС 12.3.010:1980 Охрана на труда. Опаковка производствена. Изисквания по безопасност при експлоатация
- БДС 12.3.018:1982 Охрана на труда. Инсталации вентилационни. Методи за аеродинамични изпитвания
- БДС 12.3.032:1985 Охрана на труда. Електромонтажни работи. Общи

[41] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички български стандарти са публикувани на www.bds-bg.org

изисквания за безопасност

- БДС 12.4.012:1978 Охрана на труда. Средства за измерване и контрол на вибрациите на работните места. Технически изисквания
- БДС 12.4.021:1978 Охрана на труда. Инсталации вентилационни. Общи изисквания
- БДС 12.4.077:1983 Охрана на труда. Ултразвук. Метод за измерване нивото на звуковото налягане на работните места
- БДС 12.4.123:1985 Охрана на труда. Средства за колективна защита от инфрачервена радиация. Класификация. Общи изисквания
- БДС 13176:1975 Охрана на труда. Вибрации. Динамични характеристики на тялото на човека при въздействието на вибрации
- БДС 14776:1987 Охрана на труда. Работни места в производствени помещения. Санитарно-хигиенни норми за температура, относителна влажност, скорост на въздуха и топлинно облъчване
- БДС 16686:1987 Охрана на труда. Методи за измерване на температурата, относителната влажност и скорост на движение на въздуха в работните помещения на сградите
- БДС 17137:1990 Охрана на труда. Полета електромагнитни микровълнови. Допустими стойности и изисквания за контрол
- БДС 13940:1977 Производствени сгради на промишлени предприятия. Унификация на конструктивните параметри и конструктивните решения. Основни положения
- БДС 9544:1972 Уреди, свързани с измерването и използването на йонизиращи лъчения
- БДС 9832:1972 Детектори на йонизиращи лъчения. Газоразрядни броячи за регистриране на лъченията
- БДС 17044:1989 Вибрации. Методи и средства за защита. Класификация
- БДС 15262:1981 Единна система по ергономия. Работно място при извършване на работа прав. Общи ергономични изисквания
- БДС 15263:1981 Единна система по ергономия. Работно място при извършване на работа седнал. Общи ергономични изисквания

4.2.6.2. Европейски и международни стандарти, въведени в Република България като български стандарти [42]

- БДС EN 12464-1:2011 Светлина и осветление. Осветление на работни места.
- БДС EN 12464-2:2007 Светлина и осветление. Осветление на работни места. Част 2: Работни места на открито
- БДС EN 12254:2010 Екрани за работни места с лазери. Изисквания за безопасност и изпитване

[42] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички европейски и международни стандарти, въведени в Р България като български стандарти са публикувани на www.bds-bg.org

- БДС EN ISO 11064-4:2005 Ергономично проектиране на центрове за управление. Част 4: Разполагане и размери на работни места (ISO 11064-4:2004)
- БДС EN ISO 11690-1:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 1: Стратегии за контрол на шума (ISO 11690-1:1996)
- БДС EN ISO 11690-2:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 2: Мерки за контрол на шума (ISO 11690-2:1996)
- БДС EN ISO 11690-3:2001 Акустика. Препоръчителна практика за проектиране на работни места с намален шум около машини. Част 3: Разпространение на звука и прогнозиране на шума в работни помещения (ISO/TR 11690-3:1997)
- БДС EN ISO 14644-7:2006 Чисти стаи и свързаната с тях контролирана околна среда. Част 7: Устройства за разделяне (работни места с чист въздух, камери, изолатори и мини околна среда) (ISO 14644-7:2004)
- СТ на СИВ 3785:1982 Помещения чисти и чисти работни места с контролируеми обезпрашени среди. Термини и определения. Класификация по степени на чистота
- Във връзка с прилагането на Директива 2006/42/ЕО относно машините[43]:
  - БДС EN 626-1:1994+A1:2008 Безопасност на машините. Намаляване на риска за здравето от опасни вещества, отделяни от машини. Част 1: Принципи и изисквания за производители на машини.
  - БДС EN 626-2:1996+A1:2008 Безопасност на машините. Намаляване на риска за здравето от опасни вещества, отделяни от машини. Част 2: Методика при съставяне на процедурите за проверка.
  - БДС EN 60749-18:2003 Полупроводникови устройства. Механични и климатични методи за изпитване. Част 18: Йонизиращи лъчения (пълна доза) (IEC 60749-18:2003).
  - БДС CEN/TR 14715:2005 Безопасност на машините. Йонизиращо излъчване от машините. Ръководство за прилагане на технически стандарти при проектиране/разработване на машини, за постигане съответствие със законовите изисквания.
  - БДС CR 954-100:2004 Безопасност на машините. Части от системите за управление, свързани с безопасността. Част 100: Ръководство за използване и прилагане на EN 954-1:1996.
  - БДС EN 1005-1:2001+A1:2009 Безопасност на машините. Човешки физически характеристики. Част 1: Термини и определения.
  - БДС EN 1005-2:2003+A1:2009 Безопасност на машините. Човешки физически характеристики. Част 2: Ръчна работа с машини и със съставни части на машини.

[43] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички действащи стандарти, въведени в Р България като български във връзка с прилагането на Директива 2006/42/ЕО относно машините, са публикувани на http://www.bds-bg.org/standard/search.php?directive_id=174

- БДС EN 1005-3:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Физически характеристики на човека. Част 3: Препоръчителни граници за усилия при работа с машини.
- БДС EN 1005-4:2005+A1:2009 Безопасност на машините. Физически характеристики на човека. Част 4: Оценяване на работните пози и движения във връзка с машината.
- БДС EN 1037:1995+A1:2008 Безопасност на машините. Предотвратяване на неочаквано задействане.
- БДС EN 1088:1995+A2:2008 Безопасност на машините. Блокиращи устройства, свързани със защитни прегради. Основни положения за проектиране/разработване и избор.
- БДС EN 1093-1:2009 Безопасност на машините. Оценка на емисията на опасни вещества, пренасяни с въздуха. Част 1: Избор на методи за изпитване.
- БДС EN 12198-1:2000+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 1: Основни принципи.
- БДС EN 12198-2:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 2: Методи за измерване на лъчения.
- БДС EN 12198-3:2002+A1:2009 Безопасност на машините. Оценяване и намаляване на риска от лъчение от машини. Част 3: Намаляване на лъчението чрез отслабване или екраниране.
- БДС EN 13478:2001+A1:2008 Безопасност на машините. Предотвратяване на пожар и защита срещу пожар.
- БДС EN 1760-1:1997+A1:2009 Безопасност на машините. Устройства за защита, чувствителни на натиск. Част 1: Основни принципи за проектиране/разработване и изпитване на чувствителни на натиск настилки и чувствителни на натиск подове.
- БДС EN 1837:1999+A1:2010 Безопасност на машините. Осветление, вградено в машините.
- БДС EN 349:1993+A1:2008 Безопасност на машините. Минимални разстояния за избягване премазването на части от човешкото тяло.
- БДС EN 414:2001 Безопасност на машините. Правила за разработване и оформяне на стандарти за безопасност.
- БДС EN 547-2:1996+A1:2009 Безопасност на машините. Размери на човешкото тяло. Част 2: Принципи за определяне на размерите, необходими за отвори за достъп.
- БДС EN 547-3:1996+A1:2009 Безопасност на машините. Размери на човешкото тяло. Част 3: Антропометрични данни.
- БДС EN 614-1:2006+A1:2009 Безопасност на машините. Ергономични принципи на проектиране. Част 1: Терминология и основни принципи.

- Във връзка с прилагането на Директива 89/686/ЕИО относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни

средства (ЛПС)[44]:

- БДС EN 1073-1:2001 Защитно облекло срещу радиоактивно замърсяване. Част 1: Изисквания и методи за изпитване на проветряемо защитно облекло срещу замърсяване с радиоактивни частици
- БДС EN 1073-2:2004 Защитно облекло срещу радиоактивно замърсяване. Част 2: Изисквания и методи за изпитване на непроветряемо защитно облекло срещу замърсяване с радиоактивни частици
- БДС EN 1082-1:2001 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката за защита срещу порязвания и пробождания от ръчно държани ножове. Част 1: Ръкавици с мрежа от метални пръстени и защитни средства за ръката
- БДС EN 1082-2:2002 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката срещу порязвания и пробождания от ръчно държани ножове. Част 2: Ръкавици и защитни средства за ръката, различни от мрежа от метални пръстени
- БДС EN 1082-3:2002 Защитно облекло. Ръкавици и защитни средства за ръката срещу порязвания и пробождания с ръчно държани ножове. Част 3: Изпитване на срязване при удар от падане от височина за текстил, кожа и други материали
- БДС EN 1146:2006 Средства за защита на дихателните органи. Апарати за защита на дихателните органи, автономни, с отворена система със сгъстен въздух, включващи качулка за евакуация. Изисквания, изпитвания, маркировка
- БДС EN 12021:2002 Средства за защита на дихателните органи. Сгъстен въздух за дихателни апарати
- БДС EN 12083:2001 Средства за защита на дихателните органи. Филтри с дихателни шлангове (Филтри, незакрепени към маска). Филтри за частици, газозащитни филтри и комбинирани филтри. Изисквания, изпитвания, маркировка
- БДС EN 12568:2010 Защитни средства за стъпалата и краката. Изисквания и методи за изпитване на бомбета и метални вложки, устойчиви на пробождане
- БДС EN 12841:2006 Лични предпазни средства при падане. Системи с достъп с въже. Регулиращи устройства с въже
- БДС EN 132:2003 Средства за защита на дихателните органи. Определения на термините и пиктограми
- БДС EN 133:2003 Средства за защита на дихателните органи. Класификация
- БДС EN 134:2003 Средства за защита на дихателните органи. Номенклатура на съставните части

[44] Източник: Български институт за стандартизация. Заглавията и номерата на всички действащи стандарти, въведени в Р България като български във връзка с прилагането на Директива 89/686/ЕИО относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства, са публикувани на http://www.bds-bg.org/standard/search.php?directive_id=67

- БДС EN 135:2002 Средства за защита на дихателните органи. Списък на еквивалентни термини
- БДС EN 13921:2007 Лични предпазни средства. Ергономични принципи
- БДС EN 13921:2007 Лични предпазни средства. Ергономични принципи
- БДС EN 14052:2012 Каски с високи характеристики за индустрията
- БДС EN 14058:2005 Защитно облекло. Облекла за защита срещу студени условия на заобикалящата среда
- БДС EN 14058:2005 Защитно облекло. Облекла за защита срещу студени условия на заобикалящата среда
- БДС EN 14404:2004+A1:2010 Лични предпазни средства. Протектори за коляно за работно положение на колене
- БДС EN 166:2003 Индивидуална защита на очите. Изисквания
- БДС EN 1868:2002 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Списък на еквивалентните термини
- БДС EN 340:2006 Защитно облекло. Общи изисквания
- БДС EN 342:2005 Защитно облекло. Комплекти и облекла за защита от студ
- БДС EN 343:2003+A1:2007 Защитно облекло. Защита срещу дъжд
- БДС EN 352-1:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 1: Антифони, покриващи ушите
- БДС EN 352-2:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 2: Антифони, поставяни на ушите
- БДС EN 352-3:2002 Антифони. Основни изисквания. Част 3: Антифони, покриващи ушите, монтирани върху защитни каски за промишлеността
- БДС EN 352-4:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 4: Антифони, покриващи ушите, чувствителни към нивото на шума
- БДС EN 352-4:2004/A1:2006 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 4: Антифони, покриващи ушите, чувствителни към нивото на шума
- БДС EN 352-5:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 5: Антифони, покриващи ушите, с активно намаляване на шума
- БДС EN 352-5:2004/A1:2006 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 5: Антифони, покриващи ушите, с активно намаляване на шума
- БДС EN 352-6:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 6: Антифони, покриващи ушите, с устройства за комуникация
- БДС EN 352-7:2004 Антифони. Изисквания за безопасност и изпитване. Част 7: Антифони, поставяни в ушите, чувствителни към нивото на шума
- БДС EN 354:2010 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Предпазни въжета

- БДС EN 358:2002 Лични предпазни средства за поддържане при работа и предотвратяване на падане от височина. Колани за поддържане и ограничаване при работа и предпазни въжета
- БДС EN 361:2003 Лични предпазни средства срещу падане от височина. Предпазни колани за цялото тяло
- БДС EN 363:2008 Лични предпазни средства срещу падане. Системи лични предпазни средства срещу падане
- БДС EN 388:2006 Ръкавици за защита от механични рискове
- БДС EN 397:2012 Защитни каски за индустрията
- БДС EN 407:2006 Ръкавици за защита от термични рискове (топлина и/или огън)
- БДС EN 420:2003+A1:2010 Защитни ръкавици. Общи изисквания и методи за изпитване
- БДС EN 421:2010 Защитни ръкавици срещу йонизиращо лъчение и радиоактивно замърсяване
- БДС EN 458:2001 Антифони. Препоръки за избор, използване, обслужване и поддържане. Ръководен документ
- БДС EN 510:2001 Изисквания за защитни облекла срещу риска от захващането им от движещи се части на машини
- БДС EN 511:2006 Защитни ръкавици срещу студ
- БДС EN 529:2006 Средства за защита на дихателните органи. Препоръки за избор, употреба, грижи и поддържане. Ръководство
- БДС EN 60984:2001/A11:2001 Ръкави от изолационен материал за работа под напрежение
- БДС EN ISO 13998:2004 Защитно облекло. Престилки, панталони и елеци за защита срещу срязвания и пробождания от ръчно държани ножове (ISO 13998:2003)
- БДС EN ISO 20345:2011 Лични предпазни средства. Обезопасяващи обувки (ISO 20345:2011)
- БДС EN ISO 20346:2005 Лични предпазни средства. Защитни обувки (ISO 20346:2004)
- БДС EN ISO 20346:2005/A1:2007 Лични предпазни средства. Защитни обувки
- БДС EN ISO 20347:2012 Лични предпазни средства. Работни обувки (ISO 20347:2012)
- БДС EN ISO 4007:2012 Лични предпазни средства. Защита на очите и лицето. Речник (ISO 4007:2012)

4.2.6.3. Хармонизирани стандарти във връзка с прилагането на:

- Директива 2006/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно машините и за изменение на Директива 95/16/ЕО (преработена версия): заглавията и номерата на хармонизираните стандарти, попадащи в обсега на

директивата са публикувани в Официален вестник на Европейския съюз, 24.8.2012 г.[45]

- Директива 89/686/ЕИО на Съвета относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства (ЛПС): заглавията и номерата на хармонизираните стандарти, попадащи в обсега на директивата са публикувани в Официален вестник на Европейския съюз, 16.2.2012 г.[46]

4.2.7. Правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание Закона за висшето образование, Закона за професионалното образование и обучение (ЗПО), Закона за признаване на професионални квалификации и Закона за народната просвета

4.2.7.1. Класификатор на областите на висше образование и професионалните направления

Приет с ПМС № 125 от 2002 г. на основание чл. 9, ал. 3, т. 4 от Закона за висшето образование.

Обн., ДВ бр. 64 от 2002 г., изм. с Решение № 10827 от 27.11.2003 г. на ВАС на РБ - бр. 106 от 2003 г., изм., бр. 32 от 2005 г., доп., бр. 94 от 2005 г.

Области на висше образование	Професионални направления
Педагогически науки	Теория и управление на образованието Педагогика Педагогика на обучението по ...
Хуманитарни науки	Филология История и археология Философия Религия и теология
Социални, стопански и правни науки	Социология, антропология и науки за културата Психология Политически науки Социални дейности Обществени комуникации и информационни науки Право Администрация и управление Икономика Туризъм

[45] Източник: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:256:0001:0050:BG:PDF
[46] Източник: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:045:0001:0024:BG:PDF

Области на висше образование	Професионални направления
Природни науки, математика и информатика	Физически науки Химически науки Биологически науки Науки за земята Математика Информатика и компютърни науки
Технически науки	Машинно инженерство Електротехника, електроника и автоматика Комуникационна и компютърна техника Енергетика Транспорт, корабоплаване и авиация Материали и материалознание Архитектура, строителство и геодезия Проучване, добив и обработка на полезни изкопаеми Металургия Химични технологии Биотехнологии Хранителни технологии Общо инженерство
Аграрни науки и ветеринарна медицина	Растениевъдство Растителна защита Животновъдство Ветеринарна медицина Горско стопанство
Здравеопазване и спорт	Медицина Стоматология Фармация Здравни грижи Спорт
Изкуства	Теория на изкуствата Изобразително изкуство Музикално и танцово изкуство Театрално и филмово изкуство`
Сигурност и отбрана	Национална сигурност Военно дело

4.2.7.2. Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения

Наредбата е приета с ПМС № 265 от 2006 г. на основание чл. 73 от Закона за професионалното образование и обучение.

Обн. ДВ. бр.81 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за признаване на право за упражняване на регулирана професия от физически лица, които притежават общи търговски или общи професионални знания и умения въз основа на професионален стаж, придобит в друга държава членка.

Наредбата урежда условията и реда за провеждане на стаж за приспособяване и на изпит за признаване на правоспособност в случаите, когато професионалният стаж е по-малък от изискуемия.

Наредбата се прилага за професии, които са включени в Списъка на регулираните професии в Република България по чл. 9, ал. 3, т. 13 от Закона за висшето образование и попадат в областите, посочени в приложение № 1 и приложение № 2. (чл. 3, ал. 1).

- Признаване на право за упражняване на регулирана професия въз основа на професионален стаж, придобит в друга държава членка: по професия в област, включена в приложение № 1 (чл. 4); по професия, свързана с търговия, разпространение и професионално използване на токсични продукти и на биологични пестициди за употреба в селското стопанство и в област, включена в приложение № 2 (чл. 5); за ръководител на предприятие (чл. 6); документи за доказване на професионален стаж (чл. 7 – 10).
- Признаване на право за упражняване на регулирани професии въз основа на професионална квалификация, придобита в друга държава членка: въз основа на удостоверение за правоспособност или документ, удостоверяващ завършено образование и обучение, издадени от компетентен орган на друга държава членка и на основание диплома, удостоверение или друг документ за професионална квалификация, издадени в друга държава членка, и съответстващи на изискваните съгласно българското законодателство (чл. 11); допълнителни условия за признаване на право за упражняване на регулирана професия (чл. 12).
- Особени случаи: когато за упражняването на регулирана професия има специфични изисквания, определени с нормативен акт; когато се изисква представяне на доказателство за финансово състояние или застраховка срещу финансови рискове във връзка с професионалната му отговорност (чл. 13).

4.2.7.3. Наредба за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование.

Обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него.

- Съдържание на Списъка (чл. 2): наименованието на професиите; нормативния акт, който ги определя като регулирани професи; органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност.

- Ред за приемане и актуализиране (чл. 3); процедура за включване или изключване на професии от списъка (чл. 4 – 8)
- Информационно осигуряване (чл. 9 – 11).

4.2.7.4. Наредба № 2 за признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание § 5 от Закона за народната просвета.

Обн., ДВ, бр. 40 от 2003 г., изм. и доп., бр. 60 от 2005 г., бр. 32 от 2009 г., бр. 78 от 2011 г.

С наредбата са определени условията и редът за признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави.

- Признаване на училищно обучение, образование и професионална квалификация: процедура за признаване, необходими документи за кандидатстване, срокове; документи за признаване; (чл. 3 – 7)
- Отказ за признаване (чл. 8)
- Признаване на професионална квалификация, придобита в училище на чужда държава (чл. 13)

4.2.7.5. Решение № 619 от 20 юли 2009 г. на Министерския съвет за приемане Списък на регулираните професии в Република България

Решението е прието на основание чл.3 и чл. 6 от Закона за признаване на професионални квалификации

Обн., ДВ., бр.61 от 2009г., изм. и доп., бр. 30 от 2012 г.

С Решението се приема:

- Списък на регулираните професии в Република България (приложение № 1);
- Списък на професионалните сдружения и организации, признати от държавите- членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария, дейността на членове на които се счита за регулирана (приложение № 2);
- Списък на курсовете за обучение със специална структура в държавите - членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария (приложение № 3);
- Списък на видовете регулирано образование и обучение в държавите - членки на Европейския съюз, другите държави от Европейското икономическо пространство и Швейцария (приложение № 4);
- Списък № 1 – 3 на дейности, свързани с признаването въз основа на придобит професионален опит (приложение № 5 – 7);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация за обучение по медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 8);

- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари-специалисти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 9);
- Списък на наименованията на специализираното обучение по медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 10);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на общопрактикуващи лекари в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 11);
- Учебна програма за обучение на медицински сестри в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 12);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на медицински сестри в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 13);
- Учебна програма за обучение на лекари по дентална медицина в държавите-членки на Европейския съюз (приложение № 14);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари по дентална медицина в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 15);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на лекари по дентална медицина - специалисти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 16);
- Учебна програма за обучение на ветеринарни лекари в държавите – членки на Европейския съюз (приложение № 17)
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на ветеринарни лекари в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 18);
- Учебна програма за обучение на акушерки в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 19);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на акушерки в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 20)
- Учебна програма за обучение на магистър-фармацевти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 21);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на магистър-фармацевти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 22);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на архитекти в държавите - членки на Европейския съюз (приложение № 23);
- Списък на доказателствата за професионална квалификация на архитекти в държавите - членки на Европейския съюз, които се ползват от придобити права (приложение № 24);
- Списък на документи и удостоверения, които могат да бъдат изисквани от органите по признаване на професионални квалификаци (приложение № 25);
- Дейности, свързани с търговията и разпространението на токсични продукти (приложение № 26);
- Декларация за временно предоставяне на услуги (приложение № 27).

4.2.7.6. Наредба № 7 от 9.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”

Наредбата е издадена от министъра на образованието, младежта и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

Обн., ДВ, бр. 10 от 2012 г.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 582050 „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи” от област на образование „Архитектура и строителство” и професионално направление 582 „Строителство” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 582050 „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на втора степен на професионална квалификация за специалностите 5820501 „Вътрешни В и К мрежи” и 5820502 „Външни В и К мрежи”.

4.2.7.7. Наредба № 74 от 2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Машинен техник“

Обн., ДВ. бр.78 от 2012 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521010 „Машинен техник” от област на образование „Техника” и професионално направление 521 „Машиностроене, металообработване и металургия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521010 „Машинен техник” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалностите 5210103 „Машини и съоръжения в металургията”, 5210105 „Машини и системи с ЦПУ”, 5210113 „Машини и съоръжения за заваряване”, 5210117 „Технология на машиностроенето”, 5210118 „Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост”, 5210119 „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, 5210120 „Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството”.

4.2.7.8. Наредба № 75 от 2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Машинен монтьор”

Обн., ДВ. бр.78 от 2012 г.

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521040 „Машинен монтьор” от област на образование „Техника” и професионално направление 521 „Машиностроене, металообработване и металургия” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 521040 „Машинен монтьор” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на втора степен на професионална квалификация за специалностите 5210403 „Машини и съоръжения в металургията”, 5210414 „Металообработващи машини”, 5210415 „Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост”, 5210416 „Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост”, 5210417 „Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството”.

4.2.7.9. Наредба № 38 от 9.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Електротехник”

Обн., ДВ. бр.16 от 2012 г.

Наредбата е издаден от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредба се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522010 „Електротехник” от област на образование „Техника” и професионално направление 522 „Електротехника и енергетика” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522010 „Електротехник” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалностите 5220101 „Електрически машини и апарати”, 5220102 „Електроенергетика”, 5220103 „Електрообзавеждане на производството”, 5220104 „Електрообзавеждане на кораби”, 5220105 „Електрообзавеждане на железопътна техника”, 5220106 „Електрообзавеждане на транспортна техника”, 5220107 „Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт”, 5220108 „Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, 5220109 „Електрически инсталации” и 5220110 „Електродомакинска техника”.

4.2.7.10. Наредба № 39 от 9.01.2012 г. за придобиване на квалификация по професията „Електромонтьор”

Обн., ДВ. бр.16 от 2012 г.

Наредбата е издаден от министъра на образованието и науката на основание чл. 17, т. 3 и във връзка с чл. 16, т. 7 от Закона за народната просвета.

С наредбата се определя Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522020 „Електромонтьор” от област на образование „Техника” и професионално направление 522 „Електротехника и енергетика” съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавното образователно изискване за придобиването на квалификация по професията 522020 „Електромонтьор” съгласно приложението към тази наредба определя изискванията за придобиването на втора степен на професионална квалификация за специалностите 5220201 „Електрически машини и апарати”, 5220204 „Електрообзавеждане на производството”, 5220205 „Електрообзавеждане на кораби”, 5220206 „Електрообзавеждане на железопътна техника”, 5220207 „Електрообзавеждане на транспортна техника”, 5220208 „Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градския транспорт”, 5220209 „Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, 5220210 „Електрически инсталации”, 5220211 „Електродомакинска техника” и 5220212 „Електроенергетика”.

4.2.8.11. Наредба № 1 от 10.04.2006 г. за придобиване или признаване на правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката на основание чл. 38, ал. 5 и 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Обн., ДВ, бр. 37 от 2006 г.

С наредбата се уреждат условията и редът:

- за придобиване или признаване на правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията (раздел II);
- за признаване правоспособността на граждани на държави - членки на Европейския съюз (ЕС), на Европейското икономическо пространство (ЕИП) или на Швейцария, придобита в съответните държави, даваща им право да работят с електрокари и мотокари в предприятията в Република България (раздел III);
- за осъществяване на контрол върху обучението и издаването на свидетелство за правоспособност за работа с електрокари и мотокари в предприятията (раздел III).

Наредбата не се прилага за придобиване на правоспособност за управление на електрокари и мотокари, движещи се по пътищата в Република България.

5. Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти[47].

Степента на съответствие между нормативните актове в областта на БЗР с правото на ЕС и Конвенциите на Международната организация по труда, ратифицирани от Р. България е показано в табличен вид, съгласно Приложение № 1 и Приложение № 2.

[47] В обхвата на международните стандарти се включват: регламенти, стратегии и директиви на ЕС, и конвенции на МОТ, ратифицирани от Р България.

II. СИСТЕМА ПО БЕЗОПАСНОСТ И ЗДРАВЕ ПРИ РАБОТА[48]

1. Компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР

1.1. Министерският съвет

Определя и провежда политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 35 ЗЗБУТ).

За контакти: 1594 София, бул. „Дондуков" № 1

тел.централа 02 940 29 99

правителствена информационна служба тел.: 02 940 27 70

факс: 02 980 20 56

www.government.bg

e-mail: GIS@government.bg

1.2. Министърът на труда и социалната политика

Разработва, координира и провежда държавната политика в областта на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 36 ЗЗБУТ).

Министерство на труда и социалната политика

- Разработва, координира и провежда държавната политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд; ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта безопасността и здравето при работа (чл. 3, ал. 1 от УПМТСП[49]).
- Ръководи и координира цялостния контрол по спазване на трудовото законодателство (чл. 4, т. 15 УПМТСП).

Дирекция „Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд":

- участва в разработването на проекти на нормативни актове, чрез които в националното законодателство се въвеждат стандартите на Международната организация на труда и на Съвета на Европа, както и законодателството на

[48] Системата по БЗР обхваща:
- органи на изпълнителната власт или техни административни структури от специализираната администрация, на които с нормативен акт е възложено да извършват дейности, свързани с БЗР;
- други юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, на които с нормативен документ е възложено да извършват дейности, свързани с БЗР;

[49] Устройствен правилник на Министерството на труда и социалната политика

Европейския съюз в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право (чл. 34, т. 1 УПМТСП);

- осъществява координация, консултации и сътрудничество с организациите на работниците и служителите и на работодателите при разработването на нормативни актове в областта на безопасността и здравето при работа, трудовото и осигурителното право (чл. 34, т. 4 УПМТСП);
- участва в подготовката на становища, позиции, анализи и информации в областта на безопасността и здравето при работа и трудовото право, във връзка с участието на българската страна в работата на институциите на Европейския съюз - за съответните работни групи, комитети и други работни форуми, включително за неформални контакти, и участва в тях със свои представители (чл. 34, т. 5 УПМТСП);
- организира и административно обслужва дейността на Националния съвет по условия на труд и на комисиите по трудово законодателство и осигурителните отношения към Националния съвет за тристранно сътрудничество (чл. 34, т. 6 УПМТСП);
- дава становища и прави предложения за усъвършенстване на контролната дейност по спазване на трудовото законодателство (чл. 34, т. 7 УПМТСП);
- организира и осъществява дейността на Националната фокусна точка на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (чл. 34, т. 8 УПМТСП);
- подпомага министъра при определянето на условията и реда за безвъзмездно предоставяне на средствата по фонд „Условия на труд" за финансиране на проекти и програми за подобряване условията на труд (чл. 34, т. 9 УПМТСП).

За контакти: София 1051, ул. „Триадица" № 2

телефон: 02 8119 443

факс: 02 988 44 05; 02 986 13 18

www.mlsp.government.bg

e-mail: mlsp@mlsp.government.bg

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда"

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от

УПИАГИТ[50].

- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).

За контакти: 1000 София, бул. „Дондуков" № 3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

Фонд „Условия на труд" финансира дейности и мероприятия за подобряване на условията на труд (чл. 44, ал. 1 ЗЗБУТ).

За контакти: 1051 София, ул. „Триадица" № 2

тел.: 02 8119 526; 02 8119 502

www.fund.mlsp.government.bg

e-mail: fund@mlsp.government.bg

1.3. Министърът на здравеопазването

Ръководи и координира дейността по опазване и укрепване на здравето при работа (чл. 37 ЗЗБУТ).

Министерство на здравеопазването

- Ръководи, координира и контролира дейностите, свързани с медицинската експертиза на работоспособността (чл. 5, т. 7 от УПМЗ[51]).
- Издава разрешения и удостоверения по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закона за водите, Закона за храните и Закона за здравословни и безопасни условия на труд, както и сертификати и балнеологични оценки за минерални води (чл. 5, т. 24 УПМЗ).

[50] Устройствен правилник на изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда
[51] Устройствен правилник на Министерството на здравеопазването

- Разработва указания за планиране на дейности по опазване на общественото здраве и държавния здравен контрол, включително контрола за безопасност на храните, контрола върху дейностите с опасни отпадъци и върху химичните вещества и препарати, в съответствие със законодателството в тази област (чл. 30 т. 5 УПМЗ).
- Координира, подпомага и осигурява технически дейността на Експертния съвет по биоциди, Комисията за служби по трудова медицина (чл. 30 т. 6 УПМЗ).

Главният държавен здравен инспектор:

- организира, ръководи, координира и контролира дейността на регионалните здравни инспекции (чл. 14, ал. 3, т. 1 УПМЗ);
- организира, ръководи, координира и контролира дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита при осъществяване на мерките по защита на населението от въздействието на йонизиращи лъчения(чл. 14, ал. 3, т. 2 УПМЗ);
- осъществява методическо ръководство и контрол на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на правосъдието, Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи(чл. 14, ал. 3, т. 3 УПМЗ).

За контакти: 1000 София, пл. „Св. Неделя“ № 5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

НЦОЗА осъществява дейности по:

- опазване на общественото здраве, промоция на здравето и профилактика на болестите (ч. 1, ал. 3, т. 1 от ПУДНЦОЗА[52]);
- провежда анализи и изследване на общественото здраве и качеството на живот чрез измерване на здравния статус на населението и отделни негови групи, анализиране и изследване на връзката между общественото здраве и въздействието на факторите на средата (околна, работна, училищна) и условията на живот (хранене, стрес и др.) (чл. 20, ал. 1, т. 1 ПУДНЦОЗА);
- извършва оценка на експозицията и здравния риск за населението от въздействието на биологични, химични и физични вредности в околна и в работна среда и в храни; изготвя препоръки за предотвратяване на неблагоприятни здравни последици (чл. 21, т. 3).

За контакти: 1431 София, бул. „Акад. Иван Евст. Гешов” № 15

тел.: 02 805 6444, факс: 02 9541211

http://ncpha.government.bg

[52] Правилник за устройството и дейността на Националния център по обществено здраве и анализи

e-mail: ncpha@ncpha.government.bg

Регионални здравни инспекции (РЗИ)

Осъществяват държавната здравна политика на територията на съответната област.

Дирекция „Здравен контрол" (чл. 33 УПРЗИ[53]):

- извършва систематичен и насочен здравен контрол по спазването на здравните изисквания в обекти с обществено предназначение, на продукти, стоки и дейности със значение за здравето на населението и на фактори на жизнената среда;
- контролира спазването на здравните изисквания към лицата, работещи в детски заведения, специализираните институции за деца и възрастни, водоснабдителните обекти, предприятията, които произвеждат и търгуват с храни, бръснарските, фризьорските и козметичните салони, по отношение на тяхното здравословно състояние;
- извършва контрол върху химичните вещества и смеси за изпълнение на изискванията по чл. 25, т. 1, 2, 7, 10 и 18 - 22 от Закона за защита от вредно въздействие на химичните вещества и смеси;
- извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област;
- предприема действия по издаване на разрешение за извършване на дейности по разрушаване или демонтаж на азбест и/или азбестосъдържащи материали;
- участва в състава на експертните съвети по устройство на територията, съгласува при необходимост устройствени схеми, общи устройствени и подробни устройствени планове, участва в оценката на съответствието на инвестиционните проекти, когато тя се извършва с приемане от експертен съвет на одобряващата администрация или по искане на физически или юридически лица, дава становище по готовността на строежите за въвеждането им в експлоатация по реда на Закона за устройството на територията;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на здравния контрол.

Държавният здравен контрол за спазване на изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращи лъчения се осъществява от регионалните здравни инспекции, посочени в приложение № 31 към УПРЗИ.

Регионалните здравни инспекции по приложение № 31, чрез дирекция „Здравен контрол" (чл. 36 УПРЗИ):

- извършват контрол на всички видове обекти с източници на йонизиращи лъчения;
- осъществяват контрол по спазване на изискванията на нормативните актове за

[53] Устройствен правилник на регионалните здравни инспекции

осигуряване на радиационната защита на лицата при извършването на дейности с източници на йонизиращи лъчения;

- извършват контрол на всички видове дейности, свързани с йонизиращи лъчения, включително използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели;
- извършват систематични и тематични проверки по проблеми на радиационната защита;
- извършват контрол върху радиационните фактори на жизнената и работната среда;
- извършват контрол върху производство, търговия и използване на стоки с повишено съдържание на радионуклиди;
- създават и поддържат картотека с досиета на обектите с източници на йонизиращо лъчение;
- създават и поддържат база данни с резултати от лабораторните изследвания/измервания и извършват периодичен анализ и оценка на данните;
- организират и съдействат провеждането на задължителното медицинско наблюдение на лицата, работещи в среда на йонизиращи лъчения;
- участват в разработването и осъществяването на мерки, включително и медицински, за защита на хората при извънредни аварийни ситуации, свързани с облъчване на лицата и замърсяването на жизнената и работна среда;
- оказват съдействие на звената по ведомствен здравен контрол към Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи при използване на източници на йонизиращи лъчения.

Дирекция „Профилактика на болестите и промоция на здравето” (чл. 34 УПРЗИ):

- извършва периодичен анализ и оценка на данните за състоянието на жизнената среда и здравния статус на населението, дава предложения и провежда мерки за ограничаване, намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата;
- организира функционирането на Националната система за мониторинг на шума на територията на съответната област;
- организира извършването на изследвания за вредните ефекти на шума върху здравето на населението;
- разработва и участва в изпълнението на регионални програми и проекти в областта на профилактиката на болестите и промоцията на здравето;
- подпомага дирекция "Здравен контрол" при извършването на държавния здравен контрол.

Дирекция „Лабораторни изследвания” (чл. 35 УПРЗИ):

- извършва лабораторни изпитвания и измервания;
- извършва изследвания, свързани с провеждане на мерки за ограничаване,

намаляване и ликвидиране на негативните ефекти от въздействието на факторите на средата от екологични произшествия, аварии и бедствия върху здравето на населението.

За контакти:

РЗИ	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. "Братя Миладинови" №2	073/88 87 01 факс: 073/88 87 03	rzibl@rzibl.org
Бургас	Бургас 8000 ул. "Александровска" № 120	056/81 62 62 факс: 056/81 62 61	rzi@rzi-burgas.com
Варна	Варна 9002 ул. "Брегалница" №3	052/63 40 19 факс: 052/63 46 48	office@rzi-varna.com
Велико Търново	Велико Търново 5002 бул. "Никола Габровски" 23	062/61 43 33 факс: 062 /61 43 70	rzi-vt@rzi-vt.org direktor@rzi-vt.org
Видин	Видин 3701 ул. "Цар Симеон Велики" №76	094/60 17 00; 094/60 16 95 факс: 094/60 16 97	director@riokoz-vidin.net
Враца	Враца 3000 ул. "Черни Дрин" №2	092/66 50 61 факс: 092/66 56 97	rzi@rzi-vratsa.com
Габрово	Габрово 5306 ул. "Брянска" №1	066/80 69 50 факс: 066/80 89 36	gabrovo@rzi-gbr.org
Добрич	Добрич 9300 ул. "Св. св. Кирил и Методий" № 57	058/60 06 14 факс: 058/60 06 92	rzi_dobrich@linkbg.com
Кърджали	Кърджали 6600 ул. "Ген. Владимир Стойчев" № 2, п. к. 70	0361/6 02 90 факс: 0361/6 02 95	rzi.kardjali@gmail.com
Кюстендил	Кюстендил 2502 кв. "Румена Войвода", ул. "Тинтява"	078/55 24 51 факс: 078/55 24 53	rzi_kn@abv.bg
Ловеч	Ловеч 5501 ул. "Съйко Съев" №25	068/60 38 01 факс: 068/60 15 11	rzi@rzi-lovech.com
Монтана	Монтана 3400 пл. "Жеравица" №3	096/30 05 41 Факс: 096/39 17 11	rzi-montana@net-surf.net
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. "Болнична" №17	034/44 30 61 факс: 034/44 53 65	rzi_pz@telecablenet.com
Перник	Перник 2307 ул. "Миньор" №15	076/60 18 81	riokoz_pk@b-trust.org
Плевен	Плевен 5805 ул. "Княз Александър Батенберг I" № 7	064/84 60 98 /82 48 82 факс: 064/82 33 04	rzi@rzi-pleven.com

РЗИ	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Пловдив	Пловдив 4002 ул. “Перущица” №1	032/64 90 00 факс: 032/64 34 38	rzipd@plov.net
Разград	Разград 7200 ул. “Кирил и Медотий” №8	084/61 11 65 факс: 084/66 13 85	rzi_razgrad@mbox.contact.bg
Русе	Русе 7002 бул.”Придунавски” № 68	тел./факс: 082/82 56 23	rzi@rzi-ruse.com
Силистра	Силистра 7500 ул. “Петър Мутафчиев” №81	086/81 61 19 /81 61 48	director@rzi-silistra.com
Сливен	Сливен 8804 ул. “П. Яворов” №1	044/61 62 00	rczsliven@abv.bg
Смолян	Смолян 4700 бул. “България” №26	0301/6 32 93 /6 29 13	rzi_smolyan@mbox.contact.bg
София	София 1233 ул. “Враня” №20	02/813 04 04; факс: 02/831 21 31	director@srzi.bg
Софийска област	София 1000 ул. “Неофит Рилски” №64	02/975 92 40	director_rzi@rzi-sfo.com
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул.”Ст. Караджа”№10	042/63 10 09 факс: 042/60 23 56	rzistz@rzistz.org
Търговище	Търговище 7702 бул. “Трайко Китанчев” 37	0601/6 75 59 факс: 0601/6 40 74	rzitg@mbox.contact.bg rzi_tg@mbox.contact.bg
Хасково	Хасково 6300 ул. “Партиарх Евтимий” №2	038/60 32 30 факс: 038/66 54 89	rzi@haskovo.net
Шумен	Шумен 9700 пл.”Освобождение” № 1	054/80 07 22 факс: 054/80 07 27	office@rzi-shumen.net
Ямбол	Ямбол 8600 ул. “Димитър Благоев” № 71, п. к. 201	046/66 31 70 факс: 046/66 31 77	rzi-yambol@mbox.contact.bg

Национален център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ)

НЦРРЗ е здравно заведение по проблемите на общественото здраве в структурата на националната система за здравеопазване с предмет на дейност научна, научно-приложна, контролна, профилактична, диагностична, учебна и информационна дейност. Центърът осъществява своята дейност по проблемите на радиационната защита самостоятелно или в сътрудничество с други звена и организации у нас и в чужбина (чл. 1, ал. 2 и чл. 3 от ПУДНЦРРЗ[54]).

Центърът изпълнява функции на (чл. 4 ПУДНЦРРЗ):

- специализиран орган на Министерството на здравеопазването по отношение на неговата политика за предотвратяване и/или намаляване на неблагоприятното

[54] Правилник за устройството и дейността на Националния център по радиобиология и радиационна защита

въздействие на източниците на йонизиращи лъчения върху здравето на населението;

- контролен орган за спазване на: изискванията за защита на лицата от въздействието на йонизиращите лъчения, изискванията в ядрени електроцентрали, изследователски ядрени инсталации, съоръжения за управление на радиоактивни отпадъци и други обекти с източници на йонизиращи лъчения; радиационните фактори на жизнената среда - води, храни и стоки със значение за здравето на населението;
- експертен орган по отношение на: оценка на облъчването и на радиационния риск за населението и на професионално облъчваните лица и осигуряването на защита на пациента при медицинско облъчване; оценка на здравословното състояние на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения или са били облъчени при радиационни аварии;
- методичен ръководител на здравните и лечебните заведения по въпросите на радиобиологията, радиационната защита и медицинското осигуряване в случай на радиационна авария;
- учебен и информационен център и база за повишаване на професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- национален координатор във връзка с изпълнение на национални и международни проекти в областта на радиобиологията и радиационната защита.

Центърът осъществява следните дейности и задачи (чл. 6):

- планира и осъществява научноизследователска и научно-приложна дейност в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда проучвания, извършва анализи, изготвя оценки, експертизи и прогнози за определяне на риска от неблагоприятното влияние на йонизиращите лъчения върху здравето на населението като цяло или на групи от него;
- извършва индивидуален дозиметричен контрол на лицата, които работят с източници на йонизиращи лъчения, като:
- определя външното и вътрешното облъчване за професионално облъчвани лица, които са обхванати в национална система за индивидуален дозиметричен контрол:
  - извършва оценка на дозите, получени от професионално облъчваните лица въз основа на данните от проведения индивидуален мониторинг на работното място;
  - издава предписания при превишаване на допустимите индивидуални дози;
  - поддържа регистър на професионално облъчваните лица;
- извършва метрологично осигуряване на средствата за измерване, използвани в медицината чрез:

- метрологична проверка на клинични и индивидуални дозиметри за рентгеново и гама-лъчение и на радиометрични и дозиметрични средства за измерване;
- дозиметрично калибриране на лъчетерапевтичните апарати, на апарати за телегаматерапия и на рентгеновите уредби за дълбока и повърхностна терапия към многопрофилните и специализираните лечебни заведения за оказване на болнична помощ и диспансерите по кожно-венерологични заболявания;

- осъществява наблюдение и контрол на здравословното състояние на професионално облъчваните лица, като:
  - издава заключение за медицинска пригодност на лицата за работа в среда на йонизиращи лъчения;
  - поддържа регистър с данните на лицата, които работят или са работили в среда на йонизиращи лъчения;
  - препоръчва подходящо трудоустрояване на лицата, които имат медицински противопоказания за работа с източници на йонизиращи лъчения;
  - извършва анализ на трудови злополуки и професионални заболявания и разработва профилактични програми;
  - извършва оценка на общосоматична патология на облъчени лица или групи от населението;
- извършва предварително съгласуване на лицензии за използване на източници на йонизиращи лъчения за медицински цели, издавани по реда на Закона за безопасно използване на ядрената енергия;
- осигурява радиационна защита на лицата при медицинско облъчване:
  - разработва програми за осигуряване контрол на качеството на радиологичната апаратура;
  - провежда измервания за оценка параметрите на радиологичната апаратура за намаляване дозата на пациента при запазване качеството на образа;
  - определя национални референтни дозови нива при диагностични изследвания;
- извършва анализ на дозовото натоварване на българското население от използването на йонизиращи лъчения в медицината, промишлеността, науката и ядрената енергетика;
- провежда радиобиологични проучвания за ефектите на йонизиращите лъчения, като:
  - разработва и прилага специализирани молекулярно-биохимични, цитогенетични, хематологични и имунологични методи за оценка на лъчевото увреждане и извършва мониторинг на професионално облъчваните лица и на населението, живеещо в екологично застрашени райони;

- извършва епидемиологични проучвания за оценка на риска от облъчването на населението от радиоактивно замърсяване на територията на страната, на отделни райони с повишен радиологичен риск, на лица, получили професионално облъчване, както и на лица, при които са използвани източници на йонизиращи лъчения за изследване;
- разработва и осъществява лабораторно производство и разпространение на препарати за профилактика и лечение на радиационни и нерадиационни увреждания;
- провежда експериментални изследвания за ефектите на различни фактори за мутагенност, генотоксичност и антимутагенност;

- организира и извършва наблюдение на радиационните фактори на жизнената среда за оценка облъчването на населението като цяло и на отделни групи от него, като:
  - извършва радиационен мониторинг на обекти на околната и жизнената среда;
  - извършва непрекъснат контрол на измененията на гама-фона в района на София;
  - извършва оценка на допълнителното надфоново облъчване на населението;
- извършва медицинско осигуряване на лицата в случай на радиационна авария, като:
  - поддържа непрекъснато екип от специалисти на разположение за действие при радиационни аварии;
  - осигурява специализирана диагностична и експертна помощ на лицата, облъчени при радиационни аварии;
  - извършва окончателни оценки за вида на облъчването и лъчевото натоварване след приключване на ликвидационните работи, включително окончателната идентификация на източника, района, вида и степента на радиационната авария;
  - поддържа регистър на пострадалите при радиационна авария;
  - осъществява продължително медицинско наблюдение на лицата, облъчени при радиационни аварии;
- осъществява контрол на облъчени храни и на облъчвателните технологии при издаване на разрешителни за радиационна обработка на храни и хранителни добавки;
- оказва методична помощ на отделите по радиационен контрол към регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ) по отношение на:
  - процедури, прилагани при държавния здравен контрол за спазването на нормите и правилата за безопасна работа с източници на йонизиращи лъчения;

- контрол върху осигуряване и поддържане на качеството на медицинската радиологична апаратура;
- медицинско наблюдение и оценка на влиянието на йонизиращите лъчения върху здравето на работещите;
- методите, прилагани при държавния здравен контрол на питейни и други води, храни и стоки, имащи отношение към здравето на населението;

- организира и извършва дейност за обучение с цел повишаване професионалната квалификация в областта на радиобиологията и радиационната защита;
- провежда специализирано обучение по радиационна защита за получаване на правоспособност за работа с източници на йонизиращи лъчения;
- разработва, издава и разпространява програми, ръководства, бюлетини, учебни, информационни и други материали, имащи отношение към радиобиологията и радиационната защита, и поддържа Интернет страница със специализирана информация за населението;
- работи по осигуряване на националната система за предотвратяване на радиационно замърсяване и облъчване при ядрен тероризъм, медицинско осигуряване при радиационна авария, структуриране на съвместни екипи за спешни действия при радиационна авария и осигуряване на радиационна защита и безопасност при медицинско използване на източници на йонизиращи лъчения.

За контакти: 1606 София, ул. „Георги Софийски 3”, двор на ВМА, сграда 7

тел.: 02 953 33 52

факс: 02 862 10 59

www.ncrrp.org

e-mail : administration@ncrrp.org

1.4. Министърът на регионалното развитие и благоустройството:

- ръководи осъществяването на държавната политика по устройство на територията, координира дейността на централните и териториалните органи на изпълнителна власт, на органите на местното самоуправление и местната администрация, извършва методическо ръководство и упражнява контрол върху цялостната дейност по устройство на територията (чл. 3, ал. 1 от ЗУТ[55]);
- упражнява контрол по спазването на разпоредбите на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в това число влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряването на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите (чл. 220, ал. 1 ЗУТ);

[55] Закон за устройство на територията

- осъществява контрол върху дейността на Дирекцията за национален строителен контрол (чл. 220, ал. 2 ЗУТ).

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

Дирекция „Технически правила и норми" (чл. 36 от УПМРРБ[56]):

- подпомага министъра при осъществяването на държавната политика по разработването на нормативни актове (издавани самостоятелно или съвместно с други компетентни министри) в областта на проектирането, изпълнението, експлоатацията и разрушаването на строежите и тяхното хармонизиране с правото на Европейския съюз с оглед създаване на условия за изграждането на безопасни, енергоефективни и достъпни строежи с устойчиво използване на природните ресурси;
- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по оценяване съответствието на строителните продукти съгласно Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти съгласно Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета от 21 декември 1998 г. за хармонизиране на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти и прилагането на национална система за оценяване на съответствието, оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти, за които все още няма хармонизирани технически спецификации;
- организира и ръководи цялостната дейност по прилагането на Директива 89/106/ЕИО и Регламент (ЕС) № 305/2011;
- организира и ръководи разработването на техническите нормативни актове, извършва мониторинг и анализ по прилагането им и определя нови изисквания по отношение на безопасността на строежите, на здравето, дълготрайността, икономията на енергия, опазването на околната среда и аспектите от икономически и обществен интерес, като се отчитат съществените характеристики на строителните продукти, и координира взаимната им съгласуваност с цялостната дейност в областта на инвестиционното проектиране и строителство;
- изпълнява функциите на орган, отговорен за уведомяване и провеждане на необходимите процедури за оценка и нотифициране пред ЕК и държавите - членки на ЕС, за органи, оправомощени да изпълняват задачи като трети страни в процеса на оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти в съответствие с Регламент (ЕС) № 305/2011;
- изпълнява функциите на звено за контакт относно продукти в строителството в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 305/2011, предоставящо

[56] Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството

информация относно националните изисквания, приложими за предвидената употреба на всеки строителен продукт;

- определя национални нива на безопасност на сградите и съоръженията и технически класове на строителните продукти по отношение на носимоспособността, огнеустойчивостта, дълготрайността и др. на конструкциите на строежите за прилагането на европейските кодове за проектиране на строителни конструкции;
- осигурява ръководство на научноизследователската дейност, необходима за изработване на националните разпоредби за въвеждане и прилагане на европейските стандарти и норми;
- представлява министерството и участва в национални органи по акредитация, метрология и стандартизация, участва в работни групи по европейска интеграция и в технически комитети по стандартизация към Българския институт за стандартизация и изработва становища по проекти на европейски стандарти с оглед прилагането им в техническите подзаконови нормативни актове;
- организира и разработва механизми и правила за прилагане на Регламент (ЕС) № 305/2011: процедури за оценка, контрол и нотифициране на органи, правила за определяне на национални изисквания за експлоатационните показатели на строителните продукти и механизми за предоставяне на тази информация;
- организира и осъществява общо ръководство на лицата за оценяване на съответствието, на органите за оценяване и проверка на постоянството на експлоатационните показатели на строителните продукти и на органите за техническо оценяване и провежда постоянен контрол върху дейността им;
- организира, координира и ръководи дейността за определяне на национални изисквания към експлоатационните показатели на строителните продукти, за деклариране на нива, класове или гранични нива във връзка с предвидената им употреба, преди да бъдат предоставени на българския пазар;
- предоставя информация за националните изисквания за деклариране на експлоатационни показатели на строителните продукти във връзка с тяхната предвидена употреба преди пускането/предоставянето им на българския пазар.

Дирекция „Водоснабдяване и канализация” (чл. 37 УПМРРБ):

- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в отрасъл „Водоснабдяване и канализация” на национално ниво;
- разработва стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България с основните цели, приоритетите, етапите и необходимите средства и източниците на финансиране за изграждане и развитие на ВиК системите и за повишаване качеството на ВиК услугите;
- разработва нормативни и подзаконови нормативни актове, свързани с развитието и управлението на водоснабдяването и канализацията;
- координира планирането и управлението на ВиК системите на национално ниво.

За контакти: 1202 София, ул. „Кирил и Методий” № 17 – 19

тел: централа : 02 9405 9

факс: 02 987 25 17

www.mrrb.government.bg

e-mail: press@mrrb.government.bg

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК)

ДНСК упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 4, ал. 1 УПДНСК[57]).

ДНСК упражнява контрол за законосъобразността на разрешаването, изпълнението и ползването на всички строежи на територията на Република България, както и на действията на общинските администрации и на участниците в инвестиционния процес (чл. 4, ал. 2 УПДНСК).

Извън обхвата на контролната дейност на ДНСК са строежите по чл. 3, ал. 3 ЗУТ (чл. 4, ал. 3 УПДНСК).

Началникът на ДНСК или упълномощено от него длъжностно лице (чл. 222, 1 ЗУТ и чл. 6, ал. 1 УПДНСК):

- спира незаконни строежи;
- спира строежи, части от тях или отделни строителни и монтажни работи, извършвани в отклонение от одобрените строителни книжа, и дава разрешение за продължаването им след отстраняване на нарушенията и заплащане на дължимите глоби и имуществени санкции;
- забранява достъпа до строежи и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване и недопускане на хора и механизация на строежите;
- забранява захранването с електрическа и топлинна енергия, вода и газ на строежи;
- забранява влагането на строителни продукти, които не са оценени за съответствие със съществените изисквания към строежите, и извършва проверки в местата за производство на строителни продукти;
- забранява ползването на строежи или на части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация;
- забранява достъпа до строежи или до части от тях, които не са въведени в експлоатация по установения ред или се ползват не по предназначението си съгласно издадените строителни книжа и условията за въвеждане в експлоатация, забранява захранването им с електрическа и топлинна енергия,

[57] Устройствен правилник на Дирекцията за национален строителен контрол

вода и газ и разпорежда поставянето на отличителни знаци за ограничаване на достъпа и недопускане на хора и други;

- издава разрешения за ползване на строежи или отказва издаването им;
- предлага отнемането на лицензи на консултанти за извършване оценяване съответствието на инвестиционните проекти и/или за упражняване на строителен надзор;
- издава заповеди за премахване на незаконни строежи;
- издава заповеди за отмяна или изменение на заповедите на началниците на регионалните дирекции за национален строителен контрол, за които не е предвиден пряк съдебен контрол, при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс;
- предписва изпълнение на укрепителни и възстановителни мерки за недопускане на аварии, щети и други на строежи и на части от тях, за които е спряно строителството, действието на строителните книжа или е забранено ползването им;
- разпорежда освобождаване на строежа и на строителната площадка от хора, механизация, изделия, продукти, материали, общоопасни средства и други.

Органите на ДНСК съобразно своята компетентност:

- констатират незаконно строителство;
- констатират нарушения при ползването на строежи или на части от тях;
- констатират нарушения при издаването на строителни книжа;
- изпълняват заповедите за спиране, за забрана на ползването, за забрана на достъпа до строежи и строителни площадки и за премахване на незаконни строежи;
- обследват аварии в строителството;
- заверяват заповедни книги в предвидените от закона случаи.

За контакти: гр.София, бул. „Христо Ботев” № 47

тел.: 02 9159 137

факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

1.5. Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на икономиката, енергетиката и туризма (чл. 3, ал. 1 от УПМИЕТ[58]);

[58] Устройствен правилник на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма;
  - изпълнението на Националния план за инвестиции за периода 2013 - 2020 г. (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката);
- провежда държавната политика в областта на геоложките изследвания и управлението на подземните богатства с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност и привличането на инвеститори, като извършва предвидените в Закона за подземните богатства действия.

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма

Дирекция „Индустриални отношения и управление на държавното участие" (чл. 27 УПМИЕТ):

- организира и координира дейността на министерството в областта на правителствената политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- организира и координира дейността по тристранното партньорство с работодателските и синдикалните организации;
- осъществява участието на министерството в областта на формирането и провеждането на държавната политика относно доходите, трудовата заетост, образованието и професионалната квалификация в реалния сектор в съответствие с политиките на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието, младежта и науката в отделните области.

Дирекция „Техническа хармонизация и политика за потребителите" (чл. 29 УПМИЕТ):

- подпомага министъра при разработването на националните политики в областта на стандартизацията, метрологията и акредитацията и осъществява взаимодействие с националните институции в тези области, по-конкретно с Българския институт за стандартизация, Държавната агенция за метрологичен и технически надзор, Българския институт по метрология и Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация".

Дирекция „Сигурност на енергоснабдяването" (чл. 32 УПМИЕТ):

- подпомага министъра при провеждането на държавната политика по отношение на надеждност на снабдяването с енергия;

- разработва опис на необходимите нови мощности за производство на електрическа енергия по Закона за енергетиката и Закона за безопасно използване на ядрената енергия (ЗБИЯЕ);
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти;
- събира, обработва и поддържа база данни за техническите и производствените показатели за надеждност и контролира изпълнението на производствените, инвестиционните и ремонтните програми и на програмите за есенно-зимната подготовка на енергийните обекти;
- участва в разработването на нормативи за резервите от енергийни горива;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на задължителни показатели за степента на надеждност на снабдяването с електрическа енергия и минимални норми за сигурност на снабдяването с природен газ;
- подпомага министъра при въвеждане на ограничителен режим и временно прекъсване на снабдяването с енергия;
- разработва и предлага за утвърждаване от министъра на режимните фактори при определяне на количествата електрическа енергия от комбинирано производство;
- подпомага министъра при провеждане на държавната политика в областта на управление на радиоактивните отпадъци, управление на отработеното ядрено гориво и извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- организира и координира дейностите при подготовка на предложение за изграждане на национално хранилище за съхраняване и/или погребване на радиоактивни отпадъци по ЗБИЯЕ;
- изготвя, координира и осъществява мониторинг на стратегически планове в областта на извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява мониторинг на изпълнението и координира мерките, произтичащи от задължения по международни договори, и дейностите по изпълнението на програми за повишаване на безопасността и надеждността, изграждането и извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения;
- осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и дяловото разпределение на топлинната енергия;
- поддържа публичен регистър на лицата, извършващи услугата дялово разпределение;
- подпомага министъра при разработване и предлагане на обща годишна квота за задължително изкупуване на електрическа енергия от производители, ползващи местни първични източници (на гориво), до 15 на сто от цялата първична

енергия, необходима за производството на електрическа енергия, консумирана в страната, за всяка календарна година по съображения за сигурност на снабдяването;

- организира и координира разработването и актуализирането на стратегия за управление на отработено ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци и осъществява мониторинг на изпълнението на стратегия за управление на отработеното ядрено гориво и на радиоактивните отпадъци;
- подпомага министъра относно упълномощаването на специализирани учебни центрове за провеждане на обучение и изпит за квалификационна група по Правилника за безопасност и здраве при работа в електрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи и Правилника за безопасност при работа в неелектрически уредби на електрически и топлофикационни централи и по топлопреносни мрежи и хидротехнически съоръжения;
- участва в работни групи по обследване на аварии с енергийни съоръжения.

Дирекция „Природни ресурси и концесии" (чл. 34 УПМИЕТ) участва в разработването и провеждането на държавната политика и стратегия по управление на подземните богатства и развитие на минната индустрия с цел устойчивото развитие на страната, националната сигурност.

За контакти: 1000 София, ул. „Славянска" 8

тел. централа: 02 9407001

факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

1.6. Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- ръководи и контролира осъществяването на автомобилните превози на пътници и товари в Република България. (чл. 2, ал. 1 от ЗАП[59]);
- съвместно с министъра на вътрешните работи ръководи и осъществява контрола по прилагането на закона при извършването на превози на пътници и товари с моторни превозни средства с българска или чуждестранна регистрация с изключение на превозите, извършвани от Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната и от съюзническите и/или чуждите въоръжени сили, преминаващи през територията на Република България или пребиваващи на нея (чл. 91, ал. 1 ЗАП);
- ръководи и контролира гражданското въздухоплаване и гражданските въздухоплавателни средства и съоръжения на територията на Република България (чл. 8, ал. 1 от ЗГВ[60]);

[59] Закон за автомобилните превози
[60] Закон за гражданското въздухоплаване

- провежда държавната политика в железопътния транспорт (чл. 5 от Закона за железопътния транспорт);
- е централен едноличен орган на изпълнителната власт за провеждане на държавната политика в областта на транспорта (чл. 3, ал. 1 от УПМТИТС[61]);
- упражнява своите правомощия в областта на транспорта, като:
  - разработва стратегия за развитие и преструктуриране на транспорта;
  - съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството предлага на Министерския съвет стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
  - създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
  - организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
  - определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
  - издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях;

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" е на пряко подчинение на министъра и извършва разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт (чл. 35, ал. 1 УПМТИТС).

Дирекцията „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт":

- осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в

[61] Устройствен правилник на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията

морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

- организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
- поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

В областта на разследване на авиационните събития дирекцията:

- изпълнява държавни функции по осигуряване безопасността на полетите посредством предотвратяване и разследване на авиационни събития;
- поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни събития: авиационни произшествия, сериозни инциденти и инциденти;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни за авиационните събития;
- изготвя и разпространява информационен бюлетин за авиационните събития;
- анализира действията на физическите и на юридическите лица в областта на въздухоплаването и функционирането на обектите и съоръженията, свързани с конкретното събитие;
- е контактна точка за Република България на европейската система за докладване на авиационни събития и отговаря за разпространяване на информация до заинтересувани страни.

В областта на разследване на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища дирекцията:

- изпълнява държавни функции по независимото разследване на произшествия;
- организира и извършва разследване на произшествието;
- поддържа система за докладване при възникване на произшествия, води архив и поддържа база данни.

В областта на разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт дирекцията:

- поддържа система за задължително и доброволно докладване на произшествия и инциденти;
- организира и осигурява технически разследването на произшествия и инциденти и подпомага работата на създадените за целта комисии;
- води архив за разследванията и поддържа информационна база данни;

- осъществява контакт с органите за разследване на железопътни произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко железопътно произшествие.

Дирекция „Национална транспортна политика” (чл. 52 УПМТИТС):

- разработва целите и приоритетите в развитието на транспортния сектор и принципите при регулирането му;
- разработва и актуализира транспортните стратегии, принципите, етапите и насоките на развитие на отделните видове транспорт, на базата на които изготвя проект на стратегия за развитие на транспорта;
- подпомага министъра в дейността му по провеждане на държавната политика за развитието на пътната инфраструктура;
- съвместно с Агенция "Пътна инфраструктура" изготвя и предлага за утвърждаване от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията и министъра на регионалното развитие и благоустройството стратегия за развитие на пътната инфраструктура и средносрочна програма за изпълнението ѝ;
- организира и координира общата екологична политика в транспортния сектор;
- организира, координира и анализира статистическата информация, необходима за формиране на националната транспортна политика;
- организира и координира общата енергийна политика в транспортния сектор;
- участва в смесени международни и национални работни групи за проучване на международни транспортни разработки, включително за интермодален транспорт;
- събира, анализира и обобщава информацията, свързана с безопасността на движението; въз основа на анализираната информация предлага конкретни мерки и решения.

Дирекция „Човешки ресурси” (чл. 42 УПМТИТС):

- организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
- организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Дирекция „Безопасност, технически надзор и управление при кризи” (чл. 56 УПМТИТС):

- осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
- вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на

съоръжения с повишена опасност;

- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий" № 9

тел./факс: 02 988 5094, тел.: 02 940 9771 (справки), 02 940 9640 (приемна)

www.mtitc.government.bg

Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация" (чл. 2, ал. 5 ЗАП):

- контролира изпълнението на изискванията към пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства;
- разработва републиканската транспортна схема;
- анализира действието на нормативните разпоредби в областта на автомобилния транспорт и оценява ефекта от прилагането им;
- проверява наличието на условията по чл. 7 от ЗАП и на изискванията за достъп до международни превози на пътници и товари;
- осъществява контролни функции по ЗАП.

Дирекция „Автомобилни превози и международна дейност" (чл. 16 УПИАААА[62]):

- анализира прилагането на действащата нормативна уредба, регламентираща автомобилните превози, и прави предложения за нейното усъвършенстване;
- контролира спазването на режимите за извършване на вътрешни и международни автомобилни превози и при констатирани нарушения прави предложения за санкционирането им.

Дирекция „Пътни превозни средства и водачи" (чл. 17 УПИАААА):

- прави предложения за въвеждане на стандарти в съответствие с правилата и наредбите за одобряване типа на нови моторни превозни средства и ремаркета,

[62] Устройствен правилник на изпълнителна агенция „Автомобилна администрация"

на системи, компоненти и отделни технически възли и анализира получените резултати от протоколите от изпитванията;

- създава и поддържа база данни на типово одобрени нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти, отделни технически възли и на регистрирани пътни превозни средства с изменения в конструкцията;
- издава документи за одобряване на типа на пътни превозни средства, необходими за тяхната регистрация или пререгистрация;
- осъществява правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията като компетентен орган при одобряване типа на нови пътни превозни средства, на системи, компоненти и отделни технически възли, монтирани в тях;
- издава удостоверения за транспортна годност на пътните превозни средства, с които се извършват превози на опасни товари, създава и поддържа база данни за издадените удостоверения;
- прави предложения за издаване на разрешения за извършване на периодични проверки за техническа изправност на пътни превозни средства и създава и поддържа база данни за издадените разрешения, в т. ч. на специалистите, извършващи техническите прегледи;
- извършва процедури за одобряване типа на нови моторни превозни средства и техните ремаркета, на системи, компоненти и отделни технически възли;
- прави предложения до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за издаване на разрешения за обучение на водачи, извършващи превоз на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари; създава и поддържа база данни за издадените и отнетите разрешения;
- организира и провежда изпити за професионална компетентност на ръководители на транспортната дейност на лицата, извършващи обществен превоз на пътници и товари, прави предложения за издаване на удостоверения за професионална компетентност и поддържа база данни за издадените удостоверения.

Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ” (Областните отдели „Контролна дейност – ДАИ” (чл. 18 и 18а УПИАА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз

на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (АТР) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);

- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;
- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

За контакти: 1000 София, ул. „Гурко” № 5

www.rta.government.bg

e-mail: avto_a@rta.government.bg

Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация”:

- е администрация, чрез която се осъществяват правомощията на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията по чл. 8, ал. 1 от Закона за гражданското въздухоплаване (чл. 3 УПГДГВА[63]);
- контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им, като за целта контролира:

[63] Устройствен правилник на Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация”

- спазването на нормативните актове, стандарти и правила по безопасността и сигурността на гражданското въздухоплаване;
- летателната годност на ВС на земята и във въздуха, извършва основни, периодични и извънредни технически прегледи и проверки;
- изпълнението на държавните задължения по обслужването и осигуряването на въздушното движение;
- експлоатационната годност на гражданските летища, летателните площадки и съоръженията за навигация, както и на системите и съоръженията за обслужване на пътници, обслужване и осигуряване на въздухоплавателните средства, товарене и разтоварване на багажи и товари;
- изпълнението на държавните задължения по отношение на системата за търсене и спасяване, както и спазването на нормативните актове и плановете за аварийно-спасителното осигуряване на полетите в районите на отговорност на летищата;
- спазването на технологиите по издадените лицензи за оператор по наземно обслужване или самообслужване с оглед постигане сигурността на полетите и предотвратяване на актове на незаконна намеса;
- спазването на изискванията за авиомедицинското освидетелстване на авиационния персонал (чл. 18 УПГДГВА);

❑ контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал, като:

- утвърждава учебните програми на авиационните учебни центрове;
- съгласува програмите за обучение на висшия курс за подготовка на авиационни кадри;
- определя длъжностите, свързани с безопасността на полетите и поддръжка на летателната годност на ВС, които могат да се заемат само от лица с авиационно образование;
- издава, преиздава, заменя, подменя и отнема свидетелства за правоспособност на авиационния персонал, както и вписва, потвърждава, възстановява и заличава класификационни класове в свидетелствата за правоспособност (чл. 19 УПГДГВА).

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий” № 9

тел.: 02 937 1047, факс: 02 980 5337

http://www.caa.bg

e-mail: caa@caa.bg

Изпълнителна агенция „Морска администрация”:

❑ организира и координира дейности по безопасността на корабоплаването в морските пространства и във вътрешните водни пътища на Република България;

- осигурява реалната връзка между държавата и корабите, плаващи под българско знаме;
- упражнява контрол за:
  - спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби;
  - спазването на условията на труд и живот на моряците;
  - предоставянето на услуги по управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони;
  - спазване на изискванията за качество на корабните горива;
- организира и провежда изпити за придобиване на правоспособност от морските лица;
- издава свидетелства за правоспособност на морските лица;
- води регистри на корабите, морските лица, пристанищата и пристанищните оператори в Република България;
- събира и предоставя на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията информация за изпълнението на изискванията за експлоатационна годност на пристанищата и на обектите по чл. 111а, ал. 1 от Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВППРБ);
- прави предложение до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията за преустановяване на дейността или за ограничаване временно или постоянно на експлоатацията на пристанища, които не отговарят на изискванията на закона или извършват пристанищни услуги в нарушение на чл. 116, ал. 5 ЗМПВВППРБ;
- контролира спазването на изискванията за техническа безопасност на пристанищните съоръжения, за охрана на труда и за безопасно осъществяване на товарно-разтоварни операции;
- одобрява плановете за приемане и обработване на отпадъци.

Агенцията контролира:

- българските кораби, с изключение на военните и граничнополицейските, по отношение на спазването на изискванията за регистрирането и идентифицирането им, подготовката и издаването на свидетелства за правоспособност на морските лица, комплектуването на корабите с правоспособен екипаж и изпълнението на всички други изисквания към корабопритежателите, предвидени в закон;
- спазването на условията за безопасност на корабоплаването в акваториите на пристанищата, обработката на опасни и други товари, за които е предвиден специален режим за превоз;

- навигационното осигуряване относно безопасността на корабоплаването във вътрешните морски води на Република България;
- предотвратяването, намаляването и ограничаването на замърсяването на морската среда и на р. Дунав от кораби.

За контакти: 1000 София**,** ул. „Дякон Игнатий" 9

тел.: 02 / 930 09 10, факс: 02 / 930 09 20

http://www.marad.bg

e-mail: bma@marad.bg

1.7. Министърът на вътрешните работи:

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 20, ал. 1 от ЗМВР[64]);
- провежда държавната политика за защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност, обществения ред и защитата при бедствия (чл. 21, т. 1 ЗМВР).

Министерство на вътрешните работи (МВР)

Основни задачи на МВР са:

- осигуряване на пожарна безопасност, извършване на пожарогасителна и спасителна дейност при пожари и извънредни ситуации (чл. 6. т. 7 ЗМР);
- държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и спасителна дейност при пожари, бедствия и извънредни ситуации (чл. 7, т. 12 ЗМВР);
- контрол по изпълнението и прилагането на превантивни мерки за защита по пожарогасителната и спасителната дейност (чл. 7, т. 13 ЗМВР).

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" е национална специализирана структура на МВР за осигуряване на пожарна безопасност (чл. 52, ал. 1 ЗМВР).

За изпълнение на задачите си Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол;
- пожарогасителна дейност;
- спасителна дейност;

[64] Закон за Министерството на вътрешните работи

- разрешителна и контролна дейност на търговци, извършващи дейности по пожарна безопасност в обекти и/или експлоатация на уреди и съоръжения, свързани с пожарната безопасност;
- разрешителна и контролна дейност на продукти за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност;
- неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване;
- химическа, биологическа и радиационна защита при инциденти и аварии, свързани с опасни вещества и материали, и овладяване на екологични инциденти;
- определяне на пожарните характеристики на строителни продукти и тактико-техническите и експлоатационните показатели на пожаротехническо и аварийно-спасително оборудване и гасителни вещества;
- разработване на методики за установяване на причините за възникване на пожари.

За контакти: 1000 София, ул. „6-ти Септември” № 29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

1.8. Министърът на земеделието и храните:

- е централен едноличен орган на изпълнителната власт, който ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на земеделието, селските райони, горите, рибното стопанство и аквакултурите (чл. 4, ал. 1 от УПМЗХ[65]);
- управлява и контролира процесите на изпитване и установяване техническата изправност на земеделската техника (чл. 6, т. 14 УПМЗХ).

За контакти: 1040 София, бул. „Христо Ботев” 55

тел.: 02 985 11 858, 02 985 11 384

www.mzh.government.bg

Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от УПКТИ[66]):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника, наричана по-нататък „техниката”;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с

[65] Устройствения правилник на Министерството на земеделието и храните
[66] Устройствен правилник на контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

нея;

- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти:

- Контролно-техническата инспекция

1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

- Главна дирекция „Изпитване и сертифициране”

4023 гр. Пловдив, ул. Ягодовско шосе №35, пк. 104

тел.: 032 632 384, факс: 032 265

e-mail: dic@filibe.net

- Териториално звено Русе

7000 гр. Русе, бул. Тутракан №94, пк 370

тел.: 082 846 051, факс: 082 842 094

e-mail: testlab@dir.bg

РС[67]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Благоевград	Благоевград 2700 ул. Ив.Михайлов, № 49, ет.3, ст.320 и 321	073/884131, факс: 0889/009057	blagoevgrad@tcibg.eu
Бургас	Бургас 8000 ул.Фердинандова 5, ет.5, ст.509	056/81 62 62 факс: 0886/742446	burgas@tcibg.eu
Варна	Варна 9002 ул. Алеко Константинов 17, ет.1, ст.1	052/621230 факс: 0889/201662	varna@tcibg.eu
Велико Търново	Велико Търново 5002 ул. Магистрална 30, ет.3	062/670550 факс: 0886/742450	v.tarnovo@tcibg.eu
Видин	Видин 3701 ул. Рибарска 12, ет.3, ст.33	094/601221 факс: 0884/930798	vidin@tcibg.eu
Враца	Враца 3000 ул. Христо Ботев 78, ет.2	092/663154 факс: 0885/903060	vratsa@tcibg.eu
Габрово	Габрово 5306 ул. Брянска 30, ет.11, ст.9	066/803672 факс: 0887/233842	gabrovo@tcibg.eu
Добрич	Добрич 9300 пл. Свобода 5, ет.8, ст.806	058/601047 факс: 0886/742464	dobrich@tcibg.eu
Кърджали	Кърджали 6600 бул. България 2А	0361/62078 факс: 0886/742466	
Кюстендил	Кюстендил 2502 бул. Македония 2, ет.4, ст.2	078/550698 факс: 0884/362040	kustendil@tcibg.eu
Ловеч	Ловеч 5501 бул. Търговка 43, ет.9, ст.911	068/600305 факс: 068/60 15 11	lovech@tcibg.eu
Монтана	Монтана 3400 жк Младост 2, ул.Монтана 22, ет.2, ст.14	096/301236 факс: 0884/362042	montana@tcibg.eu
Пазарджик	Пазарджик 4400 ул. Екзарх Йосиф 3, ет.4, ст.13	034/441737 факс: 0889/000905	pazardzhik@tcibg.eu
Перник	Перник 2307 пл. Св. Иван Рилски 1, ет.15, ст.1, 2	076/601466 факс: 0886/742476	pernik@tcibg.eu
Плевен	Плевен 5805 ул. "Дойран" №136, ет.6, ст.68 и 69	064/837302 факс: 0886/742473	pleven@tcibg.eu
Пловдив	Пловдив 4002 бул. Марица 122 ет.2 ст.1 и ст.11	032/622815 факс: 0889/000904	plovdiv@tcibg.eu

[67] Регионална служба

РС[67]	Адрес	Телефон/ Факс	Ел. Поща
Разград	Разград 7200 бул. България 15, ет.4, ст.13	084/661935 факс: 0885/720793	razgrad@tcibg.eu
Русе	Русе 7002 ул. Одрин 5, ет.1	082/874076 факс: 0886/742461	ruse@tcibg.eu
Силистра	Силистра 7500 ул. Христо Смирненски 2, ет.5	086/822301 факс: 0886/742462	silistra@tcibg.eu
Сливен	Сливен 8804 ул. Цар Освободител 1, ет.3, ст.315	044/662894 факс: 0886/742453	sliven@tcibg.eu
Смолян	Смолян 4700 бул. България 69, ет.1, ст.8	0301/63454 факс: 0301/63454	smolyan@tcibg.eu
София-град	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 326 факс: 0888/212312	s.grad@tcibg.eu
София-област	София 1618 бул. "Цар Борис III" 136, ет.8	02/8952 325 факс: 0889 509558	s.oblast@tcibg.eu
Стара Загора	Стара Загора 6001 ул. "Цар Симеон Велики" 157, блок Б, офис 16	042/260092 факс: 0886/742341	s.zagora@tcibg.eu
Търговище	Търговище 7702 ул. Иван Вазов 1, ет.2, ст.204, 206	0601/65103 факс: 0601/65103	targovishte@tcibg.eu
Хасково	Хасково 6300 ул. Патриарх Евтимий 2, ет.3, ст.106,107	038/624280 факс: 0889/201304	haskovo@tcibg.eu
Шумен	Шумен 9700 ул. Цар Калоян 1, ст.2	054/830404 факс: 0886/742443	shumen@tcibg.eu
Ямбол	Ямбол 8600 ул. Търговска 164, ет.3	046/669075 факс: 0886/742441	yambol@tcibg.eu

1.9. Министърът на околната среда и водите:

- осъществява държавната политика по опазване на околната среда (чл. 8, ал. 1 от ЗООС[68]);
- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма ЗООС);
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел

[68] Закон за опазване на околната среда

опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).

- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от УПМОСВ[69]).

Министерството на околната среда и водите осъществява контрол върху компонентите на околната среда и факторите, които им въздействат (чл. 148, ал.1 ЗООС).

Дирекция „Превантивна дейност" осъществява (чл. 37 УПМОСВ):

- политиката по предотвратяване и превантивен контрол на замърсяването на околната среда;
- методическо ръководство на ИАОС по отношение на издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането и отмяната на комплексните разрешителни и по осъществяване контрола на шума в околната среда;
- оценка на получената информация за планирани промени в работата на инсталации с издадени комплексни разрешителни, включително за наличие на „съществена промяна";
- контрол по спазване на сроковете за приключване и изискванията към процедурите по комплексни разрешителни и методическо ръководство на контрола по издадените комплексни разрешителни;
- изпълнение на задълженията в съответствие с международната нормативна уредба по регистрите за изпускането и преноса на замърсители и участие в съответните работни органи;
- координиране и контрол по изпълнението на програми за отстраняване на щетите върху околната среда от минали действия или бездействия при приватизация;
- организиране и ръководство на цялостната дейност на схемата на Общността за управление по околна среда и одит - EMAS, и провеждане на процедури за регистрация и контрол на съответствието с изискванията за регистрация по EMAS;
- координиране съвместно със заинтересуваните министерства и ведомства на дейностите по защита от шум в околната среда;
- провеждане на процедури за определяне на превантивни и оздравителни мерки при непосредствена заплаха за възникване на екологични щети или при причинени екологични щети в случаите, когато компетентен орган е министърът на околната среда и водите;
- политиката по прилагане на международни актове (конвенции) в областта на управлението на химикалите относно: процедурата по предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химикали и пестициди, устойчивите органични замърсители, трансграничните

[69] Устройствен правилник на Министерството на околната среда и водите

въздействия на промишлените аварии;

- участие в изготвянето на предложения за оценяване на вещества, предложения за идентифициране на особено опасни вещества за разрешаване и предложения за ограничаване на химикали;
- дейности във връзка с вноса и износа на опасни химикали;
- провеждане на процедури и изготвянето на проекти на разрешителни за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и за ограничаване на последствията от тях;
- предоставяне на информация на обществеността за рисковете и безопасната употреба на химикалите;
- поддържане на публични регистри:
  - на експертите, извършващи екологична оценка и ОВОС;
  - с данни за извършване на процедурите по ОВОС и екологична оценка на планове и програми;
  - с данни за резултатите от издаването, преразглеждането, изменението и актуализирането на комплексните разрешителни и информационна база данни за най-добрите налични техники;
  - на операторите, осъществяващи стопански дейности в обхвата на нормативната уредба по отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
  - за осъществяваните дейности по химикали.

За контакти: 1000 София, бул. „Мария Луиза” № 22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

Изпълнителна агенция по околна среда

Изпълнителната агенция по околна среда е администрация към министъра на околната среда и водите за осъществяване прилагането на изискванията на законодателството и нормативната уредба, свързани с околната среда, в т.ч. ръководство на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) (чл. 2, ал. 1 от УПИАОС[70]).

Главна дирекция „Лабораторно-аналитична дейност” извършва лабораторно-аналитична дейност, свързана с набиране и анализ на проби от околната среда, за осигуряване дейността на НСМОС по заявка от басейновите дирекции за управление на водите, регионалните инспекции по околната среда и водите, външни клиенти, както и по сигнали и жалби на граждани, правителствени и неправителствени организации (чл. 16 УПИАОС).

[70] Устройствен правилник на Изпълнителната агенция по околна среда

Дирекция „Мониторинг и оценка на околната среда” (чл. 17 УПИАОС):

- администрира НСМОС;
- администрира Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на гама-фона в Република България и автоматизираната система за радиационен мониторинг на река Дунав в района на АЕЦ "Козлодуй";
- извършва анализи и оценки на състоянието на околната среда по компоненти и фактори;
- разработва и прилага индикатори и методологии за оценка на състоянието и въздействието върху околната среда;
- изготвя национално представителна информация за състоянието на околната среда и природните ресурси.

Дирекция „Разрешителни режими” (чл. 18 УПИАОС):

- провежда процедури по издаване, преразглеждане, актуализиране, изменяне и отменяне на комплексни разрешителни по реда на глава седма, раздел II от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и Наредбата за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на Европейския регистър за изпускане и пренос на замърсители (ЕРИПЗ) съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 166/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 януари 2006 г. за създаване на Европейски регистър за изпускането и преноса на замърсители и за изменение на Директиви 91/689/ЕИО и 96/61/ЕО на Съвета;
- изготвя доклади съгласно изискванията на Регламент (ЕО) 11/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно създаване на ЕРИПЗ;
- осъществява административно управление, текущо поддържане и осигуряване на ефективно функциониране на публичния регистър за резултатите от мониторинга на емисиите, предвиден в комплексните разрешителни, съгласно чл. 130 ЗООС.

За контакти: 1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, п.к. 251

тел.: 02 940 64 78, факс: 02 955 90 15, telex: 02 238 94

www.eea.government.bg

e-mail: ncesd@eea.government.bg

1.10. Министърът на отбраната

Контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от ЗОВСРБ[71]).

[71] Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България

Министерство на отбраната

Дирекция „Управление на човешките ресурси”: подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й (чл. 30, т. 21 от УПМО[72]).

За контакти: 1092 София, ул. „Дякон Игнатий” № 3

тел. централа: 02 92 20 922, факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

1.11. Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН)

ДАМТН осъществява следните дейности (чл. 3, ал. 2 от УПДАМТН[73]):

- в областта на държавното управление на метрологията:
  - оправомощава или отнема оправомощаването на лица за извършване на проверка на средства за измерване;
  - осъществява метрологичен надзор;
  - по предложение на председателя на Българския институт по метрология (БИМ) определя периодичността на проверката на средствата за измерване в употреба, които подлежат на контрол, и предлага на председателя на БИМ отменяне на одобрението на типа на средствата за измерване, когато при метрологичния надзор се установи, че е налице основание по чл. 36, ал. 1 от Закона за измерванията;
- осъществява надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на продуктите със съществените изисквания по чл. 9, ал. 1 от Закона за техническите изисквания към продуктите, издава предписания на лица, получили разрешение за оценяване на съответствието, за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 14в, ал. 4 от Закона за техническите изисквания към продуктите, обявява в Информационната система за нотифицираните и оправомощените органи в областта на директивите от „Нов подход”;
- издава и отнема разрешения на лица за оценяване съответствието на медицински изделия по чл. 61, ал. 1 и чл. 72, ал. 1 от Закона за медицинските изделия и издава заповеди за временно спиране на дейността им в случаите по чл. 71, ал. 4 от Закона за медицинските изделия;

[72] Устройствен правилник на Министерството на отбраната
[73] Устройствен правилник на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор

- осъществява технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- издава и отнема лицензии на лица за осъществяване на технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- регистрира и издава удостоверения на лица за извършване на дейностите поддържане, ремонтиране и преустройване на съоръжения с повишена опасност, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- ръководи методически специализираните органи за технически надзор на Министерството на транспорта, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната;
- дава становища за издаване на разрешително по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда, за изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи предприятия и/или съоръжения, класифицирани като „предприятия и/или съоръжения с нисък рисков потенциал" или като „предприятия и/или съоръжения с висок рисков потенциал";
- осъществява контрол на качеството на течните горива;
- регистрира и издава удостоверения на лица, които извършват монтаж или монтаж и ремонт на тахографи, заличава лицата от регистъра и обезсилва издадените удостоверения;
- организира издаването на официален бюлетин, в който се публикува определена с нормативни актове информация относно дейността на ДАМТН.

За контакти: 1797 София, бул. „Г.М. Димитров" №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

1.12. Национален осигурителен институт (НОИ)

Съгласно Кодекса за социално осигуряване НОИ:

- администрира задължителното осигуряване за инвалидност, трудова злополука и професионално заболяване;
- осъществява контрол по отношение експертизата на работоспособността;
- разследва трудовите злополуки;
- поддържа информационна система за трудовите злополуки и професионалните болести;
- определя размера на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест"
- фонд „Трудова злополука и професионална болест" на ДОО финансира мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните

болести и за подобряване условията на труд (чл. 65 КСО).

За контакти: 1303 София, бул. „Ал. Стамболийски” № 62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

Капацитет на компетентните органи с функции и отговорности в областта на БЗР

Капацитетът е сложно съставно понятие, което включва множество показатели, по които трябва да се направи конкретно изследване за възможността на отделния орган на изпълнителната власт да изпълнява функциите и задачите, възложени му с нормативните актове.

На изследване следва да се подложи съответствието между функциите и задачите и:

- административната структура – централна и териториална администрация;
- съотношението на общата и специализираната администрация;
- персонала – брой, квалификация, преквалификация и обучение;
- материалната база;
- материално – техническото обезпечаване на дейността;
- хардуерното, софтуерното, програмното, комуникационното и информационното обезпечаване на дейността и персонала, зает с нея;
- сложността на извършваните дейности и необходимото време за извършването им;
- териториалното разположение и разпределение на обектите за контрол, както и техният брой, структура, големина и достъпност;
- утвърдените правила, процедури и методи за извършване на отделните дейности;
- специализацията и интегрирането на дейността и контрола;
- методите на взаимодействие и координация между отделните административни органи при осъществяване на съвместна дейност;
- и други.

Компетентните органи, не поддържат публична информация за капацитета си да изпълняват функции и отговорности в областта на БЗР. Обикновено подобна информация се изготвя на базата на анализ и оценка по посочените по-горе показатели и се използа от звената с ръководни функции при разработването и провеждането на конкретни политики и програми. За целите на настоящия профил, с оглед осигуряване на информация за капацитета на всеки орган на изпълнителната власт е представена информация за администрациите, които имат отговорности по БЗР съгласно устройствените им правилници.

- Министерството на труда и социалната политика – в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция „Трудово право, обществено осигуряване и условия на труд" с функции в областта на трудовото и осигурителното право, и безопасността и здравето при работа - на национално ниво.
- Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда" – с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на инспекцията разпределена в 3 специализирани дирекции на централно ниво и 21 териториални дирекции.
- Министерството на здравеопазването - в структурата на специализираната администрация е създадена дирекция „Обществено здраве и управление на специализирани донорски програми" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Националния център по обществено здраве и анализи - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и административната структура на центъра, обособена в 5 дирекции и 3 самостоятелни отдела.
- Регионални здравни инспекции - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и териториалната структура на инспекциите със седалище населеното място - административен център на областта.
- Националния център по радиобиология и радиационна защита - центърът е структуриран в специализирани звена в съответствие с основните направления на дейност в областта на радиобиологията, радиационната защита, радиационния контрол, медицинската радиологична защита и учебно-информационната дейност.
- Министерството на регионалното развитие и благоустройството - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Технически правила и норми" и дирекция „Водоснабдяване и канализация" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Дирекцията за национален строителен контрол - Дирекцията за национален строителен контрол е структурирана в обща и специализирана администрация и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела.
- Министерството на икономиката, енергетиката и туризма - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Техническа хармонизация и политика за потребителите" и дирекция „Сигурност на енергоснабдяването" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията - в структурата на специализираната администрация са създадени дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" и дирекция „Национална транспортна политика" с функции по БЗР от компетентността на министъра.
- Изпълнителна агенция "Автомобилна администрация" – с устройствения

правилник специализираната администрация е организирана в 2 дирекции и една главна дирекция с 27 областни отдела „Контролна дейност – ДАИ”.

- Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация” - с устройствения правилник е утвърдена числеността на персонала и структура на главната дирекция. Специализираната администрация се състои от 2 дирекции и има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване.
- Изпълнителна агенция „Морска администрация” - с устройствения правилник е определена числеността на персонала и структурата на специализираната администрация - 6 дирекции, 4 от които териториални.
- Министерството на вътрешните работи – със Закона за Министерството на вътрешните работи е създадена главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” със специализирани функции. Към главната дирекция са създадени областни и регионални структури за пожарна безопасност и защита на населението.
- Министерството на земеделието и храните – с устройствения правилник не е посочена специализирана дирекция с функции в областта на БЗР от компетенциите на министъра.
- Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните – с устройствения правилник са определени числеността и структурата на инспекцията – с 28 регионални служби в административните центрове на областите и 2 териториални звена за изпитване и сертифициране.
- Министерството на околната среда и водите – с устройствения правилник са вменени функции по БЗР от компетентността на министъра на дирекция „Превантивна дейност”.
- Изпълнителната агенция по околна среда – с устройствения правилник специализираната администрация е обособена в две дирекции и една главна дирекция с 14 териториални звена.
- Министерството на отбраната – дирекция „Управление на човешките ресурси”, според устройствения правилник на министерството, подпомага министъра по контрола и управлението на дейността по БЗР в системата на министерството.
- Държавната агенция за метрологичен и технически надзор - специализираната администрация на ДАМТН е организирана в една дирекция и 4 главни дирекции с териториални звена.
- Национален осигурителен институт – институтът разполага с 28 териториални поделения „Районно управление социално осигуряване” със седалище в градовете областни центрове.

2. Компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР[74].

2.1. Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”:

- осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности;
- осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение;
- упражнява специализирания контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон.

За контакти: 1000 София, бул. „Дондуков” № 3

тел./факс: 02/987 47 17

www.gli.government.bg

e-mail: secr-idirector@gli.government.bg

2.2. Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява:

- метрологичен надзор;
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите;
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност;
- контрол на качеството на течните горива;

За контакти: 1797 София, бул. „Г.М.Димитров” №52А

тел.: 02 980 89 20 (председател); 02 980 63 17 (деловодство)

факс: 02 986 17 07

http://www.damtn.government.bg

e-mail:damtn@damtn.government.bg:

2.3. Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството:

Дирекцията за национален строителен контрол упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и

[74] Съгласно Закона за инспектиране по труда

другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството.

За контакти: София, бул. „Христо Ботев” № 47

тел.: 02 9159 137, факс: 02 952 19 91

www.dnsk.mrrb.government.bg

e-mail: dnsk@dnsk.mrrb.government.bg

2.4. Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” извършва:

- превантивна дейност;
- държавен противопожарен контрол;
- превантивен контрол.

За контакти: 1000 София, ул. „6-ти Септември” № 29

тел.: 02 982 50 00 - Централа МВР

www.mvr.bg

2.5. Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със:

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;

- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

За контакти: 1618 София, бул. „Цар Борис III” № 136, вх. Б, ет. 8

тел.: 8952 310, факс: 8952 313

www.tcibg.eu

e-mail: kti@mbox.contact.bg

2.6. Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за:
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

За контакти: София, ул. „Славянска” 8

тел. централа: 02 9407001, факс: 02 987 2190; 02 981 9970; 02981 5039

www.mi.government.bg

e-mail: e-docs@mee.government.bg

2.7. Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния

транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

За контакти: 1000 София, ул. „Дякон Игнатий" № 9

Справки: телефон 02 940 9771

Приемна: телефон 02 940 9640

Тел./Факс: 02 988 5094

www.mtitc.government.bg

2.8. Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване;
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда.

За контакти: 1000 София, бул. „Мария Луиза" № 22

тел.: 02 940 6000

www.moew.government.bg

e-mail: feedback@moew.government.bg

2.9. Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия.

За контакти: 1092 София, ул. „Дякон Игнатий" № 3

Телефонна централа: 02 92 20 922, Факс: 02 987 96 93

www.mod.bg

e-mail: presscntr@mod.bg

2.10. Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд.

За контакти: 1000 София, пл. „Св. Неделя“ № 5

тел.: 02 981 01 11

www.mh.government.bg

2.11. Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;
- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

За контакти: 1000 София, бул. Дондуков 52

Информационен център на НАП: 0700 18 700

www.nap.bg

e-mail: nap@nra.bg и infocenter@nra.bg

2.12. Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт.

За контакти: 1303 София, бул. „Ал. Стамболийски” № 62 – 64

тел.: 02 926 10 10; 089 419 10 10; 088 218 70 10

www.noi.bg

e-mail: noi@nssi.bg

3. Организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

3.1. Организации на работодателите

3.1.1. Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ)

АИКБ е сдружение с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза, действаща на основание на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Асоциацията е юридическо лице със седалище в град София и адрес на управление район "Изгрев", ул. "Фредерик Жолио-Кюри" № 20, ет. 8. За контакти: тел.: 00359 2/963 37 52, 963 37 56; website: www.bica-bg.org; e-mail: bica@bica-bg.org.

С Решение № 640 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, АИКБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Асоциацията са:

- защита на общите интереси на нейните членове,
- усъвършенстване на корпоративното управление,
- развитие на инвестиционните процеси у нас,
- ускоряване на подготовката на нейните членове за участие в Единния европейски пазар.

3.1.1.1.Предмет на дейност:

- Събиране и разпространяване на информация за законодателството в страната и чужбина, както и всякаква друга информация полезна за дейността на Асоциацията и нейните членове.
- Организиране на форуми за размяна на идеи, опит и друга информация в сферата на корпоративното управление, инвестиционния процес и европейската интеграция.
- Съдействие за вътрешните и външните комуникации на членовете.
- Координиране на проучвания, проекти и дейности от общ интерес на членовете си.
- Други дейности, незабранени от българското законодателство, вкл.: издателска дейност; организиране на семинари и конференции; консултантска дейност; извършване на анализи и икономически прогнози и информационни услуги.

3.1.1.2.Членство, права и задължения

Членове на Асоциацията могат да бъдат български и чуждестранни юридически лица и дееспособни физически лица. Членуването в Асоциацията е доброволно. Всеки член има право да участва в управлението на Асоциацията, да бъде информиран за нейната

дейност, да се ползва от имуществото и, от резултатите от нейната дейност по реда, предвиден в Устава на асоциацията.

Членовете на Асоциацията могат да учредяват местни (областни, общински) структури в съответствие с административното устройство на страната.

В Асоциацията могат да членуват като колективни членове отраслови организации, браншови организации, други организации на работодатели и сдружения.

3.1.1.3. Органи на Асоциацията

Общо събрание, Национален съвет, Управителен съвет, Контролен съвет и Главен секретар.

- Общото събрание е върховен орган на Асоциацията. То се състои от всички членове на Асоциацията. Общото събрание:
  - определя главните насоки за развитие на Асоциацията;
  - изменя и допълва Устава и приема други вътрешни актове;
  - избира и освобождава членовете на Националния съвет, Управителния и Контролния съвети;
  - взема решение за преобразуване и прекратяване на Асоциацията;
  - приема бюджета на Асоциацията;
  - приема отчет за дейността на Националния съвет и Управителния съвет;
  - одобрява доклада на Контролния съвет;
  - отменя решения на другите органи на Асоциацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актови;
  - взема и други решения, предвидени и произтичащи от Устава.
- Националният съвет е орган на Общото събрание, който действа в периодите между заседанията на Общото събрание. Избира се от Общото събрание и се състои от физически лица, сред които представители на холдинговите, инвестиционни и други търговски дружества, на местните структури. Членовете на Националния съвет се избират за срок до 3 години, и могат да бъдат преизбирани без ограничение. Националният съвет:
  - определя насоките на работата на Управителния съвет;
  - изпълнява функциите на Общото събрание в периода между заседанията му;
  - приема и изключва членове на Асоциацията;
  - взема решение за откриване и закриване на клонове;
  - взема решение за участие в други организации;
  - приема основните насоки и програмата за дейността на сдружението;
  - защитава интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
  - взема решения относно дължимостта и размера на членския внос;

- избира и назначава главен секретар на Асоциацията;
- отчита дейността си пред Общото събрание;
- може да създава постоянни и временни комисии по значими за членовете на Асоциацията въпроси, както и да определя тяхната компетентност.

- Управителен съвет. Управителен орган на Асоциацията, който се състои от 3 (три) до 7 (седем) физически лица, избрани от Общото събрание за срок до три години, като могат да бъдат преизбирани без ограничение. Управителният съвет:
  - определя обема на представителната власт на отделни негови членове;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Националния съвет;
  - разработва и предлага насоки за развитието на Асоциацията;
  - в рамките на предоставената му от Националния съвет компетентност осигурява защита на интересите на членовете на Асоциацията пред всички органи и организации в страната и чужбина;
  - разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;
  - отчита се за извършената дейност пред Общото събрание, а в периода между Общите събрания пред Националния съвет.
  - подготвя и внася в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание проект за годишен бюджет;
  - подготвя и внася ежегодно в Националния съвет за обсъждане и в Общото събрание отчет за дейността на Асоциацията;
  - определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
  - определя адреса на сдружението;
  - взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
  - изпълнява и други задължения, предвидени в Устава.

- Контролен съвет. Орган на Общото събрание на Асоциацията. Състои от 3 до 7 физически лица и не може да включва повече от един представител, на който и да е член на Асоциацията. Холдингови структури или свързани лица по смисъла на търговския закон не могат да имат повече от един представител в Контролния съвет. Членовете на Контролния съвет се избират за срок до три години, като едно и също лице не може да заема длъжността повече от два последователни мандата. Контролният съвет:
  - осъществява цялостната ревизионно-контролна дейност върху изпълнение на решенията на Общото събрание, на Управителния съвет и тези, произтичащи от нормативните актове и вътрешно устройствени документи;

- има право на достъп до всички документи на Асоциацията с оглед осъществяване на функциите си;
- уведомява Управителния съвет и може да свика извънредно Общо събрание при установяване на нарушения на финансовата, договорната и уставна дисциплина;
- се отчита пред Общото събрание.

- Главнен секретар. Избира се и се назначава от Националния съвет. Главният секретар:
  - организира изпълнението на решенията на Националния и Управителния съвет на Асоциацията;
  - организира дейността на Асоциацията, осъществява оперативното ръководство, осигурява стопанисването и опазването на нейното имущества;
  - се разпорежда със средствата за издръжка на Асоциацията в рамките на утвърдения бюджет;
  - сключва договори (назначава и освобождава) със служители на Асоциацията в съответствие с утвърдения от Управителния съвет щат;
  - участва в заседанията на управителния съвет;
  - представлява Асоциацията по решение на Управителния съвет.

3.1.2. Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)

БСК е неправителствена организация, учредена на 25 април 1980 г., в която могат да членуват български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица, които извършват стопанска дейност. БСК е юридическо лице, със седалище град София, с адрес на управление община Столична, район "Триадица" ул."Алабин" 16-20. За контакти: тел.: 02/ 932 09 11, факс: 02/ 987 26 04; website: www.bia-bg.com; e-mail: office@bia-bg.com.

С Решение № 639 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, БСК е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Основните цели на БСК са да:

- представлява и защитава интересите на своите членове пред държавните, обществени и международни органи и организации;
- съдейства за развитието на пазарна икономика в съответствие с интересите на своите членове;
- обединява интересите на своите членове, подпомага тяхното развитие за осъществяване на ефективна и преуспяваща стопанска дейност;

- представлява и защитава интересите на работодателите на местно, общинско, регионално, областно, браншово, отраслово, национално и международно равнища.

3.1.2.1. Функции и предмет на дейност:

- Прави проучвания и анализи, извършва експертни оценки, консултации и обучение.
- Оказва помощ по изготвяне на документи необходими за търговски сделки,митнически, лицензионни, регистрационни режими и др.
- Подпомага информационния обмен, включително чрез осигуряване на достъп до интернет, он-лайн системи и цифрови сертификати.
- Съдейства за регистрация на обекти на интелектуална собственост – патенти марки, промишлен дизайн, подпомага защитата при нарушение на права на интелектуална собственост.
- Извършва посредническа дейност по информиране и наемане на работа.
- Посредничи за преодоляване на спорове между търговските субекти и разрешаването им включително чрез търговско арбитриране.
- Посредничи между синдикати и работодатели при сключване на колективните трудови договори.
- Посредничи при възникване на колективни и индивидуални трудови спорове и съдейства за разрешаването им.
- Посредничи при бизнес контакти, водене на преговори и сключване на търговски сделки и извършва други дейности в съответствие с целите си.

При изпълнение на своите функции БСК:

- разработва стратегии и законопроекти в областта на развитието и управлението на икономиката;
- изготвя становища и предложения за изменение и допълнение на действащи нормативни актове.
- изготвя становища по проекти на програми, стратегии и други документи за развитие на икономиката и държавното управление;
- участва в работата на консултативните съвети към държавните органи;
- проучва условията за интензивен граждански и търговски обмен и възможностите за участие в него на търговските субекти;
- подпомага членовете си при воденето на преговори и сключването на сделки, защита от неправомерни действия и извършва други дейности в съответствие с целите си;
- въвежда и поддържа нови системи, форми и методи за обучение, преквалификация и повишаване на квалификацията на своите членове;

- провежда и развива социалния диалог за установяване на съвременни индустриални отношения.

3.1.2.2. Членство, права и задължения

Членуването в БСК е доброволно. В организацията могат да членуват:

- държавни учреждения и юридически лица на частното право, които не извършват стопанска дейност, но могат да и съдействат за постигане на нейната цел и изпълнение на нейните задачи;
- като колективни членове общински, областни, регионални, браншови, отраслови, съсловни и други организации.

Членовете на Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес имат право:

- да участват в нейните органи на управление;
- да поставят пред нея въпроси от своята дейност за разглеждане и съдействие;
- да се ползват от имуществото и резултатите от нейната дейност;
- да искат нейното съдействие в защита на интересите си;
- да бъдат информирани за дейността на БСК и да присъстват на заседания на Управителния и на Контролния съвет, когато се разглеждат въпроси от техен интерес.

Членовете на БСК са длъжни:

- да спазват устава и да изпълняват решенията на органите на БСК;
- да съдействат за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да правят имуществени вноски;
- да предоставят сведения, необходими за постигане на нейната цел и за изпълнение на задачите й;
- да отговарят до размера на имуществените си вноски за задължения на БСК.

3.1.2.3. Органи на БСК

- Общо събрание. Общото събрание на БСК се състои от всички нейни членове. Членът – юридическо лице участва в Общото събрание със свой представител – физическо лице. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на БСК;
  - избира и освобождава Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет и контролира тяхната дейност;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на БСК, за обявяването й в ликвидация и определя за ликвидатор управителния съвет или избрано от него лице;
  - заедно с решението за прекратяване, приема решение за разпределяне на останалото след удовлетворяване на кредиторите имущество след ликвидацията;

- заменя членовете на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и на Контролния съвет, преди изтичане на срока, за който са избрани;
- взема решения за смяна на седалището и наименованието на БСК;
- приема основните насоки за дейността на БСК;
- приема отчета за дейността на Управителния съвет, Националния съвет по икономическа политика и Контролния съвет;
- приема бюджета на БСК;
- изменя и отменя решения на Управителния и Контролния съвети;
- решава всички въпроси, решаването на които не е предоставено на други органи.

❑ Управителен съвет. Състои от не по-малко от 15 членове, които се избират от Общо събрание за срок от 5 години. Управителният съвет:

- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и отчита своята дейност пред него;
- избира от своя състав председател на Управителния съвет;
- взема решения за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти;
- приема планове и програми за дейността на БСК;
- приема и внася в общото събрание проект за бюджет;
- приема счетоводния отчет и баланса на БСК и решения за размера на имуществените вноски;
- приема, освобождава и изключва членове на БСК;
- взема решения за участия и прекратяване на участия в други организации;
- взема решения за определяне на местни органи, за откриване и закриване на клонове и определя техния управител;
- приема вътрешни правила за организацията на службите към Управителния съвет и за тяхната работа;
- определя реда и организира извършването на дейността на сдружението и носи отговорност за това;
- приема решения за промяна на адреса на сдружението;
- образува целеви парични фондове;
- учредява награди и символи на БСК и приема решения за стимулиране на нейните членове, на отделни фирми и организации, колективи и специалисти, за постигане значителни успехи в осъществяване на целите и задачите на БСК;
- определя ликвидатор;

- управлява активите на БСК и взема решения за разпореждане с финансовите й средства.

- Председател на управителния съвет: организира изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет; ръководи заседанията на Управителния съвет; представлява БСК в страната и чужбина.

- Национален съвет по икономическа политика (НСИП). Съставът на Националния съвет по икономическа политика е не по-малко от 80 души, които се избират измежду членовете на камарата за срок от 5 години. Дейността на съвета се ръководи от председател, избиран от състава на съвета за срок от 5 години. НСИП организира своята дейност чрез комитети и работни групи в тях. Националният съвет по икономическа политика:
  - обсъжда и предлага идеи за развитието на бизнеса и отношенията му с държавата;
  - предлага становища по нормативната уредба в зависимост от интересите на бизнеса в страната;
  - участва със свои представители в консултативни съвети към държавни и международни органи;
  - разработва подходи и прави предложения за задълбочаване на връзките между бизнеса и научно-учебни центрове и звена;
  - организира срещи, семинари, дискусии по важни теми за членовете на Камарата в страната;
  - установява контакти с представители на местната администрация в рамките на своите правомощия;
  - подпомага ръководството на БСК и ръководствата на нейните колективни членове по отношение на разпространяване на положителен опит при усвояване на еврофондове, банкови инструменти в тази насока или друг инструментариум, доказал висока степен на ефективност;
  - препоръчва услуги в полза на бизнеса, породени от новите условия на интеграция в европейската общност;
  - посредничи при решаване спорни въпроси между колективни членове на Камарата;
  - организира годишни конференции с участието на членовете на БСК по актуални проблеми на икономиката.

- Контролен съвет: Контролният съвет се състои от 3 члена, които се избират измежду членовете на БСК на Общото събрание за срок от 5 години. Контролният съвет:
  - проверява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет;
  - контролира законосъобразността и целесъобразността на изпълнението на решенията на органите на управление на БСК;

- контролира за правилното опазване на имуществото на БСК;
- дава заключение по годишния отчет, баланса и бюджета на БСК и се отчита за дейността си пред Общото събрание;
- прави искане пред Управителния съвет за свикване на Общото събрание, когато установи съществени законови нарушения и нарушения на устава.

3.1.3. Българска тътговско-промишлена палата (БТПП)

Българската търговско-промишлена палата е независимо сдружение за подпомагане, насърчаване, представителство и защита на стопанските интереси на своите членове и съдействие за европейската и международна интеграция на Р България. Палатата е юридическо лице със седалище в гр. София и адрес на управление район „Оборище", ул. „Искър" № 9. За контакти: телефонна централа: 02/8117 400, 987 26 31, автоматична телефонна централа: (02) 8117 + вътрешен номер; факс: 02/987 32 09; website: www.bcci.bg; e-mail: bcci@bcci.bg.

С Решение № 638 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, БТПП е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

3.1.3.1. Цели и задачи

- Подпомага, насърчава, представлява и защитава стопанските интереси на своите членове като:
  - участва в разработването на национални програми за развитие на стопанската дейност или дава мнение по тях;
  - представя на компетентните държавни органи съгласувано мнение на членовете си по проекти за нормативни актове и решения за стопанската дейност;
  - проучва системно прилагането на нормативните актове в стопанската област и предлага на членовете си и на компетентните държавни органи мерки за спазването и усъвършенстването им;
  - по своя инициатива или по искане на компетентните държавни органи отстоява стопанските интереси на своите членове за: усъвършенстване управлението на фирми и за повишаване ефективността на външнотърговския обмен;
  - разработва типови договори, образци и общи условия на договори за отделни видове стопански дейности;
  - участва като работодателска организация в тристранното сътрудничество, при спазване на нормативните условия, както и в други държавно-обществени, или обществени органи и организации;
  - организира: постоянен Арбитражен съд по международни и вътрешни частноправни имуществени спорове, въз основа на арбитражни споразумения или при задължителна компетентност, установена със закон или международен договор; инцидентен арбитраж /ad hoc/ подпомаган от

Арбитражния съд; помирителни производства за доброволно уреждане на частноправни спорове, подпомагани от Арбитражния съд;

- осигурява условия за дейността на Диспашорско бюро;
- информира за спазване на международните търговски правила и обичаи и за актове на нелоялна конкуренция;
- организира въвеждането, прилагането, развитието и контрола на системата на Европейската асоциация за номериране /ЕАН/ в България;
- привлича специалисти и експерти от страната и чужбина за решаване на данъчни, митнически, валутни, кредитни и други въпроси;
- защитава интересите на членовете си пред държавни и обществени институции в страната и чужбина.

❑ Съдейства за разширяване участието на фирмите в международното икономическо сътрудничество като:

- проучва условията за конкуренция на чуждите пазари, изискванията и методите за приспособяване към променящата се пазарна обстановка;
- информира своите членове за пазарните възможности в страната и чужбина, за тенденциите в развитието на пазарите, на технологичния и техническия прогрес, за обявяването на международни търгове, аукциони и др.;
- подпомага установяването на договорни връзки между фирмите и чуждестранните партньори, като изготвя общи условия за договори, разпространява утвърдената договорна практика и анализира договорните отношения;
- съдейства за разширяване на чуждестранните и български инвестиции в страната и чужбина;
- по пълномощие на членовете си представлява интересите им пред чужди палати и други органи за търговска дейност, международни организации и др.;
- подпомага българските фирми за участието им в международни панаири, изложби, световни изложения и др., както и при организирани от тях изложения;
- извършва посредническа дейност за информиране и наемане на работа на български граждани в страната и в чужбина, при спазване на нормативните изисквания;
- проучва и анализира световните тенденции в панаирното дело, и интересите на българските фирми във връзка с официалните и фирмени участия на международни панаири;
- популяризира в чужбина възможностите на българските фирми за участие в международното разделение на труда;
- набира, обработва и информира българските делови среди за установяването на валутно-финансови режими, тарифни и нетарифни

ограничения, организация и управление на фирмите, изисквания за стандартизация на документите за облекчаване на международния стокообмен и др.;

- организира прояви за повишаване квалификацията на ръководните кадри по проблеми на пазарната икономика; участва в националната система по обучение и квалификация на менажери и др.;
- оказва съдействие и подпомага развитието и функционирането на свободните безмитни зони, крайграничните зони и търговия;
- организира центрове за икономическа и техническа информация и участва в работата на чуждестранни центрове;
- подпомага маркетинговата, рекламната и други дейности на членовете си.

3.1.3.2. Дейност

- Организира отпечатването и разпространява в страната и чужбина български и чужди преводи на нормативни актове в областта на външноикономическите връзки и стопанската дейност.
- Издава: непериодични издания на чужди езици със справочен, коментариен и статистически характер; съвместни публикации с чуждестранни средства за масова информация, специализирани информационни институти, издателства, международни центрове, чуждестранни търговски камари и др.; периодични икономически издания с проблемна, фирмена, търговска и рекламна насоченост на чужди езици; ръководства, експрес - информации, бюлетини, наръчници и други издания с практическа насоченост по актуални въпроси на външноикономическото сътрудничество.
- По поръчка осигурява чуждестранна икономическа, фирмена и друга информация, каталози и образци за производство.
- Координира и организира създаването, включването и използването на наши и международни информационни системи и бази данни за фирмена, адресна, маркетингова, ценова и друга правна, икономическа и търговска информация.
- Организира: конференции, симпозиуми, срещи на специалисти и кръгли маси в страната и чужбина; следдипломни обучения, квалификации и преквалификации; делови контакти, специализирани изложби и репрезентации на български и чужди фирми в страната и чужбина; експертизи по предложения за капиталовложения и концепции за тяхното ефективно използване.
- Издава и заверява свидетелства, удостоверения, сертификати и др. документи за: състоянието на членовете си; произход на стоки; наличие на форсмажорни обстоятелства за неизпълнение или неточно изпълнение на договори; временен безмитен внос (карнети АТА); други обстоятелства във връзка с производството и търговията.
- Консултира: създаването на фирми, в т.ч. и с чуждестранно участие; осъществяване на външнотърговски сделки - подготовка на оферти, договори, преговори и др.

- Извършва маркетингови проучвания, търси партньори за икономическо и търговско сътрудничество.
- Рекламира дейността на фирмите чрез специализирани издания, национални участия в международни панаири и др.
- Унифицира и стандартизира документи в международната търговия, класифицира и кодира данните за стоките.
- Предоставя на български и чужди фирми услуги, които подпомагат различни страни от тяхната дейност.
- Води единен търговски регистър за действащи фирми в страната, фирми в ликвидация и несъстоятелност .
- Разработва правила по етика в пазарните отношения и следи за тяхното прилагане. При констатирани нарушения уведомява членовете си и оправомощените органи.
- Регистрира и популяризира международните търговски, пристанищни и други обичаи.
- Извършва други дейности, възложени й с нормативни актове.

3.1.3.3. Регионални търговско-промишлени палати (камари) са преки членове на Палатата. Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) са обединени в единна система на българските търговско-промишлени палати (камари). Председателите на регионалните палати (камари) от системата участват в Съвет на председателите за подпомагане на съвместната дейност. Председателите на регионалните палати (камари) от системата се номинират за членове на Управителния съвет на Палатата.

3.1.3.4. Членове, права и задължения

Членовете на Палатата са преки, почетни, асоциирани и членове – кореспонденти.

- Преки членове на Палатата могат да бъдат: физически и юридически лица, извършващи стопанска дейност, регистрирани по съответния ред; регионалните търговско-промишлени палати (камари); фондации и сдружения, регистрирани по съответния ред и подпомагащи стопанската дейност; физически лица, които сътрудничат на Палатата, подпомагат и популяризират нейната дейност.
- Почетни членове на Палатата могат да бъдат физически лица от страната и чужбина - изтъкнати дейци с особени заслуги за постигане на целите и задачите на Палатата.
- Асоциирани членове на Палатата са действащи фирми, вписани в единния й доброволен търговския регистър.
- Членове-кореспонденти на Палатата могат да бъдат чуждестранни съюзи, обединения, асоциации и др. под., с които Палатата поддържа активно сътрудничество.

Не могат да бъдат членове на Палатата държавни органи, политически партии, синдикати и религиозни организации.

Права и задължения на членовете.

- Преките и почетните членове на Палатата имат право: да участват лично, или чрез представител в Общото събрание; да бъдат избирани в управителните и контролни органи на Палатата; на един глас, който се упражнява лично, или от техен представител.
- Членовете на Палатата имат и правата: да ползват с предимство, безплатно и/или с намаление услуги от дейността на Палатата и/или нейно имущество; да участват в мероприятия на Палатата; да получават информация за дейността на Палатата; да участват в обсъждания, когато се разглеждат въпроси, засягащи интересите им; да посочват при необходимост членуването си в Палатата в свои документи; да участват в работата на съветите към Палатата и да ползват тяхното сътрудничество при осъществяване на дейността си.

3.1.3.5. Органи на управление:

Общото събрание, Управителният съвет, Изпълнителният съвет и Председателят.

- Общо събрание. В Общото събрание участват преките и почетните членове - лично, или чрез представител. Общото събрание:
  - изменя и допълва устава на Палатата;
  - одобрява насоките за дейността на Палатата;
  - приема отчета за дейността на Управителния съвет;
  - приема бюджета на Палатата;
  - избира и освобождава членовете на Управителен съвет за срок от пет години;
  - избира членовете на Контролния съвет за срок от пет години;
  - отменя решения на другите органи на Палатата, които противоречат на закона, устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Палатата;
  - взема решения за преобразуване и прекратяване на Палатата, както и за начина на разпределение на имуществото, останало след удовлетворяване на кредиторите.
- Управителен съвет. За членове на Управителния съвет могат да се избират физически лица измежду преките и почетните членове, респективно техните представители. Юридическите лица, които са членове на Палатата могат да посочват за членове на Управителния съвет и лица, които не са членове на Палатата. Управителният съвет:
  - представлява Палатата;
  - осигурява изпълнението на решенията на Общото събрание;
  - определя реда и организира извършването на дейността на Палатата;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;

- подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на Палатата;
- приема планове и програми за дейността на Палатата и отчет на Изпълнителния съвет;
- определя еднократен и годишен размер на имуществените вноски (членския внос);
- образува целеви парични фондове;
- образува, реорганизира и прекратява дружества на Палатата;
- приема правилници за дейността на Палатата;
- избира председател и по негово предложение - зам.председател/и на Управителния съвет, които трябва да са изтъкнати личности с опит в стопанската дейност;
- по предложение на председателя определя броя и избира за срок от пет години членовете на Изпълнителния съвет, с изключение на председателя и зам. председателя/ите, които са членове на Изпълнителния съвет по право;
- избира Президиум на Арбитражния съд;
- учредява награди и значки за награждаване на организации, колективи и физически лица за значителен принос при осъществяване целите и дейността на Палатата;
- координира и контролира съвместните дейности между Палатата и регионалните палати /камари/ и развитието на единната система;
- определя адреса на Палатата;
- разпорежда се с имуществото на Палатата;
- извършва ликвидация на Палатата или определя лице за тази дейност;
- изпълнява и други функции, предоставени му от Общото събрание.

❑ Изпълнителният съвет:

- организира изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- отчита своята дейност пред Управителния съвет и прави предложения за решения по въпроси от негова компетентност;
- създава съвети, комисии, секции и др. помощни органи на Палатата;
- приема решения по въпроси, поставени от членовете;
- приема вътрешни тарифи за дейността на Палатата;
- приема организационната структура на Палатата;
- приема решения за откриване и закриване на клонове;
- приема решения за предоставяне на дейности на Палатата на регионалните търговско-промишлени палати /камари/, които са в нейната система;

- приема решения за участие на Палатата в други дружества, сдружения и фондации;
- приема други решения в рамките на предоставените му от Управителния съвет правомощия, както и по текущи организационни и финансови въпроси.

❑ Председателят:

- ръководи и контролира в съответствие с този устав изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- утвърждава щата на Палатата;
- сключва договори с главния секретар, секретар/и/те и другите служители на Палатата;
- свиква заседанията на Управителния съвет и Изпълнителния съвет;
- координира връзките на Палатата с държавните органи;
- отговаря пред Управителния съвет за развитието на единната система на българските търговско-промишлени палати (камари).

3.1.3.6. Контролни органи.

❑ Контролен съвет. Състои се от три члена. За членове на Контролния съвет могат да бъдат избирани и лица, които не са членове на Общото събраниесъвет. Контролният съвет:

- контролира финансово-счетоводната дейност и изразходването на средствата в съответствие с утвърдения бюджет;
- представя свое становище пред Общото събрание и Управителния съвет по предоставените им отчети;
- отчита своята дейност пред Общото събрание и Управителния съвет;
- представя становище по възражения на членове на Палатата срещу решения на органите за управление;
- избира председател между членовете си, който има право да присъства на заседания на Управителния съвет, на Изпълнителния съвет и на Съвета на председателите.

3.1.3.7. Оперативни органи

❑ Главен секретар:

- организира изпълнението на решенията на Изпълнителния съвет;
- организира административната дейност в Палатата;
- при отсъствие на зам. председател и при изрично упълномощаване изпълнява негови задължения;

- организира изпълнението на други текущи задачи, възложени му от председателя и зам. председателя/ите.

- Съвет на председателите. Оперативен орган в Палатата за съдействие на системата на българските търговско-промишлени палати (камари). В Съвета на председателите участват по право председателите на регионалните търговско-промишлени палати (камари), председателят, зам. председателят/ите и главният секретар на Палатата. Съветът на председателите:

  - съгласува взаимоотношенията между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) при извършване на съвместната им дейност;
  - предлага на Управителния съвет образуването на съвместни фондове между Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари) за финансиране на целеви програми и дейности;
  - разглежда финансови отчети от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - предлага на управителните органи на Палатата, в съответствие с тяхната компетентност, проекти за решения по определени проблеми от съвместната дейност на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари);
  - приема решения регионалните търговско-промишлени палати (камари) да предлагат на членовете си съгласуваност между: устава на Палатата и уставите на регионалните търговско-промишлени палати (камари); наименованията, емблемите, печатите и знамената на Палатата и на регионалните търговско-промишлени палати (камари); участие на представители на Палатата в управителните органи на регионалните търговско-промишлени палати (камари); други действия, насочени към единение на системата на Палатата и регионалните търговско-промишлени палати (камари).

3.1.4. Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – КРИБ „Гласът на българския бизнес" (КРИБ)

КРИБ е доброволно и неправителствено сдружение с нестопанска цел на български и чуждестранни производители и търговци, упражняващи дейност в България, както и на техни организации с нестопанска цел. Конфедерацията е юридическо лице, което осъществява своята дейност в частна полза, със седалище и адрес на управление гр. София, бул. "Александър Стамболийски" № 55. За контакти: 1463 София, ул. „Хан Аспарух" №8, тел.: +359 2 981 9169, факс: +359 2 988 6776, website: www.ceibg.bg, e-mail: office@ceibg.bg

С Решение № 637 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, КРИБ е призната за представителна организация на работодателите на национално равнище за срок от 4 години.

Целите на Конфедерацията са:

- да представлява и защитава икономическите интереси на своите членове;

- да насърчава инвестиционната дейност на членовете си и да ги подпомага за насочване, управление и защита на инвестициите им;
- да защитава интересите на работодателите пред законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните и представителните организации на работниците и служителите;
- да подпомага развитието на пазарните принципи в процеса на интеграцията на стопанството на България в европейското и в световното пазарно стопанство;
- да съдейства за разширяването на българския износ и преодоляване на препятствията пред него;
- да съдейства за сигурността на търговския оборот на принципите на почтеността, честността на пазарното поведение и зачитане на взаимните интереси;
- да стимулира икономическото сътрудничество с чуждестранни организации и партньори;
- да се застъпва за развитието на благоприятна правна и финансова уредба за укрепване и развитие на стопанската дейност в България;
- да работи за справедлив достъп до ресурсите на държавата и на международните организации за подкрепа на частния сектор;
- да насърчава отговорното гражданско и социално ангажиране на членовете си за напредъка на българското общество.

3.1.4.1. Функции и основна дейност

- Подпомага своите членове, като:
  - приема и работи по тематични програми, свързани с решаване на значими проблеми на индустриалното развитие;
  - приема и работи по програми за съвместни действия за икономическо развитие с други неправителствени организации в национален, регионален и международен мащаб;
  - разглежда и приема проекти, насочени към подобряване на възможностите за тяхното икономическо развитие;
  - привлича експерти и специалисти за решаване на данъчни, митнически, кредитни и други икономически и правни въпроси;
  - проучва условията за конкуренция на пазарите и изискванията за присъединяване и приспособяване към тях;
  - информира своите членове за развитието на пазарите, за пазарните възможности, за обявени международни търгове и други;
  - им съдейства при организиране на техни участия в панаири и изложби;
  - популяризира дейността им и разпространява информация относно развитието и постиженията им;

- набира и разпространява информация за валутно-финансови, митнически и тарифни правила, както и за стандартизация на документите с цел облекчаване на международния стокообмен;
- подпомага маркетинговата и рекламната дейност на своите членове;
- поддържа регистър на членовете си;
- организира издаването, отпечатването и разпространението на периодични издания, книги, брошури и др., които Конфедерацията прецени за необходими за постигане на целите си;
- създава и/или използва фондове и управлява такива с цел постигане на целите си.

❑ Защитава своите членове, като:

- формулира и предоставя становища относно съществуващата нормативна уредба, засягаща стопанската дейност, както и предлага и участва в разработването на нова уредба, улесняваща развитието на индустрията и търговията;
- им предоставя съвети и помощ за получаване на защита и съдействие, когато са застрашени или накърнени техни законни права и интереси;
- формулира и разпространява принципите на бизнес-етиката.

❑ Представлява своите членове пред:

- законодателната, изпълнителната и местната власт, синдикалните организации, представителните организации на работниците и служителите и обществеността;
- международни организации;
- неправителствени и други сродни организации, имащи цели и дейности сходни с тези на Конфедерацията.

3.1.4.2. Членуване, права и задължения

❑ Право на членство имат :

- български и чуждестранни физически или юридически лица, които имат качеството на търговец според националното си законодателство и осъществяват дейност на територията на Република България;
- сдружения с нестопанска цел, чиито цели съответстват на целите на Конфедерацията.

❑ Всеки член на Конфедерацията има право:

- да участва лично или чрез свой представител в Общото събрание;
- да избира и да бъде избиран в управителните органи на Конфедерацията;
- на един глас в Общото събрание, който се упражнява лично или от присъстващия негов представител;

- да участва в дейностите на Конфедерацията и да ползва нейните услуги;
- да получава нейните издания и информационни услуги;
- да получава информация за дейността на Конфедерацията и на управителните и контролните й органи.

❑ Всеки член на Конфедерацията е длъжен:

- да спазва Устава;
- да съдейства за постигане целите на Конфедерацията;
- да заплаща встъпителна имуществена вноска и годишна имуществена вноска (членски внос) в брой или по посочена банкова сметка на Конфедерацията;
- да изпълнява решенията на Общото събрание, Управителния съвет и другите органи на Конфедерацията;
- да пази доброто име на Конфедерацията;
- да пази доброто си име в бизнеса, да спазва законите и общоприетите правила на етиката в стопанската дейност.

Конфедерацията има и почетни членове, които се приемат от Общото събрание по предложение на Управителния съвет. Те имат всички права на членове на Конфедерацията, с изключение на правото на глас в Общото събрание.

3.1.4.3. Органи на управление: Общо събрание; Управителен съвет; Председател на Конфедерацията, двама Заместник-председатели и Ковчежник.

❑ Общо събрание. Състои се от всички членове на Конфедерацията. Общото събрание:

- изменя и допълва Устава на Конфедерацията;
- приема други вътрешни актове;
- определя броя на Управителния съвет, избира и освобождава членовете на Управителния съвет и на Контролния съвет и ги освобождава от отговорност, с изключение на Изпълнителните директори;
- приема основните насоки и програма за дейността на Конфедерацията;
- приема бюджета на Конфедерацията;
- приема годишните отчети на Управителния съвет;
- приема планове и програми за дейността на Конфедерацията;
- взема решение за преобразуване и прекратяване на Конфедерацията;
- отменя решения на другите органи на Конфедерацията, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Конфедерацията;
- приема почетни членове на Конфедерацията;
- взема и други решения, предвидени в Устава.

- Управителен съвет. Състои се най-малко от пет и не повече от двадесет и пет лица – членове на Конфедерацията, които се избират от Общото събрание за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Управителният съвет има следните правомощия:
  - приема правилник за организацията на дейността си;
  - осигурява спазването на Устава и решенията на Общото събрание;
  - представлява Конфедерацията и определя обема на представителната власт на своите членове;
  - избира от състава си Председател, Първи Заместник-председател и Втори Заместник-председател на Конфедерацията. Същите изпълняват функциите и на Председател и Заместник-председатели на Управителния съвет. Председателят и Заместник-председателите нямат право на възнаграждение в това си качество;
  - избира от състава си Ковчежник. Последният няма право на възнаграждение в това си качество;
  - взема решения относно размера на имуществените вноски в съответствие с разпоредбите на Устава;
  - приема и изключва членове на Конфедерацията;
  - осъществява общо ръководство на текущата дейност на Конфедерацията и носи отговорност за това;
  - приема проекта на годишен бюджет на Конфедерацията, респ. проекти за частични изменения в одобрения бюджет и го/ги внася в Общото събрание;
  - приема отчет за дейността на Председателя и финансовите отчети на Ковчежника;
  - приема и внася за разглеждане и одобряване от Общото събрание годишен отчет за дейността на Конфедерацията, който включва и отчет за изпълнение на годишния бюджет;
  - следи за осъществяването на целите на Конфедерацията и ефективното изразходване на предвидените средства;
  - разпорежда се с имуществото на Конфедерацията при спазване на изискванията на Устава и в съответствие с целите на дейност на Конфедерацията;
  - приема правилници, наредби и други актове и разпоредби, свързани с дейността на Конфедерацията;
  - приема периодични работни програми и отчети за тяхното изпълнение, както и други материали и издания;
  - дава предварително съгласие за назначаването на Изпълнителен/-и директор/-и на Конфедерацията и определя неговото/тяхното възнаграждение;

- по предложение на Изпълнителния/-те директор/-и определя организационната структура и щатното разписание на Изпълнителното бюро на Конфедерацията;
- приема даренията и завещанията, извършени в полза на Конфедерацията;
- извършва ликвидация на Конфедерацията при прекратяване на неговата дейност;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- приема регламенти за създаването на отраслови и общински структури на Конфедерацията;
- решава създаването и закриването на постоянни и „ад хок" комитети, определя основните положения на устройството и дейността им и определя състава им;
- взема и други решения предвидени в Устава.

❑ Председателят на Конфедерацията:

- представлява Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина;
- управлява и ръководи дейността на Конфедерацията;
- организира работата на Управителния съвет;
- сключва трудов/-и договор/-и или договор/-и за управление с Изпълнителния/-те директор/-и на Конфедерацията;
- разпорежда се с имуществото на Конфедерацията, когато стойността на разпоредителните сделки, поотделно или в тяхната съвкупност, е под 30 000 (тридесет хиляди) лв. в рамките на една календарна година;
- решава всички други въпроси, които съобразно закона или Устава не са от компетентността на други органи или лица.

❑ Ковчежникът:

- осъществява надзор върху финансовото положение на Конфедерацията;
- ежемесечно следи дейността на Изпълнителния/-те директор/-и по финансови въпроси;
- проверява финансовите отчети на Изпълнителния/-те директор/-и и ги представя пред Управителния съвет поне веднъж на всеки три месеца.

❑ Контролен съвет. Състои се от трима членове, които се избират за срок от 2 години и за не повече от два последователни мандата. Контролният съвет:

- следи за изпълнението на решенията на Общото събрание и Управителния съвет;
- следи за правилното използване и опазване на имуществото на Конфедерацията ;

- прави проверки по предходните точки най-малко веднъж на три месеца;
- изготвя и представя пред Общото събрание годишен отчет за своята дейност;
- при необходимост иска свикване на Управителния съвет за обсъждане на констатациите от направени проверки.

Дейността на Конфедерацията се подпомага от Изпълнително бюро, оглавявано от един или двама Изпълнителни директори. По решение на Управителния съвет като помощни органи могат да се създават постоянни или „ад хок" комисии.

Дейността на Управителния съвет се подпомага от Консултативен съвет.

- Изпълнителени директори. Ръководят Изпълнителното бюро на Конфедерацията и има следните правомощия:
  - ръководият административно структурите на Конфедерацията и обслужва оперативната работа на Управителния съвет, Председателя, Заместник-председателите и Ковчежника;
  - представляват Конфедерацията пред трети лица в страната и в чужбина при изрично овластяване от Управителния съвет;
  - организират изпълнението на решенията на Общото събрание, Управителния съвет и Председателя на Конфедерацията;
  - предлагат на Управителния съвет проекти за работни програми на Конфедерацията в съответствие с целите й;
  - предлагат за утвърждаване от Управителния съвет проекти за организационна структура и щатно разписание на Изпълнително бюро;
  - сключват трудовите договори с щатния състав на Изпълнително бюро на Конфедерацията;
  - представят по искане на Ковчежника финансови отчети;
  - изпълняват и други задачи, възложени му/им от Председателя на Конфедерацията.
- Консултативен съвет. Състои от видни общественици и бизнесмени, чиито опит, знания и престиж биха допринесли за развитието на Конфедерацията и успеха на нейната мисия. Управителният съвет избира членовете на Консултативния съвет. Консултативният съвет осигурява консултативна помощ и подкрепа на членовете на Управителния съвет за ефективното управление на Конфедерацията и постигане на нейните цели.

3.2. Организации на работниците и служителите

3.2.1. Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ)

КНСБ е юридическо лице със свой печат, щемпел, знак, знаме и химн, утвърдени от нейния Координационен съвет (КС). Седалището на Конфедерацията е в град София,

район Триадица, площад „Македония” №1 или друг определен от КС адрес. За контакти: 1040 София, пл. „Македония” №1, website: www.knsb-bg.org.

С Решение № 635 от 26 юли 2012 год. на Министерския съвет, КНСБ е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

Основната цел на КНСБ е представителство и защита на трудовите, социалните и синдикалните права и интереси на: синдикалните членове, работниците и служителите; специфични права на жените, безработните, инвалидите, децата, учащите, студентите, пенсионерите, самонаетите и временно пребиваващите в чужбина работници и служители български граждани, както и на чужди граждани работещи в България.

3.2.1.1. Основни функции.

- сътрудничество с органи и институции в страната имащи право на законодателна инициатива;
- разработване и отстояване на свои проекти и програми или синдикални изисквания към проектите и програмите на законодателната и изпълнителната власт;
- участие в преговори, сключване на споразумения и договори с централната и местните изпълнителни власти, както и с организации на работодателите;
- упражняване на предоставените й от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
- организиране и провеждане на протестни и солидарни действия, в т.ч. и общонационални стачки;
- предприемане на инициативи за ратификация и прилагане на международни конвенции, спогодби и препоръки, свързани с трудовите, осигурителните и синдикални права;
- поддържане на информационен обмен и взаимодействие с международни синдикални организации, както и на контакти с други синдикални организации в страната;
- утвърждаване на ценностите и механизмите на европейския социален модел;
- ресурсно обезпечаване и прилагане съвместно с основните членове на съгласувани политики по кадровото осигуряване, мотивиране и привличане на нови членове и изграждане на позитивен медиен образ на синдиката;
- утвърждаване на работническия спорт като средство за възстановяване работоспособността на работниците и служителите;
- разширяване влиянието на Конфедерацията в гражданското общество чрез сътрудничество с организации, съюзи и сдружения.

3.2.1.2. Членство в КНСБ

Членството в КНСБ е колективно. Колективните членове на Конфедерацията могат да бъдат основни и асоциирани.

- Основни колективни членове на Конфедерацията са всички федерации, отраслови, браншови синдикати и съюзи, които приемат програмните документи и устава на Конфедерацията. Федерациите, отрасловите и браншовите съюзи са доброволни обединения на синдикални организации и сдружения, организирани по отраслов/браншов, производствен и териториален признак. Всеки основен член на КНСБ има следните права:
  - да представлява и защитава специфичните интереси на своите членове в ръководните органи на Конфедерацията, пред други синдикални организации, организации на работодателите и органите на държавната власт;
  - да избира и отзовава свои представители в ръководните органи на Конфедерацията в съответствие със статутите на тези органи;
  - да избира свободно начина и формата на своето организационно изграждане и функциониране;
  - да участва при вземането на решения от Координационния съвет с право на глас, съгласно изискванията на устава;
  - да предлага и получава от други членове на Конфедерацията съвместни или солидарни действия;
  - да ползва имуществото на КНСБ при спазване изискванията на устава и по ред и условия, определени от КС на КНСБ.
- Асоциирани членове на КНСБ могат да бъдат всички съюзи, сдружения, движения и организации, които са изградени на базата на членствени правоотношения и които наред със своята основна дейност изпълняват социални и синдикални дейности или функции. Не могат да бъдат асоциирани членове на КНСБ организации имащи статут на политически партии, коалиции и движения, както и организации с националистическа идеология. Асоциираните членове на Конфедерацията имат следните права и задължения:
  - да уреждат своите взаимоотношения с Конфедерацията с двустранни договори;
  - да получават методическа и информационна помощ от Конфедерацията;
  - да получават от и да предлагат на останалите членове на КНСБ солидарни действия;
  - да спазват договореностите си с Конфедерацията;
  - в случаите на несъгласие с решенията на Конфедерацията да не пречат с действия или бездействия за реализирането на взетите решения.

3.2.1.3. Органи на КНСБ:

Органи на Конфедерацията са: Конгресът, Координационният съвет (КС), Изпълнителният комитет (ИК), Президентът на КНСБ, както и Централната контролна комисия (ЦКК).

- Конгрес. Висш орган на КНСБ. Редовните конгреси се провеждат веднъж на пет години. Решенията за тяхното провеждане се вземат от Координационния съвет. При необходимост могат да се провеждат извънредни конгреси, които имат всички правомощия на редовен конгрес. Конгресът:
  - обсъжда и приема отчетите за дейността на Координационния съвет и Централната контролна комисия;
  - обсъжда и приема програмните документи на Конфедерацията;
  - приема, допълва и променя устава на Конфедерацията;
  - избира за срока на мандата и освобождава президент и вицепрезиденти на КНСБ, председател на ЦКК и неговите заместници;
  - взема решение за преобразуване или прекратяване на Конфедерацията;
  - приема обща бюджетна рамка за приходите и разходите на КНСБ за срока на мандата, разпределена по години;
  - взема решение и по други въпроси, свързани с дейността на КНСБ.
- Координационен съвет. Колективен орган за управление, който организира и провежда цялостната дейност на Конфедерацията между два конгреса. В състава на КС влизат по право председателят, зам-председателите, изпълнителните секретари на КНСБ, председателите на основни членове на Конфедерацията с численост над 2000 членове и по един председател на РКС на КНСБ от всяка от административните области на страната. В работата на КС с право на съвещателен глас участват ръководителите на асоциираните членове на КНСБ, председателят на ЦКК, председателите на основни членове с численост под 2000 души. Координационният съвет:
  - организира и координира изпълнението на решенията на конгреса като приема насоки, приоритети, програми, политики и други;
  - приема позиции и становища на Конфедерацията;
  - предоставя мандат за водене на преговори за сключване на споразумения, по проекти за нормативни актове и други;
  - контролира и оценява изпълнението на конгресните решения и текущата дейност на ръководните органи и териториалните структури на Конфедерацията;
  - приема и изключва основни членове на Конфедерацията;
  - избира и освобождава изпълнителните секретари на КНСБ, директора на Института за социални и синдикални изследвания в рамките на мандата по предложение на президента на КНСБ и представителите на основни членове от материалната и бюджетната сфера по предложение на президента на КНСБ и членовете на КС;
  - утвърждава назначаването/освобождаването на председателите на РС, зам.-председателите на обществени начала на РС и общинските координатори на КНСБ;

- утвърждава годишните финансови отчети, проекти за бюджет и щат на Конфедерацията, както и други документи, регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
- при необходимост може да взема решение за създаване на фондове и утвърждава механизми за тяхното формиране и разходване;
- взема решение за участие в търговски дружества и сдружения с нестопанска цел, както и за осъществяване на стопанска дейност, свързана с предмета на дейност на КНСБ;
- взема решение за обявяване, прекратяване и отмяна на общонационални стачни и други мащабни протестни и солидарни действия. Приема общовалидни съгласувателни процедури за провеждане на стачни действия от синдикални организации;
- взема решения за членство на КНСБ в международни синдикални обединения и организации и определя механизма за набиране на международния членски внос;
- определя ежегодно задължителен диференциран минимум на дължимия членски внос от основните членове;
- взема решение за придобиване и разпореждане с дълготрайни активи на КНСБ;
- приема и координира общата политика на КНСБ в международни структури и форуми;
- утвърждава споразумения за защита на трудови и социални права в т.ч и взаимно признаване на синдикалното членство със синдикални организации от страните членки на ЕС;
- разработва и приема правилник за дейността си, както и други вътрешнонормативни актове;
- определя временно изпълняващи длъжностите при смърт, поставяне под запрещение, оставка или невъзможност за изпълнение на задълженията;
- определя и променя териториалните граници и организационния състав на регионалните структури на Конфедерацията и приема статут за дейността им;
- създава временни и постоянно действащи помощни органи, определя броя и избира ръководствата им и утвърждава техния статут (Арбитражна комисия, Национален стачен комитет, Консултативни комитети).

❑ Изпълнителен комитет (ИК). Постоянно действащ колективен орган за оперативно управление дейността на КНСБ. В състава на ИК влизат по право председателят, зам-председателите и изпълнителните секретари на КНСБ и избрани от Координационния съвет представители на основните членове на КНСБ. По своя преценка ИК може да привлича външни експерти за консултантски услуги и да създава работни групи по различни проблеми. Изпълнителният комитет:

- организира оперативното изпълнение на решенията на Конгреса и КС на КНСБ;
- внася за утвърждаване в КС финансови отчети, проекти за бюджет и щат на КНСБ, както и други документи регламентиращи финансовата дейност на Конфедерацията;
- приема програми за изследвания, експертизи, анализи, консултации, обучения и др.;
- създава експертни, изследователски и други работни групи и звена, подпомагащи оперативната му дейност;
- определя представителите на КНСБ в органите на тристранното сътрудничество и други органи изградени на трипартитна основа, както и екипите за водене на преговори със социалните партньори на национално ниво;
- съдейства за осъществяване на непосредствени контакти и работно взаимодействие между основните членове и териториалните структури на КНСБ;
- подпомага и контролира дейността на териториалните структури и ИССИ на КНСБ;
- подпомага основните членове при решаване на спорове и конфликти;
- приема позиции, становища и декларации свързани с дейността на КНСБ;
- определя възнагражденията на президента и вицепрезидентите на КНСБ и на председателя и на заместник -председателите на ЦКК;
- разглежда годишните отчети и резултати от дейността на търговските дружества и юридически лица с нестопанска цел, в които КНСБ участва, докладвани от съответните представители на Конфедерацията в техните орани на управление и контрол;
- взема оперативни решения, невключени в компетенциите на КС.

- Президент. Президентът представлява Конфедерацията и изпълнява следните функции:
  - свиква и ръководи заседанията на КС и ИК;
  - сключва национални споразумения с органите на изпълнителната власт и организации на работодателите;
  - инициира и организира провеждането на национални конференции, дискусии и форуми по значими проблеми за дейността на КНСБ;
  - организира и контролира изпълнението на решенията но КС и ИК на КНСБ и се отчита пред тях;
  - по искане на основните членове подпомага развитието на отрасловото/браншово тристранно сътрудничество и колективното договаряне;

- инициира и подпомага процесите на консолидация на основните членове;
- разпределя, ръководи, и контролира дейността на вицепрезидентите на КНСБ. В случай на отсъствие определя в писмен вид свой заместник измежду тях.
- внася предложения по организационни и кадрови въпроси в КС или ИК в съответствие с техните правомощия;
- урежда правоотношенията и договаря размера на възнагражденията с лицата заемащи изборни длъжности и със щатния персонал на КНСБ, както и сключва договори със сътрудници;
- инициира изграждането на общи синдикални съвети за координация в икономически структури, обединяващи предприятия в повече от един отрасъл или бранш;
- взема оперативни решения, невключени в правомощията на КС и ИК.

❑ Вицепрезиденти. Вицепрезидентите на КНСБ:

- заместват президента в негово отсъствие;
- по решение на КС и ИК представляват КНСБ и ръководят работни групи за преговори на национално равнище;
- осъществяват оперативни контакти между основните членове, органите на КНСБ, изпълнителната власт и организациите на работодателите;
- подпомагат президента при изработването и реализацията на политиката в съответните направления;
- ръководят и контролират дейността на изпълнителните секретари, за които отговарят;
- организират оперативно изпълнение на решенията на КС и ИК, като ръководят и контролират дейността на функционалните звена в съответните направления.

❑ Изпълнителни секретари. Изпълнителните секретари на КНСБ:

- по предоставени пълномощия представляват КНСБ пред организации на работодателите, държавни институции и местни власти;
- методически подпомагат основните членове, ръководните органи на КНСБ и териториалните й структури в направленията, за които отговарят;
- ръководят, организират и контролират цялостната дейност на функционалните звена намиращи се на тяхно пряко подчинение.

❑ Централна контролна комисия (ЦКК). Орган за цялостен контрол на изпълнението на Устава и решенията на ръководните органи на Конфедерацията, на финансово стопанската дейност и участието в съвместни дейности на КНСБ, на нейните органи и звена. Състои от председател и заместник-председатели, избрани от Конгреса, както и представители на

основните членове на Конфедерацията с численост над 10 000 души избрани от техните органи. Централната контролна комисия:

- планира, ръководи и провежда вътрешния финансов и организационен контрол на КНСБ;
- определя функциите и задълженията на щатния си персонал;
- дава методически указания и препоръки на контролните органи на основните членове и териториалните структури и следи за тяхното еднакво прилагане;
- организира и провежда обучение на контролните органи на основните членове;
- контролира текущо спазването на принципите, правата и задълженията по Устава на КНСБ, изпълнението на решенията на ръководните органи на КНСБ и документацията за постъпленията и отчисленията на членски внос;
- по свое решение или по предложение на Координационния съвет, текущо информира КС и ИК на КНСБ за своите констатации и подготвя при необходимост мотивирани предложения за решения до КС по въпроси от неговите компетенции;
- осъществява информационния обмен и координация с контролните комисии на основните членове.

Помощни органи

- Национален стачен комитет: Националният стачен комитет е помощен орган на ИК и КС на КНСБ за организиране и провеждане на национални синдикални стачни и протестни действия. НСК се състои от Председател, Зам.председател и членове. Членовете на НСК са от различни федерации, синдикати и териториалните структури на КНСБ като същите по региони се явяват пълномощници на НКС. Членовете на НСК избират Оперативен съвет, който ежедневно се информира за колективните трудови спорове и координира дейността на националната стачна мрежа. Дейността на НСК се определя с решения на ИК и КС на КНСБ.
- Арбитражна комисия (АК): Съгласно чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, АК е постоянно действащ помощен орган на КС за уреждане на спорове между структури на Конфедерацията. Председателят, секретарят и членовете на комисията се избират от КС на КНСБ. Предмет на обсъждане и решаване от страна на Арбитражната комисия са възникнали спорове между структури[75] на КНСБ във връзка с прилагане разпоредбите на Устава на КНСБ. Основна цел на АК при обсъждане на възникнали спорове е въз основа на изяснената фактическа обстановка и в съответствие с Устава на КНСБ постигане взаимно приемливо за спорещите страни решение. Арбитражната комисия постига целта си чрез процедури за помирение в хода на арбитражното производство. В

[75] По смисъла на чл. 22, ал.3, т.1. от Устава на КНСБ, под „структури" се разбират основните членове на КНСБ, териториалните й структури и синдикални организации (СО).

случай, че помирение по спора не се постигне, АК внася спора за обсъждане в КС на КНСБ с предложение за решение.

- Консултативни комитети: Социално партньорство и колективно договаряне; Икономическа политика и заетост, доходи; Социална защита; Юридически консултативен комитет; Обучение, квалификация и проекти.

3.2.1.4. Териториални структури на КНСБ

КНСБ изгражда за срока на мандата единни териториални структури на конфедерален принцип – Регионални съвети (РС) и Общински съвети (ОС).

- Регионални съвети. Постоянно действаща структура за подпомагане дейността на синдикалните организации чрез общо координиране, взаимно информиране и оказване на експертно консултантска помощ на техните ръководства. Състои се от представители на основните членове определени от председателите на СО в региона, председателя и зам.-председателя на РС и общинските координатори на КНСБ. В работата на РС на КНСБ участват с право на съвещателен глас упълномощени представители на асоциираните членове на КНСБ в региона, териториалните синдикати и експертите от регионалната експертна кантора. Регионалният съвет на КНСБ:
  - защитава синдикалните интереси и участва в регионални преговори със социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации;
  - упражнява предоставените му от закона правомощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство;
  - съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
  - подпомага изграждането на нови синдикални организации;
  - осигурява информационен обмен между синдикалните организации и ръководните органи на КНСБ и основните членове;
  - осъществява безплатното,експертно-консултантско обслужване на ръководствата на легитимните синдикални организации;
  - подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;
  - утвърждава годишния финансов отчет, проектите на бюджет и щат;
  - участва в организацията, координацията и провеждането на общонационални, отраслови и регионални протестни и солидарни стачни действия;
  - подпомага и консултира подготовката и провеждането на ефективни стачни действия от синдикални организации в региона след съгласуване със съответния основен член;

- избира от състава си Изпълнителен комитет и Регионален стачен комитет;
- избира и предлага за утвърждаване от КС на КНСБ председател на РС и зам. – председател на РС на обществени начала за срока на мандата;
- приема ежегодно отчета на председателя на РС и ръководената от него регионална експертна кантора.

❑ Общински съвет (ОбС). Орган за съгласуване на интересите и координиране на действията на синдикалните организации от съответната община. Състои се от председателите на синдикалните организации и общинския координатор на КНСБ. В работата на ОбС могат да участват представители на новосъздадени синдикални сдружения в територията, които имат за партньор местните власти или работодатели, действащи на местно ниво и поради спецификата си не се вписват в съществуващите отраслови, браншови и други структури на КНСБ. Общинският съвет на КНСБ:

- защитава синдикалните интереси и участва в общински преговори със социалните партньори, местните власти, държавни органи, частни и обществени организации и организации на работодателите;
- изразява становища и отстоява позиции по общински програми и мероприятия;
- съгласува и подпомага действията на синдикалните организации от региона за реализация на програмата на КНСБ и изпълнение на решенията на ръководните органи на Конфедерацията;
- участва в организацията, съгласуването и провеждането на общонационални, териториални и общински протестни солидарни действия;
- изпълнява решенията на РС и на ръководните органи на КНСБ;
- предлага за утвърждаване от КС на КНСБ общински координатор.

❑ Общинският координатор на КНСБ:

- представлява КНСБ и ОбС на общинско ниво пред социалните партньори, държавни, частни, обществени органи и организации и пред средствата за масова информация;
- ръководи делегацията на КНСБ, упълномощена от ОбС, в общинския съвет за тристранно сътрудничество;
- участва в преговорите и подписването на общински колективни трудови договори и споразумения;
- подпомага изграждането на нови синдикални организации на КНСБ в общината;
- осигурява информация до РС за организационното състояние и текущите проблеми на синдикалните организации в общината;
- осигурява експертно консултантско обслужване и обучение на ръководствата на легитимните синдикални организации;

– свиква и ръководи заседанията на ОбС.

3.2.1.5. Централа на КНСБ:

- Конгресно ръководство: Президент на КНСБ и Вицепрезиденти на КНСБ
- Кабинет:
- Направления и департаменти: направление „Обща синдикална политика”; департамент „Организация, координация и информация”; департамент „Социален диалог и колективно трудово договаряне”; департамент „Обучение, квалификация и проекти”; департамент „Правна закрила на труда и законотворческа дейност”; направление „Защита на синдикалните права и синдикализация”; департамент „Синдикализация”; департамент „Защита на синдикалните права и трудови конфликти”; направление „Социална политика”; департамент „Социална защита, безопасност и здраве при работа”; департамент „доходи и жизнено равнище”; направление „Икономическа и структурна политика. Пазар на труда”; департамент „Икономическа и структурна политика”.

3.2.1.6. Основни членове (федерации, синдикати, съюзи)

- Синдикат на българските учители
- Федерация на независимите синдикални организации от леката промишленост
- Национална федерация „Метал-електро”
- Национална федерация на труда „Химия и индустрия”
- Синдикат на железничарите в България
- Федерация на независимите строителни синдикати
- Федерация на синдикалните организации от горското стопанство и дървопреработващата промишленост
- Федерация на независимите синдикати на миньорите
- Федерация на синдикатите в здравеопазването
- Федерация на независимите синдикати от държавното управление и организации
- Синдикална федерация „Металици”
- Съюз на транспортните синдикати в България
- Независима синдикална федерация на търговията, кооперациите, туризма и услугите
- Федерация на независимите синдикални организации от хранителната промишленост
- Синдикат на автотранспортните работници в България
- Синдикална федерация съобщения
- Федерация на независимите синдикални организации от Българската армия

- Федерация на синдикати от военно-промишления комплекс
- Федерация на независимите синдикати от земеделието
- Независим синдикат на тютюноработниците
- Национална федерация на енергетиците
- Национален браншов синдикат „Водоснабдител”
- Независим учителски синдикат
- Синдикална федерация на организациите от електрониката, машиностроенето и информатиката
- Независима синдикална федерация на кооперативните организации
- Национален Банков Синдикат
- Независима синдикална федерация на енергетиците в България
- Синдикат на туризма в България
- Синдикат „Корабостроител”- Варна
- Синдикат на производителите на бира, храни и напитки
- Моряшки синдикат
- Национален браншов синдикат „Висше образование и наука”
- Национален синдикат на икономистите и одиторите в България - КНСБ
- Независима синдикална федерация „Култура”
- Съюз на българските музикални и танцови дейци

3.2.1.7. Асоциирани членове:

- Съюз на артистите в България – www.uba.bg
- Съюз на българските музикални и танцови дейци -www.ubmd-bg.org
- Съюз на инвалидите в България - www.disability-bg.org
- Национален браншови пчеларски съюз – http://nbps.press.bg
- Българска работническа спортна федерация - www.bwsf-bg.org
- Национална занаятчийска камара - www.nzkbg.org
- Сдружение на надомните работници - Адрес: ул. "Цар Симеон" 112, ет.3, тел. 931 55 40, GSM 0897 805 749, e-mail anr_bg@mail.com
- Национално сдружение на възрастните хора - Адрес: 1040 София,пл.”Македония” 1, ет.1, Тел. 4010 560, 4010 610 , Факс 9170 610, e-mail: naop_bg@abv.bg

3.2.1.8. Институтът за синдикални и социални изследвания (ИССИ)

ИССИ е поделение на КНСБ и има статут на юридическо лице. Основни функции на института са изследвания, консултации и обучение в следните области: развитие на синдикализма и индустриалните отношения - историческо развитие; структури; социално партньорство; колективно договаряне; колективни трудови спорове; протестни действия и стачки; международно синдикално движение; пазар на труда и стратегии на синдикатите; приватизация; социална политика – жизнено равнище, цени, доходи, социална защита.

Основните резултати от изследванията на ИССИ се използват от КНСБ при преговорите с правителството, международните финансови институции и при изработване на стратегията на Конфедерацията в различни проблемни области. През 1995 г. ИССИ е регистриран в консултантския регистър на програмата FHARE. Институтът е национален кореспондент на Европейската обсерватория по индустриални отношения към Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд и участва в Мрежата за глобална политика (GPN) към Института за икономическа политика във Вашингтон, САЩ, Глобалната мрежа на синдикатите за изследвания (GURN) към МОТ, мрежата по колективно договаряне към Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП) и др. ИССИ публикува изследователски разработки, брошури, тримесечен информационен бюлетин "Жизнено равнище" и тримесечен информационен бюлетин "Социална Европа". Към него е изграден Ресурсен център, в който се събира българска и чуждестранна литература по направления, представляващи интерес за синдикатите.

3.2.2. Конферадация на труда „Подкрепа" (КТ „Подкрепа")

КТ „Подкрепа" е юридическо лице със седалище в гр.София. Този статут е придобит с вписване в регистъра на Софийски градски съд, съгласно процедурата за регистрация на сдружения с нестопанска цел. За контакти: 1000 София, ул. „Ангел Кънчев" 2, тел: (+359 2) 987 68 82, факс (+359 2) 987 05 57, website: www.podkrepa.org, e-mail: press_center @ podkrepa.org

С Решение № 636 от 26 юли 2012 год. На министерския съвет, КТ „Подкрепа" е призната за представителна организация на работниците и служителите на национално равнище за срок от 4 години.

3.2.2.1. Цел и предмет на дейност

Защита на правата, достойнството, професионалните и социалните интереси на членовете на организацията в Конфедерацията чрез:

- осигуряване на правата в сферата на професионалната дейност, заплащането на труда, социалните условия, техническата безопасност и охраната на труда.
- защита на здравето, материалните, обществените и културните интереси на своите членове и техните семейства.
- съгласуване и защита интересите на работниците и служителите с тези на работодателите за просперитета на предприятията, с приоритет на работниците и служителите;
- полагане на системни усилия за осъществяване на пълното равенство между мъжете и жените при реализиране на трудовите им права;

- провеждане на обучение, консултации и квалификация в областите на трудово-правните отношения, социалното осигуряване, условията на труд, екологията, индустриалните отношения, заетостта, професионалната квалификация, преквалификация и основите на гражданското общество;
- разпространяване на демократични идеи и укрепване на доверието, взаимопомощта и солидарността в обществото;
- влияние върху формирането на социално-икономическата политика на държавата за подобряване материалното състояние и справедливото разпределение на обществения продукт въз основа на принципите на социалното партньорство;
- противопоставяне на всякакви опити за въвеждане на каквато и да е форма на диктатура като държавно управление;
- противопоставяне на дискриминация поради расова, национална, етническа или религиозна принадлежност.

3.2.2.2. Представителство

КТ "Подкрепа" се представлява от президента, а в негово отсъствие от вицепрезидента или упълномощен от Изпълнителния съвет негов член.

3.2.2.3. Членство, права и задължения

- Колективни членове на КТ "Подкрепа". пълноправните (синдикални организации -националните федерации, националните синдикати и синдикалните регионални съюзи, регистрирани от Конфедерацията като нейни поделения, по ред и начин определен от Конфедеративния съвет) и асоциираните членове (организации, чиито цели и предмет на дейност са сходни с тези на Конфедерацията, като те не могат да бъдат организации, които са регистрирани по Закона за политическите партии, както и синдикални организации).
- Почетни членове. В КТ "Подкрепа" могат да членуват чужди синдикални организации, български и чужди граждани, които споделят целите и идеалите на Конфедерацията, със статут на почетни членове, без право на глас. Същите не могат да бъдат избирани в ръководните, изпълнителните и контролните органи на Конфедерацията.
- Индивидуално членство. Всяко физическо лице може да членува в синдикалните секции на пълноправните членове на КТ "Подкрепа". Всеки индивидуален член на КТ "Подкрепа" има право да избира и да бъде избиран в ръководните и контролни органи на КТ "Подкрепа", на нейните пълноправни членове, или в синдикалната организация, в която членува.

3.2.2.4. Структура, ръководни органи, пълноправни членове на конфедерацията, контролна дейност

- Конгрес. Върховен орган на Конфедерацията (свиква се веднъж на четири години). Конгресът:
  - изслушва отчета на Президента на Конфедерацията;

- приема Устава, както и измененията в него;
- утвърждава Стратегия и Програма на Конфедерацията;
- избира едновременно екип от президент и вицепрезидент;
- Избраният екип предлага броя на конфедералните секретари – членове на Изпълнителния съвет, който се утвърждава от Конгреса. Екипът предлага листата за конфедерални секретари;
- взема решения по всички въпроси, засягащи цялостната дейност на Конфедерацията;
- определя минималния размер на членския внос на физическите лица.

❑ Конфедеративен съвет (КС). Висш ръководен орган на Конфедерацията между два Конгреса. Състои се от поименно упълномощени представители на пълноправните членове на Конфедерацията и членовете на Изпълнителния съвет (ИС), Ръководството на Конфедералната контролна комисия (ККК), експерти на Конфедерацията и представители на асоциираните членове. Конфедеративният съвет:

- изработва Правилник за дейността си;
- изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
- изслушва и приема отчетите на пълноправните членове;
- избира Конфедерална контролна комисия (ККК), определя правомощията й и приема правилника за нейната дейност;
- по предложение на Изпълнителния съвет разглежда организационно-финансовата дейност на структурите на КТ “Подкрепа” и взема решения;
- координира дейността на членовете си;
- приема схема за разпределение на членския внос;
- осигурява информация на членовете си за дейността на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
- разглежда и утвърждава заявления за членство в Конфедерацията;
- утвърждава и обезпечава бюджета на Конфедерацията, приема отчета за изпълнението му и утвърждава щатния й състав.
- създава условия за организационно укрепване на Конфедерацията;
- приема схема за професионално и регионално структуриране на Конфедерацията;
- във връзка с чл.41 от Устава освобождава член на Изпълнителния съвет, извършил доказани нарушения на Устава, Програмата на КТ “Подкрепа” или при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения;
- при доказани нарушения на Устава, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет, и действия и бездействия, уронващи престижа на

Конфедерацията, взема решение за отстраняване на член на ръководен или контролен орган на всички нива на структурите на КТ”Подкрепа”;

- когато член на ръководен или контролен орган на Конфедерацията е осъден с влязла в сила присъда за умишлено престъпление от общ характер и това уронва авторитета на Конфедерацията, той може да бъде изключен с решение на Конфедеративния съвет;
- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и на ККК на КТ “Подкрепа”, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му;
- избира Национален стачен комитет и утвърждава Наредба за дейността му;
- попълва състава на Изпълнителния съвет, на ККК и на Националния стачен комитет;
- приема решения за акции, включително и стачки в национален мащаб и ги препоръчва на своите членове;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовен Конгрес;
- решение за Извънреден конгрес може да се вземе от КС при писмено искане на 1/10 от индивидуалните членове на синдикалните секции на пълноправните членове на Конфедерацията, представено в Изпълнителния съвет;
- при необходимост Конфедеративният съвет може да сформира временни или постоянни експертни комисии.

- Изпълнителен съвет. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на Конфедерацията между Конфедеративните съвети. Той се състои от Президент, вицепрезидент и конфедерални секретари. Ръководството на ККК може да участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
  - изпълнява решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет;
  - изработва правилник за дейността си;
  - подготвя и свиква заседанията на Конфедеративния съвет;
  - взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на Конфедерацията;
  - разглежда организационно - финансовата дейност на структурите на КТ “Подкрепа”. При нарушаване на Наредбата за реда и начина на набиране, разходване и отчитане на финансовите средства от членски внос ИС разглежда случая и го внася в Конфедеративния съвет за решение.
  - предлага на Конфедеративния съвет схема за отчет на пълноправните членове;
  - следи за спазването на Конфедеративния устав, решенията на Конгреса и Конфедеративния съвет от пълноправните членове на КТ “Подкрепа”;

- разглежда и одобрява бюджета за текущата година и го предлага на КС за утвърждаване;
- изготвя проект на щатния състав на Конфедерацията и го внася в КС за утвърждаване;
- информира структурите на Конфедерацията за дейността си.

- Президент: избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. Има ръководни и представителни функции. Изразява волята на Изпълнителния и Конфедеративния съвети. Президентът:
  - подписва документи относно дейността на Конфедерацията;
  - свиква и ръководи заседанията на Изпълнителния съвет;
  - делегира на вицепрезидента дейности, свързани с управлението на Конфедерацията;
  - може временно да спре изпълнението на решение на Изпълнителния съвет или на ръководен орган на колективен член на КТ "Подкрепа" като сезира Конфедеративния съвет за вземане на решение по проблема. Президентът не може да делегира на други лица тези правомощия.
  - може да свиква и ръководи заседанията на Конфедеративния съвет;
  - отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Конфедеративния съвет и Конгреса.
- Вицепрезидент. Избира се от Конгреса с мандат до следващия Конгрес. В отсъствие на Президента или по негово възлагане той има правата и задълженията като на президента.
- Конфедерални секретари. Организират и отговарят за дейността на ръководените от тях отдели, съгласно правилника за дейността на Изпълнителния съвет. Внасят за утвърждаване в Изпълнителния съвет структурата, щатния състав и бюджета на отделите. Отчитат дейността си пред Конфедеративния съвет и Конгреса, като изготвят писмена информация.
- Контролна дейност. Осъществява се от Конфедерална контролна комисия (ККК), избрана от Конфедеративния съвет. Правомощията на ККК се определят от Конфедеративния съвет. Ръководството на ККК се избира от Конфедеративния съвет в екип от председател и зам. председател. ККК изработва Правилник за дейността си, който се утвърждава от КС. Отчита дейността си пред Конгреса, пред КС и ИС.
- Синдикална секция. Синдикалната секция (СС) е основната структурна единица по месторабота и се учредява най-малко от 3 членове. Съобразно спецификата на труда в секцията могат да се особяват синдикални групи. Не се допуска учредяване на повече от една секция на КТ "Подкрепа" при един и същи работодател, освен при изграждане или наличие на Фирмена синдикална организация (ФСО). Синдикалната секция възниква от датата на нейното учредяване и се регистрира в професионалната структура Национална

федерация (НФ) или Национален синдикат (НС) и в съответния Синдикален регионален съюз (СРС).

- Фирмена синдикална организация (ФСО). След предложение на синдикалната секция, по решение на Федеративния (Синдикален) съвет на съответните национална федерация или национален синдикат се създава фирмена синдикална организация (ФСО) при следните случаи: когато работодателят е с производствена или териториална разсредоточеност; при наличието на група работодатели; когато основният работодател е делегирал права по трудовите правоотношения и по колективното договаряне на ръководители на подразделения. ФСО се състои от обособени синдикални секции. Тези секции членуват в СРС, на чиято територия са и осъществяват дейността си съгласно Правилник за организацията и дейността на ФСО, приет от Конфедеративния съвет. ФСО осъществява координация между синдикалните секции при работодателя и по тяхно решение може да ги представлява пред него и пред други делегирани работодатели, както и пред Федеративния (Синдикалния) съвет на Националната федерация (Националния синдикат). Висш ръководен орган на синдикалната секция е общото (делегатско) събрание, което се провежда най-малко на шест месеца.
- Регионален професионален синдикат (РПС). Създава се по решение на съответен Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионален съвет на СРС. Състои се от обособени синдикални секции, членуващи в съответните НФ (НС) и СРС. осъществява координация между синдикалните секции и ги представлява пред съответните: Федеративен (Синдикален) съвет на НФ (НС) и Регионарлен съвет на СРС. Седалището на РПС е седалището на съответния СРС.
- Общински синдикален съюз (ОбСС). Създава се по решение на Регионалния съвет на територията на съответния СРС. Състои се от обособени синдикални секции, намиращи се на територията на съответната община. Осъществява координация между синдикалните секции в общината и ги представлява пред Регионалния съвет на СРС. Седалището на ОбСС е седалището на съответната община.
- Национални федерации, национални синдикати. Обединяват синдикалните секции (СС), изградени на професионален принцип. Конкретната структура на НФ (НС), пълноправни членове на Конфедерацията, се регламентират с устройствените им актове (устави), приети на Националните им конференции, след предварително съгласуване с ИС и с ККК на КТ "Подкрепа". Органи на управление на НФ (НС) са: Национална конференция, Федеративен (синдикален) съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на НФ (НС) са:
  - да изготвят и сключват отраслови и браншови колективни трудови договори;
  - да представляват интересите на своите членове на всички нива и подпомагат СРС на регионално ниво;
  - да подготвят и организират курсове за синдикално и професионално обучение;

- да участват в системата за социално сътрудничество на отраслово (браншово) ниво;
- да редставляват синдикален регионален съюз в отрасъла (бранша) за София – град;
- да организират, провеждат и координират стачни действия в своя отрасъл (бранш) на национално ниво;
- да подпомагат СРС в организирането, провеждането и координирането на стачни
- действия в своя отрасъл (бранш) на регионално ниво.
- да представляват интересите на своите членове в органите на управление на пенсионни фондове.

❑ Синдикален регионален съюз. Обединява синдикалните секции и общинските синдикални съюзи на територията на съответния регион. Не се допуска учредяване на повече от един СРС на територията на даден регион, съгласно териториалното деление, прието от Конфедеративен съвет. Не се допуска членуване на секция от територията на даден регион към друг такъв. Органи на управление на СРС са: Регионална конференция, Регионален съвет и Изпълнителен съвет. Основните функции на СРС са:

- осъществяват синдикална защита на колективните и индивидуалните си членове в региона и представляват интересите им на всички нива, и подпомагат националните федерации и националните синдикати на национално ниво;
- оказват организационна и методическа помощ на всички синдикални структури;
- изграждат нови секции и общински съюзи за увеличаване на членската маса;
- подготвят и организират курсове за синдикално обучение;
- оказват методическа помощ при провеждане на преговори и сключване на КТД по предприятия;
- участват в системата за социално сътрудничество на регионално и общинско ниво;
- организират, провеждат и координират стачни действия на територията на своите региони, съгласувано със съответната професионална организация;
- ипълняват контролни , финансови и организационни функции;
- изграждат Консултантски синдикални центрове.

❑ Регионален съвет. Висш ръководен орган на Синдикалния регионален съюз между две конференции. Състои се от членовете на Изпълнителния съвет, представители на общинските синдикални съюзи (ако са изградени такива), регионалните професионални структури, и не обхванатите в тях секции, съгласно Правилника за работа на Регионалния съвет. Ръководството на

контролния орган и експертите участват с право на съвещателен глас. Регионалният съвет:

- изслушва и приема отчета за дейността на Изпълнителния съвет и на контролния орган;
- избира контролен орган, определя правомощията и приема Правилник за работата му;
- координира дейността на членовете си.
- осигурява информация на членовете си за дейността на Синдикалния регионален съюз, на Конфедеративния съвет на КТ "Подкрепа", както и на цялата Конфедерация и обработва информацията, постъпила от тях;
- утвърждава бюджета на СРС и на ОбСС.
- може да освободи Член на Изпълнителния съвет и на контролния орган, извършил доказани нарушения на Устава на КТ „Подкрепа”, решенията на Конгреса и на Конфедеративния съвет, както и при безспорно доказано неизпълнение на служебните му задължения.
- утвърждава заместник на член на Изпълнителния съвет и контролния орган, но на не повече от половината, който отсъства продължително време по обективни причини, до завръщането му.
- попълва състава на Изпълнителния съвет.
- приема решения за акции, включително и стачки на своята територия след съгласуване с ръководните органи на Конфедерацията;
- избира регионален стачен комитет;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на редовна регионална конференция;
- по решение на РС на територията на СРС могат да бъдат създавани Общински синдикални съюзи (ОбСС).

- Изпълнителен съвет. Постоянно действащ ръководен орган, който организира цялостната дейност на организацията между регионалните съвети. Той се състои от председател, заместник-председател и регионални секретари. Ръководството на контролния орган участва с право на съвещателен глас. Изпълнителният съвет:
  - изготвя структурата, щатното разписание и бюджета на организацията и внася последния в Регионалния съвет за утвърждаване.
  - изпълнява решенията на Конференцията и Регионалния съвет;
  - подготвя и свиква заседания на Регионалния съвет;
  - взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията.
  - разглежда и утвърждава заявление за членство в СРС, както и за асоцииране на

- членове към него;
- организира при нужда експертни групи и технически органи;
- организира цялостната финансова дейност на организацията.

- Председател на Синдикален регионален съюз „Подкрепа”. Избира се от конференцията с мандат до следващата конференция. Има ръководни и представителни функции, изразява волята на Изпълнителния и Регионалния съвет. Подписва документи относно дейността на организацията, включително и финансовите. Свиква и ръководи заседанията на изпълнителния съвет. Взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на организацията. Назначава щатния състав на СРС. Назначава експертни групи и технически органи. Отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Регионалния съвет и Конференцията.
- Заместник-председател. Избира се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. В отсъствие на председателя или по негово възлагане той има правата и задълженията на председател на Синдикален регионален съюз.
- Регионални секретари. Избират се от Конференцията с мандат до следващата Конференция. Изпълнителният съвет определя функциите на регионалните секретари. Отчитат дейността си пред Регионалния съвет и Конференцията.
- Регионална контролна комисия (РКК). Извършва контролната дейност на СРС на КТ “Подкрепа”. Председателят и заместник-председателя на РКК не могат да бъдат избирани в ръководните органи на Конфедерацията и нейните структури, но могат да бъдат делегати на Конференцията на СРС на КТ “Подкрепа”. Отчита дейността си пред РС и Конференцията на СРС на КТ “Подкрепа”.

3.2.2.5. Пълноправни членове (националните федерации и националните синдикати, и синдикалните регионални съюзи)

Професионални организации на КТ „Подкрепа”:

- Федерация „Атомна енергетика”
- Федерация „Земеделие и горско стопанство”
- Федерация „Лека промишленост”
- Медицинска федерация
- Синдикална миньорска федерация
- Федерация „Съобщения”
- Федерация „Енергетика”
- Федерация „Култура”
- Синдикална федерация на машиностроителите и металоработниците
- Федерация „Металургия”
- Федерация „Строителство, индустрия и водоснабдяване”

- Федерация на транспортните работници
- Национална федерация „Техническа индустрия, наука, информатика”
- Федерация „Химия”
- Национален синдикат на административните служители
- Съюз на журналистите в България „Подкрепа”
- Синдикат „Отбрана”
- Синдикат „Тютюнева промишленост”
- Федерация „Търговия, услуги, контролни органи, туризъм”
- Федерация „Хранителна и питейна промишленост”
- Национален железничарски синдикат
- Синдикат „Образование”
- Национален синдикат телевизия и радио
- НПС на служителите в сигурността и охраната
- Синдикат на локомотивните машинисти

Синдикални регионални съюзи(СРС) на КТ „Подкрепа”

СРС на КТ „Подкрепа” са изградени в градовете: Асеновград, Благоевград, Бургас, Бяла, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Гоце Делчев, Димитровград, Добрич, Дупница, Казанлък, Карлово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Лом, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

4. Организации на работодателите и на работниците и служителите за икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”

4.1. Организации на работодателите

4.1.1. Съюз на ВиК операторите в Република България

Съюзът е доброволно обединение с нестопанска цел на В и К операторите, упълномощени да ръководят и представляват дружествата от системата на „Водоснабдяване и канализация” в Република България.

Съюзът е юридическо лице със седалище гр. София, ул. „Св. Св. Кирил и Методий” № 17-19.

Основни цели и задачи на съюза:

- подпомага и реализира държавната политика по отношение основния предмет на дейност на „ВиК" дружествата, а именно: водоснабдяване, канализация, пречистване на питейните и отпадните води;
- представлява В и К операторите пред съответните органи на държавно управление и други, съгласно изискванията на действащите нормативни документи, участва в преговорите с представителните организации на работниците и служителите, в съветите за тристранно сътрудничество, според Кодекса на труда;
- защитава интересите на членовете, като предлага на държавните институции разработването и актуализацията на нормативни документи, касаещи водоснабдяването, канализацията и пречистването на питейни и отпадни води, и дава становища по тях;
- при поискване от членовете си, оказва съдействие за добронамерено уреждане на спорове, възникнали при осъществяване на търговските взаимоотношения;
- задължително взема отношение при наличие на конфликт, при който една от страните е член на Съюза;
- подпомага развитието на професионалната квалификация на работниците и служителите в системата на „Водоснабдяване и канализация";
- следи тенденциите в развитието на промените в законодателството, дава становища и препоръки пред съответните институции и органи по новосъздаващите се закони, актове и нормативни документи;
- информира, дава консултации и препоръки на членовете си по прилагането на действаща нормативна уредба;
- съдейства на „ВиК" дружествата по отношение набавяне на актуална информация, свързана с предмета им на дейност;
- *у*становява и развива сътрудничество, взаимен обмен на информация по проблемите на „ВиК" системата с наши и чуждестранни специалисти, организации, съюзи, институти и др. Членува в сродни международни и европейски организации;
- при възможност, организира и издава специализирана литература, брошури и материали за водоснабдяването, канализацията, пречистването на питейните и отпадните води, съхраняване на водни ресурси, оптимизация на технологични процеси, икономически маркетинг и др. подобни.

4.1.1.1. Членство. Права и задължения.

- Членове на съюза са В и К оператори - работодатели, по смисъла на Кодекса на труда, на дружествата с основен предмет на дейност водоснабдяване, канализация, пречистване на питейни и отпадни води.
- Приемане на нов член:
  - писменна молба до Управителния съвет, със заявление за приемане на устава;

- Управителният съвет (УС) съобщава решението си на кандидата;
- решението на УС може да се обжалва пред Общото събрание.

❑ Прекратяване на членството:

- доброволно - с подаване на писмена молба до Управителния съвет, който вписва решението в двуседмичен срок, от датата на постъпването й;
- при загубване на качеството „работодател";
- при изключване.

Член на съюза може да бъде изключен с мотивирано предложение на Управителния съвет при следните случаи:

- при системно нарушаване на Устава и законите на страната;
- когато с действията си уронва престижа на съюза;
- при неплащане на встъпителната вноска и членски внос.

❑ Съюзът се прекратява:

- с решение на Общото събрание;
- по решение на съда.

4.1.1.2. Органи на управление на Съюза.

❑ Общо събрание (ОС):

- изменя и допълва Устава;
- приема други вътрешни актове;
- избира и освобождава членовете на Управителния съвет и на Контролния съвет;
- приема и изключва членове;
- взема решение за откриване и закриване на клонове;
- взема решение за участие в други организации;
- взема решение за преобразуване, преименуване или прекратяване на сдружението;
- приема основните насоки и програма за дейността на сдружението;
- приема бюджета на сдружението;
- взема решения относно дължимостта и размера на членския внвос и на имуществените вноски;
- приема отчета за дейността на управителния съвет;
- отменя решения на другите органи на сдружението, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на сдружението;
- взема и други решения, предвидени в устава

- Управителен съвет (УС):
  - представлява сдружението, както и определя обема на представителната власт на отделни негови членове;
  - осигурява изпълнението на решенията на общото събрание;
  - разпорежда се с имуществото на сдружението при спазване изискванията на устава;
  - подготвя и внася в общото събрание проект за бюджет;
  - подготвя и внася в общото събрание отчет за дейността на сдружението;
  - определя реда и организира извършването на дейността на сдружението, включително и тази в обща полза, и носи отговорност за това;
  - определя адреса на сдружението;
  - взема решения по всички въпроси, които по закон или съгласно устава не спадат в правата на друг орган;
  - изпълнява задълженията, предвидени в устава.

4.1.1.3. Представителство

- Сдружението се представлява от Председателя на УС, които от името на сдружението сключва всички сделки и подписва всички писмени актове.
- Изпълнителният ръководител на сдружението подпомага Председателят на УС в дейността му и поема функциите му при случаи на временна обективна невъзможност на Председателят да изпълнява своите функции.
- Сключването на договори и на споразумения от сдружението се извършва само след протоколно решение на УС.
- Управителят на УС с писмено пълномощно може да упълномощи и друг член на УС да представлява сдружението.

4.1.1.4. Контролен орган на сдружението

- Контролен съвет:
  - събира се не по-малко от два пъти в година, а за извънредно заседание по искане на който и да е от членовете му или на Управителния съвет;
  - проверява изпълнението на решенията на Общото събрание и на Управителния съвет;
  - контролира опазването на имуществото на съюза и законността на финансовата му дейност;
  - дава заключение по годишния отчет за приходите, разходите и дейността на съюза;
  - при наличие на извършени закононарушения и нарушение на Устава, свиква извънредно Общо събрание на съюза;

- членовете на Контролния съвет не могат да бъдат членове на Управителния съвет;
- Контролният съвет отчита дейността си пред Общото събрание.

4.2. Организации на работниците и служителите

4.2.1. Национален браншов синдикат „Водоснабдител" към КНСБ

Национален браншов синдикат „Водоснабдител" – КНСБ е доброволно сдружение на самостоятелни и равноправни синдикални организации, в които членуват наемни работници, специалисти и служители от системата на „Водоснабдяване, канализация, пречистване на водите" и други сродни дейности, независимо от формата на собственост, обединени за защита на своите трудови, професионални и социални интереси, които приемат Устава.

В своята дейност Синдиката се придържа към следните основни принципи:

- доброволност на членството и свобода на синдикалното сдружаване в рамките на бранша, без разлика на политически убеждения, националност, етническа принадлежност, раса, пол и религия;
- гарантиране правото на членство в съответната синдикална организация на всички работещи в бранша, а също така и на пенсионери, които са членували, докато са работели в бранша;
- автономност и самоопределение на синдикалните организации при осъществяване на дейността им, както и при тяхното съюзяване;
- пълна демократичност, откритост и гласност в синдикалната дейност, осигуряване на условия за плурализъм на идеи, становища, предложения и свобода на дискусии;
- пряк избор на синдикалните ръководства. Спазване на мандатния принцип за всички изборни длъжности;
- толерантност и преговори с всички работодатели и техните институции във водоснабдяването, канализацията, пречистването на водите и други сродни дейности с цел поддържане на социален мир и търсене на консенсус по съответните проблеми;
- при липса на взаимност и заплаха за постигане на своите цели, Синдиката използва всички допустими от закона средства.

Синдикатът е сдружение с нестопанска цел по смисъла на чл.49, ал.1 от Кодекса на труда и съгласно действащото законодателство.

Адрес: 1000 София, площад „Македония" №1, ет.6 офиси № 1 и № 13;

тел.: 02 / 40 10 507;

факс: 02/980 40 76

e-mail: vodosnabditel@knsb-bg.org

www.vodosnabditel.org

Основна цел на синдиката е представителство, съдействие и защита на общите и специфичните икономически, трудови и социални права и интереси на синдикалните членове и техните сдружения пред държавни, общински, административни, обществени и други органи и организации, съобразявайки се с нормите на националното законодателство, международните, държавните, граждански, трудови и синдикални конвенции и Устава.

Синдиката си поставя за цели:

- Да защитава правото на свободен труд, избор на работа, на професионална специализация, повишаване на квалификацията и преквалификация и на професионална реализация на синдикалните членове.
- Да отстоява спазването и последователното подобряване условията на труд и защита правото на здравословни и безопасни условия на работа, екологично чиста работна среда, правилен режим на труда и отдиха, на социалните придобивки, осигуровки, обезщетения при незаконосъобразни действия на работодателите.
- Да съдейства за ориентиране и засилване социалната насоченост на икономиката, като постоянно противодейства на отрицателните последици от пазарната икономика.
- Да противодейства на възможните неблагоприятни социални ефекти при преструктурирането на дружествата, като съдейства за последователното подобряване на трудовите и социални отношения.
- Да съдейства за успешното развитие на търговските дружества, осигуряване на нормална трудова заетост и защита доходите на работещите.
- Да отстоява правото на наемните работници в управлението на колективната дейност, на своевременна и достоверна информация за икономическото и финансово състояние на дружеството.
- Да осигурява своевременно трудово – правна консултация и защита на синдикалните членове от противозаконни действия на работодателите, административни органи и лица.
- Да гарантира правото на свободно договаряне с работодателите и техните сдружения по всички условия, касаещи трудово – правните и социални отношения, включително достойно заплащане на труда и осигуряване, както и сключването на споразумения, колективни трудови договори на ниво дружество, бранш, отрасъл и други.
- Да защитава правото на свободно и доброволно сдружаване в синдикални организации и осигурява защитата на синдикалните дейци съгласно Кодекса на труда и договореностите в колективните трудови договори и споразумения.
- Да предприема действия за предотвратяване на конфликти в дружествата от бранша и спомага за тяхното решаване.

- Да поддържа и установява нови контакти с международните синдикални организации и институции, да представлява членовете си пред тях и при нужда осигурява подкрепата им чрез солидарни действия и активно сътрудничество с тях.

Средства за постигане на целите. За постигане на целите си и реализиране на синдикалната си дейност Синдикатът:

- Представлява членовете си пред организации в страната и чужбина, пред работодателите и техните сдружения, властите и органите на държавната администрация, както и пред други обществени, политически и други органи и организации.
- Отправя свои предложения към съответните институции за промяна на нормативни актове, управленски решения и действия, с които се накърняват законните права и интереси на синдикалните членове.
- Представлява членовете си пред средствата за масова информация, държавни и обществени форуми и мероприятия, както и в международно организирани такива.
- Сътрудничи с органи, организации и институции, имащи законодателна инициатива. Разработва и отстоява свои проекти и изисквания към проектите на законодателната и изпълнителната власт и работодателските сдружения.
- Участва в преговори, сключване на споразумения и договори с държавните органи на отраслово и браншово ниво с работодателите и техните сдружения.
- Организира солидарни и протестни действия, включително стачки по предвидения от законите ред.
- Оказва своевременно специализирана помощ на членовете си. Осигурява гласност и информираност - пряко или чрез средства за масова информация.
- Упражнява представителност и пълномощия по прилагането и спазването на трудовото и социално законодателство.
- Установява и поддържа контакти с международните синдикални организации и институции, със синдикалните сдружения и организации в страната.
- Синдиката може да защитава своите членове при трудови спорове и конфликти пред съда и другите институции съгласно действащото в страната законодателство.
- Синдиката подържа регистър на основните си членове, предоставя информация и издава удостоверения на заинтересованите лица.
- Организира обучения, курсове и други мероприятия, необходими за постигане на целите си.
- Собствеността и доходите на Синдиката от дейността му трябва да бъдат използвани единствено за постигане на посочените цели и дейност и никаква част не може да бъде изплащана пряко или непряко като дивидент или печалба на членовете на Синдиката.

Синдиката подпомага своите членове:

- при трудови спорове и конфликти със съответните представители на работодателите;
- посредничи между членовете си и работодателите, държавата, български и чуждестранни физически и юридически лица
- оказва специализирана консултантска и друга помощ на членовете си;
- оказва материална и морална помощ на членовете си;
- изразява становище по структурните промени в държавния и частен сектор, инвестициите, фондовете с обществено потребление, размера на работните заплати, обезщетения и други;
- осъществява координация и взаимодействие при нужда между членовете си, както и с други синдикални формирования и организации от взаимен интерес.

4.2.1.1. Органи на управление

Ръководни органи на Синдиката са Конгресът /Общото събрание/, Координационният съвет, Управителният съвет, Председателят на Синдиката и Председателят на финансово-контролната комисия.

- Конгресът:
  - приема, допълва и променя Устава на Синдиката с явно гласуване и мнозинство от 2/3 от присъстващите делегати;
  - изисква и приема отчет за дейността на Управителния съвет;
  - приема доклада на финансово-контролната комисия на Синдиката;
  - определя броя на членовете на Управителния съвет, които не могат да бъдат по-малко от трима;
  - избира с тайно поименно гласуване и с обикновено мнозинство председателя на Синдиката, председателя на финансово-контролната комисия и членовете на Управителния съвет;
  - определя броя на зам.председателите на Синдиката, на членовете на финансово-контролната комисия и ги избира с явно гласуване и обикновено мнозинство;
  - взема решения за участие на Синдиката в други организации в страната и чужбина;
  - взема решение с мнозинство от 2/3 от присъстващите делегати за преобразуване или прекратяване на дейността на Синдиката;
  - приема основните насоки и програма за дейността на Синдиката;
  - приема бюджета на Синдиката;
  - взема решения относно дължимостта и размера на членския внос;
  - приема други вътрешни актове;

- отменя решения на други органи в Синдиката, които противоречат на закона, Устава или други вътрешни актове, регламентиращи дейността на Синдиката;
- взема и други решения, предвидени в Устава;
- освобождава от отговорност всички лица на изборни длъжности в Синдиката.

❑ Координационен съвет

- Координационният съвет се формира от председателя и зам.председателите на Синдиката, членовете на Управителния съвет, председателя на финансово-контролната комисия и всички председатели на основни синдикални организации.
- Координационният съвет ръководи дейността на Синдиката между два конгреса, приема ежегодно отчета за дейността на Управителния съвет, бюджета на Синдиката, съобразявайки се с приетите на Конгреса /Общото събрание/ бюджет и насоки за финансовата и организационната дейност.
- Контролира изпълнението на бюджета.
- Контролира изпълнението на приетите основни документи и програми на Синдиката.
- Взема решение за обявяване, прекратяване и отмяна на стачни и други мащабни протестни и солидарни действия.
- Взема решение с мнозинство от 2/3 от присъстващите членове за изключване от Синдиката.
- Определя квотата на основните членове за представителство в Конгреса /Общото събрание/.
- Избира координатор на младежкото движение на Синдиката, който участва в Управителния съвет на Синдиката с право на съвещателен глас.
- Координационният съвет се ръководи от председателя на Синдиката, а в негово отсъствие – от писмено упълномощен от него зам. председател. Своите заседания Координационният съвет провежда най-малко два пъти годишно.
- Взема решения по всички въпроси, които не са от изричната компетентност на Управителния съвет или на Конгреса.
- Координационният съвет избира арбитражна комисия.

❑ Управителният съвет:

- Управителният съвет в съответствие с Устава и решенията на Конгреса /Общото събрание/ организира и провежда дейността на Синдиката между Конгресите /Общите събрания/;
- представлява Синдиката, както и определя обема на представителната власт на неговите членове;

- осигурява изпълнението на решенията на Конгреса /Общото събрание/ и задълженията, предвидени в Устава;
- разпорежда се с имуществото на Синдиката при спазване изискванията на Устава;
- подготвя и внася в Конгреса /Общото събрание/ проект за бюджет;
- подготвя и внася в Конгреса /Общото събрание/ отчет за дейността на Управителния съвет и други вътрешно-организационни документи;
- определя адреса на Синдиката;
- взема решение за приемане на нови основни членове на Синдиката;
- внася предложения в Координационния съвет за изключване на основни членове на Синдиката;
- взема решение за свикване на Координационен съвет;
- подпомага дейността на основните синдикални организации при решаване на техните специфични проблеми;
- осъществява пълна и ефективна защита на избраните в различни органи синдикални дейци, като не дава съгласие за промени в техните трудово-правни отношения без изричното съгласие на синдикалната организация, в чийто органи са избраните лица;
- създава при необходимост комисии, групи и други на обществени начала с привличане на висококвалифицирани специалисти;
- назначава избраните от Конгреса /Общото събрание/ председател и зам.председатели на Синдиката и определя техните възнаграждения;
- учредява символа, щемпела и знака на Синдиката;
- взема решения и определя насоките за водене на преговори с държавните и административните институции, търговските дружества, съюзите на работодателите и сключване на КТД и споразумения;
- взема решения по всички въпроси, от неговата компетентност, неуредени със закон или този Устав.

❑ Председател на Синдиката

- осъществява общото ръководство на дейността на Синдиката и изпълнява функциите, предвидени в Устава и възложени му от Конгреса /Общото събрание/.
- представлява Синдиката в страната и чужбина в отношенията му с национални и чуждестранни институции;
- подписва всички официални документи на Синдиката. В негово отсъствие упълномощава един от зам.председателите на Синдиката;
- организира и ръководи заседанията на Координационния и Управителния съвет;

- назначава и освобождава от длъжност щатните сътрудници на Синдиката;
- при отсъствие на Председателя, функциите му се поемат от писмено упълномощен от него зам. председател.

❑ Финансово-контролна комисия (ФКК)

- Финансово-контролната комисия е орган за цялостен контрол на финансовата дейност на Синдиката и неговите органи и звена.
- За своите констатации ФКК периодично информира Координационния и Управителния съвет, а за цялостната си дейност се отчита пред Конгреса /Общото събрание/.
- Цялостната дейност на комисията се определя от нея самата в рамките на предоставените и правомощия и бюджет.

ФКК има право да контролира периодично документите за събирането и отчисленията от членски внос на всички основни членове на Синдиката.

4.2.2. Федерация „Строителство, индустрия и водоснабдяване" към КТ „Подкрепа"

Федерация "Строителство, индустрия и водоснабдяване" към КТ „Подкрепа" е синдикат, представляващ доброволен съюз, създаден на принципа на свободното федериране на синдикални организации на граждани, обединени за защита на своите професионални и социални интереси, които полагат наемен труд в сферата на строителството, проучването и проектирането, производството на строителни материали, конструкции и изделия, водоснабдяването, канализацията и пречистването на водите, поддържането, ремонта и експлоатацията на строителни обекти и инженерни съоръжения, строителния надзор и други дейности, свързани с инвестиционния процес, пътното строителство, поддържане, ремонта, консултантски услуги и проектирането на пътища.

Адрес: гр. София 1000, ул. „Ангел Кънчев" № 2, ет. 4;

тел.: (02) 980 73 39;

факс: (02) 988 87 38;

www.fciw-podkrepa.org

e-mail: fciw@mail.techno-link.com

Федерацията има за цел и предмет на дейност защита правата, достойнството, професионалните и социалните интереси на работещите в сферата на:

❑ Осигуряване правата им в сферата на професионалната дейност, заплащането, техническата безопасност и охрана на труда, и социално- битовите условия;

❑ защита здравето, материалните, обществените и културните интереси на своите членове и техните семейства;

❑ съгласуване и защита на интересите на работещите с тези на работодателите и държавната администрация за просперитета на предприятията, с приоритет на работниците и служителите;

- полагане на системни усилия за осъществяване пълното равенство между мъжете и жените при реализиране на трудовите им права и равно заплащане при положен равен труд;
- осигуряване на условия и възможности за повишаване на синдикалната култура и образованост, професионалната квалификация и преквалификация;
- разпространяването на идеите и ценностите на демокрацията с цел укрепване на доверието, взаимопомощта и солидарността между участниците в инвестиционния процес;
- влияние върху оформянето на социално-икономическата политика на държавната администрация и работода-телите за подобряване на материалното състояние на своите членове и справедливо разпределение на получавания доход въз основа на принципите на социалното партньорство;
- извършване на посредничество за информирането и наемането на работа в страната и чужбина в съответствие с действащото законодателство и международните актове и договори по които Република България е страна;
- противопоставяне на всякакви опити за въвеждане на каквато и да е форма на диктатура, като държавно управление;
- отричане и борба срещу дискриминацията поради расова, национална, етническа и религиозна принадлежност.

Задачи. Федерацията осъществява своите задачи и цели като:

- представлява и защитава своите членове пред работодателите, органите на властта и държавната администрация, обществени, политически и други организации;
- участва в преговори с легитимни и представителни организации на работодателите, националните и регионални държавни институции за сключване на колективни трудови договори и споразумения в условия на тристранно сътрудничество;
- упражнява контролни права, предоставени от Кодекса на труда и информира своевременно органите по спазване на трудовото законодателство на всички нива за констатирани нарушения. Препоръчва на членовете си да не осъществяват трудова дейност на работни места, където условията на труд не съответстват на приетите нормативни актове;
- подпомага формирането на пазар на труда и защитава стойността на работната сила;
- осигурява морална, материална и експертна помощ на своите членове;
- изисква от работодателите да осигурят условия за възстановяване на работната сила чрез ангажирането им в почивното дело;
- предприема действия за подпомагане на своите членове и техните семейства по отношение на: гарантиране правото им на отпуски, задоволяване на жилищните им нужди, осигуряване на полагащи се социални помощи и други;

- провежда културно-просветна и благотворителна дейност;
- съдейства за повишаването на качеството и ефективността на образователната система и отстоява пред държавните институции и работодателите обезпечаването й със средства;
- следи за спазването на ратифицираните от България международни договорености и изисква присъединяването към други;
- разработва и внася предложения и проекти относно представителство и участие в управлението, социалното и трудово законодателство;
- осъществява информационно- комуникационна дейност;
- организира, ръководи и подпомага акции на колективен протест, включително и стачки;
- организира и съдейства за изпълнението на задачите, произтичащи от Устава, Програмата и други вътрешни документи на Федерацията;
- представлява интересите на своите членове в попечителските съвети на професионалните пенсионни фондове.

4.2.2.1. Органи на управление

Органите за управление на Федерацията са: Национална конференция, Федеративен съвет и Изпълнителен съвет.

Върховен орган на Федерацията е Националната конференция. Провежда се веднъж на четири години, като може да бъде свиквана и извънредно.

- Националната конференция:
  - изслушва мандатната комисия, която се произнася за редовността на
  - конференцията;
  - определя дневен ред и избира органи, необходими за нейната работа;
  - приема отчета на Изпълнителния съвет на Федерацията за времето на неговия мандат;
  - приема Устава и Програмата, и изменения в тях;
  - взема решения по всички въпроси, засягащи дейността на Федерацията;
  - определя минималния размер на отчисленията от членския внос за Федерацията;
  - избира екип от председател и зам. председател на Федерацията.
- Федеративен съвет

Висш ръководен орган на Федерацията между две Национални конференции е Федеративния съвет, който представлява отворена структура.
Федеративния съвет се състои от:

- Изпълнителния съвет на Федерацията;

- председателите или поименно упълномощени представители от Изпълнителните съвети на членуващите в нея Регионални синдикати;
- председателите или поименно упълномощени представители от Изпълнителните съвети на Фирмените синдикални организации, членуващи във Федерацията с членска маса над 100 души, независимо от това дали са обхванати от Регионални синдикати;
- председателите или поименно упълномощени представители от Изпълнителните съвети на синдикални секции, членуващи във Федерацията с членска маса над 50 души, независимо от това дали са обхванати от Регионални синдикати и Фирмените синдикални организации;
- представителството на синдикални секции, членуващи във Федерацията с членска маса под 50 души, които не са обхванати от Регионални синдикати и Фирмените синдикални организации се осъществява от представители на най- многочислената организация от съответния регион;
- ръководството на Федеративната контролна комисия (ФКК), експерти на федерацията и представители на асоциираните членове присъстват с право на съвещателен глас.

Функции на Федеративния съвет:

- изработва Правилник за дейността си;
- определя квота за гласуване на Федеративните съвети на база членската маса по предложение на Изпълнителния съвет;
- изслушва и приема отчета на Изпълнителния съвет за времето между две поредни заседания на Федеративния съвет;
- изслушва и приема отчетите на представителите на регионалните синдикати;
- разглежда, утвърждава и осигурява бюджета на Федерацията, приема изпълнението му и утвърждава щатния й състав;
- взема решения по всички въпроси, свързани с дейността на Федерацията;
- определя структурата на Федерацията по предложение на Изпълнителния съвет;
- приема Правилник за разходване на средствата от Националния стачен фонд на Федерацията;
- приема решения за акции, включително и стачки в национален мащаб;
- избира Национален стачен комитет на Федерацията и утвърждава Правилник за дейността му;
- определя реда за свикване, организиране и провеждане на Национална конференция - редовна и извънредна;
- взема решение с явно гласуване и квалифицирано мнозинство 2/3 от присъстващите в началото на заседанието членове на Федеративния съвет, за прекратяване на членството на колективните членове на Федерацията;

- определя броя и избира членовете на Федеративната контролна комисия на Федерацията.
- определя правомощията и приема правилник за работа на Федеративната контролна комисия;
- при необходимост попълва състава на Изпълнителния съвет и на Федеративната контролна комисия;
- при доказани нарушения на Устава, решенията на Националната конференция или Федеративния съвет, действия и бездействия уронващи престижа на КТ "Подкрепа" или Федерацията, или при злоупотреба с гласуваното му доверие, взема решения за отстраняване на член на ръководен или контролен орган на всички нива на ФСИВ "Подкрепа;

Членовете на Федеративния съвет носят имуществена и наказателна отговорност за действия и бездействие, които нанасят материални щети на Федерацията и представляват нарушение на Устава.

❑ Изпълнителният съвет:

Изпълнителния съвет е постоянно действащ ръководен колективен орган, който организира и ръководи цялостната дейност на Федерацията между заседанията на Федеративния съвет. Изпълнителния съвет се състои от Председателя, Зам. председателя и федералните секретари. Ръководството на ФКК може да участва в заседанията на Изпълнителния съвет с право на съвещателен глас.

Функции на Изпълнителният съвет:

- изпълнява решенията на Националната конференция и Федеративния съвет на Федерацията, както и тези на Конгреса и Конфедеративния съвет на КТ "Подкрепа";
- изработва Правилник за дейността си;
- подготвя и свиква заседанията на Федеративния съвет;
- предлага квота за гласуване на Федеративния съвет на база членската маса;
- взема решения по текущи въпроси, засягащи дейността на Федерацията;
- предлага на Федеративния съвет броя и кандидатите за членове на контролния орган на Федерацията;
- разглежда и одобрява бюджета на Федерацията за текущата година и го предлага на Федеративния съвет за утвърждаване;
- приема щатното разписание на Федерацията и го предлага за утвърждаване от Федеративния съвет;
- подготвя и организира курсове за синдикално и професионално обучение;
- участва в системата за социално сътрудничество на национално ниво;
- преговаря и сключва колективни трудови договори на национално ниво;

- дава съгласие или отказ от съгласие за прекратяване на трудовите правоотношения на членове на Изпълнителните съвети на регионалните синдикати, фирмените синдикални организации и синдикалните секции в съответствие с чл.333, ал. 3 от Кодекса на труда;
- разглежда организационно- финансовата дейност на структурите на Федерацията и при нарушения има право временно да спре правомощията на член на Изпълнителния съвет на своите членове, като внася всеки конкретен случай за разглеждане и вземане на окончателно решение от съответното общо (делегатско) събрание, когато се отнася за синдикална секция или фирмена синдикална организация или регионална конференция, когато се отнася за регионален синдикат или съответния Синдикален съвет. В тези случаи тези форуми се насрочват служебно;
- при нарушаване на Наредбата за реда и начина на набиране, разходване и отчитане на финансовите средства от членски внос за Федерацията разглежда всеки конкретен случай и го внася във Федеративния съвет за решение;
- информира членовете на Федеративния съвет и структурите на Федерацията за дейността си.

❑ Председател на федерацията

- Председателят на Федерацията има ръководни и представителни функции. Той изразява волята на Изпълнителния и Федеративния съвет и се избира от Националната конференция на Федерацията с мандат до следващата конференция.
- Председателят представлява Федерацията пред външни организации, физически и юридически лица в страната и извън нея.
- Председателят изготвя щатното разписание на федерацията и го предлага за приемане от Изпълнителния съвет.
- Председателят подписва всички документи от имуществен и друг характер, свързани с дейността на Федерацията.
- Председателят свиква заседанията на Изпълнителния и Федеративния съвет.
- Председателят отчита дейността на Изпълнителния съвет пред Федеративния съвет и Националната конференция.
- Председателят на Федерацията е и председател на заседанията на Изпълнителния съвет, Федеративния съвет и Националната конференция, освен ако при започването им не бъде решено друго.
- Председателят делегира на зам.председателя дейности, свързани с управлението на Федерацията.
- Председателят носи имуществена и наказателна отговорност за своите действия или бездействие.

- Федеративна контролна комисия (ФКК):
  - осъществява контролната дейност във Федерацията;
  - избира се от Федеративния съвет;
  - правомощията й се определят от Федеративния съвет;
  - изработва Правилник за дейността си, който се утвърждава от Федеративния съвет;
  - членовете на ФКК участват в заседанията на Изпълнителния и Федеративен съвет с право на съвещателен глас;
  - членовете на ФКК информират за дейността си Изпълнителния съвет и се отчитат пред Федеративния съвет и пред Националната конференция на Федерацията;
  - членовете на ФКК носят имуществена и наказателна отговорност за своите действия или бездействие.

5. Други организации с функции в областта на БЗР

5.1. Лаборатории за измерване факторите на работната среда и органи за контрол

Установяването на съответствието на работната среда, трудовия процес, използваната технология и работното оборудване с нормите и изискванията за безопасни и здравословни условия на труд се осъществява посредством подходите, методите и формите за извършване на оценката на риска (чл. 217, ал. 1 на Наредба № 7 за за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

Съгласно чл. 10, ал. 1 на Наредба № 5 за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска, един от източниците на информация за оценяване на риска са данните от проведени наблюдения и измервания на факторите на работната среда и на специфични показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места Измерват се:

- специфичните показатели за безопасност на работни процеси, работно оборудване и работни места;
- стойностите на елементите за микроклимата, токсичните вещества и праха във въздуха, шума, вибрациите, осветлението и лъченията;
- физическото натоварване на работниците и служителите.

Необходимите измервания се извършват от звена и специалисти на работодателя и/или от упълномощени от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация" юридически и физически лица (чл. 217, ал. 4 на Наредба № 7 за за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване).

По смисъла на Закона за националната акредитация на органи за оценяване на съответствието (ЗНАООС) (Обн., ДВ, бр. 100 от 2005 г., изм., бр. 105 от 2005 г., бр. 30

от 2006 г., изм. и доп., бр. 42 от 2009 г., изм., бр. 82 от 2009 г., изм. и доп., бр. 41 от 2010 г.) лабораториите за измерване факторите на работната среда и органите за контрол попадат в обхвата на органите за оценяване на съответствието (ООС), които се акредитират от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация" (ИА БСА).

ИА БСА е единственият орган в Република България, който има право да извършва акредитация на органи за оценяване на съответствието. Тя е националният орган по акредитация на Република България в съответствие с Регламент (ЕО) № 765/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 9 юли 2008 г. за определяне на изискванията за акредитация и надзор на пазара във връзка с предлагането на пазара на продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 339/93 (ОВ, L 218/30 от 13 август 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 765/2008" (чл. 2 ЗНАООС).

Акредитацията се извършва при условията и по реда, определени в ЗНАООС и в процедурите и правилата за акредитация[76], утвърдени от ИА БСА.

5.1.1. Потребители на услугите по акредитация

Акредитация могат да получат еднолични търговци и юридически лица, установени:

- на територията на Република България;
- в друга държава - членка на Европейския съюз, в друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или в Конфедерация Швейцария, при спазване на чл. 7 от Регламент (ЕО) № 765/2008;
- в трети държави.

5.1.2. Документи, необходими за акредитация на ООС:

- Процедура за акредитация BAS QR 2;
- Правила за работа на Комисия по акредитация BAS QR 3;
- Правила за работа на Комисия по възражения BAS QR 4;
- Правила за ползване на акредитационния символ на ИА БСА BAS QR 5;
- Правила за работата на ТКА BAS QR 6;
- Ценоразпис на услугите по акредитация BAS QR 8;
- Правила за работата на Съвета по акредитация BAS QR 10;
- Процедура за провеждане на междулабораторни сравнения и изпитвания за пригодност BAS QR 18;
- Процедура за уреждане на жалби BAS QR 25;
- Процедура за прилагане на политиката за проследимост на ИА БСА BAS QR 27;

[76] Процедурите и правилата за акредитация на агенцията са публикувани на страницата на ИА БСА в Интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/

- Инструкция за определяне на времетраенето на оценката на място. Влияещи фактори с BAS QI 2;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление BAS QI 2 приложение 1;
- Критични ЕА сектори в областта на акредитация на органи по сертификация на системи за управление на околната среда BAS QI 2 приложение 2;
- Инструкция за критериите и методите на акредитация и надзор на проверяващи по околната среда, съгласно Регламент (ЕО) No 1221/2009 на Европейският парламент и на съвета, BAS QI 4;
- Инструкция за етично поведение на служителите от администрацията на ИА БСА BAS QI 11;
- Инструкция за акредитация на верификационни органи на доклади на операторите на инсталации на емисии на парникови газове BAS QI 12.

5.1.3. Процедурата на акредитация включва следните етапи:

- подаване на заявление и откриване на процедура;
- предварително проучване;
- оценка на място;
- издаване на решение;
- поддържане на акредитацията.

5.1.3.1. Подаване на заявление и откриване на процедура за акредитация

Писмено заявление може да подаде всеки ООС, който не е в процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията. Всеки ООС може да кандидатства за преакредитация или разширяване на обхват на акредитация, ако не е със спряна или временно ограничена акредитация или не е в процедура по спиране, ограничаване или отнемане.

Кандидатът за акредитация подава заявление за акредитация[77], съдържащо приложимите формуляри и документи, надлежно попълнени и подписани от посоченото в тях лице.

Заявлението за акредитация е комплект от документи, съдържащ декларация, с която заявителят се задължава да спазва изискванията за акредитация, предвидените срокове и правилата на агенцията. Комплектът от документи съдържа и всички необходими документи по т. 4.1.2. по видове дейности.

- Оценка на възможността за изпълнение и проверка на заявлението.

В срок до 30 дни от подаване на заявлението агенцията извършва оценка на възможностите си и компетентността си за неговото изпълнение и извършва проверка за пълнотата и редовността на представените документи, като в случай на

[77] заявление за акредитация – заявление за акредитация, преакредитация или разширяване на обхата на акредитация в зависимост от конкретния случай

непълнота или нередовност на заявителя се дават указания и се определя срок за отстраняването им.

В срок до 15 дни от подаване на заявлението ИА БСА извършва оценка на способността си да извърши акредитацията, по отношение на: обхвата си на дейност на ИА БСА; наличие на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения обхват; наличие на подходящи, компетентни и на разположение водещи и технически оценители/ експерти; възможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположението на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация; възможност за спазване сроковете на процедурата за акредитация.

Ако дейността, заявена за акредитация е извън обхвата на дейносттите по акредитация на ИА БСА, агенцията информира заявителя и при изрично негово желание може да предприеме действия по реда на процедура за нови дейности BAS QR 17.

Ако ИА БСА установи, че не е компетентна да извърши оценяване за заявения обхват или не разполага с подходящи водещ оценител/технически оценители/ експерти, предлага на заявителя привличане на такива от Национален орган по акредитация, пълноправен член на ЕА. В този случай може да се наложат промени в сроковете по изпълнение на процедурата и цените на услугите по акредитация. Процедура по акредитация се открива след писмено съгласие на заявителя за привличане на чуждестранни оценители/експерти.

При приемане на заявление за ОС, ИА БСА извършва прегледа и осигурява необходимите условия за изпълнение на заявлението за акредитация съгласно изискванията на Регламент (ЕО) №1221/2009.

В срок до 15 дни след извършена оценка на възможността за изпълнение на заявлението, ИА БСА извършва проверка по отношение на пълнотата[78] и редовността[79] му.

В случай, че бъде установена непълнота или нередовност на заявлението за акредитация, заявителят се уведомява с писмено, като се дават указания и се определя срок не по-дълъг от 1 месец за тяхното отстраняване при първоначална акредитация и не по-дълъг от 7 дни при преакредитация и разширяване на обхвата. При неотстраняване на констатирани непълнота/нередовност, заявлението с подадените документи се връща на заявителя с отказ за регистрация на заявлението за акредитация.

- Определяне и съгласуване на водещ оценител и брой показатели

[78] Непълнота - констатирано е отсъствие на един или повече документи, изброени в обхвата на необходимите дикументи за акредитация, и/ или необосновано отсъствие на информация в един или повече от представените документи.

[79] Нередовност - констатирано е липса на един или повече от атрибутите на документа, представяне на документ с невярно съдържание и/или невалиден документ и/или на документ, принадлежащ на друго юридическо лице, и/или установяване на противоречие с или неизпълнение/неспазване на утвърдена от Съвета по акредитация политика на ИА БСА, и/ или установяване на противоречие с или неизпълнение/ неспазване на утвърдено решение на ТКА.

В срок до 7 дни след установяване на пълнота и редовност на всички необходими документи ИА БСА определя водещ оценител по конкретното заявление, за което писмено се уведомява лицето, което желае да получи акредитация (звявителят).

В срок до 5-дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят има право да възрази еднократно срещу определения водещ оценител и/или определеният брой показатели.

В случай, че заявителят не възрази писмено в определения срок на съгласувателното писмо, ИА БСА приема, че той е съгласен с избора на водещ оценител и брой показатели.

- Откриване на процедура

След съгласуване на определения водещ оценител и броя показатели от заявителя, агенцията открива процедура за акредитация и поставя регистрационен номер на открита процедура върху заявлението за акредитация.

До заявителя се изпраща писмо, с което се информира за регистрационния номер на откритата процедура за акредитация и дължимата сума за извършване на предварително проучване, съгласно приложена към писмото фактура. В срок до 5 дни от получаване на уведомителното писмо, заявителят е длъжен да заплати определената цена за предварително проучване.

- Отказ от откриване на процедура

ИА БСА отказва откриване на процедура за акредитация, когато е на лице едно или повече от следните обстоятелства:

- заявена за акредитация дейност извън обхвата на дейност на ИА БСА;
- липса на компетентност за извършване на акредитация по отношение на заявения от клиента обхват;
- липса на подходящи, включително компетентни и на разположение водещ оценител и/или технически оценители/експерти;
- невъзможност да бъде реализирана процедурата за акредитация, във връзка с местоположение на дейността на ООС и/или по отношение на езика, използван от заявителя и/или други специфични условия във връзка с изискванията за акредитация/;
- невъзможност за спазване сроковете за акредитация;
- неизпълнение на финансови задължения по открити процедури и/или поддържане на акредитацията на юридическо лице, към което принадлежи ООС;
- неспазване на срока, определен за изпращане/представяне в ИА БСА на документи, допълнени и преразгледани по отношение на пълнота и/или редовност;
- повторно наличие на непълнота или нередовност на подадените документи за акредитация;

- неприключила процедура за акредитация, преакредитация или разширяване на акредитацията по заявление на същия кандидат;
- спряна акредитация или започнала процедура по спиране или отнемане на акредитацията на кандидата;
- период до изтичане валидността на предоставена акредитация по-малък от 8 месеца при заявление за преакредитация и/или разширяване на обхвата на акредитация;
- непредставяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация;
- непостигане съгласие за определен/и водещ оценител и/или брой показатели.

Лицата, на които е отказана акредитация, могат да подадат заявление за акредитация отново след представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията.

Акредитирано лице, желаещо да получи акредитация по друг стандарт, следва реда за получаване на нова регистрация.

5.1.3.2. Предварително проучване

Предварителното проучване представлява преглед на документите и записите и оценка на тяхното съответствие с изискванията за акредитация.

Предварителното проучване при преакредитация и разширяване на обхвата на акредитация включва и преглед на предходни оценки.

В етапа на предварително проучване за първоначална акредитация, при изразено писмено желание на заявителя, може да бъде проведена предварителна оценка на място.

Предварителното проучване се извършва от определения водещ оценител, който да направи преглед на предоставените от кандидата за акредитация, документи и записи и оценка по документираната система за съответствие с приложимите изисквания за акредитация. При необходимост може да бъде включен технически оценител/експерт. Предварителното проучване завършва с доклад от водещия оценител с експертно заключение и предложение за следващ етап на процедурата.

Предварителното проучване се провежда до един месец от датата на откриване на процедурата за акредитация, за което на клиента се предоставя доклад от определения водещ оценител. В този срок, ако са констатирани пропуски, на клиента се предоставя констативен доклад и срокът се удължава с един месец (до два месеца от откриване на процедурата). В рамките на десет дни от получаване на констативния доклад заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняване на пропуските.

Предварителната оценка на място позволява да се определи и формулира в детайли обхвата на акредитация на кандидата, да се направи оценка на готовността му за преминаване към първоначална оценка, както и да се подпомогне нейното планиране. Предварителната оценка на място приключва с предоставяне на доклад в

срока на предварителното проучване (до един месец от откриване на процедурата) или при констатиране на пропуски с предоставяне на констативен доклад (BAS QA 2.1.1) в деня на приключване на оценката на място.

В рамките на десет дни от получаване на констативен доклад (BAS QA 2.1.1) заявителят е длъжен да представи в ИА БСА документирани доказателства за отстраняването на констатираните пропуски (BAS QA 2.1.1).

В случай че, пропуските не са отстранени или сроковете не са спазени, БСА решава как да продължи процедурата по акредитация, а именно: извършване на оценка на място или отказ от акредитация.

5.1.3.3. Оценка на място

Ако е налице положително експертно заключение от предварителното проучване, се извършва оценка на място от екип от оценители, чиято цел е да оцени съответствието с изискванията за акредитация.

Оценяването на място включва един или повече от следните методи:

- преглед на документи – оценка на наръчника по качеството и други документи от системата за управление на ООС за съответствие с изискванията за акредитация;
- преглед на записите на ООС от извършената дейност, за персонала, от контрола на качеството, вътрешни одити, прегледи от ръководството, доклади от предходни оценки, доклади от оценки на други органи по акредитация и др.;
- офис оценка – оценка на практическото прилагане на документираната система за управление на ООС чрез оценка на документирани доказателства;
- наблюдение (witness) – наблюдение и оценка на дейности, извършвани от ООС (такива като изпитване; калибриране; сертификация на продукти, на системи, на персонал; контрол; заверяване на доклад по околна среда и други). Наблюдението на дейностите е задължителен елемент от оценката на място.;
- изпитване за пригодност - оценка на компетентността на ООС при участието им в междулабораторни сравнения (ILC) при изпитване/калибриране. Този метод е задължителен за оценяването на лабораториите за изпитване и/или калибриране;
- интервю – оценка на компетентността на персонала на ООС чрез целенасочено интервю.

Оценката на място следва да бъде проведена в срок до 3 месеца от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за първоначална акредитация и в срок до 1 месец от датата на приключване на предварителното проучване при процедури за преакредитация/разширяване на обхвата на акредитация.

Оценката на място започва с откриваща среща и приключва със закриваща среща.

По време на оценката на място екипът оценява степента на внедряване, поддържане и ефикасността на системата за управление и компетентността на ООС. Органът за оценка на съответствието трябва да демонстрира че е компетентен да извършва всички дейности и във всички области, за които е заявил желание за акредитация.

В срок до 15 дни от закриващата среща, екипът трябва да изготви доклад, който да съдържа задължително: записи от проведените наблюдения на дейността; заключение за състоянието на системата за управление и компетентността на ООС; заключение за съответствието на дейността на ООС с изискванията за акредитация и констатираните несъответствия, ако има такива. ИА БСА предоставя доклада от оценката на ООС.

5.1.3.4. Решение за акредитация

Вземане на решение по процедурата за акредитация се основава на:

- препоръките на екипа оценители в доклада от оценка, основани на констатациите по време на оценяването;
- становището с предложение за решение на Комисията по акредитация (КА) след запознаване с доклада на водещия оценител/екип и ако е необходимо с документите/записите на ООС. КА заседава в период до 6 месеца от провеждане на оценка на място. Ако посочения период е изтекъл, се извършва извънредна оценка за сметка на страната, по чиято вина не е спазен горепосочения срок;
- решение на изпълнителния директор на ИА БСА за предоставяне, отказване, ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане на акредитацията след становище с предложение за решение на КА. Решението на изпълнителния директор може да бъде съобразено със становището на Комисията по акредитация или да се различава от него. При писмено заявление от акредитираното лице за ограничаване на обхвата, временно спиране, временно ограничаване или за отнемане/отказ на акредитацията, решението се взема от изпълнителния директор без становище от комисия по акредитация.

Когато решението е различно от становището на КА, то се докладва пред Съвета по акредитация. Съветът по акредитация разглежда становището на КА и досието на ООС и излиза със становище. Становището на СА по конкретния случай се предоставя на двете страни – на ръководството на ООС и на изпълнителния директор на ИА БСА.

При положително решение, проект на обхвата на акредитация се предоставя за съгласуване на ООС, който трябва да бъде върнат в ИА БСА с положен подпис от представляващия ООС на всяка страница, удостоверяващ приемливостта на изготвения проект в срок до 15 дни.

При отрицателно решение, лицето може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на получаване на заповедта.

При установяване, че лицето не отговаря на изискванията за акредитация, ИА БСА отказва акредитация с мотивирана писмена заповед, която се съобщава на заявителя в 7 дневен срок от издаването ѝ.

Документи за акредитация

При установяване, че лицето отговаря на изискванията и на процедурите за акредитация на агенцията, изпълнителният директор на агенцията издава заповед и сертификат за акредитация в срок един месец от представянето на писменото

Сертификатът за акредитация удостоверява компетентността на акредитираните лица да извършват дейности по оценяване на съответствието на посочения в него адрес по местонахождение. Сертификатът е поименен и не подлежи на преотстъпване или прехвърляне от страна на акредитираното лице, освен при спазване изискванията на процедурата за акредитация на агенцията. Сертификатът съдържа:

- наименование и марка (лого) на агенцията;
- номер и дата на издаване на сертификата;
- наименование, седалище и адрес на управление и единен идентификационен код - за юридическо лице или едноличен търговец, или еквивалентни данни за чуждестранно юридическо лице;
- идентификационни данни на акредитирания обект;
- основание за издаването му - нормативен акт, стандарт, ръководство;
- вида на дейността по оценяване на съответствието, обхват, дата на издаване и срок на валидност; обхватът може да бъде представен в приложение към сертификата;
- подпис на изпълнителния директор на агенцията или на заместник изпълнителния директор в случаите по чл. 10, ал. 5 от ЗНАООС;
- номер и дата на приложението, ако има такова;
- дата на първоначалната акредитация в случаите, когато има получена.

5.1.3.5. Поддържане на акредитацията

Акредитацията е с валидност от 4 години от датата на издаване на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията се извършва за целия период на валидност на сертификата за акредитация. Поддържането на акредитацията включва надзор и други действия, извършвани от ИА БСА, с цел да се осигури непрекъснато съответствие на дейността на акредитираните лица с изискванията и процедурите за акредитация на агенцията и запазване на доверието в качеството на предлаганите от акредитираните лица услуги.

След предоставяне на акредитация, акредитираните ООС се оценяват периодично. До изтичане на валидността на акредитацията агенцията извършва периодични надзорни оценки.

По време на периода на валидност на акредитация, акредитираният ООС може да промени (ограничи или разшири) обхвата на акредитация, като срокът на валидност на предоставената акредитация не се променя.

Решенията за спиране на акредитацията за целия или спиране на акредитацията за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата), за ограничаване и отнемане на акредитацията се вземат при изпълнение на правилата и процедурурите на агенцията.

Надзорът се осъществява чрез оценка на място за установяване съответствието на акредитираните лица с изискванията за акредитация и с процедурите за акредитация на агенцията, като се взема предвид и участие на акредитираните лаборатории в междулабораторни сравнения, изпитвания за пригодност или други дейности, удостоверяващи компетентността на акредитираните лица.

Планов надзор се провежда въз основа на утвърдени програми за периодична оценка на компетентността на акредитираните лица.

След предоставяне на първоначална акредитация/преакредитация първият планов надзор чрез оценка на място се извършва в срок от 9 до 12 месеца от датата на издаване на сертификата за първоначална акредитация/преакредитация. Всеки следващ планов надзор/преоценка се извършва в срок от 18 до 24 месеца от предходната оценка на място.

Всеки отказ на ООС за провеждане на надзор в нарушаване на регламентираните периоди за неговото провеждане се счита за неизпълнение на изискванията за акредитация и води до спиране на акредитацията.

ИА БСА може да реши да извърши извънредна оценка на място при получена информация за настъпили промени в условията, при които е предоставена акредитацията, постъпили писмени сигнали за нарушения от страна на акредитирани лица, публикувани или огласени критични материали в средствата за масово осведомяване, сигнали за некоректно позоваване на акредитацията, заблуждаващо използване на акредитацията в рекламни материали и други. Извънредна оценка на място ще бъде извършена от ИА БСА при постъпила информация от Орган по сертификация на продукти за неговите намерения да използва неакредитиран ООС като подизпълнител.

В срок до 1 месец след получаване/огласяване на сигнал/информация, ИА БСА може да изиска първоначално писмена информация от ООС във връзка със сигнала/жалбата и/или да извърши извънредна оценка на място.

Обхватът на извънредната оценка се определя от спецификата на всеки конкретен случай, за който е сезирана или се самосезира ИА БСА. Ако в период до три месеца от датата на получаване/огласяване на сигнал/информация, е планирано провеждане на планов надзор, същият може да бъде проведен в рамките на извънредната оценка. При надзор по сигнал ООС се уведомява само за датата на оценката на място.

5.1.4. Преиздаване на сертификат за акредитация

ИА БСА преиздава сертификат за акредитация при промяна на елемент от съдържанието на сертификата.

- Условия, при които се извършва преиздаване на сертификат за акредитация на ООС:
  - органът за оценка на съответствието (ООС) отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление остават непроменени;
  - управлението на юридическото лице и ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС остава непроменена;
  - методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
  - техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление).
- Условия, при които се извършва прехвърляне на предоставена акредитация на ООС, съгласно чл. 22 на ЗНАООС:
  - наличие на документирани доказателства за преминаване на ООС от едното към другото юридическо лице;
  - наличие на доказателства за изгубване на права като акредитиран ООС на единия правен субект и прехвърлянето на правата към новия правен субект;
  - декларация за доброволен отказ от акредитация от името на старото юридическо лице;
  - публично изявление, че предоставената акредитация към старото юридическо лице е невалидна;
  - преминалият към новото юридическо лице ООС продължава да отговаря на изискванията за акредитация;
  - политиката и системата за управление на ООС остават непроменени;
  - ръководството на ООС, както и основния персонал на ООС остават непроменени;
  - организационната структура на ООС в рамките на юридическо лице остава непроменена;
  - методите и процедурите за оценка на съответствието остават същите;
  - техническите средства остават същите, ако е приложимо (напр. орган по сертификация на системи за управление) .

Преди да вземе решение относно преиздаване на сертификат за акредитацията или прехвърляне на предоставената акредитацията, БСА извършва оценка най-малко чрез преглед на представените от ООС документи. При необходимост, ИА БСА извършва и оценка на място за установяване на съответствието на ОСС с изискванията за акредитация.

Решението за преиздаване/прехвърляне на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на доклад от водещ оценител/екип по оценяване, провел последната оценка на място. При положително решение, ООС получава нови документи за акредитация, в които е отразена настъпилата промяна, като регистрационния номер на сертификата за акредитация не се променя.

5.1.5. Спиране на акредитацията за целия или за част от предоставения обхват (временно ограничаване на обхвата на акредитация)

Спирането или временното ограничаване на обхвата на акредитацията може да се извърши за срок до 6 месеца. ИА БСА извършва спиране на акредитацията, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация и процедурите на агенцията и то не е предприело ефикасни и навременни коригиращи действия.

ИА БСА извършва временно ограничаване обхвата на акредитацията, когато акредитираното лице е временно в невъзможност да извършва част от дейностите, за които е акредитирано, и те не влияят на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата.

Спирането или временното ограничаване е процес, при който акредитацията е временно невалидна за целия или за част от обхвата на акредитация.

Лицето, чиято акредитация е с ограничен или временно ограничен обхват, получава сертификат за акредитация с ограничен или временно ограничен обхват.

При спиране на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и наприложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Възстановяване на акредитацията

След официално изявено желание от ООС за възстановяване на акредитацията в срок до 5 месеца от датата на заповедта за спиране или временно ограничаване на обхвата на акредитация, ИА БСА извършва извънредна оценка на място. Ако по време на тази оценка ООС не успее да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или ако липсва изявено желание от страна на ООС за възстановяване на акредитацията ИА БСА преминава към отнемане или ограничаване обхвата на акредитацията.

Решението за възстановяване на акредитацията се взема от изпълнителния директор въз основа на предложение в доклад от оценка на екипа.

5.1.6. Ограничаване на акредитацията

ИА БСА извършва ограничаване на обхвата на акредитация, когато обективни доказателства, установени по време на оценки на място или по друг начин, показват, че акредитираното лице не съответства на изискванията за акредитация за определена част от акредитирания обхват, но това не влияе на възможността му да извършва дейността си по останалата част от обхвата или в срока на временното ограничаване на обхвата на акредитацията и акредитираното лице не успее да

докаже възможността си да извършва дейностите, за които временно му е ограничена акредитацията.

Възстановяване на акредитацията

ООС може да възстанови обхвата/областта на предоставената му акредитация чрез процедура по възстановяване на обхвата на акредитация, но не по–рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за временно спиране/ограничаване на обхвата на акредитация.

5.1.7. Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията

Отказ за предоставяне на акредитация, разширяване обхвата на акредитацията или преакредитацията и отнемане на акредитацията е процес, при който заявения/предоставения обхват на акредитация е отказан/напълно прекратен (отнет).

ИА БСА отказва/отнема акредитация когато акредитираното лице или кандидатът за акредитация:

- е в невъзможност да извършва дейностите, за които е акредитирано или кандидатства;
- не изпълнява или не поддържа едно или повече от изискванията за акредитация, което води до заключение, че дейността на органа за оценяване на съответствието, компетентността му и системата за управление не са в състояние да осигурят необходимото качество на предоставяните услуги, включително достоверността на издаваните от него документи;
- в период на акредитация се позовава в дейността си на акредитация за неакредитиран обхват;
- издаде неистински или преправен документ, или документ с невярно съдържание;
- компрометира агенцията със свои действия или бездействия;
- ООС не е успяло в определения период да демонстрира съответствие с изискванията за акредитация или не уведоми за желанието си за възстановяване на акредитацията в посочения срок;
- не заплаща услугите по акредитация съгласно утвърдения ценоразпис;
- Писмено заявление от ООС за отнемане на акредитацията или отказ от
- акредитация. Изпълнителният директор е длъжен да се съобрази с желанието
- на ООС независимо дали има обективни причини за това.

При отнемане на акредитацията, акредитираното лице е длъжно да върне в агенцията оригиналите на сертификата за акредитация и приложението към него в 14-дневен срок от получаване на заповедта и да спре позоваването си на акредитация независимо дали е оспорило или не заповедта.

Лице, чиято акредитация е отнета, може да кандидатства отново за акредитация не по-рано от 6 месеца от датата на влизане в сила на заповедта за отнемане на

акредитация и представяне на доказателства, че са отстранени несъответствията с изискванията за акредитация.

5.1.8. Преакредитация

Преакредитация е последващо потвърждаване на компетентността на акредитирано лице по същия нормативен акт, стандарт или ръководство, определени в издадения сертификат за акредитация.

Не по-късно от 8 (осем) месеца преди изтичане валидността на акредитация, ООС трябва да подаде заявление за преакредитация в ИА БСА.

Ако ООС пропусне да подаде заявлението за преакредитация в определения срок, се следва процедурата при първоначална акредитация, за което кандидатът трябва изрично да заяви желание с подаване на заявление за първоначална акредитация. В този случай ООС губи регистрационния номер на предоставения му сертификат за акредитация.

При откриване на процедура за преакредитация, агенцията извършва преакредитацията в срок до изтичане валидността на сертификата на вече предоставената акредитация. В случай, че агенцията не извърши преакредитация в срок до изтичане на валидността на предоставената акредитация, поради зависещи от нея обстоятелства, по искане на заявителя, изпълнителният директор на агенцията със заповед удължава до 6 месеца срока на валидност на сертификата за акредитация.

Удължаването на срока на валидност на акредитацията е по предложение на водещия оценител, провел последната оценка на място, след анализ на изпълнението на следните изисквания от страна на ООС:

- спазен срок за подаване на заявлението за преакредитация;
- спазен срок за изплащане на всички финансови задължения;
- липса на значителни несъответствия или при наличие на такива, приет подробен план за тяхното изпълнение.

5.1.9. Разширяване на обхвата на акредитация

Разширяване обхвата на акредитация е допълнение към предоставен обхват или към области на акредитация, съгласно критериите за акредитация, по който ООС е акредитиран.

Акредитираните лица могат да подават заявления за разширяване обхвата на акредитацията си съгласно изискванията на нормативния акт, стандарта или ръководството, по което са акредитирани през целия период на своята акредитация.

Разширяване на обхвата на акредитация се извършва чрез:

- разширяване обхвата на акредитираната област на дейност;
- разширяване обхвата на акредитацията в нова област на дейност, което включва ново местонахождение на извършваната дейност.

В зависимост от големината и естеството на искането разширяване, ИА БСА решава как да процедира по отношение на оценката на място за всеки конкретен случай, но основните правила са следните:

- оценката за разширяване на обхвата на акредитация в рамките на вече акредитиран обхват и извън обхвата на акредитация до 30 % от акредитирания обхват, може да се извършва по време на оценки при планов надзор и преакредитация;
- оценка за разширяване на обхвата на акредитация, когато е заявен обхват на разширяване извън акредитирания обхват повече от 30 % от акредитирания обхват се извършва с оценка на място за разширяване на обхвата;
- оценка за разширяване на област на акредитация (офиси/помещения, в които ООС извършва дейности по оценяване на съответствието) се извършва с оценка на място за разширяване.

5.1.10. Обжалване

Решенията на изпълнителния директор за отказ от акредитация, преакредитация или от разширяване на обхвата на акредитация, за ограничаване, временно ограничаване или спиране или отнемане на акредитацията подлежат на обжалване по реда на Административно процесуалния кодекс.

Лицата могат да подадат жалба до съда, след като е изчерпана възможността по чл. 13, ал. 2 или е изтекъл срокът по чл. 13, ал. 1 от ЗНАООС.

5.1.11. Регистър на Органите за оценяване на съответствието

ИА БСА поддържа публичен регистър на Органите за оценяване на съответствието с предоставена, ограничена, временно ограничена, спряна или отнета акредитация в Интернет на адрес http://www.nab-bas.bg/.

5.2. Служби по трудова медицина

Законът за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) задължава работодателите да осигурят обслужване на своите работници и служители от регистрирани служби по трудова медицина (СТМ) (чл. 25 ЗЗБУТ).

Службите по трудова медицина се създават от:

- работодателите самостоятелно или съвместно с други работодатели;
- юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, както и от дружества по законодателството на държава - членка на Европейския съюз, или на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, за обслужване на работещи.
- лечебните заведения, учредени като самостоятелни юридически лица, за обслужване на работещи.

Когато за работодателя е практически невъзможно сам или в съдружие да създаде служба по трудова медицина, той сключва договор с регистрирана служба по трудова медицина.

4.2.1. Основни функции на СТМ (чл. 25, ал. 2 ЗЗБУТ)

Службите по трудова медицина са звена с предимно превантивни функции. Те консултират и подпомагат работодателите, комитетите и групите по условия на труд в планирането и организирането на дейностите по:

- осигуряване и поддържане на здравословни и безопасни условия на труд;
- укрепване на здравето и работоспособността на работещите във връзка с извършваната от тях работа;
- приспособяване на работата към възможностите на работещия, като се отчита неговото физическо и психическо здраве.

4.2.2. Основни дейности на СТМ (чл. 25а ЗЗБУТ и Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина)

4.2.2.1. Наблюдение и анализ на здравното състояние на работниците и служителите:

- консултиране и подпомагане на работодателя при организирането на:
  - предварителни медицински прегледи и изследвания за преценка на пригодността на работещите при постъпване на работа: СТМ предлага вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания;
  - периодични медицински прегледи и изследвания за ранното откриване на изменения в организма в резултат от въздействия на работната среда и трудовия процес: СТМ предлага списък на професиите и длъжностите, при които работещите подлежат на задължителни периодични медицински прегледи и изследвания; вида на медицинските специалисти, извършващи прегледите и необходимите изследвания; честотата на провеждане на периодичните медицински прегледи и изследвания.
- предоставяне на информация на медицинските специалисти, извършващи периодичните медицински прегледи, по отношение на идентифицираните опасности и установения риск за здравето и безопасността на работещите;
- уведомяване на избрания общо практикуващ лекар за заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия, които се нуждаят от диагностично уточняване или лечение.

Уведомлението следва да съдържа:

- трите имена на работещия;
- месторабота на работещия - наименование и адрес на предприятието;
- длъжност и/или професия на работещия;

- описание на установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели, включително данни за обстоятелствата, при които те са установени;
- описание на условията на труд в случаите, когато те могат да имат връзка с установено заболяване или отклонения във физиологичните показатели на работещия;

- изготвяне на заключение за пригодността на работещия да изпълнява даден вид работа.
- изготвяне на анализ на здравното състояние на работещите и връзката му с условията на труд във всяко от обслужваните предприятия въз основа на:
  - резултатите от извършените предварителни и периодични медицински прегледи и изследвания;
  - информация за временната неработоспособност по данни от копия на болнични листове, предоставени от работодателя;
  - информация за трайната неработоспособност по данни от работодателя и/или от работещия;
  - информация за регистрирани професионални болести по данни от работодателя и/или от работещия;
  - информация за трудовите злополуки по данни от работодателя и/или работещия.
- изготвяне на обобщени анализи на здравното състояние на работещите за всяко от обслужваните предприятия във връзка с конкретните условия на труд.
- водене на здравни досиета на електронен и хартиен носител по образец съгласно приложение № 6 на Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина.

4.2.2.2. Оценка на професионалните рискове

Службите по трудова медицина участват в извършването на оценката на риска за здравето и безопасността на работещите съгласно изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при работа. Съвместно с представители на работодателя на обслужваното предприятие и в съответствие с оценката на риска могат да:

- разработват и предлагат мерки за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск;
- предлагат степенуване по приоритети на мерките за предотвратяване, отстраняване или намаляване на установения риск, като отчитат установения риск, причините за възникване на идентифицираните опасности и техните характеристики, включително осъществимостта на мерките и възможностите за инвестиции;
- оценяват ефикасността на предприетите от работодателя мерки.

При изпълнение на дейностите за осигуряване на безопасност и здраве, СТМ трябва да разработват препоръки за работодателя за преустройството на работното място, организацията на труда и трудовото натоварване на работещи, които се нуждаят от специална закрила.

4.2.2.3. Обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа

Основните дейности, свързани с обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа включват:

- разработване и участие в изпълнението на програми за обучение на ръководния персонал, на работещите и на техните представители по правилата за осигуряване на здраве и безопасност при работа и спазването на изискванията за безопасна работна практика;
- организиране и провеждане на обучението на работещите по правилата за първа помощ, самопомощ и взаимопомощ във връзка с конкретните опасности на работното място;
- предоставяне на информация на работещите за здравните рискове, свързани с работата, и за резултатите от проведените медицински прегледи и изследвания;
- даване на индивидуални съвети на работещите във връзка със здравето и безопасността при работа;
- участие в реализирането на програми за промоция на здравето на работещите на работното място, отстраняване на рисковите фактори на начина на живот, опазване и укрепване на работоспособността и преодоляване на стреса при работа;
- помощ на работодателите при изпълнението на нормативно установените изисквания, свързани със здравословните и безопасните условия на труд, и при разработването на правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- даване на консултации на работещите за правилното прилагане на законодателството и всички правила, норми и инструкции в предприятията за осигуряване на здраве и безопасност при работа;
- консултиране и подпомагане комитетите и групите по условия на труд при осъществяване на дейността им.

4.2.3. Минимален състав на СТМ:

- лице с образователно-квалификационна степен магистър по медицина и с придобита специалност „трудова медицина”;
- лице с висше техническо образование и 3 години професионален опит в областта на безопасността и здравето при работа;
- технически изпълнител с образование не по-ниско от средно.

В състава на СТМ и при изпълнение на конкретни задачи не могат да се включват:

- лица, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи;
- медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето;
- лица, с подписан договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в районните центрове по здравеопазване.

4.2.4. **Регистрация на СТМ** (чл. 25г ЗЗБУТ)

За регистриране на СТМ, лицата, които са създали служби подадават заявление до министъра на здравеопазването, към което да приложат следните документи:

- данни, съдържащи наименование, седалище и адрес;
- копие от акта за съдебна регистрация или копие от друг документ за създаването на СТМ;
- договор между работодатели - за случаите когато СТМ е създадена съвместно между работодатели;
- актуално удостоверение за вписване в търговския регистър;
- списък на минималния състав на специалистите от службата по трудова медицина;
- нотариално заверени копия на документи, удостоверяващи образованието и квалификацията на специалистите от минималния състав;
- декларация на лицата от минималния състав, че отговарят на изискванията на чл. 25б, ал. 3 на ЗЗБУТ;
- документ за платена такса.

При непълнота и при нередовност на посочените документи министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 30-дневен срок от датата на подаване на заявлението е длъжен писмено да уведоми лицата за констатирани непълноти и нередовности на документите, като с уведомлението определи срок не по-кратък от 14 дни за отстраняването им.

В 30-дневен срок от подаване на заявлението или от датата на отстраняване на констатираните непълноти или нередовности министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина издава удостоверение за регистрация на службата по трудова медицина или прави мотивиран отказ за регистрация.

Отказ за регистрация се прави само в случаите, когато непълнотите и нередовностите в документите не са отстранени в срока, определен с уведомлението, или при несъответствие с изискванията за регистрация.

4.2.5. Промяна на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 1 – 2 ЗЗБУТ)

При промяна на обстоятелства по чл. 25г, ал. 1 ЗЗБУТ лицата, създали служби по трудова медицина, в 7-дневен срок от настъпването им уведомяват писмено министъра на здравеопазването, като прилагат документи, удостоверяващи промяната.

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице в 20-дневен срок от подаване на уведомлението за промяна на обстоятелствата по чл. 25г, ал. 1 по предложение на Комисията за регистриране на службите по трудова медицина отразява промените в регистъра на службите по трудова медицина, а в случаите по чл. 25г, ал. 1, т. 1, 3 и 5 ЗЗБУТ издава и удостоверение за промяна на регистрацията или прави мотивиран отказ.

4.2.6. Заличаване на регистрирани СТМ (чл. 25д, ал. 3 ЗЗБУТ)

Министърът на здравеопазването или упълномощено от него длъжностно лице със заповед може да заличи от регистъра регистрирани служби по трудова медицина при следните условия:

- подадено заявление от лицата, създали служби по трудова медицина, за заличаване от регистъра;
- прекратяване дейността на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- установени нарушения, свързани с изискванията:
  - към минималният състав на службите по трудова медицина
  - относно ограниченията, които закона е поставил за лицата, които работят в Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика и техните контролни органи; медицински специалисти, загубили правоспособност по смисъла на Закона за здравето; лица, подписали договор с Националната здравноосигурителна каса и регистрирани в регионалните центрове по здравеопазване.
  - за условията и редът за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина, определени наредба на министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика;
- констатирани от контролните органи системни нарушения на основните дейности на службите по трудова медицина:
  - оказване помощ на работодателите за създаване на организация за безопасност и здраве при работа;
  - оценка на професионалните рискове и анализ на здравното състояние на работещите;
  - предлагане на мерки за отстраняване и намаляване на установения риск;
  - наблюдение на здравното състояние на работещите;
  - обучение на работещи и длъжностни лица по правилата за опазване на здравето и безопасността при работа;

- водене и съхраняване на документацията, определена с Наредба 3 от 25 януари 2008 година за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина
- нарушения на изискванията на нормативните актове за осигуряване на здраве и безопасност при извършва своята дейност

- установяване наличието на документи с невярно съдържание, свързани с регистрацията на службата.

4.2.7. Регистър на СТМ

Министерството на здравеопазването води публичен регистър на службите по трудова медицина. Данните от регистъра се публикуват на страницата на Министерството на здравеопазването в интернет - http://www.mh.government.bg/. Регистърът съдържа:

- номер и дата на издаване на удостоверението за регистрация на служба по трудова медицина или на удостоверението за промяна на регистрацията на служба по трудова медицина;
- наименование, седалище и адрес на управление и телефон на лицата, които са създали служба по трудова медицина;
- поименен списък на специалистите от минималния състав на СТМ ;
- номер и дата на заповедта за заличаване на регистрирана служба по трудова медицина;

настъпили промени по вписаните обстоятелства по регистрация на СТМ.

III. МЕХАНИЗМИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ СПАЗВАНЕТО НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПО БЗР

Механизмите за спазването на законодателството по безопасност и здраве при работа могат да се обособят в няколко групи:

- контрол за спазване на законодателството;
- информиране, консултиране и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за методите за спазване на законодателството;
- сътрудничество чрез методите на социалния диалог с представители на организациите на работодателите и работниците и служителите;
- координация и взаимодействие между контролните органи на изпълнителната власт.

Взаимодействието между изброените по-долу органи с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се осъществява на основание раздел III „Взаимодействие между контролните органи" от Закона за инспектиране на труда (ЗИТ). Взаимодействието се извършва чрез съвместни проверки и обмен на информация (чл. 7, ал. 1 ЗИТ) между контролните органи при осъществяване на дейностите по инспектиране на труда. Съвместните проверки (чл. 7, ал. 3 ЗИТ) се осъществяват:

- в съответствие с Националната програма за инспектиране на труда;
- по искане на Министерския съвет;
- при възлагане от органите на прокуратурата;
- по предложение на Националния съвет за инспектиране на труда;
- по постъпили жалби и сигнали за нарушения на законодателството;
- в случай на аварии в предприятията и в зависимост от данните за причините и големината на аварията;
- при трудова злополука, причинила смърт, при злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и при всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност - в зависимост от данните за причините и компетентностите на органите.

С административния акт за назначаване на съвместна проверка се определят компетентните контролни органи, един от които е водещ, както и обектите, обхватът и периодът за извършване на проверката (чл. 7, ал. 4 ЗИТ).

При осъществяване на дейност извън обхвата на съвместните проверки по ЗИТ, контролните органи се информират за установени нарушения в областта на труда или при съмнение за нарушения в обектите на контрол (чл.8, ал. 2 ЗИТ). Формата, съдържанието, редът и сроковете за представяне на информацията са определени в чл. 16, ал. 2 от Наредбата за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информация от органите за инспектиране на труда (приета с ПМС № 164 от 30.06.2009

г., обн., ДВ, бр. 52 от 10.07.2009 г., изм., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 24.11.2009 г., изм. и доп., бр. 7 от 21.01.2011 г.).

Органите с контролни функции в областта на безопасността и здравето при работа се създават и изпълняват дейността си на основание специален закон, с който се определя държавната политика в конкретна област.

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”

- Осъществява цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности (чл. 399, ал. 1 от КТ).
- Осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение (чл. 399, ал. 2 КТ).
- Контролира спазването на трудовото законодателство (чл. 4, ал. 1, т. 1 от УПИАГИТ[80]).
- Упражнява специализиран контрол по спазването на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, Закона за насърчаване на заетостта, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и правата и задълженията на страните по служебното правоотношение и на други нормативни актове, когато това е възложено със закон (чл. 4, ал. 1, т. 2 УПИАГИТ).
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта (чл. 4, ал. 1, т. 3 УПИАГИТ).
- Уведомява компетентните органи за установени непълноти и недостатъци в действащото трудово законодателство (чл. 4, ал. 2 УПИАГИТ).
- Осъществява своята дейност самостоятелно или във взаимодействие с други органи на държавната администрация (чл. 5, ал. 1 УПИАГИТ).
- При осъществяване на своята дейност може да си сътрудничи с организациите на работниците и служителите и на работодателите, както и с други неправителствени организации. (чл. 5, ал. 2 УПИАГИТ).

Специализираната администрация е организирана в три дирекции на централно ниво и 21 дирекции „Инспекция по труда”, които имат функции и териториална компетентност на областно ниво, като са обхванати всички области, съгласно териториалното деление на страната (чл. 11 УПИАГИТ).

Общата численост на специализираната администрация е 460 щатни бройки, от които 419 са в дирекции „Инспекция по труда”.

[80] Устройствен правилник на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда

Държавната агенция за метрологичен и технически надзор осъществява:

- метрологичен надзор (чл. 74 от Закона за измерванията и чл. 3, ал. 2, т. 1, б. „д" от УПДАМТН[81]);
- надзор на пуснатите на пазара и/или пуснатите в действие продукти, за които има съществени изисквания, определени съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите (чл. 27, ал. 2 от Закона за техническите изисквания към продуктите (ЗТИП) и чл. 3, ал. 2, т. 2 УПДАМТН);
- технически надзор на съоръженията с повишена опасност (чл. 34, ал. 1 ЗТИП и чл. 3, ал. 2, т. 4 УПДАМТН);
- контрол на качеството на течните горива (чл. 14 от Наредбата за изискванията за качеството на течните горива, условията, реда и начина за техния контрол и чл. 3, ал. 2, т. 8 УПДАМТН).

Специализираната администрация на ДАМТН е организирана в 4 главни дирекции и една дирекция (чл. 15, ал. 1 УПДАМТН), с обща численост от 319 щатни бройки. Четирите главни дирекции имат и териториални структури с компетентност, която обхваща територията на страната.

Дирекцията за национален строителен контрол към министъра на регионалното развитие и благоустройството:

Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) упражнява контрол по спазването на Закона за устройство на територията (ЗУТ) и на нормативните актове по прилагането му при проектирането и строителството, в т.ч. влагането на качествени строителни материали и изделия с оглед осигуряване на сигурността, безопасността, достъпността и другите нормативни изисквания към строежите, и обследва и документира авариите в строителството (чл. 222, ал. 1 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) и чл. 6, ал. 1 от Устройствения правилник на Дирекцията за национален строителен контрол (УПДНСК)).

Дирекцията за национален строителен контрол се състои от централно управление и регионални дирекции в областните центрове. Във връзка с възникнали нужди могат да се създават временни териториални бюра на Дирекцията за национален строителен контрол със заповед на началника ѝ, без да се увеличават утвърдените бюджет и щат на дирекцията (чл. 221, ал. 1 ЗУТ). Специализираната администрация е организирана в две дирекции на национално ниво и има 6 регионални дирекции за национален строителен контрол с 28 регионални отдела „Национален строителен контрол" към тях (чл. 7, ал. 1 УПДНСК). Общата численост на персонала на специализираната администрация е 379 щатни бройки, от които 318 за териториалните дирекции.

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" на Министерството на вътрешните работи

Главната дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението" извършва:

[81] Устройствен правилник на Държавна агенция за метрологичен и технически надзор

- превантивна дейност (чл. 52г, ал. 2, т. 1 от Закона за МВР (ЗМВР) и чл. 127л от Правилника за прилагане на ЗМВР(ППЗМВР)):
  - информират, координират и взаимодействат с органите на държавната власт, местното самоуправление, юридическите лица и гражданите за подготовка на населението за действия при пожари и бедствия и осъществяване на превантивни мерки;
  - организират и провеждат обучение на органите на изпълнителната власт за ранното предупреждение и оповестяване с Националната система за ранно предупреждение и оповестяване при бедствия (НСРПОБ);
  - участват в разработването на програми за обучение, учебни материали и помагала за детските градини и училищата и планове за обучение и подготовка за защита при бедствия на ръководния персонал и учителите в системата на народната просвета;
- държавен противопожарен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 2 и чл. 91б от ЗМВР и чл. 127и от ППЗМВР):
  - контролират спазването на правилата и нормите за пожарна безопасност при проектиране, строителство и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации, както и при тяхната реконструкция и модернизация;
  - дават становища за противопожарна осигуреност на строежите при съгласуване на инвестиционни проекти и при участие в работата на експертни съвети по устройство на територията;
  - проверяват строежи и обекти за съответствие с изискванията за пожарна безопасност на влаганите в тях материали, съоръжения, машини и инсталации;
  - участват в държавните приемателни комисии за разрешаване ползването на строежи и издават писмени становища за съответствие с изискванията за пожарна безопасност;
  - участват в разработването на строителни и технически правила, норми и наредби за осигуряване на пожарната безопасност при проектиране и изграждане на строежите, при реконструкция, модернизация и експлоатация на обекти, технологични съоръжения и инсталации;
  - проверяват строежи и обекти в експлоатация за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност;
  - издават документи за удостоверяване съответствието на обектите с изискванията на правилата и нормите за пожарна безопасност;
  - контрол за съответствието на влаганите в строежите продукти с нормативните изисквания за пожарна безопасност;
  - издават писмени разпореждания за изпълнение на правилата и нормите за пожарна безопасност на ръководители на държавни органи, организации,

юридически лица и граждани;

- уведомяват държавните органи, юридически лица и граждани при нарушаване на правилата и нормите за пожарна безопасност, а при наличие на данни за извършено престъпление уведомяват прокуратурата;
- прилагат административнонаказателни и принудителни административни мерки;
- извършват сертификационни проверки и издават сертификати за съответствие на обектите и строежите с изискванията за пожарна безопасност;
- извършват проверки на земеделската техника за допускане до участие в жътвената кампания;
- извършват проверки за наличието на разрешение на продуктите за пожарогасене по отношение на тяхната гасителна ефективност и спазването на условията на издаденото разрешение;
- извършват проверки за наличието на разрешение на търговците по чл. 91е ЗМВР за осъществяваните от тях дейности и спазването на условията на издадените разрешения;

- изискват от държавни органи, юридически лица и граждани планове за осигуряване на пожарната безопасност при организиране на мероприятия и извършване на дейности, с които временно се променя нивото на пожарната опасност;
- превантивен контрол (чл. 52г, ал. 2, т. 3 и чл. 91к от ЗМВР):
  - контрол за спазване на нормативната уредба при одобряването на устройствени схеми и планове, съгласувателни процедури на обекти, осъществяващи дейност с рискови вещества и материали, и участие в държавни приемателни комисии;
  - контрол по изготвяне и съгласуване на аварийни планове;
  - контрол на дейностите по защита и на средствата за защита на работещите в обектите по чл. 35 и 36 от Закона за защита при бедствия;
  - контрол за спазване изискванията на Закона за защита при бедствия и издадените въз основа на него подзаконови актове;
  - контрол за спазване на инженерно-техническите правила за защита от бедствия и аварии на строежи и на въведени в експлоатация обекти.

Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” има йерархична структура, обхващаща национално, областно, районно ниво и ниво участък.

Министърът на вътрешните работи утвърждава щатовете в МВР. В щатовете се определят категориите, наименованията на длъжностите, видът на конкурса, изискванията за минимално образование или образователно- квалификационна степен и числеността на структурните звена на МВР.

Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните

Контролно-техническата инспекция осъществява дейностите, свързани със (чл. 2, ал. 2 от Устройствения правилник на Контролно-техническата инспекция към министъра на земеделието и храните (УПКТИ)):

- регистрацията на машини за земни работи, земеделската и горската техника;
- контрола по техническото състояние и безопасността на техниката при работа с нея;
- техническите прегледи на техниката;
- придобиването и отнемането на правоспособност за работа с техниката;
- контрола на дейностите по пускането на пазара, пускането в употреба и спирането от работа на техниката;
- издаването и подмяната на свидетелствата за правоспособност за работа с техниката;
- контрола върху:
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови колесни трактори, верижни трактори, ремаркета и сменяема прикачна техника, системи, компоненти и отделни технически възли за тях, за които е влязло в сила изискването за одобрение на типа;
  - наличието на одобрение на типа и съответствието с одобрения тип на нови двигатели с вътрешно горене, предназначени за или инсталирани на извънпътна техника;
- проверка за наличието на регистрация на техниката;
- удостоверяване на безопасността на употребявана техника;
- изпитване, сертифициране и оценяване на съответствието на нова техника;
- изпитване и проверки във връзка с одобрение на типа на нови колесни трактори.

Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на изпълнителния директор и е организирана в главна дирекция „Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката” с регионални служби в административните центрове на областите в Република България и главна дирекция „Изпитване и сертифициране” - гр. Пловдив, с териториални звена в гр. Русе и гр. Пловдив. Специализираната администрация е с обща численост от 122 щатни бройки, от които за главна дирекция „Регистрация, контрол и правоспособност за работа с техниката” 97 бройки, в т.ч. 92 за регионалните служби и 25 за главна дирекция „Изпитване и сертифициране”

При изпълнение на служебните си задължения служителите на инспекцията ползват автомобили и технически средства за обективен контрол.

Министерството на икономиката, енергетиката и туризма

Министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- провежда предварителен, текущ и последващ контрол за (чл. 75, ал. 1 от Закона за енергетиката (ЗЕ)):
  - техническото състояние и експлоатацията на енергийните обекти;
  - прилагането на реда и техническите условия за топлоснабдяване, прекратяване на топлоподаването и прилагане на дяловото разпределение на топлинна енергия;
  - изпълнението на задължението за набиране и съхраняване на резервите от горива, необходими за сигурно и непрекъснато снабдяване с енергия;
  - готовността на енергийните обекти за работа при бедствия и военно положение;
  - изпълнението на задълженията по Закона за енергетиката за предоставяне на информация на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

В изпълнение на контролните си правомощия министърът на икономиката, енергетиката и туризма:

- извършва проверки чрез упълномощени от него лица;
- уведомява органите на специализирания контрол с оглед предприемането на мерки от кръга на тяхната компетентност;
- налага принудителни административни мерки и административни наказания, предвидени със Закона за енергетиката.

Дирекция „Сигурност на енергоснабдяването" осъществява изпълнението на контролните функции на министъра във връзка с техническото състояние, техническата експлоатация и дейността на оператора на електроенергийната система и предлага адекватни коригиращи мерки за подобряване на техническата и експлоатационната безопасност, ресурсните характеристики и надеждността на енергийните обекти.

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията:

- създава условия за безопасност в търговското корабоплаване, гражданското въздухоплаване и железопътния транспорт и контролира спазването им;
- организира и контролира технически разследването на авиационни произшествия и сериозни инциденти; произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища; произшествия и инциденти в железопътния транспорт; поддържа система за задължително и доброволно докладване на авиационни произшествия и сериозни инциденти, на произшествия в морските пространства и вътрешните водни пътища, на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;

- организира контрола по спазването на условията за осъществяване на обществен превоз на пътници и товари и на документите, свързани с превоза;
- определя: документите за превоз; условията и реда за одобряване на типовете пътни превозни средства и измененията на тяхната конструкция; изискванията, на които трябва да отговарят водачите;
- издава документи за правоспособност, за техническа годност и национална принадлежност и за право на достъп до пазара в областта на транспорта и контролира изпълнението на задълженията, свързани с тях.

В системата на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията са създадени:

- Дирекция „Звено за разследване на произшествия във въздушния, водния и железопътния транспорт" (чл. 35, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията):
  - осъществява координация между ведомствата и юридическите лица, участващи при разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - организира и участва в международни срещи, свързани с разследване на авиационни събития, разследване на произшествия в морските пространства и водните пътища и разследване на произшествия и инциденти в железопътния транспорт;
  - поддържа контакт с органи за разследване на произшествия на чужди държави за привличане на експерти в случай на тежко произшествие.

Дирекцията е на пряко подчинение на министъра с числен състав от 11 щатни бройки.

- Дирекция „Човешки ресурси" (чл. 42 УПМТИТС):
  - организира и контролира дейността на министерството в областта на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
  - участва в отрасловите и браншовите съвети по условия на труд;
  - организира работата на отрасловия и браншовите съвети за тристранно сътрудничество в министерството по въпросите на социалната политика в областта на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Числеността на персонала на дирекцията е 7 щатни бройки, които осъществяват цялостната дейност на дирекцията.

- Дирекция „Безопасност, технически надзор и управление при кризи" (чл. 56 УПМТИТС):
  - осъществява държавен технически надзор върху съоръженията с повишена опасност в съответствие с действащото законодателство;
  - вписва в регистъра на министерството и издава удостоверения на лица за извършване на дейности по поддържане, ремонтиране и преустройване на

съоръжения с повишена опасност;

- извършва първоначални, периодични и внезапни прегледи, проверки и изпитвания на съоръженията с повишена опасност, както и проверки на предприятията, сградите и другите обекти, в които съоръженията се произвеждат, монтират, поддържат, ремонтират и експлоатират;
- издава задължителни писмени предписания на собственици или ползватели, работодатели, длъжностни и други лица и писмено разпорежда спиране на експлоатацията на предприятия и/или съоръжения с повишена опасност;
- съставя актове за установяване нарушения на нормативната уредба и издава наказателни постановления в съответствие с разпоредбите на Закона за техническите изисквания към продуктите и Закона за здравословни и безопасни условия на труд;
- координира стандартизационната и метрологичната дейност в транспортния отрасъл.

Числеността на дирекцията е 12 щатни бройки за цялата система на министерството.

- Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация" осъществява контролни функции по Закона за автмобилните превози (чл. 2, ал. 5 ЗАП).

В структурата на агенцията е създадена Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ" (Областните отдели „Контролна дейност – ДАИ" (чл. 18 и 18а УПИАА):

- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари с моторни превозни средства с българска и чуждестранна регистрация в страната, както и на всички документи, свързани с този превоз;
- контролират спазването на изискванията на нормативните актове при превоза на пътници и товари за собствена сметка;
- организират контрола по спазването на Европейската спогодба за работа на екипажите на превозните средства, извършващи международни превози (AETR) (ДВ, бр. 99 от 1995 г.), Европейската спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе (ADR) (обн., ДВ, бр. 73 от 1995 г.; попр., бр. 63 от 2005 г.), Европейската спогодба за превоз на лесноразваляеми хранителни продукти и за специалните транспортни средства, които се ползват при тези превози (ATP) и на Спогодбата за международни случайни превози на пътници, извършвани с автобуси (ИНТЕРБУС) (ДВ, бр. 18 от 2003 г.);
- контролират пунктовете за извършване на периодични прегледи за проверка на техническата изправност на пътни превозни средства и качеството на извършваните прегледи;
- контролират периодичността и качеството на извършваните предпътни прегледи на превозните средства и водачите им;
- контролират състоянието на материалната база и изпълнението на учебните

програми в учебните форми за подготовка на водачи на моторни превозни средства, получили разрешение по реда на Закона за движението по пътищата;

- съставят актове за установяване на административни нарушения при съответно овластяване за това на длъжностни лица от отделите;
- създават и поддържат база данни за пътните превозни средства и за транспортната им годност;
- издават удостоверения за обществен превоз на пътници или товари за пътните превозни средства;
- организират и провеждат изпити за професионална компетентност на водачите на леки таксиметрови автомобили и на ръководителите на транспортната дейност на лицата, извършващи таксиметров превоз на пътници;
- дават разрешения за извършване на случайни превози на територията на Република България;
- провеждат изпитите на водачите, извършващи превози на опасни товари, и на консултанти по безопасността при превоза на опасни товари.

Общата численост на персонала на Главна дирекция „Контролна дейност – ДАИ" е 485 щатни бройки, от които 467 за областните отдели „Контролна дейност – ДАИ".

Отделите „Контролна дейност – ДАИ" са със седалище в областните центрове на страната.

- Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация":
  - контролира гражданското въздухоплаване, гражданските летища и летателни площадки, гражданските въздухоплавателни средства, аеронавигационните и други съоръжения, свързани с гражданското въздухоплаване на територията на страната, независимо от собствеността им (чл. 18 Устройствения правилник на Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация" (УПГДГВА));
  - контролира спазването на нормативните актове при подбора, подготовката и повишаването на квалификация на авиационния персонал (чл. 19 УПГДГВА).

Главна дирекция "Гражданска въздухоплавателна администрация" има четири регионални структури - летищни администрации по смисъла на чл. 48а, ал. 4 от Закона за гражданско въздухоплаване, които са разположени на летище София, на летище Пловдив, на летище Горна Оряховица и на летище Русе.

Специализираната администрация е с обща численост 63 щатни бройки.

- Изпълнителна агенция „Морска администрация":
  - упражнява контрол за: спазването на условията за безопасност на корабоплаването спрямо български и чужди кораби; спазването на условията на труд и живот на моряците; предоставянето на услуги по

управление на трафика и информационно обслужване на корабоплаването в морските пространства, вътрешните водни пътища, каналите, пристанищата на Република България и другите, определени по съответния ред, райони(чл. 4 Устройствения правилник на Изпълнителна агенция „Морска администрация”).

Агенцията е със седалище гр. София и с териториални дирекции в: гр. Варна, гр. Бургас, гр. Русе и гр. Лом. Специализираната администрация е структурирана в 6 дирекции с обща численост от 273 щатни бройки, в т. ч. 18 бройки за дирекция „Инспекционна дейност“.

Министерство на околната среда и водите

Министърът на околната среда и водите:

- ръководи, координира и контролира провеждането на държавната политика по предотвратяване и ограничаване на промишленото замърсяване (глава седма от Закона за опазване на околната среда (ЗООС));
- упражнява контрол в случаите по чл. 25, т. 3 - 9 и 13 - 17 от Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВС) с цел опазване на околната среда (чл. 27, ал. 1 ЗЗВВХВС).
- ръководи, координира и контролира разработването и провеждането на държавната политика в областта на опазването на околната среда, опазването и използването на водите (чл. 5, ал. 1 от Устройствения правилник на министерството на околната среда и водите (УПМОСВ)).

В системата на Министерството на околната среда и водите са създадени регионални инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), които осъществяват контролни функции.

Контролните функции на РИОСВ включват осъществяването на превантивен, текущ и последващ контрол, свързан с прилагането на нормативните актове, регламентиращи качеството на компонентите на околната среда и факторите, които й въздействат (чл. 15 от Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите).

Регионалните инспекции по околната среда и водите осъществяват своята дейност на територията на една или няколко области съгласно посочените в приложението към Правилника за устройството и дейността на регионалните инспекции по околната среда и водите седалище и териториален обхват на дейност.

Министерство на отбраната

Министърът на отбраната контролира дейностите по създаване на безопасни и здравословни условия за изпълнение на военната служба и за полагане на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия (чл. 26, т. 9 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България).

Дирекция „Управление на човешките ресурси”: подпомага министъра при осъществяване на политиката и дейността по безопасни и здравословни условия на труд във въоръжените сили и осъществява контрол по спазването й, както и при осъществяване на политиката в областта на социалното сътрудничество (чл. 30, т. 20 и 21 от Устройствения правилник на министерството но отбраната (УПМО)).

Дирекция „Управление на човешките ресурси” е с щатна численост от 70 щатни бройки.

Министерство на здравеопазването

Министърът на здравеопазването упражнява контрол върху дейността на службите по трудова медицина съгласно Закона за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ) (чл. 37, т. 6 ЗЗБУТ).

В системата на Министерството на здравеопазването са създадени Регионални здравни инспекции (РЗИ), които извършва контрол върху дейността на службите по трудова медицина и изготвя информация за здравното състояние на работещите на територията на съответната област (чл. 33 от Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции).

Регионалната здравна инспекция е със седалище населеното място - административен център на областта. Числеността на персонала в административните звена на съответната РЗИ е посочена в приложения № 1 – 28 към Устройствения правилник на регионалните здравни инспекции.

Национална агенция за приходите

Националната агенция за приходите осъществява контрол по отношение на:

- спазването на осигурителното законодателство, съгласно предоставените й правомощията;
- работодателите за изпълнението на задълженията им, свързани с подаване на уведомления до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите за сключване, изменение или прекратяване на трудови правоотношения.

Агенцията, органите на Министерството на вътрешните работи и прокуратурата, контролните органи на Министерството на финансите и други държавни и общински органи, извършват съвместни действия във връзка с осъществяването на своите функции(чл. 26, ал. 1 от Закона за Националната агенция по приходите (ЗНАП)).

Националната агенция за приходите предоставя в реално време на оправомощени лица от дирекции „Инспекция по труда” електронен достъп до регистъра на трудовите договори и при поискване в срок три работни дни изпраща копие от съответното заверено уведомление(чл. 62, ал. 3 от КТ).

Националната агенция за приходите предоставя на контролните органи на ИА „Главна инспекция по труда” необходимата данъчна и осигурителна информация за целите на контрола по спазване на трудовото законодателство и на законодателството, свързано с държавната служба (чл. 402, ал. 3 от КТ).

Агенцията се състои от централно управление и териториални дирекции.

Териториалните дирекции установяват публичните вземания за данъци, за задължителни осигурителни вноски и други публични вземания, възложени им със закон, както и обезпечават и събират публичните вземания.

Числеността на персонала на агенцията се определя от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите след одобрение на управителния съвет.

Национален осигурителен институт

Националният осигурителен институт осъществява контрол по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт (чл. 107 от Кодекса за социално осигуряване).

В структурата на Национален осигурителен институт има 28 териториални поделения „Районно управление социално осигуряване" със седалище в градовете областни центрове, които осъществяват и контролни дейности.

IV. КООРДИНАЦИЯ И СОЦИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

1. Постоянни или временни структури на тристранно/ двустранно сътрудничество на национално

1.1. Икономически и социален съвет (ИСС)

ИСС е създаден със Закона за Икономически и социален съвет (обн., ДВ, бр. 41 от 2001 г., изм., бр. 120 от 2002 г., изм. и доп., бр. 20 от 2003 г., изм., бр. 17 от 2006 г., изм. и доп., бр. 36 от 2008 г., изм., бр. 82 от 2009 г.) като консултативен орган, изразяващ волята на структурите на гражданското общество по икономическото и социалното развитие. Икономическият и социален съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София. (адрес за контакти: София 1784, бул. „Цариградско шосе" № 111, тел. 939 80 11, e-mail: office@esc.bg)

Съветът има за цел:

- да осигури участието на широк кръг представители на гражданското общество в обществения и икономическия живот, като утвърждава принципите на правовата демократична и социална държава;
- да служи като постоянна институционална форма за социален и граждански диалог и за консултации по икономическата и социалната политика между президента на републиката, Народното събрание и Министерския съвет и структурите на организираното гражданско общество;
- да отговори на законния стремеж на обществените и икономическите групи, на структурите на гражданското общество да изразяват мнения, становища и предложения по отношение на актове на законодателната и изпълнителната власт, които засягат техните интереси;
- да утвърждава принципите на демокрация с пряко участие, като прилага опита на Европейския икономически и социален комитет и на други сродни национални и международни организации на основата на сътрудничество с тях.

1.1.1. Функции и дейност на ИСС

Съветът разработва и приема:

- становища по проекти на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие;
- становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие;
- становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика;
- резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество;
- анализи по проблемите на икономическата и социалната политика;

- организира дискусии и консултации с представители на законодателната и изпълнителната власт и структурите на гражданското общество по обществено значими въпроси на икономическото и социалното развитие;
- осъществява сътрудничество и поддържа контакти с Европейския икономически и социален комитет и с други сродни национални и международни институции.

1.1.2. Състав на ИСС

Съветът се състои от председател и 36 членове, разпределени в три групи. Народното събрание избира председателя на съвета по предложение на Министерския съвет, предварително съгласувано с групите, представени в съвета.

- Първата група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работодателите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Втората група се състои от 12 членове, определени от ръководните органи на представителните организации на работниците и служителите на национално равнище, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда.
- Третата група се състои от 12 членове, в т.ч. по един представител на: организациите на селскостопанските производители, на производствените кооперации, на занаятчиите, на потребителите, на жените, на хората с увреждания и на пенсионерите; професионално-съсловните организации; екологичните организации; организациите, подпомагащи социално слабите, хората с увреждания или лицата, нуждаещи се от грижи и двама независими учени - специалисти по проблемите на икономическата и социалната политика, определени от Министерския съвет по предложение на министъра на икономиката, енергетиката и туризма и министъра на труда и социалната политика.

Мандатът на съвета, на председателя и на членовете е 4-годишен и започва да тече от датата на провеждането на първата пленарна сесия.

1.1.3. Органи на управление на ИСС

- Пленарна сесия: участват председателят на съвета, заместник-председателите, членовете и главният секретар, който е без право на глас. Пленарната сесия:
  - приема правилник за дейността на съвета;
  - приема годишните планове и отчети за дейността на съвета;
  - одобрява проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение;
  - по предложение на председателския съвет определя размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета;
  - приема проектите на закони, национални програми и планове относно икономическото и социалното развитие, предоставени му за становище;
  - утвърждава заместник-председателите;

- избира председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии;
- предлага на Министерския съвет кандидатури за членове на Европейския икономически и социален комитет.

Решенията на пленарната сесия относно правилника, годишните планове и отчети за дейността на съвета, както и на проекта на годишния бюджет и на годишния отчет за неговото изпълнение се приемат с мнозинство не по-малко от две трети от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия относно: становища по проекти на закони, национални програми и планове за икономическото и социалното развитие; становища по актове на Народното събрание относно икономическото и социалното развитие; становища по стратегически проблеми на икономическата и социалната политика; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество; анализи по проблемите на икономическата и социалната политика, както и при избора на един от заместник-председателите за временно изпълняващ функциите на председателя до избирането на нов председател от Народното събрание се приемат с мнозинство не по-малко от три четвърти от присъстващите членове на съвета.

Решенията на пленарната сесия при определяне размера на основното трудово възнаграждение на председателя на съвета, при утвърждаване на заместник-председателите и при избора председателите и членовете на постоянните и временно действащите комисии се приемат с мнозинство от повече от половината от присъстващите членове на съвета.

- Председателят:
  - ръководи дейността на съвета и го представлява;
  - свиква пленарна сесия по своя инициатива или по инициатива на една трета от членовете на съвета и ръководи заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - подписва актовете, приети от пленарната сесия, разпорежда изпращането им на заинтересуваните органи и тяхното публикуване;
  - утвърждава длъжностното разписание, сключва, изменя и прекратява трудовите договори на служителите на съвета;
  - определя с писмена заповед заместник-председател, който да го замества при негово отсъствие;
  - разпределя по комисии предложенията по нормативните актове и националните програми и планове;
  - информира обществеността за действията на съвета.
- Заместник-председатели: трима заместник-председатели, предложени по един от трите .групи. Те заместват председателя на съвета и изпълняват функции, които той писмено им делегира.
- Председателски съвет. Състои се от председателя и заместник-председателите.

В неговите заседания със съвещателен глас участва и главният секретар. Председателският съвет:

- консултира и подпомага работата на председателя между пленарните сесии и предлага техния дневен ред;
- по предложение на членове на Икономическия и социален съвет, на неговите комисии и по своя инициатива взема решения за разработване на нормативни актове и национални програми и планове;
- обсъжда и предлага на пленарната сесия проектите на: правилника за дейността на съвета; годишния план за работа; годишния бюджет; годишния отчет за дейността на съвета; годишния отчет за изпълнението на бюджета; резолюции по актуални проблеми на икономическата и социалната политика и на гражданското общество.

- Главен секретар: назначава се от председателя след утвърждаване на кандидатурата му от председателския съвет. Главният секретар:
  - ръководи работата на администрацията на съвета;
  - координира разработването на проектите на нормативните актове и националните програми и планове по ред, установен с правилника за дейността на съвета;
  - изпраща материалите за обсъждане на заседанията на пленарната сесия и на председателския съвет;
  - отговаря за протоколирането на заседанията на пленарната сесия, председателския съвет и комисиите, както и за съхраняването на документацията на съвета.

1.1.4. Организация на дейността

Икономическият и социален съвет работи на основата на правилник за своята дейност и годишни планове. Към съвета се създават постоянни и временно действащи комисии:

- икономическа политика;
- бюджет, финанси, застраховане и осигуряване;
- социална политика;
- труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения;
- международно сътрудничество и европейска интеграция;
- регионална политика, устойчиво развитие и околна среда.

Работата на комисиите се организира в съответствие с правилника за дейността на съвета. Те подготвят за пленарната сесия проекти на актовете, по които съвета ще дава становище.

Пленарните сесии на съвета са публични, освен ако съветът реши друго.

1.2. Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС)

НСТС е орган за осъществяване на сътрудничество и консултации на национално равнище при регулирането на трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения, осигурителните отношения, както и въпросите на жизненото равнище.

Организацията и дейността на НСТС и на отрасловите, браншовите и общинските съвети за тристранно сътрудничество са уредени с Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество, издаден от председателя на Националния съвет за тристранно сътрудничество (обн., ДВ, бр. 57 от 2001 г.).

1.2.1. Функции и задачи на НСТС

- НСТС обсъжда и дава мнения по проекти на нормативни актове, уреждащи въпросите на:
  - трудовите и непосредствено свързаните с тях отношения;
  - здравословните и безопасните условия на труд;
  - заетостта, безработицата и професионалната квалификация;
  - общественото и здравното осигуряване;
  - доходите и жизненото равнище;
  - въпроси, свързани с бюджетната политика;
  - социалните последици от преструктурирането и приватизацията.
- НСТС координира работата на национално равнище по програми, отнасящи се до въпросите на социалния диалог, с национално и международно финансиране, в които участват всички представени в НСТС страни.

1.2.2. Състав на НСТС: състои се от по двама представители на Министерския съвет, на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите. Министерският съвет определя своите представители, а представителите на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите се определят от техните ръководства съгласно уставите им.

1.2.3. Органи на управление на НСТС.

- Председател: заместник министър-председател, който ръководи НСТС.
- Заместник-председатели: НСТС ги избира от лицата, представляващи по закон организациите на работниците и служителите и на работодателите на ротационен принцип за срок от една година.

При отсъствие на председателя на НСТС заседанията се ръководят от посочен от него заместник-председател.

1.2.4. Организация на дейността.

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на НСТС и членовете на съвета, както и оперативната координация и взаимодействие на НСТС с: представителните организации на работниците и служителите и на работодателите;

Администрацията на Министерския съвет и други администрации на изпълнителната власт; комисиите на Народното събрание и Администрацията на Президента на Република България се осъществява от секретариат на НСТС. (адрес за контакти: 1594 София, бул. „Дондуков" № 1, Министерски съвет на Република България, тел., 940 20 32)

Секретариатът на НСТС включва секретар и технически секретар - служители в Администрацията на Министерския съвет, и двама съветници, определени от представителните организации на работниците и служителите и на работодателите.

Към НСТС са създадени постоянни комисии по въпросите на:

- доходите и жизненото равнище;
- осигурителните отношения;
- трудовото законодателство;
- социалните последици от преструктурирането и от приватизацията;
- бюджетната политика.

Комисиите се състоят от по двама членове, упълномощени от всеки от участниците в НСТС. Поименният състав на комисиите се утвърждава от НСТС. Всяка постоянна комисия избира свой председател на ротационен принцип за срок една година по определена от комисията последователност. Председателят на комисията организира работата и ръководи заседанията й. За участие в заседанията на комисиите могат да се канят ръководители и експерти на органи и институции, които са внесли проектите на нормативните актове за обсъждане от съвета или имат пряко отношение към тях.

За обсъждане на въпроси, извън тези от компетенциите на постоянните комисии, по решение на НСТС могат да се създават работни групи.

Националният съвет за тристранно сътрудничество приема своите решения на заседания. При постигнато съгласие по разглежданите въпроси в постоянните комисии, оформено с протокол, решенията на НСТС могат да се вземат и в оперативен порядък.

Заседанията мога да бъдат редовни заседания - по утвърден от НСТС тримесечен план-график и дневен ред, определен от председателя, и извънредни - провеждат се по дневен ред, определен от члена на НСТС, поискал извънредното заседание. Заседанията на НСТС са открити, като по решение на НСТС отделни заседания могат да бъдат и закрити. Провеждат се и се считат за редовни, ако присъстват не по-малко от две трети от постоянните членове, между които представители и на трите участващи в него страни. Заседанията се откриват и ръководят от председателя на НСТС, а в негово отсъствие - от другия определен от Министерския съвет член на НСТС. По време на заседанието се води стенографски запис.

Решенията на НСТС се приемат с общо съгласие на присъстващите постоянни членове на съвета, а при тяхно отсъствие - на лицата, които ги заместват. За разглежданите на заседанието на НСТС въпроси, приетите решения и изразените становища се изготвя протокол, към който се прилагат стенограмата, заедно с внесените на заседанието писмени становища и други материали. Протоколът се подписва от председателя на НСТС и от присъстващите на заседанието членове на съвета.

Постоянните комисии към НСТС на свои заседания обсъждат и изготвят становища по постъпили в НСТС проекти на нормативни актове, както и по въпроси, възложени им от

председателя на съвета или с решение на съвета. Председателят на НСТС определя комисията, която следва да разгледа проектите и въпросите, съобразно своята компетентност, и срока, в който трябва да се произнесе.

По въпросите на здравословните и безопасни условия на труд и на заетостта, безработицата и професионалната квалификация председателят на НСТС иска становище от Националния съвет за условия на труд и от Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта.

Заседанията на комисиите са редовни, ако на тях присъстват представители на трите страни. На заседанията се води протокол, който се подписва от всички присъстващи членове. В случай на отсъствие на постоянен член протоколът се подписва от лицето, което го замества. Въз основа на протокола се изготвя доклад, който се подписва от председателя на комисията и се изпраща на секретариата на НСТС заедно с протокола от заседанието.

1.3. Национален съвет за по условия на труд (НСУТ)

Създаден е със Закона за здравословни и безопасни условия на труд, като постоянен орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на национално равнище.

1.3.1. Функции и задачи на НСУТ

- оказва помощ и съдействие при осъществяване на политиката в областта на безопасността и здравето при работа;
- обсъжда всички въпроси, свързани с условията на труд и предлага мерки за подобряването им;
- изисква от отделните министерства, ведомства, други организации и търговски дружества информация за състоянието на условията на труд;
- внася в Министерския съвет информация по обсъжданите проблеми и прави предложения;
- обсъжда проекти на нормативни актове по въпросите на условията на труд и изразява становище преди приемането им от съответния държавен орган;
- прави предложения за изменение и допълнение на нормативни актове в областта на безопасните и здравословни условия на труд;
- взема решение за създаване на отраслови или браншови структури за тристранно сътрудничество по условия на труд и периодично обсъжда тяхната дейност;
- създава помощни структури към съвета за решаване на специфични въпроси;
- обсъжда основните насоки и координира дейността на органите, на които е възложено упражняването на контрол в областта на условията на труд;
- проучва и популяризира наш и чужд опит, организира национални конкурси, семинари, акции и други форми за стимулиране на дейността;
- възлага проучването и разработването на проекти за решаване на национално

значими и други важни проблеми по условията на труд с конкретна практическа приложимост и висок социален ефект;

- осъществява и други функции и задачи, възложени с нормативни актове и по решения на Националния съвет за тристранно сътрудничество;
- поддържа връзки със средствата за масово осведомяване и популяризира проблемите и мерките, свързани с безопасните и здравословни условия на труд;
- приема годишен план за работа, ежегодно обсъжда дейността си и предприема мерки за подобряването й;
- обсъжда годишния план за работа на ИА „ГИТ“ преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика и годишните отчети за дейността на ИА „ГИТ“;
- ежегодно съгласува Програмата за работа и бюджета на фонд „Условия на труд“ преди утвърждаването им от министърът на труда и социалната политика;
- обсъжда Годишния доклад за дейността на фонд „Условия на труд“ преди утвърждаването му от министърът на труда и социалната политика.

1.3.2. Състав на НСУТ: състои се от представители на:

- Министерския съвет, определени с Решение № 107 на Министерския съвет от 2002 год. за определяне на представители на Министерския съвет в Националния съвет по условия на труд., изм., Решение № 706 на Министерския съвет от 2009 год.(Заместник-министър на: труда и социалната политика; финансите; земеделието и храните; икономиката, енергетиката и туризма; околната среда и водите; регионалното развитие и благоустройството; транспорта, информационните технологии и съобщенията.
- Националния осигурителен институт;
- национално представителните организации на работодателите: Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българска стопанска камара, Българска търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България;
- национално представителните организации на работещите: Конфедерацията на независимите синдикати в България и Конфедерацията на труда „Подкрепа”.

1.3.3. Органи на управление на НСУТ

- Председател: министърът на труда и социалната политика. Председателят:
  - представлява съвета пред всички институции;
  - организира, свиква и ръководи заседанията му;
  - одобрява дневния ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
  - определя секретаря на Националния съвет, който е служител в администрацията на Министерството на труда и социалната политика.

При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от изрично упълномощен от него заместник-председател.

- Заместник-председатели: по един представител от състава на представителните организации на работещите и на работодателите
- Секретарят на НСУТ:
  - уведомява писмено всички членове на съвета за предстоящите заседания;
  - организира изпращането на материалите за заседанията;
  - съставя протокол за заседанията;
  - съхранява архива на съвета.

1.3.4. Организация на дейността

Организацията на дейността, техническото и административното обслужване на Националния съвет по условия на труд се осъществяват от Министерството на труда и социалната политика и са уредени с Правилник за дейността на НСУТ. (адрес за контакти: 1050 София, ул. „Триадица" № 2, www.mlsp.government.bg)

Националният съвет провежда заседания си при предварително определени дата и дневен ред. Дневният ред се изготвя от секретаря на съвета и се одобрява от неговия председател. Заседанията се провеждат, когато присъстват представители на всяка от страните, участващи в съвета и броят на участниците е не по-малък от 2/3 от общия брой на членовете на съвета.

Националният съвет по условия на труд приема решенията си с консенсус.

За всяко заседание на Националния съвет се съставя протокол, подписан от председателя, зам. председателите и секретаря на Националния съвет, който съдържа: дата на провеждане на заседанието; дневен ред; имената на участниците в заседанието; приети решения на Националния съвет по различните точки от дневния ред.

2. Отраслови/ браншови съвет за тристранно сътрудничество

Отрасловия/ браншовия съвет за тристранно сътрудничество е консултативен орган към министъра на регионалното развитие и благоустройството.
В състава на съвета участват представители на държавата, на работодателските организации и на синдикалните организации на отраслово/ браншово ниво.
На заседанията на съвета се обсъждат въпроси, свързани със социалното сътрудничество, включително и по безопасните и здравословните условия на труд в отрасъла/ бранша.

3. Действащи колективни трудови договори (КТД) за икономическата дейност/ бранша

Колективен трудов договор (КТД) за бранш

Колективният трудов договор е подписан на 10. 01. 2012 година и е в сила от 27. 01. 2012 година до 26. 01. 2014 година.

3.1.Страни по договора:

- Съюз на „ВиК” операторите в България;
- Национален браншов синдикат „Водоснабдител” – КНСБ;
- Федерация „Строителство, индустрия и водоснабдяване” – КТ „Подкрепа”.

3.2.Договорени условия:

- работно време, отпуски и почивки:
  - петдневна работна седмица с нормална продължителност на работното време – 40 часа; работа на смени по утвърден график; сумирано изчисляване на работното време; ненормиран работен ден; дежурство и време на разположение;
  - платен годишен отпуск – не по- малко от 22 дни;
  - допълнителен платен годишен отпуск по чл. 156, т. 1 и т. 2 – не по- малко от 6 работни дни;
  - платен годишен отпуск за всяка календарна година по чл. 168 от Кодекса на труда за две деца – 2 работни дни, с три и повече деца – 4 работни дни;
  - платен отпуск за самотен родител на деца до 10 години – 1 ден на месец без натрупване;
  - допълнителен платен отпуск – 3 дни при встъпване в брак; 1 ден при раждане на дете; 3 дни при смърт на родител, съпруг, дете, брат, сестра и съответните роднини по права линия на другия съпруг;
  - платен годишен отпуск за синдикална дейност – не по- малко от 52 часа за календарна година;
  - допълнителен платен отпуск за кандидатстване - в средно училище – 6 работни дни; за висше училище – 12 работни дни;
- работна заплата и допълнителни възнаграждение, осигурителни вноски:
  - минимална основна работна заплата за бранша – 300 лв.;
  - изплащане на работната заплата – аванс до 15 число на месеца и остатъка от заплатата за предходния месец до края на текущия месец;
  - гарантиране на изплащане на минималната работна заплата за бранша при добросъвестно изпълнение на трудовите задължения. Разликата е изискуема заедно със законната лихва за периода на забавата;
  - при забава повече от 2 месеца на изплащането на заплатите се пристъпва към преговори между страните по КТД за срока и начина на изплащане;
  - допълнително възнаграждение за нощен труд – 0,30 лв. на час;
  - допълнително възнаграждение за времето на разположение – 0,25 лв./час, а за национални празници – 0,50 лв./час;
  - за работа през официални празнични дни се изплаща допълнително

възнаграждение в размер не по- малък от удвоения размер от определеното с трудовия договор часово заплащане;

- допълнително трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит – 1,0 %;
- стойност на безплатната храна и/или добавките към нея – 2,50 лв./ден;
- стойност на тонизиращите напитки – 1,50 лв. на смяна;
- могат да се договорят допълнително материално стимулиране, допълнително възнаграждение и извънредна заплата;

- обучение, квалификация и др. свързани с осигуряване на БЗР – съгласно действащото законодателство и:
  - обезщетение до размера на медицинските и лекарствените средства за 1 година след установяване на заболяване следствие на трудова злополука или професионално заболяване;
  - изпращане на работник или служител на обучение за повишаване на квалификацията или преквалификация – за срок до 3 месеца без съгласието на работника или служителя, когато обучението е в мястото посочено в трудовия договор; за по- голям срок или друго място се изисква писмено съгласие.

V. ОБУЧЕНИЕ, ИНФОРМИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ

1. Законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР

1.1. Закон за народната просвета (ЗНП)

Обн., ДВ, бр. 86 от 1991 г., изм., бр. 90 от 1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 1998 г., доп., бр. 124 от 1998 г., изм., бр. 153 от 1998 г., бр. 67 и 68 от 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 71 от 2003 г., доп., бр. 86 и 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 40 от 2004 г., изм., бр. 28, 94, 103 и 105 от 2005 г., изм. и доп., бр. 41 и 105 от 2006 г., изм., бр. 113 от 2007 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 35 от 2009 г., изм., бр. 36 и 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 50 и 78 от 2010 г., доп., бр. 9 от 2011 г., изм., бр. 23 от 2011 г., изм. и доп., бр. 99 от 2011 г.

Този закон урежда устройството, функциите и управлението на системата на народната просвета. Системата на народната просвета осигурява образование според държавни образователни изисквания (ДОИ).

Държавните образователни изисквания определят равнищата на необходимата общообразователна и професионална подготовка. Те се отнасят за (чл. 16 ЗНП):

- предучилищното възпитание и подготовка;
- степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- учебното съдържание;
- усвояването на книжовния български език;
- системата за оценяване;
- професионалното образование и обучение;
- придобиването на квалификация по професии;
- обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- учебниците и учебните помагала;
- документите за системата на народната просвета;
- извънкласната и извънучилищната дейност;
- учителската правоспособност и квалификация;
- материално-техническата база;
- здравното обслужване;
- безопасните условия на възпитание, обучение и труд;
- научното, информационното и библиотечното обслужване;

- едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена;
- нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- инспектиране на системата на народната просвета.

Законът определя четири групи ДОИ, според начина на тяхното приемане (чл. 17 ЗНП):

- ДОИ, приемани със закон: за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план; за професионалното образование и обучение;
- ДОИ, приемани с наредби на Министерския съвет: за учебниците и учебните помагала; за учителската правоспособност и квалификация; за материално-техническата база; за здравното обслужване; безопасните условия на възпитание, обучение и труд; за едногодишната издръжка на деца и ученици в държавните и общинските детски градини, училища и обслужващи звена; за нормирането и заплащането на труда в системата на народната просвета;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства: за придобиването на квалификация по професии; за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания;
- ДОИ, приемани с наредби на министъра на образованието, младежта и науката: за предучилищното възпитание и подготовка; за учебното съдържание; за усвояването на книжовния български език; за системата за оценяване; за извънкласната и извънучилищната дейност; за научното, информационното и библиотечното обслужване; за инспектиране на системата на народната просвета.

Съгласно чл. 22 на закона училищното образование според степента е основно и средно, а според съдържанието на подготовката е общо и професионално.

- Общо образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и, при възможност, профилирана подготовка съгласно ДОИ.
- Професионално образование - осигурява усвояването на общообразователния минимум и придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.
- Професионално обучение - осигурява придобиване на квалификация по професия съгласно ДОИ.

Професионалното обучение и образование се осъществява в училища, които могат да бъдат държавни, общински и частни. Училищата за средно образование са (чл. 26 ЗНП):

- средни общообразователни - от I до XII клас включително;
- професионални гимназии - от VIII или IX клас до XII клас включително;
- професионални - от VII или VIII клас с продължителност на обучението до три години, от IX клас - с продължителност на обучението до четири години, и професионални колежи след завършено средно образование - с продължителност на обучението до две години;
- спортни, по изкуствата; специални; по културата.

Форми на обучение (чл. 31 ЗНП): дневна; вечерна; задочна; кореспондентска; индивидуална; самостоятелна; дистанционна.

За професии и специалности, които се упражняват във вредни и опасни условия на труд, практическото обучение започва след навършване на 15-годишна възраст (чл. 32 ЗНП), като Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката определят специфичните изисквания за провеждането му (чл. 33 ЗНП).

Документи за удостоверяване на професионално образование (чл. 25, ал. 1 ЗНП):

- диплома след успешно завършен XII клас и успешно положени държавни зрелостни изпити по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, изучавани в гимназиалния етап;
- свидетелство за професионална квалификация, което се получава след завършена професионална подготовка;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност.

Документи за удостоверяване на завършено професионално обучение (чл. 25, ал. 2 ЗНП):

- свидетелство за основно образование, което се получава след завършен VIII клас;
- свидетелство за професионална квалификация;
- свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност;
- удостоверение за професионално обучение.

Съгласно ЗНП, професиите и специалностите, които се придобиват в училищата, се определят по списък, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката, съгласувано със съответните министри и ръководители на ведомства (чл. 42, ал. 7 ЗНП).

За професионалното обучение след завършено средно образование се заплащат такси при условия и по ред, определени със заповед на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 44, ал. 5).

1.2. Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСООМУП)

Обн., ДВ, бр. 67 1999 г., изм. и доп., бр. 90 от2002 г., бр. 95 от 2002 г., бр. 29 от 2003 г., бр. 40 от 2004 г., бр. 41 от 2006 г., бр. 105 от 2006 г., бр. 50 от 2008 г., доп., бр. 36 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г.

Със ЗСООМУП се урежда държавното образователно изискване за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план в системата на народната просвета. С него се определят условията и реда за завършване на една степен на

образование и преминаване в следващата степен, както и характеристиките на общообразователния минимум и на учебния план.

Степени на образование: осигуряват необходимото равнище на образованост, както и последователност и непрекъснатост на образованието. Степените на образование са основно образование и средно образование.

Завършването на съответната степен на образование гарантира усвояването на общообразователния минимум, както и на знания и умения, съответстващи на интересите и индивидуалните възможности на учениците (чл. 5 ЗСООМУП).

Средно образование. Придобива се след успешно завършен XII клас и успешно положени два държавни зрелостни изпита по учебни предмети или цикъл от учебни предмети, които се изучават в гимназиалния етап (чл. 7 ЗСООМУП).

Професионално образование. За придобиване на професионално образование освен държавните зрелостни изпити се полагат и два държавни изпита за професионална квалификация в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиването на квалификация по професии. Организацията и съдържанието на държавните зрелостни изпити за придобиване на професионална квалификация се определят със Закона за професионално обучение и образование.

Според ЗСООМУП, общообразователната подготовка в българското училище се осъществява чрез изучаването на учебни предмети, групирани в 8 културно-образователни области: български език и литература; чужди езици; математика, информатика и информационни технологии; обществени науки, гражданско образование и религия; природни науки и екология; изкуства; бит и технологии, и физическа култура и спорт. Общообразователният минимум е основата на общообразователната подготовка. Той включва задължителни знания и умения, необходими за успешната реализация на учениците в следващата степен на образование.

Разпределението на учебното време по учебните предмети за достигане на общообразователния минимум по класове, етапи и степени се определя с наредба на министъра на образованието, младежта и науката (чл. 10 ЗСООМУП).

ЗСООМУП определя основните параметри на учебния план. Структурата на учебния план обхваща три вида подготовка: задължителна, задължителноизбираема и свободноизбираема (чл. 15 ЗСООМУП). Задължителната подготовка осигурява постигането на общообразователния минимум.

Учебният план съдържа: наименованията на учебните предмети, включени в задължителната, задължителноизбираемата и свободноизбираемата подготовка; разпределението на учебните предмети по класове; годишния и седмичния брой часове за изучаването на учебните предмети; график на учебната година и описание на организацията на обучението в съответното училище (чл. 17 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове на профилираните гимназии, профилираните паралелки в средните общообразователни училища, професионалните гимназии, на училищата по изкуствата и културата и на спортните училища се разработват въз основа на учебни планове, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. Училищните

учебни планове не може да определят условия и ред за завършване на етапи и степени на образованието (чл. 18, ал. 3 – 4 ЗСООМУП).

Училищните учебни планове се приемат с решение на педагогическия съвет на училището и се одобряват от началника на инспектората по образование - за общинските училища и за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката, от съответния министър или ръководител на ведомство съгласувано с министъра на образованието, младежта и науката - за държавните училища, които се финансират чрез бюджета на друго министерство или ведомство (чл. 18, ал. 5 ЗСООМУП).

1.3. Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО)

Обн., ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм., бр. 1 и 108 от 2000 г., бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г., изм., бр. 28 от 2005 г., изм. и доп., бр. 77 от 2005 г., изм., бр. 94 от 2005 г., бр. 30 от 2006 г., изм. и доп., бр. 62 от 2006 г., попр., бр. 63 от 2006 г., изм. и доп., бр. 13 от 2008 г., изм., бр. 26 от 2008 г., изм. и доп., бр. 36 и 74 от 2009 г., бр. 50 от 2010 г., изм., бр. 97 от 2010 г.

Този закон регулира обществените отношения, свързани със: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори.

Основни задачи на системата на професионалното образование и обучение:

- придобиване на професионална квалификация;
- придобиване на правоспособност за професии, упражняването на които изисква такава, включително и за упражняване на регулирани професии;
- непрекъснато усъвършенстване на професионалната квалификация;
- формиране на мотивационна система за реализация в гражданското общество;
- формиране на обща култура на основата на националните и общочовешките ценности.

Структура на системата на професионалното образование и обучение.

- професионално ориентиране: осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие;
- професионално обучение: осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия, както и усъвършенстването й. При условия, определени с този закон, със Закона за народната просвета и Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, то осигурява и завършването на основно образование или на класове от средното образование.

Професионалното обучение включва:

- начално професионално обучение: придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия;
- непрекъснато професионално обучение - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.

❑ професионално образование: осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.

Списък на професиите за професионално образование и обучение.

Професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование се осъществяват по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Списъкът се утвърждава от министъра на образованието, младежта и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Структурните елементи на списъка са професии и специалности, които се класифицират в професионални направления и по степен на образование и степен на професионална квалификация.

Степени на професионална квалификация: първа, втора, трета и четвърта.

❑ Изисквания към степените за професионална квалификация:

- за първа степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи рутинни дейности, извършвани при неизменящи се условия;
- за втора степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия;
- за трета степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на отговорности за работата на други лица;
- за четвърта степен - придобити професионални компетенции за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси.

❑ Входящо минимално образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:

- за първа степен: завършен VI клас: за ученици; завършен начален етап на основното образование или успешно завършен курс за огрмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 г.;

- за втора и трета степен: завършени VII клас или основно образование;
- за четвърта степен: завършено средно образование.

❑ Изходящо образователно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация:

- за първа степен: основно образование - за ученици; начален етап на основното образование или успешно завършен курс за огрaмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта - за лица, навършили 16 години;
- за втора степен - завършени X или XI клас, придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование или завършено средно образование;
- за трета степен - средно образование или придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование и се определя с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Рамкови програми за придобиване на професионална квалификация.

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. С програмите се определят възрастта и входящото образователно и квалификационно равнище на кандидатите, както и съдържанието и продължителността на професионалното образование и на професионалното обучение.

Определени са:

❑ рамкови програми за придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение:

- програми А – за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
- програми Б – за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
- програми В – за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
- програми Г – за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
- програми Д – за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия;
- програми Е – за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация;

❑ програми за ученици:

- програми А с продължителност до 3 г. – за ученици със завършен най-малко VI клас;

- програми Б с продължителност до 4 г. – за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;
- програми В с продължителност 4 г. – за ученици със завършено основно образование или 5 г. за ученици със завършен VII клас, а в училищата по изкуствата и спортните училища - до 4 г. след основно образование или завършен клас от средното образование;
- програми Д с продължителност до 1 г. – за ученици със завършено основно образование или със завършен клас от средното образование;

❑ програми за лица, навършили 16 години:

- програми А с продължителност до 1 г. – за лица със завършен най-малко начален етап на основното образование или успешно завършен курс за огрaмотяване по реда на Закона за насърчаване на заетостта;
- програми Б с продължителност 1 г. – за лица със завършен клас от средното образование или със завършено средно образование;
- програми В с продължителност 4 г. – за лица със завършено основно образование;
- програми Г с продължителност до 2 г. – за лица със завършено средно образование;
- програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;
- програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение.

С държавното образователно изискване за професионално образование и обучение по чл. 16, т. 6 от Закона за народната просвета се определят организацията на приема на кандидатите и на професионалното образование и обучение, структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование и обучение и организацията на практическото обучение за училищното професионално образование и обучение.

Със ЗПОО се определят изискванията към кандидатите, желаещи да се включат в програмите за професионално образование и професионално обучение - за минимална възраст, здравословно състояние, входящо образователно равнище и входящо квалификационно равнище (чл. 14 ЗПОО).

Въпросите, свързани с организацията на учебния процес в професионалното образование и обучение са уредение в раздел III на глава втора „Общи изисквания към организацията в системата на професионалното образование и обучение".

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка - задължителноизбираема и свободноизбираема (чл. 27 ЗПОО).

Структурата и съдържанието на рамковите програми за професионално обучение включва: общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование; задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация (чл. 28 ЗПОО).

Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение (чл. 28, ал. 3 ЗПОО). Изискванията за провеждане на практическо обучение са определени в раздел III на глава четвърта „Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

За осигуряване на достъп до професионално образование и обучение ЗПОО конкретно регламентира отношенията, свързани с професионално образование и професионално обучение за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания, за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа, и за лица с девиантно поведение раздел IV на глава четвърта „Държавно образователно изискване за професионално образование и обучение".

Завършване на професионалното образование и професионалното обучение.

Професионалното образование се завършва с полагане на:

- държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
- държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.

Професионалното обучение се завършва:

- по програмите А, Б, В и Г - с полагане на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията;
- по програмите Д и Е - с полагане на изпити за придобиване на професионална квалификация. Когато се придобива степен на професионална квалификация по програми Е, изпитите са държавни - по теория на професията и по практика на професията.

При завършване на програмите А, Б, В и Г организацията на изпитите се определя съгласно държавното образователно изискване за системата на оценяване, а съдържанието им - съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

При завършване на програмите Д и Е организацията и съдържанието на изпитите се определят от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците, а когато се придобива степен на професионална квалификация - и съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Изпитите за придобиване на професионална квалификация се провеждат от комисии. В състава на комисиите се включват представители на обучаващата институция, на работодателите и на работниците и служителите, за училищата по изкуствата - и на представители на съответните висши училища по изкуствата с равни квоти, а за спортните училища - и на представители на Националната спортна академия и на лицензираните спортни организации.

Представителите на обучаващата институция са учители или други лица, извършващи професионална подготовка.

Представителите на работодателите са с квалификация от съответната професионална област, а на работниците и служителите - с квалификация и трудов стаж не по-малко от четири години по съответната професия.

Комисиите за провеждане на изпит се назначават от ръководителя на обучаващата институция. Законът допуска, в случай че организациите на работодателите или на работниците и служителите, както и висшите училища по изкуствата не предложат свои представители за включване в състава на изпитните комисии, ръководителят на обучаващата институция да допълва състава на комисията с определени от него членове.

За придобиване на степен на професионална квалификация се провеждат държавни изпити по теория на професията и по практика на професията. Държавните изпити се провеждат по национални изпитни програми в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии. Националните изпитни програми се утвърждават от министъра на образованието, младежта и науката, като за училищата по изкуствата - от министъра на културата, а за спортните училища - от министъра на физическото възпитание и спорта.

Според ЗПОО, за придобиване на квалификация по част от професията, както и за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация, изпитите се провеждат по задания, определени от обучаващата институция след съгласуване с представителите на работодателите и на работниците.

Удостоверяване на професионалното образование и на професионалното обучение

- Завършено професионално образование се удостоверява със:
  - диплома за завършено средно образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.
- Завършено професионално обучение с придобиване на степен на професионална квалификация се удостоверява със:
  - свидетелство за основно образование или документ за завършен клас от основното или средното образование;
  - свидетелство за професионална квалификация;
  - свидетелство за правоспособност, издавано за професии, упражняването на

които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии.

И в двата случая съдържанието на документите се определя съгласно ДОИ за документите за системата на народната просвета и за придобиване на квалификация по професии.

- Завършено професионално обучение за придобиване на квалификация по част от професията, за актуализиране или за разширяване на професионалната квалификация се удостоверява с удостоверение за професионално обучение.

Съдържанието на удостоверението се определя с ДОИ за документите за системата на народната просвета и конкретната документация на обучението – учебните планове и програми.

Институции в системата на професионалното образование и обучение

Професионалните училища, професионалните гимназии и професионалните колежи са държавни, общински и частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни и се откриват, преобразуват и закриват по реда, предвиден в Закона за народната просвета.

- Професионални училища: осъществяват начално професионално обучение с придобиване на първа и втора степен на професионална квалификация и на квалификация по част от професията с продължителност до четири години, след завършен най-малко VI клас.
- Професионални гимназии: осъществяват професионално образование с придобиване на втора степен на професионална квалификация с продължителност четири години или на трета степен на професионална квалификация с продължителност четири или пет години, след завършено основно образование или със завършен VII клас.
- Професионални колежи: осъществяват професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация с продължителност до две години в зависимост от притежаваната степен на професионална квалификация, след завършено средно образование.
- Училища по изкуствата: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до четири години след основно образование.
- Спортни училища: осъществяват професионално образование с придобиване на трета степен на професионална квалификация с продължителност до 4 години след основно образование.
- Центрове за професионално обучение: осъществяват професионално обучение на лица, навършили 16 години
- Центрове за информация и професионално ориентиране: осъществяват професионално ориентиране на ученици и на други лица
- Центрове за квалификация на обучаващите: осъществяват актуализиране и разширяване на квалификацията на учители и други лица, извършващи

професионална подготовка.

ЗПОО определя институциите, които имат право да издават документи за професионална квалификация (чл. 39). За издаване на свидетелство за правоспособност условията и редът се определят с наредби на министъра на образованието, младежта и науката или с друг закон.

ЗПОО дава правната рамка и за удостоверяване на професионална квалификация на лица, обучавани извън системата на професионалното образование и обучение. Те трябва да имат не по-малко от шест месеца трудов стаж по професията или проведено практическо обучение с продължителност, определена от обучаваща институция, както и завършено образование или завършен клас, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация. Тези лицата сключват с обучаваща институция договор за полагане на изпитите, а при необходимост - и за провеждане на практическо обучение (чл. 40).

Статут на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са държавни, общински или частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни.

Държавните и общинските центрове се откриват от юридическите лица, които са получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Частните центрове се откриват от едноличните търговци или юридическите лица, учредени като търговски дружества, кооперации, сдружения и фондации, получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

Българските центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране с чуждестранно участие се откриват от регистрираните в Република България сдружения между български и чуждестранни физически и/или юридически лица, получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Чуждестранните центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране се откриват от чуждестранни юридически лица, които осъществяват дейността си в Република България в съответствие с международни спогодби и са получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране не могат да се управляват и представляват от лица, които са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление.

Лицензията за професионално обучение или за професионално ориентиране се издава от Националната агенция за професионално образование и обучение.

Лицензията съдържа:

- името, седалището и адреса на управление на едноличния търговец или на юридическото лице, получили лицензията; единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за лицата, които не са търговци;
- наименование и адрес на центъра за професионално обучение или на центъра за информация и професионално ориентиране;
- предмет на лицензията;
- професиите, за които е издадена лицензията за извършване и удостоверяване на професионално обучение;
- дата на издаване на лицензията.

Правата по издадената лицензия не могат да се прехвърлят или преотстъпват.

Ред за издаване на лицензията

Лицензията се издава по подадено писмено заявление, към което се прилагат:

- формуляр по образец;
- удостоверение, издадено от съответния съд по регистрацията или Агенцията по вписванията, удостоверяващо актуалното състояние на заявителя;
- единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за юридическите лица, които не са търговци;
- свидетелство за съдимост на лицето, което ще представлява и управлява центъра;
- правилник за устройството и дейността на центъра;
- документация за професионално обучение - учебни планове и учебни програми за обучение по професиите, съгласно чл. 13 на ЗПОО;
- документи за собственост или други документи, доказващи наличието на материално-техническа база, в която ще се извършва професионално обучение или дейността по професионално ориентиране;
- документи, издадени от компетентните органи, за съответствието на материалната база със здравните изисквания и с изискванията за пожарна и аварийна безопасност;
- справка за преподавателския състав, към която се прилагат и копия от документите за завършено образование и професионална квалификация и декларации за съгласие;
- документ за платена такса.

До три месеца от постъпването на документите за получаване на лицензия, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение издава или отказва да издаде лицензията въз основа на докладите на съответните експертни комисии.

Когато в подадените документи за лицензиране се установят непълноти или нередовности, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение уведомява заявителя да ги отстрани или да предостави допълнителна информация. Заявителят може да отстрани нередовностите и/или да предостави допълнителна информация най-късно в едномесечен срок от получаване на уведомлението.

Ако заявителят не отстрани несъответствията в срок, председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия.

Председателят на Националната агенция за професионално образование и обучение отказва издаването на лицензия, когато:

- не са представени всички необходими документи, представените документи са непълни или не са в определения вид или форма и нередовностите не са били отстранени в срок;
- когато заявената от лица дейност не отговаря на държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по съответната професия или на изискванията за извършване на информиране и професионално ориентиране относно:

– осигуряване на качествено и ефективно провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране, включително чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството;

– ресурсно осигуряване - материални и човешки ресурси, с които се гарантира качествено провеждане на професионалното обучение и/или информиране и професионално ориентиране.

Издадената лицензия е безсрочна, а отказът за издаване на лицензия може да се обжалва при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Прекратяване и отнемане на лицензията

Правата по лицензията се прекратяват със смъртта на физическото лице - едноличен търговец, или с прекратяването на юридическото лице, както и при отнемането на лицензията.

Лицензията се отнема временно за срок от три до 12 месеца, когато съответният център:

- допусне нарушение на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране в нарушение на условията на получената лицензия;
- не представя в Националната агенция за професионално образование и обучение информацията за извършената дейност през предходната календарна година;
- откаже достъп или съдействие за извършване на проверка на длъжностните лица на НАПОО, определени със заповед на нейния председател.

След изтичане на срока на отнемането, отнетата лицензия се връща, ако съответният център е отстранил нарушението. Лицензията се отнема окончателно, когато

съответният център:

- не е започнал да осъществява разрешената дейност не по-късно от 12 месеца от издаването на лицензията;
- преустанови извършването на разрешената дейност за повече от 12 месеца;
- извършва съществени нарушения на изискванията на ЗПОО;
- извършва професионално обучение или професионално ориентиране при съществено нарушение на условията на получената лицензия;
- не отстрани констатираните нарушения в срок;
- допусне повторно нарушение;
- е представил неверни данни, въз основа на които е издадена лицензията.

Лицензията се отнема със заповед на председателя на Националната агенция за професионално образование и обучение въз основа на доклади на експертните комисии и на констативните протоколи. В заповедта за окончателно отнемане на лицензията се определя срок, в който лицето не може да се кандидатира за нова лицензия и който не може да бъде по-малък от една година.

Лицето, представляващо съответния център за професионално обучение или центъра за информиране или професионално ориентиране, на който е отнета временно или окончателно лицензията, е длъжно в 7-дневен срок от уведомяването за издадената заповед за отнемане на лицензията да преустанови извършваната дейност и да върне в Националната агенция за професионално образование и обучение издадената лицензия, за което се съставя протокол.

Заповедта за отнемане на лицензията може да се обжалва при условията и по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Националната агенция за професионално образование и обучение създава и поддържа публичен регистър за:

- центровете за професионално обучение с информация за:

– откритите процедури по лицензиране[82] (регистрационен номер, име на кандидата за лицензиране, населено място, брой и видове подадени документи, статут на кандидата за лицензиране)

– активните издадени лицензии[83] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, предлагани квалификации, професии и специалности);

– временно отнетите лицензии[84] (номер на лицензията, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);

– постоянно отнетите лицензии[85] (номер на лицензията, наименование на

[82] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/proced/Reg_open_proc.htm
[83] http://www.navet.government.bg/bg/licenz/Registers
[84] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_vremenni.htm
[85] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_otneti.htm

центъра, номер на заповедта за отнемане на лицензията);

- заличените лицензии[86] (номер на лицензията, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията);

❑ центровете за информиране и професионално ориентиране с информация за:

- издадените лицензии[87] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти);
- временно отнетите лицензии[88] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, адрес и лице за контакти, срок на отнемане на лицензията);
- заличените лицензии[89] (номер на лицензията/основание за издаване, наименование на центъра, номер на заповедта за заличаване на лицензията).

1.4. Закон за признаване на професионални квалификации (ЗППК)

Обн., ДВ, бр. 13 от 2008 г., доп., бр. 41 от 2009 г., изм., бр. 74 от 2009 г., изм. и доп., бр. 98 от 2010 г., изм., бр. 8 от 2011 г., доп., бр. 9, 43 и 61 от 2011 г.

Този закон урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България.

1.5. Правилници и наредби

За конкретизиране на законовите разпоредби в областта на професионалното образование и обучение са утвърдени множество правилници и наредби.

Водещо място имат правилниците за прилагане на Закона за народната просвета, на Закона за насърчаване на заетостта, Устройствените правилници на Министерството на образованието, младежта и науката, на Министерството на труда и социалната политика, на Агенцията по заетостта и Правилника за дейността на Националната агенция за професионално образование и обучение.

В практиката се прилагат повече от 140 наредби, от които 126 наредби за придобиване на квалификации по професии за ПОО.

От наредбите основно значение имат:

1.5.1. Наредба № 3 за системата на оценяване

Наредбата е издадена от министъра на образованието, младежта и науката (обн., ДВ, бр. 37 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм., бр. 46 от 2004 г., изм. и доп., бр. 65 от 2005 г., бр. 70 от 2008 г., бр. 11 от 2009 г., бр. 73 от 2009 г., изм., бр. 70 от 2011 г.)

[86] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_zalicheni.htm
[87] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_act.htm
[88] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_vremenni.htm
[89] http://www.navet.government.bg/assets/cms/File/arch_cpo/sections/Legal-reg_cipo_ers.htm

С тази наредба се определя държавното образователно изискване за системата за оценяване, вкл. и организацията на оценяването в училищното обучение, както и организацията на изпитите за придобиване на професионална квалификация в центровете за професионално обучение.

Според наредбата, оценяването е процес за установяване на постигнатите резултати и поставяне на оценка. Установяването на постигнатите резултати и поставянето на оценка е индивидуално за всеки оценяван. Оценяване се извършва в процеса на училищното обучение, при завършване на средно образование, при завършване на професионално образование и при завършване на професионално обучение.

Оценяването е вътрешно и външно. При вътрешното оценяване оценяващ е учителят, докато при външното оценяване оценяващи може да са:

- училищна комисия, определена от директора на училището;
- длъжностни лица или комисии, определени от министъра на образованието и науката, от началника на регионалния инспекторат по образованието или от директорите на обслужващите системата на народната просвета звена за контрол и оценяване.

В края на етап или степен на образование външното оценяване се провежда като национално.

Наредбата подробно регламентира въпросите, свързани с организацията на оценяването в процеса на училищното обучение.

Отделно място е отделено на организацията и оценяването на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и обучение като се допълват разпоредбите на ЗПОО и се конкретизират с разпоредби за подготовката, организирането и провеждането на държавните изпити, съдържанието на държавния изпит по теория и на държавния изпит по практика (глава четвърта „Организация и оценяване на изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и професионално обучение).

1.5.2. Наредба № 4 от 16.04.2003 г. за документите в системата на народната просвета

Наредбата е издадена от министъра на образованието и науката, (обн., ДВ, бр. 41 2003 г., попр., бр. 48 от 2003 г., изм. и доп., бр. 65 от 2003 г., бр. 47 от 2004 г., бр. 55 от 2005 г., бр. 47 от 2006 г., бр. 51 и 74 от 2007 г., бр. 7 и 27 от 2008 г., бр. 52 от 2009 г., бр. 42 от 2010 г., бр. 37 и 70 от 2011 г., бр. 61 от 2012 г.

С тази наредба се определят държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета по чл. 16, т. 10 от Закона за народната просвета (ЗНП). С ДОИ за документите за системата на народната просвета са определени:

- предназначението, съдържанието, воденето и съхраняването на всеки документ;
- условията и редът за приемане, отчитане и унищожаване на документи с фабрична номерация;
- условията и редът за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на

документи.

Документите, издавани или водени от институциите в системата на народната просвета, следва да се попълват на български език.

Държавните, общинските и частните училища издават или водят документи, като за всеки от тях в наредбата подробно е описано съдържанието, начина на водене, издаване и съхранение.

Завършено професионално обучение, съгласно наредбата, се удостоверява с документите: удостоверение за професионално обучение, свидетелство за професионална квалификация, приложение към свидетелство за професионална квалификация (за обучение по модули), дубликат на свидетелство за професионална квалификация, свидетелство за правоспособност и свидетелство за правоспособност по заваряване.

С наредбата се определят и условията и реда за унищожаване на документи с фабрична номерация, както и за създаване, утвърждаване, актуализиране и издаване на документи в системата на народната просвета.

1.5.3. Наредбата за условията и реда за поддържане на списъка на регулираните професии в Република България

Наредбата е приета с ПМС № 86 от 18.04.2006 г., на основание чл.7, ал.3 от Закона за професионалното образование и обучение и чл. 9, ал. 3, т. 14 от Закона за висшето образование. (обн. ДВ. бр.35 от 2006 г.)

С наредбата са определени условията и редът за поддържане на Списъка на регулираните професии в Република България, както и достъпът до информацията, съдържаща се в него:

- наименованието на професиите, които са регулирани съгласно българското законодателство;
- нормативния акт, който ги определя като регулирани професии;
- органа, компетентен за даване или признаване на правоспособност за упражняване на съответната регулирана професия.

Списъкът се приема и актуализира с решение на Министерския съвет и се поддържа на български и на английски език като електронна база данни. Списъкът и неговите изменения и допълнения се приемат по предложение на министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Определени са реда за приемане и актуализиране на списъка, както и процедурата за включване или изключване на професии от него.

Списъкът на регулираните професии в Република България е публичен. Достъпът до информацията, въведена в списъка, се осигурява чрез интернет страницата на Министерството на образованието и науката.

1.5.4. Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО)

Списъкът е утвърден със Заповед № РД 09-413/12.05.2003 г., изм. и доп. със Заповед №РД 09-04/08.01.2004 г., Заповед №РД 09-34/22.01.2004 г., Заповед №РД 09-255/09.04.2004 г., Заповед № РД 09 – 274 / 18. 02. 2005 г., Заповед № РД 09-1690/29.09.2006 г., Заповед № РД 09-828/29.06.2007 г., Заповед № РД 09-1891/30.11.2007 г., Заповед № РД 09-298/19.02.2009 г., Заповед № РД 09-1803/29.10.2009 г., Заповед № РД 09-621/18.05.2010 г., Заповед № РД 09-1728/01.12.2010 г., Заповед № РД 09-748/13.06.2011 г., Заповед № РД 09-1805/09.12.2011 г., Заповед № РД 09-638/23.05.2012 г.

Списъкът на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) се разработва от НАПОО на основание чл. 42, т.5 (а) на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), във връзка с чл. 6, ал. 1 на същия закон и се съгласува с отрасловите министерства и с представителните организации на национално равнище на работодателите и работниците и служителите.

Списъкът на професиите представлява систематизирана структура (матрица) от наименования на професии и специалности, класифицирани в професионални направления, съобразно областите на образованието по Международната стандартна класификация International Standard Classification of Education ISCED - 97 (чл.8 ал.1 и §1 от Допълнителните разпоредби на ЗПОО) и в съответствие с Класификация на областите на образование и обучние (КОО-2008) на Националния статистически институт.

Списъкът е основен документ за организацията на професионалното ориентиране, професионалното обучение и професионалното образование и има задължителен характер за всички институции, в които ще се извършва професионално обучение за придобиване на професионална квалификация – професионални гимназии, професионални училища, професионални колежи и центрове за професионално обучение.

Структурните елементи на Списъка на професиите за професионално образование и обучение са професии и специалности.

В съответствие с изискванията на чл.8, ал.1 от ЗПОО професиите и специалностите са класифицирани в професионални направления, по степен на образование и по степен на професионална квалификация.

Обучението по всяка професия се определя от:

- изискването за минимална образователна степен;
- продължителността (срок) на обучението;
- степента на придобита професионална квалификация.

Професиите включват различен брой специалности, достатъчно близки по отношение на изискваните общообразователни знания и умения и професионална компетентност. Специалностите в рамките на дадена професия са групирани по производствена, технологическа или целева основа в съответствие с конкретните изисквания на производството.

Списъкът е отворена система и актуализацията му се извършва по реда и начина на неговото формиране. Предложения за промени св СППОО могат да правят министерства, агенции, организации на работодатели и на работниците и служителите и други юридически и физически лица. Техните предложения се разглеждат от съответните експертни комисии на НАПОО и одобряват от Управителния съвет. Периодично всяка година НАПОО инициира актуализация на списъка. Списъкът се публикува в специализираните издания на Мимистерството на образованието, младежта и науката, в информационния бюлетин на НАПОО и в други специализирани за тази цел издания.

Основни понятия:

- „Професионално ориентиране" осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици, безработни, както и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие.
- „Професионалното обучение" осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия и включва:

– „Начално професионално обучение" - придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия.

– „Непрекъснато професионално обучение" - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.

– „Професионалното образование" осигурява усвояването на общообразователния минимум за средно образование и придобиването на квалификация по професия.

- „Професионално направление" е съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието.
- „Професия" е вид трудова дейност, за която се организира професионално образование и обучение.
- „Част от професия" е обособена трудова дейност в рамките на една професия, за която може да се организира професионално обучение.
- „Специалност" е самостоятелно обособена трудова дейност в рамките на дадена професия.
- „Професионална квалификация" е квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.
- „Степен на професионална квалификация" е обемът и съдържанието на професионалните компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.

1.5.5. Държавните образователни изисквания (ДОИ)

ДОИ за придобиване на квалификация по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) са документи, които на основание чл. 42, т. 3, (б) от ЗПОО се разработват и актуализират от Националната агенция за професионално образование и обучение и се утвърждават с наредби на министъра на образованието и науката, съгласувано със съответните министерства и ведомства.

С ДОИ за придобиване на квалификация по професии се определят задължителните професионални компетенции, необходими за упражняване на професията и те са задължителни за всички обучаващи институции, които имат право да организират обучение завършващо с издаване на Свидетелство за професионална квалификация или Удостоверение за професионално обучение.

Държавните образователни изисквания по професии съдържат:

- изисквания за минималното входящо квалификационно и образователно равнище за ученици и за възрастни;
- описание на професията - трудови дейности, отговорности, личностни качества, особености на условията на труд, оборудване и инструменти;
- възможности за продължаване на професионалното обучение;
- възможности за професионална реализация съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите (НКПД);
- цели на обучението;
- резултати от ученето - компетенции, знания, умения;
- изисквания към материалната база за обучение по теория и по практика;
- изисквания към обучаващите.

Предложения за изменения и допълнения на действащи ДОИ за придобиване на квалификация по професии могат да се правят от национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, както и от структури на държавната администрация. Предложенията се внасят в НАПОО и се разглеждат от експертните комисии по професионални направления и от Управителния съвет на НАПОО, в съответствие с процедурата регламентирана в „Правила за условията и реда за разработване на ДОИ за придобиване на квалификация по професии", приети от Управителния съвет на НАПОО с Протокол № 5 / 14.04.2004г., изм. и доп. с Протоколи № 02 / 23.02.2007г. и № 05 / 16.06.2007г.

1.5.6. Рамкови програми

Съгласно чл. 10 на ЗПОО, придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието, младежта и науката. В тази връзка са утвърдени следните рамкови програми:

- Рамкова програма А - за начално професионално обучение с придобиване на първа степен напрофесионална квалификация;

- Рамкова програма Б - за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма В - за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Г - за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
- Рамкова програма Д - за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия и
- Рамкова програма Е - за непрекъснато професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация.

Структурата и съдържанивто на рамковите програми са следните:

- Общи положения: нормативно основание, цел и предназначение на програмата.
- Изисквания към кандидатите за обучение по програмата (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): за минимална възраст; за здравословно състояние, за входящо образователно равнище; възможности за реализация и за повишаване на професионалната квалификация.
- Организация на учебния процес (по отделно за ученици и за лица навършили 16 години): форма на обучение и организационни форми.
- Учебен план: структура и съдържание
- Съдържание на обучението - учебното съдържание по всеки учебен предмет (модул) за теоретичното и за практическото обучение се разработва по теми и часове в учебни програми отделно за ученици и за лица навършили 16 години.
- Завършване на професионалното образование или на професионалното обучение
- Удостоверяване на завършването на професионалното образование или на професионалното обучение.

Рамковите програми са нормативната и методическата основа за разработване на учебните планове и програми. Когато няма ДОИ за придобиване на квалификация по професии, при разработването на учебни планове и програми за съответната професия следва да се прилагат рамковите програми.

1.5.7. Учебни планове и програми

Учебните планове и програми се разработват на базата на ДОИ за придобиване на квалификация по професии за съответната професия и рамковите програми.

Ежегодно министъра на образованието, младежта и науката утвърждава със заповед нови или актуализиране учебни планове по отделните професии, които са предназначени главно за изпълнение в училищното обучение. Учебните планове

съдържат график на обучението, разпределение на предметите и часовете съответно в Раздел А (за общообразователна подготовка) и Раздел Б (за задължителна професионална подготовка), изисквания при завършване и удостоверяване на професионалното образование и обяснителни бележки за някои допълнителни изисквания или пояснения.

В практиката се е наложило в работата на центровете за професионално обучение при разработването на учебните планове и програми за обучение на лица над 16 години да се използа като база Раздел Б от учебния план, утвърден от министъра на образованието, младежта и науката по съответната професия и специалност.

Съгласно ЗПОО структурата на програмите за професионално образование включва общообразователна подготовка, задължителна професионална подготовка - обща, отраслова и специфична за всяка професия, задължителна чуждоезикова подготовка по професията и избираема подготовка - задължителноизбираема и свободноизбираема.

Общообразователната подготовка осигурява общообразователния минимум, необходим за средно образование и се определя съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план.

Общата задължителна професионална подготовка е единна за всички професионални направления при отчитане на спецификата им. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Отрасловата задължителна професионална подготовка е единна за всички професии от професионалното направление при отчитане на спецификата на всяка професия. Тя включва теоретично обучение и практическо обучение - учебна практика.

Специфичната за всяка професия задължителна професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение – учебна и производствена практика.

Задължителната професионална подготовка, задължителната чуждоезикова подготовка по професията и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, но най-малко 40 на сто от броя на учебните часове за задължителна професионална подготовка трябва да са отделени за практическо обучение.

От своя страна, програмите за професионално обучение трябва да включват:

- общообразователна подготовка, определена съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, задължителна професионална подготовка и избираема подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация със завършване на основно образование или на клас от средното образование;
- задължителна и избираема професионална подготовка за програмите за придобиване на професионална квалификация. Задължителната професионална подготовка включва теоретично обучение и практическо обучение като броят на учебните часове за практическо обучение не може да бъде по-малък от броя на учебните часове за теоретично обучение. Задължителната професионална подготовка и избираемата подготовка се определят съгласно държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

ЗПОО отделя специално внимание на практическото обучение като регламентира два вида практическо обучение - учебна практика и производствена практика.

Определени са изискваняита към местата за провеждане на практическото обучение: учебно-производствени бази на училищата; учебно-производствени бази на сродни училища или центрове за професионално обучение в Република България и в чужбина; предприятия на юридически и физически лица; учебно-производствени бази към предприятията; учебно-тренировъчни бази на училищата, спортни зали, стадиони и плувни басейни.

Училищата могат да организират самостоятелно и/или кооперирано с юридически или физически лица производство на продукция и услуги, като се изпълняват държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии или документацията за професионално обучение на училището или на заявителя на професионалното обучение.

Учебно-производствените бази и учебно-тренировъчните бази на училищата трябва да бъдат обзавеждани съгласно ДОИ за придобиване на квалификация по професии. В местата за провеждане на практическото обучение следва да се осигуряват безопасни условия на възпитание, обучение и труд.

1.5.8. Национални изпитни програми

Националните изпитни програми са предназначени за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване степен на професионална квалификация.

Целта на националните изпитни програми е да се определят единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване на степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националните изпитни програми се разработват в съответствие със ЗПОО и съответното държавно образователно изискване за придобиване на квалификация.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 за системата на оценяване.

Обикновено Националните изпитни програми имат следното съдържание:

- за държавния изпит по теория на професията и специалността: изпитните теми с план-тезис на учебното съдържание и критерии за оценяване;
- за държавния изпит по практика на професията и специалността: указания за съдържанието на индивидуалните практически задания и критерии за оценяване;
- система за оценяване;
- препоръчителна литература;
- приложения: примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността и примерно индивидуално практическо задание.

Националните изпитни програми се утвърждават със заповед от министъра на образованието, младежта и науката. На практика приложението на националните изпитни програми се свежда до тяхното изпълнение само в професионалните училища.

2. Системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР

Системата за професионално образование и обучение (СПОО) е определена със Закона за професионалното образование и обучение и включва държавни органи на национално и регионално ниво и неправителствени организации (представлявани от организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище).

2.1. Държавни институции на национално ниво

Министерският съвет

Определя държавната политика в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование и обучение, на заетостта и пазара на труда.

Министерството на образованието, младежта и науката

Министерството на образованието, младежта и науката провежда държавната политика в областта на ПОО, като:

- приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- предлага за приемане от Министерския съвет Списък на регулираните професии в Република България;
- поддържа регистъра по § 1, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета по отношение на институциите в системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища;
- осигурява условия за изпълнението на държавните образователни изисквания за системата на професионалното образование и обучение;
- утвърждава програми за квалификация в системата на професионалното образование и обучение;
- организира професионалното ориентиране;
- определя самостоятелно или съвместно със съответното компетентно министерство професиите за ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания и за лица с девиантно поведение;
- разпределя утвърдените по бюджета му финансови средства за професионално образование и обучение и контролира тяхното използване;
- анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Министерството на труда и социалната политика

Министерството на труда и социалната политика участва в провеждането на държавната политика в областта на ПОО като:

- определя потребностите от професионално образование и обучение чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда;
- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя изискванията за здравословни и безопасни условия при практическото обучение и контролира изпълнението им чрез регионалните инспекции по труда;
- участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата чрез регионалните служби по заетостта;
- участва в организирането на професионалното ориентиране;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Министерството на здравеопазването:

- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя хроничните заболявания и физическите увреждания, които са противопоказни при професионалното образование и професионалното обучение, по професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя съвместно с Министерството на образованието, младежта и науката професиите, по които професионалното образование и професионалното обучение е подходящо за здравословното състояние на обучаемите с хронични заболявания и физически увреждания, със сензорни увреждания и с умствена изостаналост;
- определя изискванията за здравословни условия при практическото обучение и здравно-физиологичните изисквания към седмичните разписания, както и контролира изпълнението им чрез органите на Държавния здравен контрол;
- определя свои представители в управителния съвет и в експертната комисия по професионално ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Отрасловите министерства:

- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират;
- разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване;
- определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Националната агенция за професионално образование и обучение е държавен орган за лицензиране на дейности в системата на професионалното образование и обучение, както и за координация на институциите, имащи отношение към професионалното ориентиране, обучение и образование.

Националната агенция за професионално образование и обучение:

- издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране;
- осъществява контрол на дейността на лицензираните институции в системата на професионалното обучение;
- разработва и предлага на министъра на образованието, младежта и науката: списъка на професиите за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва при разработването на държавните образователни изисквания за документите за системата на народната просвета и за системата за оценяване в частта им за професионалното образование и обучение;
- въз основа на анализ на дейността на центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение;
- възлага провеждането и внедряването на научни изследвания в областта на професионалното образование, обучение и ориентиране;
- координира дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение;
- съдейства за международното признаване на документите за професионално образование и професионално обучение;

- създава и поддържа регистър на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране и за издадените и отнетите лицензии;
- разработва и утвърждава формуляри и образци на документи за лицензиране.

2.2. Държавни институции на регионални ниво

Общини

Общините участват във формирането на политика в областта на професионалното образование и обучение на територията им по отношение на:

- потребностите от кадри;
- професионалното ориентиране на ученици, безработни, както и на други лица;
- разпределянето на утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование, обучение и ориентиране и контролира тяхното използване;
- развитието на материално-техническата база на училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране чрез финансови средства от общинските бюджети;
- определянето на държавния план-прием в училищата.

Регионалните инспекторати по образованието (РИО) на Министерството на образованието, младежта и науката

РИО провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион, като:

- координират взаимодействието между училищата, центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, с регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, с органите на местното самоуправление и с регионалните структури на социалните партньори;
- съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием;
- участват в организирането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

2.3. Организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище

2.3.1. Организациите на работодателите

- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;

- участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитните комисии;
- определят своите представители в управителния съвет и в експертните комисии на Националната агенция за професионално образование и обучение.

2.3.2. Организации на работниците и служителите

- участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определят свои представители в управителния съвет и в Експертната комисия по професионалното ориентиране на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Центрове за професионално обучение (ЦПО)

ЦПО, които притежават лицензия за професия, специалности и кавлификация, приложими за икономичската дейност са посочени в Приложение 3.

VI. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАСТРАХОВАНЕ

1. Законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване.

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Кодекс за социално осигуряване;
- Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

Работещите се осигуряват задължително за професионално заболяване и трудова злополука, като осигурителните вноски са за сметка на работодателите (чл. 51 ЗЗБУТ).

1.1. Задължително осигурени лица за трудова злополука и професионална болест:

- работниците и служителите, наети на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, с изключение на лицата по чл. 4а, ал. 1 КСО;
- държавните служители;
- съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители;
- военнослужещите по Закона за отбрана и въоръжените сили на Р. България, държавните служители-офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР;
- членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията;
- лицата, които работят по втори или по допълнителен трудов договор;
- изпълнители по договори за управление и контрол на търговските дружества;
- лицата, упражняващи трудова дейност и получаващи доходи на изборни длъжности, служителите с духовно звание на Българската православна църква и други регистрирани вероизповедания;
- специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност;
- работниците и служителите, наети на работа при един работодател за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец или наети на работа при

повече работодатели - при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

Морските лица задължително се осигуряват изцяло за своя сметка за трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година (чл. 4а КСО).

1.2. Размер на осигурителната вноска

Осигурителните вноски за трудова злополука и професионална болест се внасят във фонд „Трудова злополука и професионална болест" на фондовете на държавното обществено осигуряване в размер от 0,4 до 1,1 на сто, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година по групи основни икономически дейности.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест за морските лица е 1,1 на сто.

Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест", с изключение на вноските за морските лица, са за сметка на осигурителите[90].

Размерите на осигурителните вноски, които внасят осигурителите, се определят от Националния осигурителен институт по методика и ред, определени с акт на Министерския съвет[91]. Те са диференцирани по групи икономически дейности и в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Ниво на риск	Стойност на коефициента за степен на риск (Кср)	Размер на осигурителната вноска (в %)
I	от 0 до 0,15	0,4
II	от 0,16 до 0,30	0,5
III	от 0,31 до 0,60	0,7
IV	от 0,61 до 0,90	0,9
V	над 0,91	1,1

1.3. Осигурителни плащания – видове парични обезщетения

Осигурените за трудова злополука или професионална болест лица имат право на:

[90] Осигурител е всяко физическо лице, юридическо лице или неперсонифицирано дружество, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица.

[91] Методика за реда и начина на определяне размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест.

- парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение, належащ медицински преглед, изследване и/или лечение;
- парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест;
- парични помощи за помощно-технически средства, свързани с увреждането.

При смърт на осигуреното лице, която е в причинна връзка със злополуката или професионалната болест, съпругът (съпругата), децата и родителите имат право на еднократна помощ и на наследствена пенсия (чл. 11, ал. 1 – 2 КСО).

1.3.1. Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване

Паричното обезщетение за трудова злополука или професионална болест, както и обезщетението при трудоустрояване се изплащат независимо от продължителността на осигурителния стаж на осигурените лица за трудова злополука и професионална болест. Те се изчисляват и изплащат от Националния осигурителен институт на осигурените лица по декларирана от тях лична банкова сметка. Ако лицето няма право на обезщетение или помощ, длъжностното лице, на което е възложено ръководството по изплащането на обезщетенията и помощите или друго длъжностно лице, определено от ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане за отказ. Разпореждането за отказ може да се отмени, ако в давностния срок по чл. 115, ал. 4 КСО лицето или осигурителят представят нови или допълнителни доказателства, установяващи правото на обезщетение или помощ.

Изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест и трудоустрояване се спира с разпореждане за спиране изплащането на обезщетенията, когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението (чл. 40, ал. 4 КСО).

Осигурителят изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

Документите за изплащане на парично обезщетение за временна неработоспособност или трудоустрояване се представят от работодателите, осигурителите и техните клонове и поделения в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, като се спазват следните срокове: за всеки календарен месец не по-късно от два работни дни след деня на изплащане на дължимите възнаграждения или част от тях, а когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени - не по-късно от два работни дни след последния ден на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. (чл. 40а, ал. 1., т. 1 КСО).

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест се изчислява в размер 90 на сто от

среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски (чл. 41, ал. 1 КСО).

Начинът на изчисляване на обезщетението се урежда с акт на Министерския съвет[92].

Паричното обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест се изплаща от първия ден на настъпването до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност (чл. 42, ал. 1 КСО).

Когато временната неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест е настъпила до 30 календарни дни от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 30 календарни дни. В тези случаи паричното обезщетение не се изплаща на лица, които получават пенсия или обезщетение за оставане без работа, изплащано по Кодекса на труда, Закона за държавния служител и Закона за висшето образование. Изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия. (чл. 42, ал. 2 КСО)

Когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение поради трудова злополука и професионална болест се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. (чл. 42, ал. 3 КСО)

Парично обезщетение за временна неработоспособност не се изплаща на осигурени лица, които:

- умишлено увреждат здравето си с цел да получават отпуск или обезщетение;
- нарушават режима, определен от здравните органи - само за дните на нарушението;
- са станали неработоспособни поради употреба на алкохол, приемане на силно упойващо средство без лечебна цел или поради прояви, извършвани под въздействието на такива средства;
- са станали неработоспособни поради хулигански и други техни противообществени прояви, установени по съответния ред;
- са станали неработоспособни поради неспазване от тях на правилата за безопасна работа, установено по съответния ред.

1.3.2. Парично обезщетение при трудоустрояване

При трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука или професионална болест на осигурения се изплаща парично обезщетение, ако на новата работа се намали трудовото му възнаграждение. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Размерът на дневното парично обезщетение е равен на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на

[92] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Когато осигуреният е работил по-малко от 18 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41 на КСО и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването. (чл. 47, ал. 1 КСО)

Паричното обезщетение при трудоустрояване се изплаща за времето на трудоустрояването, но за не повече от 6 месеца.

1.3.3. Пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Осигурените, загубили 50 или над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, независимо от продължителността на осигурителния стаж. (чл. 78 КСО)

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест се определя, като средномесечният осигурителен доход за страната по чл. 70, ал. 2 на КСО се умножи по индивидуалния коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 3 - 6 на КСО до датата на пенсионирането и по следните коефициенти:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 0,4;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 0,35;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - 0,30.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест не може да бъде по-малък от:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто - 125 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто - 115 на сто от минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто - минималния размер по чл. 70, ал. 7 КСО.

Размерът на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест не може да бъде по-малък от размера, изчислен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

1.4. Други изисквания

- Осигурителни вноски и осигурителен доход: Елементите на възнаграждението, както и доходите, върху които се правят осигурителни

вноски, се определят с акт на Министерския съвет по предложение на Националния осигурителен институт[93].

- Ред за внасяне на осигурителните вноски (чл. 7 КСО). Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, които са за сметка на осигурителите, се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него. Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени или не са начислени, осигурителят внася осигурителните вноски до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.
- Осигурителен стаж (чл. 9 КСО). Осигурителният стаж се изчислява в часове, дни, месеци и години. Условията, при които се зачита осигурителен стаж са определени в чл. 9 – 9а КСО.
- Възникване, времетраене, прекратяване и прекъсване на осигуряването (чл. 10 КСО). Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването й. Осигуряването се прекъсва през периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, независимо че дейността по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 КСО не е прекратена.

1.5. Размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за 2006 год. – 2011 год.

Размерът на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест по групи основни икономически дейности се определя със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБ на ДОО):

- за 2006 г. - Приложение № 2, към чл. 11, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2006 г. (обн., ДВ, бр. 104 от 27.12.2005 г.):
  - Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване (Код по НКИД 2003 - 90) – 0,7;
- за 2007 г. - Приложение № 2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2007 г. (обн., ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г., изм. бр. 77 от 25.09.2007 г.:
  - Събиране и третиране на отпадъци, почистване и Възстановяване (Код по НКИД 2003 - 90) – 0,7;
- за 2008 г. - Приложение № 2, към чл. 12, ал. 1, т. 3 от ЗБ на ДОО за 2008 г. (обн., ДВ, бр. 113 от 28.12.2007 г., изм. бр. 58 от 27.06.2008 г.);
  - Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (Код по КИД 2008 - 37) – 0,7;
- за 2009 г. - Приложение № 2, към чл. 12 от ЗБ на ДОО за 2009 г. (обн., ДВ, бр. 109 от 23.12.2008 г.);
  - Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (Код по КИД 2008 - 37) – 0,7;

[93] Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

- за 2010 г. - Приложение № 2, към чл. 13 от ЗБ на ДОО за 2010 г. (обн., ДВ, бр. 99 от 2009 г., изм. и доп. бр. 49 от 2010 г.);
  - Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (Код по КИД 2008 - 37) – 0,7;
- за 2011 г. - Приложение № 2, към чл. 12 от ЗБ на ДОО за 2011 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., доп. бр. 32 от 19.04.2011 г.);
  - Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (Код по КИД 2008 - 37) – 0,5;
- за 2012 г. - Приложение № 2, към чл. 13 от ЗБ на ДОО за 2012 г. (обн., ДВ, бр. 100 от 20.12.2011 г.).
  - Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води (Код по КИД 2008 - 37) – 0,7.

1.6. Изплатени парични обезщетения и помощи от ДОО[94] (2006 г. – 2010 г.)

Изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, са: трудова злополука по време на работа, трудова злополука на път за работа, професионална болест, изследване поради трудова злополука или професионална болест, санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

1.6.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука (ВНТЗ) по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука (лв.)				
Година	СОПОВ		за страната	
	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО	по чл. 55, ал. 1 КСО	по чл. 55, ал. 2 КСО
2006	1 272,97	19,89	3 513 720,50	320 169,94
2007	733,10	61,30	3 632 185,66	372 708,70
2008	1 287,15	113,25	5 656 374,08	832 941,88
2009	106,13	98,92	5 797 332,07	857 793,62
2010	1 901,80	0,00	5 385 304,57	1 105 494,22

[94] Източник: Информационна система на Националния осигурителен институт.

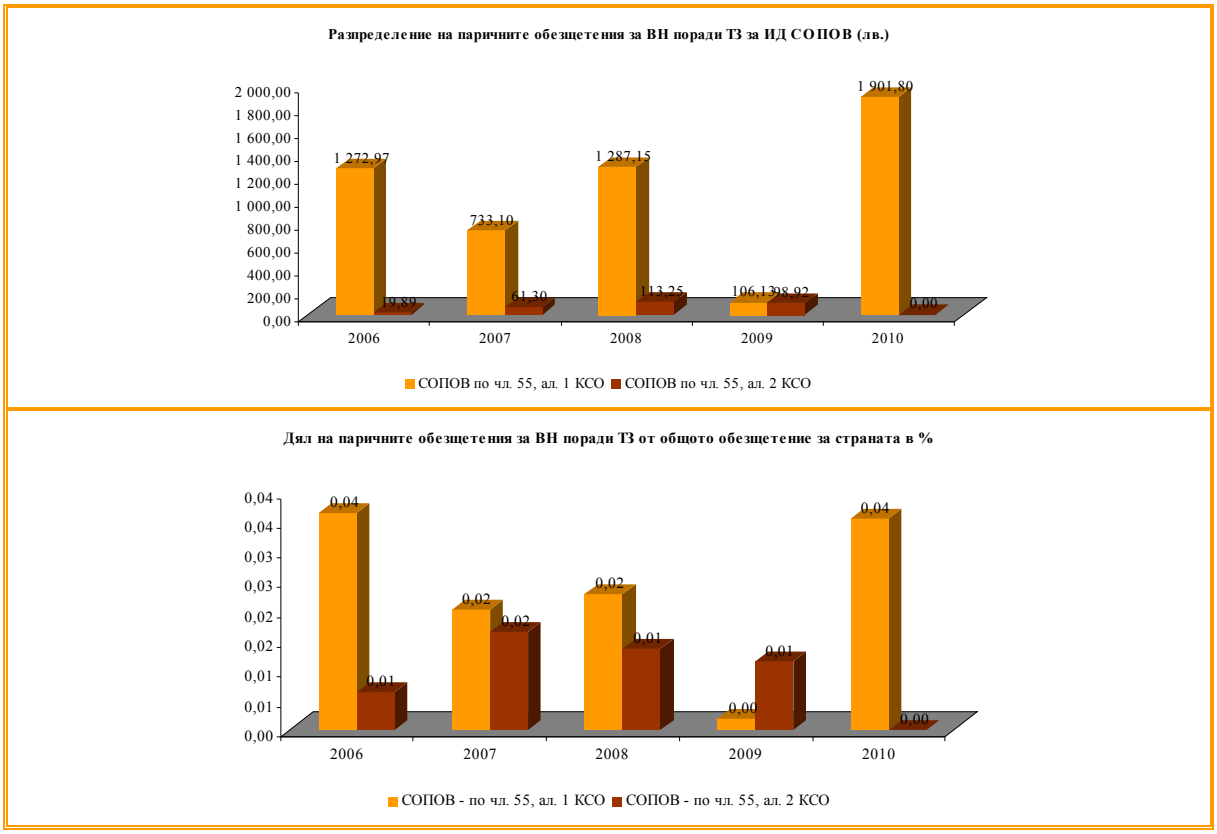

1.6.2. Парични обезщетения за изследване поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за изследване поради трудова злополука.

1.6.3. Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение (СКЛ) поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за СКЛ поради трудова злополука.

1.6.4. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за СКЛ поради трудова злополука.

1.6.5. работоспособност (ТВНР) поради трудова злополука по чл. 55, ал. 1 и ал. 2 от КСО

От ДОО не са изплащани парични обезщетения за ТВНР поради трудова злополука.

1.6.6. Парични обезщетения за: временна неработоспособност поради професионална болест (ВНПБ) по чл. 56 от КСО; изследване поради професионална болест (ИПБ) по чл. 56 от КСО; санаторно-курортно лечение поради професионална болест (СКЛПБ) по чл. 56 от КСО; трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради професионална болест (ТВНРПБ) по чл. 56 от КСО.

Година	Парични обезщетения (лв.)			
	ВНПБ по чл. 56 КСО	ИПБ по чл. 56 КСО	СКЛПБ по чл. 56 КСО	ТВНРПБ по чл. 56 КСО
СОПОВ				
2006	4,99	0,00	0,00	0,00
2007	0,00	3,02	0,00	0,00
2008	0,00	0,00	0,00	0,00
2009	0,00	0,00	0,00	0,00
2010	0,00	0,00	0,00	0,00

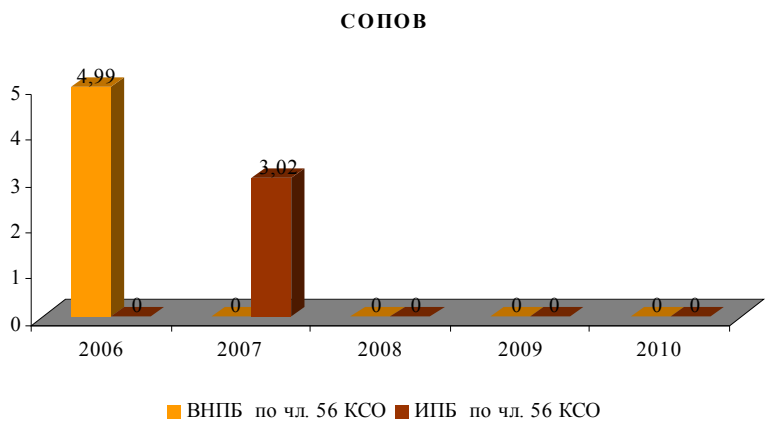

За страната				
2006	5 806,35	343,06	1 600,96	4 480,60
2007	21 591,66	7 779,54	504,33	8 503,00
2008	45 137,22	7 955,42	2 444,89	7 384,71
2009	17 720,72	6 098,45	0,00	11,96
2010	5 878,59	475,13	0,00	3 452,61

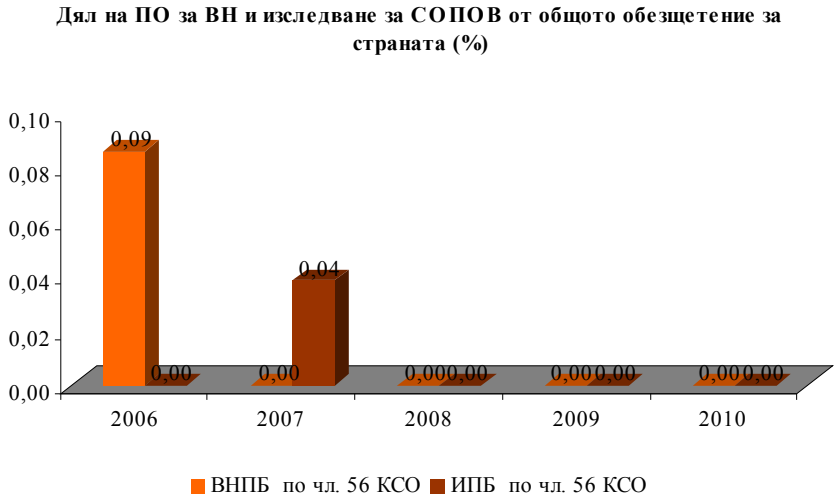

1.7. Компетентни органи с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест

Съгласно чл. 64 на КСО размерите на диференцираната осигурителна вноска за трудова злополука и професионална болест, се определят от Националния осигурителен институт, като диференцирането се извършва по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска в съответната икономическа дейност.

Степента на риска се определя чрез коефициент на базата на статистическа информация за трудовите злополуки и професионалните болести по икономически дейности за 3-годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от персоналния регистър, от системата за трудовите злополуки и от системата за краткосрочните и дългосрочните обезщетения на Националния осигурителен институт за:

- разходите за краткосрочни и дългосрочни обезщетения;
- коефициента на честота и коефициента на тежест за трудовите злополуки и професионалните болести;
- броя на осигурените лица и осигурителния им доход;
- приходите от осигурителни вноски.

Предвид функциите, които изпълнява НОИ като част от системата по БЗР[95] и задълженията, които изпълнява във връзка с диференцирането на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест, Националният осигурителен институт е компетентната българска институция в областта на задължителното осигуряване за трудова злополука и професионална болест.

[95] Виж т. 1.13. от част II „Система по безопасност и здраве при работа”.

2. Законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука”

Нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното застраховане за риска „трудова злополука” са:

- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 1999 г., бр. 64 и 92 от 2000 г., бр. 25 и 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 2003 г., изм. и доп., бр. 70 от 2004 г., бр. 76 от 2005 г., изм., бр. 33 от 2006 г., изм. и доп., бр. 48 от 2006 г., изм., бр. 102 от 2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 2006 г., бр. 40 от 2007 г., изм., бр. 102 от 2008 г., изм. и доп., бр. 108 от 2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., доп., бр. 12 и 58 от 2010 г., изм., бр. 88 и 98 от 2010 г., бр. 60 от 2011 г., бр. 7 от 2012 г.)
- Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука” (НЗЗРТЗ), приета с ПМС № 24 от 2006 г. (обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г., изм. и доп., бр. 68 от 2006 г., изм., бр. 46 от 2007 г., бр. 5 от 2010 г.)
- Заповед на Министъра на труда и социалната политика за определяне на Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности[96]

Работещите, които извършват работа, при която съществува опасност за живота и здравето им, се застраховат задължително за риска „трудова злополука” за сметка на работодателя при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет[97] (чл. 52, ал. 1 ЗЗБУТ).

2.1. Обхват на застраховането за риска „трудова злополука”

На задължително застраховане подлежат работниците и служителите, които извършват работа в основната и спомагателната дейност на предприятия, принадлежащи към икономическа дейност с трудов травматизъм, равен или по-висок от средния за страната (чл. 2, ал. 1 НЗЗРТЗ).

Не подлежат на задължително застраховане по реда на наредбата работниците и служителите, които са застраховани на друго основание за риска "злополука", включително военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и служителите от Министерството на вътрешните работи (чл. 2 НЗЗРТЗ).

Работниците и служителите, които подлежат на задължително застраховане за риска „трудова злополука”, се определят с писмена заповед от работодателя след консултации със службата по трудова медицина и с комитета/групата по условия на труд и в съответствие с оценката на риска. Провеждането на консултации се удостоверява с протокол (чл. 4, ал. 1 НЗЗРТЗ).

---

[96] Заповедта се утвърждава ежегодно и определя Коефициент на трудов травматизъм по икономически дейности за прилагане през следващата година

[97] Наредба за задължително застраховане на работниците и служителите за риска „трудова злополука”

С колективен трудов договор могат да се определят допълнително работници и служители, които задължително се застраховат за риска „трудова злополука" при доказана необходимост и реализиран риск (чл. 4, ал. 2 НЗЗРТЗ).

2.2. Покрити застрахователни рискове и застрахователни суми (чл. 7 – 8 НЗЗРТЗ)

Задължителната застраховка „трудова злополука" покрива следните рискове:

- смърт на застрахованото лице в резултат на трудова злополука;
- трайно намалена работоспособност в резултат на трудова злополука;
- временна неработоспособност в резултат на трудова злополука.

Застрахователната сума по застраховка „Трудова злополука" се определя на базата на месечната брутна работна заплата на застрахованите работници и служители към момента на сключване на застраховката. Тя не може да бъде по-малка от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на съответния работник или служител.

2.3. Застрахователни обезщетения

2.3.1. Размер на застрахователното обезщетение (чл. 9 НЗЗРТЗ)

- при смърт на застраховано лице - в размер на застрахователната сума за съответния работник или служител, определена при сключване на застрахователния договор, но не по-малък от 7-кратния размер на годишната брутна работна заплата на работника или служителя;
- при трайно намалена работоспособност - процент от застрахователната сума за съответния работник или служител, равен на процента трайно намалена работоспособност на работника или служителя, установен от съответния компетентен орган на медицинската експертиза на работоспособността;
- при временна неработоспособност - процент от месечната брутна работна заплата на работника или служителя, при която е сключена застраховката, за всеки започнат месец временна неработоспособност в зависимост от продължителността на загубената работоспособност:
  - над 10 до 30 календарни дни включително - 3 на сто;
  - над 30 до 60 календарни дни включително - 5 на сто;
  - над 60 до 120 календарни дни включително - 7 на сто;
  - над 121 календарни дни - 10 на сто.

2.3.2. Изплащане на застрахователното обезщетение (чл. 10 – 13 НЗЗРТЗ)

- При временна неработоспособност на работник или служител с определена продължителност, която обхваща последователни месеци, се изплаща обезщетение в дължимия размер за всеки от месеците.
- Когато застрахованото лице е имало определен процент трайно намалена работоспособност преди настъпване на трудовата злополука, този процент не се отчита при определяне процента на трайно намалената работоспособност вследствие на злополуката.

- В случай на изплатено обезщетение за временна неработоспособност вследствие на трудова злополука и последваща трайно намалена работоспособност на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за трайно намалена работоспособност се намалява с размера на изплатеното обезщетение за временно намалена работоспособност.
- Когато е изплатено обезщетение за временна неработоспособност и/или трайно намалена работоспособност вследствие на трудова злополука и последваща смърт на застрахованото лице до една година от датата на злополуката, дължимото застрахователно обезщетение или сумата за смърт се намалява с размера на изплатените обезщетения.
- Дължимото застрахователно обезщетение или сума се изплаща на застрахованото лице, а в случаите на смърт на законните му наследници.
- Когато застрахованото лице, съответно неговите наследници не са навършили пълнолетие или са запретени, застрахователното обезщетение се внася на тяхно име в търговска банка, получила разрешение от Българската народна банка за извършване на банкова дейност, за което застрахователят ги уведомява писмено.

Застрахователят трябва да изплати на работниците и служителите, или на техните наследници дължимите застрахователни обезщетения или сума по задължителната застраховка „трудова злополука" в 15-дневен срок след представянето на всички, посочени в договора документи.

Правата по договора за задължителната застраховка „Трудова злополука" се погасяват с 5-годишна давност от датата на настъпване на застрахователното събитие.

2.3.3. Документи, необходими за изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение (чл. 11 НЗЗРТЗ)

За изплащане на застрахователната сума или застрахователното обезщетение работодателят трябва да представи на застрахователя следните документи:

- писмено искане;
- копие от застрахователния договор;
- препис от акта за смърт и удостоверение за наследници;
- копие от документите за временна неработоспособност или за трайно намалена работоспособност (болничен лист, експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и др.);
- разпореждане на съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт за приемане на злополуката за трудова;
- други документи, имащи значение за определяне на застрахователната сума или обезщетение.

2.4. Застрахователна премия (чл. 14 –15 НЗЗРТЗ)

Застрахователната премия по задължителна застраховка „Трудова злополука" е годишна или месечна в зависимост от срока на трудовото правоотношение между

работника или служителя и работодателя. Тя може да бъде разсрочвана на месечни, тримесечни или шестмесечни вноски, както и при други схеми, договорени между страните.

Конкретните размери на застрахователните премии се определят в застрахователния договор.

2.5. Сключване и срок на застраховката (чл. 16 НЗЗРТЗ)

Договорът за задължителната застраховка „Трудова злополука" се сключва от работодателя и застрахователя или от упълномощени от тях лица за всяка календарна година, като срокът му не може да бъде по-дълъг от 12 месеца и по-кратък от един месец.

2.6. Отговорност на застрахователя (чл. 17 НЗЗРТЗ)

Застрахователят носи отговорност за причинени вреди на здравето на работниците и служителите при трудова злополука до размера на застрахователната сума, определени в договора за застраховане.

Договор за задължителна застраховка „Трудова злополука" се сключва само със застраховател, притежаващ разрешение за извършване на дейност по т. 1 от раздел II на приложение № 1 към Кодекса за застраховането (чл. 3, ал. 2 НЗЗРТЗ).

2.7. Коефициент на трудовия травматизъм (Ктт) за страната

Коефициентът на трудов травматизъм се определя на базата на статистическа информация за трудовите злополуки по икономически дейности за 3-годишен период, предхождащ годината, в която се правят изчисленията. Информацията съдържа окончателни данни за всяка календарна година от информационната система за трудовите злополуки на НОИ.

Година на прилагане	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ктт за ИД „СОПОВ"	1,72	1,80	1,91	1,91	0,99	0,92
Среден Ктт за страната	1,33	1,17	1,10	1,03	0,96	0,84

2.8. Компетентни органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука"

Публична информация за застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. „злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)" се поддържа от Комисията за финансов надзор в рубриката „Регистри и справки" (http://www.fsc.bg/Registri-i-spravki-bg-49).

В публичен регистър[98] се осигуряват данни за застрахователи, лицензирани за застраховане и за отделните видове застраховки, в т.ч. за злополука.

По данни от регистъра, към м. 30 август 2012 г. лиценз за застраховане притежават 45 застрахователи, като разрешение за извършване на застраховка злополука имат:

№ по ред	Застраховател	Адрес за кореспонденция
1.	„Алико България Животозастрахователно Дружество" ЕАД	София, ж.к. „Гоце Делчев" бул. „България" 51Б тел.: 8186200, факс 8186201, headoffice@aiglife.bg
2.	„Граве България Животозастраховане" АД:	София бул. Цар Борис III № 1 тел.: 9806358
3.	„Групама Животозастраховане" ЕАД	София, бул."Цариградско шосе" 47А, бл.В, ет.3 , тел.: 915 88 88; факс 915 88 99, 915 88 77
4.	„Дженерали Животозастраховане" АД	София бул."Никола Габровски" 79 тел.: 926 73 11
5.	„Дженерали Застраховане" АД	София бул."Никола Габровски" 79 тел.: 02/926 71 11, факс:2/9267112, information@generali.bg, www.generali.bg
6.	„Джи Пи Презастраховане" ЕАД	София бул. "Княз Ал.Дондуков "68 тел.: 02/9267444; 9267360 факс:02/9267412 daniela.konova@generali.bg
7.	„ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД	София, ул. „Георги Бенковски" № 3 тел.: 981 57 99, факс 9874533
8.	„Животозастрахователен Институт" АД	София бул. „Черни връх" № 51 Д тел.: 8055388, факс:9522481
9.	ЗАД „Алианц България" АД	София бул. „Княз Дондуков" №59 тел.: 9302161 факс 9860810 www.allianz.bg
10.	ЗАД "Алианц България Живот" АД	София бул. „Княз Дондуков" № 59 тел.: 02/9302200, факс: 02/9302230 life@allianz.bg www.alianz.bg

[98] http://www3.fsc.bg/ERiK/runner?backId=6&tplId=Tpl_414&act=DISPLAY&docId=0

11.	ЗАД „Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп” АД	София ул. „Света София” № 6 тел.: 915 30 10, факс 915 30 50, bullife@bulstradlife.bg www.bulstradlife.bg
12.	ЗАД „Виктория” АД	София ул. „Екзарх Йосиф” №65 тел.: 981 02 94; 9350853; 9807890; 9811247 office@victoria-insbg.com
13.	ЗАД „ДЗИ-София”	София бул. Цар Освободител 6 тел.: +35929815799 life.ins@dzi.bg www.dzi.bg
14.	ЗК „Лев Инс” АД	София бул. „Черни връх” №51 Д тел.: 952 33 23; факс:9522481 info@lev-ins.com www.lev-ins.com
15.	ЗК „Български имоти” АД	София ж.к.. „Иван Вазов” ул. „Балша” бл.8 тел.: 987 71 00
16.	ЗАД „Армеец” АД	София ул. „Стефан Караджа” № 2 , тел.: 9811369, 9811340 факс 8119103, www.armeec.bg
17.	ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп” АД	София ул. „Позитано” 5 тел.: 02/9856610, факс 02/9856103, public@bulstrad.bg www.bulstrad.bg
18.	ЗАД „ОЗК - Застраховане” АД	София ул. „Св. София” №7 ет.5 тел.: 946 11 00, 946 11 01
19.	ЗАД „Сожелайф България” АД	София бул. „Александър Стамболийски № 73, ет. 3 , тел.: 9 812 833, факс: 9 814 032, yann.a.louarn@socgen.com
20.	ЗЕД „ЦКБ Живот”	София ул. „Стефан Караджа 2
21.	ЗД „Бул инс” АД	София ул. „Лавеле” №19 тел.: 988 54 23

22.	ЗД „Евро инс АД-София	София, бул. „Христофор Колумб” 43 тел.: +359 2 9651525 office@euroins.bg www.euroins.bg
23.	ЗД „Уника” АД /предишно наименование ЗД „Витоша” АД/	София ул. „Софийски юнак” №11-13 тел.: 9156 333 факс 9156 300 info@uniqa.bg; petar.ilieva@uniqa.bg, nikawww.uniqa.bg
24.	ЗК „Уника Живот” АД /предишно наименование ЗК „Витоша - Живот” АД/	София, ул. „Софийски юнак” №11-13 тел.: 935 95 95; факс 935 95 96
25.	ЗПАД „Енергия”	София бул. „Княз Александър Дондуков” №33 тел.: 987 96 80
26.	„Интерамерикан България” ЗЕАД”	София бул. „Ал. Стамболийски”55, ет.5, офис 12 тел.: 02/8013700, факс:986 76 51
27.	Кардиф - Общо Застраховане - Клон България	София ул. „Стара планина” 5 тел.: 8106970
28.	„Кю Би И Интернешънъл Иншурънс (Юръп) Лимитид - клон София”	София ул. „Бачо Киро” №26-28-30 тел.: 02/ 930 19 19
29.	ОББ – Чартис Застрахователно Дружество АД	София ж.к. Изток ул. „Никола Хайтов” 3А, бл.8, ет.4 тел.: 9309330, факс 9309331
30.	ОББ-Алико Животозастрахователно Дружество АД	София ж.к. „Гоце Делчев” бул. „България” № 51Б тел.: 8186200, факс 8186201
31.	ХДИ „Застраховане АД	София ул. „Г.С.Раковски” №99, ет.12 988 44 73; 9309050, факс: 9879167, insurance@hdi.bg, www.hdi.bg

VII. УСЛОВИЯ НА ТРУД

1. Трудова заетост

Трудовата заетост е един от задължителните компоненти при изследването на условията на труд, тъй като характеристиките на заетостта предопределят до голяма степен начина на включване на лицата в трудовия процес, степента на свобода при избор на режим и ритъм на работа, както и потенциалните рискове за безопасността и здравето на лицата. За целите на разработването на Профил по БЗР на национално ниво (Общ профил) трудовата заетост се изследва чрез три индикатора - *видове трудови отношения, трудов стаж и полагане на допълнителен труд.*

1.1. Видове трудови отношения

Данните от социологическите изследвания за целите на Профил по БЗР на национално ниво показват, че преобладава наемането на лица на безсрочен договор (88,0%), а на срочен договор работят 7,8% от наетите лица. С договори за стаж работят 1,0% от наетите лица, а в 3,2% от случаите е налице заетост без договори.

Наемането на лица на безсрочни договори е доминиращият модел и в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", където над 85% е делът на работещите на безсрочен трудов договор. Това се отнася и за работодатели, и за работници. Според данните от анкетните проучвания за целите на Профил по БЗР в сектора няма работещи без сключен трудов договор. При наетите работници, освен тези 85.3%, които са на безсрочен трудов договор, 12 % работят със срочен договор; 2.3% са с договор за стаж или друга обучаваща схема, а съвсем незначителен дял - 0.4% са с договор за временна заетост с агенция. Работата на безсрочен трудов договор, освен с по-висока сигурност и по-големи възможности за житейско планиране, потенциално е свързана с много повече възможности за обучение, заплатено от работодателите. Една трета от работниците в сектора (33.3 %) са преминали обучение, платено и осигурено от работодателя и този дял е с близо 6 пункта по-висок в сравнение с дела на национално равнище.

Спецификата на дейностите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" не налага наемането на сезонни работници за близо 4/5 от фирмите.

Таблица 2

Наемане на сезонни работници (%)

Не наемам сезонни работници	78.2
веднъж годишно със срок на наемане до 3 месеца	7.7
веднъж годишно със срок на наемане от 3 до 6 месеца	9.0
до три пъти годишно за кратки периоди	5.1

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценка на работодатели*

Близо половината от фирмите (47.1%), наемащи сезонни работници, поемат разходите за нощувка и храна за сметка на работодателя, а за други 17.6% нощувките са за сметка на работодателя, докато разходите за храна се поемат от работниците.

1.2. Трудов стаж

За целите на разработването на Профил по БРЗ на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са изследвани две измерения на трудовия стаж - *трудов стаж изобщо и трудов стаж по настояща месторабота*. В контекста на ефикасното прилагане на политики по БЗР трудовият стаж има ключово значение, тъй като предполага придобити опит и умения.

В наблюдавания сектор предприятията се ръководят от опитни лица с дълъг трудов стаж и попадащи в по-високите и най-високите трудово активни възрастови групи.

Данните от изследването за целите на Профил БЗР на сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" установяват следното разпределение на лицата според трудовия им стаж:

Близо ¾ от работодателите (72.8 %) са с общ трудов стаж над 20 години, а 19.8 % имат стаж между 16 и 20 години. Останалите лица попадат в две групи с еднакъв дял от 3.7 % - тези със стаж от 1 до 5 години, както и тези със стаж от 6 до 15 години. Сравнението с данните по Профил БЗР на национално ниво ясно показва, че в много по-висока степен работодателите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са хора с по-дълъг трудов стаж.

Таблица 3

Трудов стаж на работодателите (години)

	Профил по БЗР на сектор Е	**Профил по БЗР на национално ниво**
По-малко от 1 г.	--	1.4
От 1 до 5 г.	3.7	3.3
От 6 до 10 г.	3.7	8.1
От 11 до 15 г.	--	20.9
От 16 до 20 г.	19.8	15.2
Повече от 20 г.	**72.8**	**51.2**

Източник: Изследването за Профил по БЗР на национално ниво и Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на работодатели*

По отношение на опита като ръководители или лица, изпълняващи мениджърски функции в настоящата фирма преобладаващата част от работодателите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са със стаж над 20 години като това се отнася до 40.7% от съвкупността, което е повече от два пъти по-висок дял в

сравнение с дела на работодателите със стаж на настоящата месторабота повече от 20 години от общия профил БЗР (17.3). Значителни са дяловете на работодателите в сектора, които имат стаж в настоящата фирма от 6 до 10 години (29.6 %) и тези със стаж от 11 до 15 години – 17.3 %. Съответно делът на лицата със стаж в настоящата фирма по-малко от една година е 3.7, а на тези със стаж от 1 до 5 години – 8.6 на сто.

Сред наетите работници в сектора също преобладават тези с най-дълъг общ трудов стаж – повече от 20 години - като делът им е 37.2 %. Следват лицата със стаж от 11 до 15 години (27.9 %), лицата с общ трудов стаж между 6 и 10 години – 14.0 % и тези със стаж от 16 до 20 години (11.6 %). Еднакъв е делът на лицата със стаж по-малък от 1 година и на тези със стаж от 1 до 5 години – по 4.7 %.

Що се отнася до разпределението на работниците в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" по показателя трудов стаж на настоящата месторабота, най-многобройни са две групи: работници със стаж от 1 до 5 години – 34.9 % и работници със стаж от 6 до 10 г. – 27.9 %, следвани от групите на наети лица със стаж в настоящата фирма между 11 и 15 години – 14.0%, между 16 и 20 години – 11.6 % и със стаж по-малък от 1 година – 7.0 %. Групата на най-опитните работници със стаж повече от 20 години на настоящата месторабота е най-малка – 4.7 %, което е с близо 7 пункта по-малък дял в сравнение с общия профил по БЗР по този показател (12.0). Данните насочват към проблеми на фирмите от сектора, свързани с възможността за задържане на работната сила и като цяло с осигуряване на сектора с качествена, опитна работна сила. В подкрепа на тази теза е мнението на 75.3 % от работодателите, за които набирането на качествен персонал е свързано с проблеми и трудности. Изследването по Профил БЗР на национално ниво показва, че трудности с набиране на качествен персонал срещат 63.7 % от работодателите, и тази разлика от близо 12 пункта говори, че фирмите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" в по-силна степен имат проблеми с осигуряване на опитен персонал. Това е в сила без оглед на големината на фирмата, тъй като трудности с набирането на качествен персонал срещат 70 % от малките фирми (с персонал 10-49 лица), 82.1 % от средните фирми (50-249 лица) и 66.7 % от големите фирми (над 250 лица).

1.3. Извършване на допълнителен труд

Извършването на допълнителен труд е важна характеристика на трудовата заетост на лицата, тъй като може да се разглежда като функция от три разнородни, а често и взаимно свързани процеса: 1) потребност от допълнителни доходи, които са мотив за извършването на допълнителен труд; 2) неоползотворен личен професионален капацитет, който се използва за извършването на други дейности, извън основната работа и 3) възможности за съвместяване на основната работа с допълнителна работа - най-често това са същият тип дейности, но при друг работодател.

В сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" 2/3 от наетите работници (67.4) работят по 40 часа седмично на своята основна платена работа, 16.3 % работят 50 часа седмично, 11.6 % работят над 50 часа седмично и 4.7 % работят по-малко от 40 часа. Очевидно за част от хората в сектора има времеви резерв, който по-различни причини би се реализирал в допълнителни платени работи. Докато 85.7 % от работниците в сектора нямат допълнителни платени дейности, за 11.9 % от останалите

има сезонна допълнителна работа, а за други 2.4 % допълнителната работа е постоянна. Сравнението с данните за общия профил показва, че делът на извършващите сезонна допълнителна работа заети в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" е с близо 9 пункта по-висок от националното ниво.

Най-високи са дяловете на лицата, извършващи допълнителни работи до 5 часа седмично, като това е по-силно изразено в сектора „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", където делът на работещите до 5 часа допълнително платени работи е 9.3 % при дял от 3.3 % при изследването за целите на Профил по БЗР на национално ниво. Между 6 и 10 часа седмично допълнително работят 4.7 % от наетите в сектора, а 2.3 % работят допълнително между 11 и 16 часа седмично.

2. Работно време

Работното време е във фокуса на проблематиката за безопасност и здраве при работа като ключова характеристика на условията на труд. Неговата продължителност, структура и организация имат решаващо влияние и по пряк, и по косвен път върху физическото и психическото състояние на човека, върху икономическите, възпроизводствените и социални аспекти на неговото съществуване и развитие. Това прави неговата регулация задължителен елемент на правно-нормативната уредба на национално, браншово и вътрешнофирмено равнище.

Анализът стъпва върху информацията по Профил БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", получена чрез индикатори за продължителността на работното време и неговото седмично разпределение и отразяваща мнението и оценките както на работодателите, така и на работниците (двата основни информационни масива).

2.1.Нормална продължителност на работното време

Законодателно у нас е заложена нормална (стандартна) продължителност на работното време в часове до 40 часа седмично при 5 дневна работна седмица, което налага 8-часов дневен стандарт на работно време. Отклоненията от тази нормална продължителност се квалифицират като удължено работно време и намалено работно време.

Според информацията от Общия профил по БЗР **- Профил по БЗР на национално ниво (общ профил)** нормалната продължителност от 40 часа седмично е характеристика на работното време за ¾ от работниците (74,5 на сто), като още по-голям е делът на работещите с основна платена работа на 5-дневна работна седмица – 82.5 на сто. В сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" и по двата показателя проучването улавя по-ниски стойности: 67.4 на сто от работниците в сектора имат нормалната продължителност на работното време от 40 часа и 74.4 % е делът на тези, които основна платена работа на 5-дневна работна седмица. И по двата показателя – работно време в часове седмично и работни дни седмично данните за сектора показват отклонение от съответните равнища от Общия профил в рамките на 7-8 пункта по-ниски стойности. Това означава най-общо, че **за относително по-голяма част от лицата на основна платена работа в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" работното време излиза извън стандарта на нормалната продължителност от 40 часа и 5 работни дни седмично.**

2.2.Удължено работно време

Ако продължим сравняването на данните за сектора и данните за Общия профил по БЗР, излизат и други разлики по отношение на работното време: делът на работещите над 50 часа седмично в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" (11.6%) е с 5 пункта по-висок спрямо съответния дял при Общия профил (6.7%). Също по-висок е делът на работещите в сектора по 50 часа седмично (16.3 %) в сравнение със съответния дял при общия профил (13.0). Същевременно два пъти по-голям е делът на работещите 6 дни в седмицата в сектора на „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" спрямо ситуацията на национално ниво. Съответните дялове са 25.6 % и 13.0%. Липсват данни за работа 7 дни в седмицата.

Отново се налага изводът, че работниците, наети в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", относително по-често извършват платената си основна работа извън стандарта на нормалната продължителност на работното време (40 часа, 5 дни седмично), като относително по-често работят на удължено работно време - 50 и повече от 50 часа седмично, както и по-често работят 6 дни в седмицата. Това са сигнали за реално съществуващо удължаване на работното време и като часове, и като работни дни за не-по-малко от ¼ от работещите в сектора.

В „екстремни" ситуации като например работа повече от 10 часа на ден попадат с различна месечна честота 20.9 % от работниците в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", което е близо с 3 пункта по-нисък дял от съответния дял при Общия профил по БЗР (23. 7 %). И за двете равнища на проучванията, най-често, ако се налага работа повече от 10 часа на ден, това е не повече от 5 пъти в през месеца. Сходни са дяловете, показващи на каква част от работниците се налага да работят повече от 10 часа на ден с честота от 6 до 15 пъти месечно – за сектора делът е 4.7 %, за общия профил – 5.1 %. За разлика от данните за Общия профил по БЗР, според които за 4 % от работниците реално съществуват ситуации на работа повече от 10 часа на ден с честота между 16 и 30/31 пъти месечно, то за сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" няма регистрирани подобни случаи.

Наблюдаваните отклонения от стандартната продължителност на работното време в посока на удължаване на работното време вероятно имат обяснения в контекста на спецификата на дейността в сектора и зависят от конкретната организация на работата и наличните ресурси на предприятието. От друга страна, „тежестта" на удълженото работно време повдига въпроси във връзка с политиките по БЗР в няколко насоки: компенсации и обезщетения; допълнително стимулиране; мерки и насоки за намаляване на напрежението в баланса между работа и свободно време.

Полагане на труд в интервала между 22 и 5 ч.: 86% от наетите лица в сектора не извършват основната си работа в този интервал, което е с 3 пункта по-висок дял в сравнение с данните за Общия профил. От тези, които работят в посочения „нощен интервал" – 14 %, най-често срещаната честота е до 5 пъти месечно – това важи за 11.6 %, а за останалите по-малко от 3 % - честотата е между 6 и 15 пъти.

***Полагане труд в интервала между 18 и 22 ч*:** 51.2 % 63,7% от наетите лица в сектора никога не извършват основната си работа в тези часове. Този дял е с 12.5 пункта по-нисък от съответния дял по Общия профил (63.7 %). В интервала 18-22 ч. работят поне

5 пъти месечно 44.2 % от наетите лица в сектора, което е два пъти по-висок дял в сравнение с дела на работещите поне 5 пъти месечно интервала 18-22 ч. наети лица според Профила на национално ниво (20.9). По-малък е делът на наетите в сектора, които работят от 16 до 15 пъти месечно в интервала 18-22 ч. – 4.7 %. Този дял е 13.3 % според общия профил.

Работата в извън стандартната работна седмица е във фокуса на БЗР с оглед рисковете за нормално възстановяване на работната сила.

2.3.Намалено работно време

Делът на работниците с намалено работно време както в часове, така и в дни е относително малък. Според данните от изследването за Профила по БЗР на национално ниво 5.9 на сто от работниците имат по-малко от 40 часа седмично основна платена работа, а делът на тези, работещи по-малко от 5 дни, е 3.7 на сто. Данните за същите показатели от Профил по БЗР за сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" показват още по-ниски стойности – 4.7 % е делът на работещите в сектора по-малко от 40 часа седмично, а поради това, че няма регистрирани отговори за работа по-малко от 5 дни седмично в извадковото проучване за сектора, приемаме, че подобна практика не се прилага в предприятията на „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води". Посочените данни за сектора са релевантни по отношение на констатацията от изследването за Профила по БЗР на национално ниво, че продължителността на работната седмица кореспондира директно с вида заетост - на пълен или непълен работен ден. Така общата констатация, че лицата, заети на пълен работен ден, в преобладаващата си част работят по 40 и повече часа седмично, докато лицата, наети на непълен ден седмично работят по-малко от 40 часа, допълнително се подкрепя от данните за Профила по БЗР на сектора „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", в който работниците изцяло работят на пълен работен ден.

Данните за намаленото работно време следва да се разглеждат в контекста и заедно с представените в предходните параграфи данни за нормалното и удълженото работно време, а също така и в светлината на извършването на допълнителна работа. Тогава се получава общата картина на заетостта на наетите лица и биха могли да се направят препоръки за подобряване на отделните елементи на работното време от гл. т. на създаването на по-добри условия за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

2.4.Работа през почивните дни събота и неделя

Работният режим за преобладаващата част от работещите се вписва в стандартния модел на „нормална работа" – в рамките на общоприетата законова норма по отношение на брой часове и работни дни, които се вписват в „делничната рамка" – работа през деня и в дните от понеделник до петък. Отклоненията от този режим често се свързват с рисковете за здравето и безопасността на работещите и затова е важно да се следят състоянието и тенденциите в това отношение. Става дума за „нестандартни практики" и работни режими като работа във вечерните часове (между 18.00 и 22.00 часа); работа през нощта – поне два часа в интервала 22.00 – 5.00 сутринта; работа през почивните

дни (събота и неделя). В изследването са заложени тези индикатори и набраната информация по тях хвърля допълнително светлина върху промените, свързани с работното време и работата в областта на БЗР.

Работата през почивните дни – събота и неделя, съвсем не е екзотика в днешно време. „Съботното" работно време е по-разпространено от „неделното" и това е в сила и за работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води". По-малко от половината работници в сектора не работят в събота (41.9 %), което е с 13 пункта по-малък дял в сравнение с данните за Общия профил.(табл. 4)

Таблица 4

Работа в събота – месечна честота (в %)

	Профил по БЗР на сектор Е	**Профил по БЗР на национално ниво**
Нито веднъж	41.9	55.2
Веднъж	20.9	14.9
Два пъти	16.3	12.2
Три пъти	4.6	11.5
Всяка седмица	16.3	6.2
Общо:	**100%**	**100 %**

Източник: Изследването за Профил по БЗР на национално ниво и Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

Данните в таблица 4 са огледало за по-високата „съботна натовареност" на работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води". Впечатляващ е немалкият дял – 16.3 % на тези, които работят всяка събота.

Оценката на работодателите също откроява значителната тежест на съботния ден като нормален работен ден – само ¼ от работодателите в сектора оценяват, че на работниците от фирмата им не се налага да работят в събота. Този дял на ниво Общ профил е значително по-висок – 56.1 %. На половината от фирмите в сектора (51.9 %) се налага да работят в събота по два-три пъти в месеца и този дял е в пъти по-голям в сравнение с данните от Общия профил (11.8 %). На 16 % от фирмите в сектора се налага да работят всяка събота, а на други 7.4 % се налага поне веднъж да работят „съботно".

По отношение на „неделната работа" разпределението на честотата на работа в неделя за работещите в сектора е сходно със съответното разпределение за работещите според Общия профил: на около 30 % от работещите в сектора им се налага да работят в неделя, като делът на тези, които работят веднъж месечно в неделя е 16.3 % (близо 6 пункта по-висок в сравнение с данните при общия профил), на тези, които работят два пъти месечно в неделя е 11.6. За сектора няма данни от страна на наетите работници, че им се налага да работят по три пъти месечно в неделя или всяка неделя. Според отговорите на работодателите в сектора, обаче, делът на фирмите, на които се налага да работят два-три пъти месечно в неделя или всяка неделя, е значителен – близо 1/3 от фирмите (32.1 %). Тази оценка е доста по-различна от аналогичната оценка, дадена от

работодателите при изследването на общия профил, където делът на фирмите, работещи всяка неделя или два-три пъти на месеца в неделя, е 11.3 %.

Реалните ситуации на нестандартно работно време са гъвкави варианти в организацията на работата, които очевидно се налагат от фактори, свързани с производствената и пазарна конюнктура и с ресурсния капацитет на предприятията да постигат своите цели. В ситуации на нестандартно работно време попада не малка част от работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", което е сигнал за рискове, свързани с несигурност и нестабилност на работното време. Това е важно да се има предвид при положение, че 98 на сто от работниците-респонденти работят на пълен работен ден, което от своя страна насочва към извода, че работата в нестандартни времеви интервали и през почивните дни се превръща в естествен, „подразбиращ" се момент от работната ситуация за немалък брой хора. Реално работодателите дават по-високи стойности при оценяване на ситуациите и честотата на извънредна работа през почивните дни, през нощта или вечерта, което превръща нестандартното работно време в ресурс и необходим буфер, който фирменият мениджмънт залага като елемент на вътрешнофирмената организация, а на работещите се налага да го приемат като част от формалния ред в предприятието.

3. Отпуски и почивки

Отпуските и почивките са част от актуалната тема за баланса между работа и свободно време, от който зависят възможностите на всеки да удовлетворява и развива различни потребности и наклонности, придаващи смисъл на съществуването. В този смисъл те са и част от темата за качеството на работната среда, както и оказват въздействие върху удовлетвореността на работещите от условията на труд.

3.1.Платен годишен отпуск

Основни индикатори в проучването за набиране на информация за реалната ситуация па ползване на платения годишен отпуск в предприятията в контекста на БЗР са: продължителност на платения годишен отпуск, периодичност или честота на ползването му, наличие на режим на планиране на годишните платени отпуски в предприятието.

Годишният платен отпуск и неговото ползване са законово регулирана норма за едно от основните права на всеки работещ човек и въпрос на вътрешнофирмена организация е реалното действие на тази норма.

Практически всички работници – респонденти в проучването за целите на Профил по БЗР за икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води "ползват своя годишен платен отпуск, като за повече от половината от тях (53.5 %) схемата за ползване е няколко пъти в годината. Другата масова практика на ползване на платения годишен отпуск е два пъти в годината и това важи за 44.2 % от работещите в сектора. Само 2.3 % успяват да ползват платения си годишен отпуск наведнъж. Този дял е значително по-малък от регистрирания дял на работници, ползващи годишния си отпуск веднъж годишно в проучването за целите на Общия профил – 17.9 %. Според данните на Общия профил 41.1 на сто от работниците излизат два пъти годишно в

платен отпуск и почти същият е делът на излизащите в отпуск по няколко пъти в годината (40.5 %).

По отношение на размера на ползвания отпуск 48.8 % от работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" обикновено ползват до 20 дни платен отпуск (при Общия профил този дял е 56.6 %); за всеки четвърти от работещите в сектора годишният отпуск е с продължителност до 30 дни, а други 16.3 % излизат до 10 дни в отпуск. За повече от 30 дни отпуск излизат 9.3 % от работниците в сектора при 2.7 % съответен дял от Общия профил.

Възможността за планиране на ползването на платения годишен отпуск и реалната практика във фирмите в това отношение е условие за намаляване на напрежението и стреса в работната среда и стабилизира усещането за сигурност и контрол над обстоятелствата. Подобно на ситуацията на национално ниво, в над 90 на сто от предприятията (90.7 %) се извършва планиране на годишните платени отпуски като този деклариран от респондентите-работници дял е по-висок от дела според оценката на самите работодатели с близо 8 пункта. При тези данни няма основания ползването на годишните платени отпуски да се приема за стресиращ момент.

Друг поглед върху платения годишен отпуск е възможността за ползването му за обучение. Според мнението на близо 70 % от работодателите заетите в сектора имат възможност да ползват платен годишен отпуск за обучение. На национално ниво този дял е с 10 пункта по-висок.

3.2.Разпределение на работното време

Разпределението на работното време се влияе от особеностите на технологичния и производствен процес, от отрасловата специфика и конкретното естество на работата. Наред с продължителността и нестандартността на работното време, въздействие върху БЗР оказват схемите и графиците, чрез които то се организира и разпределя на работното място. От значение е и ефектът, който разпределението и организацията на времето на работното място имат върху организацията на времето извън работното място.

Разпределението на времето е свързано с такива съществени измерения на работната среда като ритмичност, редовност, предвидимост на работните режими. Случаи на нарушаване на ритмичността и графиците на работното време въздействат върху здравето, мотивацията и ефективността от труда чрез стреса, психическото и емоционално натоварване, неизвестността, усещането за загуба на контрол, предвидимост и планиране. Гъвкавите режими на работа, включително работата на смени и нестандартните работни часове са с по-утежнен ефект в това отношение.

Според заложените в изследването индикатори за разпределение на работното време - *„един и същ брой часове всеки ден"; „един и същ брой дни всяка седмица"* и *„фиксирани начални и крайни часове"* са валидни за около 3/5 от работниците в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води". На национално ниво, този дял е значително по-висок – средно с 20 пункта за отделните фиксирани режими или за 4/5 от работниците (Общ профил) графиците на работното време са фиксирани, регулярни, ритмични. Работата на смени е по-слабо застъпена в практиката на предприятията от икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", като

се има предвид, че на смени работят около 1/10 от наетите, докато на национално ниво на смени работи всеки пети нает на работа. За работещите на смени режимът на редуващи се смени е най-разпространен – за сектора делът на работещите на редуващи се смени е 4.7 %, а на национално ниво този дял е 17.7 %. Практиката на разделени дневни смени с почивка поне 4 часа помежду им не е характерна за сектора, а работа на постоянни смени – сутрешни, следобедни, нощни се отнася до много малка част от работещите в сектора– 2.3 %.

Разпределението на работното време се задава от мениджмънта и не подлежи на промяна от страна на работещите. Това очевидно важи в по-силна степен за работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", където подобно мнение споделят 93 % от работниците, докато на ниво Общ профил този дял е 86.9 %. За сектора се очертава единствено известна възможност за избор от няколко възможни работни графици, определени от мениджмънта на фирмата – такъв избор има за 7 % от работещите в сектора.

Честа промяна в схемата на работното време е валидна за 14 % от работещите в сектора и това мнение съвпада с аналогичната оценка на работодателите за честотата на промяна на схемата на работното време в предприятието (13.6 %). При предстояща промяна на работното време най-често информирането става същия ден – това мнение споделят 16.3 % от работещите в сектора, други 9.3 % са на мнение, че ги информират един ден по-рано, а 11.6 % споделят, че информирането става няколко дни по-рано. Информирането в скъсени срокове допълнително създава дискомфорт от гледна точка на баланса работа - свободно време. Този баланс също се натоварва и от случаи на „намеса" в извън работното време чрез телефонни обаждания или електронна кореспонденция от страна на работодателя. Подобна практика е позната на близо ¾ (73.8 %) от работниците в сектора (при 60 % на национално ниво) с различна честота – за 50 % (41,2% на национално ниво) това се случва рядко, докато за 9.5 % (10,2% на национално ниво) по няколко пъти месечно, а за 14.3 % (8.7 % на национално ниво) това е ежеседмично, като включително за 4.8% от отговорилите за сектора (2.2 % на национално ниво) това е всекидневна практика.

Попитани, доколко работното време е удобно за семейните и други ангажименти извън работата, 61.9 % от работниците в сектора го оценяват като удобно, а други 9.5 % като много удобно. Сравняването с данните от общия профил показва, че два пъти по-малко лица, работещи в сектора, дават оценката много удобно – на национално ниво този дял е 22.1, докато делът на далите оценка „удобно" е аналогичен с този на равнище сектор. Повече от ¼ от работещите в сектора оценяват работното си време като не много удобно (26.2 %), а други 2.4 % като изобщо неудобно в контекста на възможността за извършване на други ангажименти извън работа и най-общо в контекста на баланса работа-свободно време. Тези две групи на национално ниво имат с 10 пункта по-нисък дял – 18.1 %.

Посочените сравнения е необходимо да се имат предвид при оценката на рисковете, свързани с разпределението на работното време и възможностите за намаляване на стреса и дисконфорта, пораждани от нарушаване на графици, непредвидимост и объркване на нагласи и планове. Очевидно най-засегнати са хората, работещи на смени и с нестандартно работно време – тези категории работещи в по-голяма степен отчитат

влияние върху здравето, в по-голяма степен не са удовлетворени от условията на труд, и по-трудно балансират в схемата работа-свободно време.

3.3.Режими на труд и почивка

Болшинството от участвалите в изследването за целите на Профил по БЗР за икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" работници като пълноценно. оценяват ползването на почивките през работния ден като пълноценно. Това важи за 72.9 % от тях. Този дял е 6.5 пункта по-нисък от аналогичния дял в изследването по Общ профил по БЗР на национално ниво (79.4 %). В същото време почти всички от респондентите-работодатели (95.1 %) преценяват, че заетите в техните предприятия пълноценно се възползват от формално установения режим за почивки през работния ден. Получава се разлика в оценките на двете съвкупности от 22 пункта (22.2). Съответните данни на национално ниво са: 95.9 % е делът на работодателите, които смятат, че заетите ползват пълноценно своята почивка през работния ден като разликата в оценката на двете съвкупности е съответно 15.7 пункта. Известно обяснение за тези разлики вероятно се намира, когато погледнем ситуацията от позицията на това какво се прави обикновено по време на почивките. За 62.8 % от работниците в сектора почивката се използва по предназначението си – напускане на работното място или променяне на активността на действията. На национално ниво този дял е по-висок с 10 пункта – 72.9 %. Съответно делът на работниците в сектора, които продължават да са ангажирани с работна дейност по време на почивките (27.9 %) е по-висок с 10 пункта от съответния дял на национално ниво. И за двете нива на изследване делът на тези, които считат, че този въпрос не се отнася до тях (не се вписват в горните две опции за характера на активността по време на почивките), е сходен – малко над 9 %.

Нормално е почивките през работния ден да се свързват с „изключване" от работното място за определено време и най-вероятно работодателите смятат, че при формално установен режим за почивки, което е тяхно задължение, работниците максимално и пълноценно се възползват от регламентираните почивки. Но очевидно за една част от работниците работното време или не стига за изпълнение на задачите и те компенсират и наваксват в почивките, или имат друго свое виждане за пълноценна почивка. Тази ситуация „приляга" в по-голяма степен на работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" работници, имайки предвид посочените вече данни, а именно: 27.9 % от тях обикновено са ангажирани с работа по време на почивките и това е с 10 пункта по-висок дял в сравнение с регистрирания съответен дял на национално ниво (17.6 %).

3.4.Обособени места за почивка

Възможността за напускане на работното място и временно изключване от работния процес като мярка за пълноценна почивка в рамките на работния ден е свързана до голяма степен с наличието на специално обособени места за отдих. Положителният отговор на работодателите и този на работниците за това дали има специално обособени места за почивка в предприятието се разминават незначително и то в полза на работниците, като 60.5 % от тях разпознават наличието на специално

обособени места за отдих, докато при работодателите този дял е 56.8. Данните на национално ниво показват около 9 пункта разлика в съответните оценки в полза на работодателите – съответно 81.7 % и 72.8 %. Възможно обяснение на тази разлика е в субективното поведение и отношение на работниците към специалните места за отдих и вероятно тези, които не ги ползват, просто не знаят или не се интересуват за тях. Възможно е и обяснението, че работодателят не е положил достатъчно усилия за разпознаването на тези места като места за ползване от работниците по време на регламентираните чрез графиците на работно време почивки. От друга страна, естеството на работа в сектора по принцип е свързано с по-висока мобилност и движение в рамките на работния ден.

4. Рискове за здравето и безопасността на работещите

4.1. Физически рискове (шум, вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения;)

Съществена част от рисковете в областта на БЗР е свързана с физически фактори на работната среда, които действат неблагоприятно върху човека: шум, прах, вредни химически вещества и изпарения, вибрации от работата на машини и инструменти, вредни облъчвания и др. Повечето от тях са съпътстващ елемент на технологичния процес и тяхното намаляване зависи от прогреса в развитието на технологичната основа на съответното производство, както и от възможността на работодателите своевременно да се възползват от този прогрес и да обновяват технологичната и производствената база.

Заложените индикатори в настоящето изследване и съответно получените оценки от респондентите очертават следната панорама на физическите рискове на работната среда за здравето и безопасността на работниците в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" (таблица 5):

Таблица 5

Изложеност на работещите на физически рискове (в %)

Елемент от физическата среда и продължителност на изложеност на работещите:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Вибрации от ръчни инструменти, машини и др.	4.7	17.04	14.2	9.5	14.2	35.6	4.7
Толкова силен шум, че Ви се налага да говорите на висок глас на хората	2.4	14.2	14.6	7.1	21.3	37.9	2.4
Високи температури, заради които се потите, дори когато не работите	4.7	4.7	21.7	14.2	26.1	23.7	4.7
Ниски температури, независимо на открито или закрито	4.7	7.1	21.7	21.3	21.3	21.3	2.4
Дишане на пушек, дим (като при заваряване или отработени газове), прах(прах като от дървесина или руда	–	2.4	14.2	9.9	35.6	35.6	2.0
Дишане на изпарения като от	–	–	2.4	14.6	19.0	61.7	2.4

разтворители или разредители							
Боравене или досег с кожата на химически продукти или вещества	–	2.4	–	14.6	26.1	54.5	2.4
Облъчване с радиация като рентгенови лъчи, радиоактивно излъчване, искри от запояване, лазерни лъчи	–	–	–	5.1	23.7	68.8	2.4
Цигарен дим от други хора	–	2.3	9.3	7.0	44.2	32.6	4.7
Боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят зарази, като отпадъци, телесни течности, лабораторни материали и др.	11.6	5.0	0.4	5.8	21.3	53.5	2.3

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

По-важни моменти в картината на структурата на физическите фактори, представляващи рискове за БЗР в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", са следните:

- Най-значими физически рискове от гл. т. на наетите лица се очертават *вибрациите* от ръчни инструменти, машини и др. – 21.7 % от наетите лица са изложени през цялото време или почти през цялото време на въздействието този фактор. Съответният дял от Общия профил е повече от два пъти по-нисък - 9,9%. Общо 45.4 % от наетите в сектора лица изпитват въздействието на този физически риск поне през една четвърт от работното си време.Други два фактора – „силен шум" и „боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят зарази" имат въздействие, всеки един от тях, върху 16 % от наетите през цялото време или почти през цялото време. Рисковият фактор „толкова силен шум, че ви се налага да говорите по висок глас на хората" въздейства на 38.3 % от наетите в сектора поне през една четвърт от работното време.
- Никога не са изложени на „високи температури, заради които се потите, дори когато не работите" по-малко от ¼ от работещите в сектора (23.7 %). Почти толкова са и тези, които никога не са изложени на „ниски температури, независимо на открито или закрито" (21.3 %). По тези два индикатора от спектъра на индикаторите за физически рискове, опцията „никога" има най-ниски стойности, т.е. отнася се до най-малък дял от работещите. В същото време „високите температури" и „ниските температури" се очертават като едни от физическите рискове, които засягат най-много наети поне през една четвърт от работното време – съответно 45.3 % и 54.8 %.
- Работниците преценяват, че най-слабо са засегнати от следните физически рискове: „облъчване с радиация (рентгенови лъчи, радиоактивно излъчване, искри от запояване, лазерни лъчи)", „дишане на изпарения като от разтворители или разредители", „боравене или досег с кожата на химически продукти или вещества". Делът на отговорилите, че никога не са изложени на тези фактори

съответно е 68.8 %, 61.7 % и 54.5 %. Като прибавим и дела на отговорилите, че почти никога не са изложени на споменатите фактори, практически над 4/5 от работещите са извън обсега на действие на тези физически фактори.

Работодателите оценяват като по-сериозни физически рискове следните фактори: факторът *„химически вещества”* е много рисков за 3.7 % от респондентите, а за други 19.8 % е рисков; факторът *„прах”* е много рисков според преценката на 3.7 % от работодателите и рисков за 8.6 % от тях; факторът *„шум”* и факторът *„вибрации”* са рискови според оценката съответно на 9.9 % и 8.6 % от работодателите.

4.2. Ергономични рискове (ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа)

Ергономичните фактори са характеристика на работната среда от гледна точка на пригаждането и съответствието на начина на извършване на работните операции, в това число и на дизайна на работната среда и конкретното работно място към човека като физическо, психическо и социално същество. Тяхното въздействие има преди всичко психосоциален характер и съответно се отразява върху здравето, самочувствието, мотивацията и чувството за удовлетвореност от работата и работната среда.

Следващата таблица дава представа за състоянието на работната среда в аспекта на субективната преценка на респондентите-работници доколко тя включва определени ергономични фактори.

Таблица 6

Включеност на ергономични рискове в работната среда (в %)

Елемент от ергономичната среда и продължителност на изложеност на работещите	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Болезнени или изморителни функции	7.0	14.0	21.7	13.6	22.9	18.6	2.3
Повдигане или придвижване на хора	2.3	2.3	1.9	8.5	5.4	74.8	4.7
Носене/придвижване на тежки товари	2.3	16.3	17.8	11.2	26.7	25.6	–
Стоене прав или въртене	27.9	16.7	26.0	9.7	5.8	14.0	–
Повтарящи се движения с ръцете	30.5	23.8	8.2	19.9	8.6	9.0	–

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”, *самооценки на наетите лица*

- За извършването на *„болезнени или изморителни функции”* през цялото или почти цялото време съобщават 21.0 % от наетите лица в сектора. За сравнение – около три пъти по-нисък е делът на наетите, извършващи подобни функции, отчетен при изследването за целите на Общия профил – съответно 7.1 %. За 21.7 % от наетите лица в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” извършването на болезнени или изморителни функции става през около половината от работното време.
- „*Повдигане или придвижване на хора”* извършват 2.3 от наетите лица през цялото работно време.Такива операции никога не извършват близо ¾ от заетите лица в сектора.
- *„Носене/придвижване на тежки товари”* извършват през цялото и почти през цялото работно време 16.6 % от наетите лица. За над половината от заетите работата не е свързана с подобни операции никога или почти никога.
- Работата на близо 45 % от наетите лица включва *„стоене прав или въртене”* през цялото или почти цялото работно време, а други 26 % заемат такива пози през около половината от работното време. За 14 % от наетите тези работни пози никога не се изпълняват.
- *„Повтарящи се движения с ръцете”* са ергономичен фактор, включен в работната среда за най-много от работещите. Никога не извършват подобни движения само 9 % от наетите в сектора, докато болшинството от тях - 54.3 % имат тези движения през цялото или почти през цялото работно време. Други 19.9 % от работещите извършват повтарящи се движения с ръцете през около половината от работното си време.

Следващ индикатор, чрез който се оценяват ергономичните фактори на работната среда, е *„работа, включваща повтарящи се операции”*. За по-малко от 1/3 от работниците работата им включва този фактор. По-често в сектора се извършва работа, включваща *повтарящи се операции за по-малко от десет минути* – това се отнася за 28.8 % от наетите (на национално ниво този дял е 39.5 %), докато делът на работниците, чиято работа включва *повтарящи се операции за по-малко от една минута*, е 17.8 % (20.3 %). Интересен факт е, че 1/3 от работниците в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” не могат да преценят своята работа от гледна точка на посочения ергономичен фактор, докато на национално ниво това се отнася за 11-12 % от наетите.

Спецификата на работните операции и дейности се допълва от допълнително проучени индикатори, чрез които се улавя пъстротата от проявления на ергономичните рискове. Според 84.8 % от участвалите в проучването за целите на Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” работници работата им включва *„спазване на точни стандарти за качество”;* за 85.7 % работата включва *„комплексни задачи”*; за 82.8 % от наетите работата включва *„научаване на нови неща”*; за 45.7 % от наетите работата им включва „*самооценка на качеството на работата”*; а според 38.3 % от заетите в сектора работата им включва *„монотонни задачи”*.

Погледът на работодателите е по-критичен и изискващ, ако приемем така да интерпретираме по-високите стойности на оценките им по отношение на посочените

по-горе работни характеристики. Според 96.3 % от тях работата на основната част от заетите във фирмата включва *„спазване на точни стандарти за качество”;* 60.5 % преценяват, че работата включва *„самооценка на качеството на работата”*; включването на *„комплексни задачи”* в работата е валидно за 92.6 % от наетите, а за 41.0 % от наетите работата включва *„монотонни задачи”*. Само *„научаване на нови неща”* има оценка по-ниска от самооценката на самите наети – тази на работодателите е с 5 пункта по-ниска (77.8 %).

4.3.Стресът на работното място(психологическите фактори)

В рамките на изследването за Профил по БЗР на национално ниво е включен един пряк индикатор за установяване на нервно психическото натоварване като потенциален риск за безопасността и здравето при работа. По този въпрос са събрани директни оценки само от работодателите, докато за наетите лица е възприет друг подход - обобщаване на психосоциалните фактори на основата от група индикатори.

Директното изследване на оценките на работодателите за нивата на нервно психическото натоварване показва, че според 55.6% от работодателите характерът на извършвания труд е „малко рисков”, а според 13.6 % - въобще не е рисков фактор за нервно психическо натоварване. Според други 22.2 % естеството но икономическата дейност е такова, че нервно психическото натоварване не се очертава като фактор с ясно изразено влияние върху безопасността и здравето при работа (нито рисков, нито нерисков фактор). Все пак, 3,7% от работодателите преценяват сектора, в който работят - „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”, като високо рисков, а други 4.9 % - като рисков по отношение на нервно психично натоварване.

От друга страна, 37.9 от наетите лица директно са отговорили, че работата, която извършват, оказва влияние върху здравето им, което се изразява чрез стреса, който изпитват на работното място. Жените в по-силна степен споделят това мнение – 59.3 % от наетите жени смятат, че работата влияе върху здравето им чрез стреса, на който са подложени през работния ден, докато делът на мъжете, споделили това мнение, е 31.8 %. Косвени индикатори за потенциалните източници на стрес при работа са *извършването на задачи с голяма скорост, работата с кратки срокове* и *прекъсването на работата*. Оценките на наетите лица, които разгледахме в предишния параграф, показват, че тези три фактора присъстват осезаемо като елемент от работния процес и в този смисъл, следва да се третират като сериозни източници на нервно психично натоварване и стрес. За близо ¼ от наетите в сектора работата им включва операции с голяма скорост през цялото или почти през цялото работно време, а общо за близо 3/5 от тях (58.2 %) работата им включва операции с голяма скорост поне през 1/4 от работното време. Това, което заостря вниманието е, че за повече от 4/5 (83.6 %) от респондентите-работници най-малко през 1/4 на работното време работата им е свързана с изпълнение на задачи и операции с кратки срокове, а за 2/5 от тях това се отнася за през целия или почти през целия работен ден. Допълнителен щрих към темпото на работа е това, че според 79.5 % от наетите темпото на работата им зависи от работата, свършена от колегите им, а 55.8 % смятат, че темпото на работа се задава от преки искания от хора, клиенти. За 23.3 % темпото на работа зависи от автоматична скорост на машина или движение на продукт. Прекъсване на работа поради

непредвидими задачи се налага постоянно за 9.3 % от наетите, а за други 23.3 % това е много честа практика.

Данните ни бива да се подценяват - налице са обективни източници на латентен стрес и напрежение, които лесно могат да доведат до състояния на дистрес и нарушаване на здравния статус на наетите лица. От друга страна, тези обективни характеристики, съчетани с по-високите изисквания на работодателя, е необходимо да се съчетават с по-ефективна (предвидима, ритмична) организация и управление на работните процеси.

5. Осигуряване на работно и униформено облекло и ЛПС

Директното въздействие на рисковите фактори на работната среда, особено на физическите фактори на средата, може да се елиминира в определена степен от предпазните средства – специалното работно облекло и ЛПС.

Очаква се там, където работната среда включва такива рискове, носенето на предпазни и специални работни дрехи, както и ЛПС да е задължително и да подлежи на контрол и санкции. Наред със задължението на работодателя да осигурява необходимите предпазни облекла и ЛПС, както и контрол за употребата им, ефективността на превенцията в тази област зависи от личната отговорност на работещия, степента на осъзнатост за въздействията на рисковете върху безопасността и здравето, изградените навици.

Изследването за целите на профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" хвърля светлина върху необходимостта от използване на специално облекло и ЛПС в зависимост от факторите на работната среда в изследваните фирми и съответно доколко тази необходимост е удовлетворена чрез наличието на тези предпазни средства в предприятията.

Тези въпроси са важни като се има предвид, че една трета от интервюираните лица според изследването за целите на Общия профил (33.1 %) считат, че здравето и личната им безопасност са изложени на риск заради работата им, а близо 40 на сто (39.1 %) директно отговарят, че работата им оказва влияние върху тяхното здраве. Оценката на интервюираните работници при изследването за целите на Профил по БЗР за сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" показва, че **в сектора още по-голяма част от работещите са изложени на риск за здраве или безопасност** – това засяга близо 2/5 от заетите (39.5 %) и съответно по-голяма част от работещите в сектора смятат, че оказва влияние върху тяхното здраве – това мнение споделят 46.5 % от заетите в сектора. Мъжете в по-силна степен считат, че здравето или безопасността им са изложени на риск по време на работа, както и че работата оказва влияние върху здравето им.

Според всички работодатели (100 %), участвали в проучването за целите на секторния профил по БЗР в предприятията им има разработена политика по БЗР и със същата категоричност декларират, че наетите в тяхната организация са запознати с политиката по безопасни и здравословни условия на труд. Носенето на специално предпазно облекло или екипировка, както и употребата на ЛПС е част от тази политика. Във всички фирми от сектора според проведеното проучване има Заповед за определяне на длъжностно лице по БЗР, както и се провеждат инструктажи и обучения за безопасни и здравословни условия на труд.

Почти във всички фирми (96.3 %) има актуален Правилник за вътрешния трудов ред по БЗР, където се предполага, че са формулирани отговорностите и задълженията по отношение употребата на специални работни облекла и ЛПС. В длъжностните характеристики на наетите в 92.6 % от фирмите са записани задължения за БЗР.

Във всички фирми има необходимост от ЛПС и всички фирми осигуряват ЛПС. Това е оценката на работодателите-респонденти. Очевидно работодателите спазват стриктно разпоредбите на закони, правилници и инструкции относно БЗР. Според законодателството на ЕС работодателят носи отговорност за всеки елемент на работната среда, свързан със здравето и безопасността, в т.ч. за всички физически и психосоциални фактори. Осигуряването на средства за лична безопасност е минималното, което са длъжни да направят.

Самата работна среда във фирмите, така както е оценена от отговорилите работници, включва в достатъчна степен рискови фактори, които налагат носене на предпазни средства или екипировка.

Таблица 7

Носене на предпазни средства и екипировка (в %)

Включва ли вашата работа:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Носене на предпазни дрехи и екипировка (според Профил на национално ниво)	27.0	11.1	3.2	7.8	8.3	41.7	1.0
Носене на предпазни дрехи и екипировка (според Профил на сектора)	34.9	23.3	0.8	20.9	13.2	7.0	-

Източник: Изследването за Профил по БЗР на национално ниво и Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

Както се вижда от данните, респондентите оценяват в по-висока степен необходимостта от носене на предпазни дрехи и екипировка предвид характеристиките на работната среда и условия на труд. Работата на близо 3/5 от работещите в сектора включва носенето на ЛПС през цялото или почти през цялото време, а за други близо 22 % - носенето до половината от работното време. Само за 7 % от наетите не се налага никога носенето на предпазни средства или екипировка.

Според отговорите на работодателите в близо от ¾ (72.5 %) от предприятията работата на заетите е свързана с необходимост от специално работно облекло. Всички (100 %) успяват да осигуряват необходимото специално работно облекло за своите работещи, както и почти всички (91.4 %) твърдят, че обучават работниците да използват правилно личните защитни средства. Това, което слабо застъпено като практика в сектора, е организирането на промоция на съществуващите лични защитни средства – 17.5 % от работодателите съобщават, че периодично се организира такава промоция в предприятието и също толкова отговарят, че не са правили, нито планират да правят подобно нещо. Близо половината работодатели (48.8 %) инцидентно са организирали промоция на защитните средства, а други 16.3 % планират за първи път да направят такива промоции. На национално ниво според 29.5 % от работодателите в предприятието се организира периодично промоция на предпазните средства, но също така два пъти по-голям е делът на тези, които нито са правили, нито планират да правят такива промоции (35.2 %).

Почти всички работодатели от сектора (96.3 %) посочват, че в предприятията се използват и предупредителни знаци и сигнали като средство за превенция и защита от рискови фактори в областта на БЗР. Делът на национално ниво по този показател е с близо 20 пункта по-нисък – 78.1 %. Като се има предвид, че връзката между носенето на предпазни дрехи и отрасъла на работа се потвърждава от коефициентите Chi-Square = 0.000 Cramer's V = 0.306, изчислени при Общия профил, **очевидно рисковете по БЗР на работната среда в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са по-значими и предполагат в по-висока степен защита чрез използване на ЛПС и други елементи за превенция.**

6. Медицинско обслужване, вкл. предварителни и периодични медицински прегледи

Медицинското обслужване е основно човешко право. Не е без значение какви са възможностите и реалните условия за медицинско обслужване като отговорност и услуга, поемани от работодателя, било като наличие на медицински център или пункт в предприятието или чрез осигуряване на профилактични и периодични медицински прегледи и допълнително здравно осигуряване за сметка на работодателя.

Една трета (33.1 %) от работниците съобщават за наличие на медицински център или здравен пункт в предприятието, в което работят. Това е доста по-нисък дял в сравнение с данните от Общия профил, според които повече от половината работници посочват наличие на здравен пункт в предприятието, в което работят. Реалната ситуация по отношение на оборудването на тези здравни сектори е такава, че те разполагат най-вече с медикаменти. Специално за сектора ситуацията е такава, че в близо ¾ (72.3 %) от предприятията има на разположение медикаменти, което като дял е повече от средното национално ниво - 62 %. Такава е оценката на близо 62 % от работниците и на половината от работодателите. Ситуацията по отношение на наличие на други компоненти за оказване на здравна помощ на работното място (медицинска сестра, стоматолог, фелдшер) е сходна на секторно и национално равнище – няма значими разминавания в оценките на работодателите. Почти еднакъв е относителният дял на работодателите (вариране около 10 на сто), които отговарят, че тяхното медицинско звено разполага с един от тези компоненти.

Няма съществено разминаване при сравняване с оценката на работниците относно наличието на медицинска сестра или стоматолог в съответното предприятие. Това, което прави впечатление, е по-значителното разминаване в оценката на работодатели и работещи в сектора по отношение наличието на медикаменти – само 38.5 % от работодателите смятат, че в предприятието има наличие на медикаменти (при 72.3 % от работниците). Дали всъщност тук става дума за по-висока осведоменост на тези, на които по-често се е налагало или се налага да ползват този компонент на здравно обслужване в работата?

Това, което повечето работодатели са осигурили, е провеждането на специално обучение с работещите за оказване на долекарска медицинска помощ в случай на злополука. Според половината от работодателите подобно специално обучение е проведено с всички работници, а други 35 % са осигурили обучение за долекарска помощ с част от работещите. Останалите 16 % съобщават, че в предприятието не е провеждано такова обучение. ¾ от предприятията, в които липсва тази компенсаторна практика, са малки (с персонал до 50 човека).

Медицинското обслужване се оценява от респондентите и чрез други индикатори – наличие на организирани от работодателя профилактични прегледи и предоставяне на допълнително здравно осигуряване за сметка на работодателя. И тук е налице ситуацията, уловена при Общия профил, че почти двойно по-голям е делът на работниците, които потвърждават, че през последните 12 месеца работодателят им е организирал профилактични прегледи за тях (62.8 %) в сравнение с дела на далите положителен отговор на въпроса за предоставянето на допълнително здравно осигуряване за сметка на работодателя (37.2 %). На равнище сектор тези дялове са по-високи с 6-7 пункта в сравнение с общото равнище.

Мнението на работодателите за предоставянето на допълнително здравно осигуряване за тяхна сметка, както и за осигуряването на профилактични медицински прегледи през последните 12 месеца е малко по-различно – от една страна, тяхната оценка за осигурени профилактични прегледи е завишена значително – с цели 30 пункта повече е делът на работодателите (92.6 %) спрямо този на работниците (62.8 %), отговорили положително на въпроса за осигурени профилактични медицински прегледи. Едно възможно обяснение е, че от организираните профилактични прегледи по месторабота, не се възползват всички – било поради неосведоменост, било поради незаинтересованост. От друга страна, по-малък е делът на работодателите в сравнение с този на работниците за *предоставяне на допълнително здравно осигуряване за сметка на фирмата* (27.6 % към 37.2 %).

Работниците в сектора имат съзнание за важността на профилактиката и периодичните медицински прегледи. Почти всички анкетирани смятат (95.3 %), че е *много важно* или *важно* работодателят да осигурява ежегодно такива прегледи. За останалите 4.7 % – това е нито важно, нито неважно.

7. Използване на информационните технологии в работата

Представа за наситеността на основната работа на наетите с компютри и базирани на тях информационни средства и канали за общуване получаваме от отговорите на работниците за това в каква степен компютъризацията е част от основната им работа.

Таблица 8

Степен на използване на ИКТ в работата на наетите лица (в %)

Включва ли вашата работа:	През цялото време	Почти през цялото време	Около половината от времето	По-малко от половината от времето	Почти никога	Никога	Не мога да преценя
Работа с компютри: PCs, мрежа, електронно-изчислителни машини	**5.0**	**9.3**	**12.8**	**18.6**	**14.0**	**38.0**	**2.3**
Използване на Интернет/електронна поща за служебни цели	**4.7**	**9.3**	**5.4**	**19.8**	**13.2**	**45.3**	**2.3**

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”*, самооценки на наетите лица*

Очевидно е, че спецификата на дейностите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” поне на този етап не налага важността на използването на ИКТ през повече от половината работно време. За не повече от 15 % от работниците дейността им на работното място през цялото или почти през цялото време е свързана с работа с компютър или други информационни технологии, включително ползването на интернет. За близо 2/5 от наетите никога не се налага работа с ИКТ през работния ден.

Според предшестващи изследвания (Национално изследване на условията на труд в България-2012; Изследване "Качеството на живот и здравословните и безопасни условия на труд – 2005) възрастта и образованието са фактори със значимо влияние за превръщането на компютъра в неотменна част от работата. Хората в по-ниските възрастови групи и с по-високо образование по-често имат работа с компютър през по-голямата част от работното време. По-високото образование е ресурс за заемане на позиции и извършване на дейности, изискващи работа с компютри.

Бързият темп на компютъризация на работата във фирмите налага своевременно реагиране от страна на мениджмънта за обучение на работниците за адаптиране към предизвикателствата свързани с навлизането на информационните технологии в ежедневната работа. Очевидно това се оценява от работодателите и в сектора „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” – в ¼ (25.3 %) от фирмите има организирани курсове по компютърна грамотност през последните 12 месеца, като и в 22.8 % от фирмите са организирани курсове за повишаване на езиковата квалификация на заетите.

8. Работа с външни за предприятието лица

Работата с външни за предприятието или фирмата лица като клиенти, пътници, ученици, пациенти е един от възможните фактори за силен стрес на работното място. За целите на изработване на профили по БЗР тя е изследвана от гледна точка на това доколко оказва влияние върху темповете на работа и интензивността на трудовия процес на заетите. Резултатите от изследването по профил на БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" показват, че с работа директно с хора, които не са служители на фирмата, са ангажирани през цялото време 9.3 % (15,2% при Общия профил) от изследваните работници и служители; почти през цялото време – 9.3 % (9,4% при Общия профил) от работниците и служителите; около половината от времето – 19.0 % (7,7% при Общия профил); по-малко от половината време – 20.9 % (9,1% при Общия профил); почти никога – 10.5 % (15,6% при Общия профил) от работниците и служителите и никога – 31.0 % (41,6% при Общия профил), т.е. 3/5 (58.5 %) от работниците и служителите във фирмите (41,4% при Общия профил) са ангажирани частично или изцяло с работа с външни за фирмата лица. Сравнението с данните от изследването за целите на Профил по БЗР на национално ниво (Общ профил) показва, че в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" относително по-малко заети имат работа с външни хора през цялото или почти през цялото време, но относително повече имат работа с външни за по-кратки периоди в процеса на работа. Най-вероятно спецификата и организацията на дейностите в сектора ограничават прекия контакт с клиента или потребителя на услугата.

Да проследим как работата с външни за фирмата лица и исканията на клиенти, ученици, пътници, пациенти оказват влияние върху темповете на работа на заетите в сектора. 55.8 % от работниците и служителите заявяват, че темповете на тяхната работа зависят от преките искания на клиенти, пътници, ученици, пациенти; докато 41.9 % отричат да съществува подобна зависимост. Няма съществена разлика в оценката на работодателите във въздействието на работата с външни лица върху интензивността на трудовия процес – 54.3 от тях са на мнение, че съществува такава зависимост и 42.0 % не смятат, че има подобно влияние.

Връзката на темповете на работа с исканията на външни за фирмата лица не показва статистически значими зависимости от пола, възрастта, образованието и трудовия статус на изследваните лица, което се потвърждава и от другите изследвания по темата за БЗР

9. Самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения

Самостоятелността и контролът при изпълнението на основните трудови задължения, или степента, до която работниците могат да решават по своя преценка как да извършват работата си, като елемент от цялостната организация на работния процес са изследвани чрез комплекс от основни индикатори, включващ: *възможност за избор на реда на изпълнение на задачите в процеса на работа; възможност за избор на методите на работа; възможност за избор на темпото на работния процес; и възможност за избор на размера на извършваната работа.* Като допълнителни индикатори, отразяващи степента на самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения, са анализирани още: *възможността за подбор на хората, с*

които се работи в екип при изпълнението на трудовите задължения; възможността за определяне на режима на работа и почивка; основните характеристики и специфика на извършваната работа, които създават предпоставки или обратното, ограничават възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения.

Сред основните индикатори, характеризиращи възможността за самостоятелност и контрол при изпълнението на основните трудови задължения прави впечатление, че възможност за най-голяма самостоятелност са заявили работниците и служителите при определяне на темповете на работа – 66.7 от тях твърдят, че могат самостоятелно да избират и променят темпото на работа, срещу 33.3 %, които заявяват, че нямат такава възможност. Половината от работниците и служителите (52.0 %) смятат също, че разполагат със самостоятелност при определяне реда на изпълнение на задачите 48.0%, които не разполагат с такава възможност. Най-малко от заетите могат лично да избират или променят обема на работата си – това се отнася до 29.3 % от работещите в сектора, докато 2/3 са лишени от тази възможност. Почти по равно са тези, които могат или не могат да избират методите на работа – малко повече са тези, които са лишени от самостоятелно решение в това отношение – 52.0 % срещу 48.0%, които имат подобна самостоятелност.

Като цяло, по-различно е мнението на работодателите. Най-много от тях (43.2 %) смятат, че работниците и служителите в техните фирми могат да променят темповете на работа, но този дял е с близо 23 пункта по-нисък от съответния дял на наетите (66.7 %). И по отношение на останалите индикатори за самостоятелност и контрол на работниците и служителите при изпълнението на трудовите им възнаграждения мнението на работодателите е категорично в посока, че работниците и служителите нямат особено големи възможности да влияят както върху реда и изпълнението на задачите (65.4 % от работодателите са на това мнение срещу 34.6 % , които смятат, че работниците и служителите могат да влияят върху тях); също така 61.7 % от работодателите смятат, че работниците и служителите нямат възможност да влияят върху методите на работа, докато 38.3 % признават тази тяхна възможност. Най-категорични са по отношение липсата на самостоятелно решение от страна на наетите да променят размера на работа – само 21.0 % от работодателите допускат възможност наетите да променят или избират сами размера на работа, а според за 3/4 от работодателите това не е възможно.

Тези данни са в полза на твърдението, заложено и при Общия профил, за **налагането от страна на работодателите на един модел на организация на трудовия процес, характеризиращ се с централизирана организация на работата и ограничена автономия на заетите работници и служители**. От друга страна, има основания за потвърждаване на хипотезата, че този модел на работа не създава психологически и здравословен комфорт за работниците и служителите, нито е ефикасен от гледна точка на резултатите от тяхната работа, поради което те го модифицират в практиката на реализация на трудовия процес, като акцентират върху една по-гъвкава структура на работния процес и по-голяма автономност в работата. По този начин работниците и служителите реализират в процеса на работата си това, което се нарича висока степен на оперативна трудова свобода на работника, която те използват за да вършат работата

си по-оперативно и резултатно и за да си осигурят психологически комфорт, който на свой ред е още една предпоставка за по-висока ефективност на трудовия процес.

Възможността за подбор на хората, с които се работи в екип, като допълнителен показател за наличието на самостоятелност и контрол в работата е анализирана чрез изследване на няколко под-индикатори: възможност за влияние върху избора на екип, с който се работи; възможност за редуване на задачите между хората в екипа; възможност за вземане на решение за разпределянето на задачите между членовете на екипа; необходимост от различни умения за изпълнение на задачите; наличие на екипност в работата и подкрепа на работното място; възможност за избор на ръководител на екипа.

Настоящото изследване потвърждава, че начинът на организация на работата в екип е много важен показател за наличието или липсата на самостоятелност и контрол в работата, доколкото резултатите от изследването показват, че за 62.8 % (52,4% при Общия профил) от работниците и служителите работният процес протича като работа в екип, а 23.3 % (30,1% при Общия профил) посочват, че извършват самостоятелно само част от дейността си, докато останалата част протича отново под формата на работа в екип. 14 % от наетите извършват напълно самостоятелно дадена дейност.

В тази светлина каква е възможността на работниците и служителите да влияят върху избора на хората, с които работят в екип? 16.7 % (6,4% при Общия профил) от анкетираните работници и служители посочват, че могат да влияят почти винаги, а 11.9 % (10,6% при Общия профил) - често; 21.4 % (20,4% при Общия профил) - понякога, а 14.3 % (21,2% при Общия профил) - рядко. Останалите малко повече от една трета (35.7 %) нямат възможност да влияят върху избора на хора, с които работят заедно почти никога или не могат точно да преценят свободата си на избор. На практика, 2/3 от наетите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" смятат, че могат да влияят върху избора на хората, с които работят в екип (почти винаги, често или понякога).

Още по-нисък е процентът на работниците и служителите, които смятат, че могат да влияят върху избора на ръководител на екипа – само 17,6%. Що се отнася до възможността за влияние върху разпределението на задачите между членовете на екипа, самостоятелността на работниците и служителите при вземане на решението нараства – 40,3% от тях са посочили, че членовете на екипа сами вземат решение за разпределението на задачите между тях. Половината от работниците и служителите (51.3) заявяват, че участват във вземането на решение за редуване на задачите между членовете на екипа, когато работата в екип предполага такова редуване на задачите. Този дял е близо 15 пункта по-висок в сравнение със съответния дял при Общия профил (36,5%). При това 83.3 % (52,5% според Общия профил) от работниците и служителите в сектора посочват, че при редуването на задачите се изискват различни умения за тяхното изпълнение, което потвърждава наличието на доста висока функционална гъвкавост при работата в екип. Доказателство за това са и твърденията на работниците и служителите, че при работата си в екипа всеки има възможност да работи това, в което е най-добър – 40.5 % от работниците и служителите твърдят, че това се случва почти винаги, а други 52.4 % (29,7% при Общия профил)- често. За останалите 7.2 % подобна възможност се появява понякога или рядко. Също така 2/5 от работниците и служителите (61.0 %) заявяват, че могат да влагат свои собствени идеи в работата си

почти винаги или често, а други 31.7 % - понякога. Останалите 7.3 % смятат, че имат подобна възможност рядко или почти никога.

Независимо от всичко това моделът на организация на работата в екип показва преобладаване на йерархичността в отношенията и сравнително ниска степен на автономност на работниците и служителите, доколкото приблизително 4/5 от тях декларират, че решението за редуване на задачите между членовете на екипа, когато работата го налага, се взема от началника. От друга страна, работната среда и трудовият климат благоприятстват екипната работа, за което говорят оценките относно възможността за получаване на подкрепа на работното място под формата на помощ от колегите или началниците. 39.5 % от работниците и служителите потвърждават, че ако потърсят помощ от колегите си, могат да я получат почти винаги; 44.2 % - често, а останалите 16.3 % - понякога. Няма заявени случаи на отказ за помощ от страна на колегите, когато е поискана. Също така 35.7 от работниците и служителите са посочили, че почти винаги могат да получат помощ от своите началници; 31.0 % - често и също толкова – понякога. Само 2.4 % са заявили, че рядко могат да разчитат на помощ от страна на шефовете.

Външна помощ могат да получат почти винаги 21.4 % от работниците и служителите; 11.9 % - често; а 21.4 % - понякога. Рядко или почти никога са казали 30.9 %, а други 14.3 % не могат да преценят.

И на секторно ниво се наблюдава тенденцията на „съжителството" между екипната работа, свързана с по-голяма функционална гъвкавост и самостоятелност от страна на работниците и служителите при изпълнението на основните трудови задължения и, от друга страна на по-високата централизация и едноличното взимане на решения от страна на управляващите при формирането на екипа и избора на хора, с които да се работи, при избора на ръководител на екипа, при разпределението на задачите между членовете на екипа и тяхното редуване.

Това се потвърждава и от ***отговорите на работодателите.*** Техните оценки като правило са доста по-завишени в полза на централизацията и единоначалието. Така например, само 3.7 % от работодателите в сектора са заявили, че всеки член на екипа може да влияе върху избора на хората, с които работи заедно, **почти винаги**. В същото време над половината от тях (51.9 %) изказват мнение, че това се случва често или понякога, а други 24.7 % -рядко. Що се отнася до мненията относно възможността всеки да получава помощ от колеги или началници, когато я поиска, положителна оценка дават над 90 % от работодателите, че това става *почти винаги, често* или *понякога*, което съвпада с мнението на работниците и служителите. Само по отношение на оценката, че това става *почти винаги*, работодателите са по-категорични – 49.4 % от тях съобщават, че *почти винаги всеки може да получи помощ* от колегите си, а 55.6 % - че всеки заето може да получи помощ от началници/шефове. Както е споменато по-горе, съответните оценки на работниците са под 40 %. По сходен начин се разпределят оценките и в опцията, че *всеки може да получи външна помощ*. Повече се разминават оценките за това, че *всеки член на екипа върши това, в което е най-добър* най-вече в измерението почти винаги: - работниците в по-силна степен оценяват тази възможност за самостоятелност (40.5 %), докато 23.4 % от работодателите смятат, че почти винаги всеки се занимава с това, в което е най-добър по време на работа.

Възможността за самостоятелно определяне на режима на работа и почивка като друг допълнителен индикатор за наличието на самостоятелност и контрол в работата е изследвана чрез под индикаторите: *възможност за самостоятелно решение за прекъсване на работния процес за почивка; самостоятелно решение за ползване на отпуск или вземане на свободен ден*.

Резултатите от изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" показват, че работодателите се съобразяват с няколко основни фактора при определяне на режима на работа и почивка при трудовия процес: 1) 35.0 % (77,4% при Общия профил) от работодателите посочват, че изборът на режим на работа и почивка е съобразен с ***подзаконовите наредби***; 2) 34.6 (71,7% при Общия профил) от работодателите заявяват, че изборът на работен режим е от компетенцията на административното ръководство; 3) най-голяма част – 48.1 % (43,1% при Общия профил) от работодателите посочват, че режимът на работа и почивка се определя ***съвместно с работниците***, като се избират оптимални варианти за всяка работна група; 4) 44.4 % (83,4% при Общия профил) е делът на работодателите, които съобщават, че ***работниците се информират*** за възможните режими на работа и почивка. Очевидно е, че работниците имат по слаба възможност за влияние и избор при определяне на режимите за работа и почивка, но ситуацията в сектора, така както я разчитаме въз основа на оценките, споделени от респондентите, дава **в по-голяма степен възможност за зачитане мнението на наетите и за по-балансирано взимане на решения по отношение на режимите за работа и почивка.** Показател за относително ниската степен на автономност на работниците и служителите при избора на режим на работа и почивка и предимно централизираният характер на неговото установяване е фактът, че ¼ от работодателите посочват, че работниците сами могат да решават кога да почиват (отговори: почти винаги, често, понякога), срещу 71.9 % от работодателите, които заявяват, че работниците много рядко или почти никога не разполагат с подобна възможност. Доста по-голяма свобода имат работниците и служителите да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни – 67.9 % от работодателите посочват, че работниците и служителите са свободни сами да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни (отговори: почти винаги, често, понякога), срещу 28.4 % отговори рядко или почти никога.

Оценките на работниците и служителите потвърждават изложените по-горе изводи. 33.3 % наетите заявяват, че могат сами да решават кога да почиват (отговори почти винаги, често, понякога), докато близо 2/3 (64.3 %) от тях смятат, че имат такава възможност много рядко или почти никога. Все пак работниците смятат, че имат по-голяма свобода сами да избират времето си за почивка в сравнение с мнението на работодателите по този въпрос, което е в подкрепа на извода за наличие на оперативна трудова свобода на работника. Работниците и служителите също така потвърждават по-високата степен на автономност, с която разполагат при вземане на решение за отпуск или ползване на свободни дни – 73.7 % от тях заявяват, че са свободни сами да решават кога да си вземат отпуск или свободни дни (отговори почти винаги, често, понякога), докато ¼ от тях (26.2 %) твърдят, че рядко или почти никога не разполагат с такава възможност.

Ще се спрем на още два под-индикатори за наличието/липсата на възможности за самостоятелност и контрол при изпълнението на трудовите задължения *необходимост*

от спазване на точни стандарти за качество в процеса на работа и възможност всеки сам да оценява качеството на работата си.

Необходимостта от спазване на точни стандарти за качество като час от работата на заетите отбелязват 84.8 % от работниците и служителите (69,5% при Общия профил) и 96.3 % от работодателите (86,2% при Общия профил).

Възможност всеки сам да оценява качеството на работата си признават 45.7 % (46,8% при Общия профил) от работниците и служителите, а половината (49.2 %) отричат такава възможност, а други 5.1 % не могат да преценят. Преценката на работодателите за възможността за самостоятелна оценка на качеството на работа от всеки зает е в по-голяма степен положителна – 60.5 % от работодателите отговарят утвърдително в полза на необходимостта за самооценка, а 39.5 от тях са на мнение, че работата на заетите не включва изискването за самооценка на качеството на работата. Може да се обобщи, че все още желанието за стимулиране на автономността чрез възможността всеки сам да оценява качеството на работата си е повече пожелателно от страна на работодателите, отколкото част от реалното поведение на заетите.

10. Информиране и консултиране

Факторите *информиране* и *консултиране* са важни елементи на организацията и управлението на фирмата със значима тежест за адекватното включване на работниците и служителите в цялостната дейност на фирмата, за качеството и ефективността на работния процес и като гаранция за спазване на изискванията за безопасност и здраве при работа.

При проучванията за целите на Профил по БЗР на национално ниво (Общ профил), както и на Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" факторите *информиране* и *консултиране* са изследвани в два основни аспекта:

- от гледна точка на включването на работниците и служителите в различни форми на продължаващо обучение, имащо за цел подобряване и усъвършенстване на техните умения, необходими им при изпълнението на основната трудова дейност;
- от гледна точка на тяхната информираност относно рисковете за здравето и съществуващите системи за сигурност и безопасност при изпълнението на трудовата дейност, което е предпоставка за по-ефективна превенция на съществуващите рискове и създаване на по-безопасни и здравословни условия на труд.

За 1/4 от наетите в сектора допълнителното обучение е необходимо, за да се справят добре със задълженията. Най-разпространената форма на продължаващо обучение, през която са преминали работниците и служителите, е ***обучението в процеса на работа***, което се осъществява с помощта на колеги и началници – през тази форма на обучение са преминали 58. 5 % (66% при общия профил) от изследваните работници и служители. Почти с еднаква тежест в структурата на формите на обучение са *други форми на обучение на работното място като* ***самообучение, обучение онлайн*** и т.н., посочени от 35.0 % от работниците и служителите и ***обучението платено и осигурено от работодателя***, през каквото са преминали една трета от работниците и

служителите - 33.3 %. Нито един от анкетираните работници не е имал обучение за собствена сметка.

Представа за това в каква степен фирмите изпитват необходимост от обучение на работниците получаваме от оценката на работодателите дали е правена оценка на потребностите от обучение и квалификация на заетите в техните фирми. 66.7 % от анкетираните работодатели твърдят, че през последните 12 месеца е правена оценка на потребностите от обучение и квалификация на заетите в техните фирми. Относно предмета и целите на организираните във фирмата обучения информацията е следната: 82.7 % от работодателите съобщават, че през последните 12 месеца в тяхната фирма е било организирано обучение по пряко свързаните с изпълнението на работата знания и умения; 22.8 заявяват, че във фирмата им са били организирани курсове за повишаване на езиковата квалификация на заетите, а 25.3 % - че са били организирани курсове по компютърна грамотност. Освен това 69.2 % от работодателите посочват, че работниците и служителите в тяхната фирма имат възможност да ползват платен отпуск за обучение. За ангажираността на работодателите с осигуряването на възможности за продължаващо обучение на работниците и служителите във фирмата говори и фактът, че 76.5% от работодателите са заявили, че са участвали лично и пряко в организирането на обучения и курсове за квалификация на заетите.

Мнението на работодателите относно съществуващите потребности от обучение във фирмите и това доколко те са удовлетворени като цяло съвпада с това на работниците и служителите, доколкото 62.8% от работниците и служителите твърдят, че техните умения съответстват на задълженията, които изпълняват, докато други 14.0% имат самооценка за това, че имат умения да се справят и с по-отговорни задължения.

По отношение на втория аспект на информираността, адресиран пряко към осведомеността за рисковете за здравето и съществуващите системи за сигурност и безопасност във фирмите, работодателите са категорични: всички без изключение (100%) съобщават, че във фирмата им има разработена политика по безопасни и здравословни условия на труд; пак всички работодатели са уверени, че наетите във фирмата са запознати с политиката по безопасни и здравословни условия на труд. 83.3 % от работодателите твърдят, че се организират различни форми, чрез които наетите изрично се запознават с политиката по безопасни и здравословни условия на труд. Най-категорични са работодателите (100 %) от големите фирми (над 250 човека) – всички, попаднали в извадката, твърдят това, докато 68.2 % от работодателите от малките предприятия споделят мнението за изрично запознаване под различни форми на наетите за политиката по БЗР, като и 88.6 % от работодателите от средните по големина предприятия. Като най-често използвани форми за запознаване на наетите лица с политиката по безопасни и здравословни условия на труд работодателите посочват: изготвяне на писмени инструкции и заповеди, провеждане на инструктажи, опреснителни курсове и беседи, различни обучения – запознаване с ЗБУТ, запознаване с условията на работа. Специални обучения с работниците и служителите за оказване на долекарска медицинска помощ в случай на злополука са проведени според 84.0% от работодателите. Обучението на работниците как да използват правилно личните предпазни средства е част от задължителния инструктаж за безопасност според 91.4% от работодателите.

Има и други показатели за отговорността и ангажираността на работодателите за постигане на висока степен на информираност на работниците и служителите за безопасността и сигурността при работа. Така например, 84.0% от работодателите участват персонално и пряко в подготовката на програма за ограничаване на оценените рискове в процеса на труда;; 81.5% участват при разглеждане на анализите на здравното състояние; 71.6% се включват в работата на Комитет или Група по Условия на труда; 69.2% вземат непосредствено участие в обучението по безопасност и здраве при работа.

Мнението на работодателите относно познаването от страна на работниците и служителите на действащата във фирмата политика по безопасни и здравословни условия на труд се потвърждава и от самите ***работници*** – 95.3% от работниците и служителите съобщават, че в тяхната фирма се провеждат инструктажи и обучения по безопасност и здраве при работа; също така като много добре информирани за рисковете за здравето и сигурността, свързани с изпълнението на тяхната работа се определят 55.8% от работниците и служителите, а 41,9% считат себе си за добре информирани. Останалите 2.3% от наетите се оценяват като не много добре информирани.

Общият извод, който се налага е, че **информираността за безопасността на труда във фирмите от сектора е достатъчно висока и според оценките на работниците, и според оценките на работодателите.**

По отношение на *консултирането* трябва да се отбележи, че то също е производно на установения стил на работа във фирмата и предполага наличие на взаимодействие в процеса на работа и съвместно участие при вземането на решения, което създава както оперативен, така и психологически комфорт за работещия и е предпоставка за ефективност на трудовия процес.

Във връзка с това прави впечатление, че 86.4 от работодателите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са участвали пряко в консултации със заетите относно промени в организацията или условията на работа. Този факт се потвърждава и от работниците и служителите, 74.4% от които потвърждават, че през последната една година са участвали в откровен разговор със своя началник във връзка с изпълнението на работата си; 78,7% са обсъждали със своя началник проблеми, свързани с работата, а 62,1% са обсъждали подобни проблеми с представител на работниците. 3/5 от работниците (59.3%) съобщават, че през последната една година са били консултирани във връзка с промени в организацията или условията на работа.

Сравнително добре е застъпен в сектора механизмът на атестирането, който е израз на обратната връзка при взаимоотношенията работодател - работник – за това се съди от факта, че 69.2% (50,8% при Общия профил) от работниците и служителите посочват, че са били обект на редовно оценяване/атестация през последната една година.

Друг аспект на консултирането се отнася до взаимоотношенията с външни за фирмите институции, които имат отношение към гарантирането на безопасни и здравословни условия за труд. Във връзка с това резултатите от изследването показват, че почти всички работодатели (94,8%) имат сключен договор със Служба по трудова медицина, която предоставя консултации и оказва непосредствена помощ на фирмите им.

Работодателите оценяват взаимоотношенията си със Службата по трудова медицина като необходими и полезни като се има предвид, че 90.9% от тях оценяват получаваните консултации и непосредствената помощ на Службата по трудова медицина като компетентни и навремени, а само 3.9% от работодателите оценяват получените консултации и помощ като незадоволителни. Като прибавим към негативните оценки и 5.2% работодатели, които нямат сключен договор със Служба по трудова медицина получаваме представа за част от „неусвоения терен" във взаимоотношенията с държавните институции, ангажирани с въпросите на безопасността и здравето при работа.

11. Дискриминация и насилие

Дискриминацията и насилието на работното място се разглежда като рисков фактор на работната среда и предизвикателство пред постигането на здравословни и безопасни условия на труд, поради последствията за дискриминираните от психологически и здравословно естество.

Наличието на дискриминация на работното място е изследвано чрез анализ на седем специфични индикатора: *полова дискриминация; възрастова дискриминация; дискриминация по линия на етническата принадлежност; дискриминация по линия на националността; дискриминация по линия на религията; дискриминация заради инвалидност; и дискриминация поради сексуална ориентация.*

От данните, получени от изследването за целите на Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", работната среда във предприятията не е отежнена от прояви на дискриминация. Ако има случаи, те по-скоро са изключение и не могат да се приемат като перманентен рисков фактор.

Според оценката на работодателите:

- 3.7% от работодателите съобщават за случаи, свързани с дискриминация през последните години, а именно – случаи на възрастова дискриминация, дискриминация по линия на етническа принадлежност и случаи на дискриминация заради сексуална ориентация. Няма съобщения за прояви на полова дискриминация, на дискриминация по линия на националността, на религията, както и дискриминация заради инвалидност.

Според оценката на работниците:

- Едва 0,4 % от работниците и служителите смятат, че има възрастова дискриминация, а прояви на дискриминация по пол се съобщават от 0.8% от анкетираните. Подобен е делът на тези, които оценяват наличие на дискриминация по линия на националността и заради инвалидност. Няма други прояви на дискриминация на работното място според участвалите в изследването наети в сектора. Както се вижда от представените резултати, стойностите на дискриминацията на работното място в България са пренебрежимо ниски. Подобно мнение споделят както работодателите, така и работниците и служителите. И все пак на фона на тези изключително ниски стойности, малко по-завишени са стойностите на дискриминация, които

признават работодателите в сравнение със стойностите, които заявяват работниците и служителите.

Дискриминацията е труден за идентифициране феномен и хората обикновено се притесняват да признават открито за случаите, при които са били подложени на дискриминация. Вероятно поради това, уловените разлики о оценките на работодатели от една страна и работници и служители, от друга, вероятно се дължат на факта, че работодателите в по-голяма степен са запознати и по-добре осъзнават формите и проявите на дискриминацията, поради което по-лесно могат и да ги идентифицират, докато работниците и служителите в много от случаите изобщо не осъзнават, че ги отхвърлят по даден признак, а по-скоро възприемат въпросното отношение като лична обида и проява на пренебрежение лично към тях.

Що се отнася до насилието на работното място, този индикатор за състоянието на работната среда е изследван посредством пет под-индикатора: заплахи за физическо насилие; физическо насилие от страна на колеги; физическо насилие от други хора; малтретиране/тормоз; нежелано сексуално ухажване.

Според оценката на работодателите:

- Според резултатите от изследването, 3,7% от работодателите съобщават за случаи на заплахи за физическо насилие на работното място, както и за случаи на осъществено физическо насилие от други хора. Също толкова съобщават и за случаи на малтретиране/тормоз на работното място през последните 12 месеца.

Според оценката на работниците:

- 4.7% от работниците и служителите съобщават за случаи на физическо насилие на работното място, а 5.5% - за случаи на физическо насилие от други хора. За случаи на малтретиране/тормоз говорят 2.8% от респондентите.

И работодатели, и работници съобщават за еднакви по прояви случаи на заплахи и насилие на работното място.

Резултатите от изследванията показват изключително ниски стойности на насилие и дискриминация на работното място както на ниво Общ профил, така и на секторно равнище. Общото заключение е, че дискриминацията и насилието не са типични за състоянието на работната среда у нас.

12. Работа и здраве

Здравословното състояние на работниците и служителите е зависимо от много фактори, сред които работата е един от най-значимите фактори. Затова при коментиране на темата „работа и здраве" и въздействието на работата върху здравословното състояние, трябва да се има предвид, че връзката работа – здраве е двустранна – *от една страна*, здравословният статус на работника оказва влияние върху неговата ефективност при изпълнението на трудовите му задължения; *от друга страна*, характерът на извършваната работа влияе силно върху здравословното състояние на работника и може сериозно да го влоши, с което да се отрази негативно отново върху ефективността на извършваната трудова дейност.

В настоящото изследване се подлага на анализ ***реалното въздействие*** на работата върху здравето на наетите чрез съпоставка на субективното мнение на работниците и служителите за това в каква степен тяхната работа влияе върху здравословното им състояние и реалните отсъствия от работа през последната една година на работниците и служителите по здравословни причини и в частност, когато тези причини са свързани с трудова злополука или проблеми, причинени от работата.

Тук ще повторим споменатата по-напред в текста констатация, че оценката на интервюираните работници при изследването за целите на Профил по БЗР за сектор „**Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" показва,** че **в сектора по-голяма част от работещите (в сравнение с данните за Общия профил) са изложени на риск за здраве или безопасност – това засяга близо 2/5 от заетите (39.5 %) и съответно по-голяма част от работещите в сектора смятат, че работата им оказва влияние върху тяхното здраве – това мнение споделят 46.5 % от заетите в сектора (при 39.1% на ниво Общ профил).** Мъжете в по-силна степен считат, че здравето или безопасността им са изложени на риск по време на работа, както и че работата оказва влияние върху здравето им.

Какви са оценките на работниците по отделни индикатори за влияние на работата върху здравето?

- 2.4% от работниците и служителите посочват, че имат проблеми със слуха под влияние на своята работа;
- 19.0% имат проблеми със зрението;
- 16.6% имат проблеми с кожата;
- 44.2% изпитват болки в гърба;
- 28.9% имат главоболие;
- 9.9% се оплакват от болки в стомаха;
- 42.7% изпитват мускулни болки в раменете, врата и крайниците;
- 14.2% имат дихателни проблеми;
- 4.8% страдат от сърдечни заболявания;
- 23.7% са получили наранявания;
- 37.9% изпитват стрес;
- 47.4% чувстват обща умора;
- 7.1% имат проблеми със съня;
- 16.6% са получили алергии;
- 11.9% изпитват тревога, безпокойство;
- 7.15% проявяват раздразнителност и избухливост.

Вредните последствия от работата в най-изявено форма се отнасят до болки в гърба; мускулни болки в раменете, врата и крайниците; обща умора; стрес; главоболие; наранявания, проблеми със зрението; алергии; тревога, безпокойство; дихателни

проблеми, проблеми с кожата. Сравнително по-слабо въздействие има по отношение на проблеми със слуха; сърдечни заболявания; тревога и раздразнение; болки в стомаха.

Тук предлагаме таблица, в която се съпоставят данните за влиянието на работата върху здравето според оценките на наетите лица при двете проучвания – за Профил по БЗР на национално ниво и за Профил по БЗР на икономическа дейност Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води".

Таблица 9

Сравнителна таблица за установяване на влиянието на работата върху здравето, според оценките на наетите лица (в %)

Наличие на здравословни проблеми в резултат от извършвания труд	Профил по БЗР на сектор Е	Профил по БЗР на национално ниво
Проблеми със слуха	2,4	8,5
Проблеми със зрението	19,0	22,0
Кожни проблеми	16,6	7,0
Болки в гърба	44,2	37,2
Главоболие	28,9	24,5
Болки в стомаха	9,9	6,2
Мускулни болки в раменете/врата/долните или горните крайници	42,7	31,9
Дихателни проблеми	14,2	4,2
Сърдечни проблеми	4,8	3,1
Наранявания	23,7	13,8
Обща умора	47,4	45,4
Проблеми със съня	7,1	17,3
Алергии	16,6	6,2
Тревога/ безпокойство	11,9	21,8
Раздразнителност/ избухливост	7,1	20,5

Източник: Изследването за Профил по БЗР на национално ниво и Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

Данните говорят, че по редица показатели: болки в гърба, болки в крайниците, дихателни проблеми, наранявания, кожни проблеми, алергии, главоболие, работата в сектора предразполага към по-негативно въздействие върху здравето на наетите, проявяващо се в съответни здравословни проблеми. Това може да се приеме като сигнал за провеждане на по-сериозни допълнителни изследвания, при които субективните оценки на наетите лица да се съчетаят с обективно проверими показатели за здравния

статус на лицата. Данните и от двата профила като цяло са сигнал за изявено негативното влияние на работата върху здравето на наетите лица и затова е необходимо да се търси комплексна оценка на всички видове фактори, които представляват опасност за здравето на работещите лица. Сериозно внимание следва да се обърне не само на физиологични и агрономичните фактори, но и на социално психологическите фактори и цялостното възприятие (оценка) на работната среда и работните процеси от наетите лица, а в допълнение да се изследва по какъв начин работата влияе върху възможностите на лицата за пълноценен извън трудов живот. Така ще се стигне до по-сериозни интерпретативни схеми, разкриващи възможностите за оптимизиране на работните процеси и намаляване на потенциалните източници на стрес при работа.

Отсъствия от работа поради трудова злополука или здравословни проблеми. До голяма степен реална представа за степента на негативно въздействие на извършваната работа върху здравето на наетите получаваме от отговорите на наетите лица за това колко пъти през последната една година им се е налагало да отсъстват от работа поради здравословен проблем, както и в резултат на трудова злополука. За отсъствие от работата поради здравословни проблеми през последната една година съобщават 71.7 % от наетите, като структурата на отсъствията по здравословни причини е следната: най-много са отсъствали до 5 дни (51.2%); от 6 до 15 дни са отсъствали 7.3% от заетите; други 4.9% са отсъствали от 16 до 25 дни, а делът на най-дълго отсъствалите поради здравословни проблеми (повече от 25 дни) е 7.3 %. От тези, които са отсъствали от работа поради здравословен проблем, за 2/3 причината не е била свързана с трудова злополука, а общо 4.6% са отсъствали заради претърпян трудов инцидент (за повече от 16 дни).

Оценката на работодателите за честотата на трудовите злополуки потвърждава ситуацията в сектора, а именно, че трудови злополуки сравнително рядко са причина за отсъствия от работа. Само 3.7 % от работодателите споделят мнението, че броят на трудовите злополуки през последните 12 месеца е нараснал във фирмите. 3.7% е и делът на работодателите, съобщили, че отсъствията поради болест, причинена от въздействие на работата, са се увеличили за посочения период.

От друга страна, според 43.2% от работодателите в предприятието има наети лица, които са претърпели трудова злополука през последните 3 години (27.6% е делът при Общия профил), а според 9.9% от работодателите в предприятието има наети лица с регистрирано професионално заболяване през последните 3 години (4.3% при Общия профил).

В опит да се компенсират вредните и нездравословни условия на труд във фирмите се разработват ***системи за управление на безопасността на труда и здраве при работа.*** В почти всички предприятия от сектора има разработени такива системи – това е според твърденията на 90.7% от анкетираните наети лица (77.7% според Общия профил). Вече стана дума, че на практика във всички фирми (100% от работодателите твърдят това) *има разработена политика по безопасни и здравословни условия на труд*; има *актуален Правилник за вътрешния трудов ред със задължения по безопасни и здравословни условия на труд* (според 96.3% от работодателите), както и наличие на *Заповед за определяне на длъжностно лице по безопасност и здраве при работа* (посочено от всички работодатели). В това отношение фирмите в сектора, независимо от големината си, изпълняват в максимална степен наредбите и изискванията по осигуряване на БЗР.

Не във всички фирми се извършва *оценка/преоценка на риска за безопасността и здравето*, поне през последните 3 години, както показват данните – 13.0% от работодателите съобщават, че не са правени такива оценки в посочения период, а 9.1 % от тях съобщават за липса на разработена *Програма за елиминиране или минимизиране на установените рискове*. Фирмите, в които липсват споменатите дейности, са преди всичко малки фирми. По отношение на оценката на риска, в 38.5% от малките фирми липсва оценка/преоценка на риска, докато такава оценка е правена във всички средни и големи фирми от сектора (Chi-Square – 0.000, Cramer's - 0.541). По отношение на наличие на Програма за елиминиране на риска, в 26.1% от малките фирми не е разработена подобна програма (Chi-Square – 0.001, Cramer's V= 0.443). Посочените стойности на коефициентите потвърждават наличието на значима връзка между големината на фирмата и наличието/липсата на съответния елемент по БЗР.

Друг щрих към анализа е оценката на работодателите за индикатора *„наличие на наети лица, които получават безплатна предпазна храна"*. 2/3 от работодателите съобщават за наличие на подобна мярка.

Това, което може да се изведе като извод по темата „работа и здраве" е, че в *икономическа дейност* „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" **има обективни фактори на работната среда, които в по-силна степен са рискови за здравето и безопасността в сравнение със средните стойности според Общия профил. В същото време фирмите се стремят да полагат усилия и в по-висока степен спрямо средните стойности въвеждат и изпълняват елементи по БЗР, които са насочени към предпазване от рисковите фактори на работното място.**

13. Удовлетвореност от условията на труд

Удовлетвореността от условията на труд е интегриран показател за възприемането на характеристиките на работната среда като фактор за психологически и здравословен комфорт по време на работа и същевременно за условие/пречка за ефективно изпълнение на трудовите задължения от страна на заетите.

Резултатите от изследването показват сравнително висока степен на удовлетвореност на работниците и служителите от условията на труд – запитани директно *„доколко като цяло сте удовлетворен/а от условията на работа в основната ви платена работа"* 67.5% от наетите отговарят положително (много удовлетворени или удовлетворени).

В следващата таблица показваме мненията в сравнителна перспектива – съпоставяне на данните за Общия профил и данните за сектора „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води":

Таблица 10

Разпределение на наетите лица
според удовлетвореността им от условията на труд (в %)

Степен на довлетвореност от условията на труд	Профил по БЗР на сектор Е	Профил по БЗР на национално ниво
Много удовлетворен	14.0	22,2
Удовлетворен	53.5	55,2
Не особено удовлетворен	32.5	16,2
Изобщо не съм удовлетворен	–	6,4
Общо:	100%	100 %

Източник: Изследването за Профил по БЗР на национално ниво и Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

Работещите в сектора са относително в по-малка степен „много удовлетворени" в сравнение с общото (средно) за страната ниво. В същото време те са в относително по-силна степен (два пъти по-висок дял) „не много удовлетворени" като цяло от условията на труд на основната им работа. Това е по-скоро очаквана ситуация като се имат предвид редица изложени дотук характеристики на работната среда и спецификата на работа в сектора, относно които оценките на работещите в сектора се отклоняват по-значително в негативна посока в сравнение с тези при Общия профил. Подобна логика произтича от факта, че проучването за целите на Профил по БЗР на национално ниво показа наличие на връзка и сравнително висока степен на зависимост от сектора на извършване на трудова дейност ***(Chi-Square= 0,000 и Cramer's V=0,608)*** на самооценката на наетите лица за степента на удовлетвореност от условията на труд.

Таблица 11

Разпределение на наетите лица по пол и
според удовлетвореността им от условията на труд (в %)

Степен на удовлетвореност от условията на труд	Мъже	Жени
Много удовлетворен	12.1	20,3
Удовлетворен	50.0	66,1
Не особено удовлетворен	37.9	13,6
Изобщо не съм удовлетворен	–	–
Общо:	100%	100 %

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на наетите лица*

Жените в по-голяма степен (близо три пъти по-голям дял според отговорите) не са особено удовлетворени от условията на труд, както и в по-малка степен като цяло са удовлетворени – 86.4 % от мъжете са удовлетворени (отговори-много и удовлетворен), при съответния дял за жените – 62.1%.

С нарастване на възрастта нараства и усещането за неудовлетвореност от условията на труд в работата от страна на наетите. Във възрастовите групи 46-50 г. и 51-55 г. около 15 % от попадащите във всяка една от тези групи оценяват, че са много удовлетворени, а останалите са удовлетворени (33.3% от групата на 46-50-годишните и 50% от 51-55-годишните)) и не особено удовлетворени (съответно 50.0% и 35.7%). 2/3 от попадащите в по-ниските възрастови групи работници (под 35 години) са като цяло удовлетворени от условията на труд, като най-висок е делът на удовлетворените 36-40 годишни работници – 75% от тях дават отговор „удовлетворен".

Важен е погледът върху елементите, които оформят мнението за удовлетвореност като цяло от условията на труд на работното място и на тежестта на всеки един от тях върху общата оценка за удовлетвореност от работата.

Според степента на значимост, която им придават заетите, условията за удовлетвореност от работата могат да бъдат разграничени в пет групи (критерият е делът на отговорилите с оценка „много важно" и „важно"):

Към първата група се отнасят: а) *„да се чувствам сигурен по време на работа"*, посочено от 66.4% от наетите като много важно условие и от останалите 33.6% - като важно условие б) *„работата ми да не увреждa моето здраве"*, посочено от 73.9% от работниците и служителите като много важно условие и от останалите 26.1% - като важно условие; в) „*да научавам нови неща по време на работа*", посочено от 35.6% от наетите като много важно условие и от 62.1% - като важно условие (за останалите 2.4% -това обстоятелство не е важно); г) „*работодателят да ми осигурява профилактични прегледи всяка година*", посочено от 59.3% от работниците и служителите като много важно условие и от 36.0% като важно условие.

Към втората група условия за удовлетвореност от работата работниците и служителите отнасят: а) *„да мога да раста в кариерата"*, посочено от *41.1%* от работниците и служителите като много важно условие и от 46.9% като важно условие, а за останалите 12.1% това условие нито е важно, нито неважно; *б) „да имам повече време за семейството, приятелите и за развлечения",* посочено от 33.9% от наетите като много важно условие и от 49.2% - като важно условие (за останалите 16.9% - няма особено значение).

Третата група условия, които работниците и служителите извеждат като предпоставка за постигане на удовлетвореност, включва: а) *„да мога да ползвам платената си отпуска по свое желание"*, посочено от 30.8% от работниците и служителите като много важно условие и от 47.8% като важно условие; б) *„да получавам добавки към заплатата за вреден труд",* посочено от 52.2 % от наетите като много важно условие и от 19.4 като важно условие, а за останалите близо 30% от анкетираните работници то е без значение за чувството за удовлетвореност от условията на труд.

Към четвъртата група условия, които наетите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" оценяват като предпоставка за постигане на удовлетвореност, попадат: а) *„да участвам при вземането на решения за моята работа"*, посочено от 69.8% от работниците и служителите, като отговорилите с „много важно" са 37.2% и с „важно" – 32.6%, а останалите 30.2% преценяват това обстоятелство нито за важно, нито за неважно; б) „*да бъда приятел с моите колеги*" е посочено от 62.0% от работниците и служителите, от които 37.9% с отговори „много важно" и 24.1% с отговори „важно".

Последното наблюдавано обстоятелство, условно поставено в пета група, от гледна точка на значимостта за удовлетвореност от условията на труд е „*да получавам повече пари, дори ако това е свързано с рискове за моето здраве или ограничаване на свободното ми време*". То е посочено като „много важно" от 14.2% от работниците и служителите, наети в сектора, както и като „важно" от 21.7% от заетите. По отношение на това обстоятелство има натрупани най-много отговори „не е важно" (21.3%), „никак не е важно" (7.1%), както „не мога да преценя" (16.6%).

По данните от изследването могат да бъдат направени изводи и за това доколко реалните условия на труд съответстват на обстоятелствата, които са важни за наетите от гледна точка на удовлетвореността им от условията на труд и за това каква е всъщност действителната удовлетвореност на работниците и служителите от условията на труд в тяхната работа.

Анализът на реалната удовлетвореност на работниците и служителите от условията на труд стъпва върху данните за стойностите на следната група индикатори:

- „*аз съм добре платен за работата, която върша",* посочено от 26.5% от работниците и служителите с отговори отговори „напълно съгласен" и „съгласен" (38.6 при Общия профил);
- „*моята работа предлага добри перспективи за развитие в кариерата*", посочено от 28.4% от работниците и служителите с отговори „напълно съгласен" и „съгласен" (при 37% при Общия профил);
- „*тук се чувствам на мястото си*", посочено от 42.7% с отговори „напълно съгласен" и „съгласен" (при 60,3% Общия профил);
- „*в работата си имам възможност да се уча и израствам"*, посочено от 31.2% от работниците и служителите с отговори „напълно съгласен" и „съгласен" при 48,9% Общия профил);
- „*имам много добри приятели в работата*", посочено от 78.0% от работниците и служителите с отговори „напълно съгласен" и „съгласен" (72,1% при Общия профил);
- „*в работата си имам възможност да се занимавам с това, в което съм най-добър*", посочено от почти всички (92.9%) от работниците и служителите чрез отговори „почти винаги" и „често" (69,3% при Общия профил);
- „*моята работа ми дава усещането за добре свършена работа*", посочено също от почти всички (95.3%) от работниците и служителите с отговори „почти винаги" и „често" (76,2% при Общия профил);
- „*имам усещането, че върша полезна работа*", посочено от 92.9% 77,6% от работниците и служителите чрез отговори „почти винаги" и „често" (77,6% при Общия профил).

Прави впечатление, че в сектора наетите в по-силна степен ценят възможностите, които им дава работната среда и са по-удовлетворени, ако имат усещане: за добре свършена работа, за вършенето на полезна работа, за възможност да се занимават с това, в което са най-добри, за това да имат приятели в работата си. В по-слаба степен е удовлетвореността на работниците и служителите от заплащането и от перспективите, които работата предлага за развитие в кариерата. За близо ¼ от работещите в сектора възможността да загубят работата си през следващите 6 месеца е напълно реална, доколкото те дават отговори „напълно съгласен“ и „съгласен“ относно подобна перспектива (25,8% при Общия профил).

Запитани как преценяват условията на труд през последните 12 месеца в предприятието, в което работят, 30.8% от работниците ги оценяват в положителна перспектива, т.е. те се подобряват; за 1/10 (9.9%) от отговорилите – те се влошават, а за повече от половината наети (54.5%) условията не се променят. **Тези оценки като цяло са по-критични за сектора в сравнение с оценките при Общия профил.**

Как всичко това кореспондира с **мнението на работодателите**?

Сред условията, гарантиращи удовлетвореност на заетите от работата, работодателите подобно на работниците и служителите извеждат на първо място: „да се чувстват сигурни по време на работа“ (посочено от 96,2% от работодателите, от които 73.1% отговори „много важно“ и 23.1% отговори „важно“) и „работата да не уврежда здравето им“ (посочено също от 96,2% от работодателите, от които 84.0% отговори „много важно“ и 12.3,6% отговори „важно“); „да могат да ползват платената си отпуска по свое желание“ (посочено от 92,6% от работодателите, от които 32.1% отговори „много важно“ и 60.5% отговори „важно“); *„да имат повече време за семейството, приятелите и за развлечения“,* посочено от 34.6% от работодателите като много важно условие и от 58.0% - като важно условие.

Най-много работодатели, обаче, оценяват важността работниците и служителите да имат възможност да получават добавки към заплатата за вреден труд - това мнение споделят 96.3% от анкетираните работодатели, като 34.6% дават оценка много важно, а 61.7% - важно. В същото време, както вече отбелязахме по-горе, това обстоятелство е посочено като „много важно” от 52.2% от работниците и служителите, наети в сектора, както и като „важно” от 19.4% от заетите или общо от 71.6 от анкетираните или разликата между оценката на работодателите и на наетите по скалата много важно-важно е близо 20 пункта. Това е най-съществено разминаване в мненията на работодатели и работещи и обяснението най-вероятно е в това, че работодателят е отговорен и от него най-вече зависи системата на заплащане във фирмата. За работещите заплащането, вкл. *добавките за вреден труд* са извън сферата на техните действия и решения и вероятно поради това те не фиксират своите оценки върху тази страна на работата. Тук отваряме една скоба, за да посочим, че според Браншов колективен трудов договор в “Водоснабдяване, канализация и пречистване на водите” (2012) е постигнат по-значителен ръст на **допълнителните трудови възнаграждения** (2012 спрямо 2010 г.), например договорено увеличение с 52 % за работа на разположение, и с 50 % за работа на разположение в дни на национални празници. Така в този бранш на практика има 20 % увеличение спрямо нормативната база на допълнителното възнаграждение за нощен труд; 150 % увеличение спрямо нормативната база на допълнителното възнаграждение за работа на разположение и 40

% увеличение спрямо нормативната база на допълнителното възнаграждение за работа на разположение в дни на национални празници.

Следващи по значимост условия за удовлетвореност от работата работодателите оценяват: *„да се научават нови неща по време на работа“* (посочено от 87.7% от работодателите, от които 23.5% отговори „много важно“ и 64.27% отговори „важно“); „*да имат приятелски отношения с колегите*“(посочено от 84.0% от работодателите, от които 17.3% отговори „много важно“ и 66.7% отговори „важно“); *„да могат да растат в кариерата“*, посочено от 18.5*%* от работодателите като много важно условие и от 61.7% - като важно условие (общо от 80.2%); *„да участват при вземането на решения за тяхната работа“*, посочено от 18.5% от работодателите като „много важно” и от 59.3% като „важно” (общо от 77.8%).

И на последното място работодателите, подобно на работниците и служителите, които също го поставят на последно място, извеждат условието: *„да получават повече пари, дори това да е свързано с рискове за здравето или ограничаване на свободното време“*. 14.8% от работодателите го оценяват като „много важно“ и 13.6% от тях - като „важно“, а за повече от 2/3 от работодателите то е извън тези оценки.

Уловените при анализа на данните съвпадения в мненията на работодатели и работници относно най-значимите и най-малко значимите условия и частичните съвпадения относно условията със средна степен на значимост маркират полето на възможно разбирателство между тях в аспекта на условията на труд.

Това сходство в мненията на работодатели и на работници и служители се превръща в предпоставка и за сходство в мненията им относно реалната удовлетвореност на заетите от условията на труд.

Таблица 12

Важност на обстоятелства, свързани с работата (оценка, в %)

Оценка на обстоятелства – много важно + важно	Работници	Работодатели
заетите имат усещането, че вършат полезна работа	92.9%	85.7
В работата си всеки се занимава с това, в което е най-добър	92.9%	83.1
заетите имат усещането за добре свършена работа	95.3%	84.0

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”, *самооценки на работодатели и наети лица*

Както е видно от таблицата, стойностите на оценките на работниците са по-високи в сравнение с тези на работодателите. При Общия профил е обратното - стойностите на оценките на работодателите са по-високи в сравнение с тези на работниците.

Що се отнася до това дали условията на труд във фирмата се подобряват или са се влошили през последната една година, мнението на работодателите от сектора логично е много по-позитивно от това на работниците и служителите, което като тенденция е валидно и на национално ниво (данни на Общ профил)

Таблица 13

Условия на труд – промяна (оценка, в %)

Условия на труд-промяна	Работници	Работодатели
Се подобряват	30.8	51.9
Се подобряват	9.9	4.9
Няма промяна	54.5	39.5
Не мога да преценя	4.7	3.7

Източник: Изследването за Профил по БЗР на икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", *самооценки на работодатели и наети лица*

По отношение на това каква е големината на фирмата (малка, средна или голяма) и съответно каква е оценката на работодателите за състоянието на условията на труд през последните 12 месеца, данните от изследването са следните:

- 40 % от работодателите от малките фирми (0-49 заети лица) оценяват промяната в условията на труд в положителна посока, т.е. има подобряване, а според 50 % - няма промяна.(останалата част от респондентите-работодатели не могат да преценят);
- 69.2% от работодателите от средните фирми (50-249 заети лица) оценяват, че има подобряване на условията на труд, за 10.3% от работодателите има влошаване, а за останалите 20.5% промяна няма;
- работодателите от големите фирми (над 250 заети лица) в най-голяма степен оценяват, че няма промяна по отношение на условията на труд – такова мнение изказват 75% от принадлежащите към тази категория работодатели, докато останалата част отбелязват, че условията на труд се подобряват.

Известно е, че малките фирми по редица показатели, свързани с ресурси и възможности за инвестиране за подобряване на средата, са в по-неизгодна позиция в сравнение с по-мощните структури.

14. Работа и извън трудов живот

Стремежът към постигане на баланс между професионалния и личния живот е измерение на усилията към по-високо качество на живота. Продължителността на работното време и неговата организация (режими на работа, намалено/удължено работно време, разпределение на работните часове през денонощието и седмицата, гъвкаво работно време и т.н.) са ключови фактори за постигане на удовлетворителен баланс между работа и извън трудов живот и съответно за удовлетвореност от работата и ограничаване на рисковете за здравето (стрес, умора, нервно-психическо напрежение). Според Европейското проучване на условията на труд (EWCS Eurofound

2010) 18% от работещите в страните от ЕС-27 не са удовлетворени от състоянието на баланса между техния професионален и личен живот. Докато мъжете най-често изпитват трудности, свързани с баланса между професионалния и личния им живот в средата на професионалната си кариера (между 30 и 49-годишна възраст), то равнището на неудовлетвореност сред жените е по-ниско, но е равномерно разпределено в течение на професионалната им кариера. Много повече жени, отколкото мъже, съобразяват професионалния си живот със задълженията в домакинството и семейството, например като работят на непълно работно време или редовни смени, като по този начин намаляват конфликта, произтичащ от задълженията им в две различни области.

Съотношението работа – извън трудов живот тук е изследвано чрез две групи индикатори. Първата група индикатори се отнася до съвместяването на работния график с извън трудовия живот и общата удовлетвореност от работното време като ключов фактор за баланса между труд и личен живот. В рамките на тази група са изследвани индикаторите: „*удобство на работното време за семейните и други ангажименти извън работата“, „честота на контакти с работодателя извън работното време по служебни въпроси“*.

Втората група индикатори касае различните дейности, с които хората се ангажират през свободното си от труд време като: „*доброволна и благотворителна дейност*“; *политическа и профсъюзна дейност“; „грижи за или обучение на децата“; „готвене и домакинска работа“; „грижи за възрастни и немощни роднини“; „посещение на обучение или образователен курс“; „спортуване, културни и развлекателни дейности в свободното време извън дома“*, прекомерното ангажиране с които може да се превърне в сериозен рисков фактор за работещите, водещ до понижаване ефективността им на работното място и създаващ заплаха за здравето и безопасността им.

Попитани, доколко работното време е удобно за семейните и други ангажименти извън работата, 61.9 % от работниците в сектора го оценяват като удобно, а други 9.5 % като много удобно. Сравняването с данните от общия профил показва, че два пъти по-малко лица, работещи в сектора, дават оценката много удобно – на национално ниво този дял е 22.1, докато делът на далите оценка „удобно” е аналогичен с този на равнище сектор. Повече от ¼ от работещите в сектора оценяват работното си време като не много удобно (26.2 %), а други 2.4 % като изобщо неудобно в контекста на възможността за извършване на други ангажименти извън работа и най-общо в контекста на баланса работа-свободно време. Тези две групи на национално ниво имат с 10 пункта по-нисък дял – 18.1 %.

Оценките на работодателите са съпоставими (сходни) с оценките на работниците относно въпроса дали работното време е удобно за семейните и други ангажименти на наетите лица. Според 66.7 % от работодателите в сектора работното време е удобно (75.7% при Общия профил). Въпросът е, че останалата 1/3 от работодателите не могат да дадат категоричен отговор, изтъквайки като отговори „не сме мислили за това” (12.3%) и „не мога да преценя” (21.0%). Възможна интерпретация е тази, че периметърът на отговорност, задължения и компетентности на работодателите е затворен в рамките на работата и работното време и всичко останало извън тези рамки, излиза извън ангажираността и приоритета на работодателите.

Балансът работа – свободно време също се натоварва и от случаи на „намеса" в извън работното време чрез телефонни обаждания или електронна кореспонденция от страна на работодателя. Подобна практика е позната на близо ¾ (73.8 %) от работниците в сектора (при 60 % на национално ниво) с различна честота – за 50 % (41,2% на национално ниво) това се случва рядко, докато за 9.5 % (10,2% на национално ниво) по няколко пъти месечно, а за 14.3 % (8.7 % на национално ниво) това е ежеседмично, като включително за 4.8% от отговорилите за сектора (2.2 % на национално ниво) това е всекидневна практика.

Въз основа на субективната оценка на близо 72% от работниците, че работното време е много удобно и удобно за семейните и другите ангажименти извън работа, както и оценката на 2/3 от работодателите, че работното време е удобно, изводът е, че има какво да се желае по отношение на организация на работното време и режимите на работа.

Оценките за ангажиментите извън работата по косвен начин очертават зоните на напрежения в баланса работно време – извън трудов живот и рисковете за здравето.

- Наетите лица отделят най-много от свободното си от работа време за *грижите за или обучението на децата* – на този тип дейности посвещават повече от час всеки ден 36,0% от работниците и служителите; по-малко от час всеки ден – 19.0% от тях; веднъж или два пъти седмично – 9,5%; веднъж или два пъти месечно – 14.2%; един-два пъти годишно – 4.7%, а никога – 16.6% от наетите.
- Дейностите *готвене* и *домакинска работа* са на второ място в скалата от ангажименти в свободното от работа време - 17.4% от работниците и служителите отделят за тези грижи повече от час на ден; 28.1% - по-малко от час на ден; 12.4% - веднъж или два пъти седмично. По-рядко тези дейности са ангажименти за 12.4% от заетите веднъж или два пъти месечно и за още толкова лица – веднъж или два пъти годишно, а други 17.4% лица не се ангажират изобщо с подобни във времето извън работа.
- Третото място в скалата от ангажименти в извън работното време се заема от *грижи за възрастни/немощни роднини*. На тях отделят повече или по-малко от час всеки ден 7.5% от наетите в сектора лица; веднъж или два пъти седмично – 26.1% и приблизително толкова лица (23.7%) – веднъж или два пъти месечно. По-рядко (един-два пъти годишно) – 11.9%. Никога не извършват такива дейности 30.8% от анкетираните наети лица.
- Сравнително по-малко от свободното си време наетите отделят за *спортуване, културни и развлекателни дейности*. Никога не извършват подобни дейности 1/3 от отговорили; сравнително по-рядко спортуват или имат културни и развлекателни активности 42.7% от наетите – за 30.8% това важи веднъж или два пъти месечно, а за 11.9% - веднъж или два пъти годишно. Най-малък е делът на често ангажираните със спортни и културни активности лица – 5.1% от наетите имат подобни активности веднъж на ден за по-малко от час, а за други 19.0% това важи веднъж или два пъти седмично.
- *Посещение на обучение или образователен курс* никога не извършват 40.3% от наетите в извън работното си време. Тези, които са ангажирани с подобни активности, най-често ги извършват веднъж или два пъти годишно (26.1%); веднъж или два пъти месечно (16.6") или веднъж или два пъти седмично (11.9).

Всеки ден отделят по малко време за обучителни и образователни активности 5.2% от наетите лица.

- Подобно на данните при Общия профил, най-слабо в структурата на активностите в извън работното време на наетите лица в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", са застъпени дейностите *доброволна и благотворителна дейност* и *политическа/профсъюзна дейност.* Никога не се занимават с политическата и профсъюзна дейност 71.6% от наетите, а с доброволна и благотворителна дейност – близо половината от наетите (48.8%). Преобладаващата част от тези, които се ангажират с такива дейности, го правят веднъж или два пъти годишно.

Като цяло тези изводи се отнасят и за работодателите. И при тях ранжирането на дейностите и ангажиментите през свободното от работа време запазва същия порядък както при работниците и служителите с незначителни разлики по отношение честотата на извършване на дейностите. Най-много от свободното си време работодателите подобно на работниците и служителите отделят за *грижи за или обучението на децата* (37.0% са ангажирани поне по един час дневно, а 18.5% - всекидневно по-малко от един час). За *грижи за възрастни/немощни роднини* – 32.1% от работодателите всекидневно отделят време, а за *готвене и домакинска работа* – това се отнася за 28.4% от тях. Половината от работодателите (50.6%) спортуват веднъж или два пъти седмично, а 4.9% от тях – всеки ден по-малко от час.

Отговор „никога" работодателите дават относително по-рядко в сравнение с наетите лица във връзка с извършването в извън работно време на останалите дейности, които са наблюдавани при изследването – *обучителни и образователни дейности, политическа/профсъюзна дейност или благотворителна или доброволческа ангажираност*.

Свободното време на работодателите и на наетите лица в икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" подобно на изводите за Общия профил, показва хомогенна структура – респондентите и от двете съвкупности в най-голяма степен са ангажирани с *грижи за и по обучението на децата*, с *домакински задължения и готвене*, както и с *грижите за възрастни хора*. Относително по-голяма част от свободното си време работодателите отделят за грижите за възрастни роднини в сравнение с наетите. По тази линия евентуално биха могли да се търсят рискове за нарушаване на баланса трудов – извън трудов живот, които могат да се превърнат в предпоставки за застрашаване безопасността и здравето при работа. Що се отнася до ангажиментите свързани с *обучение, доброволна и благотворителна дейност и политическа и профсъюзна дейност*, те представляват в процентно отношение незначителна част от свободното от трудови задължения време на работниците и служителите, както и на работодателите, поради което е малко вероятно да се превърнат в източник за нарушаване на баланса труд – извън трудови ангажименти.

Заключение

Анализът на условията на труд в икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" е направен върху данните от проведеното самостоятелно изследване за целите на Профил по БЗР на икономическа дейност

„Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” сред 81 работодатели и 258 работници и служители. В анализа се съпоставят получените стойности за показателите на условията на труд в сектора и получените стойности за показателите на условията на труд според Профил по БЗР на национално ниво, които са отправни, референтни точки, за да се открои спецификата и конкретните ситуации по отношение на условията на труд и характеристиките на системите по БЗР в предприятията от сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води”. Възприетият подход се прави с цел да улесни оптимизирането на нормативната уредба, политиките и действията в областта на БЗР по отношение на сектора, както и с оглед подобряване на капацитета и повишаване на ефективността на системата на БЗР на секторно равнище.

Някои основни изводи на анализа:

По отношение на големината на предприятията в сектора преобладават МСП (85.1%), като най-голям е делът на предприятията със зает персонал между 50 и 249 лица. Малките предприятия като правило показват по-ниски стойности на показателите, свързани с въвеждане и осигуряване на елементи в работната среда по линия на цялостната система на БЗР (например, по отношение на осведомеността за рисковете за здравето и съществуващите системи за сигурност и безопасност във фирмите, разработени политика по безопасни и здравословни условия на труд и др.) В това отношение те изостават от болшинството от фирмите в сектора

- Преобладаващата част от предприятията в сектора са със държавно участие по отношение на собствеността – това се отнася за 62.5% от фирмите в сектора.
- **Работодателите** са с висока степен на образование – 91.4 на сто от тях са с висше образование. Преобладават мъжете работодатели – 82.7%. В сравнение с по-балансираното полово съотношение при проучването на национално ниво (общ профил) - 51.4 към 48.6 в полза на мъжете, налице е изявена доминация на мъжете сред работещите в сектора. В сектора предприятията се ръководят от опитни лица с дълъг трудов стаж и попадащи в по-високите и най-високите трудово активни възрастови групи.
- Образователната структура на **наетите** в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” показва , че 2/3 от анкетираните работници от сектора са със средно образование и около 20 % са с висше и полувисше образование. В образователната структура на работниците при общия профил почти поравно е делът на наетите със средно образование – 46.2 %, и този на наетите с висше и полувисше образование – 48.2 %.
- Възрастовата структура на наетите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води” е доминирана от хора във възрастовия диапазон „46-55 години” – тук попадат 60.5 % от работниците в сектора, докато на национално ниво делът на работниците в този възрастов диапазон е 24.2 на сто.
- Мобилност и текучество - групата на най-опитните работници със стаж повече от 20 години на настоящата месторабота е най-малка – 4.7 %, което е с близо 7 пункта по-малък дял в сравнение с общия профил по БЗР по този показател

(12.0). Това насочва към проблеми на фирмите от сектора, свързани с възможността за задържане на работната сила и като цяло с осигуряване на сектора с качествена, опитна работна сила. В подкрепа на тази теза е мнението на 75.3 % от работодателите, за които набирането на качествен персонал е свързано с проблеми и трудности.

- По отношение на доходите в сектора – според данните натрупванията са в по-ниските подоходни интервали, което предполага, че заплащането в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" е под средното национално ниво.
- Работното време на по-голямата част от лицата на основна платена работа в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" работното време излиза извън стандарта на нормалната продължителност от 40 часа и 5 работни дни седмично. Работниците, наети в сектора относително по-често работят на удължено работно време - 50 и повече от 50 часа седмично, както и по-често работят 6 дни в седмицата. Това са сигнали за реално съществуващо удължаване на работното време и като часове, и като работни дни за не-по-малко от ¼ от работещите в сектора.
- Наблюдаваните отклонения от стандартната продължителност на работното време в посока на удължаване на работното време вероятно имат обяснения в контекста на спецификата на дейността в сектора и зависят от конкретната организация на работата и наличните ресурси на предприятието. От друга страна, „тежестта" на удълженото работно време повдига въпроси във връзка с политиките по БЗР в няколко насоки: компенсации и обезщетения; допълнително стимулиране; мерки и насоки за намаляване на напрежението в баланса между работа и свободно време.
- В ситуации на нестандартно работно време попада не малка част от работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", което е сигнал за рискове, свързани с несигурност и нестабилност на работното време. Това е важно да се има предвид при положение, че 98% от анкетираните работници са заети на пълен работен ден, което от своя страна насочва към извода, че работата в нестандартни времеви интервали и през почивните дни се превръща в естествен, „подразбиращ" се момент от работната ситуация за немалък брой хора. Тази ситуация „приляга" в по-голяма степен на работещите в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води", предвид факта, че 27.9 % от тях обикновено са ангажирани с работа по време на почивките и това е с 10 пункта по-висок дял в сравнение с регистрирания съответен дял на национално ниво (17.6 %). От друга страна, естеството на работата в сектора като цяло е свързано с по-висока мобилност и движение в рамките на работния ден.
- **Най-значими физически рискове** от гл. т. на наетите лица се очертават *вибрациите* от ръчни инструменти, машини и др.; – 21.7 % от наетите лица са изложени през цялото време или почти през цялото време на въздействието този фактор. Съответният дял от Общия профил е повече от два пъти по-нисък - 9,9%. Общо 45.4 % от наетите в сектора лица изпитват въздействието на този физически риск поне през една четврт от работното си време. Още значими от гл.т. на риска за здравето и безопасността физически фактори са *„силен шум"* ;

„боравене или пряк контакт с материали, които могат да причинят зарази"; „химически вещества". Други фактори - „високите температури" и „ниските температури" се очертават като едни от физическите рискове, които засягат най-много наети (съответно 45.3 % и 54.8%) поне през една четвърт от работното време.

- Най-рискови от гл.т. на ЗБР са следните **ергономични фактори**: *„болезнени или изморителни функции"* (това се отнася за 21% от наетите лица в сектора през цялото или почти цялото време и този дял е близо три пъти по-висок спрямо референтните стойности от Общия профил); *„повдигане или придвижване на хора"* извършват 2.3 от наетите лица през цялото работно време; *„носене/придвижване на тежки товари"; „стоене прав или въртене"; „повтарящи се движения с ръцете"*.
- В сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" още по-значителна част от работещите (в сравнение с референтните стойности при Общия профил) са изложени на риск за здраве или безопасност – това засяга близо 2/5 от заетите (39.5 %) и съответно по-голяма част от работещите в сектора смятат, че работата им оказва влияние върху тяхното здраве – това мнение споделят 46.5 % от заетите в сектора. Очевидно рисковете по БЗР в сектор „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" са по-значими и предполагат в по-висока степен както средства и действия за защита, така и цялостна и ефективна система на БЗР.
- По отношение на „работа и здраве" важен извод е, че в *икономическа дейност* „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" има обективни фактори на работната среда, които в по-силна степен са рискови за здравето и безопасността в сравнение с референтните стойности според Общия профил. В същото време фирмите от сектора се стремят да полагат усилия и в по-висока степен (спрямо референтното ниво) въвеждат и изпълняват елементи по БЗР, които са насочени към предпазване от рисковите фактори на работното място.
- Наетите в сектора по-силна степен ценят възможностите, които им дава работната среда и са по-удовлетворени, ако имат усещане: за добре свършена работа, за вършенето на полезна работа, за възможност да се занимават с това, в което са най-добри, за това да имат приятели в работата си.

VIII. ТРУДОВ ТРАВМАТИЗЪМ

Статистическата система „Трудови злополуки", като част от информационната система на ДОО, осигурява информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки, както и класификации, отнасящи се до характеристиките, включени в Декларацията за трудова злополука и в другите документи за разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки. Окончателната статистическата информация за трудовите злополуки (ТЗ) през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г.) показва следните данни[99] за икономическата дейност **„Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" (СОПОВ)** с Код по КИД 2008 – 37. Икономическата дейност е в обхвата на сектор „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване" с Код по КИД 2008 – Е.

1. Брой и показатели на трудовите злополуки – ниво раздел

1.1. Трудови злополуки: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	ТЗ за ик. дейност СОПОВ		ТЗ за сектор Е		ТЗ за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	4	3	116	110	4096	3523
2007	1	1	92	80	3811	3337
2008	0	0	86	77	3843	3234
2009	3	3	90	79	3125	2605
2010	0	0	81	70	3086	2457

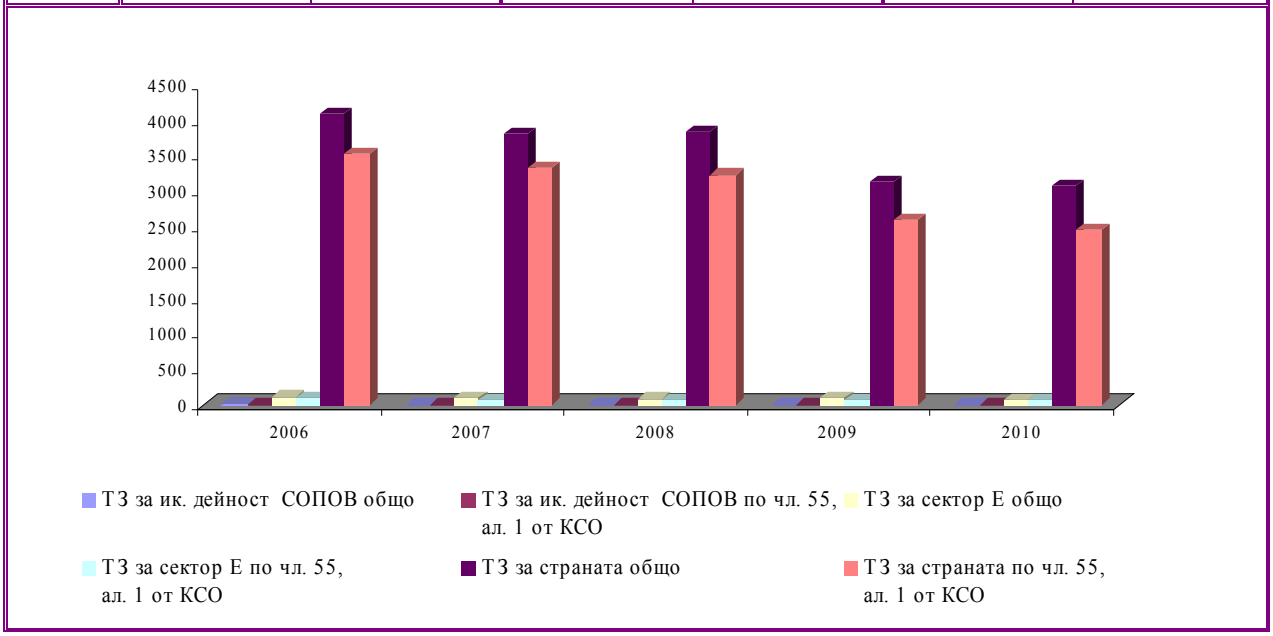

[99] Обобщени данни за всички икономически дейности по НКИД - 2003 (2006 г. – 2007 г.) и КИД - 2008 (2008 – 2010 г.)

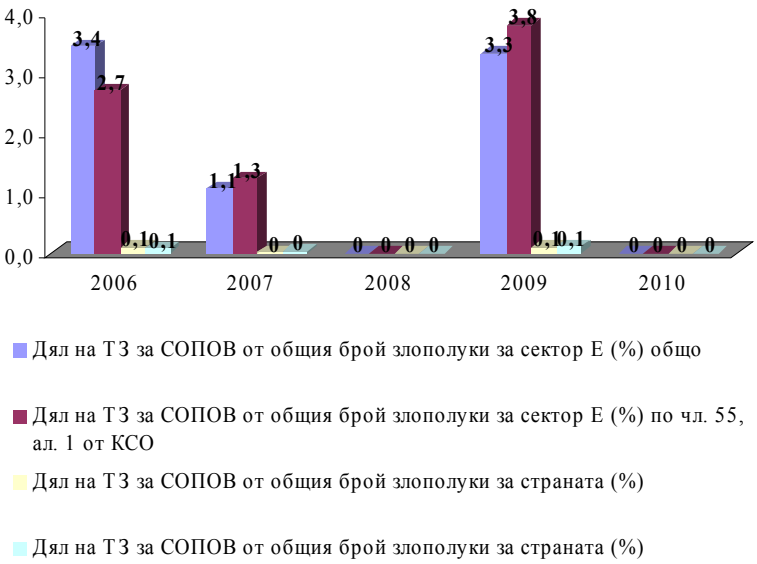

1.2. Трудови злополуки, предизвикали смърт: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

За изследвания период не са регистрирани ТЗ, предизвикали смърт.

1.3. Трудови злополуки, предизвикали инвалидност: общ брой и злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО

За изследвания период не са регистрирани ТЗ, предизвикали инвалидност.

1.4. Загубени календарни дни от трудови злополуки: общ брой и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Загубени календарни дни от ТЗ					
	ТЗ за ик. дейност СОПОВ		ТЗ за сектор Е		ТЗ за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	110	60	6517	6314	261326	218045
2007	47	47	4405	3864	238869	208996
2008	0	0	5788	5342	298290	243762
2009	330	330	7793	6907	254964	208371
2010	0	0	7036	5628	252792	194026

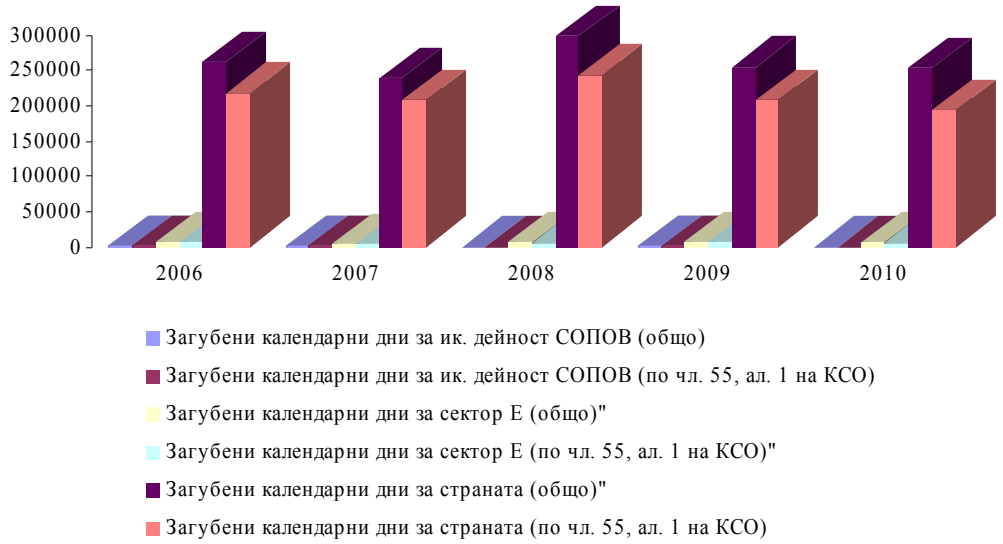

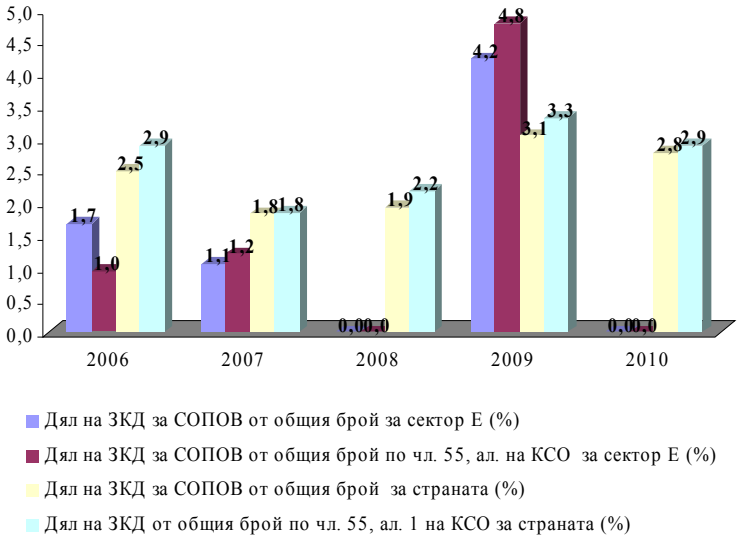

1.5. Коефициент на честота: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на честота (Кч)					
	ТЗ за ик. дейност СОПОВ		ТЗ за сектор Е		ТЗ за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	5,76	4,32	3,44	3,26	1,74	1,49
2007	1,47	1,47	2,68	2,33	1,51	1,32
2008	0	0	2,33	2,09	1,36	1,14
2009	3,57	3,57	2,44	2,14	1,16	0,97
2010	0	0	2,20	1,90	1,21	0,96

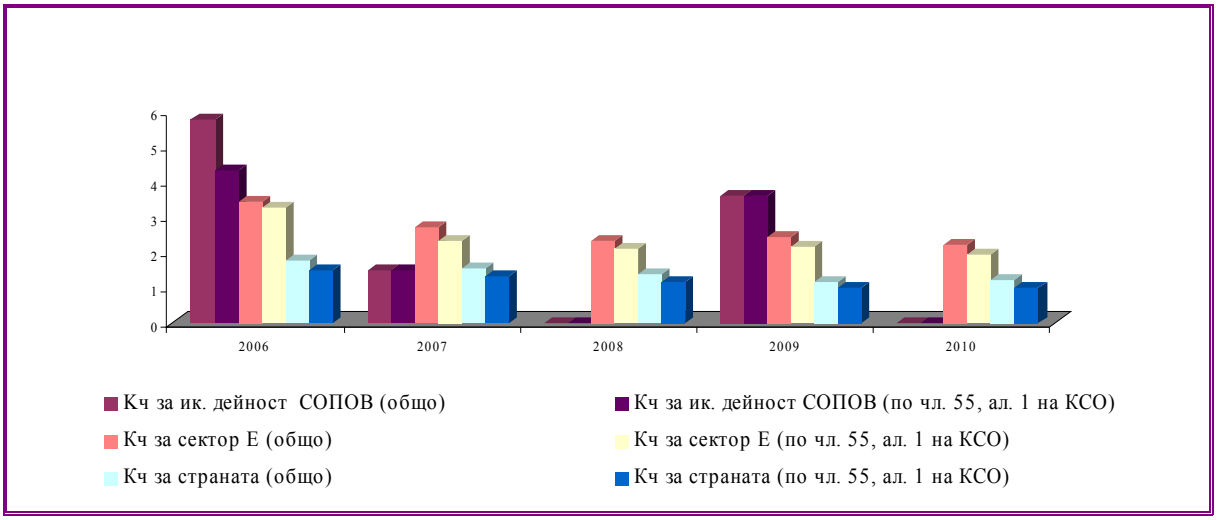

1.6. Коефициент на тежест: общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО

Година	Коефициент на тежест (Кт)					
	ТЗ за ик. дейност СОПОВ		ТЗ за сектор Е		ТЗ за страната	
	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
2006	0,158	0,086	0,187	1,79	0,111	0,092
2007	0,069	0,069	0,113	1,40	0,095	0,083
2008	0	0	0,157	0,145	0,106	0,086
2009	0,393	0,393	0,212	0,187	0,095	0,077
2010	0	0	0,191	0,153	0,099	0,076

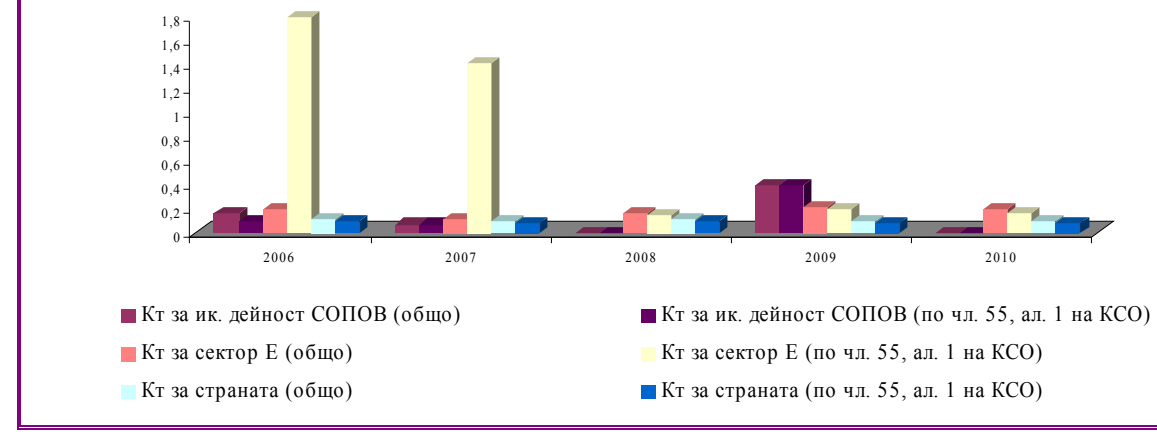

2. Разпределение на трудовите злополуки по класификации на статистическата система „Трудови злополуки” (ССТЗ) на НОИ

Правилното класифициране на злополуките изисква събирането и класифицирането на четири вида основна информация: информация за осигурителя[100] (предприятието-работодател), условията на труд и пострадалия; информация за трудовата злополука; информация за вида и сериозността на увреждaнията и последиците от злополуката; информация за предприетите мерки. ССТЗ събира тази информация в следните групи.

- Информация за идентифициране на мястото и условия на работа при настъпване на злополуката (данни за осигурителя и конкретните условия на трудовата злополука) и информация за пострадалия. В тази група се включват данни за:
  - осигурителя: име, основна икономическа дейност, адрес и телекомуникации за връзка със седалището на осигурителя, големина на предприятието;
  - условията на труд в предприятието: място на злополуката и работен процес;
  - пострадалото лице: име, професия, пол, работно място на пострадалия, вид на работата при настъпване на злополуката, време на настъпване на злополуката.
- Информация за трудовата злополука – обстоятелствата за нейното настъпване и начина на увреждане при нея. Трудовата злополука се дефинира чрез разделяне на събитието на три последователни етапа: специфичното физическо действие в момента на злополуката, отклонението от нормалните действия или условия по време на злополуката и начинът на увреждане при злополуката. За точното и изчерпателно характеризиране на злополуката се определят и материалните фактори, свързани с всеки от трите етапа на злополуката.
- Информация за вида и сериозността на увреждането и последиците от злополуката: тази информация се отнася до полученото увреждане в резултат на трудовата злополука, увредена част на тялото и последиците от трудовата злополука (брой изгубени дни или степен на загубена работоспособност).
- Информация за предприетите мерки.

2.1. Класификация „Големина на предприятието (осигурител)”

Данните за осигурителя в Декларацията за трудова злополука са: пълно наименование, Единен идентификационен код (ЕИК по БУЛСТАТ)[101], адрес – пощенски, електронни връзки (телефон, факс, електронна поща), данни за броя на работниците и служителите,

[100] Работодателят в качеството си на осигурител е предприятието, в което е настъпила трудовата злополука. В тази връзка навсякъде в текста, където става въпрос за осигурител, се разбира работодателя, т.е. предприятието, в което е нает на работа пострадалия при трудовата злополука.

[101] Извършването на дейност от стопанските единици в Република България се регистрира съгласно търговското и гражданско законодателство в съда. След това единицата се регистрира в административния бизнес регистър на Република България – Регистър БУЛСТАТ, където получава Единен идентификационен код (ЕИК), който е 9-значен. Този код е валиден за всички административни регистри в страната. Съгласно законодателството, ако правната единица (юридическо лице или неюридическо лице) има клонове (поделения), те също се регистрират в Регистър БУЛСТАТ и получават свой ЕИК, който е 13-значен (първите 9 знака са ЕИК на единицата-майка). Регистър БУЛСТАТ се използва от НОИ като регистър на осигурителите. Така правните единици и техните поделения са регистрирани административно в Регистър Булстат и имат уникален ЕИК.

от тях жени. Тези данни идентифицират осигурителя еднозначно, а също създават възможност за получаване на информация за икономическата дейност на предприятието, в което работи пострадалия при трудовата злополука.

Основната икономическата дейност на осигурителя се определя чрез Класификацията на икономическите дейности. Съгласно методологията за приложение на тази класификация, основната икономическа дейност на предприятието се класифицира към една единствена икономическа дейност (на равнище клас – най-детайлното равнище в класификацията, означено с 4-значен код) на базата на най-голямия дял на продажбите в общия обем на продажбите на предприятието. Адреса на осигурителя, вписан в декларацията като точен пощенски адрес, се класифицира в системата по Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ). Броя на работниците и служителите е характеристика, необходима за ранжиране на предприятията по големина. Прилага се класификация, утвърдена като европейски стандарт и използвана и в статистическата практика на Република България. В декларацията за трудова злополука се попълва списъчния брой на персонала в предприятието работодател в началото на месеца, в който е станала злополуката[102].

Класификацията „Големина на предприятието", според броя на заетите /осигурените лица, се поддържа в числов формат, брой на знаците - 2 цифри и код, както следва:

Код	Наименование на позицията за България (групи по МОТ)	Код	Наименование на позицията (групи по ЕСТЗ[103])
00	0	0	0 (самостоятелно зает, без наети лица)
01 02	1 – 4 5 – 9	1	1 – 9
03 04	10 – 19 20 - 49	2	10 - 49
05 06 07 08	50 – 99 100 – 149 150 – 199 200 - 249	3	50 - 249
09	250 - 499	4	250 - 499
10 11	500 – 999 1000 и повече заети лица	5	500 и повече заети лица
99	няма данни	9	няма данни

[102] При анализа на големината на предприятията-работодатели, в които са настъпили трудови злополуки, се отчита средния списъчен брой на наетите за отчетния период на анализа. Съгласно европейските изискванията за статистически изследвания, при определянето на големината на предприятието средния списъчен брой се изчислява в еквивалент на заети на пълен работен ден.

[103] Европейска система за трудовите злополуки

Разпределение на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО
по големина на предприятието (според броя на осигурените лица)

Трудови злополуки за страната (брой)					Големина на предприятието по ССТЗ	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
102	159	126	131	131	0 - 9	00, 01, 02	0	0	0	1	0
467	469	531	436	412	10 - 49	03, 04	1	0	0	1	0
1004	947	971	785	657	50 - 249	05, 06, 07, 08	2	0	0	1	0
1950	1762	1606	1253	1257	над 249	09, 10, 11	1	1	0	0	0

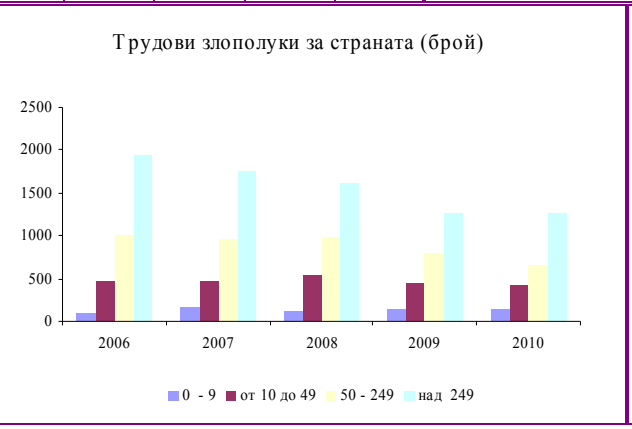

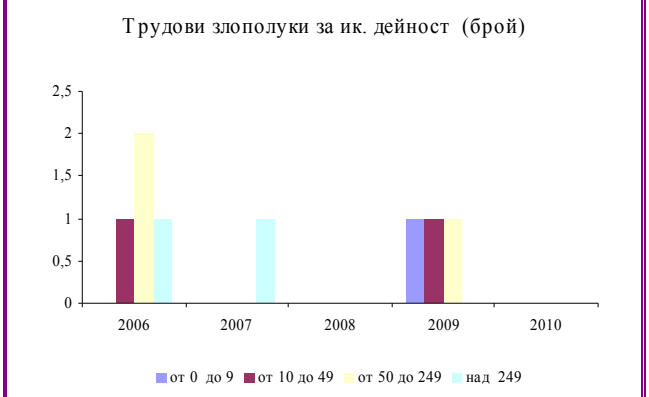

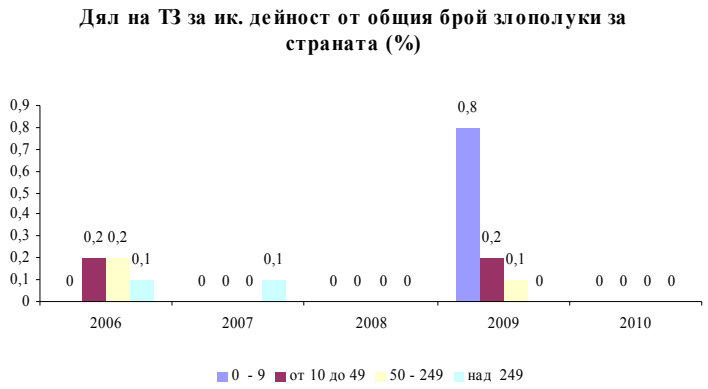

2.2. Класификация „Статус в заетостта”

Статусът в заетостта на пострадалия се определя според класификацията на статуса в заетостта, даваща възможност да се отчетат както изискванията на Кодекса за социално осигуряване, така и връзка с международно приетата класификация.

Класификацията „Статус в заетостта” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 3 цифри и код, както следва:

Код	Наименование на позицията
000	Статус в заетостта неизвестен
100	Самостоятелно заето лице (самонаето)
300	Наето лице, за неопределено време/определен срок и при пълно/непълно работно време, не точно определени
301	Наето лице, за неопределено време/определен срок, не точно определени - при пълно работно време
302	Наето лице, за неопределено време/определен срок, не точно определени - при непълно работно време
310	Наето лице, за неопределено време - при пълно/непълно работно време, не точно определени
311	Наето лице, за неопределено време - при пълно работно време
312	Наето лице, за неопределено време - при непълно работно време
320	Наето лице, за определен срок - при пълно/непълно работно време, не точно определени
321	Наето лице, за определен срок - при пълно работно време
322	Наето лице, за определен срок - при непълно работно време
400	Неплатен семеен работник
500	Обучаващ се в професия, занаят /стажант
900	Друг статус в заетостта

Трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по статус в заетостта

Трудови злополуки за страната (брой)					Статус в заетостта	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	1	0	Статус в заетостта неизвестен	000					
0	1	3	0	0	Наето лице, за неопределено време/ определен срок , не точно определени- при пълно работно време	301					
0	0	2	1	0	Наето лице, за неопределено време/ определен срок, не точно определени- при непълно работно време	302					
3366	3108	2710	2233	2077	Наето лице, за неопределено време- при пълно работно време	311	1	1	0	3	0
50	63	40	53	55	Наето лице, за неопределено време- при непълно работно време	312	1				
625	613	457	303	299	Наето лице, за определен срок- при пълно работно време	321	2				
55	26	22	14	26	Наето лице, за определен срок- при непълно работно време	322					

Трудови злополуки за ик. дейност

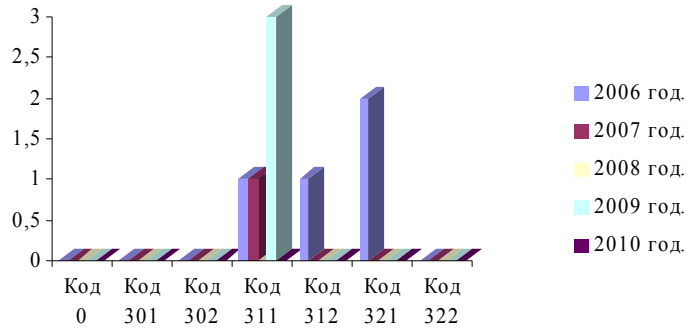

Трудови злополуки за страната

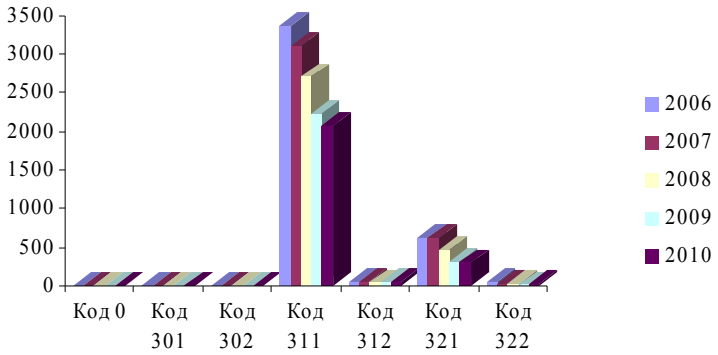

Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)

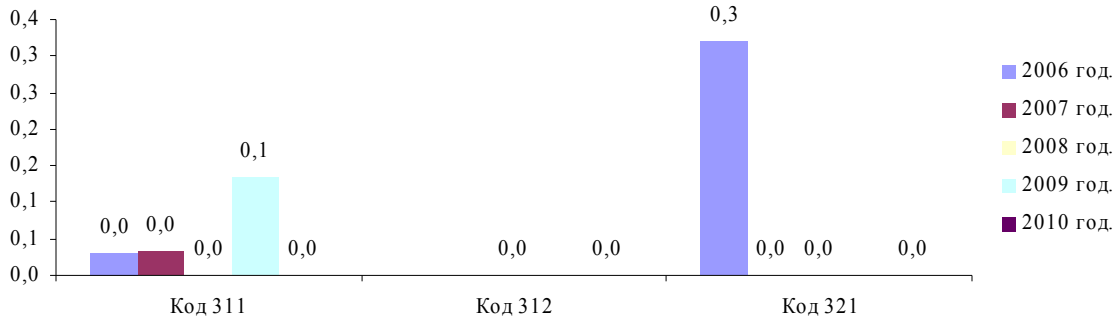

2.3. Класификация „Общ трудов стаж” / „Стаж по професията”

Професията на пострадалото лице се определя въз основа на работата, за която лицето е нает и която се изпълнява от него при работодателя в момента на настъпване на трудовата злополука. Професията, съответстваща на заеманата длъжност може и да не съвпада с най-високата квалификация на лицето. Класифицирането на пострадалото лице по професия се осъществява според Националната класификация на професиите. За нейното използване е необходимо да се подчертае, че е задължително определянето на професията на пострадалото лице на равнище „Единична група професии” (с четиризначен код).

Продължителността на работа в предприятието и общия стаж на пострадалия се обработват чрез използването на класификациите: „Общ трудов стаж”/„Стаж по професията” и “Продължителност на работа в предприятието”. Те се поддържат в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: **1 -** до 1 год.; **2 -** над 1 - до 3 год.; **3** - над 3 - до 5 год.; **4** - над 5 - до 10 год.; **5** - над 10 - до 20 год.; **6** - над 20 - до 30 год.; **7** - над 30 -до 40 год.; **8** - над 40 год.; **9** - няма данни.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по общ трудов стаж

Трудови злополуки за страната (брой)					Общ трудов стаж	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
321	304	278	209	164	до 1 година	1	1				
257	301	258	197	200	над 1 до 3 години	2					
227	216	188	177	158	над 3 до 5 години	3		1			
394	358	364	328	306	над 5 до 10 години	4	1				
922	799	686	526	517	над 10 до 20 години	5					
1193	1058	828	671	600	над 20 до 30 години	6	2			3	
738	716	578	441	463	над 30 до 40 години	7					
44	59	54	56	49	над 40 години	8					
0	0	0	0	0	няма данни	9					

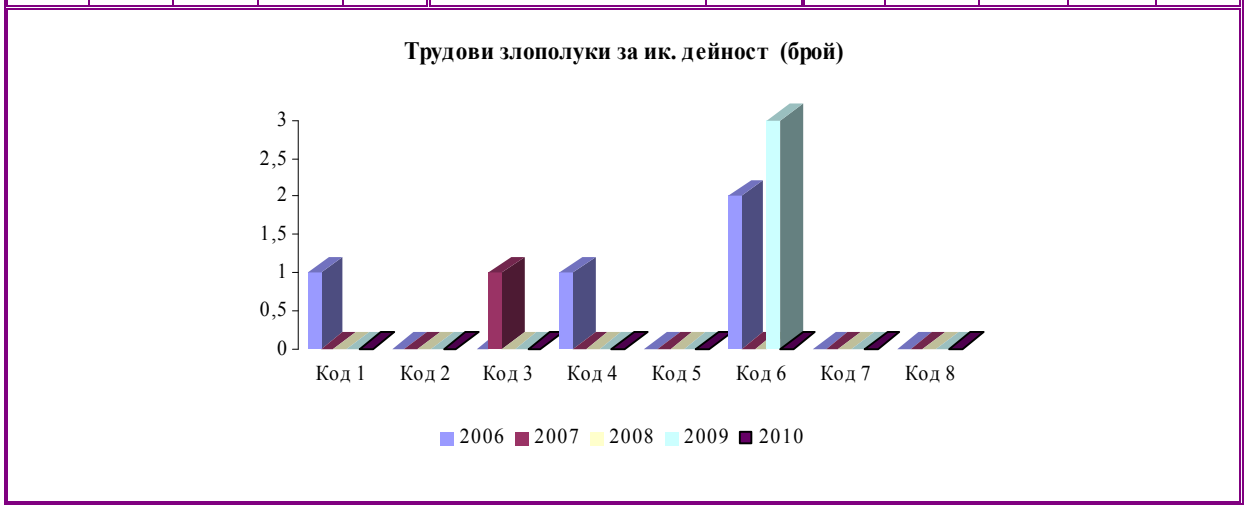

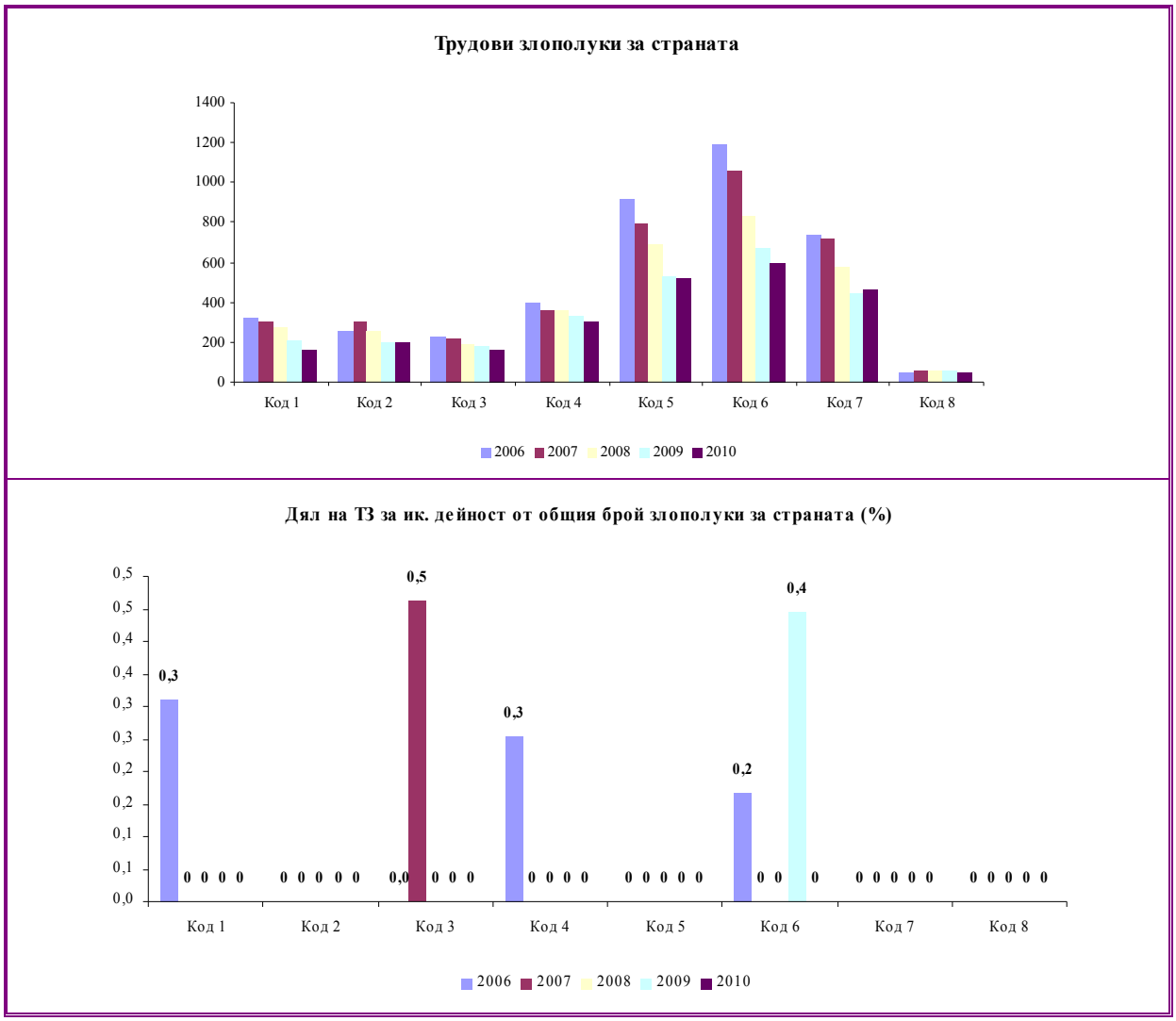

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по стаж по професията

Трудови злополуки за страната (брой)					Стаж по професията	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
1153	1163	923	719	596	до 1 год.	1	3			1	
621	676	591	530	480	над 1 до 3 год.	2	1	1		1	
387	300	311	285	272	над 3 до 5 год.	3					
574	463	432	351	358	над 5 до 10 год.	4					
764	632	525	374	406	над 10 до 20 год.	5					
400	395	295	219	222	над 20 до 30 год.	6				1	
182	171	145	112	120	над 30 до 40 год.	7					
15	11	12	15	3	над 40 год.	8					
0	0	0	0	0	няма данни	9					

Трудови злополуки за ик. дейност (брой)

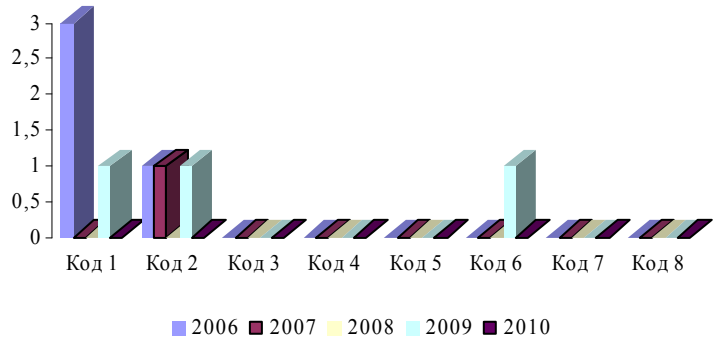

Трудови злополуки за страната

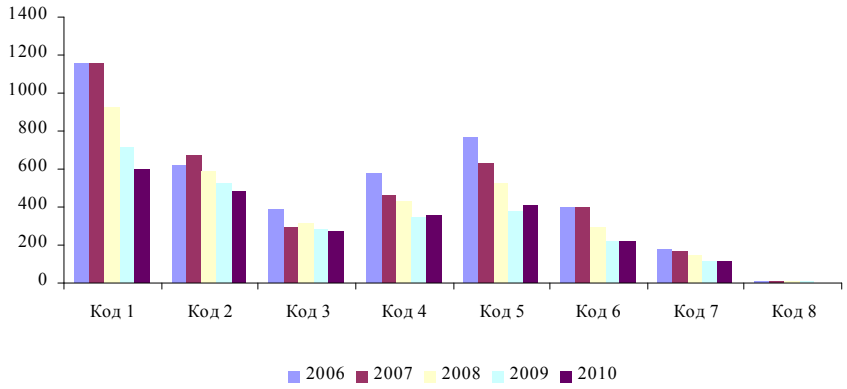

Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)

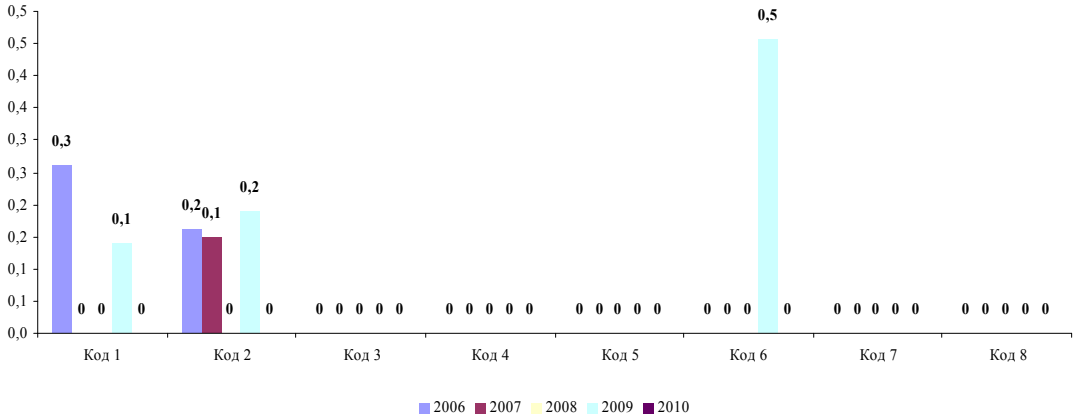

2.4. Класификация „Правоспособност”

Важна информация за анализ на причините за настъпване на трудова злополука и за вземането на превантивни мерки се вписва и определя чрез класификциите “Правоспособност” на пострадалия, “Вид на злополуката по КЗОО” и “Набелязани мерки”.

Класификацията “Правоспособност” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: **1** – правоспособен; **2** –неправоспособен; **3** - не се изисква; **9** - няма данни.

Трудови злополуки за страната (брой)					Правоспособност	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
2895	2618	2362	1856	1746	Правоспособен	2			3	
34	35	24	24	11	Неправоспособен					
1167	1158	846	723	700	Не се изисква	2	1			
0	0	2	2	0	Няма данни					

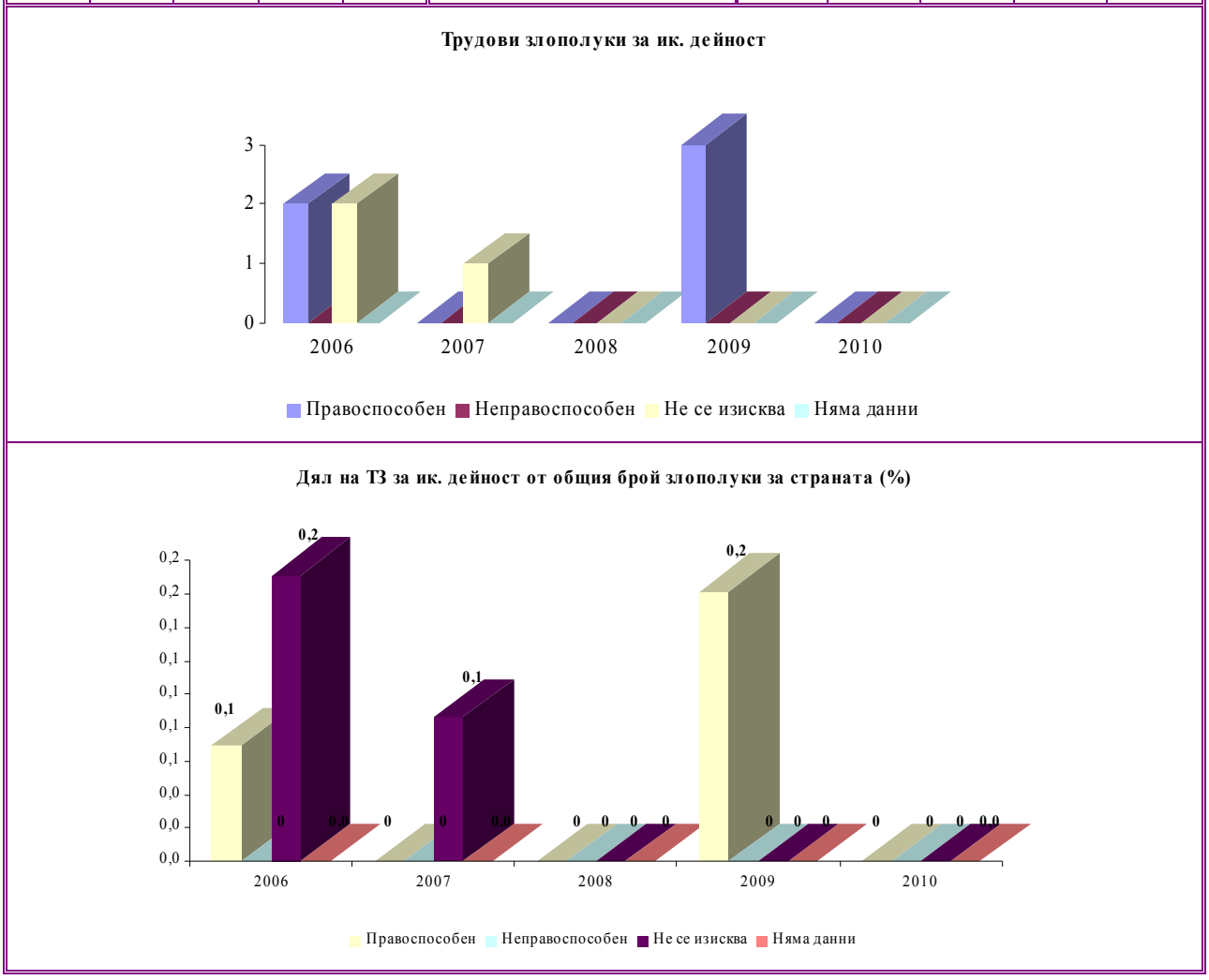

2.5. Класификация „Възраст”

Въз основа на Единния граждански номер (ЕГН) и датата на на раждане се определя възрастта на пострадалия при настъпване на злополуката. ССТЗ изисква изучаването на структурата на пострадалите лица по възраст, за което се използва специална класификация „Възраст на пострадалия”[104]. Класификацията се поддържа в числов формат, брой на знаците - 2 цифри и код, както следва: **00** - под 1 год.; **01** - възраст 1 год.; **02** - възраст 2 год.;**…** ..т.н. **10** - възраст 10 год.; **…** ..т.н. **90** - възраст 90 год.; **98** - възраст над 90 год.; **99** - възраст неизвестна.

За публикации и други цели се поддържа агрегиран (по възрастови групи) формат на класификацията.

Код	Наименование на позицията за България	Код	Наименование на позицията (групи по ЕСТЗ)
0	0 ÷15 г.	0	0 ÷ 17 г.
1	16 ÷ 17 г.		
2	18 ÷ 24 г.	1	18 ÷ 24 г.
3	25 ÷ 34 г.	2	25 ÷ 34 г.
4	35 ÷ 44 г.	3	35 ÷ 44 г.
5	45 ÷ 54 г.	4	45 ÷ 54 г.
6	55 ÷ 64 г.	5	55 ÷ 64 г.
7	65 и повече	6	65 и повече г.
9	Възрастта неизвестна	9	Възрастта неизвестна

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, разпределени по възраст

Трудови злополуки за страната (брой)					Възраст	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	0	0	0 - 15	0					
5	5	4	3	2	16 - 17	1	1				
303	294	284	207	178	18 - 24	2					
732	660	618	525	468	25 - 34	3	1	1			
882	817	819	633	599	35 - 44	4	1			3	
1081	1021	950	752	710	45 - 54	5	1				
494	508	532	447	474	55 - 64	6					
26	32	27	38	26	65 и повече	7					
0	0	0	0	0	Възрастта неизвестна	9					

[104] Възраст на пострадалия в навършени години към момента на злополуката.

2.6. Класификация „Пол”

Полът на пострадалия е с три възможни значения: мъж или жена или неизвестен.

Класификация „Пол” се поддържа в числов формат, брой на знаците - 1 цифра и код, както следва: 1 – мъж; 2 – жена; 9 - няма данни.

Трудови злополуки за страната (брой)					Пол	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
2840	2603	2356	1919	1732	Мъже	2	1		1	
1256	1208	2356	686	725	Жени	2			2	
0	0	0	0	0	Няма данни					

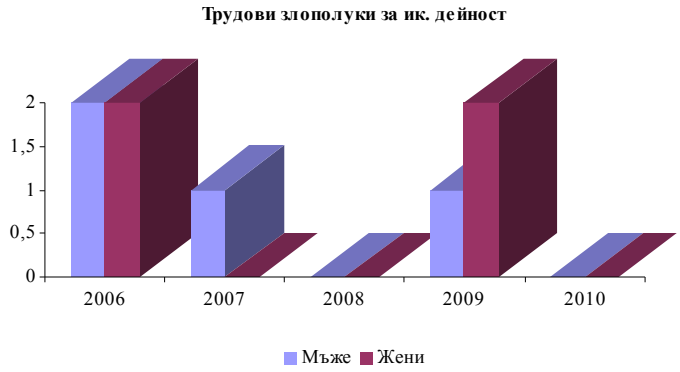

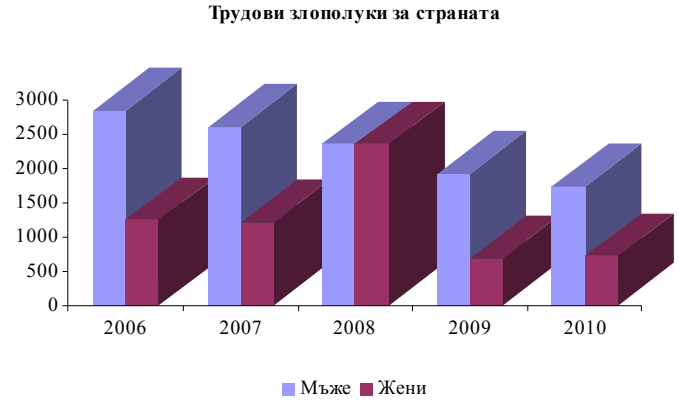

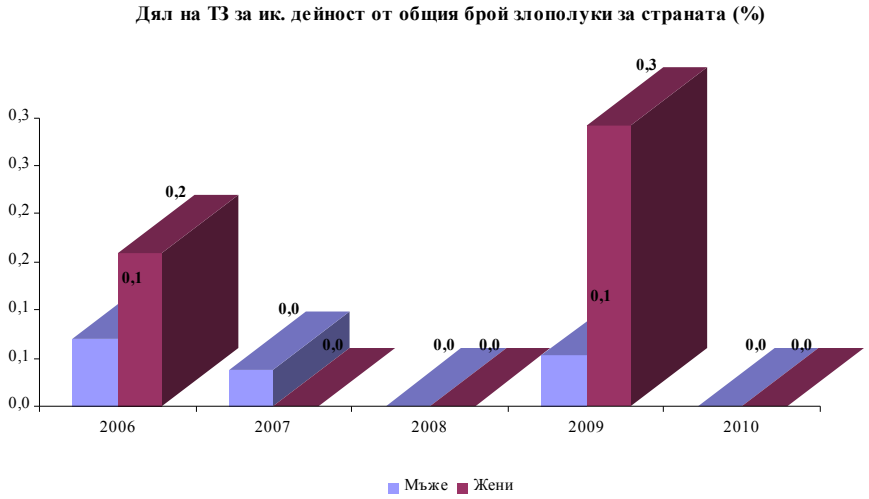

2.7. Класификация „Време на злополуката”

Времето на злополуката се попълва точно и подробно в Декларацията за трудова злополука: вписва се часа и минутите на настъпване на злополуката, денят, месецът, годината. Вписва се точно и предвиденото в деня на злополуката разпределение на работния ден на пострадалия[105]. Разпределението на работния ден на пострадалия при настъпване на злополуката, категорията труд и пълното време на заетост на пострадалия имат съществено значение за получаването в рамките на ССТЗ на сравними данни за злополуките, настъпили при различни работодатели, от една страна, а от друга – за сравняване на обобщените данни от ССТЗ с данните от други европейски държави (при спазване на изискванията на ЕСТЗ). Класифицирането на данните от трудовата злополука се прави по специална класификация “Време на злополуката”, както следва:

- ❑ по час на денонощието (час на злополуката): **00 -** от 00:00 до 00:59 ч.; **01 -** от 01:00 до 01:59 ч.; **…** ..т.н.; **23 -** от 23:00 до 23:59 ч.; **99 -** неизвестен час на злополуката;
- ❑ по ден от седмицата: **0 –** неизвестен; **1 –** понеделник; **2 –** вторник; **…** ..т.н.; **7 –** неделя;
- ❑ по месец от годината: **00 –** неизвестен; **01 -** януари 1.01 - 31.01; **02 -** февруари 1.02 - 29.02; **03 -** март 1.03 - 31.03; **04 -** април 1.04 - 30.04; **05 -** май 1.05 - 31.05; **06 -** юни 1.06 - 30.06; **07 -** юли 1.07 - 31.07; **08 -** август 1.08 - 31.08; **09 -** септември 1.09 - 30.09; **10 -** октомври 1.10 - 31.10; **11 -** ноември 1.11 - 30.11; **12 -** декември 1.12 - 31.12;
- ❑ спрямо работното време: **00 -** няма данни; **01 -** преди началото на работното време; **02 -** 0 - 1 ч. след началото на работното време; **03 -** 1 - 2 ч. след началото на работното време; **04 -** 2 - 3 ч. след началото на работното време; **05 -** 3 - 2 ч. преди края на работното време; **06 -** 2 - 1 ч. преди края на работното време; **07 -** 1 - 0 ч. преди края на работното време; **08 -** през друга част от работното време; **09 -** по време на почивката; **10 -** след завършване на работното време.

Разпределение на трудовите злополуки по време на злополуката - спрямо работното време

Трудови злополуки за страната (брой)					Време на злополуката – спрямо работното време	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
1	0	0	1	0	няма данни	00					
5	0	0	0	0	преди началото на раб. вр.	01	1				
453	418	422	331	350	0 -1 ч. след началото на раб. вр.	02	1			1	
522	441	428	370	351	1 - 2 ч. след началото на раб. вр.	03	1	1			
515	482	465	386	319	2 - 3 ч. след началото на раб. вр.	04				2	
382	418	373	267	264	3 - 2 ч. преди края на раб. вр.	05					

[105] Точното определяне на времето на злополуката и неговото отношение към работното време е напълно в съответствие с ЕСТЗ.

Трудови злополуки за страната (брой)					Време на злополуката – спрямо работното време	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
402	369	373	269	278	2 - 1 ч. преди края на раб. вр.	06	1				
458	432	457	356	323	1 - 0 ч. преди края на раб. вр.	07					
768	763	707	611	558	през друга част от раб. вр.	08					
17	14	9	14	14	по време на почивката	09					
0	0	0	0	0	след завършване на раб. вр.	10					

Трудови злополуки за ик. дейност (брой)

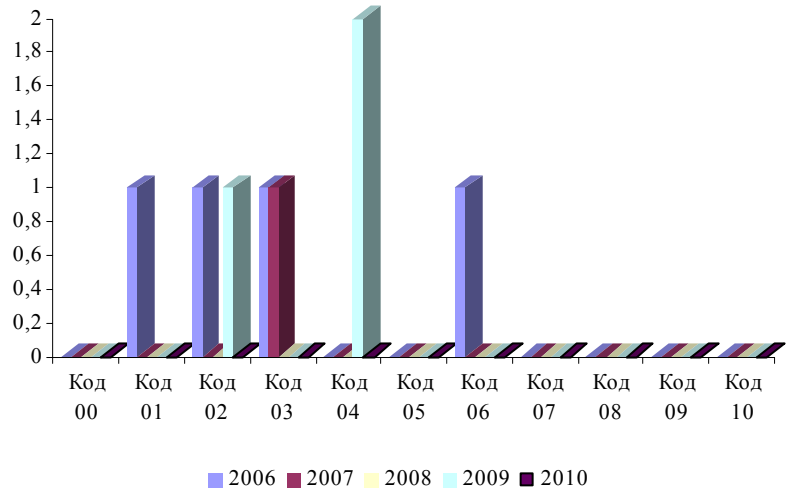

Трудови злополуки за страната

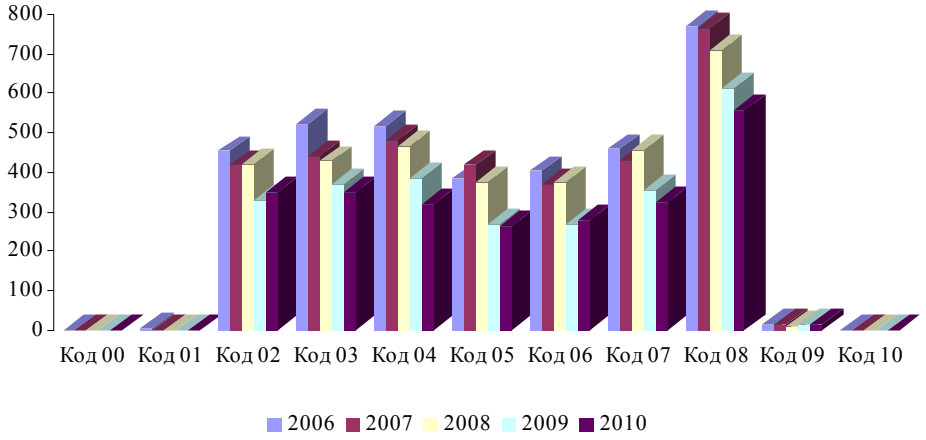

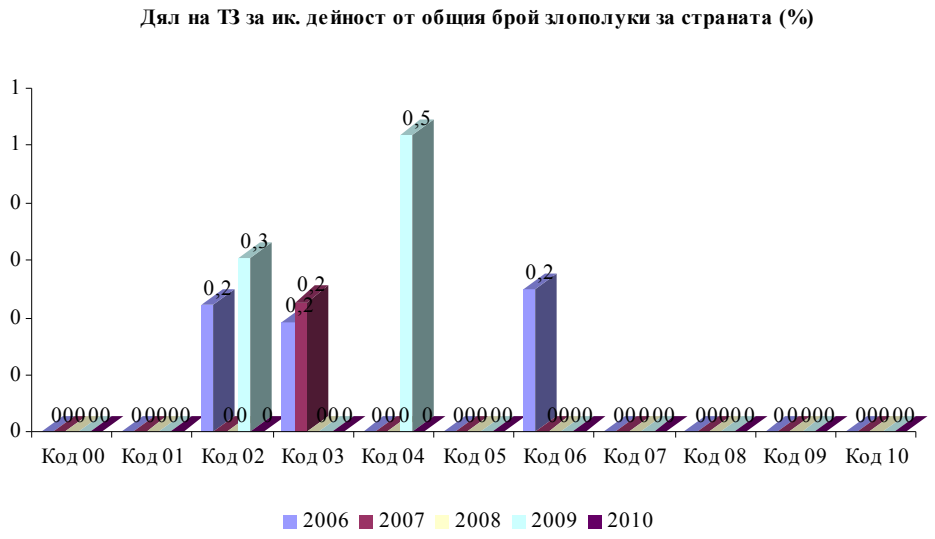

Разпределение на трудовите злополуки, по време на злополуката - спрямо ден от седмицата

Трудови злополуки за страната (брой)					Време на злополуката – спрямо ден от седмицата	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
0	0	0	0	0	Неизвестен	0	2				
626	628	618	444	432	Понеделник	1	1			1	
620	588	565	465	493	Вторник	2					
656	631	581	438	437	Сряда	3				1	
641	573	577	478	428	Четвъртък	4	1			1	
592	530	528	460	385	Петък	5					
215	251	212	217	160	Събота	6					
173	136	153	103	122	Неделя	7					

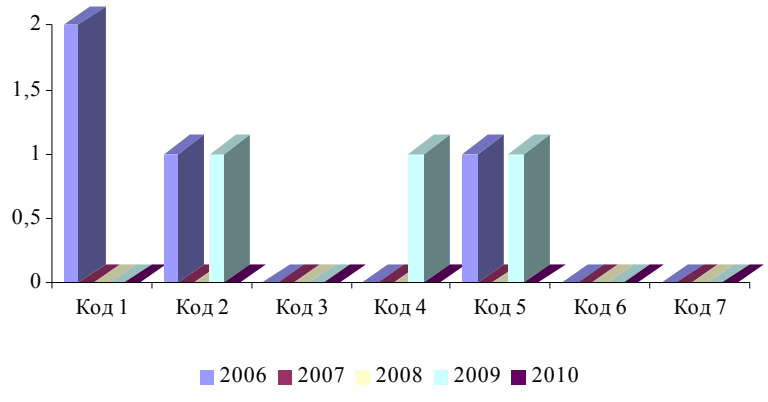

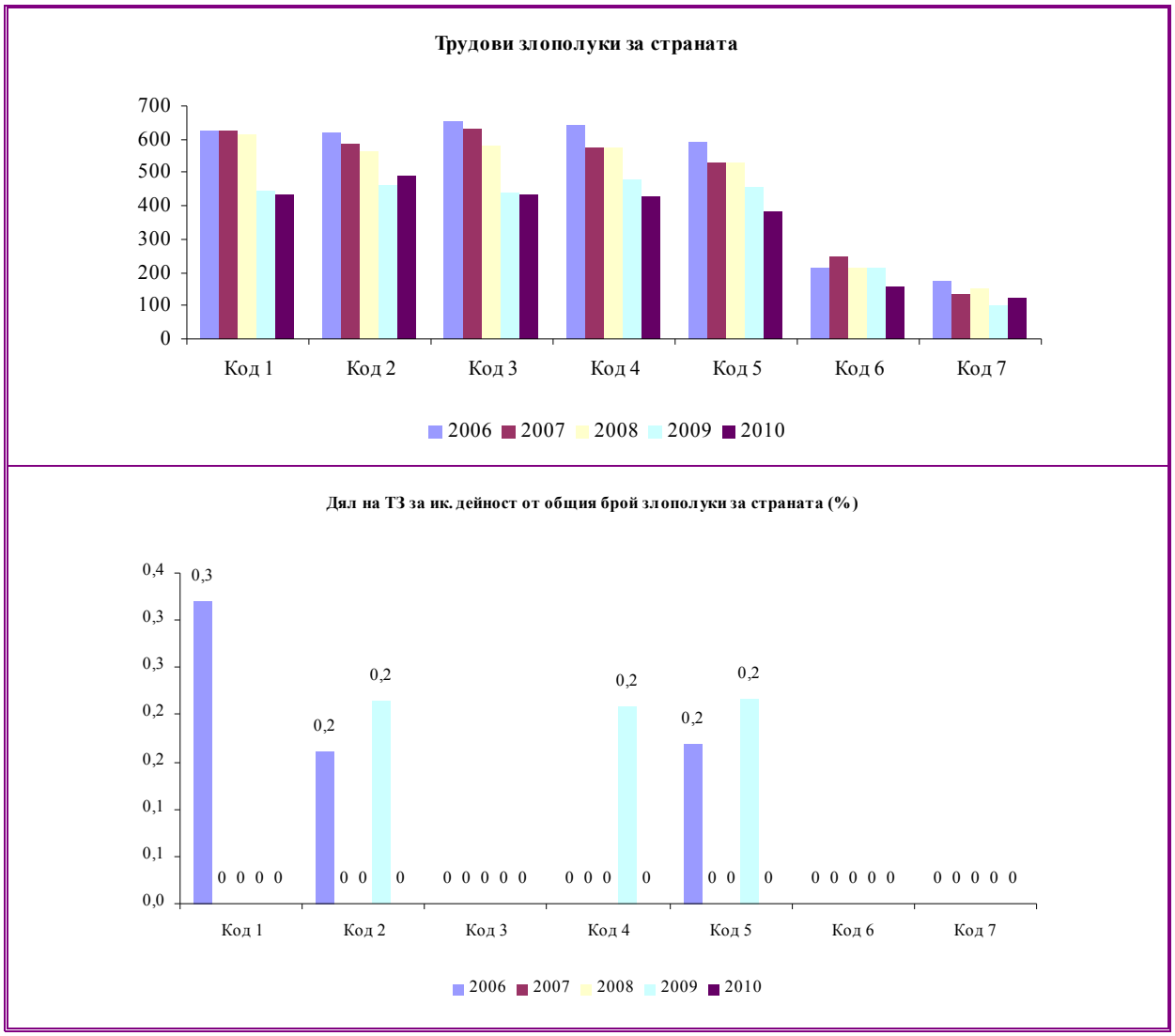

2.8. Класификация „Място на злополуката”

Мястото на злополуката е много важна характеристика на злополуката: това е вида на работното място, работната площадка, работното помещение или мястото, където се е случила злополуката, където пострадалият работи, посещава или просто присъства при настъпването на злополуката.

Мястото на злополуката се класифицира според класификацията „Място на злополуката” и тя определя видът (типът) на общата среда, работното място или помещението, където е станала злополуката, както и дали пострадалият е бил на работа, на посещение или просто е присъствал (във връзка с работата си) на това място. Поддържа се в числов формат с брой на знаците – 3 цифри.

Разпределение на трудовите злополуки, по място на злополуката - за икономическа дейност СОПОВ

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Промишлен обект - не точно определен	**010**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Производствена зона, завод, работилница	011					
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012				1	
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013					
Други места от група 010, непосочени по-горе	019					
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	**020**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021					
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022					
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023					
Строителна площадка, строеж - под земята	024					
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025					
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026					
Други места от група 020, непосочени по-горе	029					
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	**030**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Селскостопански обекти - животновъдство	031					
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032					
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033					
Горскостопански обекти	034					
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035					
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036					
Други места от група 030, непосочени по-горе	039					
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	**040**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041					
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042		1			
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043					
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044					
Други места от група 040, непосочени по-горе	049					
Лечебни и социални заведения - не точно определени	**050**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Лечебни заведения за болнична помощ	051					
Други места от група 050, непосочени по-горе	059					

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Обществени места - не точно определена	**060**	**4**	**0**	**0**	**2**	**0**
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	4			1	
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062					
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063				1	
Други места от група 060, непосочени по-горе	069					
В жилища - не точно определени	**070**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В частно жилище	071					
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072					
Други места от група 070, непосочени по-горе	079					
Места за спортуване - не точно определени	**080**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081					
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082					
Други места от група 080, непосочени по-горе	089					
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**090**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091					
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092					
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093					
Други места от група 090, непосочени по-горе	099					
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**100**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101					
Под земята - мини	102					
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103					
Други места от група 100, непосочени по-горе	109					
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**110**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111					
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112					
Други места от група 110, непосочени по-горе	119					

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**120**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121					
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122					
Други места от група 120, непосочени по-горе	129					
Други места, некласифицирани по-горе	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

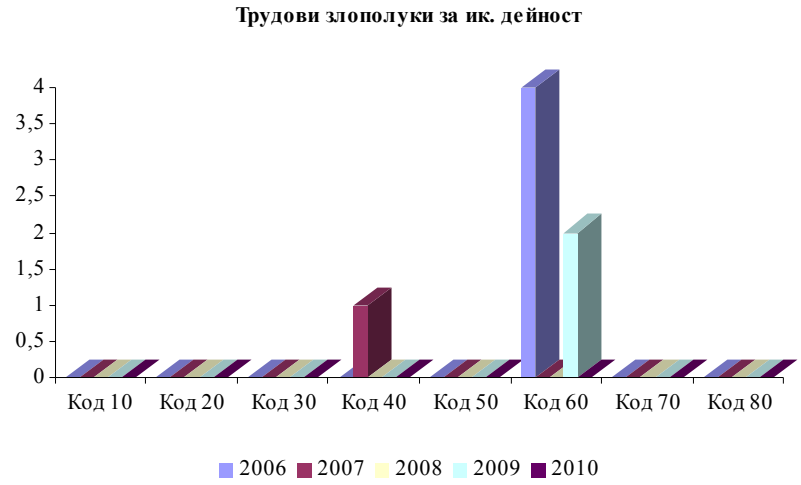

Разпределение на трудовите злополуки, по място на злополуката – за страната

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Промишлен обект - не точно определен	**010**	**1771**	**1656**	**1418**	**1059**	**988**
Производствена зона, завод, работилница	011	1320	1276	1057	721	675
Площадка за техническо обслужване, ремонтна работилница	012	209	150	138	118	128
Места използвани предимно за складиране, товарене, разтоварване	013	230	221	211	209	177
Други места от група 010, непосочени по-горе	019	12	9	12	11	8
Строителна площадка, строеж, открита мина и кариера - не точно определени	**020**	**357**	**399**	**434**	**318**	**214**
Строителна площадка, строеж - в процес на изграждане	021	188	242	271	196	111
Строителна площадка, строеж - места на които се събаря, реконструира, преустройства, поддържа или възстановява	022	90	75	80	54	41
Открита мина и кариера, изкоп, траншея	023	69	73	68	49	51
Строителна площадка, строеж - под земята	024	4	6	10	16	9
Строителна площадка, строеж - на/над водата	025	4	0	1	2	1
Строителна площадка, строеж - в среда с налягане, по-високо от атмосферното	026	0	0	1		
Други места от група 020, непосочени по-горе	029	2	3	3	1	1
Селскостопански, горски или рибовъден обект - не точно определени	**030**	**103**	**84**	**78**	**62**	**61**
Селскостопански обекти - животновъдство	031	22	15	10	11	14
Селскостопански обекти - растениевъдство, без трайни насаждения	032	23	22	26	18	18
Селскостопански обекти - лозя, овощни градини и други трайни насаждения	033	7	5	4	3	1
Горскостопански обекти	034	32	19	21	19	17
Рибовъдни и риболовни обекти (вкл. аквакултури) (не на плавателен съд)	035	2	0			
Паркове и градини, ботаническа градина, зоологическа градина	036	14	19	15	7	7
Други места от група 030, непосочени по-горе	039	3	4	2	4	4
Канцеларии, магазини, места за забавления и други - не точно определени	**040**	**315**	**316**	**312**	**267**	**290**
Канцеларии, приемни, библиотеки и други	041	92	74	65	41	62
Училища, гимназии, колежи, университети, детски градини и други места за обучение	042	102	101	98	90	89
Малки и големи търговски обекти (вкл. улична търговия)	043	48	57	59	55	64
Ресторанти, места за временно настаняване (хотели и други), места за забавление (вкл. музеи, театрални зали, стадиони, панаири и други)	044	69	81	83	71	65
Други места от група 040, непосочени по-горе	049	4	3	7	10	10
Лечебни и социални заведения - не точно определени	**050**	**82**	**65**	**80**	**71**	**79**

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Лечебни заведения за болнична помощ	051	71	55	73	66	67
Други места от група 050, непосочени по-горе	059	11	10	7	5	12
Обществени места - не точно определена	**060**	**1141**	**942**	**564**	**543**	**551**
Зона постоянно отворена за обществено преминаване (главни и второстепенни пътища, места за паркиране, чакални в гари или аерогари и други)	061	897	758	401	408	400
Превозни средства: релсови и автомобилни, обществени или частни (влак, автобус, леки автомобили и други)	062	110	89	71	63	73
Зона към обществени места, но с ограничен достъп само за упълномощен персонал: коловози, самолетен хангар, автомагистрален банкет, служебен тротоар	063	128	94	91	69	74
Други места от група 060, непосочени по-горе	069	6	1	1	3	4
В жилища - не точно определени	**070**	**71**	**116**	**109**	**121**	**105**
В частно жилище	071	17	17	19	32	12
В части от сгради за общо ползване, пристройки, дворове	072	53	98	0	88	93
Други места от група 070, непосочени по-горе	079	1	1	90	1	
Места за спортуване - не точно определени	**080**	**24**	**19**	**20**	**28**	**19**
Закрити места за спортуване - спортни зали, гимнастически салони, закрити плувни басейни	081	7	3	3	5	4
Открити места за спортуване - спортни игрища, открити плувни басейни, ски писти	082	16	16	17	22	15
Други места от група 080, непосочени по-горе	089	1	0		1	
Във въздуха или на височина, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**090**	**14**	**13**	**6**	**4**	**4**
На височина - на постоянно ниво (покрив, тераса и други)	091	4	1	3		2
На височина - мачта, пилон, окачена платформа	092	10	11	3	4	1
Във въздуха - на борда на въздухоплавателно превозно средство	093	0	0			
Други места от група 090, непосочени по-горе	099	0	1			1
Под земята, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**100**	**171**	**157**	**161**	**107**	**115**
Под земята - тунели (пътни, железопътни, за метро)	101	1	1	1	1	1
Под земята - мини	102	167	153	156	104	114
Под земята - канализационни мрежи и колектори	103	2	3	4		
Други места от група 100, непосочени по-горе	109	1	0		2	
На/над водата, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**110**	**47**	**44**	**52**	**25**	**31**
Море или океан - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	111	26	27	20	8	7
Езеро, река, плавателен канал, пристанище - на борда на всички видове плавателни съдове - кораби, лодки, шлепове, платформи	112	21	17	32	17	24

Място на злополуката	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други места от група 110, непосочени по-горе	119	0	0			
В среда с налягане по-високо от атмосферното, с изключение на строителни обекти - не точно определени	**120**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
В среда с налягане по-високо от атмосферното - под водата (например гмуркане)	121	0	0			
В среда с налягане по-високо от атмосферното - кесон	122	0	0			
Други места от група 120, непосочени по-горе	129	0	0			
Други места, некласифицирани по-горе	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

2.9. Класификация „Работно място”

Работното място[106] в Декларацията за трудова злополука се класифицира по съответната класификация „Работно място”. Тя е предназначена да определи местоположението на пострадалия в момента на злополуката по отношение на обичайното работно място или предприятие. При определянето на работното място се определя дали мястото/длъжностното назначение, заемано от пострадалия по време на злополуката има обичайно или случайно естество. В случая не се интересуваме от това дали работата е временна или постоянна.

Понятието „обичайно стационарно работно място” се разглежда в тесен смисъл, винаги в обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения.

Понятието „случайно работно място” се разглежда в по-широк смисъл и обхваща:

- работи, за които работното място е нестационарно (мобилно) – за пътни полицаи, шофьори и други;
- временно работно място в предприятието или извън него – за работници в строителството, техници, хора извършващи ремонтни дейности, нощни пазачи, улични чистачи и т.н.

Класификацията „Работно място” се поддържа в числов формат с брой на знаците – 1 цифра.

[106] Работното място по определението в ССТЗ се различава от дефиницията за работно място съгласно Кодекса на труда. Съгласно ССТЗ се определя дали работното място в момента на злополуката е било стационарно и дали то съвпада с работното място съгласно съществуващото трудово правоотношение между наетото лице и работодателя.

Трудови злополуки. Разпределение по работно място (местонахождение/назначение в момента на злополуката)

Трудови злополуки за страната (брой)					Работно място (местонахождение/назначение в момента на злополуката)	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
557	45	1	0	0	Не точно определено или няма данни	0	1				
2148	2096	2073	1512	1463	Обичайно стационарно работно място (обичайното помещение, сграда, стая, цех, съоръжение или друго териториално определено място в предприятието, където лицето полага труда си и изпълнява трудовите/служебните си задължения)	1	3				
1332	1141	1107	1028	908	Случайно работно място (случайно местонахождение по повод на работата) или Нестационарно (мобилно) работно място (за пътни полицаи, шофьори и други) или Временно работно място (в предприятието или извън него)	2		1		3	
59	55	53	65	86	Друг вид работно място	9					

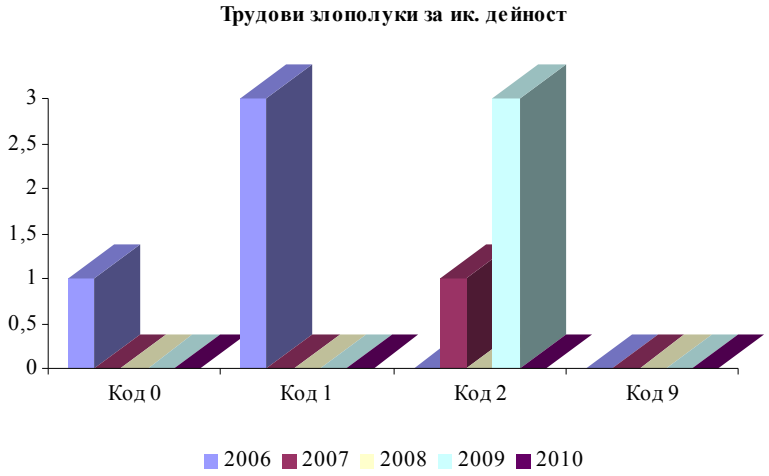

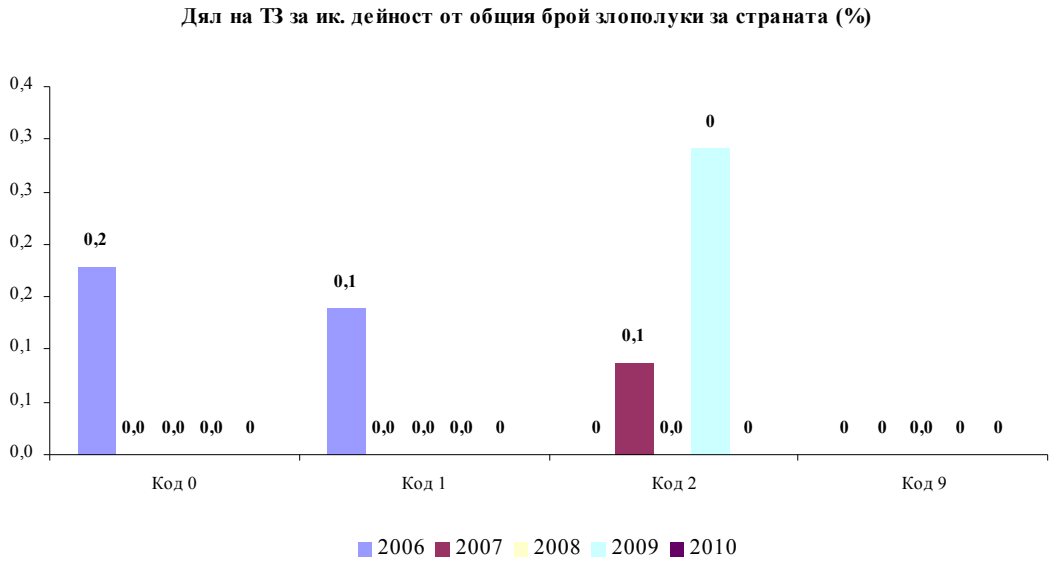

2.10. Класификация „Вид работа”

Видът на работата на пострадалия дефинира основната дейност или задача, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Описва се основният вид работа, изпълнявана от пострадалия по време на злополуката. Това не е професията на пострадалия, нито неговото точно специфично физическо действие в момента на злополуката. Това е едно по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият е извършвал през период от време, който завършва в момента на настъпване на злополуката.

За класифицирането на вида работа се използва класификацията “Вид работа”, в цифров формат, брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки. Разпределение по вид работа - за икономическа дейност СОПОВ

Вид работа	**Код**	**Трудови злополуки**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	**10**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11					
Складиране - от всички видове	12					
Други от група 10, неспоменати по-горе	19					
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Земни работи	21					

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22					
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища и други)	23					
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24					
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25					
Други от група 20, неспоменати по-горе	29					
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	**30**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31					
Селскостопанска работа - растениевъдство	32					
Селскостопанска работа - животновъдство	33					
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34					
Рибовъдство, риболов	35					
Други от група 30, неспоменати по-горе	39					
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	**40**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41		1			
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42					
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43					
Други от група 40, неспоменати по-горе	49					
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	**50**	**3**	**0**	**0**	**2**	**0**
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51					
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52					
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53					
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54	3				
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните средства, оборудването - със или без контролна апаратура	55				1	
Други от група 50, неспоменати по-горе	59				1	
Движение, спортна и артистична дейност - не точно	**60**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
определени						
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	1			1	
Спортна и артистична дейност	62					
Други от група 60, неспоменати по-горе	69					
Друг работен процес, некласифициран другаде	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

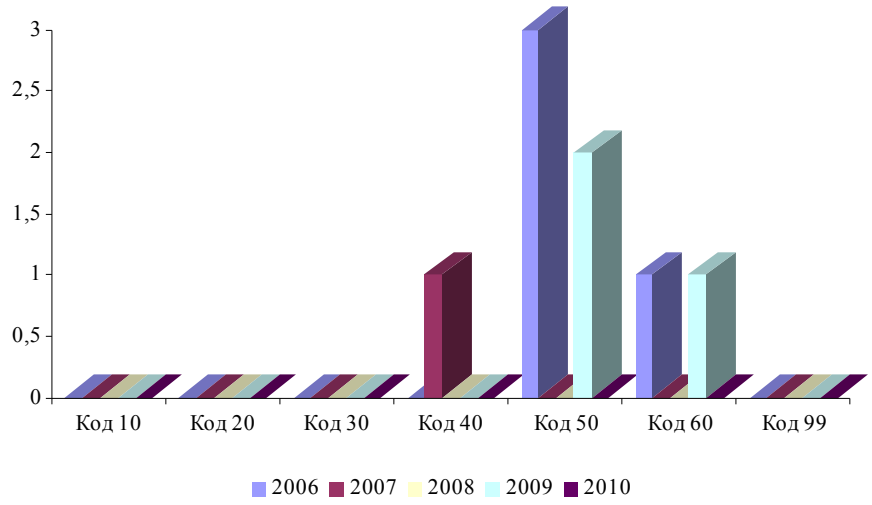

Трудови злополуки. Разпределение по вид работа - – за страната.

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Произвеждане, обработване, преработване, складиране, от всички видове - не точно определени	**10**	**1103**	**1028**	**930**	**625**	**612**
Произвеждане, обработване, преработване - от всички видове	11	845	794	690	428	430
Складиране - от всички видове	12	248	231	230	191	177
Други от група 10, неспоменати по-горе	19	10	3	10	6	5
Земни, строителни и монтажни работи, събаряне - не точно определени	**20**	**286**	**331**	**321**	**229**	**143**
Земни работи	21	38	32	31	19	13
Строителни и монтажни работи - изграждане на сгради	22	123	137	158	109	47
Строителни и монтажни работи - изграждане на строителни съоръжения (мостове, пътища, пристанища	23	29	55	51	33	29

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
и други)						
Строителни и монтажни работи - реконструкция, преустройство, поддържане или възстановяване на сгради и строителни съоръжения	24	82	93	72	59	45
Събаряне на сгради и строителни съоръжения	25	6	12	5	4	7
Други от група 20, неспоменати по-горе	29	8	2	4	5	2
Селскостопанска и горскостопанска работа, рибарство - не точно определени	**30**	**64**	**53**	**46**	**34**	
Селскостопанска работа - обработка на почвата	31	5	7	5	1	3
Селскостопанска работа - растениевъдство	32	15	15	18	8	8
Селскостопанска работа - животновъдство	33	17	13	9	7	7
Горскостопанска работа - лесовъдство, дърводобив	34	24	13	11	14	11
Рибовъдство, риболов	35	0	1			
Други от група 30, неспоменати по-горе	39	3	4	3	4	1
Предоставяне на услуги на предприятия и/или на населението; интелектуален труд - не точно определени	**40**	**287**	**301**	**300**	**247**	**265**
Предоставяне на услуги, грижи, подпомагане на населението	41	153	151	139	106	114
Интелектуален труд - образование, обучение, обработка на данни, офис дейност, организиране и управление	42	87	95	90	66	75
Предоставяне на търговски услуги - купуване, продаване и свързаните с тях услуги	43	45	49	66	64	68
Други от група 40, неспоменати по-горе	49	2	6	5	11	8
Друга работа свързана със задачите от групи 10, 20, 30 и 40 - не точно определени	**50**	**1154**	**1032**	**961**	**796**	**724**
Подготвяне, инсталиране, монтиране, демонтиране, разглобяване	51	388	331	311	278	198
Поддържане, ремонт, настройване, регулиране	52	329	290	289	226	216
Почистване на работното място, на машините - машинно или ръчно	53	130	123	123	83	94
Събиране, отстраняване, обезвреждане и други дейности по управление на отпадъците	54	101	63	73	59	47
Наблюдение и контрол на производствените процеси, работното място, превозните средства, оборудването - със или без контролна апаратура	55	196	209	152	137	160
Други от група 50, неспоменати по-горе	59	10	16	13	13	9
Движение, спортна и артистична дейност - не точно определени	**60**	**1202**	**1066**	**676**	**674**	**683**
Движение - ходене, придвижване, пътуване (вкл. с превозни средства)	61	1173	1041	648	639	663

Вид работа	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Спортна и артистична дейност	62	24	21	20	31	18
Други от група 60, неспоменати по-горе	69	5	4	8	4	2
Друг работен процес, некласифициран другаде	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

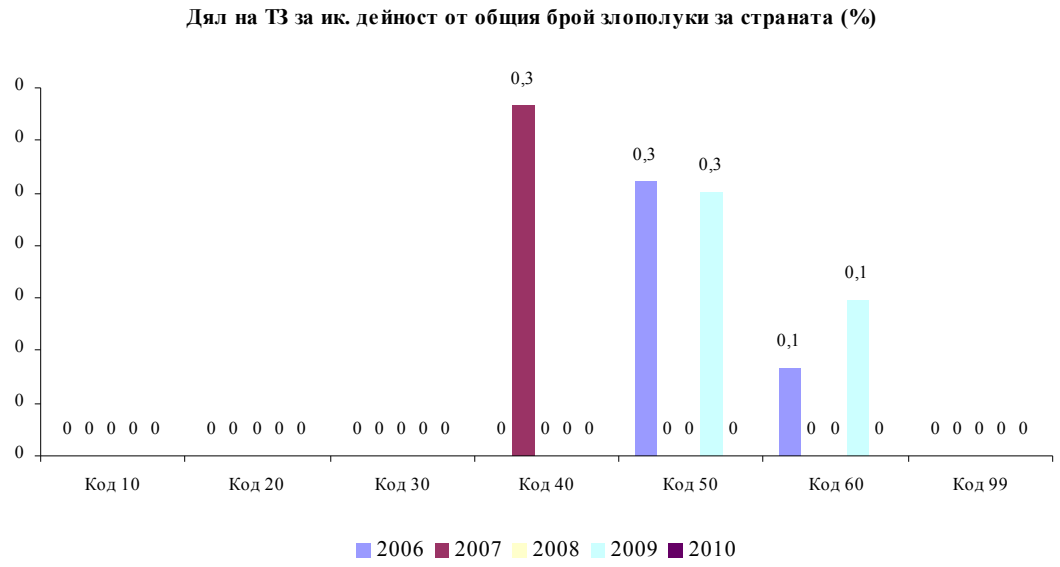

2.11. Класификация „Специфично физическо действие”

Специфично физическо действие е действието, извършвано от пострадалия непосредствено преди злополуката. Това е точното специфично физическо действие на пострадалия в момента на злополуката. Обхваща къс период от време и определя какво конкретно е правил пострадалият в момента на настъпването на злополуката.

За класифициране на специфичното физическо действие се използва класификацията „Специфично физическо действие”, която се поддържа в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Специфично физическо действие” за икономическа дейност СОПОВ

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Работа с машина - не точно определена	**10**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**
Пускане на машина, спиране на машина	11					
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	1				
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13					
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19					
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	**20**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	1				
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22					
Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	29					
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	**30**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31					
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	32					
Пътуване с превозно средство	33					
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39					
Боравене с предмети - не точно определено	**40**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	1			1	
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42					
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43					
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44					
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45					
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46					
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47					
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49					
Пренасяне на ръка - не точно определено	**50**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51					
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52		1			
Пренасяне на товар - от човек	53					
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59				1	
Движение - не точно определено	**60**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	1			1	
Влизане или излизане	62					
Скачане, прескачане и други	63					
Пълзене, катерене и други	64					
Ставане, сядане	65					
Плуване, гмуркане	66					
Движение на място	67					
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69					
Присъствие - не точно определено	**70**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

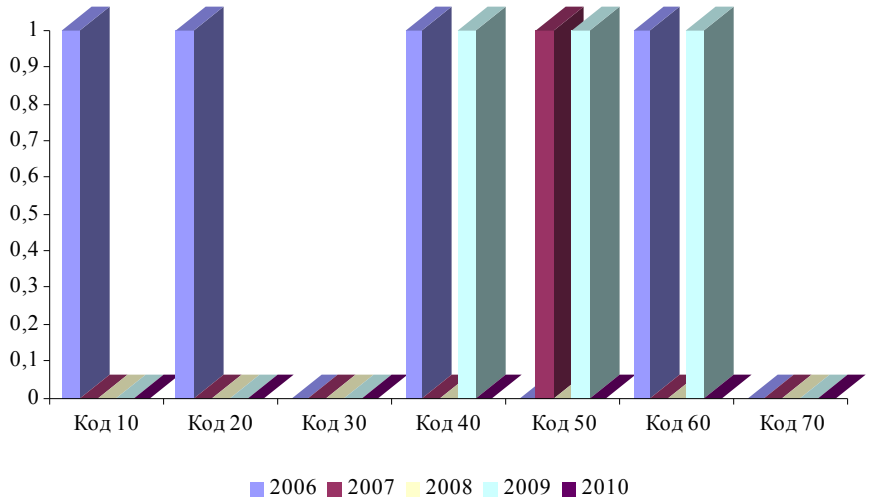

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Специфично физическо действие" – за страната

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Работа с машина - не точно определена	**10**	**547**	**495**	**463**	**311**	**305**
Пускане на машина, спиране на машина	11	35	29	35	22	21
Зареждане на машина, сваляне на обработени изделия	12	151	146	122	76	84
Контролиране, управляване на машина, работа с машина	13	355	316	294	204	200
Други специфични физически действия от група 10, непосочени по-горе	19	6	4	12	9	
Работа с ръчни инструменти - не точно определена	**20**	**423**	**391**	**365**	**278**	**238**
Работа с ръчни инструменти - задвижвани ръчно	21	329	285	272	208	185
Работа с ръчни инструменти - задвижвани с двигател	22	82	102	84	65	51
Други специфични физически действия от група 20, непосочени по-горе	29	12	4	9	5	2
Управление на/пътуване с превозни или подемно-транспортни средства - не точно определени	**30**	**525**	**436**	**303**	**251**	**263**
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни и самоходни	31	209	172	168	126	130
Управление на превозни или подемно-транспортни средства - подвижни, но несамоходни	32	74	75	47	43	51
Пътуване с превозно средство	33	238	188	85	79	81
Други специфични физически действия от група 30, непосочени по-горе	39	4	1	3	3	1
Боравене с предмети - не точно определено	**40**	**793**	**716**	**703**	**543**	**447**
Вземане в ръка, задържане, хващане, поставяне - хоризонтално	41	279	258	230	191	152
Свързване, съединяване, разкъсване, развързване, притискане, отвинтване, завинтване, завъртане	42	237	204	209	150	147
Закрепване, закачване, издигане, монтиране - вертикално	43	115	120	120	93	47
Хвърляне, изхвърляне на разстояние	44	11	10	8	3	3
Отваряне, затваряне (кутия, опаковка, колет)	45	22	20	20	8	17
Изливане, наливане, напълване, поливане, пръскане, изпразване, изгребване	46	54	63	48	34	34
Отваряне, затваряне чрез издърпване, бутане (например на врата на склад, канцелария, шкаф, чекмедже)	47	51	25	43	43	32
Други специфични физически действия от група 40, непосочени по-горе	49	24	16	25	21	15
Пренасяне на ръка - не точно определено	**50**	**334**	**351**	**292**	**206**	**182**

Специфично физическо действие	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Вертикално пренасяне - вдигане, повдигане, спускане на предмет	51	145	136	107	80	60
Хоризонтално пренасяне - теглене, бутане, търкаляне на предмет	52	90	83	75	56	64
Пренасяне на товар - от човек	53	97	121	106	63	58
Други специфични физически действия от група 50, непосочени по-горе	59	2	11	4	7	0
Движение - не точно определено	**60**	**1463**	**1399**	**1078**	**990**	**1005**
Ходене, тичане, качване, слизане и други	61	1245	1231	897	818	832
Влизане или излизане	62	38	40	26	18	27
Скачане, прескачане и други	63	32	18	18	18	16
Пълзене, катерене и други	64	5	8	9	8	1
Ставане, сядане	65	14	12	14	6	20
Плуване, гмуркане	66	0	0	0	1	0
Движение на място	67	117	78	103	108	99
Други специфични физически действия от група 60, непосочени по-горе	69	12	12	11	13	10
Присъствие - не точно определено	**70**	**11**	**23**	**30**	**26**	**16**
Други специфични физически действия, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**

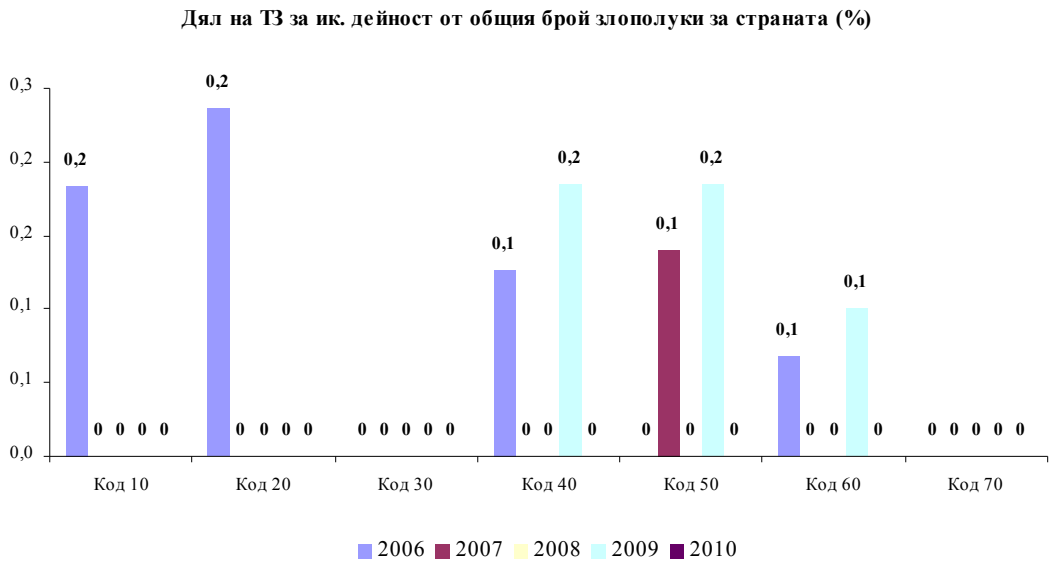

2.12. Класификация „Отклонение”

Отклонението от нормалните действия (условия) е предназначено да определи необичайните събития, предизвикали трудовата злополука. В Декларацията за трудовата злополука се записва последното събитие, отклоняващо се от нормалните действия и условия, и водещо до злополуката. Това е описание на необичайно събитие, т.е. отклонението от нормалния работен процес. Отклонението е събитие, което предизвиква злополука. Ако има поредица от необичайни или неправилни събития, регистрира се последното отклонение (това отклонение, което е най-близко по време до контакта, причинил увреждането).

Класифицирането на отклонението става по специална класификация „Отклонение”, в която се дефинират групите възможни отклонения, в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Отклонение” за икономическа дейност СОПОВ

Отклонение	**Код**	**Трудови злополуки (брой)**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	**10**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11					
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12					
Експлозия	13					
Пожар, пламване	14					
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19					
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21					
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22					
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23					
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24					
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29					
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	**30**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	31					
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32					
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33	1			1	

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34					
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35					
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39					
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни инструменти, предмети, животни - не точно определени	**40**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41					
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42					
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти *(*с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	43					
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, преместван, манипулиран и т.н.)	44		1			
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45					
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49					
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	**50**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Падане на човек - от високо	51					
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	1			1	
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59					
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	**60**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**
При ходене - настъпване на остър предмет	61	1				
При коленичене, сядане, облягане	62					
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63					
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	1				
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69					
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	**70**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
При повдигане, носене, изправяне	71					
При бутане, дърпане	72					
При поставяне, навеждане	73					
При извиване, обръщане, завъртане	74					
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75					

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79					
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	**80**	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**
Изненада, уплаха	81					
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82					
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83				1	
Нападение, бутане - от животно	84					
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85					
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89					
Други отклонения, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

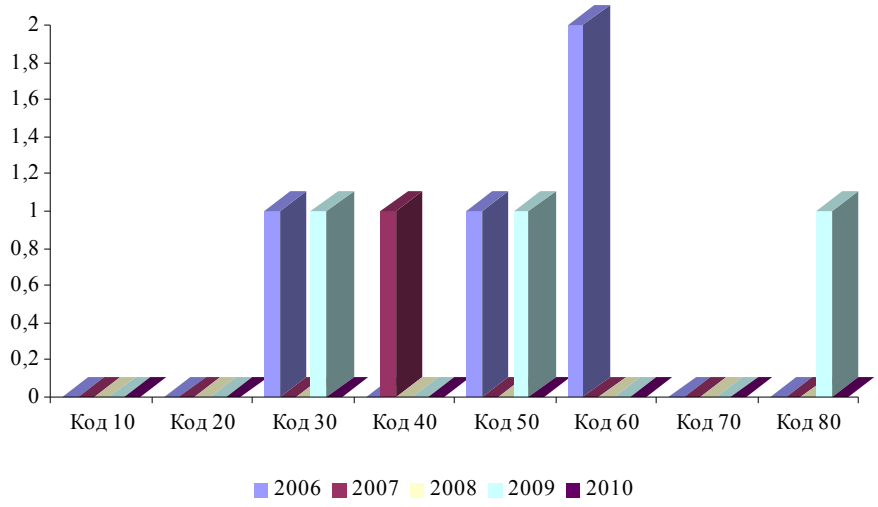

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Отклонение” - за страната.

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Отклонение поради проблем с електричество, експлозия, пожар - не точно определени	**10**	**121**	**167**	**115**	**91**	**90**
Проблем вследствие неизправност в електрически уредби и съоръжения - водещ до индиректен допир	11	31	31	20	32	27

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Проблем с електричеството - водещ до директен допир	12	27	34	26	24	21
Експлозия	13	19	40	24	14	16
Пожар, пламване	14	38	59	44	19	24
Други отклонения от група 10, непосочени по-горе	19	6	3	1	2	2
Отклонения поради препълване, преобръщане, протичане, изтичане, изпаряване, емисия - не точно определени	**20**	**129**	**110**	**113**	**62**	**55**
Твърдо състояние - препълване, преобръщане	21	7	2	7	3	3
Течно състояние - протичане, прокапване, изтичане, изплискване, изпръскване	22	84	71	77	34	40
Газообразно състояние - изпаряване, образуване на аерозол, образуване на газ	23	23	21	21	16	6
Прахообразен материал - образуване на дим, емисия на прах и частици във въздуха	24	12	11	6	8	6
Други отклонения от група 20, непосочени по-горе	29	3	5	2	1	0
Счупване, разрушаване, разцепване, плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - не точно определени	**30**	**675**	**605**	**574**	**417**	**363**
Счупване или скъсване на материалния фактор - на местата за свързване и присъединяване	31	91	86	72	47	49
Счупване, разрушаване, водещи до изхвърляне на отломки и парчета (от дърво, стъкло, метал, камък, пластмаса и други)	32	129	124	128	77	64
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - от високо (падане върху пострадалия)	33	237	243	207	164	156
Плъзгане, падане, свличане на материалния фактор - от нивото под пострадалия (повличане на пострадалия)	34	99	74	62	74	37
Плъзгане, падане, срутване на материалния фактор - на същото ниво	35	113	75	102	50	55
Други отклонения от група 30, непосочени по-горе	39	6	3	3	5	2
Загуба на контрол (пълна или частична) върху машина, превозни или подемно-транспортни средства, ръчни инструменти, предмети, животни - не точно определени	**40**	**1078**	**1017**	**862**	**711**	**706**
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху машина (вкл. нежелано задействане) или върху обработвания/преработвания от машината материал	41	289	291	262	193	203
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху превозни или подемно-транспортни средства (самоходни или несамоходни)	42	407	373	276	242	241
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху ръчни инструменти *(*с ръчно или механично задвижване) или върху обработвания от инструмента материал	43	138	132	115	88	81
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху предмет (носен, преместван, манипулиран и т.н.)	44	228	216	205	183	168
Загуба на контрол (пълна или частична) - върху животно	45	8	2	2	1	2
Други отклонения от група 40, непосочени по-горе	49	8	3	2	4	11
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - не точно определени	**50**	**1099**	**1093**	**848**	**794**	**738**

Отклонение	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Падане на човек - от високо	51	267	278	273	256	170
Подхлъзване или спъване с падане, падане на човек - на същото ниво, на което се намира	52	832	814	567	537	566
Други отклонения от група 50, непосочени по-горе	59	0	1	8	1	2
Движение на тялото без физическо натоварване (обикновено водещо до външно увреждане) - не точно определено	**60**	**574**	**444**	**379**	**241**	**251**
При ходене - настъпване на остър предмет	61	15	14	11	3	2
При коленичене, сядане, облягане	62	3	3	3	1	4
При захващане или увличане от нещо или по инерция	63	167	134	85	43	44
Некоординирани, неуместни, прибързани движения	64	384	288	272	189	195
Други отклонения от група 60, непосочени по-горе	69	5	5	8	5	6
Движение на тялото при физическо натоварване (обикновено водещо до вътрешно увреждане) - не точно определено	**70**	**200**	**183**	**149**	**133**	**110**
При повдигане, носене, изправяне	71	31	24	23	16	12
При бутане, дърпане	72	29	34	28	24	14
При поставяне, навеждане	73	15	14	9	10	4
При извиване, обръщане, завъртане	74	20	17	13	7	4
При неправилно стъпване, изкривяване на крака или глезена, подхлъзване без падане	75	101	92	76	70	72
Други отклонения от група 70, непосочени по-горе	79	4	2		6	4
Изненада, уплаха, насилие, нападение, заплаха, присъствие - не точно определени	**80**	**220**	**192**	**194**	**156**	**144**
Изненада, уплаха	81	15	9	7	8	3
Насилие, нападение, заплаха - от вътрешни за предприятието лица (наети, работодател)	82	15	9	11	19	12
Насилие, нападение, заплаха - от външни за предприятието лица към пострадалите, които изпълняват трудовите си задължения (банков обир, нападение на шофьори и други)	83	86	78	92	70	78
Нападение, бутане - от животно	84	29	25	27	21	26
Присъствие на пострадал или на трето лице, което само по себе си създава опасност за него или за другите	85	73	69	53	37	25
Други отклонения от група 80, непосочени по-горе	89	2	2	4	1	0
Други отклонения, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

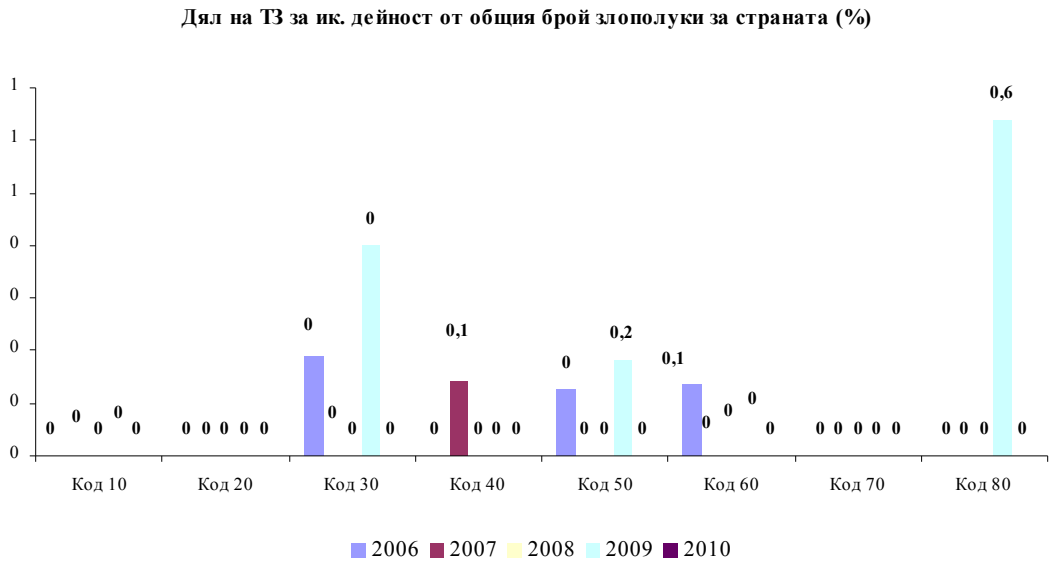

2.13. Класификация „Начин на увреждане”

Начинът на увреждането е факторът, който води до увреждане на пострадалия: това е описание на това как пострадалият е бил наранен (физическа или психическа травма) от материалния фактор, причинител на увреждането. Ако има няколко начина на увреждане, трябва да бъде регистриран този, който е причинил най-сериозното увреждане. Класифицирането на начина на увреждане се осъществява съобразно Класификацията „Начин на увреждане” в цифров формат и брой на знаците – 2 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Начин на увреждане” - за икономическа дейност СОПОВ

Начин на увреждане	**Код**	**Трудови злополуки (брой)**				
		2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	**10**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11					
Директен контакт с елекричество, приемане на електрически заряд в тялото	12					
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13					
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14					
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15					
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16					
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17					
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19					

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Удавяне в течност	21					
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22					
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23					
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29					
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	**30**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	1			1	
Сблъсък при хоризонтално движение	32					
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39					
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	**40**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
Удар - от летящ предмет	41					
Удар - от падащ предмет	42				1	
Удар - от люлеещ се предмет	43					
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	1				
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45					
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49					
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	**50**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51					
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	2				
Контакт с груб или грапав материален фактор	53					
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59					
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	**60**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**
Захващане, притискане, смазване - във	61					
Захващане, притискане, смазване - под	62					
Захващане, притискане, смазване - между	63		1			
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64					
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69					
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	**70**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71					
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72					
Нервно-психическо напрежение и стрес	73					

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79					
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	**80**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Ухапване	81					
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82					
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83				1	
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89					
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

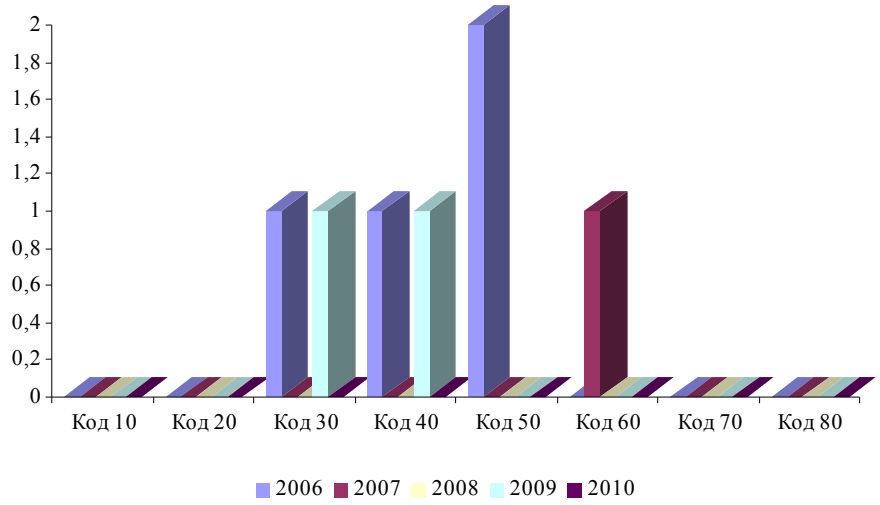

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Начин на увреждане" – за страната.

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма информация	**00**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Контакт с електрически ток, температура, опасни вещества- не точно определени	**10**	**290**	**309**	**237**	**165**	**168**
Индиректен контакт с електрическа дъга, искра, мълния (пасивен)	11	42	43	24	38	32
Директен контакт с елекричество, приемане на електрически заряд в тялото	12	33	27	27	21	16
Контакт с открит пламък или с топъл или горящ предмет или среда	13	126	157	108	64	83
Контакт със студен или замръзнал предмет или среда	14	4	1	3	1	1
Контакт с опасни вещества - чрез вдишване през носа или устата	15	19	26	13	8	4
Контакт с опасни вещества - по/през кожата или очите	16	63	52	59	30	31

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Контакт с опасни вещества- през храносмилателната система при поглъщане или хранене	17	2	2		1	0
Други начини на увреждане от група 10, непосочени по-горе	19	1	1	3	2	1
Задушаване чрез удавяне, затрупване, обхващане- не точно определени	**20**	**10**	**24**	**31**	**5**	**7**
Удавяне в течност	21	0	1	2	0	1
Задушаване от затрупване под твърдо тяло	22	4	11	7	1	1
Задушаване от обгазяване, обхващане от частици, носени от въздуха	23	6	9	20	2	4
Други начини на увреждане от група 20, непосочени по-горе	29	0	3	2	2	1
Сблъсък при хоризонтално или вертикално движение с неподвижен предмет (пострадалият е в движение) - не точно определен	**30**	**1320**	**1268**	**1016**	**902**	**816**
Сблъсък при вертикално движение (произтичащо от падане)	31	1013	992	823	789	686
Сблъсък при хоризонтално движение	32	292	274	190	109	126
Други начини на увреждане от група 30, непосочени по-горе	39	15	2	3	4	4
Удар или сблъсък от/с движещ се предмет- не точно определени	**40**	**1103**	**967**	**779**	**624**	**573**
Удар - от летящ предмет	41	115	87	79	59	46
Удар - от падащ предмет	42	360	376	336	247	233
Удар - от люлеещ се предмет	43	49	21	31	23	25
Удар - от въртящ се, движещ се, преместван предмет, вкл. от превозни средства	44	306	233	158	172	127
Сблъсък с предмет, вкл. превозни средства- сблъсък с човек (пострадалият е в движение)	45	256	247	167	118	142
Други начини на увреждане от група 40, непосочени по-горе	49	17	3	8	5	0
Контакт с режещ,пробождащ,груб,грапав материален фактор- не точно определени	**50**	**558**	**490**	**483**	**299**	**306**
Контакт с режещ материален фактор (нож, острие и други)	51	319	287	279	179	161
Контакт с пробождащ материален фактор (гвоздей, заострен инструмент и други)	52	88	70	50	35	42
Контакт с груб или грапав материален фактор	53	147	131	153	82	100
Други начини на увреждане от група 50, непосочени по-горе	59	4	2	1	3	3
Захващане, притискане, смазване, смачкване и т.н. (обектът или машината са в движение) - не точно определени	**60**	**555**	**495**	**471**	**353**	**367**
Захващане, притискане, смазване - във	61	43	23	26	28	27
Захващане, притискане, смазване - под	62	145	131	139	88	117
Захващане, притискане, смазване - между	63	337	319	291	224	204
Откъсване, отрязване на крайник, китка или пръст	64	29	21	14	12	17
Други начини на увреждане от група 60, непосочени по-горе	69	1	1	1	1	2
Физическо или психическо натоварване- не точно определени	**70**	**159**	**162**	**116**	**161**	**116**
Физическо натоварване - върху скелетно-мускулната система	71	154	155	110	154	115

Начин на увреждане	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Физическо натоварване - дължащо се на лъчения, шум, светлина или налягане	72	3	5	2	4	0
Нервно-психическо напрежение и стрес	73	2	2	4	1	1
Други начини на увреждане от група 70, непосочени по-горе	79	0	0	0	2	0
Ухапване, ритане и т.н. (от животно или човек)- не точно определени	**80**	**101**	**96**	**101**	**96**	**104**
Ухапване	81	18	17	18	17	18
Ужилване, убождане от насекоми или риби	82	4	3			4
Удар, ритане, удар с глава, удушаване	83	76	75	82	75	81
Други начини на увреждане от група 80, непосочени по-горе	89	3	1	1	4	1
Други начини на увреждане, некласифицирани по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

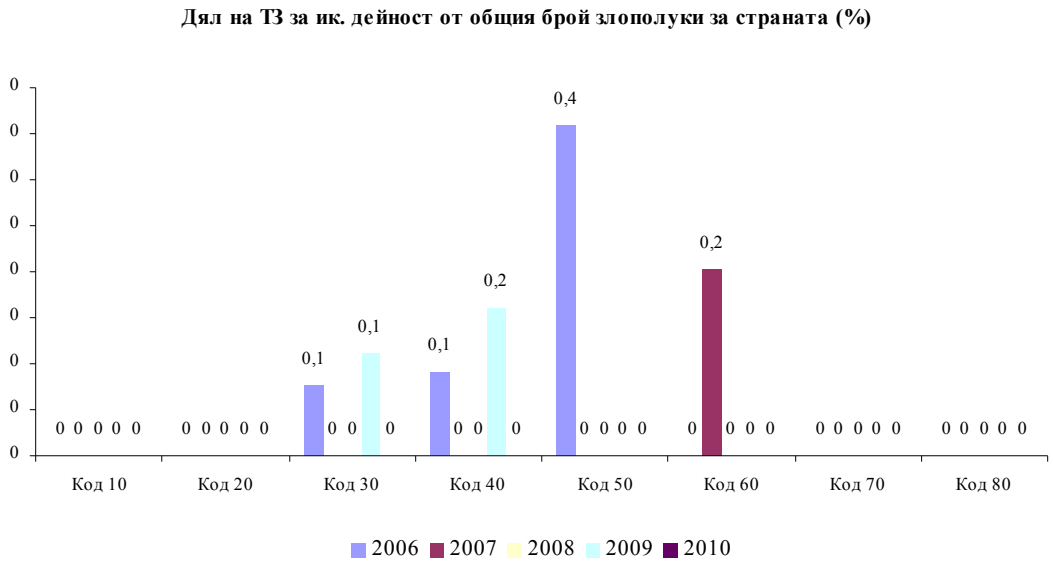

2.14. Класификация „Вид на увреждането”

Видът на увреждането описва физическите последици за пострадалия, напр. счупвания (фрактури) на кости, рани и други. Използва се класификацията „Вид на увреждането” в цифров формат и брой на знаците – 3 цифри. При нейното прилагане се спазва принципът: в случай на множествени травми, злополуката се класифицира по най-тежкото увреждане. Позицията „множествени травми” се използва само в случаите, когато увреждванията са с еднаква тежест.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Вид на увреждането” за икономическа дейност СОПОВ

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Рани и повърхностни наранявания	**010**	**2**	**1**	**0**	**0**	**0**
Повърхностни наранявания	011					
Рани (открити наранявания)	012	2	1			
Други от група 010, непосочени по-горе	019					
Счупвания (фрактури)	**020**	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
Закрити фрактури	021	2			1	
Открити фрактури	022				1	
Други от група 020, непосочени по-горе	029					
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	**030**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Луксации и сублуксации	031					
Навяхвания и разтягания	032					
Други от група 030, непосочени по-горе	039					
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	**040**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	**050**	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051					
Вътрешни травми	052				1	
Други от група 050, непосочени по-горе	059					
Изгаряния и измръзвания	**060**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061					
Химични изгаряния	062					
Измръзвания	063					
Други от група 060, непосочени по-горе	069					
Отравяния и инфекции	**070**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Остри отравяния	071					
Остри инфекции	072					
Други от група 070, непосочени по-горе	079					
Удавяне и задушаване (асфиксия)	**080**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Задушаване	081					
Удавяне и давене, недовело до смърт	082					
Други от група 080, непосочени по-горе	089					
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	**090**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Остра загуба на слуха	091					
Последици от въздействие на налягане	092					
Други от група 090, непосочени по-горе	099					

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	**100**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Топлинен и слънчев удар	101					
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102					
Последици от въздействие на ниски температури	103					
Други от група 100, непосочени по-горе	109					
Шок	**110**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111					
Травматичен шок	112					
Други от група 110, непосочени по-горе	119					
Множествени травми	**120**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	**999**					

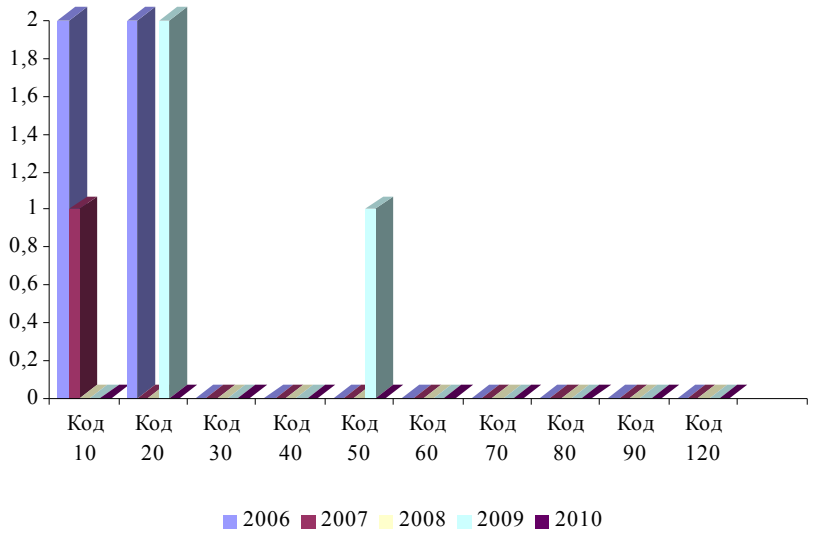

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Вид на увреждането” - за страната.

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Видът на увреждането неизвестен или неуточнен	**000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Рани и повърхностни наранявания	**010**	**1430**	**1205**	**1110**	**799**	**742**
Повърхностни наранявания	011	567	455	359	274	305
Рани (открити наранявания)	012	855	749	749	524	436
Други от група 010, непосочени по-горе	019	8	1	2	1	1
Счупвания (фрактури)	**020**	**1609**	**1512**	**1205**	**1042**	**978**
Закрити фрактури	021	1459	1419	1111	982	915
Открити фрактури	022	147	92	91	60	61
Други от група 020, непосочени по-горе	029	3	1	3	0	2
Изкълчвания (луксации), навяхвания (дисторзии) и разтягания	**030**	**340**	**346**	**280**	**298**	**248**
Луксации и сублуксации	031	96	99	83	87	82
Навяхвания и разтягания	032	236	244	197	202	160
Други от група 030, непосочени по-горе	039	8	3	0	9	6
Травматични ампутации (Загуба на части от тялото)	**040**	**117**	**132**	**110**	**67**	**91**
Мозъчно сътресение и вътрешни травми	**050**	**221**	**224**	**209**	**188**	**179**
Мозъчно сътресение и вътречерепни травми	051	166	165	143	122	125
Вътрешни травми	052	54	57	65	66	53
Други от група 050, непосочени по-горе	059	1	2	1	0	1
Изгаряния и измръзвания	**060**	**223**	**241**	**185**	**131**	**147**
Термични изгаряния, вкл. от нагорещени течности и пари	061	177	208	143	113	122
Химични изгаряния	062	42	33	39	17	23
Измръзвания	063	3	0	3	0	0
Други от група 060, непосочени по-горе	069	1	0	0	1	2
Отравяния и инфекции	**070**	**24**	**33**	**35**	**7**	**6**
Остри отравяния	071	21	32	32	4	5
Остри инфекции	072	2	1	1	3	1
Други от група 070, непосочени по-горе	079	1	0	2	0	0
Удавяне и задушаване (асфиксия)	**080**	**11**	**17**	**14**	**11**	**9**
Задушаване	081	10	16	14	11	8
Удавяне и давене, недовело до смърт	082	0	1	0	0	1
Други от група 080, непосочени по-горе	089	1	0	0	0	0
Последици от въздействие на шум, вибрации и налягане	**090**	**1**	**4**	**4**	**5**	**0**
Остра загуба на слуха	091	1	2	1	2	0

Вид на увреждането	Код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Последици от въздействие на налягане	092	0	2	2	3	0
Други от група 090, непосочени по-горе	099	0	0	1	0	0
Последици от въздействие на екстремални температури, светлина и лъчения	**100**	**7**	**6**	**7**	**4**	**3**
Топлинен и слънчев удар	101	1	2	0	2	0
Последици от въздействие на лъчения (нетоплинни)	102	6	1	4	2	3
Последици от въздействие на ниски температури	103	0	3	0	0	0
Други от група 100, непосочени по-горе	109	0	0	3	0	0
Шок	**110**	**12**	**15**	**8**	**7**	**5**
Шок в следствие нападение и заплахи (психотравми)	111	1	1	3	1	0
Травматичен шок	112	11	14	4	6	5
Други от група 110, непосочени по-горе	119	0	0	1	0	0
Множествени травми	**120**	**101**	**76**	**67**	**46**	**49**
Други уточнени увреждания, некласифицирани в групи от 010 до 120	**999**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

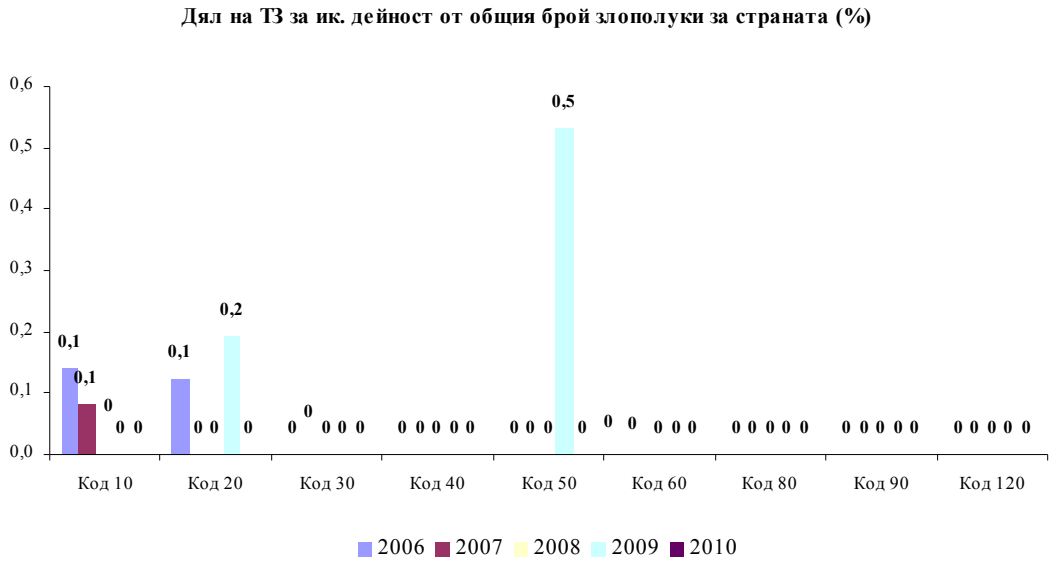

2.15. Класификация „Материален фактор”

Трите двойки променливи, характеризиращи етапите на събитието „трудова злополука” са:

- Специфично физическо действие и материален фактор, свързан със специфичното физическо действие: описват какво конкретно е правил пострадалият в момента на

настъпване на злополуката. Това действие е конкретно и точно определено и е различно от вида работа, който дава по-общо описание на вида работа или задача, която пострадалият извършва по принцип. Материалният фактор, свързан със специфичното физическо действие описва основният материален фактор, свързан със специфичното физическо действие на пострадалия точно непосредствено преди злополуката (средството, предмета или инструмента, използван от пострадалия в момента на злополуката). Материалният фактор може да участва или да не участва в злополуката. При определяне на материалния фактор, свързан със специфичното действие се следи за материалния фактор, който е най-тясно свързан със злополуката или увреждането.

- Отклонение от нормалните действия и материален фактор, свързан с отклонението: описват необичайното събитие, водещо до злополуката. Отклонението не е събитие, което описва основната причина за злополуката, нито пък се отнася до отговорността за настъпване на злополуката. Отклонението описва само необичайното събитие или последното звено от поредица необичайни събития (отклонението от обичайните правила за действие и поведение) при настъпване на злополуката.
- Начин на увреждане и материален фактор, причинил увреждането: описват как пострадалият осъществява контакт с материалния фактор, причинител на увреждането. Описва точно какъв е начинът на увреждане. Материалният фактор, причинил увреждането, е предмета, средството или инструмента, с който пострадалият е получил увреждането или с психологическия начин на увреждане.

Класифицирането на материалния фактор, свързан със специфичното физическо действие, отклонението и на материалния фактор, причинил увреждането се извършва съгласно една Класификация - „Материален фактор”, в цифров формат и брой на знаците – 4 цифри.

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Материален фактор" – групи за икономическа дейност СОПОВ.

2.15.1. Материален фактор на специфичното физическо действие

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	1				
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500					
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600					
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700					
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000					
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	1				
Сухопътни превозни средства	1200	2			1	
Други превозни средства	1300					
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400				1	
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500					
Предпазни средства и защитни приспособления	1600					
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					
Живи организми и хора	1800					

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Насипни отпадъци	1900		1		1	
Физични явления и природни сили	2000					
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900					

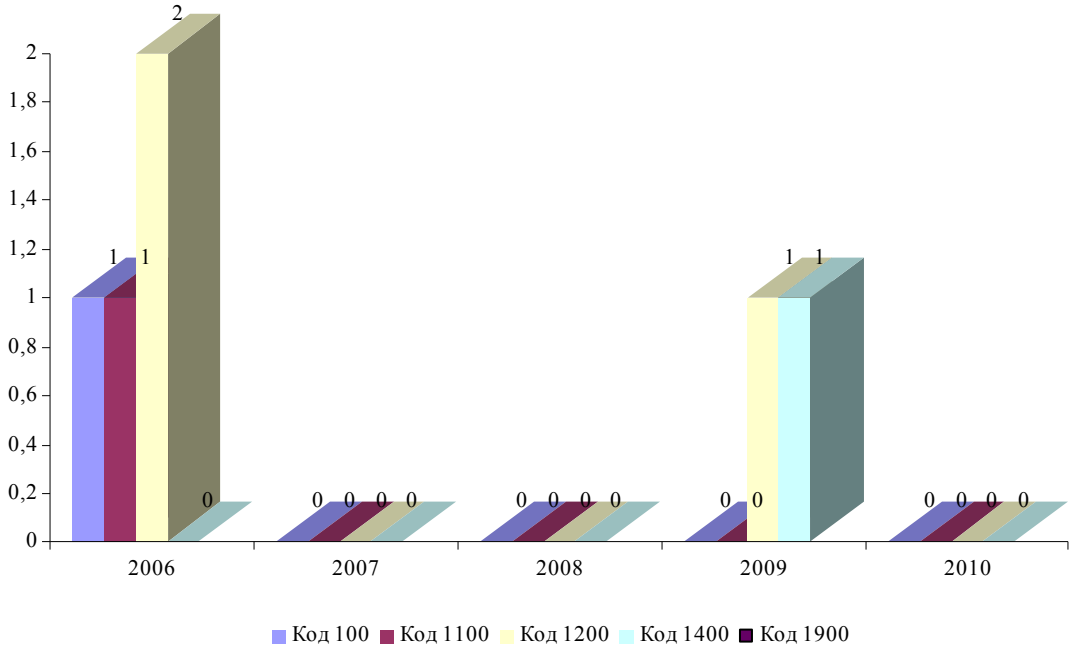

2.15.2. Материален фактор на отклонението

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	2				
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500					
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600					
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700					
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000					
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	2				
Сухопътни превозни средства	1200				1	
Други превозни средства	1300					
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400				1	
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500					
Предпазни средства и защитни приспособления	1600					
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					
Живи организми и хора	1800				1	
Насипни отпадъци	1900		1			
Физични явления и природни сили	2000					

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900					

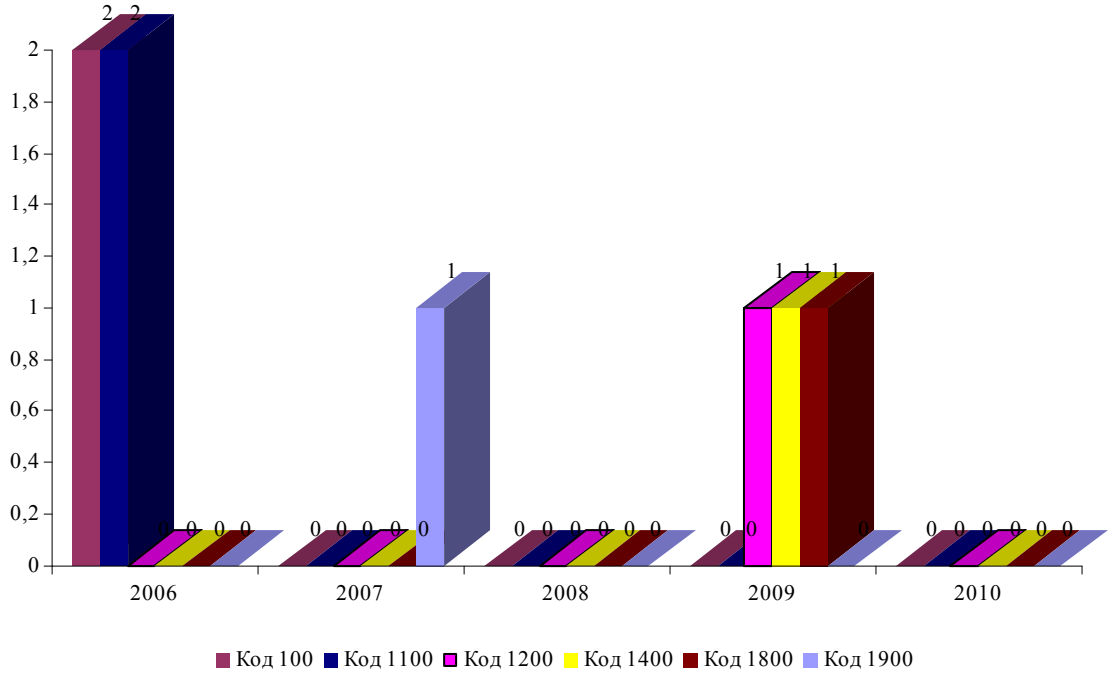

2.15.3. Материален фактор, причинил увреждане

Материален фактор, причинил увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	1			1	
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200					
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300					
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400					
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500					
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600					
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700					
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800					
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900					
Машини и оборудване, неподвижни	1000					
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	2				
Сухопътни превозни средства	1200	1				
Други превозни средства	1300					
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400				1	
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500					
Предпазни средства и защитни приспособления	1600					
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700					
Живи организми и хора	1800				1	
Насипни отпадъци	1900		1			
Физични явления и природни сили	2000					

Материален фактор, причинил увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900					

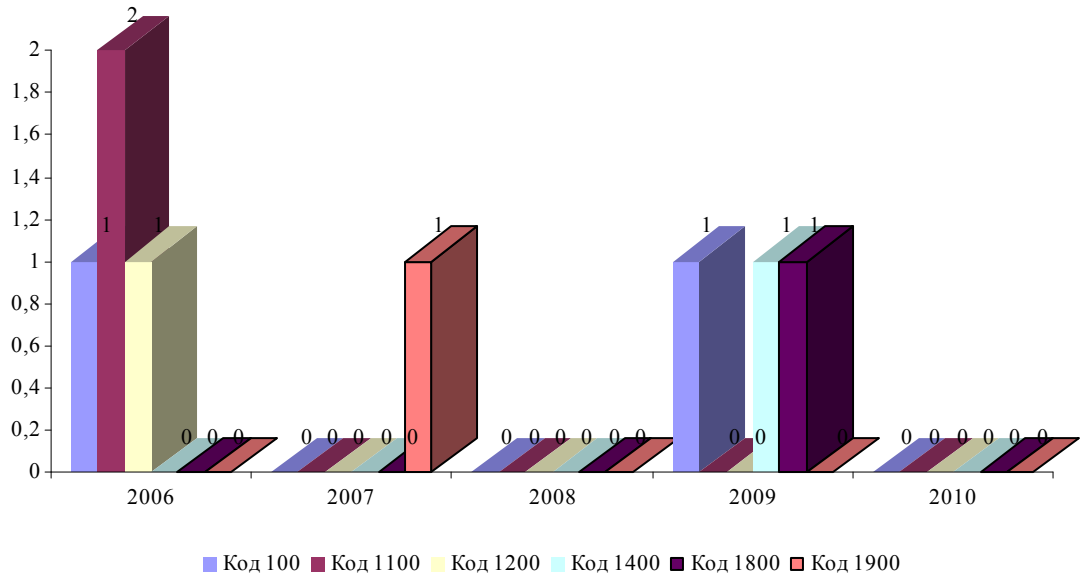

Трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО. Разпределение по „Материален фактор” – групи – за страната.

2.15.1. Материален фактор на специфичното физическо действие

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	14	17	13	6	24
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	909	799	537	514	556
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	332	348	357	333	259
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	38	53	51	34	27
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	67	49	48	51	31
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	94	90	64	77	67
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	283	223	223	160	142
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	102	109	102	59	53
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	20	27	15	20	16
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	47	44	51	24	34
Машини и оборудване, неподвижни	1000	549	494	449	306	316
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	277	261	250	201	160
Сухопътни превозни средства	1200	597	531	332	340	292
Други превозни средства	1300	92	69	76	45	67
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	464	452	414	280	224
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	49	60	58	21	30
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	6	11	9	4
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	82	89	71	55	87
Живи организми и хора	1800	53	71	93	64	60
Насипни отпадъци	1900	11	13	17	5	5

Материален фактор на специфичното физическо действие	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Физични явления и природни сили	2000	10	6	2	1	3
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.2. Материален фактор на отклонението

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	23	11	21	9	16
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	821	764	535	504	534
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	381	395	379	366	261
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	63	59	61	54	52
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	57	44	43	45	29
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	84	70	69	72	78
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	159	121	109	82	70
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	70	78	70	35	30
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	7	17	8	12	9
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	36	38	49	22	30
Машини и оборудване, неподвижни	1000	397	358	336	240	256
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	256	244	219	198	149
Сухопътни превозни средства	1200	605	526	322	310	268
Други превозни средства	1300	77	64	68	31	45
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	553	540	514	321	290

Материален фактор на отклонението	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	130	150	111	63	83
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	15	11	11	9	9
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	76	78	69	42	61
Живи организми и хора	1800	239	218	212	177	172
Насипни отпадъци	1900	13	8	9	1	3
Физични явления и природни сили	2000	34	17	19	12	12
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.15.3. Материален фактор, свързан с начина на увреждане

Материален фактор, свързан с начина на увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма материален фактор или няма информация	0000	27	20	7	14	11
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - на нивото на земята (вътрешни или външни, неподвижни или подвижни, временни или не)	0100	1103	1048	822	788	714
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - над нивото на земята (вътрешни или външни)	0200	207	230	206	186	148
Сгради, конструкции, съоръжения, повърхности - под нивото на земята (вътрешни или външни)	0300	53	43	47	39	29
Системи за снабдяване и разпределение на материали, тръбопроводни мрежи	0400	41	32	26	23	21
Двигатели, системи за пренос и съхранение на енергия	0500	85	72	64	61	60
Ръчни инструменти, задвижвани ръчно	0600	140	116	102	65	62
Инструменти, ръчно държани или ръчно водими, механични	0700	58	65	64	26	26
Ръчни инструменти, с неуточнен източник на енергия	0800	8	12	4	9	9
Машини и оборудване, несамоходни или самоходни	0900	27	27	30	19	27

Материален фактор, свързан с начина на увреждане	Код	Трудови злополуки				
		2006	2007	2008	2009	2010
Машини и оборудване, неподвижни	1000	312	280	262	200	212
Подемно-транспортни машини, съоръжения и приспособления за складиране	1100	208	208	188	158	123
Сухопътни превозни средства	1200	509	430	258	224	217
Други превозни средства	1300	60	55	52	25	43
Материали, предмети, продукти, детайли на машини или превозни средства, отломки, прах	1400	803	755	691	492	424
Химични, взривни, радиоактивни, биологични вещества	1500	183	194	173	93	99
Предпазни средства и защитни приспособления	1600	6	3	4	2	7
Канцеларско оборудване, лично оборудване, спортно оборудване, оръжия, домакински уреди	1700	53	55	49	35	49
Живи организми и хора	1800	167	139	151	132	154
Насипни отпадъци	1900	14	8	11	3	3
Физични явления и природни сили	2000	32	19	23	11	19
Други материални фактори, некласифицирани в групи от 00.00 до 20.00	9900	0	0	0	0	0

2.16. Класификация „Вид злополука (по КСО)”

Информацията се класифицира по следните показатели:

- по чл. 55, ал. 1 от КСО: Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт.
- по чл. 55, ал. 2 от КСО: Трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до: основното място на живеене или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер; мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден; мястото за получаване на възнаграждение;
- не се приема за трудова;
- няма данни.

Трудови злополуки. Разпределение по вид злополука.

Трудови злополуки за страната (брой)					Вид злополука	Код	Трудови злополуки за ик. дейност (брой)				
2006	2007	2008	2009	2010			2006	2007	2008	2009	2010
3523	3334	3234	2605	2457	По чл. 55, ал. 1 от КСО	1	3	1	0	3	0
573	477	609	520	629	По чл. 55, ал. 2 от КСО	2	1	0	0	0	0
0	0	0	0	0	Не се приема за трудова	3	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	Няма данни	9	0	0	0	0	0

Трудови злополуки за ик. дейност

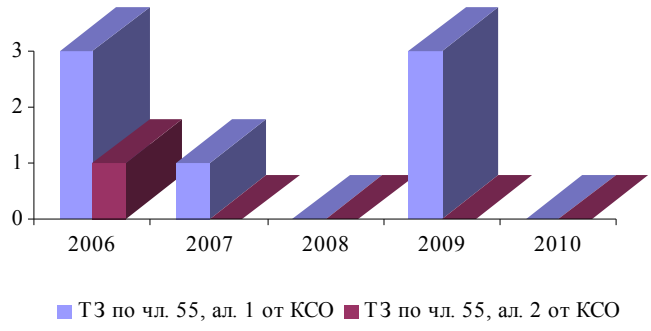

Трудови злополуки за страната

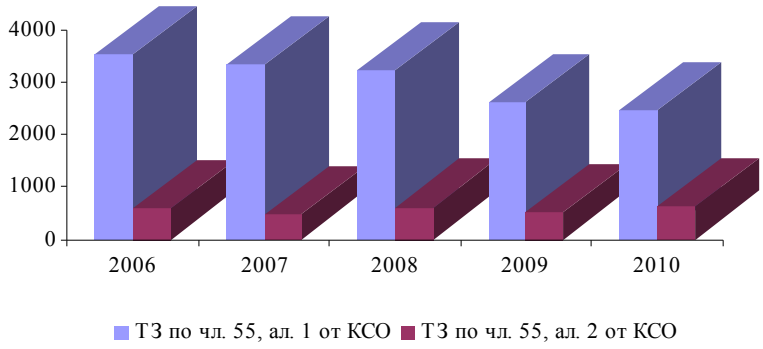

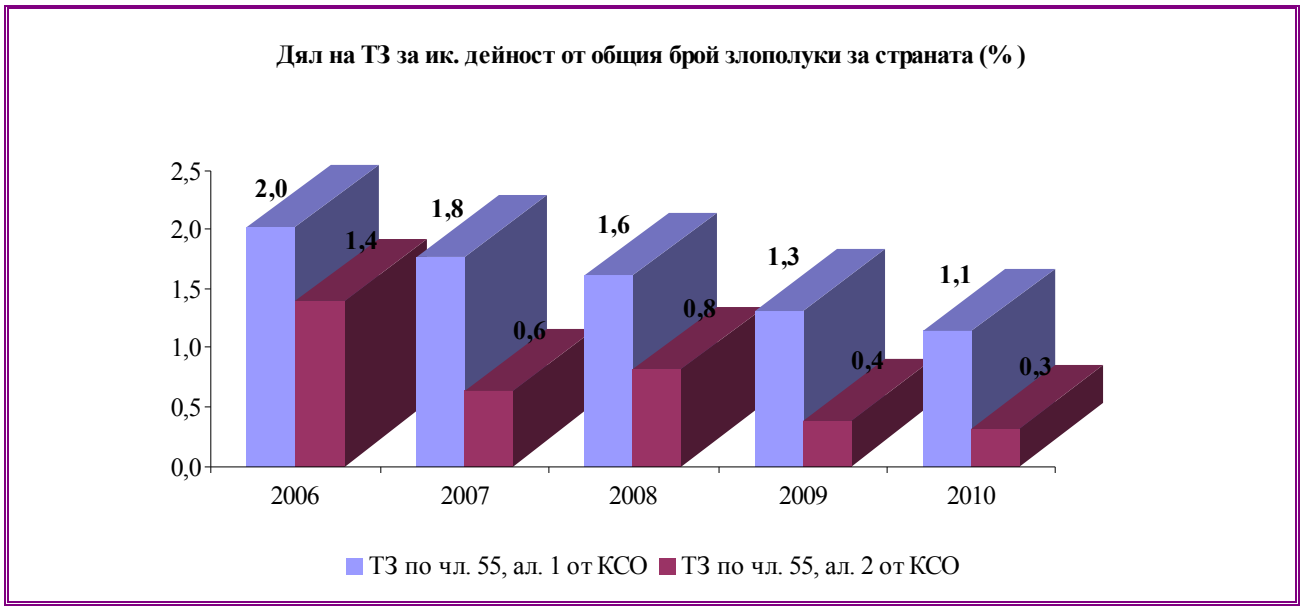

2.17. Класификация „Последици от трудовата злополука”

Последиците от злополуката описват резултата от злополуката, изразени чрез временната неработоспособност (загубените дни от трудови злополуки), трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност), и смърт.

Загубените дни от трудови злополуки представляват броя календарни дни, когато пострадалият е неработоспособен поради трудова злополука. При наличие на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) в резултат на трудовата злополука се използват специфични кодове. В този случай дните, загубени преди признаването на трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) или смърт, не се вземат под внимание. Информацията се класифицира съобразно специална Класификация „Последици от злополуката”.

Код	Наименование на позицията (по българското законодателство)	Код	Наименование на позицията (по ЕСТЗ)
00	Няма данни	**000**	Неизвестни
10	Временна неработоспособност общо, в т.ч.		Загубени дни по групи (отсъствие по-малко от 6 м.)
11	до 3 дни	–	–
12	4 - 6 дни	**A01**	4 - 6 загубени дни
13	7 - 13 дни	**A02**	7 - 13 загубени дни
14	14 - 20 дни	**A03**	14 - 20 загубени дни
15	21 - 30 дни	**A04**	21 - 30 дни
16	31 - 90	**A05**	31 - 90 дни
17	91 - 182 дни	**A06**	91 - 182 дни
18	183 - до 1 год.	**997**	183 и повече загубени дни или инвалидност
19	над 1 год.		

Код	Наименование на позицията (по българското законодателство)	Код	Наименование на позицията (по ЕСТЗ)
20	Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.		
21	под 50%		
22	50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.		
23	71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.		
24	над 90% - от 90,01%		
30	Смърт - общо	**998**	Смърт
99	Други, непосочени по-горе	**999**	Други, непосочени по-горе

Трудови злополуки за ик. дейност Образование. Разпределение по последици от злополуката

(по българското законодателство) – за ик. дейност СОПОВ

Последици от злополуката	код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	**10**	**4**	**1**	**0**	**3**	**0**
до 3 дни	11					
4 - 6 дни	12					
7 - 13 дни	13	1				
14 - 20 дни	14	1			1	
21 - 30 дни	15					
31 - 90 дни	16					
91 - 182 дни	17	2	1		1	
183 - до 1 год.	18					
над 1 год.	19				1	
Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.	**20**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
под 50%	21					
50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	22					
71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.	23					
над 90% - от 90,01%	24					
Смърт	**30**					
Други, непосочени по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

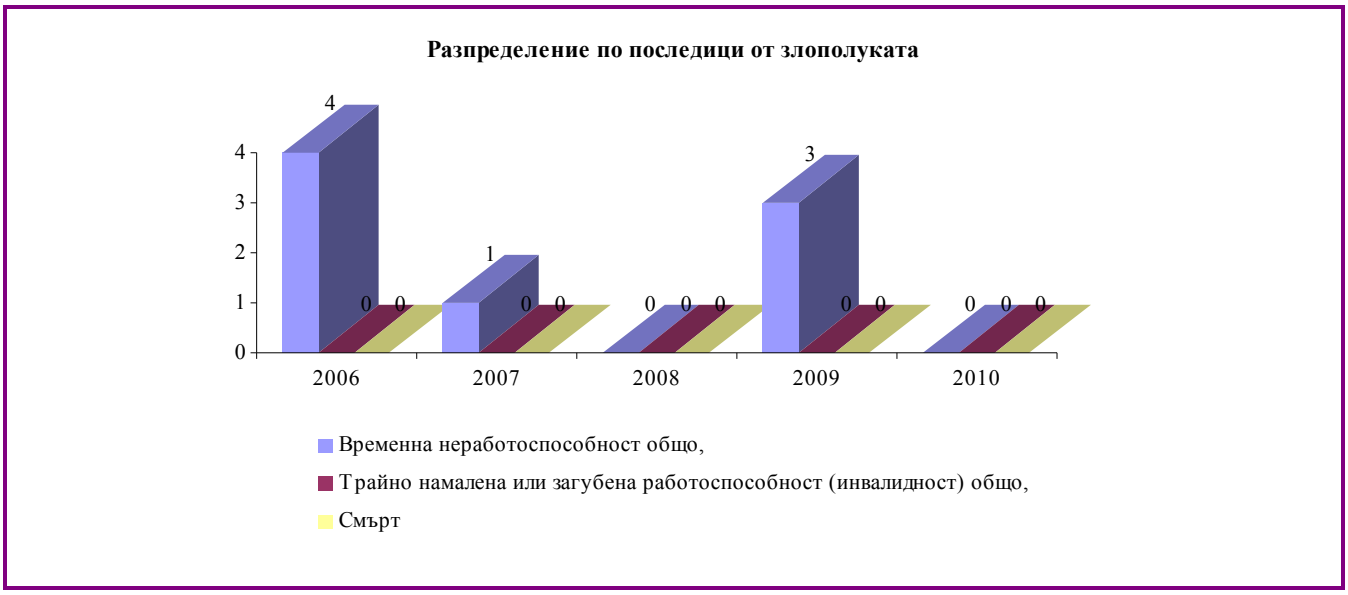

Трудови злополуки. Разпределение по последици от злополуката.

(по българското законодателство) – за страната

Последици от злополуката	код	Трудови злополуки (брой)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Няма данни	**0**	**2**	**1**	**1**	**2**	**0**
Временна неработоспособност общо, в т.ч.	**10**	**3844**	**3555**	**2993**	**2429**	**2309**
до 3 дни	11	73	69	45	33	34
4 - 6 дни	12	171	139	98	55	48
7 - 13 дни	13	613	517	311	270	235
14 - 20 дни	14	356	272	239	154	186
21 - 30 дни	15	432	429	330	251	276
31 - 90 дни	16	1333	1358	1062	868	801
91 - 182 дни	17	614	565	606	538	483
183 - до 1 год.	18	244	188	287	259	243
над 1 год.	19	8	18	15	1	3
Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо, в т.ч.	**20**	**81**	**76**	**89**	**86**	**56**
под 50%	21	8	12	19	20	13
50 - 70% - от 50,00 до 70,99% вкл.	22	61	49	61	50	28
71 - 90% - от 71 до 90,00% вкл.	23	6	7	7	10	6
над 90% - от 90,01%	24	6	8	2	6	9
Смърт	**30**	**169**	**179**	**151**	**88**	**92**
Други, непосочени по-горе	**99**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

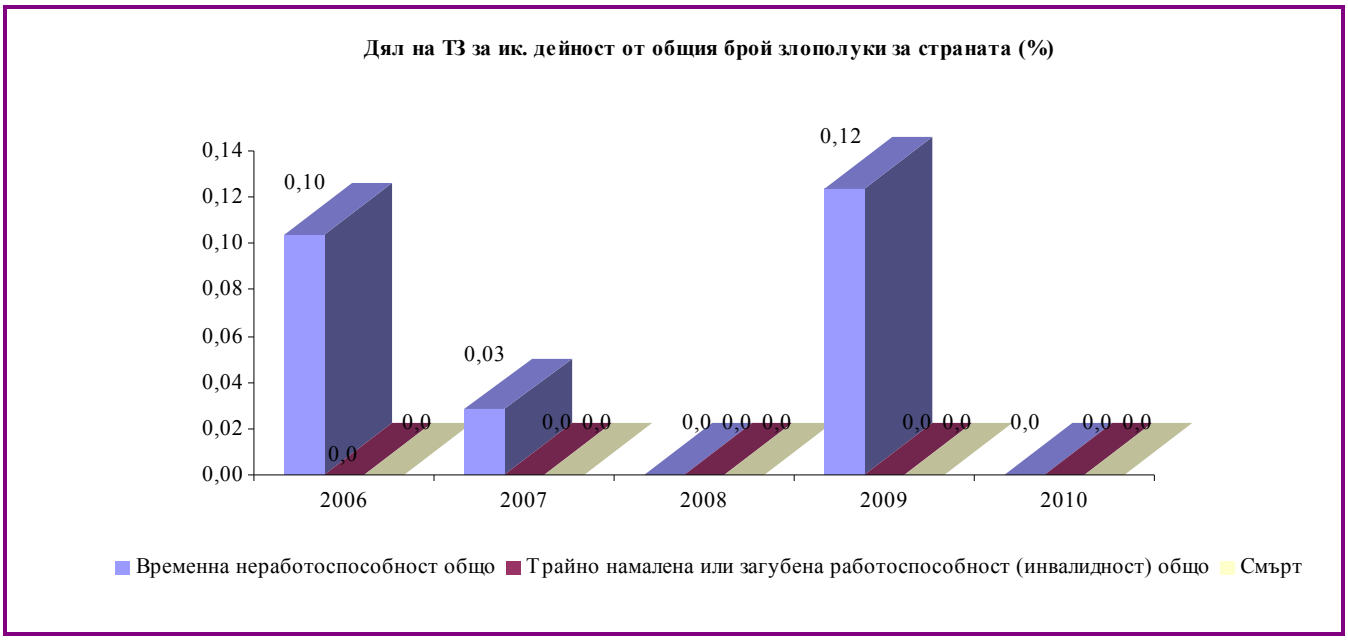
Дял на ТЗ за ик. дейност от общия брой злополуки за страната (%)
0,14
0,12
0,10
0,08
0,06
0,04
0,02
0,00
0,10
0,0
0,0
0,03
0,0
0,0
0,0
0,0
0,0
0,12
0,0
0,0
0,0
0,0
0,0
2006
2007
2008
2009
2010
Временна неработоспособност общо
Трайно намалена или загубена работоспособност (инвалидност) общо
Смърт

IX. ТЕХНИЧЕСКИ ПРАВИЛА, РЪКОВОДСТВА И ДРУГИ ПРОГРАМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА БЗР

За събиране и обработване на информация по този раздел от ПБЗР са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации. Проучването показа, че през последните пет години:

1. са издадени:
   - две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
   - „Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", „Синдипревантива" ООД, 2006 год.;
   - Структура и организация на работната заплата, ИК „Труд и право", 2007 год.;
   - Трудов договор, ИК „Труд и право", 2008 год.;
   - Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК „Труд и право", 2008 год.;
   - „Оценка на професионалния риск", ИК „Шанс"АД, 2008 год.;
   - „Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК „Труд и право", 2009 год.;
   - Наръчник по заплащане на труда, ИК „Труд и право", 2009 год.;
   - Инструкции за безопасност и здраве при работа в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
   - Процедури, вътрешни актове и приложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
   - „Оценка на професионалния риск", ИК „Шанс"АД, 2011 год.;
   - Работно време, почивки и отпуски, ИК „Труд и право", 2012 год.;
   - Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК „Труд и право", 2012 год.;
2. няма разработени кодекси за добра практика приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност;
3. няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по меморандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);
4. ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа;

5. в изпълнение на проект „Prevention in EU-27) на Международната асоциация за социално осигуряване (ISSA) в изпълнение на проект „Prevention in EU-27) са издадени на български език Ръководства за оценка на риска в малки и средни предприятия при:
   - подхлъзване и падане от височина - http://www.issa.int/Resources/Resources/Slipping-and-Falling-from-A-Height;
   - нервно-психично натоварване - http://www.issa.int/Resources/Resources/Mental-Workload;
6. в рамките на Европейски кампании за комуникация, информиране и инспектиране Комитетът на старшите инсппектори по труда е издал на български език плакати, брошури и ръководства с добри практики и др. доказани и проверени методи и инструменти за оценка на риска:
   - при ръчна работа с тежести – http://www.handlingloads.eu/bg/site/dp/budownictwo;
   - при работа с опасни вещества - http://www.chemicalscampaign.eu/campanha.php?country=bg&language=bg&idCamp=30;
   - психосоциалните фактори на работното място - http://www.av.se/slic2012/bulgarian.aspx.

Направеният анализ показва, че е необходимо да се насочат усилията за разработване на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, които да се разпространяват безплатно и да могат да се прилагат за изпълнение на нормативни изисквания или на доброволна основа за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основната цел на проекта е създаването на устойчив капацитет за разработване на съвременна секторна политика по безопасност и здраве при работа (БЗР), системи и услуги за провеждане на политиката, контрол и оценка, както и създаването на възможности за обмяна на опит и добра практика.

Специфичните цели са:

- осигуряване на достъп до актуална и полезна информация за състоянието на безопасните и здравословни условия на труд на национално ниво и за икономическата дейност, с оглед по-нататъшното им развитие;
- подобряване на качеството на политиките и законодателството по БЗР на национално и секторно ниво;
- подкрепа и насърчаване на малките и средните предприятия за осигуряване на БЗР, чрез популяризиране на практични и иновационни решения за прилагане на законодателството по БЗР.

Разработеният Профил по безопасност и здраве при работа (ПБЗР) за икономическа дейност „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води" постига целите, заложени в проекта, а също така и специфичните цели, заложени в Техническото предложение за разработването на Профила по БЗР. Основната цел е постигната – разработен е профил по безопасност и здраве при работа, в съответствие с изискванията на Възложителя и принципите за информиране и консултиране със структурите за тристранно сътрудничество. Постигнати са и специфичните цели за повишаване на информираността и формиране на ключови познания чрез осигуряване на актуална информация за: системата и законодателството в областта на БЗР; дейностите, свързани с осигуряване на БЗР; основни показатели за състоянието на БЗР; както и друга информация, свързана с икономическото развитие, демографското развитие, професионалното ниво и квалификацията на работната сила и др. на национално ниво и за икономическата дейност. Извършени са анализ и оценка на състоянието и са дадени насоки за бъдещи действия, с оглед подобряване качеството на политиките и дейностите за осигуряване на БЗР.

Постигнатите резултати, за които има обективно измерими количествени и качествени индикатори са:

- разработен ПБЗР;
- осигурена актуална и надеждна информация за всички раздели на ПБЗР;
- обща оценка на състоянието на системата за управление и на дейностите по БЗР;
- определени силни и слаби страни за всеки раздел от ПБЗР;
- направени препоръки и насоки за развитие и усъвършенстване на дейностите по БЗР в съответствие с националните стратегически документи, законодателството и нормативните актове.

При разработването на профила са използвани официални статистически данни, закупени от Националния осигурителен институт и Националния статистически институт, както и данни от официалните електронни страници в интернет на министерствата, ведомствата и организациите на работодателите и на работниците и

служителите. Използвана е правно- информационната система „Апис” за източник на информация при проучването на нормативните актове.

Използваният методологически инструментариум дава надеждна гаранция за пълно и точно постигане на заложените цели.

Умелото и адекватно съчетаване на използваните изследователски, статистически и социологически методи създават необходимите методологически условия за гарантиране на пълното съответствие на постигнатите резултати с изискванията на проекта.

Използвана е следната съвкупност от методологически подходи:

- системно функционалният подход;
- сравнителния анализ;
- историческият подход;
- социологическият подход;
- статистическият подход;
- при аналитичните и изследователските дейности са използвани методите анализ и синтез, индукция и дедукция, SWOT анализ, анализ на многокритериални проблеми, регресионно - корелационен анализ, моделиране, прогнозиране и др.
- консенсусният подход.

Приложена е методиката за набиране на първична и вторична информация. Обоснована е методологическата целесъобразност от прилагането на точно определени количествени и качествени методи. Показана е тяхната вътрешна субординация и логическа взаимосвързаност от гледна точка на постигането на общите и специфичните цели на проекта. Използвана е комбинация от количествени и качествени методи за набиране на информация:

- метод на кабинетното проучване;
- метод на анализ на съдържанието;
- проучване по метода на експертните оценки;
- метод на анкетното допитване със самопопълване;
- метод на фокус-груповите дискусии;
- метод на анкетното допитване със самопопълване.

За набиране, обработване и анализ на първична информация последователно е реализирана серията от изследвания със социологически и статистически методи.

Профилът по безопасност и здраве при работа следва структурата на съдържанието и разделите посочени в техническото задание, като всеки един раздел е разработен подробно и ясно.

1. Увод

Представена е статистически обработена информация за 2006 – 2010 година, с динамиката в изменението на показателите за:

- икономическото състояние;

- демографското състояние;
- професионално ниво и квалификация на работната сила.

2. Законодателна рамка в областта на БЗР

Представени са:

- стратегическите документи – стратегии, планове и програми за развитие в областта на БЗР;
- нормативните актове в областта на БЗР с общо приложение - Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО) и всички подзаконови нормативни актове, издадени на основание изрична разпоредба в КТ, ЗЗБУТ и КСО. Предмет на изследването са областите:
  - основни задължения на страните по трудово или служебно правоотношение;
  - работно време, почивки и отпуски;
  - безопасни и здравословни условия на труд;
  - трудова дисциплина;
  - заплащане на труда;
  - обучение и квалификация;
  - медицинско наблюдение;
  - трудови злополуки и професионални болести;
  - социално битово и културно обслужване на работниците и служителите;
  - социален диалог;
  - имуществена отговорност и видове обезщетения;
  - други;
- нормативните актове в областта на БЗР, с приложение за икономическата дейност, издадени на основание Кодекс на труда (КТ), Закон за здравословни и безопасни условия на труд (ЗЗБУТ), Кодекс за социално осигуряване (КСО).
- нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР - Закон за техническите изисквания към продуктите, Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси, Закон за здравето, Закон за устройство на територията, Закон за държавната стандартизация, Закон за измерванията и др. правилници, наредби, инструкции и др., издадени на основание законите, които се прилагат във всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, независимо от икономическата дейност. Предмет на изследването са:
  - съществените изисквания към продуктите;
  - изискванията за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смесите;
  - изискванията към техническа експлоатация на работно оборудване, инсталации, уредби и съоръжения и др.

- използваните суровини и материали;
- санитарно-хигиенните норми и изисквания;
- изискванията за пожарна и аварийна безопасност;
- метрологичния и техническия надзор;
- изискванията към проектирането, изграждането, реконструкцията, модернизацията, въвеждането в експлоатация, както и поддържането, ремонтта и извеждане от действие на сгради и съоръжения;
- стандарти, свързани с БЗР, съгласно Закон за държавната стандартизация;
- изискванията за правоспособност на лицата за упражняване на професия;
- други правила и норми.

- Съответствие на законодателната рамка с международните стандарти - регламенти, стратегии и директиви на Европейския съюз (ЕС) и конвенциите на Международната организация на труда (МОТ). Предмет на сравнителния анализ е степента на съответствие между изследваните нормативни актове в областта на БЗР от националното законодателство с правото на ЕС и конвенциите на МОТ.

От направения анализ на законодателната рамка в областта на БЗР се налагат следните изводи и констатации.

- Законодателната рамка в областта на БЗР е съвременна, пълна и отговаря на достиженията на правото на Европейския съюз и конвенциите на МОТ.
- Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците, издадена от министъра на народното здраве на основание чл. 287, ал. 1 КТ, обн., ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г., бр. 102 от 1994 г., бр. 78 от 2005 г. не съответства на съвременните индустриални отношения и нормативната база по БЗР.

Препоръчва се при въвеждане на ново законодателство и при усъвършенстването му да се постигне опростяване на нормативните изисквания, с цел по- добро прилагане без да се намалява постигнатата степен на защита за работещите.

3. Система по БЗР

Представен е институционалния капацитет на системата по БЗР на национално ниво и браншово/отраслово ниво. Осигурена е актуална информация за институционалния капацитет на отделните институции, организации и други юридически или физически лица да изпълняват задълженията си за осигуряване на БЗР, както следва:

- компетентни органи, с функции и отговорности в областта на БЗР - представени са структурата и функциите на всички органи на изпълнителната власт или на техни административни структури от специализираната администрация с нормативните основания за осъществяване на дейността. Осигурена е информация за капацитета на всяка система, агенция, или организация, в т.ч. и за съответното структурно звено по БЗР. Посочени са актуални адреси, вкл internet и e-mail;
- компетентни органи с контролни функции в областта на БЗР - представени са всички органи на изпълнителната власт или техни административни структури

от специализираната администрация, на които е възложено със закон да извършват дейности по инспектиране на труда. Посочена е областта на контрол и актуални адреси, вкл internet и e-mail;

- организации на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище - представени са правният статут, структурата и функциите на организациите на работодателите и на работниците и служителите, признати за представителни на национално равнище. За всяка организация са посочени: органи за управление; основни членове (федерации, синдикати, съюзи и др.); структура, вкл. териториални поделения; капацитет за участие при формиране и реализиране на политиката по БЗР на национално ниво. Посочени са актуални адреси, вкл internet и e-mail.
- представени са организации на работодателите и на работниците и служителите за икономическата дейност с актуални адреси, вкл internet и e-mail;
- други организации с функции в областта на БЗР: лаборатории за измерване факторите на работната среда; служби по трудова медицина.

Описани са функциите и дейностите в областта на БЗР, които могат да изпълняват юридическите или физическите лица, съгласно националното законодателство, като е посочено нормативното основание за това.

Осигурена е информация за: регулаторните режими акредитация, регистрация и др.; публичните регистри с органа, на който е възложено да поддържа в актуално състояние регистрите или друга публична информация, свързана с тяхната дейност.

Направеният анализ на системата по БЗР показва, че тя отговаря на съвременните индустриални отношения на национално ниво. Обхванати са всички области на законодателната рамка със съответните административни органи и органите на работодателските организации и организациите на работниците и служителите. Създаден е необходимият брой лаборатории за измерване факторите на работната среда и служби по трудова медицина, като е гарантирано качеството на тяхната дейност с регулациите на акредитацията и регистрацията пред компетентни държавни органи.

4. Механизми за осигуряване спазването на законодателството по БЗР

Представен е капацитетът на органите с контролни функции в областта на БЗР, като е осигурена информация за:

- нормативното основание за осъществяване на контролна дейност;
- функциите, структурата, вкл. и териториалните поделения;
- съвместната дейност с други контролни органи или организации – посочено е основанието, въз основа на което се осъществява съвместната дейност;
- институционалния капацитет (брой инспектори, материална обезпеченост и др.);
- друга информация, която характеризира контролната дейност.

5. Координация и социално сътрудничество в областта на БЗР

Представена е информация за структурите на тристранно сътрудничество на национално и на отраслово равнище – Икономическия и социален съвет, Националния съвет за тристранно сътрудничество, Националния съвет по условия на труд, отраслови

съвет по условия на труд. Описани са механизмите за осигуряване на консултации, координация и сътрудничество между всички участници в управлението на БЗР на национално ниво. Посочени са функциите, състава, начина на работа и вземане на решения.

В резюме са представени основните договорености по действащия колективен трудов договор.

6. Обучение, информиране и консултиране

Представена е информация за:

- законодателната рамка за осигуряване на професионално образование и обучение, и обучение по правилата за осигуряване на БЗР - посочени са основните нормативни документи (закони, наредби, постановления на Министерския съвет и др.), с които се регулират обществените отношения, свързани с осигуряването на професионално образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР;
- системата на професионалното образование и обучение, и по правилата за осигуряване на БЗР – държавни органи, неправителствени организации, професионални училища; професионални гимназии; професионални колежи; центрове за професионално обучение; центрове за информация и професионално ориентиране и др. юридически или физически лица, регистрирани по Търговския закон, по Закона за кооперациите или по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, които провеждат обучение по БЗР и осъществяват дейности, свързани с осигуряване на информация и консултации в областта на БЗР.

По данните от информационната система на Министерството на образованието младежта и науката и на Националната агенция за професионално образование и обучение е осигурена информация за съдържанието на публичните регистри в областта на професионалното образование и обучение, като е посочен актуален интернет адрес.

Направеният анализ показва, че обществените отношения, свързани с осигуряването на професионално образование и обучение и по правилата за осигуряване на БЗР са регулирани добре. Обучението по БЗР се осъществява по общите учебни планове и програми за професионално образование и обучение, и придобиване на степен на професионална квалификация по професии от професионални направления от Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Въпросите, свързани с осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд са част от учебното съдържание по предметите от задължителната професионална подготовка (обща, отраслова и специфична) за професиите от Списъка.

7. Социално осигуряване и застраховане

В профила по БЗР е посочена обработена информация за:

- законодателната рамка, свързана със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване. Посочени са нормативните актове, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване, като предмет на изследването са:
  - обхват на лицата, които задължително се осигуряват за трудова злополука и професионална болест;

- размер на осигурителната вноска;
- осигурителни плащания – видове парични обезщетения;
- други изисквания.

Представена е информация за размера на осигурителната вноска за трудова злополука и професионално заболяване за последните пет години – 2006 – 2010г.

Въз основа платена информация за данни от информационната система на Националния осигурителен институт за последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена статистическа информация в табличен и графичен вид за изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО по видове, както следва:

- трудова злополука по време на работа;
- трудова злополука на път за работа;
- професионална болест;
- изследване поради трудова злополука или професионална болест;
- санаторно-курортно лечение при трудова злополука или професионална болест.

- компетентните органи, с функции и отговорности, свързани със задължителното осигуряване за трудова злополука и професионално заболяване;
- законодателната рамка, свързана със задължителната застраховка за риска „трудова злополука" - посочени са нормативните документи, с които се регулират обществените отношения, свързани със задължителната застраховка за риска „трудова злополука".

Предмет на изследването са условията и редът, при които се осъществява застраховането, вкл.: икономическите дейности, в които работниците и служителите задължително следва да бъдат застраховани; застрахователните рискове; застрахователните обезщетения и др.

Представена е информация, в табличен и графичен вид, за размера на средния коефициент на трудовия травматизъм за страната и за икономическата дейност за периода от 2007 г. до 2010 г. включително. Не е представена информация за 2006 година, защото нормативните актове, с които се урежда задължителната застраховка за риска „трудова злополука" са издадени през същата година и от 2007 година започват да се прилагат.

- компетентните органи, с функции и отговорности по задължителната застраховка за риска „трудова злополука".

Представени са застрахователите, които притежават разрешение за извършване на дейност по т.1 от Раздел II на Приложение №1 към Кодекса за застраховане, т.е. „злополука (включително производствени злополуки и професионални заболявания)". Посочени са и актуални адреси, вкл internet и e-mail.

Анализът на системата за социално осигуряване и застраховане показва, че тя е структурирана и работи добре.

8. Условия на труд

Чрез методите на социологията - експертните оценки, анкетното допитване със

самопопълване, фокус- груповите дискусии е осигурена актуална информация за условията на труд, по показатели, както следва:

- трудова заетост;
- работно време;
- отпуски и почивки;
- рискове за здравето и безопасността на работещите: шум; вибрации; ниски и високи температури; химични и биологични агенти; прах; лъчения; стрес, ръчна работа с тежести; работа при болезнени пози, повтаряща се и монотонна работа;
- осигуряване на работно и униформено облекло, и ЛПС;
- медицинско обслужване, вкл. предварителни и периодични медицински прегледи;
- използване на информационните технологии в работата;
- работа с външни за предприятието лица;
- самостоятелност и контрол при изпълнение на основните трудови задължения;
- информиране и консултиране;
- дискриминация и насилие;
- работа и здраве - въздействието на работата върху здравето на работещия;
- удовлетвореност от условията на труд;
- работа и извън трудов живот.

Предвид наложените (по външни обстоятелства) ограничения в обемите на изследваните единици, получените стойности за показателите на условията на труд следва да се тълкуват като отправни, референтни точки.

Използваните методи и въпросите, по които е набирана информацията са в синхрон с подобни изследвания на Дъблинската фондация за условията на труд и живот в Европа. Получените данни могат да се използват при разработване на стратегии и нормативни актове в изследваните области. Броят на изследваните лица е достатъчен, за да се формира една статистически значима извадка и да се минимизират статистическите грешки. Направен е сравнителен анализ на резултатите от изследването с предходни данни от съпоставими проучвания за условията на труд.

9. Трудов травматизъм

На база на окончателната статистика от информационната система за трудовите злополуки на Националния осигурителен институт през последните пет години (от 2006 г. до 2010 г. включително) е представена информация за броя, разпределението и показателите на трудовите злополуки за икономическата дейност, както следва:

- разпределение на трудовите злополуки по следните класификации на Статистическа система „Трудови злополуки” на НОИ:
  - „Големина на предприятието (осигурител)”, според средносписъчния брой на осигурените лица;
  - „Статус в заетостта”;
  - „Общ трудов стаж”;

- „Стаж по професията”;
- „Правоспособност”;
- „Възраст” по възрастови групи от 15 до 24 г., от 25 до 34 г., от 35 до 44 г., от 45 до 54 г., от 55 до 64 г., 65 г. и повече;
- „Пол”;
- „Време на злополуката” – ден от седмицата;
- „Време на злополуката” - спрямо установеното работно време;
- „Място на злополуката”;
- „Работно място”;
- „Вид работа”;
- „Специфично физическо действие”;
- „Материален фактор на специфичното физическо действие”;
- „Отклонение";
- „Материален фактор на отклонението”;
- „Начин на увреждане”;
- „Материален фактор, причинил увреждането”;
- „Вид на увреждането”;
- „Последици от трудовата злополука”.

Посочената информацията е групирана по следните показатели:

- общ брой и по чл. 55, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО);
- трудови злополуки предизвикали: смърт (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО), инвалидност (общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- загубени календарни дни от трудови злополуки (брой, общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО);
- коефициент на честота (Кч) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО;
- коефициент на тежест (Кт) - общо и по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Цялата статистическа информация е представена в табличен и графичен вид (отделни таблици и графики за всеки от изброените показатели).

Обработената статистическа информация за трудовия травматизъм може да се използва при разработване на стратегии и програми, както и нормативни актове с насоченост за подобряване на условията на труд.

10. Технически правила, ръководства и други програми и дейности за насърчаване на БЗР

За събиране и обработване на информация по този раздел са използвани методите на кабинетното проучване и анкетното допитване сред работодатели и експерти от държавната администрация, работодателските и синдикалните организации.

Проучването показа, че през последните пет години:

- ❑ са издадени:

- две ръководства по безопасност и здраве при работа: при работа на височина и при рискове, свързани с експозиция на вибрации;
- „Безопасност и здраве при работа в предприятието. Добра практика. Нормативна уредба", „Синдипревантива" ООД, 2006 год.;
- Структура и организация на работната заплата, ИК „Труд и право", 2007 год.;
- Трудов договор, ИК „Труд и право", 2008 год.;
- Сборник с наредби за устройство, безопасна експлоатация и технически надзор на съоръжения с повишена опасност, ИК „Труд и право", 2008 год.;
- „Наръчник по безопасност и здраве при работа в предприятието", ИК „Труд и право", 2009 год.;
- Наръчник по заплащане на труда, ИК „Труд и право", 2009 год.;
- Инструкции забезопасност и здраве при работа в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
- Процедури, вътрешни актове и проложни документи по уредбата на трудовите отношения в предприятието, ИК „Труд и право", 2011 год.;
- Работно време, почивки и отпуски, ИК „Труд и право", 2012 год.;
- Договорът в индивидуалните трудови отношения, ИК „Труд и право", 2012 год.;

- няма разработени кодекси за добра практика приложими за всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение, за икономическата дейност;
- няма приключили проекти по програмите на структурни фондове, по мемурандуми и споразумения между отделни държави, проекти за взаимно сътрудничество и др., изпълнени през последните 5 (пет) години, за насърчаване на БЗР (има проекти на представителните на национално ниво синдикални и работодателски организации, но те не са приключили напълно. Отделни техни компоненти за завършени.);
- ежегодно се провеждат информационни кампании, тематични конференции, медийни инициативи, свързани с Европейската седмица по безопасност и здраве при работа.

Направеният анализ показва, че е необходимо да се насочат усилията за разработване на кодекси за добра практика, ръководства, помагала, технически правила и др. материали, които да се разпространяват безплатно и да могат да се прилагат за изпълнение на нормативни изисквания или на доброволна основа за гарантиране на безопасността и здравето при работа.

SWOT-анализ на Профила по безопасност и здраве при работа

	Положително влияние	Отрицателно влияние
Вътрешна среда	**СИЛНИ СТРАНИ (ПЛЮСОВЕ):** 1. Последователна национална политика (стратегия за развитие) в областта на БЗР през последните 16 години, насочена към устойчиво развитие; 2. Годишни национални прогроми по БЗР; 3. Добре развито, пълно и структурирано законодателство, съответстващо на правото на ЕС и конвенциите на МОТ; 4. Добре изградена и законодателно регламентирана система по БЗР; 5. Пълнота в законодателната уредба в областта на механизмите за спазване на законодателството по БЗР; 6. Добре изградена система от постоянни или временни структури на тристранно сътрудничество на национално и браншово равнище по БЗР; 7. Добре изградена структура за обучение, информиране и консултиране; 8. Съвременно законодателство, съответстващо на международните стандарти и развита система за социално осигуряване и застраховане; 9. Устойчиво намаляване общия брой на трудовите злополуки с над 5% годишно за последните 5 години; 10. Намаляване на средния коефициент на трудов травматизъм общо за страната.	**СЛАБИ СТРАНИ (МИНУСИ):** 1. Ограничен човешки и финансов ресурс за обезпечаване на дейностите по националните програми по БЗР; 2. Остаряла нормативна уредба на задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците; 3. Застаряване на работната сила; 4. Намаляване на процента на икономически активното население; 5. Несъответствие на образованието и квалификацията на работната сила на нуждите на пазара на труда; 6. Слаба диверсификация на професионалните възможности на работната сила; 7. Слаба нагласа за мобилност на работната сила; 8. Недостатъчен капацитет на някои от контролните органи по отношение на материално- техническа осигуреност и квалификация на персонала; 9. Липса на кодекси за добра практика на национално ниво и по сектори на икономиката; 10. Недосттатъчен брой на ръководствата, помагалата, технически правита и другите материали по БЗР, в помощ на работодателите; 11. Недостатъчен брой проекти и програми за насърчаване на БЗР.
	ВЪЗМОЖНОСТИ: 1. Опростяване на законодателството без да се намалява достигнатото ниво на защита за работещите; 2. Актуализиране на нормативни	**ОПАСНОТИ:** 1. Ограничен финансов ресурс; 2. Понижаване нивото на образование и професионална квалификация; 3. Голям брой микро, малки и средни предприятия;

Външна среда	актове; 3. Поява на нови професионални и социални рискове; 4. Поява на нови високотехнологични дейности; 5. Усъвършенстване на правото на ЕС; 6. Въвеждане на техническия прогрес и нови информационни технологии в работата; 7. Разпространение на регулации за приложение на доброволна основа от работодателите; 8. Ефективно използване на финансовите ресурси на структурните фондове на ЕС и ЕСФ за реализиране на проекти и програми за подобряване на условията на труд.	4. Намаляване на инвестициите за придобиване на дълготрайни материални активи и инвестиции в БЗР; 5. Ниска производителност на труда; 6. Неравномерно териториално разпределиние на производствените мощности и работната сила в районите на страната; 7. Високо ниво на безработица и загуба на професионални знания и умения; 8. Ниско качество при предоставянето на услуги за предприятията по БЗР от някои физически и юридически лица от системата по БЗР.

Приложение № 1

Към Раздел I., точка 5.

Таблица на съответствие на националното законодателство с правото на ЕИО

№ по ред	**Стратегия/Директива на ЕС**	**Национално законодателство** (стратегия, закон, наредба, др.)	**Степен на съответствие**	**Констатирани несъответсвия**
Стратегически документи				
1.	Стратегия на Общността за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2007–2012 г.	Стратегия за безопасност и здраве при работа 2008 – 2012 година	пълно	
Нормативни актове в областта на БЗР				
2.	**Директива 89/391/ЕИО** за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работещите при работа	Закон за здравословни и безопасни условия на труд, Кодекс на труда, Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
3.	**Директива 89/654/ЕИО** относно минималните изисквания за безопасност и здраве на работното място (работно място) – 1-ва специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕЕС	Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
4.	**Директива 89/655/ЕИО** относно минимални изисквания за безопасност и опазване на здравето при използване на работното оборудване от работещите при работа (използване на работно оборудване) - 2-ра специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 7 за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	пълно	
5.	**Директива 89/656/ЕИО** относно минималните	Наредба № 3 за минималните изисквания	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	изисквания за безопасността и здравето на работещите при използването на лични предпазни средства на работното място (използване на лични предпазни средства) 3 – та специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕЕС	за защита на здравето и безопасността на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място		
6.	**Директива 90/269/ЕИО** относно минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчно манипулиране на товари, когато съществува опасност конкретно от нараняване на гърба на работниците (ръчно манипулиране на товари) - 4 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 16 за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести	пълно	
7.	**Директива 90/270/ЕИО** относно минималните изисквания за безопасност и здраве при работа с екранно оборудване (работа с видеодисплеи) - 5 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № 7 за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи	пълно	
8.	**Директива 92/58/ЕИО** относно минималните изисквания за осигуряване на знаци за безопасност и/или здраве при работа (знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа) 9 специална директива по смисъла на Директива 89/391/ЕИО	Наредба № РД-07/8 за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа	пълно	
9.	**Директива 2003/88/ЕО** относно някои аспекти на организацията на работното време	Кодекс на труда Наредба за работното време, почивките и отпуските Наредба № 15 за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		труд и почивка по време на работа		
10.	**Директива 91/383/ЕИО** за допълнение на мерките за насърчаване подобряването на безопасността и здравето при работа на работниците на срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение	Наредба № 5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение	пълно	
11.	**Директива 98/59/ЕО** за сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на масовите уволнения	Кодекс на труда	пълно	
12.	**Директива 2001/23/ЕО** относно сближаването на законодателствата на държавите-членки във връзка с гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на предприятия, стопански дейности или части от предприятия или стопански дейности	Кодекс на труда	пълно	
13.	**Директива 97/81/ ЕО** относно Рамковото споразумение за работата на непълно работно време, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с обществено участие (CEEP) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC)	Кодекс на труда	пълно	
14.	**Директива 91/533/ ЕИО** за задължението на работодателя да запознава работниците и служителите с условията, приложими към трудовия договор или трудовото правоотношение	Кодекс на труда	пълно	
15.	**Директива 94/33/ЕО** за закрила на младите хора при работа	Кодекс на труда Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица,	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		ненавършили 18 години		
16.	**Директива 92/85/ ЕИО** за въвеждане на мерки за насърчаване на подобрения в областта на безопасните и здравословни условия на труд на бременни работнички, на работнички-родилки или кърмачки /Десета отделна Директива по смисъла на чл. 16 от Директива 89/391/ЕИО	Кодекс на труда	пълно	
17.	**Директива 2002/14/ЕО** за създаване на обща рамка за информиране и консултиране на работниците и служителите в Европейската общност	Кодекс на труда	пълно	
18.	**Директива 2008/104/ЕО** относно работа чрез агенции за временна заетост	Кодекс на труда	пълно	
19.	**Директива 2010/18/ЕС** за прилагане на ревизираното рамково споразумение за родителския отпуск, сключено между Конфедерацията на европейския бизнес (BUSINESSEUROPE), Европейската асоциация на занаятите и малките и средните предприятия (UEAPME), Европейския център на предприятията с държавно участие и на предприятията от общ икономически интерес (CEEP) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC), и за отмяна на Директива 96/34/ЕО	Кодекс на труда Наредба за работното време, почивките и отпуските	пълно	
20.	**Европейско рамково споразумение** за работата от разстояние от 2002 г. между социалните партньори на европейско ниво	Кодекс на труда	пълно	
21.	**Директива 2009/38/ЕО** за създаване на европейски работнически съвет или на процедура за информиране и консултации с работниците и служителите в предприятия с общностно измерение и групи предприятия с общностно	Кодекс на труда Закон за информиране и консултиране с работниците и служителите в	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	измерение	многонационални предприятия, групи предприятия и европейски дружества		
22.	**Директива 2002/15/ЕО** за организацията на работното време на лицата, извършващи транспортни дейности в автомобилния транспорт	Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт	пълно	
23.	**Директива 2004/37/ЕО** относно защитата на работниците от рискове, свързани с експозицията на канцерогени или мутагени при работа	Наредба № 10 за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на канцерогени и мутагени при работа	пълно	
24.	**Директива 2003/10/ЕО** относно минималните изисквания за защита на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на физични агенти - шум	Наредба № 6 за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на шум	пълно	
25.	**Директива 2002/44/ЕО** относно минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на физически агенти (вибрации)	Наредба № 3 за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на вибрации	пълно	
26.	**Директива 98/24/ЕИО** (2000/39/ЕО) за защита на здравето и безопасността на работниците от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа (химични агенти)	Наредба № 13 за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа	пълно	
Нормативни актове от други области на националното законодателство, които уреждат и въпроси, свързани с БЗР				
27.	**Регламент (ЕО) № 1907/2006** на Европейския парламент и на Съвета относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH),	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	за създаване на Европейска агенция по химикали, за изменение на Директива 1999/45/ЕО и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 793/93 на Съвета и Регламент (ЕО) № 1488/94 на Комисията, както и на Директива 76/769/ЕИО на Съвета и директиви 91/155/ЕИО, 93/67/ЕИО, 93/105/ЕО и 2000/21/ЕО на Комисията, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)”			
28.	**Регламент (ЕО) № 1272/2008** на Европейския парламент и на Съвета относно класифицирането, етикетирането и опаковането на вещества и смеси, за изменение и за отмяна на директиви 67/548/ЕИО и 1999/45/ЕО и за изменение на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (ОВ, L 353/1 от 31 декември 2008 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1272/2008(CLP)”	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
29.	**Регламент (ЕО) № 648/2004** на Европейския парламент и на Съвета относно детергентите, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 648/2004”;	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
30.	**Регламент (ЕО) № 850/2004** на Европейския парламент и на Съвета относно устойчивите органични замърсители и за изменение на Директива 79/117/ЕИО, наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 850/2004”;	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
31.	**Регламент (ЕО) № 1451/2007** на Комисията относно втората фаза на 10-годишната работна програма, посочена в член 16, параграф 2 от Директива 98/8/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно пускането на пазара на биоциди (ОВ, L 325/3 от 11 декември 2007 г.), наричан по-нататък „Регламент (ЕО) № 1451/2007”.	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
32.	**Приложение XVII на Регламент** (ЕО) № 1907/2006 (REACH)	Нареда за реда и начина за ограничаване на производството, употребата или пускането на пазара на определени опасни химични вещества, смеси и изделия от Приложение XVII на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (REACH)	пълно	
33.	**Директива 2006/42/ЕО** относно машините, изменяща Директива 95/16/ЕО. Позоваванията към Директива 98/37/ЕО се приемат като позовавания към Директива 2006/42/ЕО съгласно таблицата за съответствие в приложение № 9. **Директива 2009/127/ЕО** за изменение на Директива 2006/42/ЕО по отношение на машините за прилагане на пестициди	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машините	пълно	
34.	**Директива 89/686/ЕИО** относно сближаване на законодателствата на държавите-членки в областта на личните предпазни средства (ЛПС)	Наредба за съществените изисквания и оценяване на съответствието на лични предпазни средства.	пълно	
35.	**Директива 96/82/ЕО** относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, на Директива 2003/105/ЕО за изменение на Директива 96/82/ЕО относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, на Директива 2008/101/ЕО за изменение на Директива 2003/87/ЕО с цел включване на авиационните дейности в схемата за търговия с квоти за емисии на парникови газове в рамките на Общността и на чл. 1, параграфи 10 и 13 от Директива 2009/29/ЕО за изменение на Директива 2003/87/ЕО с оглед	Закон за опазване на околната среда	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	подобряване и разширяване на схемата за търговия с квоти за емисии на парникови газове на Общността.			
36.	**Директива 2009/30/ЕО** за изменение на Директива 98/70/ЕО по отношение на спецификацията на бензина, дизеловото гориво и газьола и за въвеждане на механизъм за наблюдение и намаляване на нивата на емисиите на парникови газове и за изменение на Директива 1999/32/ЕО на Съвета по отношение на спецификацията на горивото, използвано от плавателни съдове по вътрешните водни пътища, и за отмяна на Директива 93/12/ЕИО	Закон за опазване на околната среда	пълно	
37.	Разпоредбите на глави първа и втора и приложения № 1 и 2 на **Директива 2010/75/ЕС** относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването)	Закон за опазване на околната среда	пълно	
38.	**Директива 2009/107/ЕО** за изменение на Директива 98/8/ЕО относно пускането на пазара на биоциди по отношение на удължаване на някои срокове	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси	пълно	
39.	**Директива 89/106** за уеднаквяване на законите, наредбите и административните разпоредби на страните членки по отношение на строителните продукти, последно изменена с Директива 93/68/ЕЕС	Наредба за съществените изисквания към строежите и оценяване съответствието на строителните продукти	пълно	
40.	**Директива 80/181/ЕИО** за сближаване на законодателствата на държавите членки относно мерните единици и за отмяна на Директива 71/354/ЕИО, последно изменена с Директива 2009/3/ЕО.	Наредба за единиците за измерване, разрешени за използване в Република България	пълно	
41.	**Директива 2011/17/ЕС** за отмяна на директиви 71/317/ЕИО, 71/347/ЕИО, 71/349/ЕИО, 74/148/ЕИО,	Наредба за средствата за измерване, които подлежат на метрологичен	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	75/33/ЕИО, 76/765/ЕИО, 76/766/ЕИО и 86/217/ЕИО на Съвета в областта на метрологията	контрол		
42.	**Директива 2004/108/ЕС** за съществените изисквания и оценяване на съответствието за електромагнитна съвместимост.	Наредба за съществените изисквания и оценяване на съответствието за електромагнитна съвместимост	пълно	
43.	**Директива 2000/14/ЕО** за сближаването на законодателството на държавите членки по отношение на емисиите от шум, излъчвани в околната среда от оборудване, което се използва на открито, последно изменена с Директива 2005/, изменяща Директива 2000/14 за сближаването на законодателството на държавите членки по отношение на емисиите от шум, излъчвани в околната среда от оборудване, което се използва на открито.	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха	пълно	
44.	**Директива 2004/22/ЕО** относно измервателните уреди **Директива 2009/137/ЕО** за изменение на Директива 2004/22/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно измервателните уреди по отношение на експлоатирането на максимално допустимите грешки във връзка с приложенията за отделните уреди	Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на средствата за измерване	пълно	
45.	**Директива 2503/122/ЕВРАТОМ** относно контрола на високоактивните закрити радиоактивни източници и безстопанствените източници.	Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения	пълно	
46.	**Директива 2005/36/ЕО** относно признаването на професионалните квалификации	Закон за признаване на професионални квалификации	пълно	
47.	**Директива 99/42/ЕО** относно създаването на механизъм	Наредба за условията и реда за	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	за признаване на придобита квалификация във връзка с професионалните дейности в приложното поле на директивите за либерализация и преходни мерки и относно допълването на общата система за признаване на придобита квалификаци	признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения		
48.	**Директива 74/556/ЕИО** относно определяне на подробни разпоредби за преходните мерки, свързани с дейности в търговията и в разпространението на токсични продукти, и за дейности, които предполагат професионално използване на тези продукти, включително дейности на посредници	Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения	пълно	
49.	**Директива 74/557/ЕИО** относно реализиране на свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги по отношение на дейности на самостоятелно заети лица и на посредници в търговията и в разпространението на токсични продукти	Наредба за условията и реда за признаване на право за упражняване на регулирана професия, за която се изисква притежаването на общи търговски или общи професионални знания и умения	пълно	
50.	**Директива 2005/36/ЕО** относно признаването на професионалните квалификации, изменена с Директива 2006/100/ЕО за адаптиране на някои директиви в областта на свободното движение на хора поради присъединяването на България и Румъния, **Регламент (ЕО) № 1430/2007** на Комисията за изменение на приложения II и III към Директива 2005/36/ЕО относно признаването на професионалните квалификации **Регламент (ЕО) № 755/2008** на Комисията за изменение на Приложение II към Директива 2005/36/ЕО относно	Приложения № 2 – 25 и № 27 от Списъка на регулираните професии в Република България:	пълно	

№ по ред	Стратегия/Директива на ЕС	Национално законодателство (стратегия, закон, наредба, др.)	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	признаването на професионалните квалификации			
51.	**Директива 74/556/ЕИО** относно определяне на подробни разпоредби за преходните мерки, свързани с дейности в търговията и в разпространението на токсични продукти, и за дейности, които предполагат професионално използване на тези продукти, включително дейности на посредници Директива 74/557/ЕИО относно реализиране на свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги по отношение на дейности на самостоятелно заети лица и на посредници в търговията и в разпространението на токсични продукти	Приложение № 26 от Списък на регулираните професии в Република България	пълно	

Приложение № 2

Към Раздел I., точка 5.

Сравнителен анализ на Конвенциите на Международната организация по труда, ратифицирани от Р. България и нормативните актове от националното законодателство в областта на БЗР

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
1.	**Конвенция № 87** за синдикалната свобода и закрилта на правото на синдикалното организиране, 1948 г. Ратифицирана през 1959 г. (обн. ДВ, бр. 19 от 1959 г.), в сила от 08.06.1960 г	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за държавния служител Закон за юридическите лица с нестопанска цел Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за събранията, митингите и манифестациите Закон за уреждане на колективните трудови спорове	пълно	
2.	**Конвенция № 98** за правото на организиране и на колективно договаряне, 1949 г. Ратифицирана през 1959 г. (обн. ДВ, Известия бр.19 от 1959 г.), в сила от	Кодекс на труда Закон за държавния служител Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	08.06.1960 г.	Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за железопътния транспорт.		
3.	**Конвенция № 138** относно минималната възраст, 1973 г. Ратифицирана през 1980 г. (обн. ДВ, бр. 13 от 1980), в сила от 23.04.1981 г.	Кодекс на труда Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Наредба за работата на лицата, ненавършили 15-годишна възраст.	пълно	
4.	**Конвенция № 182** относно най-тежките форми на детския труд, 1999 г. Ратифицирана през 2000 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 2000), в сила от 28.07.2001 г.	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за закрила на детето Закон за борба с трафика на хора Закон за семейни помощи за деца Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Национален план за действие срещу най-тежките форми на детски труд Национална стратегия за детето 2008-2018	пълно	
5.	**Конвенция № 111** относно дискриминацията в	Кодекс на труда	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	областта на труда и професиите, 1958 г. Ратифицирана през 1960 г. (обн. ДВ, Известия, бр. 46 от 1960 г.), в сила от 22.06.1961 г.	Кодекс за социално осигуряване Закон за защита от дискриминация Закон за държавния служител Закон за насърчаване на заетостта Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация Правилник за устройството и организация на работата на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2009-2015 г. Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2012 г.		
6.	**Конвенция № 100** за равенството в заплащането, 1951 г. Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, Известия, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Кодекс на труда Закон за защита от дискриминацията	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация		
7.	**Конвенция № 156** относно равенството на възможностите и еднаквото отношение към работниците и служителите от двата пола: работници и служители със служебни задължения, 1981 г. Ратифицирана през 2006 г. (обн. ДВ, бр. 9 от 2006 г.), в сила от 03.04.2007 г.	Кодекс на труда; Кодекс за социално осигуряване; Закон за насърчаване на заетостта; Закон за защита от дискриминация; Закон за семейните помощи за деца; Закон за социалното подпомагане; Закон за закрила на детето; Закон за интеграция на хората с увреждания; Правилник за прилагане на Закона за социалното подпомагане; Наредба за работното време, почивките и отпуските; Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество; Актуализирана стратегия по заетостта на Република България	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		за 2008-2015 г. Постановление № 104 на МС от 10.03.2003 г. за приемане на Наредба за учебниците и учебните помагала Национална програма "В подкрепа на майчинството"		
8.	**Конвенция № 81** относно инспекцията по труда, 1947 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда Закон за насърчаване на заетостта Устройствен правилник на ИА „Главна инспекция по труда" Закон за инспектиране на труда	пълно	
9.	**Конвенция № 161** за службите по трудова медицина, 1985 г. Ратифицирана през 2011 г. обн. ДВ, бр. 96 от 2011 г.	Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 3 за условията и реда за осъществяване дейността на службите по трудова медицина	пълно	
10.	**Конвенция № 144** относно тристранните консултации (международните трудови норми), 1976 г. Ратифицирана през 1998 г. (обн. ДВ, бр. 52 от 1998 г.), в сила от 12.06.1999 г.	Кодекс на труда; Правилник за организацията и дейността на съветите за тристранно сътрудничество.	пълно	
11.	**Конвенция № 94** относно трудовите клаузи (административни договори), 1949 г.	Закон за обществените поръчки;	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Кодекс на труда		
12.	**Конвенция № 1** относно работното време (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. (обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила от 14.02.1922 г.	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за Министерството на вътрешните работи; Наредба за работното време, почивките и отпуските; Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време; Наредба за работата на лицата, ненавършили 15-годишна възраст; Наредба за служебното положение на държавните служители; Наредба за административното обслужване; Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт; Наредба № 2 за реда за	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя; Наредба № 50 за работното време на ръководния и изпълнителския персонал, зает с осигуряване на превозите на пътници и товари в железопътния транспорт; Наредба № 4018 за работното време на авиационния персонал; Наредба № 12 за изискванията за задължителна употреба на контролните уреди за регистриране на данните за движението на автомобилите и работата на екипажите, както и функционалните и техническите изисквания към тях.		
13.	**Конвенция № 14** относно седмичната почивка (индустрия), 1921 г. Ратифицирана през 1924 г., в сила от 06.03.1925 г. (обн., ДВ, бр. 36 от 6.05.1997 г.)	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за автомобилните превози; Наредба за работното време, почивките и отпуските; Наредба за служебното положение на държавните служители;	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		Наредба № 2 за реда за установяване задължение за дежурство или за разположение на работодателя; Наредба № 12 от 5.01.2007 г. за изискванията за задължителна употреба на контролните уреди за регистриране на данните за движението на автомобилите и работата на екипажите, както и функционалните и техническите изисквания към тях; Наредба № 50 от 28.12.2001 г. за работното време на ръководния и изпълнителския персонал, зает с осигуряване на превозите на пътници и товари в железопътния транспорт; Наредба за организация на работното време на лицата, които извършват транспортни дейности в автомобилния транспорт.		
14.	**Конвенция № 52** относно платените годишни отпуки, 1936 г. Ратифицирана през 1949 г. (Обн., ДВ, бр. 207 от 1949 г.) в сила от 22.12.1950 г.	Кодекс на труда; Закон за държавния служител; Закон за съдебната власт; Закон за Министерството на	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		вътрешните работи; Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява допълнителен платен годишен отпуск; Наредба за служебното положение на държавните служители; Наредба за работното време, почивките и отпуските.		
15.	**Конвенция № 26** относно установяването на методи за определяне на минималните заплати, 1928 г. Ратифицирана през 1933 г. (обн. ДВ, бр. 227 от 1933 г.), в сила от 04.06.1936 г.	Кодекс на труда Наредба за договаряне на работната заплата	пълно	
16.	**Конвенция № 95** за закрила на работната заплата, 1949 г. Ратифицирана през 1955 г. (обн. ДВ, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Кодекс на труда Наредба за структурата и организацията на работната заплата Наредба за договаряне на работната заплата Постановление № 147 на МС от 2007 г. за определяне на минималния размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		трудов стаж и професионален опит		
17.	**Конвенция № 177** относно надомния труд, 1996 г. Ратифицирана през 2009 г. (обн. ДВ, бр. 39 от 2009 г.), в сила от 17.07.2010 г.	Кодекс на труда	пълно	
18.	**Конвенция № 173** относно защитата на вземанията на работниците в случай на несъстоятелност на работодателя, 1992 г. Ратифицирана през 2004 г. (обн. ДВ, бр. 58 от 2004 г.), в сила за България от 27.09.2005 г.	Търговски закон; Данъчно-осигурителен процесуален кодекс; Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.	пълно	
19.	**Конвенция № 127** относно максималната тежест, 1967 г. Ратифицирана през 1978 г. (обн. ДВ, бр. 40 от 1978 г.), в сила за България от 21.06.1979 г.	Кодекс на труда Закон за здравословни и безопасни условия на труд Наредба № 16 за физиологичните правила и норми за ръчна работа с тежести Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години	пълно	
20.	**Конвенция № 77** относно медицинския преглед на младежите (индустрия), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г.	Кодекс на труда; Наредба за медицинската експертиза на	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	(обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	работоспособността; Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците; Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Закон за насърчаване на заетостта Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”		
21.	**Конвенция № 78** относно медицинския преглед на младежите (неиндустриални дейности), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда Наредба за медицинската експертиза на работоспособността, в сила от 1 декември 2005 г. Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда” Закон за насърчаване на заетостта	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
22.	**Конвенция № 6** относно нощния труд на децата (индустрия), 1919 г. Ратифицирана през 1921 г., (обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила за България от 14.02.1922 г.	Кодекс на труда Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”	пълно	
23.	**Конвенция № 79** относно нощния труд на юношите (неиндустриални дейности), 1946 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр.207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс на труда Устройствен правилник на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда”	пълно	
24.	**Конвенция № 45** за подземните работи (жени), 1935 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр.207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г	Кодекс на труда Наредба № 7 за вредните и тежките работи, забранени за извършване от жени	пълно	
25.	**Конвенция № 3** за закрилата на майчинството, 1919 г. Ратифицирана през 1921 г. (обн. ДВ, бр. 189 от 1921 г.), в сила за България от 14.02.1921 г.	Кодекс на труда Кодекс за социално осигуряване Закон за семейни помощи за деца Закон за закрила на детето Закон за защита от дискриминация Наредба за експертизата на работоспособността	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		Наредба № 7 за вредните и тежки работи, забранени за извършване от жени. Наредба за трудоустрояване Наредба № 11 за стаите за лична хигиена на жените и за почивка на бременните жени Наредба за условията и реда за командироване на работници или служители от държавите членки или на работници или служители от трети страни в Република България в рамките на предоставяне на услуги		
26.	**Конвенция № 183** относно закрилата на майчинството, 2000 г. Ратифицирана през 2001 г. (обн. ДВ, бр. 85 от 2001 г.), в сила за България от 06.12.2002 г.	Кодекс на труда Кодекс за социално осигуряване Закон за семейни помощи за деца Закон за закрила на детето Закон за защита от дискриминация Наредба за експертизата на работоспособността Наредба № 7 за вредните и тежки работи, забранени за извършване	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
		от жени. Наредба за трудоустрояване Наредба № 11 за стаите за лична хигиена на жените и за почивка на бременните жени Наредба за условията и реда за командироване на работници или служители от държавите членки или на работници или служители от трети страни в Република България в рамките на предоставяне на услуги		
27.	**Конвенция № 17** относно обезщетенията при трудови злополуки, 1925 г. Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 87 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
28.	**Конвенция № 19** относно еднаквото третиране на чужденците и на местните работници при даване на обезщетение в случай на злополука, 1925 г. Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 253 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
29.	**Конвенция № 18** относно обезщетения при професионални болести, 1925 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	

№ по ред	Конвенции на МОТ, ратифицирани от Р. България	Национално законодателство	Степен на съответствие	Констатирани несъответсвия
	Ратифицирана през 1929 г. (обн. ДВ, бр. 25 от 1929 г.), в сила за България от 05.09.1929 г.			
30.	**Конвенция № 42** относно обезщетенията при професионални болести (ревизирана), 1934 г. Ратифицирана през 1949 г., в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
31.	**Конвенция № 37** относно осигуровката инвалидност (индустрия и др.), 1933 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
32.	**Конвенция № 39** относно осигуровката смърт (индустрия и др.), 1933 г. Ратифицирана през 1949 г. (обн. ДВ, бр. 207 от 1949 г.), в сила за България от 29.12.1950 г.	Кодекс за социално осигуряване	пълно	
33.	**Конвенция № 102** на Международната организация на труда за социална сигурност (минимални стандарти), 1952 г. Ратифицирана през 2008 г. (Обн. ДВ, бр. 54 от 2008 г.) в сила от 14 юли 2009 г.)	Кодекс за социално осигуряване	Пълно - по отношение на разделите, по които България е поела задължения, в това число Раздел VI. „Обезщетение за трудова злополука”	

Приложение № 3
към Раздел V, точка 2.4.

Центрове за професионално обучение[107] (ЦПО),
лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение
(Информацията е актуална към 30.01. 2013 г.)

№	Наименование на ЦПО	Седалище и адрес на управление	Предлагани професии, специалности и квалификации
1.	Център за професионално обучение към КРЗ „Одесос" АД, гр. Варна Лиценз № 200011001 Протокол № 08/ 13.12.2000 г.	Град: Варна Област: Варна Адрес: Островна зона п.к. 9015 тел. 052/666335; 052 666 336	006 Монтьор на електрически апарати, уреди и устройства 013 Стругар 014 Фрезист 015 Шлифовчик 027 Монтажник на ВиК инсталации Протокол № 08/ 26.10.2005 г. професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
2.	Център за професионално обучение към „Горубсо Лъки" ЕАД гр. Лъки Лиценз № 200011002 протокол № 6/13.06.2001 г.	Град: Лъки Област: Пловдив Адрес: Освобождение №2 тел 03052 2046, 03052 2742; 0887 063391	001 Електро-машинен шлосер 016 Машинист на компресори
3.	Център за професионално обучение към ТЕЦ "Марица - Изток 2"- ЕАД ", гр. Стара Загора Лиценз № 200111006 протокол № 10/05.12.2001 г	село: Ковачево 6265 Област: Стара Загора Адрес: бул. Ген. Столетов №185 тел 042662439; 0885799153 e-mail:cpk2@tpp2.com	018 Мотокарист 028 Електробезопасност
4.	Център за професионално	Град: Рудозем	017 Монтьор

[107] Посочени са ЦПО със статут "съществуващ център".

	обучение към "Рудметал" АД, гр. Рудозем Лиценз № 200111007 протокол № 1/ 23.01.2002 година г.	Област: Кърджали Адрес: бул. "България" № 9 тел. (0306) 3335, 048/801260 e-mail: office@rudmetal.com	018 Ел.-монтьор 023 Машинист на компресори
5.	Център за професионално обучение при Национална компания ";Железопътна инфраструктура", гр. София Лиценз № 200111010 протокол № 4/ 27.03.2002 г.	Град: гр. София Област: София Адрес: бул. Сливница 216 тел. 02/9832753; 02/9323144; 02/9323630 e-mail: cpk_sofia@abv.bg	027 Компресорист 035 Длъжностни лица по технически надзор (държавен и ведомствен) 036 Длъжностни лица по безопасни и здравословни условия на труд (БЗУТ) 037 Обучение по условия на труд протокол № 08/ 26.10.2005 г. 2. Професия "Заварчик" , код 521090, 2.1. Специалност "Заваряване", код 5210901.
6.	Център за професионално обучение към "МАТЕКО" АД, гр. Горна Оряховица Лиценз № 200112013 протокол № 5/ 10.04.2002 г.	Град: гр. Горна Оряховица Област: Велико Търново Адрес: ул. "Македония" №68 тел. 0618/61504; 0899861504 e-mail:t.dimitrov@mateko.bg; office@mateko.bg; todorjd@yahoo.com	009 Водачи на електро и мотокари във вътрешноведомствения транспорт 014 Машинист на компресори и компресорни инсталации протокол № 04/ 18.05.2005 г.) 3. Професия “Заварчик”, код 521090 3.1.Специалност “Заваряване”, код 5210901 – първа степен на професионална квалификация. 4. Професия “Електромонтьор”, код 522020 4.1. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210 – втора степен на професионална квалификация. 9. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 9.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – Професионално направление "Транспорт" 008 Водач на електрокари и мотокари във вътрешния транспорт на предприятията втора степен на професионална квалификация; 9.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.

7.	Център за професионално обучение към "Професионалист-99-Гълъбово" АД, гр. Гълъбово Лиценз № 200011014 протокол № 6/ 22.04.2002 г.	Град: гр. Гълъбово Област: Стара Загора Адрес: ул. "Вихрен" № 1 тел. 041863581 факс 041863518 e-mail: profad@mail.orbiel.bg	протокол № 06/ 13.07.2005 г. 3. Професия "Заварчик", код 521090, 3.1. специалност "Заваряване", код 5210901, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия "Електромонтьор", код 522020, 4.1. специалност "Електрически инсталации", код 5220110, трета степен на професионална квалификация,
8.	Национален център за професионално обучение към Българската търговско промишлена палата, гр. София Лиценз № 200212019 протокол № 09/ 17.07.2002 г.	Град: София Област: София Адрес: ул. "Княз Борис I" № 123" тел. 029881315 e-mail: education@bcci.bg	протокол № 04/ 24.03.2004 г. 7. Заварчик, код 521090 7.1 Заваряване, код 5210901 - първа степен на професионална квалификация 8 Стругар, код 521100 8.1 Стругарство, код 5211001 - първа степен на професионална квалификация 9. Шлосер, код 521110 9.1 Шлосерство, код 5211101 - първа степен на професионална квалификация протокол № 10/ 17.09.2008 г. 6. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
9.	Център за професионално обучение към "КРАС" ООД, гр. Пловдив Лиценз № 200212021 протокол № 10/ 18.09.2002 година	Град: Пловдив Област: Пловдив Адрес: ул. "Марин Дринов" № 1 тел. 032 621805 e-mail: krassapi@abv.bg	Професионално направление "Електротехника и енергетика" (реш. на УС на НАПОО прот. № 10/ 18.09.2002 г.) 01. Електрически инсталации 02. Отоплителни инсталации . Допълнен с решение на УС на НАПОО (протокол № 13/02.10.2003 г.) 13. "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050 -"Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501 - втора степен на професионална квалификация

			-"Външни ВиК мрежи", код 5820502 - втора степен на професионална квалификация протокол № 05/ 14.04.2004 г.) с професии и специалности, както следва: 7. Професия “Електромонтьор”, код 522020 7.1. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220201 - втора степен на професионална квалификация.
10.	Център за професионално обучение към Консорциум "БРАЯН" ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200211032 протокол № 07/ 21.05.2003 г.)	Град: гр. Стара Загора Област: Стара Згора Адрес: Стара Загора, ул. "Св. Княз Борис I" № 97, ет. 1 тел 042 604 534 0888615237 e-mail: brian@starazagora.net	протокол № 13/ 13.10.2004 г. 4. Професия “Заварчик”, код 521090 4.1. Специалност “ Заваряване”, код 5210901 – първа степен на професионална квалификация. 5. Професия “Стругар”, код 521100 5.1. Специалност “ Стругарство”, код 5211001 – първа степен на професионална квалификация. 6. Професия “Шлосер”, код 521110 6.1. Специалност “Шлосерство”, код 5211101 – първа степен на професионална квалификация. 7. Професия “Електромонтьор”, код 522020 7.1. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация. 7.4. Специалност “Електрически инсталации” , код 5220210, втора степен на професионална квалификация.
11.	Лицензия № 200212033 Център за професионално обучение към "ЕЛБИ Плюс" ООД, гр. София протокол № 07/ 21.05.2003	Гр. (с) София Област София-град Адрес ул. "Граф Игнатиев" № 53, вх. Б Тел 9744 969; 088 626 750 e-mail: elbi_plus@hotmail.com	протокол № 17/ 26.11.2003 г. “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация, рамкова програма “Б” Заповед № 303/17.03.2011 г. 1. Професия “Заварчик”, код 521090, 1.1. Специалност “Заваряване”, код 5210901, първа степен на професионална квалификация,

			2. Професия „Електромонтьор”, код 522020, 2.1. Специалност „Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация, 3 Професия „Строителен техник", код 582010, 3.1. Специалност „Строителство и архитектура”, код 5820101, трета степен на професионална квалификация, 3.2. Специалност „Водно строителство”, код 5820102 трета степен на професионална квалификация,
12.	Център за професионално обучение към "ДЕЛТА-Център за обучение" ЕООД гр. Пловдив Лицензия № 200211035 протокол № 08/ 28.05.2003 г.	Гр. Пловдив Област Пловдив Адрес ул. "Булаир" № 26, вх. В тел. 032 620151; 032267 000 факс 03226310 e-mail: cpo.delta@abv.bg	Заповед № 339/11.04.2012 г. 4. Професия „Електромонтьор”, код 522020 4.1. Специалност „Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация. 7. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 7.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
13.	ЕТ "Надежда-Султанка Дженева", гр. Стара Загора Лицензия № 200211038 протокол № 09/ 30.06.2003 г.	Гр. (с) Стара Загора Област Стара Загора Адрес бул. "Славянски" № 47 тел. 042628824; 0887746386 e-mail: et_nadezda@abv.bg	Професионално направление "Електротехника и енергетика", код 522 01. "Електромонтьор", код 522020, - специалности: "Електрообзавеждане на производството", код 5220204 с придобиване на Втора степен на ПК, - "Електрообзавеждане на транспортна техника, код 5220207 с придобиване на втора степен на ПК, - ""Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника" " код 5220209 с придобиване на Втора степен на ПК, - "Електрически инсталации" код 5220210, с придобиване на Втора степен на ПК 02. "Монтьор на енергийни инсталации", код 522050, специалности: - "Отоплителни инсталации" код 5220501 с придобиване на Втора степен на ПК; - "Климатични и вентилационни инсталации", код 5220503 с придобиване на Втора степен на ПК; протокол № 13/ 02.10.2003 г. 17. - "Заварчик", Код – 521090

			- "Заваряване" Код – 5210901 19. "Стругар", Код – 521100 - "Стругарство" Код - 5211001 20. "Шлосер" , Код 521110 - "Шлосерство" Код 5211101
14.	Център за професионално обучение към Институт по Металознание на БАН, гр. София Лицензия № 200212039 протокол № 09/ 30.06.2003 г.)	Гр. (с) София Област София град Адрес ул. "Шипченски проход" № 67 тел. 024626241, 024626240 e-mail: wd@ims.bas.bg	01. Професия "Заварчик", специалност "Заваряване", с придобиване на първа степен на ПК по програма "А" за начално професионално обучение и с придобиване на степен на правоспособност заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН (заварчик на ъглови шевове, заварчик на листов материал или заварчик на тръби). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване. 02. Професия "Машинен оператор", специалност "Машини и съоръжения по заваряване", с придобиване на втора степен на ПК - по програма "Б" за начално професионално обучение и с придобиване на степен на правоспособност заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН (заварчик на ъглови шевове, заварчик на листов материал или заварчик на тръби). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване.
15.	Център за професионално обучение към "Дунав" АД, гр. Русе Лицензия № 200312042 протокол № 10/ 16.07.2003 г.	Гр. Русе Област Русе Адрес бул. "Тутракан" № 22 Тел. 082/84 58 00; 0885914209 e-mail: cpo_dunavrs@yahoo.com	1) "Машинен оператор", код 521030, специалност "Машини и съоръжения за заваряване", код 5210303, с придобиване на втора степен на професионална квалификация по програма "Б" за начално професионално обучение и с заложена в учебния план степен на правоспособност в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН ("Заварчик на ъглови шевове", "Заварчик на листов материал" или "Заварчик на тръби"). Степените на правоспособност са по съответен процес на заваряване, 8) "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, с придобиване на втора степен на професионална квалификация по програма "Б" за начално професионално обучение.
16.	Център за професионално обучение към ЕТ "Андела-Анна Трифонова", гр. Казанлък Лицензия № 200312047 протокол № 11/ 23.07.2003 г.	Гр. Казанлък Област Стара Загора Адрес ул. "Славянска" № 7, ет. 2, ап. 3	003 "Заварчик", код 521090, специалност: "Заваряване", код 5210901 - първа степен на професионална квалификация протокол № 05/ 14.04.2004 г. Професия: "Електромонтьор", код 522020 3.1. Специалност "Електрообзавеждане на производството", код 5220204 - втора степен на професионална квалификация;

			протокол № 05/ 16.05.2007 г. 7. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 7.1. “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 7.2. “Външни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
17.	Център за професионално обучение към Българска стопанска камара, гр. София Лицензия 200312048 протокол № 12/ 17.09.2003 г.	Гр. (с) София, 1000 Област София град Адрес ул. "Алабин" " № 16-20 тел. 987 9703 e-mail: galia@bia-bg.com	протокол № 13/ 13.10.2004 г. 7. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 7.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 7.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
18.	Център за професионално обучение към "Монтажи" ЕАД, гр. София Лицензия № 200312049 протокол № 12/ 17.09.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1797 Област София град Адрес ул. "165" № 3 тел. (02) 710 086 e-mail: d_s_hristov@abv.bg	"Заварчик", код 521090, "Заварчик", код 5210901, по програма "А", за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионлна квалификация и заложена в учебния план в съответствие с Наредба № 7/ 2002 г. на МОН степен на правоспособност "Заварчик на ъглови шевове", "Заварчик на листов материал" и "Заварчик на тръби" протокол № 08/ 09.06.2004 г. 4. Професия “Стругар”, код 521100, 4.1 Специалност “Стругарство”, код 5211001, първа степен на професионална квалификация; 5. Професия “Шлосер”, код 521110, 5.1 “Специалност Шлосерство”, код 5211101, първа степен на професионална квалификация; 6. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 6.1 Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация; 6.4 Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация; 12. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050,

			12.1 Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 12.2 Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация;
19.	Център за професионално обучение към Асоциация за обучение в транспорта , гр.Пловдив протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) Пловдив, пк 4000 Област Пловдив Адрес бул. "Христо Ботев" № 82 тел. 032 / 631151 e-mail: trans@techno-link.com	протокол № 10/ 25.10.2006 г. 4. Професия “Заварчик”, код 521090, 4.1. Специалност “Заваряване”, код 5210901, първа степен на професионална квалификация, 5. Професия “Шлосер”, код 521110, 5.1. Специалност “Шлосерство”, код 5211101, първа степен на професионална квалификация, 14. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 14.1. “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 14.2. “Външни ВиК мрежи”, код 5820501, тора степен на професионална квалификация,
20.	Център за професионално обучение към "ГЛАВБОЛГАРСТРОЙ" АД, гр. София Лицензия № 200312058 протокол № 13/ 02.10..2003 г.	Гр. (с) София, пк 1619 Област София град Адрес ул. "Дамяница" 3-5. тел. 029151671; 9151672; 9151669; 9151670 e-mail: ckopk@gbs-bg.com	протокол № 12/ 23.09.2004 г. 3. Код - 582050 - "Монтажник на ВиК мрежи" -Код - 5820501 - "Вътрешни ВиК мрежи" - втора степен на професионална квалификация; -Код - 5820502 - "Външни ВиК мрежи" - втора степен на професионална квалификация. 6. Код - 522020 - "Електромонтьор", Код - 5220210 - "Електрически инсталации"; - втора степен на професионална квалификация; 8. Код - 521090 - "Заварчик", код 5210901 - "Заваряване"- първа степен на професионална пен на професионална квалификация;
21.	Център за професионално обучение към ЕТ "Бети - Орва - Бедиха Неджибова", гр. Разград, Лицензия № 200312064	Гр. (с) Разград, пк 7200 Област Разград Адрес ж.к. "Орел", бл. 25, вх. 3, ап. 22 гр. Разград, ул. "Иван Вазов" № 7	протокол № 09/ 23.11.2005 г. 2. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 2.1 специалност “Вътрешни ВиК Мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация.

	протокол № 13/ 02.10.2003 г.	тел. 084628249 e-mail: tazzz@mail.bg	
22.	Издадена на Център за професионално обучение към "Поляница" ЕООД, гр. Търговище Лицензия № 200312073 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. (с) Търговище, пк 7700 Област Търговище Адрес ул. "Преслав" № 2 тел: 0601/62736; 0885631132 e-mail: polianica_ad_cpo@mail.bg	2. Код - 582050 - "Монтажник на ВиК мрежи", Код - 5820501 - "Вътрешни ВиК мрежи" - втора степен на професионална квалификация, рамкова програма "Б"; Код - 5820502 - "Външни ВиК мрежи" - втора степен на професионална квалификация, рамкова програма "Б". 4. Код - 522020 - "Електромонтьор", Код - 5220210 - "Електрически инсталации" - втора степен на професионална квалификация, рамкова програма "Б". 12. Код - 521090 - "Заварчик", Код - 5210901 - "Заваряване" - първа степен на професионална квалификация, рамкова програма "А".
23.	Център за професионално обучение към Федерация на научно-техническите съюзи в България, гр. София Лицензия № 200312074 протокол № 14/ 15.10.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1000 Област София град Адрес ул. "Раковски" № 108 тел: 9893379, 088 822 436 e-mail: kvvo@fnts-bg.org	29. 582050 "Монтажни на В и К мрежи", 820501 "Вътрешни В и К мрежи" - II - ра степен, 5820502 "Външни В и К мрежи" - II - ра степен протокол № 01/ 17.01.2007 г. 14. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 14.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация, 14.3. Специалност “Електрически мрежи”, код 5220203, втора степен на професионална квалификация, 14.4. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация протокол № 11/ 15.10.2008 г. 6. Професия “Електротехник”, код 522010, 6.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220101, трета степен на професионална квалификация,
24.	Център за професионално	Гр. (с) Карлово,пк 4300	5.“Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 –

	обучение към “БИЗНЕС ЛИНИЯ Р”, гр. Карлово Лицензия № 200312087 протокол № 16/ 12.11.2003 г.	Област Пловдив Адрес ул. "Иван Вазов" № тел. 335 4701; 888944190 e-mail: b.line@mail.bg	втора степен на професионална квалификация протокол № 06/ 13.07.2005 г. 4. Професия “Електромонтьор”, код 522020 4.1. специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация. 4.2. специалност “Електрически мрежи”, код 5220203, втора степен на професионална квалификация. 4.3. специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация 13. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 13.1. специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
25.	Център за професионално обучение към СД “КОМП – Добрева и съдружие”, гр. Хасково Лицензия № 200312091 протокол № 16/ 12.11.2003 г.	Гр. (с) Хасково, пк 6300 Област Хасково Адрес бул. "България" 55, вх. "В", ап. 22 тел. 0888 302 888 ; 0878 302 888 e-mail: ivan@dobrev.biz	5. “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация; “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация;
26.	Център за професионално обучение към “НТС-Инжернеринг” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200312095 протокол № 17/ 26.11.2003 г.	Гр. (с) Пловдив, пк 1407 Област Пловдив Адрес ул. "Гладстон" № 1 Тел. 032 622 564 e-mail: nasko@hst.bg	15. Монтажник на В и К мрежи, код 582050, Вътрешни В и К мрежи, код 5820501 – втора; Външни В и К мрежи, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация протокол № 07/ 27.05.2009 г. 4. Професия „Електромонтьор”, код 522020 4.1. Специалност „Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност ”Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация.
27.	Център за професионално обучение към Федерация на	Гр. (с) София, пк 1303 Област София град	протокол № 12/ 23.09.2004 г. 4. Професия "Монтажник на В и К мрежи", код 582050,

	дружествата за разпространение на знания, гр. София Лицензия № 200312097 протокол № 17/ 26.11.2003 г	София 1504, Бул. Дондуков 123, ап. 1 Милена Балчева Тел. 9434149 Факс 9441247 e-mail: fssk@spnet.net	4.1. Специалности "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалности "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация;
28.	Център за професионално обучение към Учебен център "ЗОРНИЦА" ЕООД, гр. Бургас Лицензия № 200312098 протокол № 17/ 26.11.2003 г.	Гр. (с) Бургас, пк 8018 Област Бургас Адрес ж.к. "Зорница", бл. 45 Тел. (056) 816 272 e-mail: ucbs@abv.bg	9. "Монтажник на В и К мрежи, код 582050, "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация и "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация
29.	Център за професионално обучение към ЕТ "Квалитех – Вера Комитска", гр. Враца Лицензия № 200312099 протокол № 17/ 26.11.2003 г.	Гр. (с) Враца, пк 3000 Област Враца Адрес ул. "Скобелев" 10 Тел. 092 622396; 0887686903 e-mail: etkvaliteh@abv.bg	5. "Монтажник на В и К мрежи", код 582050, "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация;
30.			9. Монтажник на ВиК мрежи, код 582050, Вътрешни ВиК мрежи, код 5820501 втора степен на професионална квалификация протокол № 01/ 09.01.2008 г. 7. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, 7.1. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация
31.	Център за професионално обучение към ЕТ "ПЕВИК ВАЯН – Виктория Георгиева", гр. Разград Лицензия № 20031210 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. (с) Разград, пк 7200 Област Разград Адрес ул. "Трапезица" № 8, ап. 2 Тел. 084 / 660 876; 0888 303 712 e-mail: pgeo@abv.bg	7. "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050 • "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на проф.есионална квалификация, рамкова програма "Б"; • "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма "Б".
32.	Център за професионално обучение към "АВС-Е" ЕООД, с. Българчево, общ. Благоевград Лицензия № 200312109	Гр. Благоевград, пк 2746 Област Благоевград Адрес ул. "Св. Димитър Солунски" 77А Тел. 073 83 00 23; 0888368441 e-mail: abc_e.cpo@abv.bg	протокол № 08/ 09.06.2004 г. 3. Професия "Стругар", код 521100, 3.1. Специалност "Стругарство", код 5211001, първа степен на професионална квалификация;

	протокол № 18/ 03.12.2003 г.		4. Професия “Шлосер”, код 521110, 4.1. Специалност “Шлосерство”, код 5211101, първа степен на професионална квалификация; 5. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 5.1. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация; 14. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 14.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация“; 14.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация;
33.	Център за професионално обучение към Сдружение "Национална мрежа за бизнес развитие", гр. София Лицензия № 200312111 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. София, пк 1504 Област София град Адрес бул. "Евлоги и Христо Хеоргиев" 105, ап.2 Тел. 02 943 44 10 e-mail: office@nbdn-bg.org	протокол № 02/ 26.01.2005 г. 9. Професия “Заварчик”, код 521090, 9.1. специалност “Заваряване“, код 5210901, първа степен на професионална квалификация. 10. Професия “Стругар”, код 521100, 10.1. специалност “Стругарство“, код 5211001, първа степен на професионална квалификация. 11. Професия “Шлосер”, код 521110, 11.1. специалност “Шлосерство“, код 5211101, първа степен на професионална квалификация. 12. Професия “Електротехник”, код 522010, 12.1. специалност “Електрически машини и апарати“, код 5220101, трета степен на професионална квалификация, 12.2. специалност “Електродомакинска техника”, код 5220110, трета степен на професионална квалификация. 13. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 13.1. специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация,

			49. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 49.1. специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, 5820501, втора степен на професионална квалификация, 49.2. специалност “Външни ВиК мрежи”, 5820502, втора степен на професионална квалификация.
34.	Център за професионално обучение към ЕТ "Григор Купандолски-Гришасмил", гр. Дупница, Лицензия № 200312113 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. Дупница, пк 2600 Област Кюстендил Адрес ул. "Нилолаевска" 55А, тел. 070148006; 0888216431 0888671170 e-mail: shkola_kupandolski@abv.bg	протокол № 09/ 15.07.2009 г. 11. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050, 11.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 11.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
35.	Център за професионално обучение към ЕТ "РУБИЕС ТРАНС СНИВ-ВАЛЕНТИН СТОЯНОВ", гр. Берковица Лицензия № 200312115 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) Берковица, пк 3500 Област Монтана Адрес ул. "Кирил и Методий" 21 Тел. 0878818833; 0888397413 e-mail:valbonet@gmail.com	8. "Монтажник на В и К мрежи", код 582050, "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация и "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация
36.	Център за професионално обучение към Сдружение "АСОЦИАЦИЯ НАИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ", гр. София Лицензия № 200312117 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) София, пк 1113 Област София град" Адрес ул. "Тракия" № 15, ет. 1 Тел. 9633752 e-mail: bica@bica-bg.org wwww.bica-bg.org	15. “Монтажник В и К мрежи”, код 582050, “Вътрешни В и К мрежи”, код5820501, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма“Б”; “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма “Б”.
37.	Център за професионално обучение към Сдружение "АСОЦИАЦИЯ НАИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ", гр. София	Гр. (с) София, пк 1113 Област София град" Адрес ул. "Тракия" № 15, ет. 1 Тел. 9633752 e-mail: bica@bica-bg.org wwww.bica-bg.org	15. “Монтажник В и К мрежи”, код 582050, “Вътрешни В и К мрежи”, код5820501, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма“Б”; “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма “Б”.

	Лицензия № 200312117 протокол № 19/ 17.12.2003 г.		
38.	Център за професионално обучение към ЕТ "Георги Делов", гр. Смолян Лицензия № 200312119 протокол № 19/ 17.12.2003 г.	Гр. (с) Смолян, пк 4700 Област Смолян Адрес ул. "Острица", бл. "Строител" 2 Тел. 0301 35103; 0888249963	2. "Монтажник на В и К мрежи", код 582050, " Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация 3. "Електромонтьор", код 522020, "Електрически инсталации", код 5220210, втора степен на професионална квалификация;
39.	Център за професионално обучение към "Териториален център за квалификация и преквалификация" ООД, гр Варна Лицензия № 200211102 протокол № 18/ 03.12.2003 г.	Гр. (с) Варна, пк 9000 Област Варна Адрес ул. Ст. Стамболов" № 9 052/ 632 111; 052/335 162; 088 462 651 e-mail: ckp_varna@abv.bg	8. Монтажник на ВиК мрежи, код 582050, Вътрешни ВиК мрежи, код 5820501 втора степен на професионална квалификация протокол № 01/ 09.01.2008 г. 3. Професия „Шлосер", код 521110, 3.1. Специалност „Шлосерство", код 5211101, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия "Електромонтьор", код 522020, 4.2. Специалност "Електрообзавеждане на производството", код 5220204, втора степен на професионална квалификация, 4.3. Специалност "Електрически инсталации", код 5220210, втора степен на професионална квалификация. 7. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, 7.1. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
40.	Център за професионално обучение към ЕТ "ПЕВИК ВАЯН – Виктория Георгиева", гр. Разград Лицензия № 200312103 протокол № 18/ 03.12.2003 г.)	Гр. (с) Разград, пк 7200 Област Разград Адрес ул. "Трапезица" № 8, ап. 2 Тел. 084 / 660 876; 0888 303 712 e-mail: pgeo@abv.bg	5. "Шивач", код 542110, "Шивачество", код 5421101, първа степен на професионална квалификация, рамкова програма "А".
41.	Център за професионално обучение към "Национален образователен център" ООД, гр. Бургас	Гр. (с) Бургас, пк. 8000 Област Бургас Адрес к-с "Славейков", бл. 3, ет. 5 Тел. 0887442357	протокол № 08/ 17.06.2009 г. 10. Професия «Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи», код 582050

	Лицензия № 200312129 протокол № 01/ 21.01.2004 г.)	e-mail: nec_burgas@mail.bg	10.1. Специалност «Вътрешни ВиК мрежи», код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 10.2. Специалност «Външни ВиК мрежи», код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
42.	Център за професионално обучение към СД "МОНТЕ АВИОР - РЕПКИНИ И СИЕ", гр. Монтана Лицензия № 200312130 протокол № 01/ 21.01.2004 г.)	Гр. (с) Монтана, пк. 3400 Област Монтана Адрес бул. "Трети март" № 48 Тел. 096 44709 r_repkina@abv.bg	5. “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501; “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация, рамкова програма “Б”.
43.	Център за професионално обучение към “Регионален център за професионална квалификация” ООД, гр. Плевен Лицензия № 200312133 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Гр. Плевен, пк. 5800 Област Плевен Адрес ул. "Лозенград" 22, вх. "А" тел: 064800773, 0887730812 e-mail: dzmarinova@abv.bg	20. “Монтажник на ВиК мрежи” 582050, “Вътрешни ВиК мрежи” 5820501, втора степен на професионална квалификация протокол № 02/ 23.01.2008 г. 2.1. Специалност “Заваряване”, код 521090, първа степен на професионална квалификация 3. Професия “Стругар”, код 521100, 3.1. Специалност “Стругарство”, код 5211001, първа степен на професионална квалификация. 4. Професия “Шлосер”, код 521110, 4.1. Специалност “Шлосерство”, код 52111101, първа степен на професионална квалификация. 5. Професия “Електромонтьор”, код 522020, 5.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация, 5.2. Специалност “Електрически мрежи”, код 5220203, втора степен на професионална квалификация, 5.3. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация 5.4. Специалност “Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, код 5220209, втора степен на професионална квалификация,

			5.5. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация. 10. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 10.1. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
44.	Център за професионално обучение към ЕТ “АТИКА – Симеон Симеонов”, гр. Пазарджик Лицензия № 200312134 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Гр. (с) Пазарджик, пк. 4400 Област Пазарджик Адрес ул. "Стефан Караджа" 13А Тел. 034 422743, 0887674413 e-mail: atika_simeonov@abv.bg	1. “Заварчик”, код 521090, “Заваряване”, код 5210901 – първа степен на професионална квалификация 2. “Електромонтьор”, код 522020, “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204 – втора степен на професионална квалификация 3. “Монтьор на енергийни инсталации”, код 522050, “Хладилни инсталации”, код 5220502 – втора степен на професионална квалификация 6. “Монтажник В и К мрежи”, код 582050, “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация, “Външни В и К мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
45.	Център за професионално обучение към Национална Асоциация за Икономическа и Социална Интеграция, гр. София Лицензия № 200312139 протокол № 02/ 11.02.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1000 Област София Адрес ул. "Триадица" 5-"Б", ет. 6, офис 602 гр. Ботевград ул. "Севаст Огнян" № 4 тел. 029753824 e-mail: naisi_sofia@abv.bg	протокол № 04/ 19.04.2006 г. 6. Професия "Монтажник на В и К мрежи", код 582050 6.1. Специалност "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501 - втора степен на професионална квалификация. 6.2. Специалност "Външни В и К мрежи", код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
46.	Център за професионално обучение към ЕТ ”Златко Вълчев-Дубъл В”, гр. Плевен Лицензия № 200312148 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Гр. Плевен, пк. 5800 Област Плевен Адрес ул. "Пордим" № 20, вх. "Б" тел. 39382; 0888670308, 0888697445	протокол № 07/ 18.07.2007 г. 1. Професия “Монтажник на В и К мрежи” код 582050 1.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация, 1.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
47.	Център за професионално обучение към Сдружение “Център за професионално обучение ПРОФЕСИЯ 21 ВЕК”, гр. София	Гр. (с) София, пк. 1407 Област София град Адрес: бул. "Черни връх" № 80, ет. 3, ап. 14	10. Професия “Монтажник на ВиК мрежи” код 582050 10.1 Специалност “Вътрешни ВиК мрежи” код 5820501 – втора степен на професионална квалификация

	Лицензия № 200412150 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Тел. (02) 8683230 e-mail: cpo21@didactaconsult.com	10.2 Специалност “Външни ВиК мрежи” код 5820502 – втора степен на професионална квалификация
48.	Център за професионално обучение към “Международен колеж” ООД, к.к. Албена Лицензия № 200412151 протокол № 04/ 24.03.2004 г.	Гр. (с) к.к. Албена", пк. 9620 Област Добрич Адрес хотел "Маастрихт" - Административна сграда на Международен колеж, ет. 1 тел. (058) 65 56 29; (058) 65 56 26 e-mail: klara_dimitrova@mail.bg	5. Професия “Електромонтьор“, код 522020 5.1. Специалност “Електрически машини и апарати”, код 5220201, втора степен на професионална квалификация; 5.4. Специалност “Електрообзавеждане на производството”, код 5220204, втора степен на професионална квалификация; 5.5. Специалност “Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника”, код 5220209, втора степен на професионална квалификация; 5.6. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210, втора степен на професионална квалификация; 13. Професия “Монтажник на В и К мрежи” , код 582050 13.1. Специалност ”Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 13.2. Специалност ”Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
49.	Център за професионално обучение към сдружение “Съюз за стопанска инициатива”, гр. София Лицензия № 200412156 протокол № 05/ 14.04.2004 г.	Гр. (с) София, пк. 1407 Област София град Адрес ул. "Тодор Ночев" 30 тел. (02) 8164786 e-mail: office@ssi-bg.org	протокол № 04/ 18.05.2005 г. 6. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
50.	Център за професионално обучение към “УНИЯ” ЕООД, гр. Варна Лиценияз № 200412172 протокол № 08/ 09.06.2004 г.	Гр. (с) Варна, пк. 9000 Област Варна Адрес ул. "Братя Шкорпил" 15 Тел. 052 612568 e-mail: unia@mail.bg	протокол № 08/ 19.09.2007 г. 12. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 12.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 12.2. Специалност ”Външни ВиК мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
51.	Център за професионално обучение към “Плутон-1” ЕООД,	Гр. Пловдив 4017 Област Пловдив	Заповед № 280/28.03.2012 г. 5. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код

	гр. Пловдив Лицензия № 200412180 протокол № 09/ 23.06.2004 г.	Адрес ул. "Петрохан" 8, ап. 4, ет. 2 Тел. 032959469, 032600430, 0887600615 e-mail: pluton1@abv.bg	582050 5.1. Специалност “Вътрешни ВиК”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 5.2. Специалност “Външни ВиК”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
52.	Център за професионално обучение към Професионална гимназия по хранителни технологии и техника , гр. Пловдив Лицензия № 200412181 протокол № 09/ 23.06.2004 г.	Гр.Пловдив 4003 Област Пловдив Адрес ул. "Васил Априлов" 156 тел. 032955018 e-mail: pghtt_plov@abv.bg	4. Професия”Заварчик”, код 521090, 4.1.Специалност”Заваряване”, код 5210901 - първа степен на професионална квалификация, 5. Професия “Монтаж на В и К мрежи”, код 582050, 5.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация,
53.	Център за професионално обучение към “Контролно-заваръчни устройства /КЗУ/” АД, гр. София Лицензия № 200412185 протокол № 10/ 07.07.2004 г.	Гр. (с) София 1000 Област София град Адрес ул. "Узунджовска" 12 тел. 02 8319133 e-mail: ек_ivanowa@abv.bg	протокол № 10/ 17.09.2008 г. 4. Професия Монтажник на ВиК мрежи, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 4.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
54.	Център за професионално обучение към Сдружение “Строителен квалификационен център”, гр. София Лицензия № 200412190 протокол № 11/ 21.07.2004 г.	Гр. (с) София 1373 Област София град Адрес ул. "Суходолска" 175 ВСУ "Л. Каравелов" тел. (02) 831 30 68; 0889 33 27 47 e-mail: skc@nadejda.net	3. Професия “Монтажник на В и К мрежи” , код 582050 3.1. Специалност ”Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация; 3.2. Специалност ”Външни В и К мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
55.	Център за професионално обучение към “ПРОТУР-95” ООД, гр Пловдив Лицензия № 200412200 протокол № 12/ 23.09.2004 г.	Гр. (с) Пловдив 4001 Област Пловдив Адрес ул. "Царевец" 51" Тел. 032622821 e-mail: emboeva@abv.bg	протокол № 02/ 23.01.2008 г. 5. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 5.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 5.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
56.	Център за професионално	Гр. Ямбол 2700	Заповед № 53/ 26.01.2010 г.

	обучение към “Петър Йовчев и синове” ЕООД, с. Победа, област Ямбол Лицензия № 200412206 протокол № 12/ 23.09.2004 г.	Област Ямбол Адрес ул. "Бакаджик" 8, община "Тунджа"	5. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 5.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
57.	ЦЕНТЪР ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ ВИАНА” ООД, гр. София Лицензия № 200512239 протокол № 03/ 30.03.2005 г.	Гр. (с) София 1231 Област София град Адрес бул. "Генерал Никола Жеков" 24 Тел. 0887246337 e-mail: vianabg@yahoo.com	3. Професия “Монтажник на В и К мрежи” , код 582050 3.1. Специалност ”Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация; 3.2. Специалност ”Външни В и К мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация. 5. Професия “Електромонтьор”, код 522020 5.1. Специалност “Електрически инсталации”, код 5220210- втора степен на професионална квалификация.
58.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Сдружение “Алтернатива Попово – 21 век”, гр. Попово Лицензия № 200512248 протокол № 04/ 18.05.2005 г.	Гр. Попово 7800 Област Търговище Адрес бул. "Александър Стамболийски" 2 Тел. 060822726 e-mail: magradeva@mail.bg	Заповед № 123/03.02.2012 г. 4. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 4.1. Специалност Вътрешни В и К мрежи, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 4.2.Специалност Външни В и К мрежи, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
59.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към “СТИК“ ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200512251 протокол № 04/ 18.05.2005 г.)	Гр. Варна 9000 Област Варна Адрес бул. "Владислав Варненчик" 16, вх. Б, ап. 7 Тел. 052607820 e-mail: stikcentar@avb.bg	протокол № 07/ 21.05.2008 г. 10. Професия “Монтажника на ВиК мрежи”, код 582050 10.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация. 10.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
60.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към	Гр. София 1799 Област София град Адрес ж.к. "Младост 2", ул.	7. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050, 7.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен професионална квалификация;

	"ЦЕНТЪР ЗА УПРАВЛЕНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ" АД, гр. София Лицензия № 200512253 протокол № 04/ 18.05.2005 г.	"Каприел Каприелов", бл. 243, вх. "А", ап. 1 Тел. 9744768 e-mail: centre@cmvt-bg.org	7.2. Специалност "Външни В и К мрежи", код 5820502 - втора степен професионална квалификация;
61.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към фондация "Фондация за социални инвестиции и ресурси", гр. София Лицензия № 200512265 протокол № 06/ 13.07.2005 г.	Гр. (с) София 1618 Област София град Адрес: кв. Враждебна, ул. 8 № 40 Тел. 0888546378 e-mail: fond_sir@abv.bg; fond_sir@mail.bg	протокол № 11/ 15.10.2008 г. 22. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050 22.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 22.2. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
62.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към ЕТ "ДАЯНА-Х-ЙОРДАНКА ИВАНОВА", гр. Бургас Лицензия № 200512283 протокол № 08/ 26.10.2005 г.	Гр. Бургас 8000 Област Бургас Адрес ул. "д-р Нидер" 27, ет. 3 Тел. 056825293, 0898427910 e-mail; daqna_x@abv.bg	Заповед № ЛД-03-875/21.11.2012 г. 6. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 6.1.Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 6.2.Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
63.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "ИКоМС" ЕООД, гр. Плевен Лицензия № 200512289 протокол № 09/ 23.11.2005 г.	Гр. (с) Плевен 5800 Област Плевен Адрес ул. "Плевен" № 138 Тел. 064827270, 0898446988	протокол № 09/ 17.10.2007 г. 17. Професия "Монтажник на ВиК мрежи" , код 582050 17.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 17.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
64.	Център за професионално обучение към "НАЦИОНАЛЕН ИНСТАЛАЦИОНЕН СЪЮЗ", гр. Пловдив Лицензия № 200512291 протокол № 10/ 14.12.2005 г.	Гр. (с) Пловдив 4000 Област Пловдив Адрес ул. "Иван Вазов" 25 Тел. 032625918 e-mail: nis@dir.bg	5. Професия "Монтажник на В и К мрежи", код 582050 5.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 5.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална

65.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към Междуучилищен център за трудово – политехническо обучение, гр. Каварна Лицензия № 200512305 протокол № 02/ 15.02.2006 г.	Гр. (с) Каварна 9650 Област: Добрич Адрес: ул. "Стефан Караджа" 35 Тел. 057082542; 057085567 e-mail: muc@mail.bg	протокол № 07/ 18.07.2007 г. 6. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация.
66.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към “ФЕНИКС И КО”, гр. София Лицензия № 200612318	Гр. (с) София 1330 Област: София град Адрес: ж.к. "Разсадника", бл. 14А, вх. "Г", ап. 11 Тел. 029204723 e-mail: feniks-co@abv.bg	3. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 3.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 3.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
67.	Център за професионално обучение към Център за професионално обучение към "СИВАНИ" ООД, гр. Ихтиман, Лицензия № 200612321 протокол № 04/ 19.04.2006 г.	Гр. (с) Ихтиман 2050 Област: София Адрес: ул. "Георги Раковски" 24 Тел. 0882643931, 0885868924 e-mail: silvia.nedkova@gmail.com	9. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582070 9.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820701 – втора степен на професионална квалификация, 9.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820702 - втора степен на професионална квалификация.
68.	Център за професионално обучение към “СЪКСЕС-04” ЕООД, гр. София Лиценз № 200612329 протокол № 06/ 21.06.2006 г.	Гр. (с) София 1309 Област: София град Адрес: ул. "Кукуш" № 1 Тел. 029205211, 0899802520 факс 029562338	10. Професия “Монтажник на В и К мрежи” , код 582050 10.1. Специалност ”Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 10.2. Специалност ”Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация
69.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "ЦЕНТЪР ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ, ЗНАНИЕ И ПРОГРЕС", гр. Девин Лицензия № 200612339 протокол № 07/ 19.07.2006 г.	Гр. Девин 4800 Област: Смолян Адрес: бул. "Явор" № 1 Тел. 0894427870 e-mail: cpo_znanie@abv.bg	13. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 13.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 13.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

70.	Център за професионално обучение към ЕТ "Електра - Петър Петров", гр. Аксаково Лицензия № 200612341 протокол № 07/ 19.07.2006 г.	Гр. Аксаково 9154 Област: Варна Адрес: ул. "Кокиче" 2А гр. Тервел, 9450, ул. Н. Вапцаров" 6, бл. 8, ет. 2, ап. 3 Тел. 051132645; 0887746420 e-mail: p_elektra@abv.bg	протокол № 06/ 20.06.2007 г. 7. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 7.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 7.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
71.	Център за професионално обучение към “ПРОСПЕРИТИ” ООД, гр. Добрич Лицензия № 200612360 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ж.к. Добротица", бл. 25, вх. "Г", ет. 1, ап. 1 Тел. 05836960, 0898514544	21. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 Специалности: 21.1. “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 21.2. ”Външни ВиК мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
72.	Център за професионално обучение към “ВЕСТ -2005 ” ООД, гр. Монтана Лицензия № 200612361 протокол № 08/ 20.09.2006 г.	Гр. (с) Монтана 3450 Област: Монтана Адрес: ж.к. "Младост", бл. 11, вх. 3, ап. 10 Тел. 096310107; 0885635277 e-mail: vest_05@abv.bg	протокол № 08/ 18.06.2008 г. 5. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 5.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 5.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
73.	Център за професионално обучение към “ТИФАНИ-ВК” ЕООД, гр. София Лицензия № 200612388 протокол № 01/ 17.01.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1000 Област: София град Адрес: ул. "Бачо Киро" № 10 Тел. 029866369	6. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 6.1. Специалност ” Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 6.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
74.	Център за професионално обучение към “ДЕКСИ КОНСУЛТ” ЕООД, гр. Плевен Лицензия № 200612389 протокол № 01/ 17.01.2007 г.	Гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул. "Стефан Караджа" № 55 Тел. 064807259 e-mail: dexi_consult@abv.bg	4. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност “Външни В и и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация
75.	Център за професионално обучение към “СЪДРУЖИЕ-ПУЦ” ООД, гр. Добрич	Гр. (с) гр. Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ул. "Иван Вазов" 6	5. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 5.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на

	Лицензия № 200612393 протокол № 01/ 17.01.2007 г.	гр. София, ж.к. "Суха река", бл. 55А, вх. "А" Тел.: 058602922, 0878102466 e-mail: desi.slava@mail.bg	професионална квалификация.
76.	Център за професионално обучение към "Минерва АКСА" ООД, гр. Варна Лицензия № 200712408 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: бул. "Мария Луиза" № 13 Тел. 052608718 e-mail: bpinto@abv.bg	8. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. протокол № 06/ 16.04.2008 г. 17. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 17.1. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
77.	Център за професионално обучение към “Европартнер“ ЕООД, гр. Кърджали Лицензия № 200612415 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. Кърджали 6600 Област: Кърджали Адрес: ул. "Сан Стефано" 32, вх. "А", ет. 4, ап. 13 Тел. 036162037, 0888673423 e-mail: europartner@gmail.com	13. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 13.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 13.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
78.	Център за професионално обучение към “Консулта 21” ООД, гр. София Лицензия № 200712416 протокол № 03/ 21.03.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1592 Област: София град Адрес: пк 150, бул. "Професор Цветан Лазаров", № 50 Тел. 02970981715 e-mail: konsulta21@abv.bg	7. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 7.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 7.2. Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
79.	Център за професионално обучение към “Техно-строй комплект” ЕООД, гр. Пазарджик Лицензия № 200712423 протокол № 04/ 18.04.2007 г.	Гр. (с) гр. Пазарджик 4400 Област: Пазарджик Адрес: ул. “П. Ю. Тодоров" № 2 Тел. 034443129 e-mail: bogigecheva@abv.bg	протокол № 03/ 20.02.2008 г. 8. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 8.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
80.	Център за професионално обучение към “ИНФОГРУП БГ”	Гр. София 9005 Област: София град	протокол № 06/ 16.04.2008 г.

	ООД, гр. София Лицензия № 200712449 протокол № 06/ 20.06.2007 г.	Адрес: бул. "Александър Стамболийски" № 127, вх. В, ап. 12 Тел. 028292425 e-mail: office@infogrup.bg	2. Професия “Машинен монтьор“, код 521040 2.3. Специалност ”Машини и съоръжения в хидро и пневмотехниката“, код 5210406, втора степен на професионална квалификация Заповед № ЛД-03-963/19.12.2012 г. 3. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 3.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 3.2. Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
81.	Център за професионално обучение към Сдружение “Алианс за регионални и граждански инициативи”, гр. София Лицензия № 200712450 протокол № 07/ 18.07.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1504 Област: София град Адрес: ул. "Евлоги Георгиев" № 167А, ат. 1, ап. 1 Тел. 029441350 e-mail: arci_ngo@abv.bg	15. Професия “Монтажник на ВИК – мрежи”, код 582050 15.1. Специалност “Вътрешни ВИК – мрежи”, код 5820501 - втора степен на професионална квалификация. 15.1. Специалност “Външни ВИК – мрежи”, код 5820502 - втора степен на професионална квалификация.
82.	Център за професионално обучение към “БИН 07” ООД, гр. Пазарджик Лицензия № 200712454 протокол № 07/ 18.07.2007 г.)	Гр. (с) гр.Пазарджик 4400 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Гурко" № 6, ет. 4, офис 27 Тел. 034445209 e-mail: zlatka_natova@abv.bg	6. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
83.	Център за професионално обучение към “ДЕИЗА КОНСУЛТ” ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200712463 протокол № 08/ 19.09.2007 г.	Гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. "Софроний Врачански" № 30, ет. 1, ап. 1 Тел. 052641488 e-mail: cpo_demetra@abv.bg	протокол № 11/ 15.10.2008 г. 4. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 4.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
84.	Център за професионално обучение към “ДОМЕКС КОНСУЛТ” ООД, гр. София	Гр. (с) гр. София 1000 Област: София град Адрес: бул. "Витоша" № 34, ет. 3	14. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 14.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на

	Лицензия № 200712465 протокол № 08/ 19.09.2007 г.	Тел. 0298116080 e-mail: lotos_bg@abv.bg	професионална квалификация; 14.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
85.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел "Научно технологичен съюз - Плевен" Лицензия № 200712487 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. (с) гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: л. "Генерал Ганецки" № 88А Тел. 0878720208 e-mail: boteva7@mail.bg	протокол № 02/ 23.01.2008 г. 19. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 19.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 19.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
86.	Център за професионално обучение към Община Пловдив, СОЦИАЛНО УЧЕБНО – ПРОФЕСИОНАЛНО ЗАВЕДЕНИЕ “Св. Георги”, гр. Пловдив Лицензия № 200712493 протокол № 10/ 24.10.2007 г.	Гр. Пловдив 4023 Област: Пловдив Адрес: бул. "Цариградско шосе" № 102 Тел.032632213, 0889729835 e-mail: supz_plovdiv@abv.bg	Заповед № 470/05.06.2012 г. 4. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
87.	Център за професионално обучение към ЕТ "Денчев-Сливен-Иван Иванов", гр. Сливен Лицензия № 200712498 протокол № 11/ 21.11.2007 г.	Гр. (с) гр.Сливен 8800 Област: Сливен Адрес: кв. "Сините камъни", бл. 26, вх. "А", ап. 3 тел: 044667265 e-mail: denchev_ii@abv.bg	протокол № 04/ 18.03.2009 г. 19. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050, 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
88.	Център за професионално обучение към "Аполис А. А." ЕООД, гр. Ямбол Лицензия № 200712501 протокол № 11/ 21.11.2007 г.)	Гр. (с) гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул."Граф Игнатиев" No 115 тел. 046647177, 0898888896 e-mail: info@apolis.biz, apolis@abv.bg	протокол № 02/ 21.01.2009 г. 13. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 13.1. Специалност ” Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 13.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

89.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел "ЦЕНТЪР ЗА ИНФОРМАЦИЯ И РАЗВИТИЕ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА" (ЦИРЕ), гр. Плевен Лицензия № 200712504 протокол № 11/ 21.11.2007 г.	Гр. Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул."Мусала" No 17, ап.9, ПК 105 Т ел. 064803952 e-mail: iedc-pl@abv.bg	Заповед № 132/07.02.2012 г. 1. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 1.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 1.2. Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
90.	Център за професионално обучение към ПГМЕТ "Стойчо и Кица Марчеви", гр. Хасково Лицензия № 200712506 протокол № 12/ 12.12.2007 г.	Гр. (с) гр. Хасково 6300 Област: Хасково Адрес: ул. "Съединение" No 46 Тел. 038622331 e-mail: pgmet@breza.net	15. Професия: "Монтажник на В и К мрежи", код 582050 15.1. Специалност "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 15.2. Специалност "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
91.	Център за професионално обучение към „ВОЛАН ТРАНС" ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200712507 протокол № 12/ 12.12.2007 г.	Гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: бул. "Вл. Варненчик" № 112, ет. 4, ап. 74 ул. "Ал. Рачински" № 20, ет. 3, офис 2 Тел. 0899993309 e-mail: volan_trans@abv.bg	протокол № 01/ 08.01.2009 г. 7. Професия Монтажник на ВиК мрежи, код 582050, 7.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 7.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
92.	Център за професионално обучение към Висше строително училище „Любен Каравелов", гр. София Лицензия № 200712511 протокол № 12/ 12.12.2007 г.	Гр. (с) гр. София 1373 Област: София град Адрес: ул. "Суходолска" No 175 Тел. 028029111,028029139 e-mail: vsu@vsu.bg	8.Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, 8.1.Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 8.2.Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
93.	Център за професионално обучение към "Курортно строителство" ООД, гр. Варна Лицензия № 200712523 протокол № 01/ 09.01.2008 г.	Гр. (с) гр. Варна 9002 Област: Варна Адрес: ул. "Генерал Колев" № 92 Тел. 052311889 e-mail: razsadova@abv.bg	3. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050, 3.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 3.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

94.	Център за професионално обучение към “ИНТЕРБИЗНЕС-РС” ЕООД, гр. София Лицензия № 200712539 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. (с) гр. София1606 Област: София град Адрес: бул. "Македония" № 6 Тел. 029524918, 028658420 e-mail: radka_stam@yahoo.com	19. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
95.	Център за професионално обучение към “БОНИ РИЕ” ЕООД, гр. Дупница Лицензия № 200712541 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Бузлуджа" № 74 Тел. 070151566, 0888609380 e-mail: bonirie@abv.bg	14. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 14.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 14.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
96.	Център за професионално обучение към СД “КАМЕЛИТА – ПЖ – ЖИЛКОВ, ПЕТРОВ, ПЕТРОВ”, гр. Сандански Лицензия № 200712543 протокол № 03/ 20.02.2008 г.	Гр. (с) гр. Сандански 2800 Област: Благоевград Адрес: ул. "Рила" № 8 Тел. 074632221, 0897811240 e-mail: kamelita_pj@abv.bg	13. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 13.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 13.2. Специалност ”Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
97.	Център за професионално обучение към “АВТОШКОЛА ПАНТЕЛЕЕВ” ЕООД, гр. Добрич Лицензия № 200712557 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Гр. (с) гр. Добрич 9300 Област: Добрич Адрес: ул. "Вардар" № 32, вх. "А", ет. 1, ап. 1 ул. "Батак" № 4, офис № 6 Тел. 0896725323 e-mail: vivi71@abv.bg	протокол № 13/ 19.11.2008 г. 5. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 5.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 5.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
98.	Център за професионално обучение към “Дани 91” ООД, гр. Сандански Лицензия № 200712563 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Гр. (с) гр. Сандански 2800 Област: Благоевград Адрес: ул. "Св. Св. Козма и Дамян" № 36 Тел. 074637658 e-mail: stvetanka@abv.bg; dani91_ood@abv.bg	6. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 6.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
99.	Център за професионално обучение към ”БЕРЕТА	Гр. София 1787 Област: София град	Заповед № 213/08.04.2011 г.

	ТРЕЙДИНГ” ООД, гр. София Лицензия № 200812564 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Адрес: бул. "Г. М. Димитров" № 51 Тел. 029766012, 9710073 e-mail: beretabg@beretaguns.com	6. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 6.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
100.	Център за професионално обучение към “ТРИВИА ТУР” АД, гр. София Лицензия № 200812565 протокол № 05/ 19.03.2008 г.	Гр. София 1000 Област: София-град Адрес: бул. "Пушкин", бл. 63, ап. 4 Тел. 0293176555 e-mail: admn@eksa.org	10. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 10.1. Специалност ”Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 10.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
101.	Център за професионално обучение към ЕТ “ДРАГАНОВА-31- Гана Драганова”, гр. Пловдив Лицензия № 200812580 протокол № 07/ 21.05.2008 г.	Гр. Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: ул. "Ламартин" № 28 Тел. 029870247	4. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност “Външна ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
102.	Център за професионално обучение към “ЗЛАТАНИ” ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200812593 протокол № 08/ 18.06.2008 г.	Гр. (с) гр. Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. "Цоньо Тодоров" № 11 Тел. 052757888; 052757999 e-mail: zlatani@mbox.contact.bg	Заповед № 248/19.04.10г. 8. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 8.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 8.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
103.	Център за професионално обучение към “ИЗОБЛОК” ЕООД, гр. Казанлък Лицензия № 200812596 протокол № 08/ 18.06.2008 г.	Гр. (с) гр. Казанлък 6100 Област: Стара Загора Адрес: ул. "Розова Долина" бл. 1, бх. "Б", ап. 1 Тел. 043163293, 089748214 e-mail: stefk55@abv.bg	12. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация;
104.	Център за професионално обучение към “ЛОТ - КОНСУЛТ”	Гр. (с) гр. София 1612 Област: София град	7. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050,

	ЕООД, гр. София Лицензия № 200812597 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Адрес: ж.к. "Лагера", бл. 36, ап. 83 ул. "Троянски проход" № 16, ет. 2, офис (ателие) 1 Тел. 029172917; 0888215379 e-mail: office@lot-consult.com	7.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 7.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация,
105.	Център за професионално обучение към “АрСи Професионъл център” ЕООД, гр. Софияю Лицензия № 200812598 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1336 Област: София град Адрес: бул. Джавахарлал Неру № 28, Силвър център, ет. 3 Тел. 0889240134 e-mail: b_stefanova@raicommerce.bg	8. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация. 8.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
106.	Център за професионално обучение към “Промишлено строителство - Холдинг” ЕАД, гр. София Лицензия № 200812599 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1756 Област: София град Адрес: бул. Климент Охридски № 14А София 1606, ул. Камен Андреев № 24 Тел. 028052810, 028517010 e-mail: pshold@abv.bg	4. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 4.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
107.	Център за професионално обучение към “ЦЕНТЪР ЗА ИЗПИТВАНЕ И ЕВРОПЕЙСКА СЕРТИФИКАЦИЯ” ЕООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200812605 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. Стара Загора 6000 Област: Стара Загора Адрес: бул. "Патриарх Евтимий" № 23 Тел. 042620368; 0885555640 e-mail: ctec@ctec-sz.com	Заповед № 427/18.05.2012 г. 5. Професии „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи“ код 582050 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи“, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 5.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
108.	Център за професионално обучение към “ПЛАМ” ЕООД, гр. Дупница Лицензия № 200812610 протокол № 09/ 16.07.2008 г.	Гр. (с) гр. Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Марков Камък" № 1 Тел. 070152323; 0888609093 e-mail: avtoshkola_plam@abv.bg	14. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 14.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 14.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация;

109.	Център за професионално обучение към “ЕНЕМОНА” АД, гр. Козлодуй Лицензия № 200812618 протокол № 10/ 17.09.2008 г.	Гр. (с) гр. Козлудуй 3320 Област: Враца Адрес: ул. Панайот Хитов № 1А Тел. 097385405; 028920640 e-mail: g.cenkova@enemona.com	7. Професия “Монтажник на В и К мрежи” , код 582050 7.1. Специалност ”Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
110.	Център за професионално обучение към “ИНФОРМА” ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 200812640 протокол № 13/ 19.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: ул. Кирил и Методий № 7 Тел. 0888647436 e-mail: pi_panchev@abv.bg	4. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 Заповед № 687/ 26.10.2011 г. 4.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
111.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “Териториална организация на научно-техническите съюзи – Ямбол”, гр. Ямбол Лицензия № 200812648 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. Ямбол 8600 Област: Ямбол Адрес: ул. "Джон Атанасов" № 8 Тел. 046663383 e-mail: cpo_ntsyambol@abv.bg	Заповед № ЛД-03-4/02.01.2013 г. 3. Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 3.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 3.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
112.	Център за професионално обучение към сдружение “Дом на науката и техниката”, гр. Шумен Лицензия № 200812650 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Шумен 9700 Област: Шумен Адрес: бул. "Симеон Велики" № 48 Тел. 054800796 e-mail: dnt_shumen@abv.bg	12. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 12.1. Специалност ”Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 12.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
113.	Център за професионално обучение към Сдружение “Дружество за разпространение на знание”, гр. Разград Лицензия № 200812651 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Разград 7200 Област: Разград Адрес: ул. "Н. Вапцаров" № 10, pk 143 Тел. 0887170669 e-mail: z_zaneva@hotmail.com	19. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

114.	Център за професионално обучение към Сдружение “Териториална организация на научно техническите специалисти”, гр. Русе Лицензия № 200812653 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Александровска" № 28 Тел. 082820258 e-mail: nt@networx-bg.com	18. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 18.1. Специалност “ Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 18.2. Специалност “ Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
115.	Център за професионално обучение към Сдружение “ТЕРИТОРИАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ”, гр. Кюстендил Лицензия № 200812654 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Кюстендил 2500 Област: Кюстендил Адрес: бул. "Македония" № 2 Тел. 078550921 e-mail: ntskn@nts-kn.com	19. Професия Монтажник на ВиК мрежи, код 582050 19.1. Специалност «Вътрешни ВиК мрежи», код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 19.2. Специалност «Външни ВиК мрежи», код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
116.	Център за професионално обучение към Сдружение “Регионално дружество Знание”, гр. Перник Лицензия № 200812658 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Перник 2300 Област Перник Адрес: пл. "Т. Ненков" № 1; Перник 2300, у. "Радомир" № 1 Тел. 0898227427 e-mail: sslavova1952@abv.bg	19. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
117.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел “ДОМ НА НАУКАТА И ТЕХНИКАТА”, гр. Гоце Делчев Лицензия № 200812660 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Гоце Делчев 2900 Област Благоевград Адрес: ул. "Бяло море" № 12А Тел. 075160053 E-mail: dnt_titianova@all.bg; dnt_titianova@mail.bg	24. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 24.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 24.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
118.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “Областна организация на научно-	Гр. (с) гр. Плевен 5800 Област Плевен Адрес: ул. "Александър Стамболийски" № 1	22. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 22.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация,

	техническите съюзи", гр. Плевен Лицензия № 200812661 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Тел. 064800237 e-mail: nts_pleven@abv.bg; nts_pleven@mail.bg	22.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
119.	Център за професионално обучение към сдружение с нестопанска цел "Дом на науката и техниката", гр. Враца Лицензия № 200812662 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. Враца 3000 Област: Враца Адрес: ул. "Лукашов" Тел. 092622556 e-mail: dnt_vratsa@abv.bg	Заповед № 934/ 06.10.2009 г. 6. Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 6.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501 , втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502 , втора степен на професионална квалификация.
120.	Център за професионално обучение към ЕТ "Деметра – Мая Антова", гр. Враца Лицензия № 200812665 протокол № 14/ 28.11.2008 гл	Гр. Враца 3000 Област: Враца Адрес: ул. "Манастирска" № 36 ул. "Алеко Константинов" № 2-ф-10 Тел. 092666690 e-mail: ssi_vraca@abv.bg; demetra_vraca@abv.bg	14. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050 14.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 14.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
121.	Център за професионално обучение към Сдружение "ТЕРИТОРИАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ", гр. Търговище Лицензия № 200812670 протокол № 14/ 28.11.2008 г.	Гр. (с) гр. Търговище 7700 Област: Търговище Адрес: ул. "Славейков" № 4 Тел. 060164796 e-mail: nts_toni@abv.bg	18. Професия "Монтажник на ВиК мрежи", код 582050 18.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 18.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
122.	Център за професионално обучение към "СТРОЙЕКСПЕРТ - СЕК" ЕООД, гр. София Лицензия № 200812674 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. София 1680 Област: София град Адрес: ул. Искърски пролом № 8р ет. 2 Тел. 029586507; 0888251700 e-mail: cpo@sek-bg.com	16. Професия "Монтажник на В и К мрежи", код 5820501 Специалност "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; Специалност "Външни В и К мрежи", код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.

123.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “БИЗНЕСЦЕНТЪР - ПЕЩЕРА”, гр. Пещера Лицензия № 200812677 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. Пещера 4550 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Михаил Такев" № 54 Тел. 0899981624 e-mail: petyo@bcpeshtera.org	15. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 15.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 15.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
124.	Център за професионално обучение към “КОМПЛЕКС КРЕДО” ЕООД, с.Трудовец Лицензия № 200812678 протокол № 15/ 10.12.2008 г.	Гр. (с) гр. с.Трудовец 2160 Област: София Адрес: ул. "Стефан Стамболов" № 11, ет. 3 Тел. 0878620425	Заповед № 479/29.06.2010 г. 11. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 11.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 11.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
125.	Център за професионално обучение към “БОНЕВ КОНСУЛТ” ЕООД, гр. Шумен Лицензия № 200812685 протокол № 01/ 08.01.2009 г.	Гр. (с) Шумен 9700 Област: Шумен Адрес: ул. "Република" № 31 Тел. 054800259 e-mail: ebonita@abv.bg	14. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 14.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 14.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
126.	Център за професионално обучение към “ИНТЕГРАЛ – 08” ЕООД, гр. София Лицензия № 200812694 протокол № 02/ 21.01.2009 г.	Гр. София 1373 Област: София град Адрес: ж.к. "Западен парк", бл. 11, вх. "Б", ап. 4 Тел. 029216167 e-mail: liligeorgieva@abv.bg	10.Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 10.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 10.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
127.	Център за професионално обучение към "РИС 2004" ООД, гр. София Лицензия № 200812698 протокол № 02/ 21.01.2009 г.	Гр. София 1320 Област: София град Адрес: ул. "Българска морава" № 105, ет. 4 Тел. 02832019 e-mail: rumi.borisova@abv.bg	Заповед № 751/ 18.10.2012 г. . Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 5.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация 5.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация

128.	Център за професионално обучение към МЕЖДУНАРОДЕН ИНСТИТУТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И РЕГИОНАЛНО ПЛАНИРАНЕ” ЕООД, гр. Велинград Лицензия № 200812705 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Велинград 4600 Област: Пазарджик Адрес: ул. "Цанко Царковски" № 27 Тел. 024840129 e-mail: b_hristova_bif@abv.bg	7. Професия “Монтажник на В и К мрежи”, код 582050 7.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 7.2. Специалност “Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
129.	Център за професионално обучение към “ДАНАИЛ ДИМИТРОВ И СИЕ” ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200912711 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Стара Загора 6000 Област: Стара Загора Адрес: бул. "Цар Симеон Велики" № 158 Тел. 042634125; 0888213578 e-mail: danaildimitrov@abv.bg	19. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050, 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
130.	Център за професионално обучение към Сдружение с нестопанска цел “Бизнес център Бургас”, гр. Бургас Лицензия № 200812714 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Бургас 8002 Област: Бургас Адрес: ул. Хан Омуртаг № 36Б Тел. 056848533 e-mail: bc_bourgas@abv.bg	12. Професия «Монтажник на ВиК мрежи», код 582050 12.1. Специалност «Вътрешни ВиК мрежи», код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 12.2. Специалност «Външни ВиК мрежи», код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
131.	Център за професионално обучение към “РОСЕН - 85” ООД, гр. София Лицензия № 200912721 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) София 1510 Област: София град Адрес: ул. "Въстанник" № 8 Тел. 028409129, 028407762 e-mail: rossen@anetbg.net	протокол № 06/ 15.04.2009 г. 9. Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050, 9.1. Специалност "Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 9.2. Специалност "Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
132.	Център за професионално обучение към Сдружение “БЪДЕЩЕ В ЕВРОПА”, гр. София Лицензия № 200812726 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) София 7700 Област: София град Адрес: ул. "Балчик" № 5-7 029693412 lilia_bratoeva@abv.bg	7. Професия “Монтажник на ВиК мрежи”, код 582050 7.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 7.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

133.	Център за професионално обучение към “ЖОРИ КЛУБ” ООД, гр. Монтана Лицензия № 200912728 протокол № 03/ 18.02.2009 г.	Гр. (с) Монтана 3400 Област: Монтана Адрес: ул. "3-ти март" № 111 Тел. 096306377 e-mail: joriklub@mail.bg	Заповед № 740/10.11.2010 г. 4. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050, 4.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
134.	Център за професионално обучение към Сдружение „Национална агенция за граждански и стопански инициативи” гр. Дупница Лицензия № 200812731 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. (с) Дупница 2600 Област: Кюстендил Адрес: ул. "Драгой Болярин" № 2 Тел. 070153270 e-mail: nagsi@mail.bg	8. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 8.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
135.	Център за професионално обучение към “ИНСТИТУТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200812736 протокол № 04/ 18.03.2009 г.	Гр. София 1612 Област: София град Адрес: ул. "Цар Борис III" № 60 бул. "Дондуков" № 11 Тел. 029871314 e-mail: stoyanov@ippm-bg.org	8. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 8.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
136.	Център за професионално обучение към “ВЕДАКОН” ЕООД, гр. София Лицензия № 200912738 протокол № 05/ 26.03.2009 г.	Гр. (с) София 1000 Област: София град Адрес: бул. Витоша № 4, ет. 3, офис 314 Тел. 029807524 e-mail: info@vedaconbg.com	3. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 3.1. Специалност “Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
137.	Център за професионално обучение към СНЦ “Бизнес център Свищов”, гр. Свищов Лицензия № 200912742 протокол № 05/ 26.03.2009 г.	Гр. Свищов Област: Велико Търново Адрес: ул. Димитър Хадживасилев № 2 Тел. 063160371 e-mail: bc@svishtov.org	11. Професия «Монтажник на водоснабнителни и канализационни мрежи», код 582050 11.1. Специалност «Вътрешни иК мрежи», код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 11.2. Специалност «Външни ВиК мрежи», код 5820502, втора степен на професионална квалификация.

138.	Център за професионално обучение към “ВОЛАН” ЕООД, гр. Аксаково Лицензия № 200912744 протокол № 05/ 26.03.2009 г.	Гр. Аксаково 9154 Област: Варна Адрес: ул. Тракия № 11 Тел. 0887300330	Заповед № 520/15.07.2010 г. 4. Професия „Мотажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050, 4.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
139.	Център за професионално обучение към “ДЕДАЛ” ЕООД, гр. Несебър Лицензия № 200912765 протокол № 08/ 17.06.2009 г.	Гр. Несебър 8230 Област: Бургас Адрес: ул. Младост № 50 Тел. 055444008 e-mail: dedal@abv.bg	10. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 10.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 10.2.Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
140.	Център за професионално обучение към „Рувекс” АД Лицензия № 200912768 Заповед № 734/ 10.07.2009 г.	Гр. (с) с. София 1712 Област: София град Адрес: бул. Александър Малинов № 41	10. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 10.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 10.2. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
141.	Център за професионално обучение към „СТС - ИНЖЕНЕРИНГ” ЕООД, гр. София Лицензия № 200912772 протокол № 09/ 15.07.2009 г.	Гр. (с) с. София 1592 Област: София град Адрес: ж.к. Дружба бл. 62, вх. А Тел. 029556199 e-mail: office@ctc-bg.com	6. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 6.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501 – втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502 – втора степен на професионална квалификация.
142.	Център за професионално обучение към “Велес МТ” ЕООД, гр. Варна Лицензия № 200912781 Заповед № 823/05.08.2009 г.	Гр. (с) Варна 9000 Област: Варна Адрес: ул. Д-р Железкова, бл. 16, ул. Неофит Бозвели 3, офис 3 гр. София 1301, ж.к. Илинден, бл. 60, вх. А Тел. 052647647, 052644996, 0887790834 e-mail: alex_radkova@mail.bg	19. Професия Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи, код 582050 19.1. Специалност Вътрешни ВиК мрежи, код5820501, втора степен на професионална квалификация. 19.2. Специалност Външни ВиК мрежи, код5820502, втора степен на професионална квалификация.
143.	Център за професионално	Гр. Пловдив 4000	12. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код

	обучение към "Медикъл Трейд Консултинг" ООД, гр. Пловдив Лицензия № 200912782 Заповед № 803/ 29.07.2009 г.	Област: Пловдив Адрес: ул. "Драган Манчев" №10 Тел. 032621393 e-mail: mtcons@abv.bg	582050 12.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
144.	Център за професионално обучение към “АИКБ Консулт” ЕООД, гр. София Лицензия № 200912788 Заповед № 874/ 10.09.2009 г.	Гр. (с) София 1113 Област: София град Адрес: ул. Федеру Жолио Кюри № 20 Тел. 029633752; 029633756 e-mail: bica@bica-bg.org	35. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 35.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 35.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
145.	Център за професионално обучение към СДРУЖЕНИЕ „ПАРТНЬОРИ-КС" ООД, гр. София Лицензия № 200912798 Заповед № 969/14.10.2009 г.	Гр. (с) София 1729 Област: София град Адрес: ул. Анна Ахматова, бл. 534, ет. 5 Тел. 0884270104 e-mail: partners_ks@mail.bg	6. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 6.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
146.	Център за професионално обучение към Държавно Предприятие "Фонд Затворно Дело", гр. София Лицензия № 200912803 Заповед № 1103/07.12.2009 г.	Гр. (с) София 1000 Област: София град Адрес: ген Столетов 26 Бургас 8000, ул. Гладстон 64 Тел. 056818087 e-mail: krspasova@abv.bg	Заповед № 602/28.09.2011 г. 7. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 7.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 7.2. Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
147.	Център за професионално обучение към "Надежда и Мариета Дженеви" ООД, гр. Стара Загора Лицензия № 200912806 Заповед № 1113/11.12.2009 г.	Гр. (с) Стара Загора 6000- Област: Стара Загора Адрес: бул. "Славянски" 47, ет. 4, офис 58 Тел. 042604824 e-mail: nm_djevevi@mail.bg	26. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 26.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 26.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
148.	Център за професионално обучение към “МДО КОНСУЛТ”, ООД, гр. София	Гр. (с) София, 1303 Област: София град Адрес УЛ. “Цар Симеон” № 89	5. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на

	Лицензия № 200912813 Заповед № 57/27.01.2010 г.	Тел. 028326065 e-mail: mdoconsult@abv.bg	професионална квалификация; 5.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
149.	Център за професионално обучение към „МАКС ИНОВЕЙШЪНС – МИ5” ООД, гр. София Лицензия № 200912823 Заповед № 125/22.02.2010 г.	Гр. (с) София 1510 Област: София град Адрес: ж.к. Хаджи Димитър, бл. 106 Тел. 0887102595; 028402938 e-mail: stoyan.tashkov@gmail.com	13. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 13.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 13.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
150.	Център за професионално обучение към „ЛОГОС ИНВЕСТ БГ” ЕООД, гр. Плевен Лицензия № 201012841 Заповед № 315/12.05.2010 г.	Гр. (с) Плевен 5800 Област: Плевен Адрес: ул. „Св. Св. Кирил и Методий” № 18, Ет. 4 Тел. 064800778 e-mail: logosinvest.pl@gmail.com	14. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 14.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 14.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
151.	Център за професионално обучение към „ПроФиКоН В” ООД, гр. София Лицензия № 201012868 Заповед № 639/04.10.2010 г.	Гр. София 1421 Област София град Адрес: ул. Йоан Екзарх 19 Тел. 0878761633 e-mail: proficon@mbox.is-bg.net	5. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 5.2 Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
152.	Център за професионално обучение към „Матев строй” ЕООД, гр. Казанлък Лицензия № 201012874 Заповед № 741/10.11.2010 г.	Гр. Казанлък 6110 Област Стара Загора Адрес: бул. "Розова долина", бл. 1, ап. 1, вх. Б Тел. 0897948215 e-mail: office@kursove123.com www.kursove123.com	12. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 12.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 12.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
153.	Център за професионално обучение към „ШКОЛА 2” ЕООД, гр. Пазарджик Лицензия № 201112887 Заповед № 177/31.03.2011 г.	Гр. (с) Пазарджик 4400 Област: Пазарджик Адрес: ул. "П. Яворов" 6 Тел. 034442051; 0888412815 e-mail: bogigecheva@abv.bg	Заповед № 699/28.10.2011г. 5. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 5.1. Специалност Вътрешни ВиК мрежи, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 5.2.Специалност Външни ВиК мрежи, код 5820502, втора степен на професионална

			квалификация.
154.	Център за професионално обучение към „ЕЛИТ АУТО 1" ЕООД, гр. Бургас Лицензия № 201112889 Заповед № 190/01.04.2011 г.	Гр. (с) Бургас 8008 Област: Бургас Адрес: ж.к. П. Р. Славейков, бл. 9, вх. 5, ет. 2, ап. 6 Тел. 0896779207 e-mail: elit_auto@abv.bg	15. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 15.1. Специалност Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 15.2. Специалност Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
155.	Център за професионално обучение към ФОНДАЦИЯ „НАЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ОБУЧЕНИЕ И БИЗНЕС”, гр. София Лицензия № 201112890 Заповед № 202/05.04.2011 г.	Гр. (с) София 1606 Област: София град Адрес: "Яков Крайков" 27, ап. 46 Тел. 0879600640 e-mail: fondacia_noob@hotmail.com	Заповед № 517/17.08.2011 г. 2. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 2.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 2.2. Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
156.	Център за професионално обучение към „Център за професионално обучение и продължаваща квалификация ЕЛИЯ” ЕООД, гр. София Лицензия № 201112897 Заповед № 310/19.05.2011г.	Гр. (с) София 1505 Област: София град Адрес: бул. Мадрид № 18, ет. 1 Тел. 029434302 e-mail: cpopk@abv.bg	4. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 4.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност “Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
157.	Център за професионално обучение към „ХЛИМИЯ” ООД, гр. София Лицензия № 201112900 Заповед № 364/17.06.2011г.	Гр. (с) София 1113 Област: София град Адрес: ул. "Тинтява" 14, ет. 10, ап.44 бул. "Ал. Стамболийски" 154, ет. 5 Тел. 029292468; 028284189 e-mail: ivan@hlimia.com	13. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 13.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 13.2. Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
158.	Център за професионално обучение към „ПРОФЕСИОНАЛ БГ” ООД, гр. София	Гр. София 1712 Област: София град Адрес: ж.к. Младост 3, бл. 364, вх. 6, ап. 78	8. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 8.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация;

	Лицензия № 201112901 Заповед № 369/22.06.2011г.	Тел. 0885199140 e-mail: simeonow@hotmail.com	8.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
159.	Център за професионално обучение към „СОТ – СИГНАЛНО ОХРАНИТЕЛНА ТЕХНИКА” ЕООД, гр. София Лицензия № 201112904 Заповед № 396/29.06.2011г.	Гр. София 1407 Област: София град Адрес: Г.М.Димитров 52, офис сграда СОТ (Сектрон) ул. Виктор Григорович № 5 Тел. 0888424725 e-mail: mdavidov@sot.bg	Заповед № 499/12.06.2012 г. 3. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 3.1 Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
160.	Център за професионално обучение към „ПРЕМА 2010” ООД, гр. Ловеч Лицензия № 201112906 Заповед № 414/05.07.2011г.	Гр. Ловеч 5500 Област: Ловеч Адрес: ул. "Цар Асен Първи" 33 Тел. 0887525767; 0886817997 e-mail: svetoslavmarkov@yahoo.com	22. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050, 22.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 22.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
161.	Център за професионално обучение към Фондация „РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗНАНИЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ – АВИЦЕНА”, гр. Смолян Лицензия № 201112909 Заповед № 461/20.07.2011г.	Гр. Смолян 4700, Област: Смолян Адрес: бул. „България” № 31, офис 2 Тел. 0893316049 e-mail: andreeva_sm@abv.bg	16. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 16.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 16.2. Специалност „Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
162.	Център за професионално обучение към „ОМЕГА 2011” ЕООД, гр. Русе Лицензия № 201112914 Заповед № 484/27.07.2011г.	Гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. "Александровска" № 75 Тел. 082826690 e-mail: teoni@tempo-sports.com	19. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 19.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 19.2. Специалност “Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
163.	Център за професионално обучение към Държавно предприятие „Българо – германски център за професионално	Гр. София 1113 Област: София град Адрес: ул. Ф.Ж.Кюри № 25 А Тел. 0887869374	40. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 40.1. Специалност Вътрешни ВиК мрежи, код 5820501, втора степен на професионална квалификация,

	обучение", гр. София Лицензия № 201112916 Заповед № 538/02.09.2011г.	e-mail: lubovpopovabg@gmail.com Лице за контакти: д-р Любов Попова	40.2.Специалност Външни ВиК мрежи, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
164.	Център за професионално обучение към „ФОРТУНА ДД" ЕООД, гр. Пловдив Лицензия № 201112917 Заповед № 540/02.09.2011г.	Гр. Пловдив 4000 Област: Пловдив Адрес: ул. Княз Ал. Батенберг № 42 Тел. 032623135	6. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 6.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 6.2. Специалност „Външни В и К мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
165.	Център за професионално обучение към „ФЛАИС" ООД, гр. София Лицензия № 201112919 Заповед № 554/09.09.2011 г.	Гр. София 1309 Област: София град Адрес: ж.к. "Света троица", бл. 315, вх. В, ап. 49, ет. 2 Тел. 0897977777 e-mail: dvdochev@abv.bg	4. Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 4.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 4.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
166.	Център за професионално обучение към „ГРИЙН ПАС" ЕООД, гр. София Лицензия № 201112954 Заповед № 135/09.02.2012 г.	Гр. София 1373 Област: София град Адрес: жк. „Западен парк", бл.55, вх.Б, ет.3, ап.12 Гр. Лом 3600, ул. Дунавска 67 Тел. 0882836719; 0882836716 e-mail: cpogreenpas@abv.bg	5. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 5.2.Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
167.	Център за професионално обучение към СДРУЖЕНИЕ „БЪЛГАРСКА АСОЦИАЦИЯ ПО ВОДИТЕ - БАВ", гр. София Лицензия № 201112957 Заповед № 153/15.02.2012 г.	Гр. София 1164 Област: София град Адрес: бул. Христо Смирненски № 1 Тел. 028632669 e-mail: bawk1@uacg.bg	1. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 1.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 1.2.Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
168.	Център за професионално обучение към „ФАЙЪР БГ" ЕООД, гр. София Лицензия № 201212958	Гр. София 1111 Област: София град Адрес: ул. „инж. Георги Белов" № 2 Тел. 0887378401	3. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050, 3.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация,

	Заповед № 152/14.02.2012 г.	e-mail: fice@fare-bg.eu	
169.	Център за професионално обучение „Кибела” към „ЗИ ТИ ЕМ Консулт” ЕООД, с. Труд, област Пловдив Лицензия № 201112962 Заповед № 195/24.02.2012 г.	с. Труд 4199 Област: Пловдив Адрес: ул. Братя Чапликови № 4 Тел. 0893864141 e-mail: ivtt@abv.bg	9. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 9.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 9.2. Специалност “Външни ВиК мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
170.	Център за професионално обучение към „СОЛТИ” ЕООД, гр. София Лицензия № 201212981 Заповед № 438/23.05.2012 г.	Гр. София 1510 Област: София град Адрес: бул. Владимир Вазов № 21 Тел. 029429050 e-mail: office@solti.org	2. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 2.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация.
171.	Център за професионално обучение към „ГРАНД ЦЕНТЪР” ООД, гр. Сливен Лицензия № 201212988 Заповед № 552/11.07.2012 г.	Гр. Сливен 8800 Област: Сливен Адрес: бул. „Стефан Стамболов“ № 30 Тел. 0886207034 e-mail: denchev_ii@abv.bg	30. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи“, код 582050, 30.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи“, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 30.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
172.	Център за професионално обучение към „ГИАРА“ ЕООД, гр. Силистра Лицензия № 201212993 Заповед № 594/30.07.2012 г.	Гр. Силистра 1303 Област: Силистра Адрес: ул. „д-р Анастас Янков” № 48 Тел. 0895777111 e-mail: favorit_k@abv.bg	5. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи“, код 582050, 5.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи“, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 5.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
173.	Център за професионално обучение към „ХРИСТОВ 2008“ ЕООД, гр. Две могили, обл. Русе Лицензия № 201212994 Заповед № 595/30.07.2012 г.	Гр. Русе 7000 Област: Русе Адрес: ул. „Войводова” № 3 Тел. 0899939694 e-mail: hristov_2008@abv.bg	8. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи“, код 582050, 8.1. Специалност „Вътрешни ВиК мрежи“, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 8.2. Специалност „Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация,
174.	Център за професионално обучение към „3К“ АД, гр. Варна	Гр. Варна 9003 Област: Варна	5. Професия "Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050

	Лицензия № 201212996 Заповед № 597/31.07.2012 г.	Адрес: ул. Марин Дринов 57, ап. 10 кв. Аспарухово, Регионална Агенция за Предприемачество и Иновации (РАПИВ) Тел. 052383710 e-mail: office@bulpower.eu	5.1. Специалност "Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация 5.2. Специалност "Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация
175.	Център за професионално обучение към „КИСС - 707” ЕООД, гр. Ихтиман Лицензия № 2012121010 Заповед № ЛД-01-805/05.11.2012 г.	Гр. Ихтиман 2050 Област: София Адрес: ул. „Георги Раковски“ № 24 Тел. 0885868924 e-mail: silvia.nedkova@gmail.com	9. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 9.1. Специалност „Вътрешни В и К мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация, 9.2.Специалност „Външни В и К мрежи”, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
176.	Център за професионално обучение към „НЮ ПРОДЖЕКТС КОНСУЛТ” ЕООД, гр. С Лицензия № 2012121027 Заповед № ЛД-01-55/14.01.2013 г.	Гр. София 1303 Област: София град Адрес: ул. Алеко Туранджа № 49, ап. 43 Тел. 0879022000 e-mail: new.projects.consult@gmail.com	6. Професия “Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи”, код 582050 6.1. Специалност “Вътрешни ВиК мрежи”, код 5820501, втора степен на професионална квалификация; 6.2. Специалност “Външни ВиК мрежи“, код 5820502, втора степен на професионална квалификация.
177.	Център за професионално обучение към „РОДОПА -ТУРС" ЕООД, с. Борино, обл. Смолян Лицензия № 2012121034 Заповед № ЛД-01-172/22.02.2013 г.	Гр. Борино 4824 Област: Смолян Адрес: ул. Христо Ботев № 1 Тел. 0878756919 e-mail: cpo_birino@abv.bg	9. Професия „Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи", код 582050 9.1.Специалност „Вътрешни ВиК мрежи", код 5820501, втора степен на професионална квалификация. 9.2.Специалност „Външни ВиК мрежи", код 5820502, втора степен на професионална квалификация.